

Programmabegroting 2020

Colofon

Uitgave | Provincie Limburg
Limburglaan 10 Maastricht | Postbus 5700 6202 MA Maastricht
+31 (0)43 389 99 99 | postbus@prvlimburg.nl | www.limburg.nl

Programmabegroting

2020

Maastricht, 8 november 2019

Inhoud

Inleiding	5
Deel 1 Programmaplan.....	11
Structuur begroting	13
1.1. Investeringsklimaat.....	17
1.2. Innovatiekracht	29
1.3. Onderwijs en arbeidsmarkt	49
2.1. Sociale agenda, zorg en veiligheid.....	57
2.2. Cultuur	65
2.3. Sport	75
2.4. Stedelijke ontwikkeling en Limburgse centra	81
3.1. Openbaar vervoer en railagenda	93
3.2. Bereikbaarheid en mobiliteit	103
3.3. Wonen in Limburg	117
3.4. Ruimtelijke dynamiek en kwaliteit	123
3.5. Hoogwaterbescherming langs de Maas.....	135
3.6. Water.....	141
3.7. Energie, circulaire economie en milieu.....	149
3.8. Natuur	165
4.1. Bestuur	177
4.2. Overhead	193
4.3. Algemene dekkingsmiddelen en overige financiën.....	195
4.4. Provinciale Staten en Griffie	199
Verplichte paragrafen.....	201
1. § Lokale heffingen	207

2. § Weerstandsvermogen en risicobeheersing	213
3. § Onderhoud kapitaalgoederen	227
4. § Financiering	231
5. § Bedrijfsvoering	243
6. § Verbonden partijen	261
7. § Grondbeleid	315
Deel 2 Financiële begroting	321
Bijlagen	361
Bijlage 1: Overzicht baten en lasten 2019-2023	363
Bijlage 2: Wijzigingen begrotingsstructuur t.o.v. 2019	365
Bijlage 3: Overzicht reserves en voorzieningen 2019-2023	369
Bijlage 4: Overzicht incidentele baten en lasten 2020-2023	371
Bijlage 5: Benchmark dashboard BBV	373
Bijlage 6: Investeringsbesluit	377
Bijlage 7: Legesverordening Provincie Limburg 2020	379
Bijlage 8: Grondwaterheffingsverordening Provincie Limburg 2020	391
Bijlage 9: Lijst met afkortingen	393
Bijlage 10: Verwerkte en aangenomen moties	401
Bijlage 11: Rollen Provincie	405
Bijlage 12: Aangenomen moties en amendementen	407

Inleiding

Voor u ligt de Programmabegroting 2020. Dit is de eerste programmabegroting die ter vaststelling voorligt in de Statenperiode 2019-2023. Deze programmabegroting maakt onderdeel uit van een totaal dossier dat bestaat uit:

- de Memorie van toelichting;
- de voorliggende Programmabegroting 2020;
- de Financiële begroting 2020 in één oogopslag.

In de voorliggende programmabegroting is bovendien opgenomen.

- de Legesverordening Limburg 2020;
- de Grondwaterheffingsverordening 2020.

Deze maken onderdeel uit van de beslispunten van het Statenvoorstel.

Financieel perspectief

Zoals uit onderstaande verkorte meerjarenraming blijkt, bedraagt het begrotingsvolume 2020 € 584,1 mln.

	2020		2021		2022		2023	
	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten
Baten en lasten begrotingsprogramma's	313,6	114,4	271,8	73,8	270,9	71,3	257,0	51,9
Overhead	49,8	0,5	50,1	0,5	50,3	0,5	50,1	0,5
Algemene dekkingsmiddelen en overige financiën	66,6	301,3	63,1	302,4	64,8	307,4	66,4	309,0
Provinciale Staten en Griffie	3,6	0,0	3,7	0,0	3,7	0,0	3,7	0,0
Totaal baten en lasten	433,7	416,1	388,6	376,7	389,7	379,2	377,2	361,4
Saldo baten en lasten	-17,6		-11,9		-10,5		-15,8	
Mutatie reserves	146,7	168,0	106,5	120,6	95,6	106,9	92,6	123,4
Totaal	580,3	584,1	495,1	497,3	485,3	486,1	469,7	484,8
Resultaat	3,8		2,2		0,8		15,1	
Totaal Begroting	584,1	584,1	497,3	497,3	486,1	486,1	484,8	484,8

De Programmabegroting 2020 en de bijhorende meerjarenraming zijn sluitend en kennen een structureel evenwicht. Het verwachte begrotingsresultaat 2020 bedraagt € 3,8 mln. Wij beschikken over voldoende weerstandsvermogen om de financiële risico's te dekken en er is een ruime onbenutte belastingcapaciteit als gevolg van het opnieuw bevrozen van de opcenten MRB, terwijl het wettelijke aantal te heffen opcenten stijgt. Wij hebben een sterke vermogenspositie. Onze financiële positie is gezond.

Inzet van onze middelen voor onze doelen en resultaten in 2020

Onderstaande tabel geeft op hoofdlijnen inzicht in de begrotingsprogramma's waar wij in 2020 onze middelen inzetten. Het betreft zowel exploitatiebudgetten in de vorm van reguliere middelen als investeringen.

€ x 1 mln.

Begrotingsprogramma	Exploitatie		Investerings	
	Lasten	Baten	Uitgaven	Bijdragen
1.1. Investeringsklimaat	10,9	1,1	5,5	
1.2. Innovatiekracht	12,9	0,0	23,7	
1.3. Onderwijs en arbeidsmarkt	1,9			
2.1. Sociale agenda, zorg en veiligheid	9,4			
2.2. Cultuur	34,3	5,5		
2.3. Sport	2,0			
2.4. Stedelijke ontwikkeling en Limburgse centra	6,4			
3.1. Openbaar vervoer en railagenda	73,1	22,1	13,6	
3.2. Bereikbaarheid en mobiliteit	51,5	2,3	98,4	31,2
3.3. Wonen in Limburg	1,2			
3.4. Ruimtelijke dynamiek en kwaliteit	7,3	1,5	12,0	
3.5. Hoogwaterbescherming langs de Maas	26,4	40,4	11,4	
3.6. Water	9,4	4,2		
3.7. Energie, circulaire economie en milieu	18,5	5,4	10,0	
3.8. Natuur*	34,6	31,3	33,9	12,2
4.1. Bestuur	13,9	0,4		
4.2. Overhead	49,8	0,5		
4.3. Algemene dekkingsmiddelen en overige financiën	66,6	301,3		
4.4. Provinciale Staten en Griffie	3,6			
	433,7	416,1	208,4	43,4

*Investerings betreffen onderhanden werk ontwikkelopgave Natuur

In deel 2, de Financiële begroting, wordt inzicht gegeven in de resterende intensiveringsmiddelen van deze coalitieperiode.

Leeswijzer

De Programmabegroting 2020 is onderverdeeld in zestien inhoudelijke begrotingsprogramma's, die opgebouwd zijn uit beleidsproducten. Ieder beleidsproduct bestaat uit een of meerdere resultaten, waaraan indicatoren zijn gekoppeld.

Daarnaast zijn er nog drie overige begrotingsposten: overhead, algemene dekkingsmiddelen en Provinciale Staten en Griffie. Dit zijn begrotingsposten die zich niet direct richten op maatschappelijke doelen, maar wel relevante kosten of opbrengstenposten in de begroting vormen.

De structuur van de begroting 2020 is ten opzichte van 2019 qua naamgeving op enkele plekken gewijzigd, zodat de naam beter de nieuwe lading dekt. De wijzigingen zijn aangebracht met als uitgangspunt dat de politieke herkenbaarheid in stand blijft. In dit kader is ook vanuit financieel perspectief een vergelijking met eerdere jaren te maken. In bijlage 2 is een overzicht opgenomen met de wijzigingen, incl. een inhoudelijke onderbouwing van deze wijzigingen.

Alle programma's kennen een vergelijkbare structuur (conform het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV)). De begrotingsprogramma's geven antwoord op de zogenaamde 3 W-vragen, die de inhoud met de begrote middelen moeten verbinden: Wat willen we bereiken? Wat gaan we daarvoor doen? en Wat gaat het kosten?

In algemene zin blijkt dat er aanzienlijke verschillen zijn tussen de jaarschijven 2019 en 2020 en verder in de meeste tabellen. In de nu voorliggende begroting zal de programmering van inzet van intensiveringsmiddelen naar de programma's pas plaatsvinden als een beleidskader door PS is vastgesteld. Tot dat moment staan de intensiveringsmiddelen opgenomen in het Hoofdstuk Financiën, als zijnde nog te concretiseren beleid.

Voor ieder begrotingsprogramma wordt de relevante informatie kort samengevat. Zo kunt u in één oogopslag zien wat de thematische indeling binnen de begroting is. Alle programma's zijn op dezelfde manier geschreven. De eerste alinea vertelt waar het beleidsprogramma over gaat: wat is de scope en wat zijn de belangrijkste onderwerpen binnen dit programma. In de tweede alinea wordt de maatschappelijke opgave in kaart gebracht: wat zijn de belangrijkste trends en ontwikkelingen rondom onderwerpen die relevant zijn voor dit programma.

In de volgende alinea beantwoorden we de 1e W-vraag: **Wat willen we bereiken?** Hier is het doel breed geformuleerd om recht te doen aan de maatschappelijke opgaves waar de Provincie aan werkt. Hier wordt de richting geformuleerd die door de Provincie is gekozen om aan een maatschappelijke opgave te werken of een bepaalde ontwikkeling te stimuleren. Deze wordt nader aangescherpt door de criteria, die in de volgende alinea zijn geformuleerd. De criteria geven antwoord op de vraag "Wat vinden we daarbij belangrijk?" en geven daarmee de politieke accenten aan. Daarmee worden de door uw Staten aangegeven prioriteiten inzichtelijk gemaakt. Criteria beschrijven de 'ideale' situatie in Limburg om duidelijk te maken waar wij voor gaan.

Vanwege onze rol is het echter niet altijd aantoonbaar wat de maatschappelijke outcome van onze inspanningen is. De provincie is in veel maatschappelijke opgaven partieel betrokken en daarmee "slechts één van de spelers in het veld". Daarom is ervoor gekozen om meer te focussen op producten en op de wijze waarop zij bijdragen aan de hogere maatschappelijke doelen.

Beleidsproducten

In navolging van de 1e W-vraag **Wat willen we bereiken?** geven we antwoord op de 2e W-vraag: **Wat gaan we daarvoor doen?** Alle beleidsproducten moeten een bijdrage leveren aan een of meerdere criteria uit dat begrotingsprogramma. Daarmee geven de producten invulling aan de ambities van het College en uw Staten. Ieder product begint met een korte contextbeschrijving, waarin voor dit product

relevante ontwikkelingen en beslismomenten worden samengevat. Daarna worden de resultaten voor de komende periode beschreven. Bij ieder resultaat is de rol van de Provincie vermeld. Dit om aan te geven in welke mate resultaatgebieden door de Provincie beïnvloed kunnen worden.

Verantwoording vindt plaats op basis van wat bereikt is binnen de resultaten.

Na de samenvatting van actuele resultaten volgt een tabel met prestatie-indicatoren. Prestatie-indicatoren zijn voor zo ver mogelijk op output gericht: gebaseerd op harde afspraken die door de Provincie met haar partners gemaakt zijn en concrete acties. Deze indicatoren laten de voortgang zien van zaken die aantoonbaar door de Provincie beïnvloed kunnen worden. Voor meerdere producten is het momenteel echter (nog) niet mogelijk om indicatoren aan te geven die op de afspraken zijn gebaseerd, omdat beleid nog ontwikkeld en/of vastgesteld moet worden.

Het beleid is continu in ontwikkeling en de begroting moet dit proces kunnen reflecteren. Daarom zijn in deze begroting zowel resultaten als indicatoren niet voor 4 jaar 'bevrozen' maar kunnen ze geleidelijk herzien worden. Op het moment dat er beslissingen worden genomen, moeten er wijzigingen in de begroting komen (door middel van bijstellingen, niet alleen financieel maar ook inhoudelijk). Op zo'n manier zal de begroting ook beter zijn rol kunnen vervullen als kaderstellend document in de organisatie.

Kostenplaatje: investeringen in beeld

Daarnaast, in de 3e W-vraag: **Wat mag het kosten?** staat in de Programmabegroting 2020 bij ieder beleidsproduct een specificatie van de financiële middelen. Per programma wordt ook de verdeling van kapitaallasten en personele lasten inzichtelijk gemaakt. Ook de vergelijkende cijfers van de Begroting na wijziging 2019, stand 2^e Afwijkingenrapportage 2019, zijn opgenomen. Daarmee is de begroting zo actueel mogelijk gepresenteerd. Ook de effecten van de Herfstbrief 2019 zijn verwerkt. Ook zijn nog uit te voeren investeringen opgenomen (excl. het verstrekken van leningen). Dit is geen wettelijke verplichting, maar het bevordert wel de transparantie. De grondslag voor deze uitgaven ligt vast in reeds eerder genomen besluiten van Provinciale Staten, met uitzondering van de investeringen die zijn opgenomen in het bij het Statenvoorstel opgenomen kredietbesluit. De wijze waarop de Provincie haar financieel beleid voert, is complexer geworden. Waar voorheen exploitatiebudgetten het belangrijkste waren, is de afgelopen jaren ingezet op revolverende investeringen. Dat vraagt om een andere manier van presenteren van onze middeleninzet. Ook hebben wij in de financiële toelichtingen zoveel mogelijk onderliggende besluitvorming vermeld. Daardoor wordt helder op basis van welke besluiten budgetten in de begroting tot stand zijn gekomen.

Ook reeds verstrekte leningen en investeringen in deelnemingen zijn met behulp van een relatietabel opgenomen bij de betreffende begrotingsprogramma's. Indien er sprake is van een risico van materieel belang is er ook een verwijzing naar de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing. Op deze wijze wordt er een integraal financieel beeld van een begrotingsprogramma gepresenteerd.

Volledigheidshalve merken wij op dat er in de financiële tabellen sprake kan zijn van afrondingsverschillen.

De leges- en grondwaterheffingsverordening

In deze begroting zijn ook de leges- en grondwaterheffingsverordening opgenomen in bijlage 7 en 8. Omdat de financiële consequenties van de verordeningen reeds bij de primitieve begroting worden vastgesteld zijn ook de onderliggende verordeningen opgenomen in deze begroting.

Overige bijlagen

In de reeds eerder genoemde bijlagen kan een aantal algemene bijlagen worden aangetroffen, zoals een totaaloverzicht van de verschillende rollen van de provincie, afkortingen, verwerkte en aangenomen moties en wijzigingen in structuur.

Deel 1 Programmaplan

Structuur begroting

1.1. Investeringsklimaat	1.1.1. Economische samenwerking
	1.1.2. Acquisitie en LIOF
	1.1.3. MKB
	1.1.4. Brightlands Kennis/As
	1.1.5. Maastricht Aachen Airport
1.2. Innovatiekracht	1.2.1. Chemie en Materialen Brightlands Chemelot Campus
	1.2.2. Life Sciences Brightlands Maastricht Health Campus
	1.2.3. Brightlands Greenport Campus Venlo
	1.2.4. Services & Brightlands Smart Services Campus
	1.2.5. Logistiek
	1.2.6. Industrie
	1.2.7. Toerisme en recreatie
	1.2.8. Innovatieve landbouw
1.3. Onderwijs en arbeidsmarkt	1.3.1. Arbeidsmarkt
	1.3.2. Onderwijs
2.1. Sociale agenda, zorg en veiligheid	2.1.1. Sociale agenda en Zorg
	2.1.2. Veiligheid
2.2. Cultuur	2.2.1. Cultuur
	2.2.2. Erfgoed
	2.2.3. Monumenten
	2.2.4. Archeologie
	2.2.5. Regionale Media
2.3. Sport	2.3.1. Sport
2.4. Stedelijke ontwikkeling en Limburgse centra	2.4.1. Stedelijke ontwikkeling
	2.4.2. Kwaliteitsimpuls Limburgse centra
	2.4.3. IBA
	2.4.4. Regiodeal transformatie Parkstad
3.1. Openbaar vervoer en railagenda	3.1.1. Openbaar vervoer en concessie management
	3.1.2. Railagenda
3.2. Bereikbaarheid en mobiliteit	3.2.1. Voorbereiding en uitvoering mobiliteitsmaatregelen
	3.2.2. Fiets
	3.2.3. Verkeersveiligheid
	3.2.4. Logistieke netwerken
	3.2.5. Onderhoud, beheer en rehabilitaties Provinciale wegen
	3.2.6. Project Buitenring Parkstad Limburg
	3.2.7. Project N280- West
	3.2.8. Project N266
3.3. Wonen in Limburg	3.3.1. Wonen in Limburg
3.4. Ruimtelijke dynamiek en kwaliteit	3.4.1. Omgevingsvisie
	3.4.2. Uitvoering ruimtelijk beleid
	3.4.3. Werklocaties
	3.4.4. Integrale gebiedsontwikkeling landelijk gebied en stad-landzones
	3.4.7. Grondzaken
3.5. Hoogwaterbescherming langs de Maas	3.5.1. Programma Maasvallei
	3.5.2. Ooijen-Wanssum
3.6. Water	3.6.1. Water

3.7. Energie, circulaire economie en milieu	3.7.1. Energie	
	3.7.2. Duurzaamheid en Circulaire economie	
	3.7.3. Milieu	
	3.7.4. Bodem en ondergrond	
	3.7.5. Mijnbouwschade	
	3.7.11. Coördinatie RUD	
	3.7.12. Vergunningen	
3.8. Natuur	3.8.1. Natuur	
4.1. Bestuur	4.1.1. Rijks- en veiligheidstaken CdK	
	4.1.2. Bestuurskracht en bestuurlijke organisatie	
	4.1.3. Integriteit	
	4.1.4. Coördinatie Interbestuurlijk toezicht	
	4.1.5. Toezicht gemeentefinanciën	
	4.1.6. IPO	
	4.1.7. Internationalisering	
	4.1.8. Euregiobestuur; Managementautoriteit Interreg EMR	
	4.1.9. Strategische Public affairs	
	4.1.10. Branding	
	4.1.13. Overige bestuurlijke zaken	
	Overige begrotingsonderdelen	
	4.2. Overhead	4.2.0. Overhead
4.3. Algemene dekkingsmiddelen en overige financiën	4.3.1. MRB	
	4.3.2. Provinciefonds	
	4.3.3. Overige eigen middelen	
	4.3.4. Reservering nieuw beleid	
	4.3.5. Stelposten	
	4.3.6. Vennootschapsbelasting	
4.4. Provinciale Staten en Griffie	4.4.1. Provinciale Staten en Griffie	

Ten opzichte van 2019 zijn er enkele wijzigingen doorgevoerd in de structuur van de begroting. In bijlage 2 is dit nader toegelicht.

1.1. Investeringsklimaat

Investeringsklimaat gaat over de aantrekkelijkheid van Limburg voor ondernemingen en investeerders in een snel veranderende wereld. Dit programma richt zich op de voorwaarden die nodig zijn om van Limburg een attractieve, innovatieve en duurzame provincie te maken. Een provincie die kan anticiperen op transitie en andere ontwikkelingen. De inzet van de Provincie spitst zich toe op (internationale) samenwerking, acquisitie en MKB-ondersteuning. Daarnaast worden open innovatie en samenhangende uitbouw van de Brightlands campussen gerealiseerd. Met de campussen is LIOF (Limburgs Instituut voor Ontwikkeling en Financiering) één van onze instrumenten voor uitvoering van dit programma.

Snelle veranderingen op demografisch, economisch, (milieu)technisch en financieel vlak vormen uitdagingen, maar bieden ook kansen voor bedrijven en ondernemers om zich te ontwikkelen. Een duurzame welvaart en werkgelegenheid voor de Limburgse bevolking staan hierbij centraal. Om het verdienvermogen van de Limburgse economie te kunnen versterken, zoeken we met een missiegedreven innovatiebeleid aansluiting op de maatschappelijke opgaven en economische kansen. De internationale ligging van Limburg biedt kansen om het investeringsklimaat ook grensoverschrijdend te verbeteren.

Wat willen we bereiken?

Limburg streeft naar een attractieve, duurzame en innovatieve kennis- en diensteneconomie. Een economie die bestendig is geëquipeerd voor de vestiging en groei van ondernemingen. Wij bouwen aan een beter toegankelijk en transparanter instrumentarium voor het bedrijfsleven en het midden- en kleinbedrijf (MKB) in het bijzonder, met een sterke internationale focus.

Wat vinden we daarbij belangrijk?

Criterium 1: Zowel op regionaal, nationaal als internationaal niveau staan gezamenlijke industrie- en energieagenda's en samenwerking tussen ondernemers, onderwijs, onderzoek en overheid (vier O's) centraal.

Criterium 2: De economische structuur in Limburg is versterkt door het stimuleren van starters, het aantrekken van nieuwe bedrijven en uitbreiding van bestaande bedrijven in een aantrekkelijke werkomgeving.

Criterium 3: De (innovatieve) kracht van het bedrijfsleven is vergroot, ook door het benutten van internationale relaties.

Criterium 4: De dienstverleningsstructuur voor het bedrijfsleven is toegankelijk, transparant en efficiënt georganiseerd.

Wat gaan wij daarvoor doen?

Product	1.1.1. Economische samenwerking
Portefeuillehouder	Van den Akker

In een provincie die aantrekkelijk is voor burgers om er te wonen en te werken en voor bedrijven om zich er te vestigen en te groeien, is samenwerking tussen bedrijven, onderwijs- en kennisinstellingen, overheden in triple-helix verband essentieel. Onze (potentiële) samenwerkingspartners bevinden zich op regionaal, provinciaal, nationaal en internationaal niveau. De Limburgse triple-helix-organisaties vormen voor ons belangrijke netwerkpartners.

De Brightlandscampussen dragen met open innovatie bij aan het versterken van het vestigingsklimaat, de kennisuitwisseling met het Limburgse MKB en de vernieuwing van de werkgelegenheid. Toename van innovatie in het MKB in relatie met het missiegedreven innovatiebeleid staat centraal. Daarom continueren we de MKB innovatie-ondersteuning in samenwerking met andere provincies en het Rijk.

De samenwerkingsrelaties met buitenlandse partners worden voor bedrijven uit de topsectoren/campussen én het MKB versterkt en/of uitgebreid. Daarbij zetten we in elk geval in op samenwerking met (regio's in) onze buurlanden. Daarnaast richten we ons op handelsrelaties met landen/regio's die een duidelijke meerwaarde voor de Limburgse economie hebben.

Dit product draagt bij aan criterium 1, 3 en 4 van dit programma. Maar ook aan criterium 4 van programma 1.2. Innovatiekracht en criterium 3 van programma 1.3. Onderwijs en Arbeidsmarkt.

Beoogde resultaten	
1.	Samenwerking binnen Zuid-Nederland en met het Rijk m.b.t. ondersteuning van het MKB en afstemmen over de inzet van Europese fondsen (zie ook de beoogde resultaten inzake de MKB Innovatiestimulering Topsectoren (MIT) regeling in product 1.1.3. MKB) Rol Provincie: <i>ondersteuner, subsidiënt</i>
2.	Kennisuitwisseling en samenwerking met onze buurlanden om grensoverschrijdend ondernemen te bevorderen. Rol Provincie: <i>ondersteuner, procesmanager, subsidiënt</i>
3.	Afstemmen van de economische strategie met partners uit bedrijfsleven en onderwijs door het organiseren van een sociaal economisch overleg op Limburgs niveau. Rol Provincie: <i>procesmanager, partner</i>
4.	Optimaal benutten van Europese fondsen door MKB en Brightlands campussen Rol Provincie: <i>ondersteuner, subsidiënt</i>

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
3	Aantal keren dat jaarlijks sociaal economisch overleg is gevoerd	0	2	2020
4	Budget (€) dat uit Europese fondsen is binnengehaald voor Limburgse deelname in projecten.	€ 281 mln.	PM	2023

Toelichting prestatie-indicatoren	
4.	Het budget zal worden gebaseerd op de in het Collegeprogramma aangekondigde aanpak voor de nieuwe Europese Structuurfondsperiode 2021-2027, deze aanpak wordt in 2020 door PS vastgesteld.

Product	1.1.2. Acquisitie en LIOF
Portefeuillehouder	Van den Akker

In het streven naar een attractieve, duurzame en innovatieve kennis- en diensteneconomie draagt de komst van nieuwe bedrijven en uitbreiding/groei van gevestigde bedrijven bij aan de noodzakelijke dynamiek in de economische structuur.

LIOF is de voornaamste uitvoeringsorganisatie van het provinciaal economisch beleid, zowel op het gebied van MKB-financiering, als op het gebied van innovatiebevordering en acquisitie. Zowel vanuit de aandeelhoudersrol als de subsidierelatie worden de resultaten van de bedrijfstak 'Business Development' als ook 'Participaties & Financiering' gemonitord.

Nieuwe investeringen en het aantrekken en verankeren van bedrijven dragen bij aan de werkgelegenheid en versterking van ons vestigingsklimaat. Door coördinatie van het acquisitieproces en versterking van de proactieve acquisitie door onze partners kan effectiever en efficiënter worden ingezet op groei van bedrijvigheid in Limburg. De samenwerking tussen de zeven grote stedelijke gemeenten (Maastricht, Heerlen, Sittard-Geleen, Roermond, Weert, Venlo en Venray), LIOF, de Provincie en het overleg met de campusorganisaties zorgt voor een consistente aanpak van het acquisitieproces en wordt daarom gecontinueerd. De regie en coördinatie van het proces rondom de strategische acquisitedossiers ligt bij de Provincie. LIOF is verantwoordelijk voor de uitvoering van het proces en de relatie met het Netherlands Foreign Investment Agency (NFIA).

Om het innovatiepotentieel bij het Limburgse bedrijfsleven/MKB te vergroten biedt grensoverschrijdend ondernemen veel kansen. LIOF zal ondernemers daarbij ondersteunen, o.a. met het (alleen of met derden) organiseren van handelsmissies. Ook zal in gezamenlijk overleg met relevante organisaties ruimte worden gezocht voor grensoverschrijdende investeringen.

LIOF biedt op het gebied van MKB-financiering meerdere faciliteiten aan, waaronder het Limburg Business Development Fund (LBDF) en MKB-Leningenfonds (MKBL). Deze zullen, zolang daar marktbehoefte voor blijkt, worden voortgezet. De Provincie zorgt, vanuit haar rol als aandeelhouder en als opdrachtverstrekker, voor monitoring van de resultaten en de voortgang van deze financiële instrumenten.

Dit product draagt bij aan criterium 2, 3 en 4 van dit programma. Maar ook aan criterium 1 en 3 van programma 1.2. Innovatiekracht.

Beoogde resultaten	
1.	Voortzetten van het Limburg Business Development Fund (LBDF) en het MKB-Leningenfonds (MKBL) en bevorderen van het gebruik ervan. Rol Provincie: <i>subsidiënt, financier</i>
2.	Monitoren van de activiteiten van LIOF op het terrein van financiering, business development, internationalisering en euregionalisering. Rol Provincie: <i>subsidiënt, financier, partner</i>
3.	Coördineren van acquisitieactiviteiten door de gemeenten, LIOF en de campusorganisaties. Rol Provincie: <i>procesmanager</i>
4.	Aansturen van de acquisitieactiviteiten van LIOF en deze ondersteunen met o.a. gastheerschap, bestuurlijke inzet en financiële incentives Rol Provincie: <i>procesmanager, subsidiënt, financier</i>

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
1	Aantal business-ideeën dat een revolverende bijdrage uit het LBDF heeft ontvangen.	38	42	2020
1	Aantal ideeën dat gesubsidieerd is uit het LBDF.	125	180	2020
1	Aantal bedrijven gefinancierd door MKBL.	PM	PM	PM
2, 3, 4	Aantal door LIOF bezochte bedrijven in het kader van het Investor Relations Programma.	100	100	2020
2, 3, 4	Aantal bedrijven dat met de steun van Provincie/LIOF in Limburg is verankerd / uitgebreid / gevestigd	10	10	2020
2, 3, 4	Internationalisering: aantal deelnemende bedrijven aan handelsmissies georganiseerd door LIOF	0	25	2020
2, 3, 4	Internationalisering: aantal 'match-makings' gerealiseerd door LIOF	0	80	2020

Toelichting prestatie-indicatoren

1. Met het fondsmanagement van LBDF zijn prestatieafspraken gemaakt, rekening houdend met de looptijd van de fondsen. De huidige waarde betreft de stand op 1 juli 2019.

1. De streefwaarde is afhankelijk van de exacte vormgeving van de voortzetting van het instrument in de nieuwe collegeperiode.

2, 3 en 4. De aandeelhouders ministerie van Economische Zaken en Klimaat en Provincie Limburg hebben met LIOF afspraken gemaakt over de resultaten van hun activiteiten. Deze afspraken zijn vastgelegd in het meerjarenplan 2016 – 2020 en worden opgenomen in het jaarlijks op te stellen jaarplan. Het jaarplan 2020 moet nog worden opgesteld en vastgesteld door de aandeelhouders. De resultaten worden gemonitord via de kwartaalrapportages en het jaarverslag. De streefwaarden betreffen de jaardoelen voor 2020.

Product	1.1.3. MKB
Portefeuillehouder	Van den Akker

Het midden- en kleinbedrijf (MKB) is de banenmotor van de Limburgse economie en kan een belangrijke rol vervullen als plek waar toepassing van nieuw ontwikkelde kennis plaatsvindt. Ondernemers kunnen inspelen op internationalisering, digitalisering, ontwikkelingen op de arbeidsmarkt en op duurzaamheid. Daarnaast moeten overheden rekening houden met de consequenties van wet- en regelgeving en belastingdruk voor het functioneren en de levensvatbaarheid van bedrijven.

Maar ook transparantie en toegankelijkheid van het financiële instrumentarium zijn essentieel. Om het Limburgse MKB te faciliteren is niet alleen consistentie in beleid nodig, maar ook voortdurende optimalisering van het ondersteunings-instrumentarium om het innovatie- en groeivermogen van het Limburgse bedrijfsleven maximaal te benutten. Het onder de aandacht brengen van de verschillende (provinciale, landelijke en Europese) instrumenten via de provinciale website draagt daar aan bij. Voor de ondersteuning van het MKB bij vernieuwing en innovatie hebben meerdere partijen een rol, zoals LIOF, de Brightlands campusorganisaties en de onderwijsinstellingen.

We streven naar een duurzaam vestigingsklimaat waarin ondernemers optimaal gedijen. Goed ondernemerschap vereist anticiperen op de toekomst, met vragen over onderwerpen als financiering, vernieuwing, internationalisering en personeel. Om op die vragen een antwoord te kunnen krijgen, is

goede doorverwijzing naar het juiste loket en, waar nodig en mogelijk, een goede begeleiding bij het opstellen van een businessplan essentieel. Zowel voor bestaande als startende bedrijven zal de ondersteuning vanuit één loket (de Groeischakelaar, gelanceerd in januari 2019) versterkt worden, waarbij LIOF en Ondernemend Limburg de lead hebben.

Exporterende bedrijven blijken in het algemeen prima overlevers. Grensoverschrijdend ondernemen zal derhalve voor meer ondernemers een normale zaak moeten worden. Zowel met voorlichting en handelsmissies alsook begeleiding zullen ondernemers o.a. door LIOF ondersteund worden.

MKB-bedrijven hebben in toenemende mate te maken met een tekort aan adequaat opgeleid personeel. Betere samenwerking tussen bedrijven en onderwijsinstellingen vanuit ieders verantwoordelijkheid moet een deel van het probleem oplossen. We sluiten daarbij aan op het product 1.3.2. Onderwijs, dat zich richt op onderwijsvernieuwing t.b.v. het opleiden van studenten en werknemers.

Dit product draagt bij aan criterium 1, 2, 3 en 4 van dit programma. Maar ook aan criterium 3 van programma 1.2. Innovatiekracht en criteria 1 en 3 van programma 1.3. Onderwijs en Arbeidsmarkt.

Beoogde resultaten

1. Vergroting van het gebruik van financieringsinstrumenten door het Limburgse MKB, waaronder ook landelijke regelingen, zoals MKB Innovatiestimulering Topsectoren (MIT).
Rol Provincie: *subsidiënt*
2. Versterking van de directe ondersteuning van het MKB via één loket (in nauwe samenwerking tussen LIOF en Ondernemend Limburg).
Rol Provincie: *ondersteuner, subsidiënt*
3. Vergroten van het aantal bedrijven dat grensoverschrijdend onderneemt.
Rol Provincie: *ondersteuner, subsidiënt*

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
1	Aantal bedrijven dat een aanvraag heeft ingediend voor de MIT-regeling	0	100	2020
2	Aantal bedrijven dat succesvol door De Groeischakelaar is doorverwezen naar de juiste adviseur.	0	70	2020
4	Aantal bedrijven dat deelneemt aan door LIOF/provincie georganiseerde of ondersteunde exportactiviteiten	0	40	2020

Toelichting prestatie-indicatoren

1. De streefwaarde is gebaseerd op het gemiddeld aantal bedrijven dat in de afgelopen jaren betrokken was bij de MIT-regeling.
2. De streefwaarde is gebaseerd op het verwacht resultaat van het eerste half jaar van 2019.
4. De streefwaarde is gebaseerd op het actieplan Internationalisering van LIOF.

Product	1.1.4. Brightlands Kennis/As
Portefeuillehouder	Van den Akker

Versterking van de economische structuur van Limburg vanuit de Brightlands campussen en een uitstekend vestigingsklimaat voor bedrijf en burger blijven de kern voor het economisch beleid. In een nieuw en missiegedreven economisch kader dat gericht zal zijn op de grote opgaven zoals digitalisering (onder meer aan de hand de 'Verkenning Digitale Samenleving' uit februari 2019), elk talent benutten en circulariteit, zal de ambitie, de aanpak en de rolopvatting van de Provincie worden vastgesteld. Het economische kader, inclusief een beleidskader inzake inkomsten uit intellectuele eigendom (IP) en dividendopbrengsten, zal de basis vormen voor uitwerkingsprogramma's in het economisch beleidsveld en de inzet van de diverse uitvoeringsinstrumenten. De vier Brightlands campussen staan hierin centraal, samen met andere instrumenten als LIOF, de diverse fondsen en onze partners.

We willen de samenhang en samenwerking tussen de vier Brightlands-campussen versterken en stroomlijnen. De economische kansen vanuit het verbinden op inhoudelijke missiegedreven thema's zijn leidend. Om de effectiviteit van de governance te bevorderen is in het collegeprogramma opgenomen om een uitwerking te maken voor het inrichten van een separate entiteit om de specialistische kennis per campusorganisatie in te kunnen zetten voor de gehele Brightlands structuur. Het betreft daarbij onder meer samenwerking op initiërende, dienstverlenende en ondersteunende activiteiten als business development, communicatie, venturing, community building en public affairs. In 2020 zullen wij dit uitwerken met andere stakeholders waaronder de medeaandeelhouders in de afzonderlijke campusorganisaties. Dit zal ook verankerd worden in het hiervoor genoemde economisch kader dat eveneens in 2020 aan Provinciale Staten zal worden voorgelegd.

De nadruk van de projecten in het kader van de Kennis As Limburg, een partnerschap van de Universiteit Maastricht, Maastricht Universitair Medisch Centrum, Zuyd Hogeschool en Fontys, ligt sinds Kennis As 2.0 (2015) op het versterken van de ontwikkeling van de campussen en daarmee op de bijdrage aan Brightlands. In 2020 blijven we de voortgang van de lopende projecten volgen en voeren we een tussen-meting uit om de impact van de Kennis As op programmaniveau in beeld te brengen. Tevens bereiden we een nieuw bestuurlijk akkoord met de Limburgse kennispartners voor de komende jaren voor. Het doel is om bij te dragen aan de versterking van de economische structuur met name door aansluiting op en versterking van de ontwikkelingen van de campuslocaties en door deze onderling op inhoud te verbinden. De investeringen in kennis, onderwijs en onderzoek moeten - via innovatie, goed opgeleide medewerkers en valorisatie van kennis, die uitmondt in nieuwe bedrijvigheid- een bijdrage leveren aan het nieuwe missiegedreven economisch beleid.

Dit product draagt bij aan criterium 1, 2, 3 en 4 van dit programma.

Beoogde resultaten	
1.	Nieuw en missiegedreven economisch kader voor de Provincie. Rol Provincie: <i>initiatiefnemer, partner</i>
2.	Overwegen en voorbereiden van het inrichten van een nieuwe entiteit om de effectiviteit van de Brightlands-governance te versterken in afstemming met de mede-aandeelhouders, ingebed in een nieuw en missiegedreven economisch kader. Rol Provincie: <i>financier, partner, ondernemer</i>
3.	Een nieuw bestuurlijk akkoord met de Limburgse kennispartners dat bijdraagt aan het nieuw en missiegedreven economisch kader voor de Provincie.

Beoogde resultaten Rol Provincie: *initiatiefnemer, partner*

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
1	Voorstel aan PS voor een nieuw en missiegedreven economisch kader	0	1	2020
2	Voorstel aan PS en de mede-aandeelhouders voor het versterken van de effectiviteit van de Brightlands-governance	0	1	2020/ 2021
3	Een nieuw bestuurlijk akkoord met de Limburgse kennispartners	0	1	2020

Product	1.1.5. Maastricht Aachen Airport
Portefeuillehouder	Van den Akker

De luchthaven Maastricht Aachen Airport (MAA) draagt bij aan logistieke en toeristische sectoren van de economie in Limburg (vracht- en passagiersvervoer). Daarnaast biedt het ook werkgelegenheid en leidt het tot samenwerking tussen bedrijfsleven en onderwijs in Aviation Competence Center. De luchthaven is een belangrijk onderdeel van onze internationale en regionale (lucht)infrastructuur.

Bij de luchthaven zetten wij in op een proactieve communicatie met de omgeving, een balans tussen de economische verankering in de regio en behoud van de leefkwaliteit voor de omgeving. Wij geven meer eigen sturing in de te maken afwegingen en de aanpak van de overlast.

Vanuit omgevingsmanagement zijn in dialoog met de omgeving omgevingsafspraken uitgewerkt. Omgevingsmaatregelen die we nemen, zijn onder andere de investering in systemen die grondgebonden geluidsoverlast in de directe omgeving van MAA aanzienlijk reduceren en het inrichten van Sensornet, waarmee structureel geluid gemeten wordt op een aantal vaste punten rondom de luchthaven.

Wij zullen een communicatietool implementeren en maatschappelijke effecten van de luchthaven in kaart brengen, met oog voor de duurzame toekomst op de lange termijn. Dit ook in het licht van de aanstaande nationale Luchtvaartnota 2020-2050 en de nieuwe aanvraag voor een luchthavenbesluit voor MAA. Wij zullen voor de luchthaven MAA een regionale vertaling van de nationale Luchtvaartnota maken.

Wij onderkennen de kansen die de luchthaven biedt voor het versterken van inkomend (congres)toerisme naar Limburg en willen deze kansen verzilveren. Wij zullen hiertoe een verkennend onderzoek doen.

Per 1 juli 2016 is de concessie in werking getreden en vindt de exploitatie van MAA plaats door een private partij. Het beheer van het concessiecontract en de luchthaveninfrastructuur alsmede het beheer van het niet cruciale vastgoed vindt plaats vanuit de vennootschap "MAA Beheer en Infrastructuur BV", die indirect volledig eigendom van de Provincie is. De komende jaren staan in het teken van verdere ontwikkeling, hetgeen er toe moet leiden dat MAA verder gemoderniseerd wordt en de functie van regionale luchthaven kan versterken. De exploitant heeft in de eerste helft van 2018 de passagiersterminal gemoderniseerd. Verder is de exploitant bezig met investeringsplannen voor een parkeerplaats. Met het binnenhalen van private investeringsmiddelen en door deze te combineren met de inzet van publieke middelen kan de nationale en internationale positie van MAA verder versterkt worden. De kwantitatieve en kwalitatieve groei die de luchthaven heeft ingezet, leidt onder andere ook

tot hogere kwaliteitseisen op het gebied van veiligheidsvoorzieningen. In de Voorjaarsnota 2018 is aangekondigd dat een herijking plaatsvindt of de huidige concessieafspraken nog in lijn zijn met het vereiste kwaliteitsniveau op het vlak van veiligheid. Het is niet uit te sluiten dat dit vereiste kwaliteitsniveau hogere kosten van Niet Economische Diensten van Algemeen Belang (NEDAB) tot gevolg heeft.

Zoals in de Voorjaarsnota 2016, 2017 en 2018 is opgenomen, zijn onderhoud en instandhouding van de luchthaveninfrastructuur structureel onderdeel van de provinciale basisinfrastructuur. Hiervoor, en ook voor de bijbehorende gebouwen, zijn in 2017 meerjarige onderhoudsplannen voor de luchthaven afgerond en vervolgens in uitvoering genomen.

Op de Maastricht Maintenance Boulevard is vliegtuigonderhoudsbedrijf SAMCO gestart met een verdere uitbreiding, waardoor de Maastricht Maintenance Boulevard verder wordt versterkt. In dit kader hebben de gemeenten Beek en Meerssen de Provincie verzocht om een provinciaal inpassingsplan te maken (PIP), dat gecoördineerd met een omgevingsvergunning wordt opgesteld. Wij zetten in op een vergroening van de luchtvaart. De mogelijkheden hiertoe zullen wij komend jaar nader uitwerken.

Dit product draagt bij aan criterium 2 van dit programma.

Beoogde resultaten	
1.	Het laten exploiteren van de luchthaven en het beheren en onderhouden van de luchthaveninfrastructuur en het niet cruciale vastgoed, om hierbij bij te dragen aan de versterking van het (luchthaven)vestigingsklimaat. Rol Provincie: <i>procesmanager, bevoegd gezag, financier, partner (aandeelhouder), ondernemer</i>
2.	Het samen met onderzoekinstellingen onderzoeken van de mogelijkheden om de luchtvaart te vergroenen op het gebied van drones, elektrisch taxiën en op termijn elektrisch vliegen. Rol Provincie: <i>procesmanager, bevoegd gezag</i>
3.	Voor de luchthaven Maastricht Aachen Airport een regionale vertaling van de nationale Luchtvaartnota 2020-2025 opstellen. Rol Provincie: <i>procesmanager, bevoegd gezag</i>

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
1	De luchthaven op een marktconforme wijze exploiteren binnen de kaders van de verleende vergunning	1	1	2026
1	Uitvoering onderhoudsplannen, die erop gericht zijn de luchthaveninfrastructuur in zodanige staat te brengen en te houden dat de exploitatie conform de concessie optimaal ondersteund wordt.	1	1	2018
2	Het opstellen van een onderzoeksrapport dat de mogelijkheden voor vergroenen van de luchtvaart voor de Provincie Limburg nader beschrijft.	0	1	2020
3	Een regionale vertaling van de nationale Luchtvaartnota 2020-2050 ten behoeve van de luchthaven Maastricht Aachen Airport.	0	1	2020

Toelichting prestatie-indicatoren

1. Verschillende marktsegmenten moeten bediend worden; zowel vrachtvervoer als passagiersvervoer vindt plaats. Daarnaast maken de bedrijven aan de Maastricht Maintenance Boulevard gebruik van Maastricht Aachen Airport evenals general aviation. Het concessiecontract is in werking, het beheer van en uitvoering conform het contract staat centraal. Hierover wordt gerapporteerd via de Regeling Grote Projecten en de reguliere P&C-cyclus.

De onderhoudsplannen zijn gereed en in uitvoering. De nadruk ligt op consistente uitvoering van de plannen. Hierover wordt gerapporteerd via de Regeling Grote Projecten en de reguliere P&C-cyclus.

Wat mag het kosten?

€ x 1.000

1.1. Investeringsklimaat	Begroting ná wizj. 2019	Begroting 2020	Meerjarenraming		
			2021	2022	2023
Lasten					
1.1.1. Economische samenwerking	5.208	1.381	700	700	700
1.1.2. Acquisitie en LIOF	14.140	3.799	3.799	3.799	3.799
1.1.3. MKB	1.281	76	76	76	76
1.1.4. Brightlands Kennis/As	2.198	0	0	0	0
1.1.5. Maastricht Aachen Airport	4.594	3.384	3.386	3.381	3.383
<i>Personele lasten</i>	2.008	1.989	2.008	2.018	2.017
<i>Kapitaallasten</i>	288	288	928	928	928
Totaal lasten	29.716	10.917	10.897	10.903	10.902
Baten					
1.1.1. Economische samenwerking	560	250	0	0	0
1.1.2. Acquisitie en LIOF	1.000	0	0	0	0
1.1.4. Brightlands Kennis/As	115	0	0	0	0
1.1.5. Maastricht Aachen Airport	1.678	887	896	905	915
Totaal baten	3.353	1.137	896	905	915
Totaal saldo van baten en lasten	-26.364	-9.780	-10.001	-9.997	-9.987
Mutatie reserves					
<i>Toevoeging reserves</i>					
Bestemmingsreserve NEDAB Luchthaven MAA	2.750	2.750	2.750	2.750	2.750
Risicoreserve financieel instrumentarium SiS	2.017	2.354	2.994	3.591	1.590
	4.767	5.104	5.744	6.341	4.340
<i>Aanwending reserves</i>					
Bestemmingsreserve NEDAB Luchthaven MAA	2.848	2.848	2.848	2.848	2.848
Immunisatiereserve	800	0	0	0	0
Reserve aandelentransactie LIOF	262	0	0	0	0
Egalisatiereserve DU-uitkeringen bedrijventerreinen	60	0	0	0	0
	3.970	2.848	2.848	2.848	2.848
Saldo mutatie reserves	-797	-2.255	-2.895	-3.493	-1.492
Resultaat	-27.161	-12.035	-12.896	-13.490	-11.479

Financiële toelichting

1.1.1. Ten behoeve van de economische samenwerking is een bedrag opgenomen van € 1,38 mln.

Dit is als volgt opgebouwd:

- Voor de technische bijstand Europese programma's is er structureel budget van € 0,70 mln. gereserveerd. In 2020 bedraagt dit € 0,68 mln.
- Voor de MKB innovatiestimulering Topsectoren (MIT) regeling is € 0,70 mln. beschikbaar. De geraamde baten hebben betrekking op de decentralisatie uitkering MIT-regeling van het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat.

Het verschil in de lasten ten opzichte van de begroting 2019 betreft met name de in 2019 gereserveerde middelen voor regionale platforms, de hogere bijdrage van de MIT-regeling 2018 en de cofinanciering 1B1 Call OPZuid voor het thema Biobased-Circulair.

1.1.2. Het budget van het product acquisitie en LIOF bedraagt € 3,79 mln. Dit budget bestaat uit een aantal structurele budgetten namelijk:

- bijdrage in de exploitatie en apparaatskosten LIOF, € 2,73 mln. conform eerdere programmabegrotingen.
- acquisitie € 0,76 mln. conform eerdere programmabegrotingen.
- partnership Tefaf € 0,3 mln. (2018-2027) conform Programmabegroting 2019 (PS 9-11-2018)

Het verschil in de lasten ten opzichte van de begroting 2019 (€ 10,34 mln.) betreft met name de Einstein Telescoop € 5 mln. (Programmabegroting 2019 PS 9-11-2019, Jaarstukken 2018 PS 21-6-2019 en 1^e Afwijkingenrapportage 2019 PS 21-6-2019) en Acquisitie € 4,61 mln.

1.1.3. In de Programmabegroting 2020 is er een structureel budget opgenomen voor het uitvoeringsprogramma Economie en Innovatie € 0,07 mln.

Het verschil ten opzichte van 2019 bedraagt € 1,21 mln. Dit betreft met name de in de Voorjaarsnota 2018 (PS 29-6-2018) extra beschikbaar gestelde middelen voor het onderdeel MKB € 0,9 mln.

1.1.4. In 2019 is er € 1,90 mln. lasten gereserveerd. Dit betreft de bijdrage aan het project Institute for Transnational and Euregional cross border coöperation and Mobility (ITEM), de procesmiddelen Brighlands/Kennis-As en de bijdrage aan het project centrale coördinatie van RegMedXB.

1.1.5. Het benodigd budget voor MAA in 2020 bedraagt € 3,38 mln. Dit bedrag is grotendeels bestemd voor 'niet' economische diensten van algemeen belang (NEDAB) namelijk € 2,85 mln. Voor het onderhoud en instandhouding van de cargoloods wordt jaarlijks € 0,04 mln. toegevoegd aan de hiervoor bestemde onderhoudsvoorziening. Verder zijn er jaarlijkse exploitatie bijdragen van de drie gemeenten (Heerlen, Maastricht en Sittard-Geleen) van in totaal € 0,4 mln. opgenomen. De gemeentelijke bijdragen betreffen zowel inkomsten (baten) als de doorbelasting (lasten) aan de luchthaven. De overige baten hebben voornamelijk betrekking op de huuropbrengst van de cargoloods ad € 0,49 mln. Conform besluitvorming rondom de luchthaven (PS 16-5-2014) wordt er jaarlijks een bedrag van € 2,75 mln. aan de reserve toegevoegd. Vervolgens worden de begrote lasten gedekt door de aanwending van deze reserve, jaarlijks € 2,85 mln.

Ter afdekking van de risico inzake kapitaalstortingen (deelneming HBLM) wordt in plaats van afschrijvingen jaarlijks een bedrag aan de risicoreserve Financieel Instrumentarium Sturing in Samenwerking toegevoegd, namelijk € 2,35 mln. in 2020, € 2,99 mln. in 2021, € 3,59 mln. in 2022 en € 1,59 mln. in 2023. Daarbij is vanaf 2021 rekening gehouden met afschrijvingen op de rehabilitatie van de start- en landingsbaan ad € 0,64 mln., in lijn met de Voorjaarsnota 2017. Hierover zal t.z.t. een apart besluit aan Provinciale Staten worden voorgelegd.

€ x 1.000

1.1. Investeringsklimaat	Begroting na wijz. 2019	Begroting 2020	Meerjarenraming		
			2021	2022	2023
<i>Investeringen</i>					
<u>Uitgaven</u>					
1.1.2. Acquisitie en LIOF	11.691	3.825	282	394	0
1.1.5. Maastricht Aachen Airport	1.630	1.630	1.630	1.630	1.630
Totaal uitgaven	13.321	5.455	1.912	2.024	1.630

Toelichting investeringen/financiering

- 1.1.2. Financiering van het MKB leningfonds (incl. voormalig krediet kredietunies) en financiering van het Limburg Business Development Fonds (LBDF) B.V., conform PS-besluit 20 juni 2014;
- 1.1.5. Rehabilitatie van de luchthaven, conform PS-besluit 7 februari 2014 en extra agiostorting Conform PS-besluit 7 juli 2016 en een extra impuls MAA 2016, PS 30 juni 2017. In de ramingen kapitaallasten verder is rekening gehouden met de rehabilitatie van de landingsbaan. Hierover zal t.z.t. een apart besluit aan Provinciale Staten worden voorgelegd.

Overige financiële aspecten in de verplichte paragrafen

Weerstandsvermogen en risicobeheersing	Onderhoud kapitaalgoederen	Financiering	Verbonden partijen
			MKB-L B.V.
			LBDF B.V.
			N.V. Industriebank LIOF
		Lening aan Gerli Venlo B.V.	
		Lening aan deelneming Limburgse Herstructureringsmaatschappij B.V.	LHB B.V.
Europese programma's			
	Infrastructuur en panden MAA		
			Land Development AviationValley Maastricht N.V.
		Lening aan Land Development Aviation Valley Maastricht C.V.	Land Development AviationValley Maastricht C.V.
		Lening aan deelneming Aviation Valley Commandiet B.V.	Provincie Limburg AviationValley Commandiet B.V.
		Lening aan MAABI B.V.	N.V. ALTMAA
			N.V. Holding Businesspark Luchthaven Maastricht

De in de tabel opgenomen verbonden partijen dragen bij aan de doelen van programma 1.1. Investing en export bevordering. LIOF, MKB-L en LBDF vervullen gezamenlijk de financieringsfunctie gericht op stimulering van bedrijfsinvesteringen, start-ups en doorontwikkeling van het MKB. Elk van deze verbonden partijen is gericht op een specifieke doelgroep. LHB B.V. draagt bij aan de opwaardering van de Limburgse bedrijventerreinen. LDAVM C.V. en de daaraan gelieerde entiteiten richten zich specifiek op de ontwikkeling van het bedrijventerrein aangrenzend aan Maastricht Aachen Airport.

Tot slot dragen HBLM en N.V. Altmaa bij aan de beoogde groei van het exportvolume in Limburg middels de exploitatie van de luchthaven Maastricht Aachen Airport.

Zie voor nadere informatie de paragraaf Verbonden partijen.

1.2. Innovatiekracht

Met het programma Innovatiekracht legt de Provincie de focus op het versterken van het verdienvermogen van bedrijven in een aantal voor Limburg relevante economische clusters en sectoren vanuit een missiegedreven innovatiebeleid. Het gaat zowel over de kennisintensieve sectoren in Limburg (te weten (duurzame) chemie en materialen, life sciences & health, landbouw en agrofood en smart services), als over de sectoren die tot het DNA van Limburg behoren en veel stuwende werkgelegenheid bieden (logistiek, (maak)industrie en toerisme en recreatie). Rode draad hierin is de bijdrage aan een innovatieve, aantrekkelijke en gezonde regio. De verdere ontwikkeling van de verbinding tussen de vier Brightlands campussen en het faciliteren van de aanhaking van het MKB en het onderwijs op de campusontwikkelingen binnen een internationale context maken onderdeel uit van dit programma. Onderwijs-, arbeidsmarktaspecten en maatschappelijk draagvlak zijn daarbij belangrijk.

Technologische en sociale innovatie zijn van belang om toekomstige ontwikkelingen als demografische en klimatologische veranderingen, verschuivingen van de economische macht, digitalisering en disruptie, groeiende verstedelijking en schaarste van natuurlijke grondstoffen het hoofd te bieden.

Open innovatie en verdere samenwerking tussen kennisinstellingen en bedrijfsleven, ook over de provinciegrens heen, om het concurrentievermogen op termijn te behouden, zal versterkt worden. De toegankelijkheid van bestaande instrumenten en regelingen wordt geoptimaliseerd en tekortkomingen worden verbeterd.

Wat willen we bereiken?

Wij streven naar een sterke Limburgse kenniseconomie die vernieuwend en duurzaam is. Wij zetten in op nieuwe bedrijvigheid (o.a. door valorisatie), de verbinding tussen de Brightlands campussen en actoren in de sociaal-economische structuur van Limburg zoals het MKB en onderwijs en tussen de Brightlands campussen onderling met voldoende oog voor de maatschappelijke opgaven.

Wat vinden we daarbij belangrijk?

Criterium 1: De bedrijven binnen de kennisintensieve sectoren en de sectoren die behoren tot het DNA van Limburg kennen open innovatie en hoogwaardige groei. De economische sectoren zijn via crossovers goed met elkaar verbonden.

Criterium 2: De Brightlands campussen zijn onderling goed verbonden richting een open ecosysteem met (inter)nationale reputatie.

Criterium 3: MKB is goed aangehaakt bij de Limburgse campussen en heeft een euregionale oriëntatie (kennis, arbeidskrachten, handel en samenwerking). Het MKB-instrumentarium is goed ontsloten en toegankelijk (zie ook programma 1.1. Investeringsklimaat).

Criterium 4: Bij het versterken van de Limburgse innovatiekracht wordt optimaal gebruik gemaakt van de samenwerkingsmogelijkheden met bedrijven en kennisinstellingen in de Euregio en daarbuiten.

Criterium 5: Bij de economische ontwikkeling van bedrijven worden duurzaamheidsprincipes optimaal toegepast.

Wat gaan wij daarvoor doen?

Product	1.2.1. Chemie en Materialen Brightlands Chemelot Campus
Portefeuillehouder	Burlet

Brightlands Chemelot Campus is een initiatief van de Provincie, DSM en Universiteit Maastricht (UM). De Chemelot Campus B.V. is in 2011 door de partners opgericht. Sinds 2011 heeft de nadruk gelegen op het opzetten van een campus-ecosysteem rond duurzame materialen; een samenhangend geheel van innovatieve bedrijven, kennisinstututen, Research & Development (R&D) faciliteiten, opleidingen en de daartoe benodigde investeringen in vastgoed en fysieke infrastructuur.

De Provincie is aandeelhouder van de Chemelot Campus B.V. (en tevens van de Chemelot Vastgoed C.V. en Chemelot Research Facilities (CRF) en Chemelot Scientific Participations (CSP) en heeft als zodanig geen direct sturende rol.

De Brightlands Chemelot Campus heeft als doel:

- excellent vestigingsklimaat en structuurversterking Limburgse economie;
- het vergroten van de onderwijs- en onderzoeksbasis met een sterke relatie tussen onderwijs en bedrijfsleven;
- het richten en versnellen van kennistransformatie naar business (valorisatie);
- het creëren van een ondernemende en open innovatieomgeving met optimale en aantrekkelijke faciliteiten en infrastructuur.

In 2016 is samen met betrokken stakeholders van het Chemelot Industrial Park de visie 'Chemelot 2025' opgesteld om de economische en ruimtelijke motorfunctie voor Zuid-Limburg - afgestemd op haar omgeving - verder te versterken. Acties liggen onder meer op het gebied van gezamenlijke aanpak van acquisitie en begeleiding van start-ups, de doorontwikkeling van kennisinstututen met een koersbijstelling naar duurzaamheid, en de fysieke uitbreiding van de campus. De Provincie heeft een faciliterende rol om Chemelot de meest veilige, competitieve en duurzame site van West-Europa te maken. Daarnaast is de Provincie bevoegd gezag voor de koepelvergunning van Chemelot. In het product 1.2.6. Industrie staat het programma Chemelot 2025 verder toegelicht.

De kwalitatieve bestending van de Brightlands Chemelot Campus, de samenwerking met de overige drie Brightlands campussen en de intensivering van de samenwerking met het Industrial Park, waarin de duurzaamheidstransitie in de chemische procestechnologie en materialen centraal staat, zijn belangrijke bouwstenen voor de activiteiten in 2020. Het faciliteren van de kansen in het kader van Limburgs Aanbod en het nationale Klimaat- en Energieakkoord, waaronder de ambities in het kader van Chemelot 2025 staat hoog op de agenda. Dit alles in een veilige setting waarin opvolging wordt gegeven aan de aanbevelingen van de Onderzoeksraad voor Veiligheid (rapport Chemelot OvV 21 juni 2018 (zie www.onderzoeksraad.nl en onze reacties die uw Staten ter informatie hebben ontvangen in december 2018 en juni 2019)).

De expertise van de Brightlands Chemelot Campus op het gebied van verduurzaming, materialen en opschaling wordt ingebracht in Brightsite. Brightsite is CO₂-reductie in de industrie door toepassing van nieuwe technologieën, hetgeen bijdraagt aan de ambitie van Chemelot om de meest duurzame, meest competitieve en meest veilige chemische site van West-Europa te worden. Het is een bundeling van fundamenteel onderzoek (Universiteit Maastricht, en via UM ook andere Universiteiten/kennisinstellingen), toegepast onderzoek (TNO) en procestechnologie (Sitech) in een meerjarige samenwerking, met ondersteuning van de Brightlands Chemelot Campus.

In 2020 wordt het sloop- en bouwprogramma gecontinueerd en worden de vestigingsmogelijkheden voor nieuwe bedrijven en start-ups vergroot, met hierbij de kanttekening dat de campus zowel tegen de fysieke begrenzing als tegen de grenzen van haar financiële mogelijkheden aanloopt. Daarnaast worden de opleidingsmogelijkheden op de campus versterkt, wordt samen met het Chemelot Industrial Park de schouders gezet onder de verduurzaming van het Industrial Park en chemische processen en worden de mogelijkheden voor externe financiering van het campusvastgoed onderzocht.

Dit product draagt bij aan criterium 1, 2, 3, 4 en 5 van dit programma.

Aandachtspunten, zoals ook in de 7^e Voortgangsrapportage (juni 2019) aangegeven zijn: de achterblijvende groei van het aantal MKB bedrijven/start ups op de Campus en de beperkte cross-overs tussen de vier Brightlands Campussen. Een goed voorbeeld van een cross-over is het recent ontwikkelde biomedisch kader, door de facilitering van Medace uitontwikkeld tot een kader waarin de krachten van de Chemelot en Health Campussen zijn benoemd en in hun onderlinge wisselwerking tot een totaalconcept van idee/onderzoek tot industrialisatie tot hun recht komen.

Beoogde resultaten

1. Kennisinfrastructuur.
Evaluatie en eventueel vervolg van de kennisinstututen InSciTe, Brightlands Materials Center (BMC) en Aachen-Maastricht Institute for Biobased Materials (AMIBM) met het oog op samenhang binnen de context van de vier Brightlands campussen en Chemelot Industrial Park.
Rol Provincie: *subsidiënt, partner*
2. Meer bedrijvigheid en open innovatie
Continueren acquisitie van innovatieve bedrijven passend binnen de focus van de campus. Scouting, selectie en begeleiding van startup's in samenwerking met de overige Brightlands campussen. In 2020 moet er een stijgende lijn te zien zijn t.o.v. eerdere jaren. Hierover wordt in het kader van de Regeling Grote Projecten in de voortgangsrapportage van de Chemelot Campus aan PS gerapporteerd.
Rol Provincie: *financier, subsidiënt*
3. Hoogwaardige infrastructuur
Continueren sloop- en bouwprogramma:
Het sloopprogramma zal in 2019 voor een groot deel worden afgerond, met uitloop naar 2020. Voor continuering van het bouwprogramma is nog beperkt budget beschikbaar en de ruimte binnen de huidige campus area is eveneens beperkt. Voor verdere groei zijn investeringen nodig in het bouwrijp maken van (noordelijke gelegen) gronden en zullen nieuwe investeringsbudgetten moeten worden gecreëerd.
Rol Provincie: *financier, partner*
4. Onderwijs op de campus
Versterking onderwijsaanbod op de campus: WO vervolgaanpak Sciences programma continueren; HBO en MBO via CHILL en Applied Sciences
Rol Provincie: *financier, subsidiënt*
5. Duurzaamheidsontwikkeling Chemelot
Brightlands Chemelot Campus (BCC) en Industriepark ontwikkelen en starten een samenhangende aanpak gericht op duurzame ontwikkeling van het Industriepark, het ontwikkelen van de passende innovaties op de BCC en een daarbij aansluitende human capital agenda. De BCC levert expertise voor Brightsite (samenwerking Sitech, TNO en Chemelot om duurzaamheidstransitie technologisch vorm te geven).
Rol Provincie: *facilitator op onderdelen, subsidiënt*

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
1, 2, 3	Aantal kenniswerkers werkzaam op de Brightlands Chemelot Campus	2005	2970	2023
1, 2, 3	Totaal aantal bedrijven op de campus: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Multinationals ▪ MKB/startup's 	8 27	60	2023
1, 4	Aantal kennis- en onderwijsinstellingen	6	5	2023
4	Aantal studenten	848	1000	2023
5	Duurzaamheidsagenda in afstemming met Chemelot 2025 (proefprojecten zelf lopen via Chemelot 2025)	0	1	2020
1	Afgerond evaluatie rapport InScite, BMC, AMIBM	0	1	2020
3	Nieuwbouw voor een high-tech chemisch bedrijf is opgeleverd	0	1	2020

Toelichting prestatie-indicatoren

Voortgangsbewaking op de prestatie-indicatoren vindt sinds 2013 naast de P&C-cyclus tweemaal per jaar plaats via de voortgangsrapportages in het kader van de Regeling Grote Projecten.

In de begroting 2017 is de streefwaarde van het aantal studenten verhoogd van 300 naar 1000.

Voor wat betreft het aantal kennis- en onderwijsdoelstellingen is de streefwaarde reeds behaald en zetten we in op consolidatie en kwaliteitsborging.

Product	1.2.2. Life Sciences Brightlands Maastricht Health Campus
Portefeuillehouder	Van den Akker

De campusorganisatie: Brightlands Maastricht Health Campus B.V

Brightlands Maastricht Health Campus B.V. (BL-MHC B.V.) is een initiatief van de Provincie, de UM en het MUMC+, alle voor 1/3 aandeelhouder. De campusorganisatie BL-MHC B.V. is in 2013 opgericht (PS, 11 en 12 oktober 2012) en heeft als doelstelling ervoor te zorgen dat de kennis, kunde, faciliteiten en ziektebeelden (veelal met een hoge frequentie in Limburg) die het meest economisch potentieel hebben, benut worden voor economische ontwikkeling in de vorm van werkgelegenheid en nieuwe bedrijven.

De aandeelhouders hebben in 2016 de BL-MHC B.V een ruimer mandaat en bijbehorende middelen tot 2023 toegekend (Programmabegroting 2017 PS 4 november 2016). UM en MUMC+ hebben hun campus-gerelateerde valorisatieactiviteiten ondergebracht in de BL-MHC B.V., wat een zeer substantiële impuls is voor de economische campusontwikkeling. Dit vormt tevens de grondslag voor het toekomstig verdienmodel van deze B.V., waardoor deze B.V. op termijn mogelijk deels zelfstandig kan gaan functioneren. Hiertoe hebben UM en MUMC+ de rechten op aandelen die volgen uit het intellectueel eigendom van de Life Sciences overgedragen aan de BL-MHC BV. De Provincie heeft eenmalig € 5 mln. revolverend ingebracht, met dit geld worden spin off bedrijven gefinancierd (conform PS besluit 28 september 2018).

Grote MHC projecten

De Provincie heeft in het kader van de campusontwikkeling de afgelopen jaren geïnvesteerd (als financier, aandeelhouder en/of subsidieverstrekker) in kennisinstellingen en onderzoeksfaciliteiten van en voor de UM en het MUMC+. Hieronder vallen de Maastricht Studie, Limburg Investeert in Kenniseconomie (LINK), Brains Unlimited, Protonen Therapie Centrum (PTC), Brightlands e-Infrastructure for Neurohealth (BReIN) en samen met Chemelot in Biotechnologie, waardoor o.a. het initiatief MEDACE gefinancierd is.

Gebiedsontwikkeling

Tegelijkertijd wordt naast de activiteiten van de campusorganisatie en de ontwikkeling van relevante kennis-/onderzoeksfaciliteiten, met de partners UM, MUMC+ en gemeente Maastricht ingezet op de gebiedsontwikkeling van de campus. De fysieke realisatie van een campus wordt gezien als een belangrijke randvoorwaarde om community building en open innovatie te stimuleren, omdat mensen, vragen en ideeën elkaar dan makkelijker vinden.

De gebiedsontwikkeling gebeurt in samenhang met de ontwikkeling van het MECC (vanuit gemeente Maastricht) en Mosae Vita (vanuit MUMC+) en wordt bestuurlijk- en projectmatig getrokken door de gemeente Maastricht. Rol Provincie is regisseur in dit proces en bij de door ontwikkeling van het MECC subsidieverstrekker.

Dit product draagt bij aan criterium 1, 2, 3 en 4 van dit programma, maar ook aan criteria 1,3 en 4 van programma 1.1. Investeringsklimaat.

Beoogde resultaten

1. Kennisinfrastructuur.

Met betrekking tot de kennisinfrastructuur op het gebied van elektronenmicroscopie en regeneratieve geneeskunde, binnen het programma Limburg Investeert in haar Kenniseconomie (LINK), is in 2018, na een uitgebreide evaluatie, een vervolgsubsidie (tweede tranche) verleend voor de restant projecttermijn tot medio 2021. Dit betekent voor 2020 dat de uitvoering voortgezet wordt.

In februari 2019 hebben PS ingestemd met een startsubsidie voor het project (BReIN). Dit project richt zich op onderzoek in Neurosciences meer specifiek op de Ziekte van Alzheimer. Hiervoor wordt een data infrastructuur gecreëerd om betere diagnostiek, vroege therapie en preventie van deze en later ook andere ziekte(n) te realiseren.

Op basis van de evaluatie van het project Brains Unlimited is in 2018 door PS besloten dat dit project door zal gaan. In 2019 is de betrokkenheid van de Provincie afgebouwd en heeft het azM omzetgaranties verstrekt aan het project, waardoor het project perspectief blijft houden en haar maatschappelijke resultaten ook in 2020 blijft opleveren.

De economische en onderzoeksactiviteiten op het gebied van Biotechnologie zijn door de financiering van MEDACE medio 2019 versterkt, zie mededeling portefeuillehouder aan PS verzonden 21 mei 2019. Deze faciliteit zal in 2020 operationeel worden.

Zoals beschreven in de context zal de BL-MHC B.V. zich erop richten deze en de overige kennisinfrastructuren tot economische ontwikkelingen (werkgelegenheid + bedrijven) te brengen.

Rol Provincie: *subsiënt, financier*

2. Meer bedrijvigheid en open innovatie

Vanuit de BL-MHC B.V. wordt fors ingezet op campus-gerelateerde valorisatie activiteiten om de gestelde doelen te behalen, waarbij community building met kennisinstellingen en MKB-bedrijven een belangrijke voedingsbodem vormt. De BL-MHC B.V. zal in 2020 doorgaan met de spin off vorming binnen de focusgebieden van de campus.

Ook in relatie tot en in samenwerking met alle Brightlands campussen en internationale relevante partners.

Beoogde resultaten

Zo wordt op het gebied van regeneratieve geneeskunde samengewerkt met Brightlands Chemelot Campus en een aantal andere (nationale en regionale) overheden, universiteiten, bedrijven en gezondheidsfondsen aan de totstandkoming van het initiatief RegMed XB.

Het gaat daarbij om een grootschalig Vlaams-Nederlands onderzoeks- en valorisatieprogramma met een duur van 10 jaar.

Rol Provincie: *partner (aandeelhouder voor 1/3 in de BL-MHC B.V.), financier, procesmanager*

3. Hoogwaardige infrastructuur

In het kader van de gebiedsontwikkeling (getrokken door de gemeente Maastricht) wordt door UM, azM, de gemeente Maastricht, MECC en de BL-MHC BV samengewerkt om gezamenlijk te komen tot de fysieke dimensie campusontwikkeling. Hiertoe zal een actueel plan opgeleverd worden.

Rol Provincie: *subsiënt, financier*

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
1, 2	Aantal nieuwe arbeidsplaatsen.	1.417	1.100	2023
2, 3	Aantal nieuwe bedrijven.	114	40	2023
1	MEDACE operationeel	0	1	2020
3	Ruimtelijk plan voor de campus ontwikkeling is opgeleverd	0	1	2020

Toelichting prestatie-indicatoren

De huidige waarde is gebaseerd op de eindwaarde 2018 (31-12-2018) zoals gerapporteerd in de Jaarstukken 2018. De doelstelling van het aantal te realiseren arbeidsplaatsen en nieuwe bedrijven is vroeger dan verwacht gerealiseerd. Nu deze doelstelling bereikt is, zullen we deze blijven volgen. De streefwaarde is gebaseerd op hetgeen de partners UM, azM, gemeente Maastricht en Provincie hebben afgesproken bij de start van de campusorganisatie in januari 2013.

Product	1.2.3. Brightlands Greenport Campus Venlo
Portefeuillehouder	Mackus

Het "Plan van aanpak Greenport Venlo" (PS oktober 2014) beschrijft drie programmalijnen die met elkaar verbonden zijn en waar in de periode 2015-2025 in geïnvesteerd zal worden:

1. het Kennislandschap;
2. het Werklandschap;
3. Infrastructuur & faciliteiten.

Provinciale Staten hebben in mei 2016 het Campusplan Greenport Venlo vastgesteld en in december 2016 ingestemd met de 'vervlechting' van de grond- en vastgoedbedrijven binnen Greenport Venlo. Deze vervlechting is begin 2017 geëffectueerd met de oprichting van B.V. Ontwikkelbedrijf Greenport Venlo en de B.V./C.V. Campus Vastgoed Greenport Venlo. Najaar 2017 is de Brightlands Campus Greenport Venlo BV opgericht en is de campus formeel van start gegaan. Het Ontwikkelbedrijf houdt zich bezig met de exploitatie van het bedrijventerrein Greenport Venlo. Campus Vastgoed staat samen met de Brightlands Campus Greenport Venlo aan de lat om het 'kennislandschap' te

ontwikkelen. De Provincie is aandeelhouder van drie B.V.'s en heeft als zodanig geen direct sturende rol. Uit efficiency oogpunt voert de organisatie van het Ontwikkelbedrijf ook de taken van Campus Vastgoed (grondexploitatie campusterrein plus exploitatie Villa Flora, Innovatoren en het voormalige Raad van Arbeid gebouw (waarin thans het University College Venlo is gevestigd) uit.

Campus Vastgoed faciliteert de campusorganisatie. Anders gezegd: de Campus Vastgoed gaat over de 'hardware' en de Brightlands Campus over de 'software'. Beide ondernemingen hebben de opdracht om uitvoering te geven aan de business cases die ten grondslag hebben gelegen aan de besluitvorming in het kader van het 'vervlechtingstraject'.

De communityvorming en innovatie op en rond de campus wordt in samenhang opgepakt met de provinciebrede aanpak van de agrofood community, waartoe LIOF opdracht heeft gekregen.

Het doel van de Brightlands Campus Greenport Venlo is het stimuleren van open innovatie ten behoeve van kennisbehoud en kennisontwikkeling in de regio, met als doel aansluiting en verbreding van de as onderwijs -onderzoek (wetenschappelijk en toegepast) en business. Een belangrijke taak is het ontwikkelen van de Brightlands Campus Greenport Venlo tot een Research & Development (R&D) Campus, met als thema's gezonde en veilige voeding, future farming en biocirculaire economie, door middel van Business development en Community activiteiten waaronder ook acquisitie en acceleratie.

Het voorgaande betekent het opzetten, ondersteunen en uitbouwen van een gemeenschap van bij de campus betrokken partijen en het bevorderen van interactie tussen die partijen. Bij dit alles werkt de campus samen met de overige Brightlands campusorganisaties die hun eigen doelstelling hebben doch met het gezamenlijk doel uiteindelijk één krachtige Brightlands te ontwikkelen.

Samen met Campus Vastgoed werft de campus nieuwe gebruikers van de binnen de campus aangeboden huisvestingsmogelijkheden en andere diensten en worden op de campus op het vlak van R&D shared facilities ontwikkeld.

Ook zet de campus zich in voor zaken zoals het verstrekken van adviezen en het verlenen van diensten aan anderen, lenen, uitlenen en bijeenbrengen van gelden en het aangaan van daarmee samenhangende overeenkomsten, oprichten en verwerven van, het deelnemen in, het samenwerken met, het besturen van, alsmede het (doen) financieren van andere ondernemingen.

Het Business Plan 2020-2023, gebaseerd op het Campusplan uit 2016 en vastgesteld door de Algemene Vergadering van Aandeelhouders in mei 2019, vormt het kader voor de ontwikkeling van de campus de komende jaren. Het Business Plan beschrijft de samenwerking met de drie andere Brightlands campussen en op de cross overs tussen de campussen. Centrale elementen zijn:

- een acquisitie- en investeringsstrategie voor realisering van de noodzakelijke R&D-infrastructuur en vestiging van relevante bedrijven op de campus. Doel van de strategie is om zowel robuuste kennisdragers als innoverende ondernemers aan de campus te binden en investeringen in R&D-infrastructuur en vastgoed los te maken;
- een uitwerking van road maps voor de thema's van de campus, te weten: 'gezonde en veilige voeding', 'future farming' en 'alternatieve grondstoffen en voedingsbronnen (biobased)';
- de uitbouw van netwerken en communities;
- aanpak om start-ups en scale-ups te faciliteren;
- visie op wijze waarop de regierol van de campus voor de totale ontwikkeling zal worden ingevuld.

De opgave voor het Ontwikkelbedrijf is de uitgifte van bedrijfsterreinen en de versnelde ontwikkeling van nieuwe bestemmingsplannen, met het oog op het creëren van nieuwe arbeidsplaatsen. Voor de

komende jaren wordt uitgegaan van een groei van de campus met zo'n 20% per jaar (m² huisvesting). Om deze groei te kunnen accommoderen, dienen de huisvestingsvoorzieningen op het campusterrein te worden uitgebreid met verhuurbare kantoren, laboratoria, werkplaatsen. Voor Campus Vastgoed betekent dit de uitgifte van gronden op het campusterrein en het ontwikkelen van nieuw vastgoed met het oog op de groei (Villa Flora en Innovatoren eind 2019 volledig bezet), dit in nauwe samenspraak met de directeur van de Campus.

Dit product draagt bij aan criterium 1, 2, 3 en 4 van dit programma.

Beoogde resultaten	
1.	Ontwikkeling van de Brightlands Campus Greenport Venlo door het creëren van een samenhangend aanbod in onderwijs en onderzoek. Onder andere door het aantrekken van bedrijven en een toename van het aantal R&D faciliteiten. Daarbij het creëren van een 'ecosysteem' op en rond de campus wat bijdraagt aan een toename van de werkgelegenheid, aantal studenten en onderzoekers die zijn verbonden aan de campus. Rol Provincie: <i>subsidiënt, financier, partner</i>
2.	Het creëren van een goed toegerust en qua organisatie en exploitatie adequaat 'werklandschap' door de uitgifte van gronden en verhuur van campus vastgoed. Rol Provincie: <i>subsidiënt, financier, partner</i>

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
1	Aantal nieuwe R&D faciliteiten t.b.v. open innovatie.	10	15	2020
1	Deelname door de campus in ondernemingen in de vorm van participaties.	0	1	2020
1	Toename aantal bedrijven op de campus.	50	129	2023
1	Werkgelegenheid (arbeidsplaatsen).	660	1.495	2023
1	Aantal studenten (MBO/HBO/WO).	600	900	2023
1	Aantal onderzoekers verbonden aan de campus.	25	100	2023
2	Realiseren uitgifte verhuur campus vastgoed (in vierkante meters).	15.762	32.684	2023
2	Uitgifte van gronden (in hectares).	268	466	2034

Product	1.2.4. Services & Brightlands Smart Services Campus
Portefeuillehouder	Van den Akker

De Brightlands Smart Services Campus in Heerlen (BSSC) is een initiatief van Algemene Pensioen Groep (APG Groep) NV, Universiteit Maastricht (UM) en de Provincie Limburg. Deze drie founding fathers hebben in 2014 het initiatief genomen voor het oprichten van een campus speciaal gericht op de zakelijke en financiële dienstverlening en daarbij een commitment voor minimaal tien jaar (tot 2025) uitgesproken. De feitelijke opening van de campus vond plaats op 12 september 2016.

De focus van de campus ligt op de ontwikkeling van slimme diensten. De campus moet verder uitgroeien tot een broedplaats voor nieuwe bedrijvigheid, innovaties en talentontwikkeling. De campusontwikkeling draagt tevens bij aan het verankeren van bestaande bedrijvigheid. Daarnaast worden er op de campus studenten opgeleid, waardoor er naast bedrijvigheid ook een dynamiek ontstaat tussen het bedrijfsleven en de kennisinstellingen.

De Provincie is aandeelhouder van Campus Heerlen Management & Development B.V. (CM&D BV) en van Campus Heerlen Huisvesting B.V. (CHV BV) en heeft als zodanig geen direct sturende rol.

De BSSC heeft zich de afgelopen jaren verder ontwikkeld. Om de verdere groei van de campus te kunnen blijven faciliteren is in april 2018 het business plan (BP 2.0) vastgesteld. Dit business plan is gericht op verdere versterking en acceleratie van de ontwikkeling van de Brightlands Smart Services Campus tot een campus met een specifiek profiel voor start-ups (extra aangescerpte ambitie).

Het kennis-as project Brightlands Institute for digital Smart Society (BISS), een belangrijke pijler voor de ontwikkeling van BSSC, heeft in 2019 in een gewijzigde vorm haar doorstart gemaakt. Waar de drie kennisinstellingen Universiteit Maastricht, Zuyd Hogeschool en Open Universiteit oorspronkelijk waren gestart in één organisatorische eenheid, voeren zij met ingang van 1 januari 2019 dit project ieder individueel uit. Het project wordt door de partijen op de campus uitgevoerd en waar mogelijk wordt samenwerking opgezocht.

Tevens is het programma Techruption een belangrijk onderdeel van BSSC. Het programma is gestart in 2017. Het doel van Techruption is om bedrijven een veilige innovatieve experimenteeromgeving te bieden waarin zijn met hun ideeën aan de slag kunnen. In 2020 moet het programma de fase van 'verdere doorgroei' bereiken.

Het project Center for Big Data Statistics (CBDS) is gestart in 2017. Het project wordt uitgevoerd door het CBS. Het CBS is binnen de overheid een expert op het gebied van data. Het CBDS werkt aan maatschappelijk relevante projecten over bijvoorbeeld economische groei, energietransitie, mobiliteit, arbeidsmarkt, etc. In het CBDS brengen CBS en partners kennis, infrastructuur en data samen om informatiebehoefte in de maatschappij in te vullen. In 2020 start de tweede tranche van het project. Op basis van een evaluatierapportage over de eerste periode (1-10-2017 t/m 31-03-2020) en het jaarplan 2020 zal de GS besluiten over het beschikbaar stellen van de tweede tranche van € 1.000.000. De op te leveren resultaten voor deze tweede periode zullen in het jaarplan 2020 worden opgenomen. Dit jaarplan moet nog worden opgesteld. Dit zullen resultaten zijn op het gebied van: het leveren van kennis en kunde, samenwerking met BSSC en onderwijs.

Dit product draagt bij aan criterium 1, 2, 3 en 4 van dit programma.

Beoogde resultaten

1. In lijn met de in BP 2.0 beschreven maatregelen wordt in 2020 gewerkt aan het systematisch doorvoeren uitrollen van nieuwe activiteiten, zoals mogelijk een startersinstrumentarium.
Rol Provincie: *subsidiënt, aandeelhouder*
2. Verdere uitbouw kennisinfrastructuur
Bij de ontwikkeling en doorgroei van de kennisinfrastructuur op en rond de campus, speelt het programma Brightlands Techruption een belangrijke rol. Dit programma heeft als doel het creëren van een community op het gebied van blockchain technologie, kunstmatige intelligentie en vraagstukken op het gebied van klimaatverandering. Met dit programma wordt invulling gegeven aan de taakstelling: “het neerzetten van een integrale propositie die (inter-)nationaal onderscheidend is en zo talenten, wetenschappers en bedrijven/instellingen/startups aan kan trekken om aan het ecosysteem bij te dragen en er zo zelf van te profiteren”. Het bereiken van deze taakstelling heeft een positieve impact op de lokale kenniseconomie in Limburg en zorgt tevens voor een aantrekkelijke verbredingsmogelijkheid voor het lokale MKB.

De ontwikkeling van het programma Brightlands Techruption kent een viertal fasen:

fase 1 - voorbereiding en aanhaking eerste deelnemers (2017);

fase 2 - realisatie van de basisvoorzieningen, onder andere inrichting ‘Techruption vloer’ (2018/19)

fase 3 - verdere groei (tweede helft 2018 en 2019);

fase 4 - verdere doorgroei (2020, 2021 en 2022).

Voor de bevoorschotting van het programma Brightlands Techruption in de vierde fase (2020, 2021 en 2022) nemen Gedeputeerde Staten een separaat besluit gebaseerd op de Voortgangsrapportages 2018 en 2019 van het programma Brightlands Techruption.

3. Meer bedrijvigheid en open innovatie
Door het, onder andere in het kader van het programma Brightlands Techruption, organiseren van events door CM&D B.V. voor studenten van de diverse onderwijsinstellingen en voor de bewoners van de Campus ontstaat een dynamiek die voor de Campus en voor het onderwijs van belang is.
4. Infrastructuur / huisvesting
De inspanningen zijn erop gericht om te komen tot volledige verhuur van het campusgebouw en daarmee tot een sluitende exploitatie van CHV BV.
Rol Provincie: *financier, aandeelhouder*

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
1, 2, 3	Nieuwe arbeidsplaatsen bij campusdeelnemers.	446	2.000 a 2.500	2025
1, 2, 3	Aantal studenten speciaal voor smart services.	672	1.600	2025
1, 2, 3	Contractonderzoek en contractonderwijs.	€ 2,8 mln.	€ 10 mln.	2025
1, 2, 3	Aantal acquisities.	75	100	2025

Toelichting prestatie-indicatoren

Peildatum 1 januari 2019.

Product	1.2.5. Logistiek
Portefeuillehouder	Van den Akker

De logistieke sector behoort tot het DNA van de Limburgse economie en is van strategisch belang voor de economie van Limburg. Dankzij de gunstige geografische ligging in Noordwest-Europa, de goede kwaliteit van intermodale verbindingen en expertise van het logistieke bedrijfsleven willen Europese distributiecentra zich graag hier vestigen. Versterking van de positie van Limburg als logistieke topprovincie vraagt om continue alertheid bij (het oppakken van) ontwikkelingen op het gebied van technologie en digitalisering. We faciliteren innovatie in de sector, met name via crossovers met sectoren als maakindustrie en ICT, waardoor de verdien capaciteit voor Limburgse logistieke bedrijven wordt vergroot.

Wij stimuleren meerjarige samenwerking tussen ondernemers, onderwijsinstellingen en overheden en zoeken hierbij ook de samenwerking op met onze grensoverschrijdende partners. Duurzame ontwikkelingen op het gebied van mobiliteit maken onderdeel uit van onze aanpak rond Circulaire Economie.

Dit product draagt bij aan criterium 1 en 4 van dit programma.

Beoogde resultaten	
1.	Versterking van kennis en innovatiekracht in de sector logistiek door intensivering van de samenwerking tussen de stakeholders en het initiëren van (grensoverschrijdende) projecten. Rol Provincie: <i>ondersteuner, procesmanager, subsidiënt</i>
2.	Intensivering van de samenwerking tussen de logistieke sector, de maakindustrie en de ICT-sector om meer toegevoegde waarde te genereren. Rol Provincie: <i>ondersteuner, procesmanager, subsidiënt</i>

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
1	Aantal samenwerkingsovereenkomsten tussen stakeholders in de logistiek sector, de maakindustrie, de ICT-sector en onderwijs- en kennisinstellingen.	0	5	2020
2	Aantal logistieke innovatieprojecten dat in samenwerking met LIOF, Brightlands Institute for Supply Chain Innovation (BISCI) en andere Limburgse kennisinstututen ontwikkeld wordt/is.	0	PM	2020
3	Uitwerking van concrete beleidslijnen voor de logistiek op basis van het scenario-onderzoek door Buck Consultants International.	0	1	2020

Toelichting prestatie-indicatoren	
1.	De streefwaarde betreft een jaardoel voor 2020.
2.	In 2020 worden er prestatieafspraken gemaakt op basis van het nog op te stellen businessplan BISCI.

Product	1.2.6. Industrie
Portefeuillehouder	Van den Akker

Maakindustrie

Een sterke maakindustrie is voor Limburg van belang, omdat er een aanzienlijke werkgelegenheid mee verbonden is. Ook realiseert de sector een hoge toegevoegde waarde en draagt daarmee flink bij aan het verdienvermogen van de regio. In de sector wordt geïnvesteerd in onderzoek en ontwikkeling. De maakindustrie is van grote waarde voor het valoriseren van innovaties in andere sectoren en van innovaties die worden gegenereerd op de Brightlandscampussen. De stevige basis van de Limburgse maakindustrie biedt goede mogelijkheden om in te spelen op nieuwe ontwikkelingen. In dit verband is met name ook de gebiedsontwikkeling bij VDL Nedcar van belang (zie product 3.4.3. Werklocaties). De opkomst van de smart industry is een belangrijke ontwikkeling voor de Limburgse maakindustrie. Ten behoeve van het versterken van de concurrentiekracht van de sector is de omschakeling naar een slimmere maakindustrie gaande. De verregaande digitalisering en verbinding van machines, productiemiddelen en organisaties biedt kansen voor het ontstaan van nieuwe producten en productiemethoden, business-modellen en sectoren. In de smart industry gaat het om thema's als big data, internet of Things, robotisering, 3D printing en servitization. Gerichtte ondersteuning op deze gebieden draagt bij aan de implementatie van smart industry en versterking van de Limburgse maakindustrie.

De Limburgse maakindustrie zal bijdragen aan het missiegedreven innovatiebeleid van het Rijk en de aanpak rond circulaire economie (zie ook product 3.7.2.).

Als belangrijke voorwaarde voor een digitale samenleving dient de digitale infrastructuur op orde te zijn. In de vorige coalitieperiode is fors ingezet op het ontsluiten van de zogenaamde 'witte' gebieden in Limburg. De grensbieden aan België en Duitsland verdienen extra aandacht. Hierin wordt de samenwerking met de Ministeries van EZK en Binnenlandse Zaken nadrukkelijk opgezocht.

Chemelot 2025

Chemelot Industrial Park & Brightlands Chemelot Campus, samen Chemelot, vormen een sterk kennis- en chemiecluster in Zuid-Limburg. In mei 2016 is door Chemelot de visie Chemelot 2025 gepresenteerd. Deze visie heeft als doel de economische en ruimtelijke motorfunctie voor Zuid-Limburg - afgestemd op haar omgeving - verder te versterken. Chemelot koerst erop om de meest competitieve, veilige en duurzame chemie- en materialensite van West-Europa te worden in 2025. Vanuit de visie Chemelot 2025 en de daaruit voortvloeiende acties en projecten, werken we gezamenlijk, ieder vanuit de eigen rol, aan de toekomst van Zuid-Limburg. Een omgeving waar economische groei plaatsvindt, werkgelegenheid is en waar mensen veilig en duurzaam willen kunnen (blijven) wonen en werken. Bij de verdere ontwikkeling van het Chemelot Industrial Park staat de duurzaamheidstransitie in de chemische procestechnologie en in materialen centraal. Het daartoe in 2019 opgerichte kennis- en innovatiecentrum Brightsite bevordert dat de klimaatdoelstellingen van 2030 en 2050 realiseerbaar zijn op de Chemelot site, waar de volgende generatie wetenschappers, onderzoekers en ontwikkelaars worden opgeleid. Het verzilveren van de kansen in het kader van Limburgs Aanbod en het nationale (Definitief Ontwerp) Klimaat- en Energieakkoord, waaronder de ambities in het kader van Chemelot 2025 is topprioriteit. Dit alles in een veilige setting waarin opvolging wordt gegeven aan de aanbevelingen van de Onderzoeksraad voor Veiligheid (rapport Chemelot OvV 21 juni 2018). Verder worden de toekomstige governance-verhoudingen op Chemelot onderzocht.

Dit product draagt bij aan criterium 1, 2, 3 en 4 van dit programma.

Beoogde resultaten

1. Versterking van de internationale concurrentiekracht van het MKB in de Limburgse maakindustrie door middel van gerichte ondersteuning vanuit diverse (Europese) programma's.
Rol Provincie: *subsidiënt, partner*
2. Versterken van de relatie tussen de Limburgse maakindustrie en de Brightlands campussen door middel van communitybuilding en op innovatie gerichte activiteiten en projecten.
Rol Provincie: *subsidiënt, partner*
3. Invulling geven aan PS-besluit van 15 februari 2019 door het verkennen van actieve medefinanciering van het Rijk ten behoeve van kennis- en innovatiecentrum Brightsite, gekoppeld aan nadere uitwerking van een financiële bijdrage van de Provincie Limburg.
Rol Provincie: *ondersteuner, subsidiënt, financier, partner*

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
1	Aantal Limburgse maakbedrijven dat een innovatiesubsidie heeft ontvangen.		PM	
2	Aantal samenwerkingsprojecten van MKB bedrijven met bedrijven/kennisinstellingen op de campussen.		PM	

Toelichting prestatie-indicatoren

1. en 2. De streefwaarden voor de indicatoren zullen worden geformuleerd op basis van de uitwerking van het in het Collegeprogramma aangekondigde nieuwe economisch en strategisch kader.

Product	1.2.7. Toerisme en recreatie
Portefeuillehouder	Van den Akker

Met het programma Innovatiekracht legt de Provincie de focus op het versterken van het verdienvermogen van bedrijven in verschillende economische sectoren en draagt hierdoor bij aan een innovatieve, aantrekkelijke en gezonde regio. Het missiegedreven economisch kader vormt daarmee de basis voor het uitvoeringsprogramma Toerisme en Recreatie 2020-2023.

Toerisme en recreatie behoort tot het DNA van de Limburgse economie en is belangrijk voor de Limburgse concurrentie- en aantrekkingskracht en daarmee een belangrijke factor voor de werkgelegenheid (ca. 40.000 banen, 7,8% totale Limburgse werkgelegenheid) en het Limburgse leef- en vestigingsklimaat.

De toeristisch-recreatieve sector staat niet op zichzelf, maar wordt beïnvloed door tal van factoren, zoals toenemende en variërende klantenwensen en behoeften, sterke groei van het inkomend toerisme, technologische ontwikkelingen, nieuwe partijen die de markt betreden en veranderde verdienmodellen. Het maatschappelijk bewustzijn ten aanzien van toerisme verandert onder reizigers, bewoners en bedrijven en tot slot neemt het risico op overbelasting en druk op de leefbaarheid toe.

Limburg is zowel onder de binnenlandse als buitenlandse gasten een favoriete en aantrekkelijke bestemming. We zitten in de kopgroep van toeristisch Nederland. Duurzaam aantrekkelijk blijven vraagt om continue alertheid en een vooruitziende blik. Daarbij werken we meer dan voorheen ook aan samenwerking met onze partners in Belgische en Duitse buurregio's.

We zetten in op versterking van een toekomstbestendige toeristische-recreatieve sector rekening houdend met het draagvlak en draagkracht van de bestemming. We blijven investeren in het organiserend vermogen van de sector. We gaan aan de slag met versterking van toeristisch-recreatief product, vanuit de intrinsieke kwaliteiten van de bestemming, en in verbinding met andere sectoren (zoals sport, evenementen, cultuur, landschap, infrastructuur, mobiliteit, onderwijs en arbeidsmarkt). We hebben hierbij oog voor een goede balans tussen economische, landschappelijke en ruimtelijke inpassing. Organisatiecapaciteit is nodig om te blijven bouwen aan de kwaliteit van het toeristisch recreatief product van Limburg. We werken toe naar een meerjarige samenwerking tussen ondernemers onderwijsinstellingen en overheid.

We werken samen met onze partners verder op de bestemmingsmarketing van Limburg nauw afgestemd met Limburg Branding, waarbij op een innovatieve en vernieuwende manier de bestemming Limburg wordt vermarkt.

Dit product heeft een verbinding met de beleidsvelden Stedelijke ontwikkeling, IBA, Fiets, Branding, Landschap, Cultuur, Monumenten en Sport.

Dit product draagt bij aan criterium 1 en 4 van dit programma.

Beoogde resultaten	
1.	Uitvoeringsprogramma Toerisme en Recreatie 2020-2023, start uitvoering Rol Provincie: <i>ondersteuner, procesmanager, subsidiënt, partner</i>
2.	Samen met partners verder werken aan de toeristische bestemmingsmarketing van Limburg. Rol Provincie: <i>ondersteuner, procesmanager, subsidiënt, partner</i>

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
1	Uitvoeringsprogramma Toerisme & Recreatie is opgesteld en door PS vastgesteld	0	1	2020
2	Campagne voor de Duitse en Nederlandse markt	0	2	2020
2	Monitoring- en rapportage structuur opgezet	0	1	2020

Product	1.2.8. Innovatieve landbouw
Portefeuillehouder	Mackus

Versterking van het verdienvermogen van bedrijven en een uitstekend vestigings- en leefklimaat voor bedrijf en burger blijven het uitgangspunt voor het economisch beleid. In een nieuw en missiegedreven economisch kader dat gericht zal zijn op de grote opgaven die op de Limburgse economie afkomen zoals digitalisering, circulariteit en leefbaarheid, zal de ambitie, de aanpak en de rolopvatting van de Provincie worden verwoord. Het economische kader, afgestemd met beleidskaders voor klimaat- en duurzaamheid vormt de basis voor uitwerkingsprogramma's en de keuze en inzet van uitvoeringsinstrumenten.

We willen het ondernemersklimaat voor de land- en tuinbouw in Limburg zodanig versterken dat het verdienvermogen én het maatschappelijk draagvlak toeneemt. We zien de landbouw in Limburg, naast duurzame productie van voedsel, een bijdrage leveren aan innovaties op het gebied van

eiwittransitie, kringlooplandbouw en hernieuwbare groene grondstoffen. Dit alles met oog voor veiligheid van product, de kwetsbaarheid van landschap en leefomgevingskwaliteit.

Continuering en versterking van de samenhang en samenwerking tussen de vier Brightlands-campussen met een hoofdaccent op de Brightlands Campus Greenport Venlo is voor dit domein zeer relevant. Kennistoepassing en -valorisatie door ketenintegratie en sociale innovaties op inhoudelijke sterkten zijn cruciaal. Realisatie van de op september 2018 door PS vastgestelde uitvoeringsagenda 'Vitale veehouderij voor een gezonde en duurzame leefomgeving' is een belangrijke bouwsteen voor verbetering van het maatschappelijk draagvlak van de veehouderij. De focus van de campus op innovatie in het totale agrofood-complex en de transitie van de sector liggen in elkaars verlengde en dragen bij aan het missiegedreven beleid voor de land- en tuinbouw.

Dit product draagt bij aan criterium 1, 2, 3 en 4 van dit programma.

Beoogde resultaten	
1.	Nieuw en missiegedreven beleidskader waarin innovatie, economische duurzaamheid, omgevingskwaliteit, maatschappelijke waardering en klimaatopgaven leidende principes zijn. Rol Provincie: <i>initiatiefnemer, partner</i>
2.	Continuering van Brightlands Campus Greenport Venlo (BCGV) en inzet van het LIOF om de effectiviteit van de kennisvalorisatie te versterken. Rol provincie: <i>ondersteuner, subsidiënt, financier</i>
3.	Benutting en versterking van de instrumenten uit het Programma Limburg Agrofood en (opvolger van POP 3 (innovatie, kennisoverdracht, demonstratie). Rol Provincie: <i>ondersteuner, subsidiënt, financier</i>
4.	Creatieve, integrale / opgave gerichte aanpak in gebieden met een meervoudige opgaven rondom landschap, leefbaarheid, landbouw en andere aspecten.
5.	Agrofood community als thuisbasis voor innovatie en crossovers. Rol Provincie: <i>ondersteuner, subsidiënt, partner</i>

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
1	Vaststelling van nieuw kader voor de landbouw	0	1	2020
3	Aantal benutte subsidiemogelijkheden "Limburg Agro (LIOF)"	0	200	2023
4	Aantal gebiedsgerichte projecten.	0	20	2023
5	Doorontwikkeling Agrofood community als thuisbasis voor innovatie	1	1	2023

Wat mag het kosten?

€ x 1.000

1.2. Innovatiekracht	Begroting ná wijz. 2019	Begroting 2020	Meerjarenraming		
			2021	2022	2023
Lasten					
1.2.1. Chemie en Materialen Brightlands Chemelot Campus	1.503	26	0	0	0
1.2.2. Life Sciences Brightlands Maastricht Health Campus	9.672	3.253	0	0	0
1.2.3. Brightlands Greenport Campus Venlo	9.949	4.004	844	0	0
1.2.4. Services & Brightlands Smart Services Campus	3.364	1.886	0	0	0
1.2.5. Logistiek	1.138	0	0	0	0
1.2.6. Industrie	2.810	0	0	0	0
1.2.7. Toerisme en recreatie	3.416	0	0	0	0
1.2.8. Innovatieve landbouw		192	0	0	0
<i>Personele lasten</i>	2.671	3.491	3.525	3.543	3.539
<i>Kapitaallasten</i>	65	65	167	167	167
Totaal lasten	34.588	12.916	4.536	3.710	3.707
Baten					
1.2.1. Chemie en Materialen Brightlands Chemelot Campus	66	26	0	0	0
1.2.2. Life Sciences Brightlands Maastricht Health Campus	235	0	0	0	0
1.2.3. Brightlands Greenport Campus Venlo	1.086	0	0	0	0
Totaal baten	1.387	26	0	0	0
Totaal saldo van baten en lasten	-33.201	-12.890	-4.536	-3.710	-3.707
Mutatie reserves					
<i>Toevoeging reserves</i>					
Risicoreserve financieel instrumentarium SiS	13.765	6.245	1.695	945	300
	13.765	6.245	1.695	945	300
<i>Aanwending reserves</i>					
Reserve Campusorganisatie Chemelot	1.250	1.000	750	0	0
Immunisatiereserve	32.012	13.313	1.489	645	0
Reserve aandelentransactie LIOF	1.700	0	0	0	0
	34.962	14.313	2.239	645	0
Saldo mutatie reserves	21.197	8.069	544	-300	-300
Resultaat	-12.004	-4.822	-3.992	-4.010	-4.007

Financiële toelichting

- 1.2.1. PS hebben op 11 november 2016 besloten bij te dragen in het Interreg Europe-project S3Chem. De bijdrage voor 2020 is begroot op € 0,03 mln. De geraamde baten van € 0,03 mln. hebben betrekking op de Interreg-subsidie.
- Ter afdekking van het risico inzake kapitaalstortingen (deelneming Chemelot Participaties BV, Aandelenparticipatie Consortium Chemelot Campus BV en Kapitaal inbreng Chemelot Campus Vastgoed CV) wordt jaarlijks een bedrag aan de risicoreserve Financieel instrumentarium Sturing in Samenwerking toegevoegd namelijk € 5 mln. in 2020 en € 0,75 mln. in 2021. De toevoeging aan deze risicoreserve wordt gedekt uit aanwendingen van Immunisatiereserve en reserve campusorganisatie Chemelot.
- Het verschil in lasten ten opzichte van 2019 bedraagt € 1,48 mln. Dit betreft met name de bijdrage aan Aachen Maastricht Institute for Biobased Materials (AMIBM) van € 1,14 mln. conform PS besluit 20 juni 2014.
- 1.2.2. Het budget voor het product Life Sciences Brightlands Maastricht Health Campus 2020 bedraagt € 3,25 mln. Deze middelen zijn bestemd voor het project Limburg Investeert in haar Kenniseconomie (LINK). Provinciale Staten hebben 28 september 2018 € 11,25 mln. beschikbaar gesteld voor de tweede tranche van LINK. De bijdrage van € 11,25 mln. zijn gefaseerd, namelijk € 8 mln. in 2019 en € 3,25 mln. in 2020, totaal € 11,25 mln. Deze bijdrage van € 11,25 wordt naar evenredigheid gedekt uit de Immunisatiereserve.

Ter afdekking van het risico inzake kapitaalstortingen (aandelenkapitaal Maastricht Health Campus (aandelenkapitaal Maastricht Health Campus) wordt jaarlijks € 0,64 mln. aan de risicoreserve Financieel Instrumentarium Sturing in Samenwerking toegevoegd. De toevoeging aan deze reserve wordt gedekt uit een aanwending van de Immunisatiereserve. Het verschil in lasten ten opzichte van 2019 is € 6,42 mln. Dit betreft met name € 1 mln. provinciale bijdrage voor het kennis-as project BReIN (PS 15 februari 2019) en € 4,74 mln. hogere provinciale bijdrage LINK in 2019.

1.2.3. Het benodigd budget voor landbouw en Agrofood/Brightlands Greenport Venlo 2020 bedraagt € 4 mln. Dit budget is gereserveerd voor:

- University College € 3,04 mln. conform Programmabegroting 2019 (PS 9 november 2018) en 1^e Afwijkingenrapportage 2019 (PS 21 juni 2019) en wordt voor € 2,27 mln. gedekt uit de Immunisatiereserve.
- Businesscase Healthy Eating and Food Innovation (HEFI) € 0,96 mln. conform Programmabegroting 2019 (PS 9 november 2018) en Jaarstukken 2018 (PS 21 juni 2019) en komt ten laste van de Immunisatiereserve.

Het verschil ten opzicht van 2019 bedraagt € 5,95 mln. en betreft met name:

- Overige kosten Programma Greenport Venlo en kostenraming Brightlands Campus Greenport Venlo totaal € 2,43 mln. Dit zijn de procesmiddelen, uitvoering innovatieprogramma's en campusorganisatie.
- Programma Limburgse Land en Tuinbouw loont2 (LLTL2) 2016-2019 € 1,95 mln.
- Hogere bijdrage HEFI € 1,16 mln.

De geraamde baten in 2019 betreft met name de dividend opbrengsten 2018 van C.V. Campus Vastgoed Greenport Venlo en B.V. Ontwikkelbedrijf Greenport Venlo voor € 0,71 mln. en bijdragen van de regio Venlo in diverse projecten zoals Bright5 en Circulair Design Group Venlo voor totaal € 0,20 mln.

1.2.4. Het budget voor het product 1.2.4 Services & Smart Services Campus is € 1,89 mln. in 2020.

Deze middelen zijn bestemd voor het Kennis-As project Limburg Meet (LIME) ad € 0,89 mln. (PS 7 juli 2016) en voor het project Center for Big Data Statistics ad € 1 mln. (Voorjaarsnota 2017 PS 7-7-2017). De bijdragen van de projecten LIME en Center for Big Data Statistics komen ten laste van de Immunisatiereserve. Dit is conform de eerder genoemde besluiten. Ter afdekking van het risico inzake de Campus Heerlen Management & Development wordt aan de risicoreserve Financieel Instrumentarium Sturing in Samenwerking toegevoegd, namelijk € 0,3 mln. in 2020 (Voorjaarsnota 2018 PS 29 juni 2018). De afdekking van het hierboven genoemde risico komt ten laste van de Immunisatiereserve. Verder wordt de jaarlijkse afwaardering van deelneming van € 0,3 mln. aan de Campus Heerlen Management & Development BV toegevoegd aan de risicoreserve Sturing in Samenwerking (2^e Afwijkingenrapportage 2018, PS 9 november 2018).

Het verschil in lasten ten opzichte van 2019 is € 1,48 mln. Dit betreft de in 2019 opgenomen bijdrage voor het programma Brightlands Techruption van € 2,78 mln. (conform 1^e Afwijkingenrapportage 2019, PS 21 juni 2019) en de lagere bijdrage voor het project Center for Big Data Statistics van € 0,8 mln. in 2019.

1.2.5. In de begroting 2020 zijn er voor dit product geen middelen opgenomen. Deze zullen na vaststelling van het nieuwe economische en strategische kader in de loop van 2020 volgen. Het verschil ten opzichte van 2019 bedraagt € 1,14 mln. Dit betreft met name budget voor:

- Logistiek onderzoek € 0,50 mln. (conform Voorjaarsnota 2019 PS 29 juni 2018). Deze worden gedekt uit de Immunisatiereserve.
- Programma Limburg Logistiek € 0,6 mln. (conform Jaarstukken 2018 PS 21 juni 2019).

1.2.6. In de begroting 2020 zijn er voor dit product geen middelen opgenomen. Deze zullen na vaststelling van het nieuwe economische en strategische kader in de loop van 2020 volgen. Het verschil ten opzichte van 2019 bedraagt € 2,81 mln. Dit betreft met name:

- € 2 mln. voor het programma Limburgmakers. Dit programma wordt voor € 1,7 mln. gedekt uit de reserve aandelentransactie LIOF (conform 1^e Afwijkingenrapportage 2019 PS 21 juni 2019).
  - € 0,24 mln. cofinanciering OPZuid project 100% Bike (conform 1^e Afwijkingenrapportage 2019 PS 21 juni 2019).
  - € 0,41 mln. voor het project Field Lab Robotics Roermond zoals vermeld in de 2^e Afwijkingenrapportage 2019.
- 1.2.7. In de begroting 2020 zijn er voor dit product geen middelen opgenomen. Deze zullen na vaststelling van het nieuwe uitvoeringsprogramma Toerisme & Recreatie 2020-2023 in de loop van 2020 volgen.
De gereserveerde middelen ad € 3,42 mln. voor 2019 worden met name ingezet voor de uitvoering van het programma Toerisme en Recreatie 2016-2019.
- 1.2.8. In de begroting 2020 zijn er voor dit product geen middelen opgenomen. Deze zullen na vaststelling van het nieuwe beleidskader landbouw in de loop van 2020 volgen.
Het budget voor het product 1.2.8 innovatieve landbouw is € 0,19 mln. in 2020. Dit budget wordt ingezet voor de versterking agrofoodsector door LIOF conform Programmabegroting 2019 (PS 9 november 2018) en 1^e Afwijkingenrapportage 2019 (PS 21 juni 2019).

€ x 1.000

1.2. Innovatiekracht Investerings	Begroting na	Begroting	Meerjarenraming		
	2019	2020	2021	2022	2023
Uitgaven					
1.2.1. Chemie en Materialen Brightlands Chemelot Campus	8.521	5.250	1.500	750	750
1.2.2. Life Sciences Brightlands Maastricht Health Campus	1.395	1.395	1.395	1.395	750
1.2.3. Brightlands Greenport Campus Venlo	2.001	2.998	1.536	738	873
1.2.4. Services & Brightlands Smart Services Campus	11.613	14.062	3.820	0	0
Totaal uitgaven	23.531	23.705	8.252	2.883	2.373

Toelichting investeringen/financiering

- 1.2.1. Deelneming in Limburg Ventures conform PS-besluit d.d. 2 maart 2012; Basecase financiering Chemelot Campus conform PS-besluit 28-3-2013.
- 1.2.2. Deelneming Maastricht Health Campus, conform PS-besluit 20 juni 2017.
- 1.2.3. Vervlechting Greenport, conform PS-besluit 16 december 2016.
- 1.2.4. Deelneming Campus Management & Development BV conform PS-besluit d.d. 31 oktober 2014.

Overige financiële aspecten in de verplichte paragrafen

Financiering	Verbonden partijen
	Chemelot Campus Vastgoed C.V.
	Chemelot Campus B.V.
	Chemelot Participaties B.V.
	Chemelot Ventures B.V.
	Enabling Technologies B.V.
	Chemelot Research Facilities B.V.
	Chemelot Scientific Participations B.V.
Lening aan QCP Holding B.V.	
Lening aan ZON PTC B.V.	Brightlands Maastricht Health Campus B.V. Brains Unlimited B.V.
Lening aan GPV / B.V. Ontwikkelbedrijf	B.V. Ontwikkelbedrijf Greenport Venlo B.V./C.V. Campus Vastgoed Greenport Venlo
Lening aan Campus Vastgoed Greenport Venlo	Brightlands Greenport Venlo B.V. Brightlands Agro/Food fonds
Lening aan Californië Wijnen Geothermie B.V.	
Lening aan CHV B.V.	CHV B.V. CMD B.V.
Lening aan Toverland Holding B.V.	
Lening aan Gebru B.V. recreatiepark Kasteel Ooijen	

De in de tabel opgenomen verbonden partijen dragen bij aan de doelen van programma 1.2. Innovatiekracht. Deze verbonden partijen vormen de spil in het topsectorenbeleid.

De Chemelot entiteiten beogen een versterking van de *sector Chemie en materialen* door de investeringen in vastgoed en innovatie ontwikkelingen op de campus. Brains Unlimited en MHC B.V. zetten in op de doorontwikkeling van de *sector life sciences*. Greenport Venlo in samenhang met het plan van aanpak GPV versterken de *sector Tuinbouw en Agrofood*. De entiteiten CMD en CHV focussen gezamenlijk met het instituut BISS op de sector *Smart Services*.

Zie voor nadere informatie de paragraaf Verbonden partijen.

1.3. Onderwijs en arbeidsmarkt

Dit programma richt zich op het goed op elkaar afstemmen van onderwijs en arbeidsmarkt in een missiegedreven economisch beleid om een toekomstbestendige beroepsbevolking te realiseren.

Ten behoeve van een duurzame verbetering van de concurrentiepositie en het vestigingsklimaat van Limburg, is het versterken van de wendbaarheid van zowel het Limburgse bedrijfsleven als die van de (toekomstige) werkenden van cruciaal belang. De tekorten aan arbeidskrachten blijven toenemen. Vooral de grote uitstroom van arbeidskrachten door het behalen van de pensioengerechtigde leeftijd, zorgt voor een grote vraag naar werknemers op alle niveaus. Dit dreigt de economische ontwikkeling te belemmeren. Om de Provinciale ambities ten aanzien van werkenden in deze programmalijn in de volle breedte te kunnen realiseren, is een goed functioneren van de arbeidsmarkt van blijvend belang. Naast de grote behoefte van bedrijven aan personeel ondervinden werkgevers, werknemers en werkzoekenden de gevolgen van digitalisering en technologisering. Functies en taken veranderen of verdwijnen zelfs helemaal. Tegelijkertijd ontstaan er nieuwe beroepen. Dat proces verloopt veel sneller dan voorheen. Er worden andere competenties en meer flexibiliteit gevraagd van werknemers en organisaties op de arbeidsmarkt. De uitdagingen waar Limburg voor staat zijn; het verhogen van de participatiegraad, het bevorderen van de instroom van werkzoekenden naar kansensectoren (intersectorale mobiliteit) en het terugdringen van het aantal voortijdige schoolverlaters. Daarbij worden de landsgrenzen niet als belemmering gezien. Centraal daarin staat de noodzaak tot continu (door)ontwikkelen door werkgevers, (potentiële) werknemers en onderwijs om de aansluiting op de (euregionale) arbeidsmarkt te behouden.

Kern is het thema “Een leven lang leren in een missiegedreven economisch beleid”. Het onderwijs is de belangrijkste ‘toeleverancier’ van toekomstige werknemers. De kwaliteit van het aangeboden onderwijs bepaalt in grote mate de geschiktheid van onze toekomstige arbeidskrachten. En bepaalt tevens de ‘fit’ met de maatschappelijke opgaven in Limburg op het gebied van energie, duurzaamheid, gezondheid en digitalisering. De veranderende arbeidsmarkt vraagt van het onderwijs blijvend een grote mate van flexibiliteit (adaptief vermogen) en samenwerking met het bedrijfsleven.

Wat willen we bereiken?

De bevolking in Limburg is toegerust voor de huidige en toekomstige arbeidsmarkt. De participatiegraad stijgt richting landelijk gemiddelde. Er bestaat een betere aansluiting tussen onderwijs en (euregionale) arbeidsmarkt, die ook gericht is op een maximale instroom van arbeid en minder uitval. De beroepsbevolking blijft arbeidsfit, beschikt over de juiste competenties en kan zich tijdig aanpassen aan een veranderende vraag, waarmee werkloosheid wordt voorkomen.

Wat vinden we daarbij belangrijk?

Criterium 1: Onderwijs in Limburg is toekomstbestendig en vraaggericht, voor alle niveaus en levensfasen en passend bij het (grensoverschrijdend) karakter van de regio. De kans op werk en een leven lang leren staan centraal.

Criterium 2: De arbeidsmobiliteit in de Euregio kent steeds minder belemmeringen.

Criterium 3: De (euregionale) samenwerking tussen onderwijs, bedrijfsleven, gemeenten, en instanties als Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen (UWV) is effectief.

Criterium 4: Mensen benutten hun talenten maximaal en leveren daarmee een bijdrage aan zowel de economische als sociale structuurversterking.

Wat gaan we daarvoor doen?

Product	1.3.1. Arbeidsmarkt
Portefeuillehouder	Van den Akker

Een goed functionerende en veerkrachtige arbeidsmarkt is een noodzakelijke voorwaarde voor de sterke economische regio die Limburg nu is en in de toekomst wil zijn. De beschikbaarheid van voldoende en juist geschoolde werknemers is één van de factoren die invloed heeft op het vestigingsklimaat en de economie. De Provincie wil dat Limburgers toegerust zijn om mee te kunnen (blijven) doen op de snel veranderende arbeidsmarkt. Voor het Limburgse bedrijfsleven is het belangrijk dat ze over voldoende en goed personeel kunnen beschikken. Voor de Limburgse (potentiele) werknemers is het hebben van werk een belangrijke factor in het verhogen van de zelfredzaamheid en het welzijn. Arbeidsparticipatie, onderwijs/opleidingsniveau, gezondheid, opvoeding en sociaal kapitaal kunnen niet los van elkaar worden gezien.

Een “leven lang ontwikkelen” geldt als belangrijk uitgangspunt en is de randvoorwaarde voor deelname aan de arbeidsmarkt. Door te blijven ontwikkelen blijf je wendbaar. Dit is nodig om een baan te krijgen en te behouden. Goede werknemers zijn belangrijk voor de positie van Limburgse werkgevers en nodig voor de provinciale maatschappelijke opgaven (zoals de klimaat en energietransitie). Samen met gemeenten, werkgevers, werknemers en onderwijs- en kennisinstellingen, zorgen we ervoor dat (toekomstige) werknemers zich kunnen blijven ontwikkelen. Dit begint door het stimuleren van bewustzijn over het belang van dit thema en door ervoor te zorgen dat het onderwijs klaar is om in te spelen op de behoeften van werkenden, werkzoekenden en werkgevers.

De arbeidsmarkt moet toegankelijk zijn voor iedereen die kan en wil werken met of zonder ondersteuning. Hiervoor zorgen we dat we een goede structuur hebben die talent kan aantrekken en binden, onder andere door grensarbeiders en internationale kenniswerkers de ondersteuning te bieden die ze nodig hebben. We zorgen ervoor dat werk voor iedereen toegankelijk is. Ook voor mensen die zonder ondersteuning moeilijk de weg naar de arbeidsmarkt vinden. Samen met de Limburgse werkgevers, arbeidsmarktregio's en onderwijs zorgen we voor een infrastructuur die geschikt is om (met ontslag bedreigende) werkenden en werkzoekenden naar de kraptesectoren (conform de spanningsindicator van het UWV) toe te leiden. Hierbij zetten we in op de mogelijkheden van scholing.

De kracht en het succes van het provinciaal beleid voor economische structuurversterking, onderwijs & arbeidsmarkt en de Sociale Agenda zijn mede afhankelijk van de onderlinge samenhang. Hiertoe leggen we de koppeling met het (missiegedreven) economische beleid en de Sociale Agenda.

Dit product draagt bij aan criterium 1, 2, 3 en 4 van dit programma.

Beoogde resultaten
1. Herijking van het provinciale beleid op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt.

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
1	Vaststellen nieuw economisch en strategisch kader (inclusief de herijking van het provinciale beleid op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt).	0	1	2020

Toelichting prestatie-indicatoren

1. Het provinciale beleid op gebied van onderwijs en arbeidsmarkt wordt herijkt in de bredere context van beleid voor economische structuurversterking en de Sociale Agenda.

Product	1.3.2. Onderwijs
Portefeuillehouder	Van den Akker

Het zijn van een economisch sterke regio en het hebben van gezonde, goed opgeleide inwoners gaan hand in hand. Gezondheid, (arbeids)participatie, onderwijs/opleidingsniveau, opvoeding en sociaal kapitaal kunnen niet los van elkaar worden gezien. Het beste onderwijs is essentieel voor kinderen en jongeren om zich te ontplooiën in onze samenleving, het opleiden en ontwikkelen van talenten voor een blijvende deelname aan de arbeidsmarkt en het bij- en omscholen van werkenden en werkzoekenden (leven lang ontwikkelen).

Uiteraard moet het onderwijs zich verhouden tot maatschappelijke en economische veranderingen en krapte op de Limburgse arbeidsmarkt. Limburg dient te beschikken over een toekomstbestendig en kwalitatief goed aanbod van onderwijs dat kinderen en jongeren goed opleidt voor een langdurige deelname aan de arbeidsmarkt. We zetten ons in voor een onderwijs dat adaptief, flexibel, innovatief en optimaal toegerust is, een goede samenwerking heeft met het bedrijfsleven en andere maatschappelijke actoren in de provincie (bijvoorbeeld via publiek-private samenwerkingen). Er wordt ingezet op relevante vaardigheden (zoals 21-eeuwse en euregionale vaardigheden) en sluit aan bij de provinciale maatschappelijke opgaven (zoals het realiseren van een trendbreuk en klimaat- en energietransitie).

Onderwijs is van groot belang voor de economische én sociale structuurversterking van Limburg. De kracht en het succes van het provinciaal beleid voor economische structuurversterking en de Sociale Agenda zijn dan ook mede afhankelijk van de onderlinge samenhang.

Een “leven lang ontwikkelen” geldt als belangrijke randvoorwaarde voor een blijvende deelname aan de arbeidsmarkt. Samen met gemeenten, werkgevers, werknemers en onderwijs- en kennisinstellingen werken we aan het stimuleren van het bewustzijn over het belang van “leven lang ontwikkelen”. Daarnaast stimuleren we de ontwikkeling van flexibele onderwijsprogramma's aansluitend op de behoeften van werkenden, werkzoekenden en werkgevers.

Een toekomstbestendig en kwalitatief goed aanbod van onderwijs is gebaat bij goede samenwerking en afstemming over thema's, zoals doorlopende leerlijnen en soepele overgangen in de gehele onderwijsketen, het opleidingsaanbod in Limburg, aanpak van voortijdig schoolverlaten, regionale economische en maatschappelijke ontwikkelingen, (delen van) inzicht in effectiviteit van interventies en verdere professionalisering van onderwijspersoneel. Hiertoe evalueren we de Educatieve Agenda Limburg.

Dit product draagt bij aan criterium 1, 3 en 4 van dit programma.

Beoogde resultaten

1. Herijking van het provinciale beleid op gebied van onderwijs- en arbeidsmarkt
Rol Provincie: *toetsers, ondersteuner, procesmanager, subsidiënt, financier, partner*
2. Evaluatie van de Educatieve Agenda Limburg 2018-2020
Rol Provincie: *toetsers, ondersteuner, procesmanager, subsidiënt, financier, partner*

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
1	Vaststellen nieuwe economisch en strategisch kader (inclusief de herijking van het provinciale beleid op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt).	0	1	2020
2	Afronden van de evaluatie van de Educatieve Agenda Limburg 2018-2020	0	1	2020

Toelichting prestatie-indicatoren

- Het provinciale beleid op gebied van onderwijs en arbeidsmarkt wordt herijkt in de bredere context van beleid voor economische structuurversterking en de Sociale Agenda.
- De Educatieve Agenda Limburg 2018-2020 wordt geëvalueerd.

Wat mag het kosten?

€ x 1.000

1.3. Onderwijs en arbeidsmarkt	Begroting ná wijz. 2019	Begroting 2020	Meerjarenraming		
			2021	2022	2023
Lasten					
1.3.1. Arbeidsmarkt	1.582	242	192	192	192
1.3.2. Onderwijs	9.128	500	500	500	0
1.3.3. Limburg Werkt Akkoord (vervalt m.i.v. 2020)	5.289	0	0	0	0
<i>Personele lasten</i>	1.303	1.116	1.127	1.132	1.131
Totaal lasten	17.302	1.858	1.819	1.825	1.324
Baten					
1.3.1. Arbeidsmarkt	12	0	0	0	0
Totaal baten	12	0	0	0	0
Totaal saldo van baten en lasten	-17.290	-1.858	-1.819	-1.825	-1.324
Mutatie reserves					
<i>Aanwending reserves</i>					
Immunisatiereserve	1.000	0	0	0	0
Saldo mutatie reserves	1.000	0	0	0	0
Resultaat	-16.290	-1.858	-1.819	-1.825	-1.324

Financiële toelichting

1.3.1. In de begroting 2020 is voor het product 1.3.1. Arbeidsmarkt € 0,24 mln. opgenomen. Dit budget wordt ingezet voor de ketenaanpak Vluchtelingen ad € 0,05 mln. (conform 2e Afwijkingenrapportage 2018 PS 9 november 2018) en grensinfopunten ad € 0,19 mln. (conform Herfstbrief 2019).

In 2020 wordt het nieuwe economisch strategisch kader (inclusief de herijking van het provinciale beleid op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt) vastgesteld. Na vaststelling van dit kader wordt de inzet van de beleidsintensiveringsmiddelen van het nieuwe college programma opgenomen in 2020.

Het verschil ten opzichte van 2019 bedraagt € 1,34 mln. Dit verschil betreft met name de gereserveerde middelen voor de Human Capital Agenda's/techniepact ad € 1,15 mln.

1.3.2. In de begroting 2020 is voor het product 1.3.2 Onderwijs € 0,5 mln. opgenomen. Dit betreft de exploitatiesubsidie aan Chemelot Innovation and Learning Labs BV (CHILL) voor de jaren 2018-2022 (PS 3 november 2017). In 2020 wordt het nieuwe economisch strategisch kader

(inclusief de herijking van het provincie beleid op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt) vastgesteld. Na vaststelling van dit kader wordt de inzet van de beleidsintensiveringsmiddelen van het nieuwe college programma opgenomen in 2020.

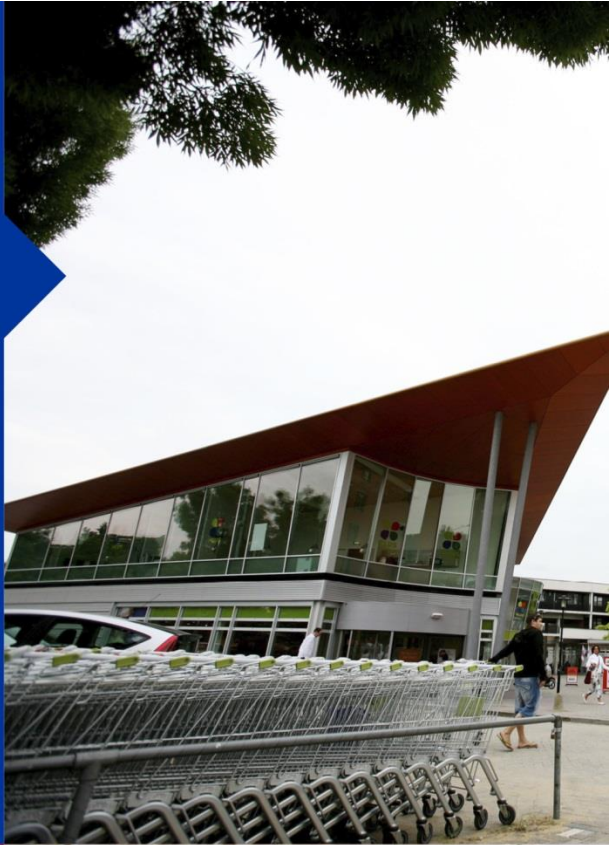
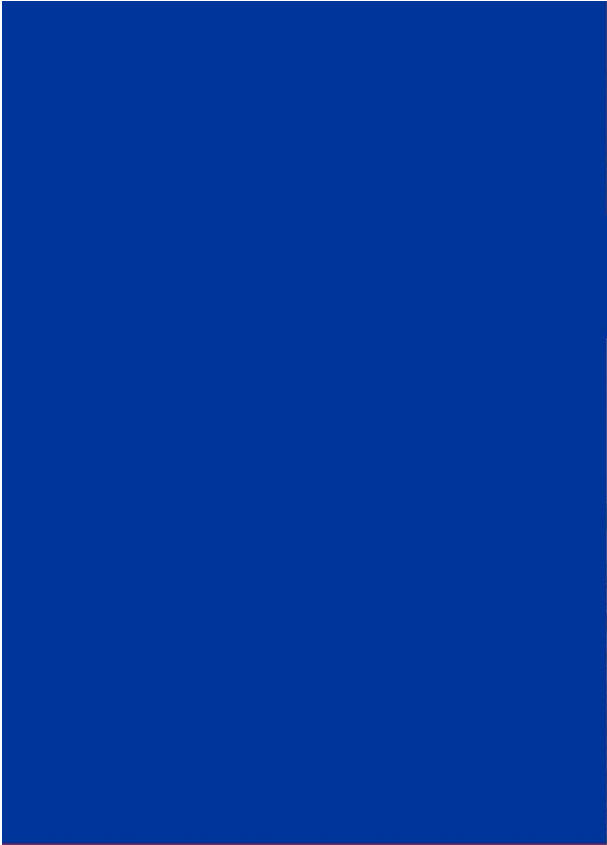
De gereserveerde middelen voor 2019 worden met name ingezet voor de uitvoering van het kader Onderwijs 2016-2019.

- 1.3.3. In de Programmabegroting 2020 komt dit product niet meer terug. Dit product is ondergebracht onder product 1.3.1. Arbeidsmarkt. De gereserveerde middelen in 2019 worden met name ingezet voor de uitvoering van de Sociale Agenda onderdeel Limburg Werkt Akkoord € 1,23 mln., Aanvalsplan Arbeidsmarkt (Zo Werkt Limburg) € 2,76 mln. en Aanvalsplan 4Limburg € 1 mln.

Overige financiële aspecten in de verplichte paragrafen

Bedrijfsvoering	Financiering
	Garantstelling sectorplan Grenzenloos werken
SROI	Lening aan stichting HAS

2.1. Sociale agenda, zorg en veiligheid

Iedereen in Limburg doet ertoe en moet kunnen participeren in een veilige en leefbare samenleving. De Limburgse samenleving vraagt om een resultaatgerichte sociale agenda die ervoor zorgt dat iedereen kan meedoen, zich vitaal en gezond voelt en een gelijke kans krijgt. Vitale, gezonde en participerende burgers die op eigen verantwoordelijkheid kunnen worden aangesproken zijn in Limburg nodig voor een veilige, leefbare en economisch sterke omgeving.

De sociale agenda draagt hieraan bij en richt zich op het vergroten van zelfredzaamheid en individuele ontplooiing van Limburgers en met name Limburgers in een kwetsbare positie. Limburg scoort slechter dan de rest van Nederland als het gaat om (arbeids)participatie, onderwijs, gezondheid, opvoeding en sociaal kapitaal, zo blijkt uit de "Eerste integrale effectmeting Sociale Agenda Limburg 2025 (2018)". Deze achterstand is hardnekkig. Voor het realiseren van een trendbreuk is een integrale aanpak nodig, omdat deze factoren met elkaar samenhangen en niet los van elkaar kunnen worden gezien. Het lukt niet alle Limburgers om actief en ondernemend in het leven te staan of aan te sluiten bij de kansen en ontwikkelingen die zich voordoen. Soms hebben zij extra ruimte en ondersteuning nodig om mee te kunnen doen. De sociale agenda draagt bij aan het bevorderen van een samenleving waarin iedereen naar vermogen mee doet.

Een belangrijke taak van de overheid is om veiligheid te bieden voor haar inwoners. Door tal van maatschappelijke ontwikkelingen staan deze onder druk. Leefbare en veilige wijken en buurten in de steden en dorpen zijn belangrijke voorwaarden voor een samenleving waarin iedereen naar vermogen mee kan doen en ertoe doet.

Wat willen we bereiken?

We willen een samenleving bereiken waarin iedereen meedoet, ertoe doet en zoveel mogelijk een gelijke kans krijgt. Uit de effectmeting van Sociale Agenda Limburg 2025 uit de vorige collegeperiode is gebleken dat we de brede open aanpak nu met meer focus moeten voortzetten. Wij leggen deze focus met name op Limburgers die in armoede leven, eenzaam zijn, een ongezonde levensstijl hebben, in onveiligheid leven, een slechte levensstart hebben, laaggeletterd of digibeet zijn. De problemen waar burgers in dergelijke kwetsbare situaties mee te maken hebben, staan vaak niet op zichzelf maar zijn met elkaar verbonden. Het is daarom van belang om onze samenwerkingspartners niet alleen te ondersteunen maar ook met elkaar te verbinden. Samen met onze partners, zoals (on)georganiseerde burgergroepen, gemeenten, maatschappelijke en particuliere organisaties, zetten we ons in op het vergroten van de zelfredzaamheid en participatie van Limburgers. We leggen thematische verbindingen met onder meer economische structuurversterking, onderwijs & arbeidsmarkt, veiligheid en leefbaarheid waarmee versterkt bijgedragen wordt aan een samenleving waarin iedereen gelijkwaardig is, naar vermogen mee doet en beoordeeld wordt op gedrag.

Wat vinden we daarbij belangrijk?

Criterium 1: Behalen van resultaten dicht bij de burgers: ruimte voor het bereiken en betrekken van burgers in kwetsbare positie en inzet van actief burgerschap en burgerparticipatie.

Criterium 2: Inzetten en uitvoeren van bewezen interventies: deze interventies leveren resultaten op, die meetbaar, reproduceerbaar en opschaalbaar zijn. Hierbij ligt de trekkersrol bij andere partners.

Criterion 3: Verbinden: innovatieve voorbeeldprojecten gericht op een samenwerking/verbinding met andere thema's die leiden tot meer synergie en/of multipliers.

Wat gaan wij daarvoor doen?

Product	2.1.1. Sociale agenda en Zorg
Portefeuillehouder	Housmans

Om de achterstanden op het gebied van gezondheid en participatie te verkleinen, gaan we de koers van de sociale agenda uit de vorige collegeperiode met versterkte focus voortzetten. Doelgroepen en thema's voor de sociale agenda zijn burgers die zich in een kwetsbare positie bevinden, van jongeren tot senioren en een versterkte koppeling met economische structuurversterking en onderwijs & arbeidsmarkt. Samenwerking is hierbij van belang, met burgers, GGD'en, gemeenten en organisaties uit verschillende sectoren. De samenwerking is gericht op inhoudelijke verbindingen met als doel wederzijdse versterking en kan zowel binnen als buiten de provinciale grenzen gezocht worden. Positieve Gezondheid kan hierin de leidraad zijn, omdat dit gedachtengoed mensen, organisaties en domeinen met elkaar verbindt.

Wij geven invulling aan het, op basis van het Collegeprogramma 'Vernieuwend Verbinden', vast te stellen uitvoeringsprogramma Sociale Agenda.

Wij ondersteunen vernieuwende initiatieven en bewezen interventies die gericht zijn op het vergroten van de zelfredzaamheid, vitaliteit, (positieve) gezondheid en (arbeids)participatie van burgers. We richten ons hierbij met name op burgers in een kwetsbare positie, zoals mensen die in armoede leven, eenzaam zijn, een ongezonde levensstijl hebben, in onveiligheid leven, een slechte levensstart hebben, een afstand tot de arbeidsmarkt hebben, een taalachterstand hebben, laaggeletterd of digibeet zijn. Daarbij hebben wij bijzondere aandacht voor senioren, jongeren, de jongste generaties, veteranen en nieuwe Limburgers. We zetten onze kracht in daar waar wij een aanvullende waarde hebben, de trekkersrol ligt bij onze partners. We werken samen met en ondersteunen (provinciale of regionale) organisaties die de belangen van burgers voorop stellen, zoals de GGD'en, gemeenten, de maatschappelijke organisaties, Burgerkracht Limburg en het Actiecentrum Limburg Positief Gezond. Inzet op kinderen en jongeren is van belang voor het realiseren van een trendbreuk in de met elkaar samenhangende achterstanden op het gebied van (arbeids)participatie, onderwijs/opleidingsniveau, gezondheid, opvoeding en sociaal kapitaal in de volgende generaties. We werken samen met partners op het gebied van kinderen en jongeren voor het realiseren van de beste levensstart en het verbeteren van het welbevinden van kinderen en jongeren, zodat iedereen een gelijke kans heeft om zijn/haar talenten maximaal te kunnen ontwikkelen en zich hiermee te kunnen voorbereiden op deelname aan de samenleving en de arbeidsmarkt. We doen ook een beroep op de eigen verantwoordelijkheid en voorbeeldfuncties voor het vergroten van waarden en normen in de maatschappij.

Sport en cultuur dragen bij aan de leefbaarheid en het veiligheidsgevoel in wijken en buurten. Sport en cultuurevenementen dragen daarnaast bij aan de participatie van burgers. Verbondenheid in een wijk of buurt verbetert de levenskwaliteit van burgers in een kwetsbare positie, waardoor de mogelijkheid ontstaat dat ze langer thuis kunnen blijven wonen in hun eigen omgeving en actief mee kunnen blijven doen aan de samenleving.

Waar het gaat om het stimuleren van de leefbaarheid heeft de Provincie de afgelopen jaren fors geïnvesteerd in een integrale wijkenaanpak (vanuit de Sociale Agenda Limburg), in de grotere Limburgse steden (stedelijke ontwikkelingsafspraken) en in de regio Parkstad door de 'Regiodeal' en de IBA-aanpak. Deze integrale aanpak wordt gecontinueerd

Dit product draagt bij aan criterium 1 t/m 3 van dit programma.

Beoogde resultaten

1. Wij geven invulling aan het, op basis van het Collegeprogramma 'Vernieuwend Verbinden', vast te stellen uitvoeringsprogramma Sociale Agenda 2020-2023.

Hierin worden onderstaande zaken meegenomen:

- vernieuwende initiatieven gericht op het vergroten van zelfredzaamheid, participatie, vitaliteit en (positieve) gezondheid van burgers met name van (seniore) burgers in een kwetsbare positie ondersteund;
- een provinciale aanpak laaggeletterdheid voor kinderen en volwassenen met een taalachterstand opgesteld in samenwerking met Limburgse bibliotheken, gemeenten, werkgevers, het onderwijs, de kredietbank en zorgorganisaties;
- het vergroten van de zelfredzaamheid, participatie en vitaliteit van burger door de zoveel mogelijke gezamenlijke inzet van maatschappelijke organisaties, Burgerkracht Limburg en een Actiecentrum Limburg Positief Gezond;
- het vergroten van zelfredzaamheid, gezondheid, vitaliteit en veiligheid van kinderen en jongeren en het bevorderen van gelijke kansen en het participeren in de samenleving door de samenwerking met partners op het gebied van kinderen en jongeren te versterken;
- de subsidieregeling Passend wonen in de buurt vernieuwd, waarbij aandacht is voor het langer thuis kunnen wonen van kwetsbare doelgroepen met een ondersteunend netwerk uit de buurt.

Rol Provincie: *toetser, ondersteuner, procesmanager, subsidiënt, financier, partner*

2. Subsidie regeling voor gemeenschapsaccommodaties wordt gecontinueerd. De subsidieregeling voor multifunctionele gemeenschapsaccommodaties wordt gecontinueerd. De regeling is gericht op de enige maatschappelijke voorziening, gelegen in het hart van de betreffende wijk of kern, met een functie als spil in de wijk. Dergelijke gemeenschapsvoorziening heeft in ieder geval ook een ondersteunende functie voor de inwoners in een kwetsbare positie.

Rol Provincie: *toetser, subsidiënt*

3. Integrale wijkenaanpak

We continueren onze partnerschappen in de wijkenaanpak In nauw overleg met de gemeenten, komen we tot een integrale en complementaire aanpak voor de leefbaarheid op wijkniveau.

Rol Provincie: *toetser, ondersteuner, procesmanager, subsidiënt, financier, partner*

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
1	Uitvoeringsprogramma Sociale Agenda 2020-2023	0	1	2019/ 2020
1	Subsidieregeling voor het ondersteunen van initiatieven gericht op het langer thuis kunnen wonen van kwetsbare burgers met een ondersteunend netwerk in de buurt	0	1	2020
2	Subsidieregeling voor gemeenschapsaccommodaties is gecontinueerd	1	1	2020
3	Wij zetten onze betrokkenheid als partner bij de integrale wijkenaanpak voort.	2	2	2020

Toelichting prestatie-indicatoren

1. Bron: het collegeprogramma 'Vernieuwend Verbinden' 2019-2023

Product	2.1.2. Veiligheid
Portefeuillehouder	Housmans

Een belangrijke taak van de overheid is om veiligheid te bieden voor haar inwoners. Door tal van maatschappelijke ontwikkelingen staat deze onder druk. Ongeacht of dat nou gaat om het bestrijden van criminaliteit in wijken (ook van belang voor de veiligheidsbeleving i.r.t. leefbaarheid), buurten of in het buitengebied, veiligheid rondom grote bedrijven, rampenbestrijding, verkeersveiligheid, milieucriminaliteit of cybercrime. Leefbare en veilige wijken en buurten in steden en dorpen zijn belangrijke voorwaarden voor een inclusieve, open en participatieve samenleving. Een samenleving waarin iedereen naar vermogen mee kan doen en ertoe doet.

Juist in Limburg zien wij, op het terrein van veiligheid, dat de problematiek al enkele jaren afwijkt van het nationale beeld. Door onze grensligging is Limburg extra gevoelig voor criminaliteit en ondermijnende activiteiten. Een grensoverschrijdende aanpak is daarom cruciaal.

Een sterke toename van de criminele en ondermijnende activiteiten wordt steeds vaker zichtbaar in onze wijken en buurten (hennep, drugkoeriers, witwasbedrijven). Door de afvaldumping, drugsafval en criminele activiteiten in vrijkomende agrarische bebouwing staat de kwaliteit van ons Landschap in het Limburgse buitengebied onder druk. De Groene Brigade in Limburg heeft het drukker dan ooit. Toenemende criminele en ondermijnende activiteiten worden steeds vaker zichtbaar in onze wijken, maar ook in het buitengebied. Andere maatschappelijke ontwikkelingen, die een stempel drukken op de leefkwaliteit, zijn de afname van voorzieningen in buurten en kernen, de ontgroening van de bevolking en een groeiend aantal ouderen. Daarmee komt de veiligheid en leefbaarheid van onze steden, dorpen en buitengebied in het gedrang.

Juist omdat veiligheid een overheidstaak is, is de onderlinge samenwerking tussen de verschillende overheidsinstanties en organisaties belangrijk. We doen dit door aan te sluiten bij de kracht die al in Limburg aanwezig is. De veiligheidspartners in Limburg werken in diverse gremia met elkaar samen.

Gemeenten hebben een wettelijke taak, vormgegeven in de veiligheidsregio's, bij rampenbestrijding en crisisbeheer. In het Regionale Informatie- en Expertise Centrum Limburg (RIEC), werken politie, Openbaar Ministerie, gemeenten en Belastingdienst samen in het kader van de ondermijnende criminaliteit. Als het gaat om de Provincie vervult de Commissaris van de Koning (CdK) rijkstaken (o.a. toezichhoudende, ondersteunende en intermediaire taken) in relatie tot de verantwoordelijke veiligheidspartners (zie product 4.1.1.). De Provincie is verantwoordelijk voor zwaardere industrie en bedrijvigheid in het kader van de Wet Milieubeheer en de Omgevingswet. Ook draagt zij zorg voor een passende waterveiligheid en verkeersveilige infrastructuur.

We richten ons de komende 4 jaar op het, in nauwe samenwerking met onze veiligheidspartners en ieder vanuit zijn eigen rol, complementair versterken van de veiligheidsketen. Daarbij verdiepen wij de samenwerking tussen alle handavingspartners, nemen wij verantwoordelijkheid voor onze taken op het gebied van veiligheid en werken wij intensief samen met o.a. gemeenten, corporaties, instellingen en burgers aan een integrale aanpak van de leefbaarheid.

Beoogde resultaten

1. Een Actieplan Veilig Limburg

In nauwe afstemming met onze veiligheidspartners maken we een Actieplan Veilig Limburg. In dit plan wordt ook een rollendocument opgenomen over de taken en verantwoordelijkheden van de Provincie, gericht op het complementair versterken van de veiligheidsketen.

Beoogde resultaten

Rol Provincie: *toetser, ondersteuner, procesmanager, partner*

2. We hebben in het kader van de Regiodeal Parkstad (thema Veiligheid), in samenspraak met onder meer het Platform Veilig Ondernemen, met het Ministerie van Justitie en Veiligheid nadere afspraken gemaakt over aanvullende middelen voor de voorgestelde aanpak zoals opgenomen in de Regiodeal Parkstad

Rol Provincie: *toetser, ondersteuner, procesmanager, financier, partner*

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
1	Een Actieplan Veilig Limburg	0	1	2020
2	Nadere afspraken over aanvullende middelen voor de voorgestelde aanpak (zoals opgenomen in de Regiodeal Parkstad) zijn gemaakt.	0	1	2020

Toelichting prestatie-indicatoren

Bron: het collegeprogramma 'Vernieuwend Verbinden' 2019-2023

Wat mag het kosten?

€ x 1.000

2.1. Sociale agenda, zorg en veiligheid	Begroting ná wijz. 2019	Begroting 2020	Meerjarenraming		
			2021	2022	2023
Lasten					
2.1.1. Sociale agenda en zorg	11.429	7.822	7.445	7.583	7.724
2.1.2. Veiligheid	4.538	0	0	0	0
<i>Personele lasten</i>	1.277	1.526	1.540	1.548	1.547
<i>Kapitaallasten</i>	6	4	0	0	0
Totaal lasten	17.249	9.352	8.985	9.131	9.270
Baten					
2.1.1. Sociale agenda en zorg	50	0	0	0	0
Totaal baten	50	0	0	0	0
Totaal saldo van baten en lasten	-17.199	-9.352	-8.985	-9.131	-9.270
Mutatie reserves					
Saldo mutatie reserves	0	0	0	0	0
Resultaat	-17.199	-9.352	-8.985	-9.131	-9.270

Financiële toelichting

- 2.1.1. Het budget voor 2020 bedraagt € 7,82 mln. Een groot deel van dit budget ad € 5,34 mln. heeft een structureel karakter en is o.a. bestemd voor het Huis voor de Zorg (€ 2,33 mln.) en Maatschappelijke organisaties (€ 3,01 mln.). Daarnaast bestaat het budget uit € 0,63 mln. voor de gezonde basisschool van de toekomst. Een bedrag van € 1,77 mln. is bestemd voor bibliotheekwerk.

Eind 2019/ begin 2020 wordt het uitvoeringsprogramma Sociale Agenda 2020-2023

vastgesteld. Na vaststelling van dit uitvoeringsprogramma wordt de inzet van de

beleidsintensiveringsmiddelen van het nieuwe college programma opgenomen in 2020.

Het verschil ten opzichte van 2019 ad € 3,61 mln. betreft met name het Uitvoeringsprogramma 2018-2019 Sociale Agenda Limburg 2025 actielijn sociale innovatie en het uitvoeringskader

Passend wonen in de buurt.

2.1.2. In de begroting 2020 zijn er voor dit product geen middelen opgenomen. Deze zullen na vaststelling van het nieuwe actieplan Veilig Limburg in de loop van 2020 volgen. In 2019 is € 4,53 mln. beschikbaar. Deze worden met name ingezet voor het Uitvoeringsprogramma 2018-2019 Sociale Agenda Limburg 2025 actielijn participatie (€ 2,79 mln.) en voor de Nadere subsidieregels structuurversterkende investeringen in gemeenschapsaccommodaties (€ 1,70 mln.).

Overige financiële aspecten in de verplichte paragrafen

Financiering
Lening aan Stichting Zuyderland MC (Atrium)
Lening aan SineMetU Vastgoed B.V.
Lening aan Stichting Plattelandshoés

2.2. Cultuur

Dit programma zet in op de verbindende kracht van cultuur, waarbij cultuur niet alleen de hedendaagse cultuuruitingen (kunsten en creatieve industrie) betreft, maar ook immaterieel erfgoed, monumenten en archeologie. Mediabeleid maakt eveneens deel uit van dit programma.

Cultuur in die brede betekenis bepaalt voor een belangrijk deel onze (Eu)regionale identiteit en draagt bij aan de sociale cohesie en participatie, biedt kansen voor economie en toerisme en kan de aantrekkingskracht van onze provincie vergroten.

Maatschappelijke ontwikkelingen als vergrijzing-ontgroening-krimp, polarisering, individualisering en digitalisering zorgen voor een veranderend publiek, met een risico voor de afzetmarkt van cultuur in Limburg en daarbuiten.

Leegstand en restauratie-urgentie bij onder meer grotere monumentencomplexen (industriële erfgoed, kloosters, kerken) vragen om herbestemming.

Ons diep en rijk verleden wordt weerspiegeld door de archeologie. Dit grotendeels onzichtbare verleden is onlosmakelijk met Limburg verbonden. Het is het erfgoed van alle lagen van de bevolking, van arm tot rijk en van jong tot oud. De mogelijkheden die archeologie biedt voor onze provincie en de bezoekers, zijn pas ontdekt en dienen verder verkent en uitgebreid te worden.

Wat willen we bereiken?

Cultuur is van en voor alle Limburgers. Wij dragen bij aan de versterking van de maatschappelijke waarde van de cultuur- en erfgoedsector voor een breed publiek en de samenleving. Wij willen dat zoveel mogelijk inwoners en bezoekers van Limburg deze waarde leren kennen en kunnen ervaren, zich ook erin herkennen. Met speciale aandacht voor groepen mensen die minder snel met cultuur en erfgoed in aanraking komen. Wij stimuleren cultuurparticipatie en cultuureducatie en streven naar een betere (be)leefbaarheid van de omgeving. Cultuur en erfgoed werken daartoe over grenzen heen en er ontstaan meer en nieuwe verbindingen, zoals op het gebied van toerisme, economie, welzijn, sport, natuur en ontwikkeling van stad en platteland. Wij bewerken het gezamenlijk krachtenveld om zoveel mogelijk Rijks-, en zo mogelijk Europese middelen voor cultuur naar Limburg te halen.

Geïnvesteed wordt in de samenwerking met en de ondersteuning van het archeologische veld om publieksgerichte activiteiten te genereren. De doorontwikkeling van de Vondst het centrum voor Archeologie in Limburg vervult daarbij een spilfunctie.

Wat vinden we daarbij belangrijk?

Criterium 1: Verbreden en vernieuwen van de provinciale (basis)infrastructuur op het gebied van cultuur: deze weerspiegelt de diversiteit van cultuur in Limburg, biedt ruimte aan nieuwkomers, draagt bij aan een evenwichtige geografische spreiding van het cultuuraanbod over Limburg en past de Governance Code Cultuur, de Fair Practice Code en de Code Culturele Diversiteit zoveel mogelijk toe.

Criterium 2: Bieden van ruimte aan cultuuraanbieders: ruimte voor het bereiken en betrekken van een nieuw en meer divers publiek (publieksbereik), voor het werken in samenwerkingsverbanden en voor het nemen van eigen verantwoordelijkheid en het zelfstandig bereiken van doelen.

Criterium 3: Verbinden: genieten van en deelnemen aan cultuur, met name culturele evenementen, verbindt mensen en versterkt de verbinding van de cultuursector met andere sectoren binnen het sociaal, ruimtelijk en economisch domein, waarbij aandacht voor een evenwichtige wederzijdse versterking.

Criterium 4: Vertellen van het verhaal: ter bescherming, zichtbaar maken en behoud van ons cultureel erfgoed, ter stimulering van publieksbereik door onder andere herbestemming en ter stimulering van participatie.

Wat gaan we daarvoor doen?

Product	2.2.1. Cultuur
Portefeuillehouder	Koopmans

De Limburgse samenleving vraagt om mogelijkheden voor iedereen om kennis te maken met, te genieten en te leren van en deel te nemen aan cultuur. Het gaat dan om zowel de meer gevestigde vormen als nieuwe vormen van cultuur. Mensen willen cultuur in Limburg beleven en zich erin herkennen. Daarvoor zijn regionaal maatwerk, laagdrempelig bereik en ruimte voor vernieuwing van belang en het bieden van sociaaleconomische meerwaarde voor samenleving en publiek.

De cultuursector (kunsten en creatieve industrie) voelt zich dan ook uitgedaagd haar intrinsieke artistieke en innoverende waarde te koppelen aan maatschappelijke waarde. Een zoektocht naar een nieuw, breder en meer divers publiek en afzetmarkt als ook naar een gezonde financieringsmix maakt daarvan deel uit.

De waarde van de cultuursector wordt samengebracht en versterkt door te functioneren als en zich te manifesteren binnen krachtige cultuurregio's, de gehele provincie bedienend met zoveel mogelijk landelijke en Euregionale uitstraling en functie.

De cultuursector geeft steeds meer blijk daartoe haar eigen verantwoordelijkheid te (willen) nemen. De sector werkt aan meer verrassende, duurzame, sector- en grensoverschrijdende inhoudelijke verbindingen en samenwerkingen. Het versterken van cultureel ondernemerschap, waaronder eerlijk belonen, blijft daarbij aandacht vragen.

Wij geven invulling en uitvoering aan het, op basis van het Collegeprogramma Vernieuwend Verbinden, eind 2019 vast te stellen provinciaal Cultuurbeleid.

In verbinding met (Euregionale en landelijke) culturele partners en partners uit andere sectoren dragen wij samen met het Rijk en de gemeenten zorg voor het in balans houden, verbreden en vernieuwen van een sterke culturele basisinfrastructuur in heel Limburg. Wij doen dit in optimale samenwerking met de Rijksoverheid en de Rijkscultuurfondsen, onder meer in het kader van de landelijke basisinfrastructuur (BIS). Wij bewerken het gezamenlijk krachtenveld om zoveel mogelijk Rijks-, en zo mogelijk Europees, geld voor cultuur naar Limburg te halen.

De duurzame doorontwikkeling van onze provinciale musea zal in de komende jaren opgepakt moeten worden rekening houdend met de uitkomsten van de in 2018 gehouden visitatie en met een aantal concrete initiatieven.

Een sterke culturele basisinfrastructuur in heel Limburg vraagt om intensivering van de samenwerking met en tussen de gemeenten en de culturele organisaties in het kader van de in ontwikkeling zijnde cultuurregio Noord- en Midden-Limburg en in de Stedelijke Cultuurregio Zuid (en haar regio). Wij stimuleren ook de samenwerking tussen de beide regio's onderling.

Wij bevorderen cultuurparticipatie, met speciale aandacht voor groepen die minder snel met cultuur in aanraking komen, bijvoorbeeld via ons evenementenbeleid. Wij stimuleren cultuureducatie, waaronder muziekonderwijs SamenDOOR!, en matchen het landelijk programma Cultuureducatie met Kwaliteit. Wij zetten aan tot vernieuwende, effectieve verbindingen en (Euregionale) culturele samenwerkingen, zoals met het bedrijfsleven of in het kader van onze steunfuncties.

De beweging waarbij de cultuursector haar kracht laat zien in het willen nemen van eigen verantwoordelijkheid stimuleren en ondersteunen wij, met name door de acteeruimte te vergroten en de (subsidie)regeldruk te verminderen. Wij stimuleren de toepassing door de cultuursector van de Governance Code Cultuur, de Fair Practice Code en de Code Culturele Diversiteit.

Dit product draagt bij aan criterium 1 t/m 3 van dit programma.

Beoogde resultaten

1. Wij geven invulling en uitvoering aan het, op basis van het Collegeprogramma Vernieuwend Verbinden, eind 2019 vast te stellen provinciaal cultuurbeleid.

Wij gaan:

- bij de begrotingsinstellingen op het gebied van Cultuur sturen op inhoudelijk en zakelijk ondernemerschap, met aandacht voor cultuurparticipatie en cultuureducatie en voor toepassing van de Governance Code Cultuur, de Fair Practice Code en de Code Culturele Diversiteit;
- een vervolg geven aan het provinciaal beleid t.a.v. Museumplein Limburg;
- cultuurparticipatie, verenigingsondersteuning en cultuureducatie, waaronder muziekonderwijs, borgen via het (consulentschap van het) Huis voor de Kunsten Limburg;
- besluiten over de erkenningen binnen het provinciaal Cultuurplan 2021-2024 in afstemming met het Rijk/de Rijksfondsen en over de Subinfrastructuur 2021-2022;
- initiatieven ter versterking van de culturele werking van de Stedelijke Cultuurregio Zuid, van de regio Noord- en Midden-Limburg en van hun onderlinge samenwerking ondersteunen, zoveel mogelijk in samenwerking met het Rijk/de Rijksfondsen;
- subsidieregelingen op het gebied van Cultuur continueren en/of vernieuwen, waarbij aandacht voor evenementen, voor cultuurparticipatie van groepen die minder snel met cultuur in aanraking komen en voor vergroting van acteerruimte voor de cultuursector en vermindering van subsidieregeldruk;
- de regionale aanpak voor Cultuureducatie met Kwaliteit 2017-2020 ondersteunen en besluiten tot matching van Cultuureducatie met Kwaliteit voor 2021-2024;
- de samenwerking met crowdfundingplatform Voordekunst continueren.

Rol Provincie: *subsidiënt, procesmanager, ondersteuner, partner*

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
1	Aantal goedgekeurde werkplannen en begrotingen van de begrotingsinstellingen op het gebied van Cultuur	0	6	2020
1	Besluitvorming inzake Aanvalsplan 2020-2022 van Museumplein Limburg	0	1	2020
1	Besluitvorming inzake het Cultuurplan 2021-2024 en de Subinfrastructuur 2021-2022	0	1	2020
1	Aantal ondersteunde initiatieven ter versterking van de Stedelijke Cultuurregio Zuid, van de cultuurregio Noord- en Midden-Limburg en van de onderlinge samenwerking tussen deze regio's	0	3	2020
1	Aantal ondersteunde initiatieven o.a. in het kader van subsidieregelingen op het gebied van Cultuur	0	150	2020
1	Besluitvorming over de matching van het programma Cultuureducatie met Kwaliteit 2021-2024	0	1	2020
1	Opdrachtverlening aan crowdfundingplatform Voordekunst	0	1	2020

Product	2.2.2. Erfgoed
Portefeuillehouders	Koopmans / Housmans (schutterijen)

Als onderdeel van het erfgoeddrieluik heeft immaterieel erfgoed, samen met monumenten en archeologie ten doel om ons cultureel erfgoed zoveel mogelijk te behouden voor Limburg en voor een breed publiek te ontsluiten. Wij willen een breed publiek, waaronder jongeren, meer bewust maken en deelgenoot maken van de Limburgse omgeving en het Limburgse verleden. Dit door het stimuleren van de Limburgse taal, onderwijs vanuit de Canon van Limburg te stimuleren en bijzondere plekken uit het Limburgse verleden te bezoeken. Erfgoed vormt tevens een belangrijke toeristische en economische trekker. Door verbindingen te leggen en georganiseerd samen te werken kan de effectiviteit en efficiëntie worden vergroot. Op het gebied van (immaterieel) erfgoed zetten wij hierbij in op de ingezette lijn om de verantwoordelijkheid voor verdere doorontwikkeling binnen het erfgoedveld neer te leggen bij het veld zelf. De Coöperatie Erfgoed Limburg en de doorontwikkeling hiervan vervullen hierin een belangrijke rol.

Verschillende Limburgse taal organisaties maken zich hard voor het behoud van onze dialecten, waarbij de recente Rijkserkenning van het Limburgs als volwaardige streektaal een belangrijke steun in de rug is. In dat verband komen de partners op het gebied van de Limburgse taal tot een integrale gezamenlijke aanpak en het afsluiten van het convenant Limburgse taal.

De ambitie is dat alle erfgoedorganisaties die ondersteund worden door de Provincie Limburg hun erfgoedcollecties op een effectieve en efficiënte wijze ontsluiten. Daarnaast is van belang, dat zij zich actief inzetten om de verhalen verbonden aan het erfgoed zichtbaar te maken en te houden, hun kennis en ervaring te delen met bijvoorbeeld vrijwilligersorganisaties. Daarnaast actieve verbindingen realiseren met andere sectoren om onze tradities, zoals het schutterijwezen, levend te houden.

Publieksbereik, het verhaal vertellen en participatie zijn thema's die onder andere worden meegenomen in de uitwerking van het nieuwe beleid voor 2020-2023.

Dit product draagt bij aan criterium 1 t/m 4 van dit programma.

Beoogde resultaten	
1.	Bijdragen aan het behouden, beleven en verder ontsluiten van ons immaterieel erfgoed. Rol Provincie: <i>ondersteuner, procesmanager, subsidiënt, financier, partner</i>
2.	Stimuleren van de doorontwikkeling Coöperatie Erfgoed Limburg.
3.	Het in samenwerking met partners in het veld stimuleren van het gebruik en behoud van de Limburgse taal, inclusief een professionaliseringsslag van het Limburgse taal veld. Rol Provincie: <i>ondersteuner, subsidiënt, financier, partner</i>

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
1	Besluitvorming GS/PS beleid erfgoed 2020-2023	0	1	2020
1	Aantal goedgekeurde werkplannen en begrotingen van de begrotingsinstellingen op het gebied van Erfgoed	0	4	2020
2	Goedgekeurd werkplan en begroting t.b.v. doorontwikkeling Coöperatie Erfgoed Limburg.	0	1	2020
3	Ondertekening Limburgse taal convenant met het rijk.	0	1	2020

Product	2.2.3. Monumenten
Portefeuillehouder	Mackus

Als onderdeel van het erfgoeddrieluik heeft monumenten, samen met archeologie en immaterieel erfgoed ten doel om ons cultureel erfgoed zoveel mogelijk te behouden voor Limburg en voor een breed publiek te ontsluiten. Erfgoed vormt namelijk een belangrijke toeristische en economische trekker. Natuur en landschap worden erdoor gevormd en (archeologische) monumenten kunnen zelfs een maatschappelijk doel dienen.

Belangrijke onderdelen, als het gaat om monumenten, zijn de instandhouding en duurzame herbesteding van een monumentaal gebouw. Samen met het rijk blijven we ook deze periode inzetten op de restauratiebehoefte van monumenten. In Limburg doen we dit voor zowel rijks- als gemeentelijke monumenten. Speciale aandacht blijft ons religieus erfgoed houden.

Een ander onderdeel van het behoud van ons cultureel erfgoed is het verhaal achter het monument. Monumenten geven immers karakter aan hun omgeving, maar nog belangrijker worden deze gebouwen als ze ook door iedere inwoner en bezoeker van Limburg kunnen worden beleefd. In dit verband speelt ook de (openbare) toegankelijkheid en duurzaamheid van het monumentale gebouw een rol.

Instandhouding, duurzaamheid, toegankelijkheid, participatie, herbesteding, inzet vrijwilligers en groen erfgoed zijn thema's die onder andere worden meegenomen in de uitwerking van het nieuwe monumentenbeleid voor 2020-2023.

Dit product draagt bij aan criterium 1, 2, 3 en 4 van dit programma.

Beoogde resultaten	
1.	Invulling en uitvoering geven aan het Collegeprogramma Vernieuwend Verbinden middels het opstellen van het nieuwe beleid voor monumenten 2020-2023. Rol Provincie: <i>initiator, ondersteuner, procesmanager, subsidiënt, partner</i>
2.	Bijdrage aan de instandhouding van rijks- en gemeentelijke monumenten door financieel te ondersteunen bij de restauratie en herbesteding van deze gebouwen. Rol Provincie: <i>toetsers, ondersteuner, subsidiënt</i>
3.	In samenwerking met partners een nieuw kerkenprogramma inclusief subsidieregeling opstellen waarbij kerken in Limburg worden ondersteund bij de restauratie en herbesteding. Rol Provincie: <i>toetsers, ondersteuner, subsidiënt, partner, intermediair</i>
4.	Actualiseren van de subsidieregeling Monulisa (regeling voor religieuze gebouwen en molens). Rol Provincie: <i>toetsers, ondersteuner, subsidiënt, partner</i>

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
1	Uitvoering beleid monumenten 2020-2023	0	1	2020
2	Aantal ondersteunde monumenten in het kader van restauratie en herbesteding	0	40	2023
3	Aantal ondersteunde projecten in het kader van het kerkenprogramma 2020-2023	0	7	2020
4	Besluitvorming over de geactualiseerde subsidieregeling Monulisa	0	1	2020

Product	2.2.4. Archeologie
Portefeuillehouder	Burlet

Als onderdeel van het erfgoeddrieluik heeft Archeologie, samen met monumenten en immaterieel erfgoed ten doel om ons cultureel erfgoed zoveel mogelijk te behouden voor Limburg en voor een breed publiek te ontsluiten. Erfgoed vormt namelijk ook een belangrijke toeristische en economische trekker. Natuur en landschap worden erdoor gevormd en archeologische vindplaatsen/monumenten kunnen zelfs een maatschappelijk doel dienen.

Op het gebied van archeologie bouwen wij voort op de ingezette lijnen om de Limburgse archeologie actief in de 'etalage' te zetten en te houden. Waarbij wij de verbindingen tussen partijen in projectmatige samenwerking en onderlinge kennisuitwisseling actief stimuleren. Het verhaal vertellen en presenteren zijn voorname uitgangspunten. De doorontwikkeling van de Vondst, het centrum voor archeologie in Limburg, waaronder de depot- en publieksfunctie, zal daarbij een spilfunctie innemen. Daarnaast geldt in een krachtenveld waar meerdere belangen samenkomen de wettelijke verplichting om bij ruimtelijke ontwikkelingen er zorgvuldig mee om te gaan.

Beoogde resultaten	
1.	Wij geven invulling en uitvoering aan het Collegeprogramma Vernieuwend Verbinden, middels het beleidskader Archeologie in de etalage! 2020-2023 dat eind 2019 door PS is vastgesteld. De benoemde resultaten onder 2 t/m 6 vloeien hieruit voort. Rol Provincie: <i>toetsers, ondersteuner, subsidiënt, financier, partner, initiatiefnemer</i>
2.	De bekendheid van Limburgers met het archeologisch verleden wordt vergroot door bruikleenovereenkomsten af te sluiten met andere partijen, waaronder heemkundekringen, (streek)musea en gemeenten; Rol Provincie: <i>houder en beheerder Provinciaal depot voor bodemvondsten</i>
3.	Uitvoering van de subsidieregeling archeologie waarmee in samenwerking met partners in werkveld (gemeenten, vrijwilligers, musea, bedrijfsleven) publieksgerichte activiteiten worden ontwikkeld en ondersteund. Rol Provincie: <i>ondersteuner, subsidiënt, partner</i>
4.	Uitvoeren convenant Via Belgica 2.0 in samenwerking met gemeenten, bedrijfsleven en musea waarin verkenning naar samenwerking over de provinciegrenzen heen. Rol Provincie: <i>coördinator, ondersteuner, procesmanager, partner, subsidiënt</i>
5.	In samenwerking en afstemming met de overige partners wordt de publieksgerichte programmering van De Vondst doorontwikkeld in relatie tot de functies opslag, restauratie, onderzoek & onderwijs, ondersteuning, archeohotspot, netwerkvorming en informatievoorziening. Rol Provincie: <i>coördinator, ondersteuner, procesmanager, partner, initiatiefnemer</i>
6.	De archeologische verplichtingen binnen de archeologische monumentenzorg worden ingevuld vanuit een kostenbewuste en efficiënte opstelling. Rol Provincie: <i>toetsers, bevoegd gezag</i>

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
1	Uitvoering beleidskader Archeologie in de etalage! 2.0 2020-2023	0	1	2020
2	Aantal gesloten bruikleenovereenkomsten	0	12	2020
3	Aantal ontwikkelde en/of ondersteunde publieksgerichte activiteiten binnen subsidieregeling archeologie	0	8	2020

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
4	Uitvoeren convenant Via Belgica 2.0 met uitbreiding van 1 gemeente binnen de euregio	8	9	2020
5	Doorontwikkeling publieksfunctie archeologie aantal publieksgerichte activiteiten in relatie tot functies opslag, restauratie, onderzoek & onderwijs, archeohotspot en informatievoorziening	0	5	2020

Product	2.2.5. Regionale Media
Portefeuillehouder	Burlet

In de collegeperiode 2014-2019 heeft de Provincie met autonoom beleid ingezet op vernieuwing van de regionale media en nam hierin een faciliterende en verbindende rol. Via een subsidieregeling 'Media-innovatie' werd een pilotfase ingeluid die in het voorjaar van 2017 is geëvalueerd. De restantmiddelen van deze regeling werden ingezet voor de doorstart van de opbrengst van deze regeling.

Beoogde resultaten
Daar het beleid voor dit product nog ontwikkeld dient te worden zijn er in 2020 geen resultaten en indicatoren benoemd en is er geen budget toegekend.

Wat mag het kosten?

2.2. Cultuur	Begroting ná wijz. 2019	Begroting 2020	Meerjarenraming		
			2021	2022	2023
€ x 1.000					
Lasten					
2.2.1. Cultuur	32.820	23.605	22.071	22.423	22.782
2.2.2. Erfgoed	2.786	2.453	2.363	2.404	2.446
2.2.3. Monumenten	10.289	3.449	3.366	3.366	3.366
2.2.4. Archeologie	2.017	705	461	810	734
2.2.5. Regionale media	305	0	0	0	0
<i>Personele lasten</i>	2.449	2.704	2.730	2.744	2.741
<i>Kapitaallasten</i>	1.419	1.414	1.399	1.399	1.399
Totaal lasten	52.085	34.331	32.390	33.145	33.468
Baten					
2.2.1. Cultuur	3.579	3.579	3.579	3.579	3.579
2.2.3. Monumenten	1.939	1.939	1.939	1.939	1.939
2.2.4. Archeologie	97	0	0	0	0
Totaal baten	5.615	5.518	5.518	5.518	5.518
Totaal saldo van baten en lasten	-46.471	-28.813	-26.872	-27.628	-27.950
Mutatie reserves					
<i>Toevoeging reserves</i>					
Reserve onderhoud gebouwen	250	0	0	0	0
	250	0	0	0	0
<i>Aanwending reserves</i>					
Bestemmingsreserve Culturele kansen	1.804	218	0	0	0
Bruteringsreserve Limburgs Museum	206	206	206	206	206
Reserve bruteringsreserve Creative City Limburg	706	706	706	706	706
Reserve bruteringsreserve duurzaamheid Provinciale gebouwen	81	77	77	77	77
	2.798	1.208	990	990	990
Saldo mutatie reserves	2.548	1.208	990	990	990
Resultaat	-43.923	-27.605	-25.882	-26.638	-26.960

Financiële toelichting

- 2.2.1. Het totale budget voor 2020 bedraagt € 23,61 mln. deze middelen zijn als volgt verdeeld: € 15,47 mln. voor de musea, € 1,94 mln. voor het Huis voor de Kunsten, € 2,80 voor de Cultuurplaninstellingen, € 1,89 mln. voor philharmonie zuidnederland en een bedrag van € 0,09 mln. voor beleidsontwikkeling, € 0,08 mln. voor culturele kansen, € 0,62 mln. voor de subsidieregeling Subinfrastructuur, € 0,39 mln. voor Cultuureducatie met Kwaliteit 2017-2020 en een bedrag van € 0,33 mln. voor Stichting Popmuziek Limburg. Een deel van de dekking komt uit de reserve Culturele kansen.
Het verschil met de begroting 2019 ad € 9,22 mln. wordt verklaard door de raming voor het uitvoeringsprogramma Cultuur 2018-2019.
De baten van € 3,58 mln. hebben betrekking op de huuropbrengsten van de drie provinciale musea.
- 2.2.2. Het totale budget voor 2020 bedraagt € 2,45 mln. Een bedrag van € 1,94 mln. is beschikbaar voor subsidiebeschikkingen aan erfgoed gerelateerde instellingen. Voor erfgoed en het beleidskader erfgoed is een bedrag beschikbaar van € 0,38 mln. en voor schutterijwezen een bedrag van € 0,08 mln. Daarnaast loopt de subsidieregeling Struikelstenen door tot 5 mei 2020 en hiervoor is nog een bedrag van € 0,05 mln. beschikbaar.
Het verschil met de begroting 2019 van € 0,33 mln. wordt onder andere verklaard door een raming in 2019 voor de Erfgoedinnovatieregeling van € 0,20 mln., Schutterijwezen en Struikelstenen van € 0,13 mln.
- 2.2.3. Het budget voor 2020 bedraagt in totaal € 3,45 mln. Een bedrag van € 1,43 mln. is voor de Uitvoering Monulisa-regeling. Vanuit het Rijk ontvangen wij een uitkering voor de restauratie van rijksmonumenten (€ 1,94 mln.). Voor onderzoek van roerend erfgoed is een bedrag van € 0,08 mln. begroot.
Het verschil met de begroting 2019 van € 6,84 mln. wordt deels verklaard door de subsidieregelingen Kerkenprogramma en Tenderregeling monumenten en de ondersteuning van klein erfgoed.
- 2.2.4. Het budget voor 2020 bedraagt in totaal € 0,71 mln. Voor de bescherming van archeologisch erfgoed is € 0,23 mln. geraamd, voor depot bodemvondsten € 0,10 mln., voor archeologisch onderzoek Maaspark Well € 0,30 mln. en voor de kosten van het archeologisch depot € 0,08 mln.
Het verschil met de begroting 2019 van € 1,31 mln. is grotendeels te verklaren door het Uitvoeringsprogramma Archeologie in de Etalage 2016-2019 en Via Belgica.
- 2.2.5. In de begroting 2020 zijn voor dit product geen middelen opgenomen. Deze zullen volgen na vaststelling van het nieuwe beleidskader in de loop van 2020.

De bruteringsreserves worden ingezet ter dekking van kapitaallasten van de investeringen in Limburgse musea.

Overige financiële aspecten in de verplichte paragrafen

Onderhoud kapitaalgoederen (Provinciale) musea
--

2.3. Sport

Het programma Sport zet in op het stimuleren van deelname aan sport- en beweegactiviteiten en het stimuleren van talentontwikkeling en zet haar verbindende kracht in ten behoeve van andere beleidsvelden. Een kwart van de Limburgers is lid van een sportbond of –vereniging terwijl er daarnaast ook een grote groep mensen individueel/ongeorganiseerde sport bedrijven. Sport is daarmee een bindende factor binnen onze samenleving met een grote betrokkenheid van vele vrijwilligers.

Maatschappelijke ontwikkelingen als vergrijzing-ontgroening-krimp, globalisering, polarisering, individualisering, verduurzaming en digitalisering zijn van invloed op de vraag naar en het aanbod van sport en bewegen. Aandachtspunten hierbij zijn dat de Limburger een relatief slechte gezondheid heeft en dat de gemeenten de afgelopen jaren forse bezuinigingen op het gebied van sportbeleid hebben doorgevoerd. Een vernieuwende aanpak is nodig om (boven)lokale vraagstukken op het gebied van bijvoorbeeld sportparticipatie, sportaccommodatiebeleid, grote (internationale)sportevenementen en gehandicaptensport op te pakken.

Door te investeren in sport en bewegen via de sporttakplatforms waarbij breedtesport, talentontwikkeling, topsport en evenementen in samenhang worden versterkt, dragen we eraan bij dat meer Limburgers de mogelijkheid krijgen om te sporten en bewegen. Daarnaast kan de Limburgse jeugd haar talent ontplooiën in de eigen omgeving. We sluiten hierbij, evenals de gemeenten en sportbonden, ook aan bij de uitgangspunten van het Nationaal Sportakkoord om de sportinfrastructuur in Nederland op lange termijn te borgen en te versterken.

Wat willen we bereiken?

We willen dat alle Limburgers door sport en bewegen mentaal en fysiek gezond blijven en zich positief kunnen ontwikkelen. We streven ernaar om sport te verbinden met andere maatschappelijke activiteiten en sectoren zoals toerisme, economie/innovatie, openbare ruimte, natuur en onderwijs. Het uitgangspunt hierbij is dat een sporttakplatform zelf de verantwoordelijkheid neemt hoe zij in Limburg een sporttak wil versterken. Ook streven we ernaar om de kracht van sport in te zetten bij de branding van Limburg en wordt de (top)infrastructuur benut om samenwerking aan te gaan op eureginaal en internationaal niveau.

Op basis van de opgedane ervaringen de afgelopen jaren bij de ontwikkeling van de Sportzones in Noord-, Midden- en Zuid-Limburg zullen we nieuwe afspraken maken met de gemeenten over de wijze waarop de samenwerking op het terrein van sport tussen de gemeenten en de Provincie wordt vormgegeven.

We willen (top)sport vanuit één efficiënte sportondersteuningsstructuur inrichten, die vraaggericht steun geeft aan de talentontwikkeling/topsport en de breedtesport in Limburg, voor zover dit publieke taken betreft en aansluit bij het nieuwe provinciale sportbeleid.

Wat vinden we daarbij belangrijk?

criterium 1: De provinciale sportinfrastructuur op het terrein van breedtesport en talentontwikkeling is zo efficiënt mogelijk ingericht via één sport-uitvoeringsorganisatie, zodat sporters, verenigingen, vrijwilligers, gemeenten en andere betrokken stakeholders optimaal worden ondersteund om de maatschappelijke waarde van sport en bewegen te behouden en te versterken.

Criterion 2: Speerpunt-, kern- en kanssporten krijgen in Limburg via de sporttakplatforms maximale aandacht, mede vanwege de verbondenheid met andere sectoren. De inhoudelijk en financiële keuzes bij deze sporten dienen door de sport(takplatforms) zelf genomen te worden.

Criterion 3: Limburg is een euregionale/internationale topregio op het gebied van trainingsfaciliteiten voor talentontwikkeling en topsport en op het gebied van organisatie van evenementen.

Criterion 4: Gemeentelijke ambities op het terrein van sport met provinciale ondersteuning, worden op regionaal/sportzone niveau afgestemd. Bij deze mogelijke samenwerking in de sportzones in Noord-, Midden- en Zuid-Limburg is de aanwezigheid van talentontwikkeling, verbonden aan een Topsport Talentschool (voorheen LOOT-school) een voorwaarde.

Criterion 5: Sport en bewegen moet toegankelijk zijn voor 'kansarme' doelgroepen in de Limburgse samenleving.

Wat gaan we daarvoor doen?

Product	2.3.1. Sport
Portefeuillehouder	Van den Akker

De sportsector (breedtesport en topsport) gaat via de sporttakplatforms, de sportzones en met ondersteuning van Limburg Sport op een efficiënte wijze haar waarde inzetten ter verbetering van de sport zelf. En daarnaast ook voor positieve effecten op het gebied van gezondheid, sociale cohesie, het onderwijs, de economie/innovatie, toerisme/recreatie en de branding van Limburg. De sportsector wordt hierbij uitgedaagd om een antwoord te geven op een aantal maatschappelijke vraagstukken, trends en ontwikkelingen. Om de waarde van sport en bewegen optimaal te benutten worden er inhoudelijke (euregionale) verbindingen gelegd met andere beleidsterreinen en verbonden partijen.

Het doel hierbij is dat er meer waar voor de provinciale investeringen geboden dient te worden en dat een sporttak zelf bepaalt en verantwoordelijkheid neemt hoe zij de betreffende sporttak versterkt. Hierbij dient het sportaanbod vernieuwend te zijn en beter in te spelen op maatschappelijke behoeften en trends.

In 2020 zullen de resultaten van de tot en met 2019 ondersteunde sporttakplatforms geëvalueerd worden om inzicht te krijgen of de provinciale beleidsdoelen op het terrein van sport via deze sporttakken zo optimaal mogelijk behaald worden en om zo nodig andere potentiële sporttakken een kans te geven.

Ter ondersteuning van doelgroepen voor wie sport en bewegen geen vanzelfsprekendheid is, zullen wij ondersteuning geven aan het Jeugdfondssport Limburg. Tevens wordt uitvoering gegeven aan het door de Limburgse gemeenten opgestelde plan van aanpak voor een vernieuwde provinciale infrastructuur voor sport en bewegen van burgers met een beperking.

Limburg werkt samen met andere provincies actief mee aan het Nationaal Sportakkoord van het Ministerie van Volksgezondheid Welzijn en Sport, NOC*NSF en Vereniging Sport en Gemeenten, dat erop gericht is om het goede sportklimaat in Nederland en daarmee ook in Limburg te borgen en te versterken. Ook de Limburgse gemeenten zijn partner van het Nationaal Sportakkoord. Via de trekkende gemeenten in de sportzones in Noord, Midden- en Zuid-Limburg zullen wij met de Limburgse gemeenten in gesprek gaan over de samenwerking met de Provincie en de provinciale sportorganisaties op het terrein van sport en bewegen.

De ondersteuning van sport en bewegen (breedtesport en talentontwikkeling/topsport) in Limburg zal vraaggericht, aansluitend bij het nieuwe provinciale sportbeleid, vanuit één organisatie gaan plaatsvinden.

Op bovenstaande wijze geven wij invulling en uitvoering aan het, op basis van het Collegeprogramma Vernieuwend Verbinden, eind 2019 vast te stellen provinciaal sportbeleid voor de periode 2020–2023.

Dit product draagt bij aan de criteria 1, 2, 3, 4 en 5.

Beoogde resultaten
Wij geven invulling en uitvoering aan het, op basis van het Collegeprogramma Vernieuwend Verbinden, eind 2019 vast te stellen provinciaal sportbeleid voor de periode 2020 - 2023. Dit betekent dat: 1. Het Beleidskader Sport 2020-2023 wordt uitgevoerd op basis van een Uitvoeringsprogramma Sport.

Beoogde resultaten

Rol Provincie: *partner, initiatiefnemer, procesmanager, subsidiënt*

2. De nieuwe provinciale uitvoeringsorganisatie is gerealiseerd en de uitvoering is gestart.

Rol Provincie: *partner, initiatiefnemer, procesmanager, subsidiënt*

3. De uitvoering van het sportbeleid bij alle sporttakken loopt via de werkplannen van de provinciale sporttakplatforms.

Rol Provincie: *partner, initiatiefnemer, procesmanager, subsidiënt*

4. De uitvoering van de provinciale infrastructuur voor sport en bewegen voor gehandicapten loopt via het werkplan van het provinciale sporttakplatform voor gehandicaptensport.

Rol Provincie: *partner, initiatiefnemer, procesmanager, subsidiënt*

5. Met de trekkende gemeenten in de sportzones afspraken zijn gemaakt over de samenwerking met de Provincie en de provinciale sportorganisaties op het terrein van sport en bewegen.

Rol Provincie: *partner, initiatiefnemer, procesmanager, subsidiënt*

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
1	Het op basis van het Beleidskader Sport 2020-2023 opgestelde Uitvoeringsprogramma Sport is uitgevoerd.	0	1	2020
2	Indiening en beoordeling van werkplan en begroting van de provinciale uitvoeringsorganisatie sport.	0	1	2020
3	Indiening en beoordeling van werkplan en begroting van Bijzonder in Beweging en het Jeugdfondssport Limburg.	0	2	2020
4	Indiening en beoordeling van werkplan en begroting van het provinciale sporttakplatform voor gehandicaptensport.	0	1	2020
5	Aantal goedgekeurde werkplannen en begroting van de sporttakplatforms van de speerpunt, - kern- en kanssporten.	0	13	2020
6	Een evaluatie van de speerpunt-, kern- en kanssporten is uitgevoerd.	0	1	2020
7	Een nieuwe wijze van samenwerking met sportzones is opgesteld en in uitvoering.	0	3	2020

Wat mag het kosten?

€ x 1.000

2.3. Sport	Begroting ná wijz. 2019	Begroting 2020	Meerjarenraming		
			2021	2022	2023
Lasten					
2.3.1. Sport	5.841	1.523	1.286	1.299	1.313
<i>Personele lasten</i>	273	446	450	452	452
Totaal lasten	6.114	1.968	1.736	1.751	1.765
Baten					
Totaal baten	0	0	0	0	0
Totaal saldo van baten en lasten	-6.114	-1.968	-1.736	-1.751	-1.765
Mutatie reserves					
<i>Aanwending reserves</i>					
Immunisatiereserve	1.013	0	0	0	0
Saldo mutatie reserves	1.013	0	0	0	0
Resultaat	-5.101	-1.968	-1.736	-1.751	-1.765

Financiële toelichting

2.3.1. Het budget voor 2020 bedraagt € 1,52 mln. Deze middelen worden ingezet voor structurele bijdragen voor Huis voor de Sport, Topsport Limburg, Basissport, Topsport Expertise en Innovatiecentrum en Jeugdsportfonds (€ 1,27 mln.), een bedrag van € 0,25 mln. is geraamd voor het Wielerdossier (GS 12-9-2017: meerjarig partnership SMS Cycling). Het verschil met de begroting 2019 (€ 4,32 mln.) is te verklaren door het Uitvoeringsprogramma Sport 2018-2019.

2.4. Stedelijke ontwikkeling en Limburgse centra

Dit programma richt zich op de ontwikkeling van centra, kernen en wijken in Limburgse gemeenten ter versterking van het vestigings- en leefklimaat voor onze inwoners.

Met het vernieuwen c.q. toekomstbestendig maken van centra, kernen en wijken spelen we in op de dynamiek in onze samenleving. Onder invloed van tal van ontwikkelingen (gedrag, bevolkingssamenstelling, klimaat, economie, inzichten in de stedenbouw etc.) veranderen de eisen aan de functionele en ruimtelijke inrichting voortdurend. De beschikbaarheid van betaalbare woonruimte, de inrichting van de openbare ruimte en de bereikbaarheid van voorzieningen zijn enkele belangrijke thema's waar continu aan gewerkt moet worden om de leefomgeving en leefkwaliteit van onze inwoners, zowel per wijk als in regionaal verband, aantrekkelijk en veilig te houden en te laten voldoen aan de opgaven die voortvloeien uit de ontwikkelingen op het gebied van energie en klimaat. Deze ambitie vraagt niet alleen om een integrale en gebiedsgerichte aanpak, maar ook om een aanpak op verschillende niveaus: Zowel op de schaal van een centrum, kern of wijk, als ook op regionale schaal. Verder vraagt de al genoemde dynamiek –naast beleid op hoofdlijnen- om flexibel opereren om optimaal in te kunnen spelen op kansen die zich voordoen. We zetten in op plannen waarvoor de beschikbaarheid van financiële middelen bij betrokken partijen, zowel overheden als eigenaren van vastgoed en potentieel investerende partijen is verzekerd.

Wat willen we bereiken?

Limburg streeft naar aantrekkelijke vitale centra, kernen en wijken in regionaal verband ter versterking van de leefomgeving en het vestigingsklimaat en de complementariteit tussen gemeenten onderling, ook grensoverschrijdend. Met een gerichte, gezamenlijke inzet vanuit alle beleidsvelden willen we -ook in de in eerdere bestuursperiodes benoemde herstructureringswijken- samen met relevante partners en burgers de leefbaarheid verbeteren en de mismatch in de woningvoorraad terugdringen. Daarbij maken we gebruik van de IBA Parkstad aanpak evenals van de in 2019 gemaakte afspraken met het rijk voor de Regiodeal Parkstad.

Wat vinden we daarbij belangrijk?

Criterium 1:

Limburg heeft aantrekkelijke en krachtige centra, kernen en wijken in regionaal verband.

Criterium 2:

Via gebiedsgerichte investeringen in centra, kernen en wijken wordt een bijdrage geleverd aan wonen, economie, klimaat en veiligheid ten dienste van de inwoners.

Wat gaan wij daarvoor doen?

Product	2.4.1. Stedelijke ontwikkeling
Portefeuillehouder	Dritty

Dit product richt zich op de ontwikkeling van steden en stedelijke regio's ter versterking van het vestigings- en leefklimaat. Het gaat om het samen met de gemeenten realiseren van gemaakte afspraken gericht op het ontwikkelen van een helder profiel van de vier grote Limburgse steden en van de middelgrote steden en centra met een regionale centrumfunctie.

Het gaat hierbij om de volgende steden en centra: Maastricht, Heerlen, Sittard, Roermond, Weert, Venlo, Venray, Horst aan de Maas, Peel en Maas, Brunssum, Simpelveld, Gulpen-Wittem en Valkenburg aan de Geul. Hiermee is in totaal een bedrag van ruim € 69 mln. gemoeid. Via regelmatig bestuurlijk overleg wordt de voortgang nauwlettend gevolgd. In de loop van 2021 moeten alle werkzaamheden zijn afgerond, waarna in 2022 de verschillende bijdragen (definitief) worden vastgesteld.

Dit product draagt bij aan criterium 1 en 2 van dit programma.

Beoogde resultaten
1. Uitvoering van het totaalpakket aan resultaten zoals opgenomen in de voorjaar 2019 herijkte beschikkingen op basis van het kader Stedelijke Ontwikkeling (beschikkingen collegeperiode 2015-2019). Rol Provincie: <i>subsidiënt, partner</i>

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
1	Programma's van 13 steden / centra zijn in uitvoering (= doorloop uit vorige collegeperiode)	13	13	2022

Product	2.4.2. Kwaliteitsimpuls Limburgse centra
Portefeuillehouder	Dritty

Als partner van gemeenten en andere belanghebbenden dragen wij bij aan het ontwikkelen van centra, kernen en wijken met eigen kracht en (historische) identiteit. Verschillende thema's kunnen aan de orde zijn: aantrekkelijke, leefbare en veilige woon- en verblijfsgebieden met een mix van wonen en bijbehorende functies, bereikbare voorzieningen, passend bij het profiel van een centrum, kern of wijk, op het gebied van winkels, sport, cultuur, onderwijs, OV en toerisme; daarbij hoeft de gemeentegrens niet leidend te zijn.

Vanuit een gebiedsgerichte, integrale invalshoek stellen wij samen met gemeenten samenwerkingsagenda's op. Daarin maken we afspraken over de uitvoering van een samenhangend pakket maatregelen waarmee opgaven die gemeenten en provincie in de verschillende domeinen (fysiek, sociaal en economisch) hebben, gerealiseerd worden. Daarbij houden we rekening met de financiële spankracht van de betreffende gemeente(n).

De leefbaarheid voor de inwoners staat centraal. Daarbij gaan we uit van leefgemeenschappen die een herkenbare entiteit vormen. Voor de inhoud van de samenwerkingsagenda's is ook de functie die een centrum, kern of wijk mogelijk in regionaal verband vervult, van belang. Vertrekpunt in het programma Kwaliteitsimpuls Limburgse Centra is wonen in brede zin. In de samenwerkingsagenda's kan dan ook een breed scala van onderwerpen aan de orde zijn, zoals:

- Het thema wonen met bijzondere aandacht voor doorstroming, doelgroepen en "preventief sturen op kwaliteit".
- Leegstand (niet courante woonruimte, van winkels, kantoren, bedrijfsruimten, scholen etc. in centra.
- Voorzieningen; naast winkels ook voorzieningen op gebied van cultuur, sport en onderwijs.
- Sociaal-maatschappelijke opgaven, waaronder (sociale) veiligheid en (de exploitatiestructuur van) gemeenschapsaccommodaties.
- Infrastructuur, waaronder de bereikbaarheid (per OV, fiets danwel auto) binnen en tussen centra, maar ook digitale bereikbaarheid.
- Opgaven op het gebied van energie en klimaat, waaronder warmtenetten, bevorderen meervoudig grondgebruik, energieopwekking en -opslag en invullen van de openbare ruimte (in relatie tot stadsnatuur, warmtestress, wateropgaven etc.).

Daarnaast spelen we in op specifieke kansen/cross-overs, die zich voordoen in relatie tot onder meer toerisme, de herbesteding van monumenten en euregionale samenwerking.

We leggen aan PS een kader Kwaliteitsimpuls Limburgse Centra voor. Vanuit dat programma worden initiatieven (aanvullend) ondersteund naarmate ze deel uit maken van een samenhangend(er) pakket (opgenomen in een samenwerkingsagenda), bijdragen aan het versterken van het functioneren van een centrum/kern en aansluiten bij bovengenoemde speerpunten van de Provincie.

In de samenwerkingsagenda's wordt rekening gehouden met afspraken die met andere partijen zijn gemaakt, zoals in het kader van Regiodeals, IBA, regionale energiestrategie en wonen. Ook kijken we nadrukkelijk naar de haalbaarheid van de plannen en nemen we de financiële spankracht van de gemeenten mee in de afwegingen om tot een samenwerkingsagenda te komen.

Dit product draagt bij aan criterium 1 en 2 van dit programma.

Beoogde resultaten

1. Opstellen samenwerkingsagenda's met gemeenten ter versterking van hun woon-, werk- en leefklimaat.
Rol Provincie: *subsidiënt, partner*

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
1	Samenwerkingsagenda's met gemeenten opgesteld en in uitvoering.	0	Pm *)	2020

*) Afhankelijk van initiatieven gemeenten.

Product	2.4.3. IBA
Portefeuillehouder	Dritty / Koopmans

Na een intensief proces van ophalen, rangschikken en onderzoek, ligt de focus op de uitvoering en realisatie van de projecten. Het jaar 2020 is voor IBA Parkstad de start van het Expojaar, dat plaatsvindt van augustus 2020 tot en met augustus 2021.

IBA staat voor Internationale Bau Ausstellung, een ontwikkelinstrument dat meer dan 100 jaar geleden in Duitsland is ontstaan. Wat begon als een tentoonstelling voor de moderne bouw, ontwikkelde zich tot een succesvolle formule die in een regio of stad een krachtige impuls geeft aan economie, ruimte en samenleving.

De Provincie is voor 50% aandeelhouder in de IBA Parkstad, de overige 50% is in handen van de Parkstad gemeenten. Als partner van IBA Parkstad ondersteunen wij, samen met alle andere aandeelhouders, de initiatiefnemers en IBA Parkstad om de gewenste doelen te bereiken, zodanig dat de resultaten vanaf het Expojaar zichtbaar zijn.

Op 13 mei 2016 hebben Provinciale Staten ingestemd met het beleidskader IBA, waarmee de inzet van middelen aan IBA Parkstad wordt afgewogen. Aansluitend is in juni 2016 door de algemene vergadering van aandeelhouders (AvA) het uitvoeringsprogramma IBA 2016-2020 vastgesteld, welke samen met een overzicht van 50 IBA-projecten ter kennisname aan Provinciale Staten is verstuurd.

Dit uitvoeringsprogramma, deze IBA(top)50, vormt de leidraad voor de directie van IBA Parkstad bij de doorontwikkeling van de initiatieven, waarbij in de verdere uitwerking en ontwikkeling van de projecten interactie met (signalen uit) de samenleving mogelijk blijft. Binnen deze Top 50 is een aantal sleutelprojecten gedefinieerd. Dit zijn de grote, structurerende projecten die symbool staan voor de transformatie van de regio Parkstad. Deze sleutelprojecten geven niet alleen invulling aan de thematische doelstellingen van IBA Parkstad, maar verbinden ook veel andere projecten met elkaar.

Om naast onze inzet als aandeelhouder extra kracht bij te zetten aan de IBA doelen hebben wij een extra voorziening in ons beleidskader getroffen onder de noemer flankerend beleid. Dankzij dit budget hebben wij meerdere initiatieven die raakvlak hebben met de IBA of projecten ondersteund die uiteindelijk een extra zetje nodig hadden tot een succes kunnen maken.

In het expojaar worden de resultaten van de fysieke transformatie van de regio Parkstad, waarbinnen IBA de rol van katalysator heeft gespeeld, tentoongesteld. Het expojaar is een boeiend en interessant jaar voor zowel professioneel en bestuurlijk betrokkenen als de lokale bevolking. Het expojaar is

belangrijk om alle gerealiseerde projecten en projecten die nog in uitvoering zijn of opgestart worden te kunnen laten zien, maar er is echter ook meer dan dat. Er wordt ook kennis gedeeld op congressen en exposities, er vinden culturele publieksevents plaats en er is ruimte voor discussie over de verdere ontwikkelingen binnen Parkstad op het vlak van ruimtelijke, economische en sociale ontwikkelingen. Alle Parkstadgemeenten krijgen in het programma een plek, waarbij iedere maand een groot publieksevenement in één van de Parkstad gemeenten plaats gaat vinden. Als Provincie blijven wij vanuit communicatie en inhoud IBA en de initiatiefnemers daar waar mogelijk ondersteunen bij evenementen, exposities, congressen, participatietrajecten en publicaties in (de aanloop naar) het expojaar.

In de periode juni 2016 - juli 2019 heeft de AvA ingestemd met 18 programmavoorstellen (ca. 32 projecten) met een investeringsvolume van ca. € 170 mln., waarvoor aan IBA een bijdrage werd gevraagd van in totaal € 18 mln. De projecten worden in onderstaande tabel weergegeven.

Projectstatus (zomer 2019)			
Project gereed			
2d	Archeologisch Depot De Vondst	17	Woontuin Hoensbroek
28b	Cultuurhuis Landgraaf/ Heilige familiekerk	30	Elisabeth Stift
32	C-City en IBA Scoop	36a	Herontwikkeling Loretoklooster Simpelveld
42b	Brug Provinciale weg N274 Onderbanken		
Project in uitvoering			
1a	Schinkel Zuid	2b	Digitale Ontsluiting URS bestanden
3a	Nieuwe NOR	3b	Luciushof
4	Stadskantoor Heerlen	5c	Gevelfonds / Rooftop
5d	Zuidplein	5e	Auroraflat
7a	Brightlands Smart Service Campus, inhoudelijk programma	9	Ikgroenhet Landgraaf
11	Slot Schaesberg	12a	Gebrookerbos
14	Leisure Ring (bijzondere verlichting in BPL)	20	Treebeek / Brunssum West
23b	BMV Hoensbroek Zuid	26	Hogerop Heerlerbaan
27	C-Mill 2.0	31	Super Local
35d	Land van Kalk Open Club Klimmen	38	Romeins Villalandschap
39	OLV Altijdurende Bijstand Kunrade	40	Zorgboulevard/ Buitenplaats Benzenrade
42a	Verzonken Kasteel Etzenrade	45	De Reus van Schimmert
Project in voorbereiding met een definitieve reservering voor IBA Projectsubsidie			
1b	Burgemeester Van Grunsvenplein	1c	Promenade
2a	Belevingsconcept Romeins Kwartier	2c	Raadhuisplein
2e	Thermenmuseum	2f	Mijnmuseum
5a	Bongerd	5b	Royal / Maxim / Rivoli
6	Studentencampus	7b	Fysieke verbinding stad
10a	Rondje Groeves	10b2	L'Ortye Hoensbroek
10b3	L'Ortye Hommert	13	Endless Summer
14	Leisure Lane	15	Herbestemming RWZI Terworm
19	Brunssum Centrum – Noord	21	NATO Brunssum
22	Sint Servatiuskerk Vaesrade	24	Bekkerveld / voormalige HTS
28a	Michaelkerk Schaesberg	33	Rolduc
35a	Kunradersteengroeve	35b	Land van Kalk Villa de Proosdij
35c	Land van Kalk Bernardushoeve	37	Gebiedsontwikkeling ZLSM
41	Historische Hoeves	42c	Poort van Parkstad Onderbanken Zweefvliegveld

42d	Poort van Parkstad Onderbanken Clemensdomein	42e	Poort van Parkstad Onderbanken Feldbissbreuk
43	Poort van Parkstad Nuth / stationsomgeving	46	Zorgplein Schinveld
47	Gebiedsontwikkeling Thull	49	IBA Labor/ Ondernemers Maken Parkstad
50a	GTB-Lab	50b	Resource House
Project in voorbereiding met een voorlopige reservering voor IBA Projectsubsidie (AvA moet nog besluiten)			
8	Wilhelminaberg	12b	Kasteel Hoensbroek
25	Lauradorp	29	Center Court
34	Energiek Heilust		
Project is afgevallen			
10b1	L'Ortye Landgraaf	16	Emma Safety Footwear
18	Nature Wonder World	23a	Paulusschool Passart
36b	Huize Damiaan Simepveld	44	Nul op de meter Nuth
48	Scholen Kleine Kernen		

Bovenstaande tabel is een presentatie op basis van projectstatus zoals die door IBA beschikbaar gesteld is. In onderstaande tabel is de financiële status van IBA middelen (op hoofdlijnen) per 1-9-2019 opgenomen. Dit betreft alleen het Provinciale deel, dus 50% van het totale budget van de IBA BV voor wat betreft apparaats- en projectkosten. Flankerend beleid is een budget dat uit 100% provinciemiddelen bestaat.

Conform het beleidskader IBA 2016-2019 heeft PS in totaal € 29,5 mln. beschikbaar gesteld. Hiervan was € 25 mln. beschikbaar voor projectsubsidies inclusief Flankerend Beleid en € 4,5 mln. voor proces- en projectmiddelen. In onderstaande tabel worden de middelen weergegeven die door GS aan IBA zijn toegekend ('besloten door GS'). Verder wordt er een doorkijk gegeven van de middelen die naar verwachting nog toegekend gaan worden door GS ('geraamd').

Status	Procesmiddelen	Projectmiddelen en -subsidies	Flankerend	Totaal
Besloten door GS	3,1	14,3	6,1	
Geraamd	0,8	5,3	0,2	
Resterend	-0,6	0,2	0,1	
Totaal	3,3	19,8	6,4	29,5

€ x mln.

De begrote kosten voor het verschoven Expojaar brengen een geraamd tekort voor de Provincie Limburg met zich mee ter hoogte van € 0,3 mln. Dit tekort zal gedekt worden uit de nu nog gereserveerde gelden voor projecten die in de toekomst niet (in hun volle omvang) door zullen gaan.

Dit product draagt bij aan criterium 1 en 2 van dit programma. Dit product draagt daarnaast bij aan meerdere thema's in het nieuwe Collegeprogramma 2019-2023, waaronder leefbaarheid, stedelijke ontwikkeling, circulaire economie, regiodeals en sociale agenda.

Beoogde resultaten
1. Realisatie van projecten welke zich onder meer richten op de herbestemming van gebouwen, de ontwikkeling van ruimte, flexibele stedelijke concepten, alternatieve energie, energiebesparing, duurzame mobiliteit en hergebruik van materialen. Deze projecten hebben een gezamenlijke multiplier groter dan 3. Rol Provincie: <i>partner</i>
2. Vergroten van draagvlak en haalbaarheid door het verbinden van initiatiefnemers, burgers, bedrijfsleven en

Beoogde resultaten

maatschappelijk middenveld en deze betrekken bij (de verbetering van) IBA initiatieven door het organiseren van meerdere publieksevents, waaronder evenementen, exposities, congressen en participatietrajecten, tijdens het Expojaar van IBA Parkstad.

Rol Provincie: *partner*

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
1	Gerealiseerde multiplier > 3.	9,4	3	2020
2	Organiseren van meerdere publieksevents tijdens het IBA Expojaar.	0	30	2021

Toelichting prestatie-indicatoren

De prestatie-indicatoren zijn mede opgesteld aan de hand van door IBA opgestelde beleidskaders en rapportages, zoals het IBA handboek, het uitvoeringsprogramma, de IBA 50 placemat.

De multiplier geeft aan de verhouding tussen de totale IBA-bijdrage en de totale door derden ingebrachte middelen. Dit betreft niet de procesbijdragen voor bijvoorbeeld inzet of inhuur van expertise bij de totstandkoming van initiatieven.

Product	2.4.4. Regiodeal Transformatie Parkstad
Portefeuillehouder	Koopmans / Drippy

In november 2018 heeft het Kabinet bekend gemaakt dat het voorstel om te komen tot een Regiodeal voor de Transformatie van de regio Parkstad is gehonoreerd met een rijksbijdrage van € 40 miljoen. De Provincie werkt hier zeer nauw samen met de Stadsregio Parkstad Limburg, de Parkstad-gemeenten en IBA Parkstad (de 'regio') wordt er meerjarig samengewerkt in gezamenlijk partnerschap met de rijksoverheid vastgelegd in een regiodeal-overeenkomst. De 'regio' zal de komende jaren een minimaal gelijke publieke cofinanciering opbrengen voor de regiodeal. De Stadsregio Parkstad vervult de rol van programmabureau voor de regiodeal. Met de Regio Deal Parkstad Limburg wordt een noodzakelijke impuls vanuit het rijk en de regio gegeven om dit gebied vanuit een achterstandspositie structureel richting het gemiddelde van de provincie Limburg te brengen. Een gezamenlijke aanpak van rijk, provincie, gemeenten, Stadsregio Parkstad, regionale instanties en marktpartijen, die een impuls en versnelling geeft aan de uitvoering van het brede investeringsprogramma in Parkstad Limburg en bewoners perspectief geeft op werk en inkomen en bijdraagt aan de aantrekkelijkheid van deze regio om in te wonen, werken en leven. De maatregelen die op grond van de gekozen thema's zijn voorzien dragen alle bij aan de leefbaarheid en verbetering van de brede welvaart in het hele gebied. Het doel van de Regiodeal Transformatie Parkstad is om gedurende de looptijd 2019 – 2022 een versnelling en extra inzet op de volgende zes thema's te plegen:

- 1) Sociaal-economische structuurversterking;
- 2) Wonen en leefbaarheid;
- 3) Veiligheid;
- 4) Voorzieningen en retail;
- 5) Grensoverschrijdende samenwerking (GROS);
- 6) Regionale centrumfunctie Heerlen.

Deze zes thema's dragen bij aan het realiseren van de ambitie om de achterstanden in het gebied aan te pakken en de leefbaarheid te verbeteren. Ze hangen onderling met elkaar samen en zijn met elkaar verbonden. Investerings in wonen en leefbaarheid zijn een aanjager voor investeringen in het sociale domein. De aanpak van ondermijning draagt bij aan een aantrekkelijk leefmilieu en veilig ondernemen en de versterking van de grensoverschrijdende samenwerking vergroot de kansen op de arbeidsmarkt. Goed onderwijs draagt bij aan beter perspectief op werk en de vraag vanuit het regionale bedrijfsleven, en het versterken van de regionale centrumfunctie van Heerlen draagt bij aan de onderscheidende kwaliteit en identiteit van de hele Parkstadregio en de binding van bewoners.

Beoogde resultaten

1. Als partner in de regiodeal in nauw overleg met het programmabureau Regiodeal Parkstad (Stadsregio Parkstad) de voortgang bewaken in de uitvoering van de 'eerste tranche' van regiodeal-projecten (Kwaliteitsimpuls centrum Heerlen, Integrale dorpsontwikkeling (i-DOP) Bocholtz en Aanpak particulier bezit in 2020 en verder.
Rol Provincie: *partner, ondersteuner, procesmanager, subsidiënt*
2. Zorgdragen in nauw overleg met het programmabureau Regiodeal Parkstad voor een voortgangsrapportage van de regiodeal richting rijksoverheid, Provinciale Staten en Raden.
Rol Provincie: *partner, procesmanager*
3. Het mede met het programmabureau Regiodeal Parkstad zorg dragen voor een selectie van projecten voor de 2^e tranche regiodeal-projecten medio 2020 en zowel ambtelijke als bestuurlijke participatie in de afgesproken overlegstructuren met rijk en regio.
Rol Provincie: *partner, ondersteuner, procesmanager, subsidiënt*
4. Zorgdragen in nauw overleg met het programmabureau Regiodeal Parkstad voor een eindevaluatie van de regiodeal Parkstad in 2023.
Rol Provincie: *partner, procesmanager*

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
1, 2	Opstellen van een jaarlijkse voortgangsrapportage voor rijk, Provinciale Staten en Raden in nauwe samenwerking met het programmabureau Regiodeal Parkstad.	0	1	jaarlijks
3	Selectie van een 2 ^e tranche aan regiodeal-projecten waarvan de rijksbijdrage via het Provinciefonds uitgekeerd zal worden.	0	1	2020
4	Opstellen van eindevaluatie in 2023 voor rijk, Provinciale Staten en Raden in nauwe samenwerking met het programmabureau Regiodeal Parkstad.	0	1	2023

Toelichting prestatie-indicatoren

- 1 en 2. Voortgangsrapportage-verplichting op basis van regiodeal-overeenkomst.
3. Rijksmiddelen zullen via Decentralisatie-uitkeringen (periode 2019-2021) in het Provinciefonds gestort worden na overleg in de daarvoor afgesproken bestuurlijke gremia.
4. In overeenkomst is afgesproken om na afloop van de regiodeal (looptijd 2019 t/m 31-12-2022) een evaluatie op te stellen.

Wat mag het kosten?

€ x 1.000

2.4. Stedelijke ontwikkeling en Limburgse centra	Begroting ná wijz. 2019	Begroting 2020	Meerjarenraming		
			2021	2022	2023
Lasten					
2.4.1. Stedelijke ontwikkeling	11.589	765	0	0	0
2.4.2. Kwaliteitsimpuls Limburgse centra	0	0	0	0	0
2.4.3. IBA	7.366	4.511	500	0	0
2.4.4. Regiodeal transformatie Parkstad	0	0	0	0	0
<i>Personele lasten</i>	1.145	1.089	1.100	1.105	1.104
Totaal lasten	20.100	6.366	1.600	1.105	1.104
Baten					
2.4.1. Stedelijke ontwikkeling	20	0	0	0	0
Totaal baten	20	0	0	0	0
Totaal saldo van baten en lasten	-20.080	-6.366	-1.600	-1.105	-1.104
Mutatie reserves					
<i>Aanwending reserves</i>					
Immunisatiereserve	100	0	0	0	0
Reserve Transitiefonds	300	0	0	0	0
Reserve DU Verkeer en vervoer	1.550	0	0	0	0
Saldo mutatie reserves	1.950	0	0	0	0
Resultaat	-18.130	-6.366	-1.600	-1.105	-1.104

Financiële toelichting

- 2.4.1. In 2020 is een bedrag beschikbaar van € 0,76 mln. Deze middelen zijn bestemd voor de eindafrekening van de businesscases herstructurering Parkstad. Het verschil ten opzichte van 2019 bedraagt € 11,59 mln. In de 2^e Afwijkingenrapportage 2019 (PS 21 juni 2019) is voor de uitvoering van stedelijke ontwikkeling totaal € 11,02 mln. beschikbaar gesteld. Dit betreft onder andere:
- Renovatie MECC € 5,84 mln.
  - Bijdrage in de ontwikkeling van de gemeenten Simpelveld, Stein en Brunssum, totaal € 1,90 mln.
  - Bijstelling beschikkingen convenanten stedelijke ontwikkeling € 2,21 mln.
- 2.4.2. In de begroting 2020 zijn er voor dit product geen middelen opgenomen. Deze zullen na vaststelling van het nieuwe programma Kwaliteitsimpuls in de loop van 2020 volgen.
- 2.4.3. Het budget voor IBA 2020 bedraagt € 4,51 mln. Dit budget wordt ingezet voor apparaatskosten van IBA Parkstad BV en de uitvoering van IBA projecten conform besluiten eerdere programmabegrotingen en 2^e Afwijkingenrapportage 2019 (PS 8 november 2019). Het verschil ten opzichte van 2019 bedraagt € 2,85 mln. Voor de uitvoering van het kader IBA Parkstad is met name in de 1^e en 2^e Afwijkingenrapportage 2019 (PS 21 juni 2019 en 8 november 2019) de provinciale cofinanciering beschikbaar gesteld voor de inzet van IBA projecten.
- 2.4.4. Op dit moment zijn er nog geen reguliere middelen beschikbaar. Deze worden verwacht in de vorm van een decentralisatie-uitkering van het Rijk. Het moment is afhankelijk van de opname in de circulaire van het Provinciefonds. De middelen worden ten gunste van het product 2.4.4. opgenomen in de begroting na nadere besluitvorming in de loop van 2019/2020.

Overige financiële aspecten in de verplichte paragrafen

Verbonden partijen
IBA-Parkstad

De in de tabel opgenomen verbonden partij draagt bij aan de doelen van programma 2.4. Stedelijke ontwikkeling. IBA Parkstad spitst zich specifiek toe op de realisatie van een aantrekkelijk woon- en vestigingsklimaat in Zuid-Limburg, middels ondersteuning van toonaangevende projecten zoals nader toegelicht onder product 2.4.3.

Zie voor nadere informatie de paragraaf Verbonden partijen.

3.1. Openbaar vervoer en railagenda

In de dagelijkse mobiliteit speelt het openbaar vervoer een belangrijke rol, zeker in combinatie met de fiets. Die rol (en het belang) van openbaar vervoer zal in de toekomst verder veranderen en groter worden, zo is althans de verwachting in het Toekomstbeeld OV 2040. Voor Limburg betekent dit onder andere dat openbaar vervoer bijdraagt aan de economische en sociale structuurversterking. Het belang van de reiziger staat daarbij voorop. De railagenda kent lopende projecten met een belangrijke regionale en internationale component. De investeringen in het Openbaar Vervoer (OV) en de spoorinfrastructuur moeten onder andere leiden tot een betere ontsluiting van de arbeidsmarkt, bijdragen aan de Limburgse Topsectoren, de Limburgse Kennis-As en het vergroten van de agglomeratievoordelen in onze stedelijke grensregio's.

Wat willen we bereiken?

We willen voor Limburg werken vanuit één multimodaal Mobiliteitsplan, één afwegingskader en één financieel kader voor alle investeringen en risico's. De invulling van het programma is gebiedsgericht, integraal en internationaal. Verder onderzoek is noodzakelijk om te komen tot een samenhangende uitwerking van het regionale mobiliteitssysteem met een nadrukkelijke rol voor hoogwaardig openbaar vervoer, bus, fiets en "mobility-hubs". De reiziger mag (en moet) daarbij nog meer centraal komen te staan dan dat nu het geval is. Meer service en een hogere kwaliteitsbeleving zijn daarom medebepalend bij de invulling en uitwerking van het mobiliteitssysteem. De OV-concessie is ademend, dat wil zeggen dat wijzigingen mogelijk zijn, waarbij de gemaakte afspraken met Arriva binnen het contract niet uit het oog mogen worden verloren.

In brede mobiliteitscontext signaleren we een ontwikkeling van de opkomst en introductie van mobiliteitsdiensten (in de breedste zin van het woord). Voor de uitvoering van de OV-concessie oriënteren we ons daarom op de vraag wat er nodig is om tot een transitie te komen van 'aanbieden van openbaar vervoer' naar 'aanbieden van een mobiliteitsdienst' en willen we, mede in relatie tot de Mobiliteitsaanpak, nieuwe initiatieven en diensten op het gebied van mobiliteit beter en duidelijker positioneren in of ten opzichte van de OV-concessie. Hierbij valt te denken aan:

- de mogelijke doorontwikkeling van vraaggestuurde mobiliteitsdiensten zoals de Wensbus;
- knooppunten;
- de start van de pilot MaaS (Mobility as a Service);
- het verkennen van ticketing-vraagstukken;
- de verdere verkenning naar en mogelijke introductie van deel(fiets)systemen;
- het herijken van vraaggestuurde mobiliteitsdiensten.

Vanzelfsprekend is en blijft het aansturen van de OV-Concessie ook een belangrijk thema.

Over de realisatie van de elektrificatie van de Maaslijn zijn in 2018 en 2019 afspraken gemaakt met het Rijk, ProRail en regionale partners. In de periode tot en met elektrificatie (voorzien in 2024) zal de bestaande dieselexploitatie moeten worden voortgezet. Naast het maken van afspraken hierover met Arriva is het van belang om gezamenlijk met partners te bezien hoe we in die periode de uitvoeringskwaliteit van de Maaslijn op een zo hoog mogelijk niveau krijgen en houden. Het langer doorzetten van de dieselexploitatie op de Maaslijn leidt tot een substantiële kostenpost. Wij zullen in samenspraak met onze concessiehouder Arriva streven naar schade beperkend handelen.

Op langere termijn speelt het Toekomstbeeld OV 2040. Daarvoor zijn begin 2019 de contouren gepresenteerd waarin de ambities van het Rijk, provincies, metropoolregio's, vervoerders en ProRail

(met als horizon 2040) zijn beschreven. Vanuit deze ambities zijn gezamenlijke acties geformuleerd die we ook zullen oppakken. Om een belangrijke bijdrage te leveren aan maatschappelijke opgaven rondom economie, woningbouw en leefomgeving is een aantal pijlers geformuleerd die ook van groot belang zijn voor het openbaar vervoer binnen Limburg. De pijlers zijn:

1. Focus op de kracht van openbaar vervoer;
2. Drempelloos van deur - tot - deur;
3. Veilig, duurzaam en efficiënt openbaar vervoer.

Met het 'Mobiliteitsplan Limburg. Slim op weg naar morgen' zijn in 2018 hoofdlijnen geschetst voor een toekomstbestendige, toegankelijke, slimme, schone en grenzeloze mobiliteit waarbij mensen zich naar wens en behoefte vrij kunnen bewegen. Dit doen wij op basis van gebiedsopgaven met vijf mobiliteitsdoelen (fysieke en digitale bereikbaarheid):

- Wij houden onze stedelijke gebieden aantrekkelijk;
- Wij houden ons platteland vitaal dankzij goede fysieke en digitale bereikbaarheid;
- Wij versterken onze economie dankzij de ontwikkeling van economische clusters;
- Wij willen een internationale koploper blijven in de logistiek en agri-business;
- Wij versterken de vrijetijdseconomie.

De Railagenda van Limburg kent lopende projecten met een belangrijke regionale en internationale component. In het kader van het Trans- Europees Netwerk is onderzoek gedaan naar de vereenvoudiging van tarifiering, reisinformatie en ticketingsystemen. Er worden stappen gezet bij lopende initiatieven zoals de Drielandentrein (Aken - Heerlen - Maastricht - Luik). De grensoverschrijdende verbinding Eindhoven - Düsseldorf wordt aanbesteed door onze Duitse partner Verkehrsverbund Rhein Ruhr. De ambitie is om in 2025 te starten met een directe snelle treinverbinding tussen Eindhoven en Düsseldorf. Ten aanzien van de verbindingen Amsterdam - Eindhoven - Heerlen - Aken maar ook Weert - Hamont voert het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat een aantal onderzoeken uit om op nationaal niveau tot besluitvorming te komen.

Met de regionale Railagenda werken we resultaatgericht aan de realisatie van station Maastricht-Noord fase 2 en de spoorverdubbeling tussen Heerlen en Landgraaf. Station Kerkrade-west wordt in een brede bereikbaarheidsverkenning Regio Parkstad - Stadt Aachen (conform het Mobiliteitsplan) verder onderzocht. Daarbij kijken we ook naar de relatie met de Zuid-Limburgse Stoomtrein Maatschappij. We zijn eigenaar van de 'Miljoenenlijn' tussen Schin op Geul en Kerkrade, en daarmee verantwoordelijk voor het onderhoud en de instandhouding van deze spoorlijn.

Kansen liggen op het gebied van de verduurzaming van de chemie, emissieloos transport en vervoer. In de ontwikkeling van knooppunten wordt zorgvuldig omgegaan met de schaarse ruimte en wordt op basis van een duurzaamheidsladder de ruimtelijke inpassing afgewogen.

Bovengenoemde ambities vertalen we naar de provinciale mobiliteitsdoelen. Dit doen we via een gebiedsgerichte aanpak. Met deze aanpak zorgen we ervoor dat de verbinding wordt gezocht met andere provinciale doelstellingen.

Het afwegingskader Mobiliteitsopgaven en -ambities helpt ons daarbij om te kiezen voor de meest effectieve oplossingen. We werken komend half jaar toe naar een uitvoeringsprogramma OV waarbij we van beleid naar acties en uitvoeringsprojecten komen. Ook de gebiedsverkenningen en de landelijke trajecten zorgen voor input.

Wat vinden we daarbij belangrijk?

Criterion 1: Limburg beschikt over een (inter)nationaal openbaar vervoer en railsysteem met snelle, frequente robuuste verbindingen.

Criterion 2: Openbaar vervoer dient een deel van de mobiliteitsgroei op te vangen waarbij in stedelijke gebieden de verschillende aanbieders van openbaar vervoer de belangrijkste vervoersmiddelen worden en complementair zijn aan elkaar.

Criterion 3: De kwaliteitsbeleving van het openbaar vervoer binnen Limburg dient verhoogd te worden.

Criterion 4: De Limburgse concessie is uiterlijk in 2025 zero emissie.

Criterion 5: Drempelloos van deur - tot - deur.

Criterion 6: Reisinformatie, betrouwbaarheid en punctualiteit voor de reiziger binnen het openbaar vervoer dient verbeterd te worden met prioriteit op de Maaslijn.

Wat gaan wij daarvoor doen?

Product	3.1.1. Openbaar vervoer en concessie management
Portefeuillehouder	Brugman-Rustenburg

Begin 2019 zijn de contouren voor het toekomstbeeld openbaar vervoer 2040 gepresenteerd waarin de invulling van de ambitie van het Rijk, provincies, metropoolregio's, vervoerders en ProRail wordt beschreven om te komen tot gezamenlijke richtlijnen voor het openbaar vervoer in 2040. Om een belangrijke bijdrage te leveren aan maatschappelijke opgaven rondom economie, woningbouw en leefomgeving zijn een aantal pijlers geformuleerd die ook van groot belang zijn voor het openbaar vervoer binnen Limburg. De pijlers zijn:

1. Focus op de kracht van openbaar vervoer;
2. Drempelloos van deur - tot - deur;
3. Veilig duurzaam en efficiënt openbaar vervoer.

We willen voor Limburg werken vanuit één multimodaal Mobiliteitsplan, één afwegingskader en één financieel kader voor alle investeringen en risico's. De invulling van het programma is gebiedsgericht, integraal en internationaal. Verder onderzoek is noodzakelijk om te komen tot een samenhangende uitwerking van het regionale mobiliteitssysteem met een nadrukkelijke rol voor hoogwaardig openbaar vervoer, fiets en "mobility-hubs".

Wij zijn concessieverlener voor het regionaal openbaar vervoer waarbij Arriva voor de periode 2016-2031 het regionaal trein- en busvervoer verzorgt. De vier centrale ambities voor het openbaar vervoer zijn:

1. *De reiziger centraal*: een vraaggericht openbaar vervoersysteem;
2. *Naadloos openbaar vervoersysteem*: multimodaliteit via het visgraatmodel geeft optimale afstemming tussen trein, bus/auto en maatwerk, en vertaalt zich onder andere naar integraliteit in kaartsoorten en tarieven, reisinformatie en afstemming met het doelgroepenvervoer;
3. *Bevorderen maatschappelijke participatie*: het openbaar vervoer draagt eraan bij dat elke burger zich kan verplaatsen door de provincie - dit in samenhang met andere vervoervormen;
4. *Openbaar vervoer zonder grenzen*: aansluiting op nationale en internationale knooppunten en daarmee het ondersteunen van ruimtelijk-economische positie in de Euregio en inspelen op de kansen van toenemende Europese integratie.

In 2020 zullen wij proactief met betrokkenheid van alle partijen waaronder bijvoorbeeld het Reizigersoverleg Limburg, Rover, ProRail en het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat gaan sturen op een maatschappelijk betaalbaar en voor de reiziger kwalitatief hoogwaardig Openbaar Vervoer, laagdrempelig, met een hoog serviceniveau, betaalbaar en een overzichtelijke, gebruiksvriendelijke structuur. Het (Euregionale) grensoverschrijdend Openbaar Vervoer maakt daar integraal deel van uit.

In 2020 worden het overkoepelende Limburgbrede Ontwikkelteam en de Regionale Ontwikkelteams opgepakt. Provincie, Arriva en andere partijen dienen aandacht te geven aan de doorontwikkeling van alle aspecten binnen de concessie. Aandacht gaat hierbij uit naar de pijlers marketing en communicatie, verduurzaming en OV-toekomstbeeld.

Ten aanzien van marketing en communicatie zal gestart worden met een strategisch communicatieplan gericht op de Maaslijn. Tevens is het van groot belang dat door actieve marketing en communicatie groei ontstaat in het aantal reizigers binnen het openbaar vervoer. Communicatie, reisinformatie en promotie zijn essentiële onderdelen voor het functioneren van het openbaar

vervoersysteem. Een verdere verduurzaming is noodzakelijk mede gelet op de afspraken binnen het collegeprogramma. Arriva heeft hierin al grote stappen genomen door de introductie van de zero-emissie bussen, maar de mogelijkheden van verduurzaming dienen verder uitgewerkt te worden, ook kijkende naar andere vervoersmodaliteiten. Het ontwikkelteam dient ook oog te hebben voor de drie pijlers binnen de contouren voor het toekomstbeeld OV 2040.

In 2020 is duidelijk op welke wijze de grensoverschrijdende verbindingen waaronder de Drielandentrein (Aken - Heerlen - Maastricht - Luik), de ic verbinding Amsterdam - Eindhoven - Heerlen - Aken en de verbinding Weert - Hamont worden opgepakt. In 2020 wordt door Verkehrsverbund Rhein-Ruhr en het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat de aanbesteding van de snelle grensoverschrijdende treinverbinding verder voorbereid. In 2025 zal deze een directe treinverbinding zonder overstap worden gereden dor een nog te kiezen vervoerder.

In brede mobiliteitscontext signaleren we een ontwikkeling van de opkomst en introductie van mobiliteitsdiensten (in de breedste zin van het woord). Voor de uitvoering van de OV-concessie oriënteren we ons daarom op de vraag wat er nodig is om tot een transitie te komen van 'aanbieden van openbaar vervoer' naar 'aanbieden van een mobiliteitsdienst' en willen we, mede in relatie tot de Mobiliteitsaanpak, nieuwe initiatieven en diensten op het gebied van mobiliteit beter en duidelijker positioneren in of ten opzichte van de OV-concessie. Hierbij valt te denken aan de mogelijke doorontwikkeling van vraaggestuurde mobiliteitsdiensten zoals de Wensbus, knooppunten (stations of haltes waarbij aansluitingen worden gegeven tussen verschillende openbaar vervoer lijnen zodat reizigers met weinig tijdverlies kunnen overstappen), de start van de pilot binnen MaaS (Mobility as a Service), het verkennen van mogelijkheden om ticketing-vraagstukken in het licht van mobiliteitsdiensten uit te voeren, de verdere introductie van deel(fiets)-systemen en het herijken van vraaggestuurde mobiliteitsdiensten.

Dit product draagt bij aan criteria 1 t/m 6 van dit programma.

Beoogde resultaten

1. Beheersing van het contract met Arriva
De inzet is dat we sturen op het contract waarbij de basiselementen van het integraal projectmanagement worden geïntroduceerd. Hierbij is het van groot belang dat we een goede balans vinden tussen het contract en de omgeving, waarbij de reiziger voorop staat. In 2019 hebben we een basis gelegd voor het integrale projectmanagement die we in 2020 door ontwikkelen.
Rol Provincie: *toetsers, subsidiënt, partner*
2. Doorontwikkeling van de Limburgbrede ontwikkeltafel
De ontwikkeltafels zijn in 2019 gestart en in 2020 wordt de Limburgbrede ontwikkeltafel verder door ontwikkeld met aandacht voor communicatie, duurzaamheid en innovatie. Dit vindt in afstemming met diverse stakeholders plaats.
Rol Provincie: *toetsers, subsidiënt, partner*
3. Grensoverschrijdende treinverbindingen
Belangrijkste inzet is dat in 2020 het grensoverschrijdend openbaar vervoer tussen Maastricht en Luik verbetert op het vlak van kwaliteit en frequentie. De inzet is dat voor de dienstregeling 2020 invulling wordt gegeven aan de optie om binnen de concessie van Arriva en de multicourante treinen van Arriva tussen Maastricht en Luik gaan rijden. Ten aanzien van de verbindingen Weert - Hamont is de intentie dat de voorbereidingen worden opgestart voor de uitvoering van elektrificatie en spoorbeveiliging. Ten aanzien van Amsterdam - Eindhoven - Heerlen - Aken is het streven dat de aanbesteding voor de exploitatie wordt opgestart.
Rol Provincie: *ondersteuner*

Beoogde resultaten

4. Schadebeperkend handelen exploitatie treindienst Maaslijn
Het langer doorzetten van de dieselexploitatie op de Maaslijn leidt tot aanvullende kosten, door duurder onderhoud, meer brandstofgebruik en hogere huur van treinen op de Maaslijn. Hierbij zullen we in samenspraak met onze concessiehouder Arriva streven naar schade beperkend handelen en komen tot een overeenkomst. Continue aandacht voor de punctualiteit en betrouwbaarheid op de Maaslijn is van groot belang en in samenspraak met ProRail, Arriva en het Ministerie zal gezocht worden naar verbetervoorstellen maar ook een goede en adequate informatie naar de reiziger.
Rol Provincie: *toetsers, financier, partner*
5. Start pilot MaaS
In 2019 is de aanbesteding voor de pilot binnen Limburg gestart. In 2020 zal de pilot in werking gaan.
Rol Provincie: *financier, ondernemer*
6. Uitvoeringsprogramma Knooppunten (Overstappunten)
Het uitvoeringsprogramma Knooppunten wordt in 2020 geëvalueerd.
Rol Provincie: *subsiënt, ondernemer*
7. Uitvoering projecten Wensbus
In 2020 zal een evaluatie worden opgestart om te bezien hoe en op welke wijze projecten binnen de Wensbus kunnen worden voortgezet.
Rol Provincie: *toetsers, subsiënt*
8. Beheer en onderhoud DRIS (Dynamisch Reis Informatie Systeem)
DRIS –panelen dienen ook in 2020 onderhouden te worden. Dit is een regulier terugkomende onderhoudspost
Rol Provincie: *ondernemer, financier*

Product	3.1.2. Railagenda
Portefeuillehouder	Mackus

Het doel van de realisatie van de Railagenda is het waarmaken van de provinciale ambities met betrekking tot de optimale ontsluiting van het regionale, nationale en internationale railnet en de aansluiting van Limburg daarop, zowel qua noord-zuid- als qua oost-westverbindingen. De Railagenda versterkt de positie van het spoor als drager van het Openbaar Vervoer-systeem. Met de regionale Railagenda werken we resultaatgericht aan de realisatie van de elektrificatie van de Maaslijn, station Maastricht-noord fase 2 en de spoorverdubbeling tussen Heerlen en Landgraaf. Station Kerkrade-west wordt in een brede bereikbaarheidsverkenning Regio Parkstad – Stadt Aachen (conform het Mobiliteitsplan) verder onderzocht. Daarbij kijken we ook naar de relatie met de Zuid-Limburgse Stoomtrein Maatschappij. We zijn eigenaar van de ‘Miljoenenlijn’ tussen Schin op Geul en Kerkrade, en daarmee verantwoordelijk voor het onderhoud en de instandhouding van deze spoorlijn. De internationale railverbindingen geven het grensoverschrijdend denken, handelen én doen inhoud. Daarom continueren wij, in nauwe samenwerking met relevante partners, onze lobby voor betere internationale spoorverbindingen. Binnen de grensoverschrijdende ambitie wordt ook gewerkt aan de realisatie van de Tramverbinding Maastricht-Hasselt.

De Maaslijn zal in de periode 2019 -2024 extra aandacht vergen, omdat Arriva tot mogelijk eind december 2024 met het bestaand en verouderd diesel-materieel moet blijven rijden. Bij de realisatie van het project opwaardering Maaslijn zal in de periode tot en met 2024 de relatie goed bewaakt worden tussen de concessie (3.1.1.) en het infraproject (3.1.2). Met het ministerie van Infrastructuur

en Waterstaat worden nadere afspraken vastgelegd in een overeenkomst inzake de governance met betrekking tot het project opwaardering Maaslijn.

In november 2017 is de Europese Connecting Europe Facility (CEF)-overeenkomst getekend, waarbij Europees geld beschikbaar is gesteld voor infrastructurele maatregelen op de corridor Heerlen-Aken. Aan Nederlandse zijde betreft dit de projecten 'elektrificatie Landgraaf-grens' en 'spoorverdubbeling Heerlen-Landgraaf'. De elektrificatie tussen Landgraaf en de grens met Duitsland is in 2019 gerealiseerd. De verdubbeling van het spoor is essentieel voor een snelle verbinding tussen Eindhoven en Köln, maar biedt op de korte termijn ook de mogelijkheid voor een 2^e grensoverschrijdende regionale trein tussen Herzogenrath en Maastricht binnen de OV-concessie met Arriva. In de ontwikkelopgave van onze regionale concessiehouder is opgenomen dat gestreefd wordt naar twee keer per uur een trein tussen Luik, Maastricht, Heerlen en Aken (de zogenaamde Drielandentrein).

Extra aandacht blijft uitgaan naar de gevolgen van extra treinbewegingen (omleiding Betuweroute) op de Brabantroute vanuit Rotterdam via Noord-Brabant en Venlo naar Duitsland, alsook op de zuidelijke omleidingsroute via Heerlen naar Duitsland. Verder wordt ook in de Railagenda nadrukkelijker de koppeling gelegd met het goederenvervoer.

Dit product draagt bij aan criteria 1 t/m 6 van dit programma.

Beoogde resultaten

1. Realisatie opwaardering infrastructuur Maaslijn
Het Rijk als opdrachtgever en ProRail als opdrachtnemer zullen het ontwerp en de onderzoeken voor de infra afronden en de procedure voor het ruimtelijk plan wordt gestart.
Rol Provincie: *ondersteuner, toetser, financier*
2. Realisatie spoorverdubbeling Heerlen – Landgraaf
De provincie zal het ontwerp en de onderzoeken voor de infra in 2020 afronden. Tevens dient de ruimtelijke ordeningsprocedure afgerond te worden om de aanbesteding op te kunnen starten
Rol Provincie: *financier, ondernemer*
3. Aanbesteding en gunning Tramverbinding Maastricht – Hasselt
In 2020 zal de gunning plaatsvinden van het werk Tramverbinding Maastricht – Hasselt
Rol Provincie: *partner, financier, mede-opdrachtgever*

Wat mag het kosten?

€ x 1.000

3.1. Openbaar vervoer en railagenda	Begroting ná wijz. 2019	Begroting 2020	Meerjarenraming		
			2021	2022	2023
Lasten					
3.1.1. Openbaar vervoer en concessie management	70.173	62.852	64.323	64.294	64.681
3.1.2. Railagenda	4.794	7.689	8.389	19.742	249
<i>Personele lasten</i>	2.210	1.071	1.081	1.087	1.086
<i>Kapitaallasten</i>	1.001	1.516	1.880	2.377	3.782
Totaal lasten	78.178	73.129	75.673	87.500	69.798
Baten					
3.1.1. Openbaar vervoer en concessie management	7.944	8.023	8.057	8.091	8.126
3.1.2. Railagenda	9.262	14.102	8.123	19.776	283
Totaal baten	17.206	22.125	16.180	27.867	8.409
Totaal saldo van baten en lasten	-60.972	-51.003	-59.494	-59.633	-61.390
Mutatie reserves					
<i>Toevoeging reserves</i>					
Reserve DU Verkeer en vervoer	35.426	14.002	8.057	8.091	8.126
Bestemmingsreserve ZLSM	34	34	34	34	34
	35.460	14.036	8.091	8.125	8.160
<i>Aanwending reserves</i>					
Reserve DU Verkeer en vervoer	71.720	64.466	66.911	66.714	68.559
Bestemmingsreserve ZLSM	195	0	0	0	0
Reserve DU elektrificatie Maaslijn	12.973	0	0	0	0
Immunisatiereserve	8.530	0	0	0	0
	93.418	64.466	66.911	66.714	68.559
Saldo mutatie reserves	57.958	50.430	58.820	58.589	60.399
Resultaat	-3.015	-574	-674	-1.044	-990

Financiële toelichting

Eind 2019 vindt een integrale heroverweging plaats van de mobiliteitsopgaven waar de Provincie Limburg zich in de komende jaren mee gaat bezighouden. Op basis hiervan zal een concretisering van de beoogde resultaten plaatsvinden en worden eventuele bijbehorende indicatoren ingevuld. Onderstaand zijn de toelichtingen opgenomen voor de in deze primitieve begroting opgenomen bedragen. De integrale heroverweging kan consequenties hebben voor onderstaande bedragen. De financiële consequenties hiervan worden verwerkt in de planning- en controldocumenten.

3.1.1. Het benodigde budget 2020 ten behoeve van Openbaar Vervoer en concessie management bedraagt € 62,85 mln. Een groot deel van dit bedrag is nodig voor de dekking van de OV-concessie en concessie management (€ 59,39 mln.). Voor de beoogde Ontwikkelagenda is een bedrag van € 1 mln. gereserveerd, € 0,50 mln. voor OV-projecten in het kader van het concessie management en contractbeheer, € 0,47 mln. voor monitoring en bedrijfsvoering, € 0,40 mln. voor beheer en onderhoud spoor, € 0,28 mln. voor beheer en onderhoud van het Dynamisch Reis Informatie Systeem (DRIS). Voor de ontwikkeling van stationsomgevingen (Beek-Elsloo) is een bedrag van € 0,79 mln. gereserveerd. Voor overstappunten (carpoolplaats Urmond) is een bedrag van € 0,02 mln. gereserveerd. Dekking van deze middelen inclusief de afschrijvingen vindt plaats uit de Reserve DU Verkeer en Vervoer (conform PS-besluit Voorjaarsnota 17 juni 2016).

Het verschil in de lasten tussen 2019 en 2020 heeft vooral betrekking op de subsidieregeling Wensbus, het Uitvoeringsprogramma Overstappunten 2016-2019 en de pilot Mobility as a Service (MaaS).

3.1.2. Het benodigde budget 2020 ten behoeve van Rail bedraagt € 7,69 mln. Een groot deel van dit bedrag betreft de rijksbijdrage voor de Tram Maastricht Hasselt (€ 5 mln.). Een ander groot deel

(€ 2,34 mln.) is bestemd voor Station Maastricht Noord fase 2. Voor de exploitatiesubsidie voor de ZLSM is een bedrag van € 0,25 mln. geraamd. Voor algemene programmamiddelen voor rail is daarnaast € 0,10 mln. begroot.

De lasten van diverse projecten worden gedekt door inzet van de reserve DU Verkeer&Vervoer.

€ x 1.000

3.1. Openbaar vervoer en railagenda <i>Investerings</i>	Begroting na 2019	Begroting 2020	Meerjarenraming		
			2021	2022	2023
<u>Uitgaven</u>					
3.1.1. Openbaar vervoer en concessie management	175	0	0	0	0
3.1.2. Railagenda	14.376	13.643	22.407	68.995	64.770
Totaal uitgaven	14.550	13.643	22.407	68.995	64.770

Toelichting investeringen/financiering

3.1.1. DRIS (digitale reisinformatiesystemen conform diverse PS besluit 2016 en 2018).

3.1.2. Tramverbinding Maastricht-Hasselt conform PS-besluit 6 februari 2015 (P-14-024), Railagenda Maaslijn conform PS-besluit 30 september 2016 en overige kredieten zijn besloten op 6 november 2015.

Overige financiële aspecten in de verplichte paragrafen

Weerstandsvermogen en risicobeheersing	Onderhoud kapitaalgoederen	Financiering
Omvorming Prorail naar een publiekrechtelijk ZBO	Stationsgebouw ZLSM	Lening aan Stichting Zuid-Limburgse Stoomtrein Maatschappij

3.2. Bereikbaarheid en mobiliteit

Het programma richt zich op het tot stand brengen van een toekomstbestendige, toegankelijke, slimme, schone en grenzeloze mobiliteit, zodat mensen zich naar wens en behoefte vrij kunnen bewegen. Dit doen we in de context van vijf centrale gebiedsopgaven die aansluiten op de ambities, zoals geformuleerd in het collegeprogramma:

1. bereikbare stedelijke gebieden;
2. een vitaal platteland;
3. sterke economische clusters;
4. een concurrerende logistieke sector;
5. een veerkrachtige vrijetijdseconomie.

Binnen de gebiedsopgaven werken we aan zes strategische doelen om 'Slimme mobiliteit zonder grenzen' mogelijk te maken in Limburg. De mobiliteitsdoelen zijn: doorstroming, leefbaarheid, veiligheid en duurzaamheid. Daarnaast zijn er twee leidende principes die richting geven aan hoe we ons werk uitvoeren:

- grenzeloos - we verbinden mensen en systemen, we werken over de geografische grenzen heen, we zijn innovatief in techniek en ons handelen;
- effectief en efficiënt - de moeite en/of de financiën die we er in steken en het resultaat dat het oplevert zijn in balans.

We spelen daarbij in op belangrijke trends en toekomstige ontwikkelingen, zoals digitalisering, personalisering en maatwerk, globalisering en internationalisering, verduurzaming en een andere rol van de overheid. We richten ons op het beter en anders benutten van de beschikbare vervoersvoorzieningen en we kiezen voor kwaliteit (wat maakt het beter) naast kwantiteit (meer van hetzelfde). We zorgen dat de basis op orde is. Voor het beheer en onderhoud van de provinciale infrastructuur betekent dit dat we het huidige kwaliteitsniveau uit 2011 actualiseren en vertalen naar een nota Infrastructuurle Kapitaalgoederen Limburg. Via innoveren en experimenteren spelen we in op maatschappelijke en technologische veranderingen en de wensen die daaruit naar voren komen ten aanzien van mobiliteit. We werken samen met alle relevante stakeholders en shareholders via diverse regionale en (inter)nationale platforms.

Er is specifiek aandacht voor knelpunten op het nationale wegennet in combinatie met de aansluiting daarvan op het lokale, regionale, provinciale en internationale wegennet en voor de multimodale vervoersketens en knooppunten. Grensoverschrijdende verbindingen en grensoverschrijdende samenwerking zijn integraal onderdeel van dit programma. Fietsverkeer, verkeersveiligheid, verkeers- en vervoersmanagementprogramma's, gedragsbeïnvloeding en duurzaamheid behoren ook tot dit programma. Met adequate monitoring en dataverzameling ondersteunen, onderbouwen en evalueren we het mobiliteitsbeleid.

De op het moment van aanvang van deze collegeperiode grootste projecten (BPL, N280-west, N266) zijn in de structuur van de begroting als apart product benoemd vanuit het streven om de begrotingsstructuur vergelijkbaar te houden. In de paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen treft u een overzicht aan van overige investeringen in provinciale wegen.

Bij de uitwerking van de mobiliteitsopgaven zoeken we afstemming met aanpalende beleidsthema's, zoals de verduurzaming, de energie-infrastructuur en de ontwikkeling van de regionale economie.

Wat willen we bereiken?

We willen voor Limburg, in de (inter)nationale context, toe naar een vlot, veilig, betrouwbaar, duurzaam, leefbaar en efficiënt vervoer van mensen en goederen, door een gericht aanbod van mobiliteitsvoorzieningen.

Dit doen we via een gebiedsgerichte aanpak. Met deze aanpak zorgen we ervoor dat de verbinding wordt gezocht met andere provinciale doelstellingen.

Het afwegingskader Mobiliteitsopgaven en –ambities helpt ons daarbij om te kiezen voor de meest effectieve oplossingen. Alleen deze worden opgenomen in het Integraal MobiliteitsProgramma Limburg 2020 – 2024.

Wat vinden we daarbij belangrijk?

Criterium 1: Limburg is lokaal, regionaal en (inter)nationaal vlot en betrouwbaar bereikbaar via alle modaliteiten en kent een goed functionerend netwerk van vervoerssystemen.

Criterium 2: Verkeer en vervoer in Limburg is veilig.

Criterium 3: Mobiliteit vindt in Limburg plaats op een toegankelijke, duurzame, toekomstbestendige en efficiënte wijze. Vervoerssystemen met een geringe belasting van de omgeving worden breed gebruikt.

Wat gaan wij daarvoor doen?

Product	3.2.1. Voorbereiding en uitvoering mobiliteitsmaatregelen
Portefeuillehouder	Mackus

Om de groei en veranderingen in de mobiliteit in goede banen te leiden, is het noodzakelijk om het totale verkeers- en vervoerssysteem zo efficiënt mogelijk en in optimale samenhang te gebruiken. Verduurzaming van de mobiliteit vraagt steeds meer aandacht, net als de toepasbaarheid van allerlei (technische) innovaties. Wij investeren daarom in 'smart mobility' en 'smart logistics'. Wij creëren ruimte om hiermee innovatief aan de slag te gaan met de langere termijn voor ogen. Daarbij kijken wij ook naar de kansen van digitale infrastructuur voor 'smart mobility' en 'smart logistics' inspelend op de mogelijkheden van onze digitale communicatievormen in onze samenleving.

Verkeersmanagement zorgt ervoor dat het gebruik van de mobiliteitsnetwerken en de doorstroming daarop zo optimaal mogelijk is. Vervoersmanagement zorgt ervoor dat de vervoersalternatieven goed ontwikkeld zijn en beter worden gebruikt, door gerichte reisinformatie en door gedragsbeïnvloeding. Wij zien een voorbeeld in succesvolle programma's als Roermond Bereikbaar en Maastricht Bereikbaar.

In een aantal gevallen is echter uitbreiding of aanpassing van de weginfrastructuur wenselijk. We kijken daarom kritisch naar ons eigen wegennet, en continueren de lobby en reeds vastgestelde betrokkenheid bij de rijksbesluitvorming (MIRT) over onder meer de A2-verbreding (Tracébesluit) en A67 (ontwerp Tracébesluit).

Wij trekken samen op met Zuid-Nederlandse provincies en grensprovincies en zijn een actieve partner binnen het Interprovinciaal Overleg (IPO). Wij dragen vanuit de Limburgse programma's bij aan grensoverschrijdende agendavorming en ontwikkeling van projecten. Daartoe zijn wij ook actief lid van de Euregio's. De grenslandagenda, de agenda van de Euregio en de inzet voor Europese fondsen brengen wij meer in samenhang en daartoe zullen wij ook de verschillende betrokken partners en ministeries aanspreken. Onze focus ligt bij de buurregio's en buurlanden.

Samen met onze partners geven we verder invulling aan onze nieuwe mobiliteitsaanpak, op basis van het Mobiliteitsplan Limburg "Slim op weg naar morgen" dat door GS op 19 september 2017 is vastgesteld. Daarbij hebben we speciale aandacht voor de ontwikkeling van "smart mobility". Met innovaties en experimenten willen we nieuwe mogelijkheden uittesten, en bij succes daarvan schalen we ze op.

Dit product draagt bij aan criterium 1 en 3 van dit programma en indirect aan criterium 2.

Beoogde resultaten

Eind 2019 vindt een integrale heroverweging plaats van de mobiliteitsopgaven waar de Provincie Limburg zich in de komende jaren mee gaat bezighouden. Op basis hiervan zal een concretisering van de beoogde resultaten plaatsvinden, worden eventuele bijbehorende indicatoren ingevuld en eventuele financiële consequenties in beeld gebracht.

1. Verkeers- en vervoersmanagement

De basis op orde

Vanuit de gedachte basis op orde werken we samen met onze regionale partners aan een goede doorstroming op ons vervoersnetwerk. Dit doen we via continue processen, zoals de afstemming van wegwerkzaamheden en evenementen.

Gebiedsgerichte aanpak

In gebieden met een cumulatie van activiteiten die van invloed zijn op de bereikbaarheid werken we in

Beoogde resultaten

programma's samen met partners aan een gebiedsgerichte aanpak ten behoeve van de bereikbaarheidsopgave.

Innovatie

Belangrijk onderdeel van het werkveld is de adaptatie van nieuwe technologische ontwikkelingen. Hiertoe bouwen we de benodigde kennis en ons netwerk op. Op basis hiervan zoeken we actief naar mogelijkheden voor toepassing van innovaties in onze projecten en programma's.

Rol Provincie: *procesmanager, bevoegd gezag, subsidiënt, financier, partner*

2. Weginfrastructuur

Wij dragen inhoudelijk bij aan diverse door het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (I&W) geïnitieerde rijksprojecten voor autosnelwegen, zoals de A2 en de A67.

Rol Provincie: *procesmanager, bevoegd gezag, subsidiënt, financier, partner*

3. Samenwerking en internationalisering

In het Bestuurlijk Overleg over het MIRT (BO-MIRT) blijven we richting het Rijk lobbyen voor Limburgse projecten. Daarnaast beslissen we gezamenlijk in dit overleg over te nemen stappen in gezamenlijke projecten en programma's. Verder werken we samen in IPO-verband aan gemeenschappelijke thema's en onderwerpen. We zetten het grensoverschrijdend mobiliteitsoverleg met Duitsland/ Nordrhein-Westfalen (NRW) en met België voort. We gaan ook door met de thematische samenwerking in de Euregio via participatie in de reguliere overleggen. We werken met onze partners samen in een vernieuwde governance-structuur op basis van het Mobiliteitsplan Limburg "Slim op weg naar morgen" via een gezamenlijke strategische agenda. Waar mogelijk verwerven we EU-fondsen voor Limburgse mobiliteitsprojecten en -programma's.

Rol Provincie: *ondersteuner, procesmanager, bevoegd gezag, subsidiënt, financier, partner*

4. Mobiliteitsplan/-aanpak

Op 23 februari 2018 hebben Provinciale Staten het Mobiliteitsplan Limburg "Slim op weg naar morgen" vastgesteld. De nieuwe manier van werken, onze Mobiliteitsaanpak, is flexibel en toekomstgericht en beweegt mee met technologische en maatschappelijke ontwikkelingen. Kenmerkend van deze nieuwe manier van werken zijn:

- 1) opgavegericht werken;
- 2) adaptief werken;
- 3) programmeren op basis van een balans tussen effectiviteit en efficiëntie.

Product	3.2.2. Fiets
Portefeuillehouder	Brugman-Rustenburg

Limburg kent het laagste fietsgebruik van Nederland.

Om het fietsgebruik te stimuleren is in de vorige statenperioden het Beleidsplan Fiets 2014-2022 en het Uitvoeringsprogramma Fiets 2016-2019 vastgesteld.

Het Uitvoeringsprogramma kent een concrete vertaling van het in het Beleidsplan vastgestelde beleid in de vorm van o.a. toonaangevende fietsprojecten en verkeers- en veiligheidsprojecten.

Verder zien wij een voorbeeld in succesvolle programma's als Roermond en Maastricht 'Bereikbaar' waarbij de fiets voorkeur krijgt boven de auto. Aan het fietsstimulatieprogramma "Ontdek de E-bike" hebben sinds 2012 bijna 5.300 forenzen deelgenomen. Als rendement hiervan hebben ruim 1.700 forenzen structureel de auto ingeruild voor de fiets. Fietsimpuls is daarmee één van de meest kosteneffectieve aanpakken: iedere euro die hierin wordt geïnvesteerd, levert 2 euro aan maatschappelijke baten.

Bovenstaande wordt de komende jaren vertaald door het bestaande beleid verder te continueren.

Concreet betekent dit dat gekozen wordt voor o.a.:

- de aanleg van snelfietsroutes;
- het verbinden van de Limburgse grote steden;
- het waar nodig veiliger maken en behouden van de provinciale fietspaden, waarbij extra aandacht besteed wordt aan de zwakkere verkeersdeelnemers;
- het realiseren van een gesloten Euregionaal fietsnetwerk en;
- het waar mogelijk provinciale wegen voorzien van fietspaden, waar deze nog niet aanwezig zijn.

Ook fietsparkeren bij OV-knooppunten en ketenmobiliteit (denk aan o.a. deelfietsen) heeft onze volle aandacht

Verder speelt ook gedragsbeïnvloeding een grote rol, teneinde enerzijds meer Limburgse inwoners door fietsstimulering op de fiets te krijgen en anderzijds de verkeersveiligheid verder te vergroten.

Succesvolle programma's van Roermond en Maastricht 'Bereikbaar' zullen wij ondersteunen.

Gebleken is dat we niet beschikken over voldoende monitoringsgegevens om het fietsgebruik in beeld te brengen. Dat zal op strategische punten in beeld gebracht worden. Daarnaast zullen we de fiets, naast de auto en het openbaar vervoer, ook in de verkeersmodellen gaan opnemen. Door een betere monitoring van het fietsgebruik kunnen te nemen fietsmaatregelen beter onderbouwd worden.

Een nieuwe ontwikkeling is het groeiende multifunctionele gebruik van fietspaden (wandelen, fietsen, bakfiets, e-bike en speed-pedelec), wat van invloed kan zijn op de dimensionering ervan. Onderzocht zal worden hoe we hiermee moeten omgaan.

Wij trekken samen op met het landelijke IPO-programma "Tour de Force", dat eveneens inzet op meer fiets in de stad, fiets in de keten, snelfietsroutes en gedragsbeïnvloeding.

Wij stellen hierbij de integrale multimodale aanpak voorop.

Dit product draagt bij aan criteria 1, 2 en 3.

Beoogde resultaten

Eind 2019 vindt een integrale heroverweging plaats van de mobiliteitsopgaven waar de Provincie Limburg zich in de komende jaren mee gaat bezighouden. Op basis hiervan zal een concretisering van de beoogde resultaten plaatsvinden.

Product	3.2.3. Verkeersveiligheid
Portefeuillehouder	Brugman-Rustenburg

Wij bevorderen maatregelen gericht op het vergroten van de verkeersveiligheid van onze provinciale wegen en fietspaden en stimuleren bewustwording van verkeersveilig gedrag in algemene zin.

In de Mobiliteitsaanpak wordt verkeersveiligheid benoemd als één van de doelen. De dalende trend in het aantal verkeersslachtoffers van de afgelopen jaren is helaas onder druk komen te staan. Reden te meer om ook de komende jaren in te blijven zetten op verkeersveiligheid, gedragsbeïnvloeding en bewustwording. Via een jaarlijkse monitoring wordt dit in beeld gebracht. Het ideale eindbeeld blijft: geen (ernstige) verkeersslachtoffers.

De verkeersveiligheidsaanpak blijft gericht op het oplossen van gevaarlijke situaties op het regionale wegennet. Daarbij hebben we speciale aandacht voor de zwakkere verkeersdeelnemers. Met behulp van de aanpak Duurzaam veilig en de CROW-richtlijnen (Centrum voor Regelgeving en Onderzoek in de Grond-, Water- en Wegenbouw en de Verkeerstechneik), wordt in elk project een afweging gemaakt op basis van de mogelijkheden en het draagvlak.

Daarnaast richten we ons op gedragsbeïnvloeding en bewustwording, onder andere via permanente verkeerseducatie en het creëren van bewustwording via campagnes.

We werken nauw samen met onze partners in ROVL-verband (Regionaal Orgaan Verkeersveiligheid Limburg).

Dit product draagt bij aan criterium 2 van dit programma.

Beoogde resultaten	
Eind 2019 vindt een integrale heroverweging plaats van de mobiliteitsopgaven waar de Provincie Limburg zich in de komende jaren mee gaat bezighouden. Op basis hiervan zal een concretisering van de beoogde resultaten plaatsvinden.	

Product	3.2.4. Logistieke netwerken
Portefeuillehouder	Van den Akker

Bij logistiek kijken wij in het bijzonder naar de ontwikkeling van Limburg binnen het Europese en wereldwijde logistieke netwerk, inclusief de kansen voor verdere ontwikkeling van vervoer op water, barge terminals en binnenhavens.

Logistiek is in het “Mobiliteitsplan Limburg, Slim op weg naar morgen” aangemerkt als een belangrijke gebiedsopgave. De logistieke (top)sector en het groeiende goederenvervoer vragen om een optimale bereikbaarheid via logistieke netwerken. Het gaat dan om de modaliteiten weg, water, spoor, lucht en buis. De kwaliteit van de wegverbindingen met de mainports en de belangrijke internationale bestemmingen willen we optimaliseren. Daarbij is er aandacht voor voldoende en veilige parkeergelegenheid voor vrachtwagens. Door onze inspanningen met betrekking tot de Railagenda verbeteren we tegelijkertijd de vervoersmogelijkheden per spoor. Verder richten we onze aandacht op de Maasroute als hoofdtransportas en de versterking van de samenwerking van de binnenhavens in Limburg (Blueports Limburg), verbonden met die van Rotterdam, Antwerpen, Luik en Duisburg. De modaliteit lucht wordt behandeld in het product 1.1.5. Maastricht Aachen Airport. Voor de buisleidingen wordt in het kader van het Masterplan Chemelot verkend welke uitbreiding van het huidige buisleidingenstelsel noodzakelijk is voor de aanvullende goederenstromen als gevolg van de circulaire economie. Dit pakken we internationaal op binnen de trilaterale energiestrategie met Vlaanderen en Noordrijn-Westfalen. Tevens bieden nieuwe buisleidingen kansen voor het

terugdringen van overschrijding van de normen voor vervoer van gevaarlijke stoffen per spoor (externe veiligheid).

We leggen onze focus daarnaast op de multimodaliteit van de logistieke knooppunten Noord- en Zuid-Limburg via het faciliteren van een optimale bereikbaarheid en realisatie van rail- en barge terminals. We stimuleren daarbij actieve samenwerking in het bedrijfsleven om lading te bundelen en gebruik te maken van alternatieve mogelijkheden voor wegvervoer.

Samen met andere provincies, het Havenbedrijf Rotterdam en het Rijk werken wij in het Meerjarenprogramma Infrastructuur Ruimte en Transport (MIRT) -Programma Goederenvervoercorridors aan het optimaliseren van de corridors Oost en Zuidoost. Het doel van dit programma is dat deze corridors meer toegevoegde waarde gaan genereren voor onze logistieke knooppunten, met minder negatieve effecten voor gebruikers en omgeving. De logistieke knooppunten Noord- en Zuid-Limburg zullen wij verder ontwikkelen als besturingscentra voor mondiale logistieke ketens, die voorop lopen met innovatieve en duurzame oplossingen.

Ook werken wij samen met de regio's langs de Rhine Alpine Corridor om maximaal te profiteren van deze corridor met de grootste dichtheid aan economische activiteiten van Europa.

De verbetering van de samenwerking in de sector logistiek met onze partners (o.a. op basis van het uitvoeringsprogramma Logistiek van LIOF) wordt uitgewerkt in product 1.2.5. Logistiek.

Dit product draagt bij aan criteria 1 en 3 van dit programma.

Beoogde resultaten

Eind 2019 vindt een integrale heroverweging plaats van de mobiliteitsopgaven waar de Provincie Limburg zich in de komende jaren mee gaat bezighouden. Op basis hiervan zal een concretisering van de beoogde resultaten plaatsvinden, worden eventuele bijbehorende indicatoren ingevuld en eventuele financiële consequenties in beeld gebracht.

Product	3.2.5. Onderhoud, beheer en rehabilitaties Provinciale wegen
Portefeuillehouder	Mackus

De Provincie is eigenaar van infrastructuur bestaande uit globaal 450 km weg (inclusief naastgelegen voorzieningen) en is wettelijk verantwoordelijk voor het beheren, onderhouden en rehabiliteren hiervan. Dit gebeurt conform het door Provinciale Staten vastgestelde beleidskader 'Voorzieningenniveau Provinciale Wegen 2011'. Dit beleidskader wordt geactualiseerd en vertaald naar een nota Infrastructurele Kapitaalgoederen Limburg. Deze nota beschrijft het benodigde kwaliteitsniveau. Met dit kwaliteitsniveau wordt een goed functionerend provinciaal (wegen)netwerk nagestreefd en is het risico op het ontstaan van achterstallig onderhoud (zie ook de paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen) beheersbaar. Deze nota is afgestemd op het in 2017 vastgestelde Mobiliteitsplan. Door deze integrale benadering kan de planning van rehabilitaties wijzigen en wordt er rekening gehouden met ontwikkelingen zoals slimme mobiliteit.

Dit product draagt bij aan criterium 1, 2 en 3 van dit programma. Dit product hangt samen met product 3.2.6. (Project Buitenring Parkstad Limburg), 3.2.7. (Project N280-West) en 3.2.8. (Project N266).

Beoogde resultaten

Eind 2019 vindt een integrale heroverweging plaats van de mobiliteitsopgaven waar de Provincie Limburg zich in de komende jaren mee gaat bezighouden. Op basis hiervan zal een concretisering van de beoogde resultaten plaatsvinden, worden eventuele bijbehorende indicatoren ingevuld en financiële consequenties in beeld gebracht.

Beoogde resultaten

1. Beheer en onderhoud

Activiteiten met een continue karakter gericht op het beheren en onderhouden van het toegewezen (wegen)areaal en uitbreiding daarvan zoals Buitenring Parkstad Limburg ter voorkoming van achterstallig onderhoud. Een goed beheerd en onderhouden (wegen)areaal draagt bij aan een vlotte, betrouwbare en verkeersveilige afwikkeling van het verkeer.

Rol Provincie: *bevoegd gezag*

2. Rehabilitatie

Rehabilitatie (vervanging) gericht op de instandhouding van het (wegen)areaal. Dit draagt bij aan een vlotte, betrouwbare en verkeersveilige afwikkeling van het verkeer.

Rol Provincie: *bevoegd gezag*

3. Reconstructie

Reconstructies gericht op een verbetering van het bestaande (wegen)areaal. Dit draagt bij aan een vlotte, betrouwbare en verkeersveilige afwikkeling van het verkeer.

Rol Provincie: *bevoegd gezag*

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
1	Beheren conform kwaliteitsniveau	1	1	2020
2	Rehabilitatie/reconstructie: uitvoering conform planning 2020	1	1	2020

Toelichting prestatie-indicatoren

Rehabilitaties en andere onderhoudsmaatregelen zijn nodig om te kunnen beheren conform het vast gelegde kwaliteitsniveau. Dit kwaliteitsniveau wordt continu geborgd. De huidige waarde is daarom gelijk aan de streefwaarde.

Product	3.2.6. Project Buitenring Parkstad Limburg
Portefeuillehouder	Mackus

De Buitenring Parkstad Limburg (BPL) is een ringweg (twee rijbanen van elk twee rijstroken) rondom de stadsregio Parkstad Limburg, waar de gemeenten Brunssum, Heerlen, Kerkrade, Landgraaf, Beekdalen (Nuth, Onderbanken en Schinnen) deel van uitmaken. Met deze ringweg zal de bereikbaarheid van en binnen de regio Parkstad sterk verbeteren.

De eerste afspraken omtrent dit grote infrastructurele project dateren al uit de jaren '60. In 2003 is het besluit tot uitvoering van de voorbereidende werkzaamheden genomen. In 2008 is het bestuurlijk voorkeurs tracé bepaald en in 2012 is het inpassingsplan vastgesteld, waarvoor de Raad van State (RvS) in haar uitspraak van 11 maart 2015 groen licht heeft gegeven. Hierna is definitief met de aanleg van de weg begonnen.

Het oorspronkelijke doel van het project was openstelling van de gehele Buitenring in 2020/2021. Echter, vanwege het feit dat de eigenaar van de onteigende grond in wegvak 1 (aansluiting Nuth) niet in cassatie is gegaan, is de oplevering van het gehele project vervroegd naar 2019. De opdrachtnemer levert de weg op in een drietal fases, elk met zijn eigen mijlpaal (zie indicatoren).

'Avantis en wegvak 14b' zijn opgeleverd in december 2015. Verder betreft het de wegvakken 1b t/m 14a die in november 2018 zijn opgeleverd en opengesteld en de aansluiting Nuth die naar verwachting per oktober 2019 in gebruik wordt genomen. De laatste zaken die dan nog in 2020 moeten worden afgerond zijn de realisatie van een tweetal rotondes op het onderliggend wegennet en de overdracht naar Rijkswaterstaat en gemeente Beekdaelen.

Dit product draagt bij aan criterium 1, 2 en 3 van dit programma.

Beoogde resultaten	
1.	Wegaanleg: realisering van de weginfrastructuur, inclusief de ontsluitingen met het onderliggend wegennet (OWN). Rol Provincie: <i>opdrachtgever</i>
2.	Vorbereiding overdracht: de voorbereiding van de overdracht aan de wegbeheerder(s) van het beheer en onderhoud van wegvakken die na realisering niet (meer) behoren tot het regionaal verbindend wegennet (RVWN). Zie hiervoor product 3.2.5. Rol Provincie: <i>initiatiefnemer, partner</i>

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde*	Streef waarde	Jaar
1	Oplevering twee rotondes binnen 'aansluiting Nuth' (wegvak 1a)	0	1	2020
1	Aantal deelopleveringen onderliggend wegennet (OWN)	20	22	2020
2	Overdracht beheer en onderhoud naar RWS en Beekdaelen	0	1	2020

*Peildatum huidige waarde: 1 juli 2019

Toelichting prestatie-indicatoren	
▪	Oplevering 'aansluiting Nuth' (wegvak 1a) is vervroegd naar 2019 vanwege het niet in cassatie gaan van de eigenaar van de onteigende grond. Resteert het nog aanleggen van twee rotondes op het onderliggend wegennet in de gemeente Beekdaelen.
▪	Aantal deelopleveringen OWN: deeloplevering gaat over gereedkomen onderliggend wegennet welke in beheer en onderhoud komt van gemeenten. Deel is nu al gereed, deels al overgedragen in 2018 en de overige wegvakken zullen formeel worden overgedragen in 2019 en 2020.
▪	Vorbereiding overdracht: de voorbereiding is afgerond. De formele overdracht beheer en onderhoud zal plaatsvinden na de onderscheidende (deel)opleveringen.

Product	3.2.7. Project N280-West
Portefeuillehouder	Mackus

Het project N280-West maakt deel uit van de Gebiedsontwikkeling Midden-Limburg (GOML). De provinciale weg N280 verbindt Weert met Roermond en is de belangrijkste Oost-Westverbinding in Midden-Limburg. Op een aantal locaties op de N280-West staat de doorstroming onder druk; onder meer ter hoogte van de aansluiting met de A2, bij Baexem en bij de aansluitingen Buitenop en Mijnheerkensweg in Roermond. Daarnaast leidt het verkeer op de N280-West op een aantal locaties tot leefbaarheids- en verkeersveiligheidsproblemen met name ter hoogte van de kern Baexem waar de N280-West deels door de bebouwde kom gaat.

Bij de nadere uitwerking is het project N280-West opgesplitst in 2 wegvakken:

- Het wegvak Leudal: vanaf de aansluiting met de A2 tot en met de aansluiting met de Napoleonsweg N273. Verwachte oplevering 2023;
- Het wegvak Roermond: vanaf de aansluiting op de A73 tot het Lateraalkanaal. Verwachte oplevering 2021.

Doelstelling van het project is de herinrichting van de provinciale weg, met als uitgangspunten:

- Een stimulans geven aan de regionaal-economische ontwikkeling van Midden-Limburg;
- De doorstromings-, de leefbaarheids- en verkeersveiligheidsproblemen op en rond de N280-West oplossen;
- Op korte termijn realiseerbaar zijn, kosteneffectief zijn, de maatschappelijke welvaart verhogen, duurzaam van karakter zijn, bijdragen aan behoud en verdere ontwikkeling van natuur en landschap. De effecten van de voorkeursoplossingsrichting voor de land- en tuinbouw moeten beperkt blijven.

Dit product draagt bij aan criterium 1, 2 en 3 van dit programma. Dit product hangt samen met product 2.4.1. Stedelijke ontwikkeling.

Beoogde resultaten	
1.	Wegaanleg wegvak Leudal: realisering van de weginfrastructuur, inclusief de ontsluitingen met het onderliggend wegennet (OWN) en inclusief eventueel vast te stellen scopewijziging Kelperbrug (motie 743). Eind 2019 vindt een integrale heroverweging plaats van de mobiliteitsopgaven waar de Provincie Limburg zich in de komende jaren mee gaat bezighouden. Dit kan gevolgen hebben voor dit resultaat, eventuele bijbehorende indicatoren en eventuele financiële middelen. Rol Provincie: <i>opdrachtgever</i>
2.	Wegaanleg wegvak Roermond: realisering van de weginfrastructuur, inclusief de ontsluitingen met het onderliggend wegennet (OWN) Rol Provincie: <i>opdrachtgever</i>
3.	Vorbereiding overdracht: de voorbereiding van de overdracht aan de wegbeheerder(s) van het beheer en onderhoud van wegvakken die na realisering niet (meer) behoren tot het regionaal verbindend wegennet (RVWN). Zie hiervoor product 3.2.5. Rol Provincie: <i>initiatiefnemer, partner</i>

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
1	Vaststelling Provinciaal Inpassingsplan (PIP)	0	1	2020

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
1	Aanbesteding afgerond	0	1	2021
1	Oplevering	0	1	2023
2	Oplevering	0	1	2021
3	Vorbereiding overdracht beheer en onderhoud	0	1	2020

Product	3.2.8. Project N266
Portefeuillehouder	Mackus

In voorgaande jaren is het project N266 verder uitgewerkt als concrete maatregel voor het:

- verbeteren van de bereikbaarheid van de regio Midden-Limburg;
- verbeteren van de leefbaarheid en verkeersveiligheid in de kern Nederweert-Budschop.

Met het project N266 was een verbinding tussen de bestaande provinciale weg N266 met de gedeeltelijk gerealiseerde randweg om Nederweert voorzien. Omdat er eventueel nog andere oplossingen mogelijk zijn hebben Provinciale Staten op 29 september 2017 besloten om de oorspronkelijke opdracht om een randweg te realiseren te heroverwegen en op basis van het Mobiliteitsplan een Nieuw alternatief te ontwikkelen. De uitwerking van het Nieuwe alternatief is één van de eerste pilots die in het kader van de nieuwe Mobiliteitsaanpak wordt uitgewerkt.

Als gekozen wordt voor het Randweg alternatief, kan de voorbereiding van het project N266 weer worden opgepakt door de structuurvisie, het definitieve verkeerskundige ontwerp en het Provinciaal Inpassings Plan, inclusief project-MER, verder uit te werken.

Als gekozen wordt voor het Nieuwe alternatief, kan de voorbereiding voor het project N266 opgepakt worden door het definitieve verkeerskundige ontwerp en het gemeentelijk bestemmingsplan verder uit te werken.

Dit product draagt bij aan criterium 1, 2 en 3 van dit programma. Dit product hangt samen met product 2.4.1. Stedelijke ontwikkeling.

Beoogde resultaten
<p>Eind 2019 vindt een integrale heroverweging plaats van de mobiliteitsopgaven waar de Provincie Limburg zich in de komende jaren mee gaat bezighouden. Op basis hiervan zal een concretisering van de beoogde resultaten plaatsvinden en worden eventuele bijbehorende indicatoren ingevuld en eventuele financiële consequenties in beeld gebracht.</p> <p>1. Keuze van een voorkeursalternatief op basis van een afwegingsnotitie waarin het onderzochte Nieuwe alternatief conform Mobiliteitsplan op een vergelijkbare manier wordt uitgewerkt als het Randweg alternatief. In de afwegingsnotitie worden beide alternatieven met elkaar vergeleken waarbij o.a. wordt gekeken naar de maatschappelijke kosten en baten van de alternatieven.</p> <p>Rol Provincie: <i>procesmanager</i></p>

Wat mag het kosten?

€ x 1.000

3.2. Bereikbaarheid en mobiliteit	Begroting ná wijz. 2019	Begroting 2020	Meerjarenraming		
			2021	2022	2023
Lasten					
3.2.1. Voorbereiding en uitvoering mobiliteitsmaatregelen	42.380	2.073	2.073	2.073	2.073
3.2.2. Fiets	7.153	0	0	0	0
3.2.3. Verkeersveiligheid	1.515	970	970	970	970
3.2.4. Logistieke netwerken	7.878	1.654	2.523	10	10
3.2.5. Onderhoud, beheer en rehabilitaties Provinciale wegen	17.680	16.136	15.484	15.788	16.097
3.2.6. Project Buitenring Parkstad Limburg	0	0	0	0	0
3.2.7. Project N280- West	0	0	0	0	0
3.2.8. Project N266	2.404	0	0	0	0
<i>Personele lasten</i>	8.786	7.780	7.855	7.894	7.887
<i>Kapitaallasten</i>	19.427	22.923	26.675	28.399	31.824
Totaal lasten	107.223	51.536	55.580	55.134	58.861
Baten					
3.2.1. Voorbereiding en uitvoering mob.maatregelen	1.818	1.818	0	0	0
3.2.4. Logistieke netwerken	605	0	0	0	0
3.2.5. Onderhoud, beheer en rehabilitaties Provinciale wegen	533	489	495	501	508
Totaal baten	2.956	2.307	495	501	508
Totaal saldo van baten en lasten	-104.268	-49.229	-55.085	-54.633	-58.354
Mutatie reserves					
<i>Toevoeging reserves</i>					
Reserve DU Verkeer en vervoer	4.742	1.818	0	0	0
	4.742	1.818	0	0	0
<i>Aanwending reserves</i>					
Reserve DU Verkeer en vervoer	32.243	7.476	7.832	5.749	6.449
Bestemmingsreserve overdracht Napoleonsweg	1.965	1.965	1.965	1.965	1.965
Bestemmingsreserve realisatie N280	605	2.092	3.503	3.876	6.328
Reserve A2 't Vonderen	35.000	0	0	0	0
Bruteringsreserve VDL Nedcar	0	0	580	1.880	1.880
	69.813	11.533	13.880	13.469	16.621
Saldo mutatie reserves	65.071	9.715	13.880	13.469	16.621
Resultaat	-39.197	-39.514	-41.205	-41.164	-41.732

Financiële toelichting

Eind 2019 vindt een integrale heroverweging plaats van de mobiliteitsopgaven waar de Provincie Limburg zich in de komende jaren mee gaat bezighouden. Op basis hiervan zal een concretisering van de beoogde resultaten plaatsvinden en worden eventuele bijbehorende indicatoren ingevuld. Onderstaand zijn de toelichtingen opgenomen voor de in deze primitieve begroting opgenomen bedragen. De integrale heroverweging kan consequenties hebben voor onderstaande bedragen. De financiële consequenties hiervan worden verwerkt in de planning- en controldocumenten.

- 3.2.1. Het benodigde budget 2020 ten behoeve van beleidsvoorbereiding en uitvoering mobiliteitsmaatregelen bedraagt € 2,07 mln. Voor de bereikbaarheid van Zuid-Nederland (Smartwayz) is een bedrag van € 1 mln. begroot. Voor verkeers- en vervoersmanagement is een bedrag van € 0,72 mln. beschikbaar. Daarnaast is er een bedrag geraamd van € 0,20 mln. voor jaarlijkse lidmaatschappen voor activiteiten die aan de basis staan voor het provinciaal mobiliteitsbeleid (IPO, thema's mobiliteit en binnenvaart). Voor een bijdrage aan het kennisprogramma Kennisplatform Verkeer en Vervoer (KpVV) is jaarlijks een bedrag begroot van € 0,15 mln. Dekking van deze middelen komt uit de Reserve Decentralisatie uitkering (DU) Verkeer en Vervoer.

Het verschil ten opzichte van 2019 heeft vooral betrekking op de bijdrage A2-verbreding 'het Vonderen' en de bijdrage aan Maastricht Bereikbaar.

- 3.2.2. Voor 2020 wordt voor Fiets in de primitieve begroting niets begroot. Het verschil ten opzichte van 2019 heeft betrekking op het Uitvoeringsprogramma Fiets 2016-2019.
- 3.2.3. Voor verkeersveiligheid wordt voor 2020 een bedrag van € 0,97 mln. begroot. Dit heeft betrekking op financiering van de activiteiten in het kader van de ROVL. Dekking vindt plaats uit de Reserve DU Verkeer en Vervoer.
Het verschil tussen 2019 en 2020 heeft betrekking op uitvoering van verkeersveiligheidsprojecten en gedragsbeïnvloeding.
- 3.2.4. Voor logistieke netwerken is een bedrag begroot van € 1,65 mln. Een bedrag van € 0,01 mln. is gereserveerd voor de Samenwerkingsovereenkomst Blueports. Voor de Zuidelijke spoor aansluiting Chemelot is een bedrag van € 1,63 mln. gereserveerd. Daarnaast is er een bedrag geraamd van € 0,01 mln. voor de proceskosten EGTS Rijn-Alpen Corridor. Dekking van deze middelen komt uit de Reserve DU Verkeer en Vervoer.
Het verschil ten opzichte van 2019 heeft vooral betrekking op de Bargeterminal Venlo en truckparkings Venlo.
- 3.2.5. Voor onderhoud, beheer en rehabilitaties van provinciale wegen wordt een bedrag van € 16,14 mln. begroot. Conform het instellingsbesluit met betrekking tot de bestemmingsreserve Napoleonsweg als bijdrage van het Rijk aan de kosten, wordt jaarlijks deze reserve aangewend voor € 1,97 mln. (looptijd t/m 2024). Daarnaast wordt een deel van de afschrijvings- en onderhoudskosten gedekt uit de Reserve DU Verkeer en Vervoer.
- 3.2.6. Alle uitgaven ten aanzien van het project Buitenring worden als investering verantwoord.
- 3.2.7. Alle uitgaven ten aanzien van het project N280-West worden als investering verantwoord.

De lasten van diverse projecten worden gedekt door inzet van de reserve DU Verkeer&Vervoer. Dat geldt eveneens voor afschrijvingen volgend uit de N280 en VDL-Nedcar. De bestemmingsreserve overdracht Napoleonsweg valt gefaseerd vrij ten gunste van de exploitatie.

€ x 1.000

3.2. Bereikbaarheid en mobiliteit Investerings	Begroting na 2019	Begroting 2020	Meerjarenraming		
			2021	2022	2023
Uitgaven					
3.2.4. Logistieke netwerken	0	2.500	0	0	0
3.2.5. Onderhoud, beheer en rehabilitaties Provinciale wegen	31.306	61.903	38.268	23.471	11.180
3.2.6. Project Buitenring Parkstad Limburg	25.630	8.911	11.700	0	0
3.2.7. Project N280- West	27.180	25.040	6.000	36.781	20.000
Totaal uitgaven	84.116	98.354	55.968	60.252	31.180
Bijdragen					
3.2.5. Onderhoud, beheer en rehabilitaties Provinciale wegen	4.293	13.830	1.000	2.000	0
3.2.6. Project Buitenring Parkstad Limburg	1.096	13.500	11.000	0	0
3.2.7. Project N280- West	4.869	3.878	408	0	0
Totaal bijdragen	10.258	31.208	12.408	2.000	0

Toelichting investeringen/financiering

- 3.2.4. In 2020 staat de investering in de Zuidelijke Spoor aansluiting Chemelot geprogrammeerd (PS besluit 18 december 2009).
- 3.2.5. In de uitgaven is het jaarlijkse investeringskrediet opgenomen ten behoeve van de vervangingsinvesteringen en rehabilitaties van provinciale wegen, met daarnaast lopende projecten, zoals VDL Nedcar (zie product 3.4.3 Werklocaties), conform PS-besluit 21 juni 2019 en Voorjaarsbrief 2019.
- 3.2.6. BPL, conform PS-besluit 9 oktober 2015.
- 3.2.7. N280-West, conform PS-besluit 17 juni 2016.

Overige financiële aspecten in de verplichte paragrafen

Weerstandsvermogen en risicobeheersing	Onderhoud kapitaalgoederen
	Provinciale wegen, vier steunpunten
Buitenring Parkstad (BPL)	

3.3. Wonen in Limburg

Als gevolg van demografische, maatschappelijke en macro-economische ontwikkelingen bereiken de Limburgse gemeenten binnen afzienbare tijd de top van het aantal huishoudens. Daarbinnen zien wij wel een groeiend aantal eenpersoonshuishoudens, een toenemende vergrijzing, ontgroening en verkleuring. Achter de berichten van tekorten op de woningmarkt, in met name de (sociale en middeldure) huursector voor starters, senioren en nieuwe Limburgers gaat een hele wereld schuil. Er is in Limburg geen groot overall tekort aan woningen. Desondanks is er behoefte aan woningen in specifieke segmenten. De liggende planvoorraad voorziet kwantitatief en kwalitatief in te veel en bovendien hele andere nieuwbouwplannen. Deze aspecten belemmeren op dit moment de doorstroming op de woningmarkt en hiervoor zullen openingen gevonden moeten worden. Prettig wonen gaat verder dan een passende woning alleen. Een infrastructuur die past bij de levensfase, huishoudens- en werksituatie en de gewenste levensstijl, een gezonde en veilige woonomgeving, waar verloedering geen kans krijgt en een omgeving waar inwoners een eigen inbreng kunnen hebben, dragen bij aan het “woongeluk”. Naast de inwoners zijn daar diverse partijen bij betrokken. De Provincie kan partijen bij elkaar en tot samenwerking brengen. De betaalbaarheid van wonen staat onder druk. Een grote groep inwoners ziet de kansen op de woningmarkt als gevolg van stijgende huur,- en koopprijzen en strengere hypotheek-eisen afnemen. Investerings- en levensloopbestendige verduurzaming van de eigen woning concurreren met andere prioriteiten van de eigenwoningbezitter. Voor corporaties geldt dat het investeringsvolume afneemt als gevolg van prijsstijgingen in combinatie met ongunstig rijksbeleid (heffingen, toewijzingsbeleid).

Wat willen we bereiken?

Samen met onze partners willen we toewerken naar ‘een voortreffelijke woon- en leefomgeving, waar mensen zich prettig voelen. Een toekomstbestendige Limburgse woningmarkt biedt voldoende woningen van de juiste kwaliteit op de juiste plek en op het juiste moment beschikbaar en (financieel) bereikbaar’. Dat wil zeggen een woningmarkt die voldoende mogelijkheden biedt door doorstroming, die toekomstbestendig en betaalbaar is en flexibel kan inspelen op veranderende woonwensen en – behoeften.

Woningcorporaties, overheden, beleggers en particuliere eigenaren zijn zich bewust van hun belangrijke rol bij het gezond maken van de woningmarkt. Het bijdragen aan het mogelijk maken van vernieuwende initiatieven is belangrijk. Juist nu er zich nieuwe economische mogelijkheden aandienen, liggen er ook op de woningmarkt en voor de huisvesting van (tijdelijke en blijvende) nieuwkomers op de arbeidsmarkt meer dan ooit vragen om innovatieve en duurzame oplossingen. Daarbij zien wij dat onze rol zowel stimulerend als meesturend is, zowel via samenwerking met partners als via de inzet van financieel instrumentarium. Op die manier willen wij bereiken dat partijen vervolgens meer mogelijkheden (instrumenten en eigen kracht) inzetten om gezamenlijk de transitieopgave vorm te geven.

Wat vinden we daarbij belangrijk?

Criterium 1: Bij het opstellen van kaders en het verruimen van mogelijkheden op de woningmarkt stellen we de inwoner en diens mogelijkheden centraal

Criterium 2: Wij zoeken naar regionaal en/of lokaal maatwerk in de context van de Limburgse woningmarkt als de situatie ter plekke daarom vraagt.

Criterium 3: Wij acteren vanuit toegevoegde waarde. Als wij een rol pakken en instrumenten inzetten, dan zijn deze aanvullend aan die van onze partners.

Wat gaan wij daarvoor doen?

Product	3.3.1. Wonen in Limburg
Portefeuillehouder	Dritty

Gemeenten hebben als lokale overheid de directe sturing van de woningmarkt. De Provincie is in de positie om partijen bij elkaar te brengen rond gemeente-, dan wel regio overstijgende vraagstukken. Intensieve samenwerking met alle relevante actoren op de woningmarkt is cruciaal. Daarbij staat voor ons altijd de bewoner en diens woonbehoefte centraal. Het woningaanbod en de woonomgeving in Limburg moeten beter aansluiten op deze woonbehoefte van alle Limburgers. Daartoe zetten we deze periode in op betere doorstroming door versnelde realisatie te stimuleren van woning(ver)bouwplannen in de sectoren waar nu en straks tekorten worden gesignaleerd (senioren, starters, woonurgenten, zorg- en hulpbehoevenden, betaalbare huur). Dat vereist tevens een volgende stap in het aanpassen en terugbrengen van de overtollige plancapaciteit.

- We herijken de Agenda Limburgse Woningmarkt (ALW), Transitiefonds Limburgse Woningmarkt (TLW) en nemen daarbij de acties uit de rapportage 'Beweging op de woningmarkt' mee. Daarbij schakelen we actief op de wijkgerichte aanpak en ontwikkelingen van Limburgse centra.
- We dragen zorg voor Limburg brede (gedragen) monitoringsinstrumenten.
- We zijn partner in de regionale woonoverleggen en zorgen voor inbreng expertise in complexe (woningmarkt)vraagstukken.
- We onderzoeken de mogelijkheden van een provinciaal woonbedrijf en onderzoeken daarbij meerdere varianten.

We richten daarnaast onze inzet op het ondersteunen van gemeenten om ruimte te maken voor goede plannen (aanpassen plannen, passeerstrook, maatwerkbesluit, plancapaciteitsreductie,).

- Mogelijkheden (incl. consequenties) inzet juridische instrumenten onderzoeken.
- Inzet expertise herijking planvoorraad.
- Kennisdeling organiseren op het terrein van planreductie.

Daar waar burgers zelf initiatieven willen nemen voor woonconcepten (in prioritaire delen van de markt), faciliteren wij hen in het totstandkomingsproces.

- Zoals kennisdeling met betrekking tot CPO-initiatieven.
- Ondersteuning (zoals bij oprichting coöperaties, procesondersteuning)

Duurzaamheid, betaalbaarheid (incl. huur/koop mogelijkheden), bereikbaarheid, tijdelijkheid en aanpasbaarheid (aan levensfase) zijn belangrijk om ook de bestaande woningvoorraad geschikt te maken voor de huidige en de toekomstige vraag.

- Stimuleren verduurzaming en toekomstbestendigheid bestaande woningen (zie 3.7.1. en 3.7.2.)

Uiteraard willen we de kansen benutten voor onderlinge versterking met andere provinciale ambities, zoals het verduurzamen van de gebouwde omgeving, het behoud van monumentaal erfgoed door herbestemming, herbestemming bestaand vastgoed, versterking stedelijke/regionale centrumfunctie (zie 2.4.2.), het bevorderen van een veilige, gezonde en vitale leefomgeving (zie 2.1.1. en 3.7.1.), een verantwoord ruimtegebruik (zie 3.4.1. en 2.4.3.), bereikbare steden en dorpen (zie 3.1.1.) en het ondersteunen van initiatieven van (georganiseerde) burgers.

Beoogde resultaten	
1.	Een herijkte, vierjarige Agenda Limburgse Woningmarkt 2019 – 2023 is vastgesteld door GS en PS. Rol Provincie: <i>ondersteuner, procesmanager, subsidiënt, financier, partner</i>
2.	Monitoringsysteem met actuele Limburgbrede en euregionalewooncijfers Rol Provincie: <i>ondersteuner, procesmanager, partner</i>

Beoogde resultaten

3. Onderzoek naar de aanpak herijking van de planvoorraad én mogelijkheden Provinciaal woonbedrijf is gereed.
Rol Provincie: *toetsers, ondersteuner, procesmanager, bevoegd gezag, subsidiënt, financier, partner, ondernemer*
4. Uitvoering herijking planvoorraad.
Rol Provincie: *toetsers, ondersteuner, procesmanager, bevoegd gezag, subsidiënt, financier, partner, ondernemer*
5. Uitvoeren Provinciaal woonbedrijf
Rol Provincie: *toetsers, ondersteuner, procesmanager, bevoegd gezag, subsidiënt, financier, partner, ondernemer*

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
1	Herijkte Agenda Limburgse Woningmarkt 2019 - 2023	0	1	2020
2	Actueel monitoringsysteem wonen	0	1	2020
3	Onderzoek naar herijking planvoorraad (wonen) en Provinciaal woonbedrijf	0	2	2020
4	Uitvoering herijking planvoorraad met x* regio's/gemeenten	0	pm	2023
5	Uitvoeren Provinciaal woonbedrijf*	0	pm	2023

*Afhankelijk van uitkomsten onderzoeken herijking planvoorraad en Provinciaal woonbedrijf

Wat mag het kosten?

€ x 1.000

3.3. Wonen in Limburg	Begroting ná wijz. 2019	Begroting 2020	Meerjarenraming		
			2021	2022	2023
Lasten					
3.3.1. Wonen in Limburg	1.887	12	12	13	13
<i>Personele lasten</i>	867	1.143	1.154	1.160	1.159
<i>Kapitaallasten</i>	14	0	0	0	0
Totaal lasten	2.768	1.155	1.166	1.172	1.172
Baten					
Totaal baten	0	0	0	0	0
Totaal saldo van baten en lasten	-2.768	-1.155	-1.166	-1.172	-1.172
Mutatie reserves					
<i>Aanwending reserves</i>					
Reserve Transitiefonds	1.813	0	0	0	0
Saldo mutatie reserves	1.813	0	0	0	0
Resultaat	-956	-1.155	-1.166	-1.172	-1.172

Financiële toelichting

- 3.3.1. Het budget in 2020 bedraagt € 0,01 mln. Dit bedrag wordt ingezet voor de stimulering van nieuwe ontwikkelingen op het gebied van volkshuisvesting.
Het verschil met de begroting 2019 ad € 1,87 mln. is te verklaren door de Agenda Limburgse Woningmarkt 2016-2019.

Overige financiële aspecten in de verplichte paragrafen

Financiering
Startersleningen voor huiseigenaren
SvN Stimuleringsleningen
Transitiefonds compartiment 1a zakelijke financieringen
Lening aan Stichting woonzorg Elisabeth Stift

3.4. Ruimtelijke dynamiek en kwaliteit

Dit programma beslaat de activiteiten op het gebied van ruimtelijke ordening en ruimtelijke inrichting, inclusief de onderdelen werklocaties en integrale gebiedsontwikkeling landelijk gebied en stad-landzones.

De grote maatschappelijke opgaven die voor ons liggen kennen in veel gevallen ook een ruimtelijke dimensie. De energievoorziening wordt in de toekomst kleinschaliger en zichtbaarder. Deze transitie loopt samen met andere ruimtewensen in Limburg, bijvoorbeeld de omslag naar een 'blue economy', de groei van de logistieke en de toeristische sector, woningbouw, de transitie en schaalvergroting van de landbouw en adaptief water- en grondbeheer. Sommige ruimtegebruikers vragen in de toekomst waarschijnlijk juist minder ruimte, zoals de retail. Ook agrarische gebouwen en (grote) monumenten staan leeg of komen vrij. Daar komt nog bij dat de sociale tweedeling ook in Limburg steeds meer een ruimtelijke tweedeling is. En op de achtergrond speelt overal de digitalisering, met al zijn kansen en uitdagingen, ook voor ruimtelijke kwaliteit (bijvoorbeeld smart mobility, smart cities, smart villages). Zeker in tijden waarin al deze ontwikkelingen om voorrang vragen, is het belangrijk om vanuit samenhang, sociale context en in samenwerking met andere partijen te werken aan ruimtelijke ordening en gebiedsontwikkeling.

De Omgevingswet, die naar verwachting op 1 januari 2021 in werking zal treden, heeft nadrukkelijk een tweeledige doelstelling. Enerzijds het bereiken en in stand houden van een veilige en gezonde fysieke leefomgeving en een goede omgevingskwaliteit. En anderzijds het doelmatig beheren, gebruiken en ontwikkelen van de fysieke leefomgeving ter vervulling van maatschappelijke behoeften. In die geest vinden we het belangrijk om het vormgeven van de verschillende transities en het faciliteren van de economische en sociale dynamiek zoveel mogelijk samen te laten gaan met ruimtelijke kwaliteitsimpulsen. Zo werken we via deze ontwikkelingen ook aan een beter functionerend, duurzamer en mooier Limburg. Dit sluit aan bij de brede benadering van 'omgevingskwaliteit' uit de nieuwe Omgevingswet waarbij er ook aandacht is voor gezondheid, circulariteit en de sociale impact van keuzes op de samenleving.

Inmiddels wordt breed het besef gedeeld dat veel fysiek-ruimtelijke ontwikkelingen van regionale betekenis zijn. De afgelopen jaren zijn met het oog daarop belangrijke stappen gezet in het versterken van de regionale samenwerking en de regionale afstemming van ruimtelijke initiatieven met bovenlokale impact. Dit sluit ook aan bij de ambitie van het Rijk om de opgaven centraal te stellen en daarbij samen te werken als één overheid, samen met de samenleving, waarbij ieder een bijdrage levert vanuit de eigen verantwoordelijkheid en mogelijkheden. Dit verbindt overheden en belanghebbenden en sluit aan bij de kracht en dynamiek van de maatschappij. Een (gemeente-, regio- en lands-) grensoverschrijdende insteek is daarbij van groot belang.

Wat willen we bereiken?

Onze ambitie is om van de verschillende transities ook een ruimtelijke kwaliteitsimpuls te maken door samen met partners te gaan voor een integrale gebiedsgerichte benadering zowel in stedelijk als landelijk gebied, waarbij we opgaven in samenhang aanpakken met oog voor een goede balans tussen planet, people en profit. Dit betekent bijvoorbeeld: dat wij rekening houden met de bestaande kwaliteit en identiteit van gebieden, dat wij met nieuwe ontwikkelingen aansluiten bij netwerken van infra, energie en digitaal, dat wij gaan voor zuinig en meervoudig ruimtegebruik (ook ondergronds: 3D-ordening) en voor meer verschillen tussen locaties (van drukke ontmoetingsplek tot rustig landschap).

Als wij dit doen, biedt dat meer perspectief op duurzame, kosteneffectieve oplossingen met een groter maatschappelijk rendement en draagvlak.

Wat vinden we daarbij belangrijk?

Criterium 1: In lijn met de gedachte van de Omgevingswet willen we ruimte geven aan initiatieven vanuit de samenleving, in balans met een veilige en gezonde leefomgeving en een goede omgevingskwaliteit. Een belangrijk uitgangspunt daarbij is dat wij als Provincie de regio's en gemeenten actief willen faciliteren in het maken van ruimtelijke keuzes en bij gebiedsontwikkelingen. Waar nodig en vereist geven we richting.

Criterium 2: In Limburg wordt bij fysiek-ruimtelijke ontwikkelingen zoveel mogelijk gehandeld vanuit een grensoverschrijdend perspectief (internationaal, buurprovincies, tussen regio's of bovenlokaal), inspeland op kansen over de grens.

Wat gaan wij daarvoor doen?

Product	3.4.1. Omgevingsvisie
Portefeuillehouder	Dritty

In 2018 zijn de voorbereidingen gestart voor de Omgevingsvisie Limburg die eind 2020 het Provinciaal Omgevingsplan Limburg 2014 (POL2014) moet gaan vervangen. We werken daarbij aan een visie die volledig aansluit bij de eisen die de Omgevingswet stelt, die de grote transities en maatschappelijke opgaven schetst en beschrijft hoe deze in de ruimte en de omgeving samenkomen. Daarbij worden meerdere schaalniveaus onderscheiden: Limburg in euregionaal perspectief; visies op de regio's Noord- Midden- en Zuid-Limburg; en gebieden van bijzonder provinciaal belang. In de Omgevingsvisie wordt de provinciale focus en rol vastgelegd, en wordt ingegaan op de wijze van realisatie, stimulering en waar nodig doorwerking, bv in de vorm van samenwerkingsafspraken met de regio's of via de Omgevingsverordening. In elk geval wordt een duurzaamheidsladder ten behoeve van een zorgvuldige ruimtelijke afweging van de duurzame opwekking van energie opgenomen. De totstandkoming van de omgevingsvisie gebeurt in een co-creatief proces met de regionale partners en met burgerparticipatie, in samenhang met lopende trajecten als RESsen, deltaprogramma's en mobiliteitsaanpak, mede o.b.v. een plan-MER (milieueffectrapportage). Gelijktijdig met de visie wordt ook de Omgevingsverordening geactualiseerd. Vanwege het ontbreken van een overgangsregeling is het noodzakelijk dat de nieuwe Omgevingsverordening vóór inwerkingtreding van de Omgevingswet is vastgesteld en gepubliceerd (vóór 1-1-2021).

In het proces zijn/worden de Staten op meerdere momenten meegenomen, via sonderende notities. De vaststelling van Omgevingsvisie en Omgevings-verordening is een verantwoordelijkheid van PS.

Zoals de provincie een omgevingsvisie (POVI) opstelt, doen ook Rijk (NOVI) en gemeenten (GOVI's) dat. Voor de GOVI's kent de Omgevingswet een overgangstermijn. De NOVI is eind 2019 vastgesteld en krijgt in 2020 (en daarna) concretisering via samenwerkingsafspraken tussen de diverse overheidslagen en in programma's. Een belangrijk gebiedsgericht programma is de Omgevingsagenda, die een schakel moet gaan vormen tussen NOVI, POVI en GOVI's, en uitvoering (programma's/projecten). In 2020 zullen eerste schetsen gemaakt worden van een omgevingsagenda.

Onder de noemer van 'Expeditie Ruimte' werkt de Provincie samen met de partners (gemeenten en stakeholders) aan kennisuitwisseling over de aanpak van Limburgse omgevingsvraagstukken. Het digitaal platform Expeditie Ruimte vervult daarbij een centrale rol. Expeditie Ruimte omvat activiteiten gericht op kennisoverdracht (bv over experimentele aanpak en proeftuinen) en informatievoorziening, attitudeverandering en urgentiebesef, vanuit onze faciliterende rol als Provincie. Expeditie Ruimte is een belangrijk communicatiekanaal over de omgevingsvisie. De voorbereiding op en implementatie van de inwerkingtreding van de nieuwe Omgevingswet (met naast omgevingsvisie/verordening de sporen wetgevingstraject, veranderingsprocessen, digitaal stelsel) is eveneens een belangrijk aandachtspunt.

Dit product draagt bij aan criterium 1 en 2 van dit programma. Vanwege het brede karakter zijn er raakvlakken met een groot aantal andere onderdelen uit de programmabegroting.

Beoogde resultaten
1. Eind 2020 wordt door Provinciale Staten de Omgevingsvisie Limburg vastgesteld, die tot stand is gekomen in een co-creatief proces met gemeenten en andere (eu)regionale partners en die volledig aansluit bij de eisen en geest van de Omgevingswet. Rol Provincie: <i>partner, bevoegd gezag</i>

Beoogde resultaten

2. Geactualiseerde Omgevingsverordening wordt eind 2020 vastgesteld door Provinciale Staten.
Rol Provincie: *bevoegd gezag*
3. Met Rijk en (eu)regionale partners is een omgevingsagenda opgesteld, die NOVI, provinciale omgevingsvisie en GOVI's verbindt en een schakel met toegevoegde waarde vormt tussen deze visies en de uitvoering in programma's en projecten. De opgaven staan hierbij centraal, de agenda sluit daar qua opzet en schaalniveau bij aan.
Rol Provincie: *partner*
4. Via Expeditie Ruimte wordt invulling gegeven aan kennisoverdracht en informatievoorziening, attitudeverandering en vergroten van urgentiebesef op het vlak van omgevingsvraagstukken, aansluitend bij de behoeften van onze regionale partners.
Rol Provincie: *procesmanager, partner*

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
1	Omgevingsvisie Limburg is vastgesteld door PS.	0	1	2020
2	Geactualiseerde Omgevingsverordening Limburg is vastgesteld door PS.	0	1	2020
3	Omgevingsagenda gereed.	0	1	2021
4	Digitaal platform Expeditie Ruimte is up-to-date.	1	1	2023

Product	3.4.2. Uitvoering ruimtelijk beleid
Portefeuillehouder	Dritty

Het gaat hier om het (mede) richting en uitvoering geven aan concrete maatschappelijke initiatieven en ruimtelijke ontwikkelingen. Waarbij steeds verbindingen worden gelegd tussen het beoogde initiatief met achterliggend idee, maatschappelijke opgaven, provinciale belangen en kaders zoals verankerd in de provinciale omgevingsvisie, (provinciale en regionale) uitwerkingen, bestuursafspraken en wettelijke kaders.

De uitvoering van het ruimtelijk beleid loopt langs twee sporen. Aan de ene kant door invulling te geven aan wettelijke taken of gebruik te maken van wettelijke bevoegdheden (medebewindstaken). Aan de andere kant door inspanningen zonder directe wettelijke grondslag, met name in de vorm van gebiedsontwikkelingen. De beoogde resultaten in dat eerste spoor (wettelijke taken en bevoegdheden) komen hier aan bod.

De gebiedsontwikkelingen, het tweede spoor, zijn onder te verdelen in stedelijke gebiedsontwikkelingen (met als nadere onderverdeling binnenstedelijke ontwikkelingen en ontwikkeling werklocaties), gebiedsontwikkelingen in landelijk gebied en gebiedsontwikkelingen op het grensvlak van stad en land.

De beoogde resultaten m.b.t. (binnen)stedelijke gebiedsontwikkelingen worden beschreven in 2.4., ontwikkeling werklocaties in 3.4.3. (Chemelot in 1.2.6. Industrie), integrale gebiedsontwikkelingen in landelijk gebied en in stad-landzones in 3.4.4.

De wettelijke taken op het gebied van uitvoering ruimtelijk beleid zijn verankerd in de Wet ruimtelijke ordening (Wro). Dit gaat naar verwachting op 1 januari 2021 over in de Omgevingswet (Ow). De

huidige werkwijze met vooroverleg, advisering over en beoordeling van plannen, met de mogelijkheid voor reactieve aanwijzing, bezwaar en beroep blijven in essentie gelijk. Wel zal de focus verder verschuiven naar de voorkant van het planproces en zich toespitsen op de provinciale belangen. Er worden meer eisen gesteld aan de onderbouwing van provinciaal belang en bemoeienis. Er zal ingespeeld worden op de veranderingen op gemeentelijk vlak, met name de omslag van bestemmingsplannen naar omgevingsplannen met een bredere scope.

Sturing (ruimtelijk, maar ook breder op het vlak van bijvoorbeeld water en milieukwaliteit) vindt ook plaats door uitvoering te geven aan de bepalingen in de Omgevingsverordening.

Bij diverse gebiedsontwikkelingen (bijvoorbeeld N280, N598, Maaslijn, spoorverdubbeling Heerlen-Landgraaf, VDL-Nedcar, proefdraaiplaats MAA) wordt door de Provincie een Provinciaal Inpassingsplan (PIP) opgesteld. Dat is een wettelijke bevoegdheid. Het instrument PIP komt niet terug in de Omgevingswet. In plaats daarvan krijgt de Provincie de mogelijkheid om te gaan werken met projectbesluiten. Zo'n besluit regelt niet alleen de ruimtelijke inpassing, maar meteen ook de omgevingsvergunning.

Dit product draagt bij aan criterium 1 en 2 van dit programma.

Beoogde resultaten	
1.	De Provincie heeft ruimtelijke plannen van gemeenten beoordeeld met focus op de provinciale belangen. Deze beoordeling/ beïnvloeding verschuift daarbij in toenemende mate naar de voorkant van het planproces, in lijn met het gedachtegoed van de Omgevingswet. Rol Provincie: <i>bevoegd gezag</i>
2.	Daar waar nodig en doelmatig heeft de Provincie het instrumentarium van het provinciaal inpassingsplan (na inwerkingtreding Omgevingswet: projectbesluit) ingezet om gebiedsontwikkelingen te faciliteren. Rol Provincie: <i>partner, facilitator, bevoegd gezag</i>

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
1	De genomen besluiten in het kader van de medebewindstaken zijn te herleiden naar de provinciale belangen.	1	1	2023

Product	3.4.3. Werklocaties
Portefeuillehouder	Van den Akker / Dritty

De afgelopen periode zijn de ambities en uitgangspunten t.a.v. bedrijventerreinen en kantoren uit POL2014 per regio uitgewerkt in een regionale (structuur)visie voor bedrijventerreinen en kantoren. Deze visies geven richting aan de beoogde kwaliteitsslagen en regionale programmering. Het REBIS (Regionaal Economisch Bedrijventerreinen-Informatiesysteem) vormt de basis voor de programmering van werklocaties.

In het kader van de voorbereiding van de Omgevingsvisie Limburg worden deze ambities en uitgangspunten en de wijze van doorwerking (via samenwerkingsafspraken, met borging in de Omgevingsverordening) tegen het licht gehouden. Aandachtspunten daarbij zijn onder meer de beschikbaarheid van voldoende geschikte huisvesting, ruimte voor ontwikkeling ook op middellange termijn, de digitale bereikbaarheid en het benutten van de buisleidingen-infrastructuur.

De feitelijke ontwikkeling van werklocaties is meestal een gemeentelijke verantwoordelijkheid. Voor een aantal werklocaties van groot provinciaal/bovenregionaal economisch belang (zoals VDL Nedcar, Greenport Venlo, MAA en Chemelot) verrichten we activiteiten gericht op de ruimtelijke (door) ontwikkeling van werklocaties. Dit biedt kansen om verbindingen te leggen met de ambities op het terrein van ruimte, onderwijs, arbeidsmarkt en economie. Dit kan gaan om bijdragen aan planologische procedures, maar ook om de opstelling van PIP's (vanaf inwerkingtreding Omgevingswet: projectbesluiten).

Bijzondere aandacht krijgt hier de gebiedsontwikkeling Swentibold (VDLNedcar) en gebiedsontwikkeling Oostflank Brunssum. Chemelot komt aan bod in 1.2.6. Industrie.

Gebiedsontwikkeling Swentibold (VDLNedcar)

Voor de verankering en een duurzame concurrentiepositie van VDL Nedcar is een pakket aan ruimtelijk-logistieke maatregelen nodig zoals de uitbreidingsruimte voor bedrijfsfuncties, de multimodale bereikbaarheid (mobiliteitsmaatregelen) en compensatiemaatregelen in de directe omgeving (mede via een regionale gebiedsaanpak). De basis hiervoor wordt gelegd in een integrale gebiedsvisie die vervolgens vertaald wordt in een planologisch kader. De Provincie is bevoegd gezag en verantwoordelijk om de maatregelen te borgen in het Provinciaal Inpassingsplan en heeft mede op grond hiervan, in samenwerking met VDL Nedcar en gemeenten, een regierol voor de kaderstelling en uitvoering van de maatregelen.

Gebiedsontwikkeling Oostflank Brunssum

Met het oog op het maatschappelijk en economisch optimaal laten renderen van de investeringen in de Buitenring Parkstad wordt ingezet op het faciliteren van nieuwe bedrijvigheid, waaronder logistiek en leisure, in het gebied Oostflank in Brunssum. Het faciliteren en creëren van nieuwe bedrijfskavels in een passende omgeving, waarbij duurzaamheid en energietransitie een belangrijke factor vormt, draagt bij aan verbetering van het regionaal vestigingsklimaat en werkgelegenheid, en aan de sociaal-maatschappelijke ontwikkeling van de regio als geheel. In maart 2019 hebben Burgemeester en Wethouders van Brunssum, de bestuurscommissie Economie & Toerisme van Parkstad en Gedeputeerde Staten met het oog daarop een intentieovereenkomst ondertekend. Doel is te komen tot een Samenwerkingsovereenkomst (SOK) tussen deze drie partijen voor de integrale gebiedsontwikkeling waarbij als basis geldt de reeds door de partners vastgestelde gebiedsvisie.

Dit product draagt bij aan criterium 1 en 2 van dit programma.

Beoogde resultaten

1. In de Omgevingsvisie Limburg zijn de ambities en uitgangspunten m.b.t. bedrijventerreinen en kantoren in nauwe samenspraak met gemeenten en stakeholders waar nodig aangescherpt of aangepast en is de toekomstige wijze van regionale doorvertaling/ doorwerking vastgelegd.
Rol Provincie: *bevoegd gezag, partner*
2. REBIS-systeem en kantorenmonitor zijn periodiek geactualiseerd.
Rol Provincie: *procesmanager*
3. Gebiedsontwikkelingen voor werklocaties van provinciaal/bovenregionaal belang: Initiëren en (mede)uitvoeren van deel onderzoeken en (het leveren van bijdragen aan) planologische procedures op basis van gebiedsvisies (met inbegrip van eventuele spoor- en wegontsluitingen en compensatiemaatregelen).
Rol provincie: *regisseur, bevoegd gezag, financier en procesmanager*

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
1	In de Omgevingsvisie Limburg zijn ambities, uitgangspunten, provinciale belangen en werkwijze voor (ontwikkeling, inrichting en beheer van) bedrijventerreinen en kantoren opgenomen, die in nauwe samenspraak met gemeenten en stakeholders tot stand zijn gekomen.	0	1	2020
2	Actuele gegevens voor werklocaties zijn beschikbaar	1	1	2023

Product	3.4.4. Integrale gebiedsontwikkeling landelijk gebied en stad-landzones
Portefeuillehouder	Mackus / Drippy

In het landelijk gebied en in stad-landzones wordt ingezet op integrale gebiedsontwikkeling om gewenste bewegingen en ontwikkelingen op gang te brengen. De rol van de Provincie verschilt daarbij per ontwikkeling, maar ook per fase van die ontwikkeling. Die rol is ingegeven vanuit provinciale ambities en belangen bij de beoogde ontwikkeling, maar is ook afhankelijk van de gebiedscontext. Naast de integrale gebiedsontwikkeling wordt ook ingezet op aanpalende (kleinere) initiatieven als deze de gewenste beweging op gang kunnen brengen, in diverse pilots zal worden ingestoken op het faciliteren van gemeenschapsinitiatieven.

In het landelijke gebied, bijvoorbeeld Nationaal Landschap Zuid-Limburg en de gebieden rondom de huidige Nationale Parken, worden regio's uitgenodigd om in samenwerking met de dragende gemeenschappen (burgers, MKB, bedrijfsleven, etc.) vernieuwende arrangementen te ontwikkelen om zo samen de ontwikkeling naar landschapsparken mogelijk te maken. Voor de duurzame financiering van deze ontwikkelingen wordt in samenhang en samenwerking gedacht en gewerkt. Dit betekent dat gestuurd wordt op inbreng (menskracht en financieel) van andere overheden, maatschappelijke partners en de gemeenschap. In deze gedachte past ook het opzetten van een landschapsfonds. Ook worden mogelijkheden om EU-middelen te koppelen aan opgaven optimaal benut (o.a. POP3, propositie Heuvelland).

In stad-landzones komen opgaven van stad en landelijk gebied bij elkaar, bijvoorbeeld ENCI.

Gebiedsontwikkelingen in landelijk gebied en stad-landzones (al dan niet in bredere context) zijn niet zelden lands- of provinciegrensoverschrijdend (bijvoorbeeld Rivierpark Maasvallei, Drielandenpark, Maas-Swalm-Nette, Samenwerking Grensgebied de Kempen en Albertknoop). Voor deze gebieden zal de samenwerking met partijen over de grens worden voortgezet.

Dit product draagt bij aan criterium 1 en 2.

Beoogde resultaten	
1.	Er is mede uitvoering gegeven aan integrale gebiedsontwikkelingen in het landelijk gebied en in stad-landzones. Rol Provincie: <i>ondersteuner, procesmanager, subsidiënt, financier, partner</i>
2.	Er zijn vernieuwende arrangementen ontwikkeld tussen dragende gemeenschappen. Rol Provincie: <i>ondersteuner, procesmanager, subsidiënt, financier, partner, ondernemer</i>

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
1, 2	Voor lopende én nieuwe gebiedsontwikkelingen zijn uitvoeringsafspraken gemaakt die aansluiten bij de provinciale ambities en belangen.		100%	2023
1	Ondersteuning van gemeenschapsinitiatieven die passen binnen de gewenste (gebieds)ontwikkeling.	0	4	2023
2	Aantal vernieuwende arrangementen in het buitengebied	0	4	2023

Toelichting prestatie-indicatoren

Naast de lopende en nieuwe gebiedsprocessen die aansluiten bij de provinciale ambities en belangen zal worden ingezet op gebiedsprocessen waarbij wordt ingezet op de doorontwikkeling van grotere geografische gebieden naar Landschapsparken. De aanpak in deze gebieden richt zich op verhoging van de belevingswaarde van het gebied, het versterken van het economische potentieel, het in samenhang realiseren van ruimtelijke opgaven en dit te plaatsen in de sociale context. Binnen deze gebieden worden samenwerkings-arrangementen ontwikkeld op basis waarvan gemeenschapsinitiatieven kunnen worden ondersteund.

Product	3.4.7. Grondzaken
Portefeuillehouder	Koopmans

Provinciale Staten hebben ervoor gekozen om een actief grondbeleid te voeren. Daarbij zijn onder meer de door Provinciale Staten vastgestelde kaders “Erfpacht”, “nota herijking Grondbeleid” en “Sturen in samenwerking 2.0” van kracht. De ontwikkelingsgerichte rol wordt met name op ruimtelijk economisch gebied (selectief) opgepakt maar ook voor mobiliteits-, sociale en duurzaamheidsvraagstukken voor die locaties in Limburg waar een integrale aanpak vanwege het grote economische belang noodzakelijk is.

Door positie te nemen en risicodragend te participeren, kunnen we met diverse instrumenten, bijvoorbeeld erfpacht een impuls geven aan het realiseren van projecten. Afgeleide activiteit is het beheren en exploiteren van de provinciale vastgoedposities.

Opgave Ruimte voor Ruimte (RvR)

De maatschappelijke opgave van de Ruimte voor Ruimte is voor de komende jaren gelegen in het terugverdienen van door de Provincie Limburg verstrekte stallensloopsubsidies ad. € 36,3 mln. Zoals eerder met uw Staten gedeeld zal er op basis van de actuele GREX bij ongewijzigd beleid t.z.t. sprake zijn van een restant niet terugverdiende sloopsubsidies van € 12,3 mln. (negatief saldo op eindwaarde, € 10,2 contante waarde). Dit negatieve saldo is in de crisisjaren na 2008 met name veroorzaakt door een achterblijvende vraag naar bouw kavels (omzet) waardoor met name de financieringslasten op de door NWB verstrekte lening hoger uitvielen dan oorspronkelijk geraamd. Met als doel dit voorzien tekort op de einddatum in 2023 te verkleinen hebben GS na de aandelenovername van BPD de beleidsruimte voor RvR verruimd, nadat PS in de gelegenheid waren gesteld wensen en bedenkingen te uiten (PS-voorstel 2018/32040 d.d. 15 juni 2018 en Mededeling Portefeuillehouder 2018/38544 d.d. 12 juni 2018), Naast het realiseren van ruime bouw kavels kan RvR ook aanvullend opbrengend vermogen genereren door middel van:

- realiseren van 115 extra kavels (uitbreiding totaal van 785 naar 900 kavels)

- differentiatie in RvR-plannen (woningtypologie, kavelomvang) gericht op huidige marktvraag
- duurzame energieopwekking

Ons college zal strak sturen op de realisatie van de RvR-opgave. Uitgaande van die opgave en de actuele vraag uit de woningmarkt zullen wij met de directie van RvR en de betrokken gemeentebesturen harde afspraken maken over de tijdige realisatie van de gehele RvR-opgave.

Voor de volledige beschrijving van de beleidsmatige doelstellingen en resultaten van het grondbeleid wordt verwezen naar paragraaf 5.7. Grondbeleid.

Toelichting prestatie-indicatoren

Prestatie-indicatoren generiek in termen van vooraf gestelde doelen zijn voor dit product niet van toepassing. Wel wordt over de behaalde financiële resultaten verantwoording afgelegd. Grondbeleid is geen doel op zich doch een middel om andere doelen te realiseren.

Wat mag het kosten?

€ x 1.000

3.4. Ruimtelijke dynamiek en kwaliteit	Begroting ná wijz. 2019	Begroting 2020	Meerjarenraming		
			2021	2022	2023
Lasten					
3.4.1. Omgevingsvisie	241	200	200	200	200
3.4.2. Uitvoering ruimtelijk beleid	1.047	247	150	153	156
3.4.3. Werklocaties	1.926	0	0	0	0
3.4.4. Integrale gebiedsontwik. landelijk gebied en stad-landzones	442	205	205	106	12
3.4.5. Vergunningen ontgrondingen (m.i.v. 2020 onder 3.7.12)	50	0	0	0	0
3.4.6. Handhaving ontgrondingen (m.i.v. 2020 onder 3.7.13)	26	0	0	0	0
3.4.7. Grondzaken	21.544	433	1.441	449	458
<i>Personele lasten</i>	4.997	5.882	5.939	5.968	5.963
<i>Kapitaallasten</i>	72	319	319	299	247
Totaal lasten	30.346	7.286	8.254	7.175	7.036
Baten					
3.4.3. Werklocaties	91	0	0	0	0
3.4.4. Integrale gebiedsontwik. landelijk gebied en stad-landzones	105	0	0	0	0
3.4.5. Vergunningen ontgrondingen (m.i.v. 2020 onder 3.7.12)	318	0	0	0	0
3.4.7. Grondzaken	20.068	1.493	1.520	1.547	1.574
Totaal baten	20.582	1.493	1.520	1.547	1.574
Totaal saldo van baten en lasten	-9.763	-5.793	-6.734	-5.628	-5.462
Mutatie reserves					
<i>Toevoeging reserves</i>					
Risicoreserve grondexploitatie	615	615	0	0	0
Bruteringreserve VDL Nedcar	28.200	0	0	0	0
	28.815	615	0	0	0
<i>Aanwending reserves</i>					
Risicoreserve grondexploitatie	4.233	0	0	0	0
Bestemmingsreserve herontwikkeling Tapijnkazerne	1.000	0	1.000	0	0
Immunitatiereserve	26.390	0	0	0	0
Reserve DU Verkeer en vervoer	694	0	0	0	0
	32.317	0	1.000	0	0
Saldo mutatie reserves	3.501	-615	1.000	0	0
Resultaat	-6.262	-6.408	-5.734	-5.628	-5.462

Financiële toelichting

- 3.4.1. Het budget 2020 bedraagt € 0,20 mln. Dit structurele budget ondersteunt het beleid in de vorm van procesmiddelen (zoals juridische ondersteuning, bijeenkomsten, conferenties en advisering).
Het verschil met 2019 (€ 0,04 mln.) is veroorzaakt door herfasering van middelen voor vrije tijdseconomie vanuit 2018 ten gunste van 2019.
- 3.4.2. Het budget 2020 bedraagt € 0,25 mln. Het betreft voor € 0,15 structurele procesmiddelen die jaarlijks bij de begroting worden vastgesteld. Ter afronding van het project Albertknoop is voor 2020 € 0,1 mln. begroot conform programmabegroting 2017.
Het verschil met 2019 (€ 0,80 mln.) heeft betrekking op de afwikkeling van een aantal incidentele dossiers en projecten (o.a. Aanpak Winkelleegstand) welke in 2019 afgerond worden.
- 3.4.3. In de begroting 2020 zijn geen middelen gereserveerd. Eventueel zal dit veranderen op basis van nadere besluitvorming. De raming voor 2019 bedraagt € 3,65 mln. Dit betreft de procesmiddelen Chemelot 2025 € 0,1 mln., ontwikkellocatie BPL Oostflank Brunssum € 2,55 mln. en Brightlands Sustainable Technologie Center € 1 mln.
- 3.4.4. Het budget voor 2020 bedraagt € 0,21 mln.
Deze middelen worden grotendeels ingezet ter dekking voor het Landschapsfonds € 0,10 mln. (2020 en 2021), RivierParkMaasvallei (S.O.K.) € 0,09 mln. (t/m 2022), Grenspark MaasSwalmNette € 0,06 mln. (t/m 2022), een deel van het budget voor MSN wordt gedekt door een negatieve uitgave uit de ontwikkelopgave natuur voor € 0,05 mln. Daarnaast is een bedrag voor verzekering, wegenbelasting en leasetermijnen van een dienstauto voor een bedrag van € 0,01 mln. opgenomen.
In begrotingsjaar 2019 waren bovengenoemde middelen ondergebracht in product 3.8.1. en 3.8.2. In 2019 was een bedrag van € 0,44 mln. opgenomen voor procesmiddelen Buitengoed Geul & Maas. Voor dit onderwerp zijn in de meerjarenraming vooralsnog geen middelen opgenomen.
- 3.4.5. Het product 3.4.5. Vergunningen ontgrondingen vervalt. De reguliere budgetten, zijnde de begrote leges en heffingen ontgrondingen zijn in de begroting 2020 overgeheveld naar product 3.7.12. Vergunningen.
- 3.4.6. Het product 3.4.6. Handhaving ontgrondingen vervalt. Het reguliere budget, zijnde de begrote peilwerkzaamheden ontgrondingsvergunningen, is in de begroting 2020 overgeheveld naar product 3.7.13. Handhaving.
- 3.4.7. Het budget voor 2020 bedraagt € 0,43 mln. Dit betreft de structurele (gemeenschappelijke belastingen, waterschapslasten, energiekosten, verzekeringen) en incidentele beheerkosten (taxatie, kadaster, juridische advisering).
De dekking van de beheerskosten vindt plaats uit inkomsten, o.a. pachtopbrengsten en (tijdelijke) huur van provinciale eigendommen ad € 0,58 in 2020. Overige baten in 2020 zijn de verwachte opbrengst erfpachtcanons € 0,81 mln. en netto-opbrengst van verkoop gronden € 0,10 mln.
In 2020 wordt er € 0,62 mln. toegevoegd aan de risicoreserve Grondexploitatie. Met het aankopen en voorfinancieren van gronden zijn risico's gemoeid. Voor het opvangen van deze risico's is deze risicoreserve bestemd.
Het verschil met 2019 is € 21,1 mln. lasten en € 18,58 baten. Dit verschil de volgende posten:
- De boekwaarde van de ingebrachte gronden € 15,87 mln. (lasten) en opbrengst van verkoop van deze gronden € 18,6 mln. in het kader van de gebiedsontwikkeling VDL Nedcar. De netto-opbrengst van de verkoop van deze gronden wordt gestort in de bruteringsreserve VDL Nedcar (PS 21 juni 2019 en Voorjaarsbrief 2019).

- De provinciale bijdrage van € 1 mln. aan de Universiteit Maastricht voor de gebiedsontwikkeling Tapijnkazerne. In 2021 wordt hiervan de 2^e afroep van € 1 mln. verwacht. Deze worden gedekt uit de bestemmingsreserve herontwikkeling Tapijnkazerne (1^e Afwijkingenrapportage 2018 PS 22 juni 2018).
- De provinciale bijdrage van € 4,23 mln. voor achterstallig onderhoud en brandveiligheid van Marsna Paper. Deze wordt gedekt uit de risicoreserve grondexploitatie € 4,23 mln. (Voorjaarsnota 2018 PS 29 juni 2018).

€ x 1.000

3.4. Ruimtelijke dynamiek en kwaliteit Investerings	Begroting na 2019	Begroting 2020	Meerjarenraming		
			2021	2022	2023
Uitgaven					
3.4.4. Integrale gebiedsontwikkeling landelijk gebied en stad-landzones	3.708	0	0	0	0
3.4.7. Grondzaken	32.100	12.000	0	0	0
Totaal uitgaven	35.808	12.000	0	0	0
Bijdragen					
3.4.7. Grondzaken	4.088	0	0	0	0
Totaal bijdragen	4.088	0	0	0	0

Toelichting investeringen/financiering

3.4.4. Routenetwerk Gebiedsontwikkeling Maastricht-Valkenburg PS d.d. 1-10-2010.

3.4.7. Betreft Erfpacht. Voor een nadere toelichting verwijzen wij naar paragraaf 5.7 Grondbeleid.

Overige financiële aspecten in de verplichte paragrafen

Weerstandsvermogen en risicobeheersing	Financiering	Verbonden partijen	Grondbeleid
	Lening aan Stichting Ontwikkelingsmaatschappij ENCI		
	Lening aan OML B.V.		
	Lening aan Parvus Avez B.V.		
Grondbeleid	Lening aan deelneming Commandiet B.V./RvR Limburg beheer B.V.	Provincie Limburg Commandiet B.V.	
	Garantie aan Ruimte voor Ruimte Limburg C.V.	RvR Limburg C.V.	
		Ruimte voor Ruimte Limburg Beheer B.V.	
			Laerbroeck
			IPS / Yard
			Grondbedrijf Californië II
			Marsna Paper
			Brunsum Centrumplan Noord
			Grondbedrijf Anticiperende Aankopen
			Erfpacht railterminal Tradeport Noord
			Erfpachtgronden tuinbouwgebied Siberië
			Erfpachtgronden Trade Port Noord
			Erfpacht Watersley
			Erfpacht Natures Green
			Erfpacht Leeuwbruwerij Valkenburg
			Erfpachtgronden vm Andeno terrein Venlo
			Erfpachtgronden Haven Wanssum
			Voorraad ruilgronden/anticiperende aankopen

De in de tabel opgenomen verbonden partijen dragen bij aan de doelen van programma 3.4. Ruimtelijke dynamiek en kwaliteit. Door de uitvoering van de Regeling Beëindiging Veehouderijtakken (RBV) en de Ruimte voor Ruimte (RvR) via de verbonden partijen PLC B.V., RvR C.V en RvR Beheer B.V., is inmiddels een ruimtelijke kwaliteitsverbetering van het Limburgse landelijk gebied gerealiseerd.

Zie voor nadere informatie de paragraaf Verbonden partijen.

3.5. Hoogwaterbescherming langs de Maas

Het programma Hoogwaterbescherming langs de Maas richt zich op de hoogwaterbeschermingsopgaven in de Limburgse Maasvallei. Voor een ruimtelijk-economisch optimaal gebruik van rivier en gebied nu en in de toekomst.

De hoogwaterproblematiek van 1993 en 1995 gaf aanleiding tot het treffen van maatregelen. Deze zijn nog niet allemaal gerealiseerd. Door de klimaatverandering is de in het Nationaal Deltaprogramma neergelegde opgave vergroot. Via gebiedsontwikkelingen worden meekoppelkansen verkend tussen hoogwaterbescherming en andere doelen. Zoveel mogelijk respecteren we daarbij de voor Nederland unieke ruimtelijke kwaliteit van de Maasvallei.

Veranderingen in het klimaat vragen aandacht waar het gaat om de wateropgave. Daarbij gaat het om toenemende hoeveelheden water, perioden van droogte, en de klimaatbestendigheid van ons watersysteem. Beleid, middelen en maatregelen zijn tot op heden vastgelegd in het provinciale Waterplan Limburg 2016-2021. Daarbij houden wij ook de regie op de uitvoering van het programma voor Ooijen-Wanssum conform het provinciale inpassingsplan. Ook hebben GS besluiten genomen inzake de Lob van Gennep, Oeffelt en het Lateraalkanaal. Overigens hebben Provinciale Staten in 2018 opdracht gegeven tot het herprioriteren van doelen en middelen van het Provinciaal Waterplan (motie 2397 Geraats c.s.) om de benodigde maatregelen voor klimaatbestendigheid te financieren. Specifiek voor de hoogwaterveiligheid Maas zijn in 2019 de bestaande normen geëvalueerd. In het collegeprogramma 2019-2023 hebben wij gesteld dat dijkverleggingen waarbij woningen buitendijks komen te liggen, zoveel mogelijk moeten worden vermeden.

Wat willen we bereiken?

We willen de hoogwaterveiligheid in Limburg op de korte, middellange en lange termijn in stand houden. In dit verband evalueren we de waterveiligheidsnormen zoals die voor de Limburgse dijkkringen is vastgesteld. (Waterwet 1-1-2017).

Wat vinden we daarbij belangrijk?

Criterium 1: Wij hebben de norm geëvalueerd zoals die is vastgelegd voor de Limburgse dijkkringen en bezien of en waar de norm moet worden bijgesteld.

Criterium 2: Wij vinden een integrale en realistische benadering van hoogwaterbescherming langs het hele stroomgebied van de Maas belangrijk.

Criterium 3: Dijkverleggingen waarbij woningen buitendijks komen te liggen, willen wij zoveel mogelijk vermijden.

Wat gaan wij daarvoor doen?

Product	3.5.1. Programma Maasvallei
Portefeuillehouder	Brugman-Rustenburg

Het hoogwaterveiligheidsbeleid voor de Maas is neergelegd in het Provinciale Omgevingsplan (POL) 2014 en wordt neergelegd in de ontwikkeling zijnde Provinciale Omgevingsvisie. Daarnaast is het beleid vastgelegd in hoofdstuk 3 van het Provinciaal Waterplan 2016-2021. Met motie 2397 (Geraats inzake Herprioritering middelen ten behoeve van klimaatadaptatie, 29 juni 2018) hebben PS opdracht gegeven voor het herprioriteren van middelen en doelen in het Provinciaal Waterplan. Dit heeft ook betrekking op het Programma Maasvallei. Veel van de verantwoordelijkheden liggen niet bij de Provincie maar bij Waterschap en Rijk. De Provincie acteert als middenbestuur.

Voor 2020 zijn de volgende activiteiten relevant:

1. Na het evalueren van de norm zoals die voor de Limburgse dijkringen is vastgelegd en waar en wanneer daar aanleiding toe is bevorderen dat deze wordt bijgesteld. Betreft doorloop uit 2019. (criterium 1);
2. Na het beschikbaar zijn van de resultaten van de Bestuursopdracht: evaluatie van de doelen en inzet van middelen van het programma Maasvallei ten behoeve van de door PS gewenste herprioritering van middelen. Betreft doorloop uit 2019. (criterium 1, 2, 3);
3. Binnen het kader van het GS-besluit van 15 mei 2018 bijdragen aan het nationaal Deltaprogramma (via Stuurgroep Delta Maas), het regioproces en het Rijksprogramma Integraal Rivier Management (IRM)¹ mede op basis van het in 2019 afgeronde adaptief uitvoeringsprogramma voor de Maas. (criterium 1, 2, 3); mondelinge mededeling aan Provinciale Staten 18-9-2018)
4. Goedkeuren dijkverbeteringsprojectplannen (criterium 1, 2, 3).

Dit product draagt bij aan criterium 1, 2 en 3 van dit programma. Maar ook aan criteria van de programma's 2.4 stedelijke ontwikkeling en Limburgse centra, 3.2 bereikbaarheid en mobiliteit, 3.8 Natuur en product 1.2.7 Toerisme en recreatie.

Beoogde resultaten
1. Na standpuntbepaling bij het afronden van de Bestuursopdracht in 2019 bezien of en welke aanpassing van de normstelling aan de orde is en plan van aanpak voor vervolg opstellen in afstemming met partnerpartijen (Rijk, Waterschap, Rijkswaterstaat). Rol Provincie: <i>partner</i>
2. Na standpuntbepaling bij het afronden van de Bestuursopdracht in 2019: evaluatie van de doelen en middelen van het programma Maasvallei ten behoeve van de door PS gewenste herprioritering van middelen (motie 2397 Geraats c.s.), o.a. ten aanzien van systeemmaatregelen Baarlo, Arcen, Well, Thorn-Wessem, Venlo-Velden, Koploper Oeffelt en eventueel Zuidelijk Maasdal. Rol Provincie: <i>partner, financier, bevoegd gezag (Waterwet)</i>
3. Faciliteren van programmabureau Delta Maas, deelname overlegstructuren en leveren van input in netwerkstructuur IRM en regioprocessen. Rol Provincie: <i>financier, partner, ondersteuner</i>
4. Beoordeling dijkverbeteringsplannen die door het Waterschap ter goedkeuring worden voorgelegd.

¹ Het Rijksprogramma IRM is de opvolger van de Lange Termijn Ambitie Rivieren (LTAR) Het doel van het IRM is om samen met partnerpartijen samen te komen samen tot betere en meer samenhangende oplossingen te komen voor waterveiligheid, waterkwaliteit, zoetwater, scheepvaart en natuur. De huidige aanpak van waterveiligheid, met het krachtige samenspel van dijkversterking en rivierverruiming, verschuift daarmee naar een brede aanpak waarin opgaven gezamenlijk en integraal worden aangepakt

Beoogde resultaten

Rol Provincie: *bevoegd gezag*

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
1	Bijstelling norm Limburgse dijkringen en opstellen en uitwerken plan van aanpak	0%	100%	2020
2	Evaluatie van de doelen en middelen van het programma Maasvallei	10%	100%	2020
3	Leveren van kennis en middelen in netwerkstructuren en ondersteunen regioprocessen (doorlopend)	100%	100%	2020
4	Juiste en tijdig binnen de daarvoor geldende wettelijke termijn afdoening van door het waterschap ingediende dijkverbeteringsplannen (doorlopend)	100%	100%	2020

Toelichting prestatie-indicatoren

Na het afronden van de Bestuursopdracht (eind 2019) wordt gezien of bijstelling van de norm voor de Limburgse dijkringen aan de orde is en wordt, indien GS dit gewenst/noodzakelijk acht, een plan van aanpak voor het vervolg opgesteld in afstemming met partnerpartijen (Rijk, waterschap, Rijkswaterstaat, gemeenten). Nadat duidelijkheid bestaat over het al dan niet bijstellen van de norm voor Limburgse dijkringen worden de doelen en inzet van middelen van het programma Maasvallei geëvalueerd ten behoeve van de door PS gewenste herprioritering van middelen (motie 2397) en zullen GS een nieuw standpunt bepalen voor het toekomstig handelen in het kader van de hoogwaterveiligheid. Hier ligt een duidelijke relatie met de afdoening van de dijkverbeterplannen die door het waterschap worden ingediend. Ook wordt hier, via de resultaten van de Bestuursopdracht waterveiligheid, de connectie gemaakt met het Programma Integraal Riviermanagement (IRM) van het Rijk. Het Programma IRM moet in de komende jaren leiden tot richtinggevende keuzes, met niet alleen aandacht voor waterveiligheid (een krachtig samenspel van rivierversuiming en dijkversterking) maar ook aandacht voor scheepvaart, waterkwaliteit, waterkwantiteit en rivierbodembeheer.

Product	3.5.2. Ooijen-Wanssum
----------------	-----------------------

Portefeuillehouder	Brugman-Rustenburg
---------------------------	--------------------

De verruiming van de 'Oude Maasarm', gecombineerd met en verbonden aan andere ruimtelijke ingrepen, biedt het meeste perspectief voor de veiligheid, vitaliteit én leefbaarheid van het gebied rondom Ooijen-Wanssum en tot ver stroomopwaarts (realiseren hoogwaterveiligheid 1:250). De verruiming is de reactie op de gebeurtenissen in 1993 en in 1995, toen de zogenaamde 'Oude Maasarm' tussen Ooijen en Wanssum volstroomde en voor veel wateroverlast zorgde. Door de ruimtelijke ingrepen in onderlinge verbinding integraal aan te pakken, zal de realisatie naar verwachting sneller, goedkoper en beter verlopen. Hierdoor wordt een belangrijk rivierkundig knelpunt opgelost en ontstaat weer ruimte voor ruimtelijke en economische ontwikkelingen.

De Provincie voert regie (d.w.z. dat zij namens de stuurgroep Ooijen-Wanssum verantwoordelijk is voor het inrichten van een projectorganisatie en de realisatie) op een integrale aanpak bij de hoogwateropgave in relatie tot natuur en ruimtelijk-economische ontwikkelingen en met draagvlak in de omgeving. In de plannen is ook opgenomen het realiseren van een rondweg vanwege de omlegging van de Provinciale weg N270 om de kern Wanssum. Daarnaast wordt in het gebied 370

ha. nieuwe natuur gerealiseerd. De MIRT-Bestuursovereenkomst Realisatie Gebiedsontwikkeling Ooijen Wanssum (GOW) werd op 12 oktober 2016 ondertekend door de Minister en de regionale bestuurders.

Het taakstellend budget werd door Provinciale Staten in de vergadering van 16 december 2016 beschikbaar gesteld.

In de PS-vergadering van 15 december 2017 is een herziening van het Provinciaal Inpassings Plan (PIP) vastgesteld. In deze herziening zijn ontwerpoptimalisaties vanuit de opdrachtnemer doorgevoerd en aanvullende wensen vanuit Provincie en omgeving meegenomen. Door de uitspraak van de Raad van State van 6 juni 2018 is deze PIP herziening onherroepelijk, met uitzondering van één kleine partiële vernietiging, welke alsnog bij PS-besluit van 9 nov 2018 planologisch is gerepareerd. Tegen dit besluit werd beroep aangetekend (behandeld door de Raad van State op 22 mei 2019). Verder heeft de Kroon in april 2019 de procedure opgestart om te komen tot het noodzakelijke Koninklijk Besluit (KB) om de onteigening van de nog niet in eigendom verkregen gronden mogelijk te maken. Op 4 juli 2019 heeft ter zake een hoorzitting plaatsgevonden. Het KB wordt vóór 13 december 2019 verwacht.

Per 30 juni 2019 (peildatum Q2-2019) wordt nog steeds verwacht, dat het project binnen tijd, budget en kwaliteit wordt gerealiseerd.

Dit product draagt bij aan criterium 1, 2 en 3 van dit programma.

Beoogde resultaten

1. Provincie heeft de belangen van inwoners en bedrijven in Maasdal behartigd, als partner bij de bestuursovereenkomst Waterveiligheid Maas.

Rol Provincie: *partner, opdrachtgever*

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
1	Alle in 2020 voorgenomen voorbereidings- en uitvoeringswerkzaamheden zijn gerealiseerd.	0	1	2020
1	De gerealiseerde onderdelen van de Gebiedsontwikkeling zijn overgedragen aan beheerder(s).	0	1	2021/ 2022

Toelichting prestatie-indicatoren

1. Door middel van Stysteemgerichte Contractbeheersing (via het Integraal Project Management Systeem IPS) wordt erop toegezien, dat de opdrachtnemer de werkzaamheden conform contract uitvoert;
2. De Gebiedsontwikkeling is vóór 1 januari 2021 gerealiseerd; de ingerichte natuurgebieden en de gerealiseerde infrastructurele werken worden alsdan in beheer overgedragen aan de desbetreffende beheerders.

Wat mag het kosten?

€ x 1.000

3.5. Hoogwaterbescherming langs de Maas	Begroting ná wijz. 2019	Begroting 2020	Meerjarenraming		
			2021	2022	2023
Lasten					
3.5.1. Programma Maasvallei	3.250	3.000	0	0	0
3.5.2. Ooijen-Wanssum	28.966	22.734	1.100	0	0
<i>Personele lasten</i>	1.034	662	669	672	672
Totaal lasten	33.250	26.396	1.769	672	672
Baten					
3.5.2. Ooijen-Wanssum	46.326	40.426	10.328	0	0
Totaal baten	46.326	40.426	10.328	0	0
Totaal saldo van baten en lasten	13.076	14.030	8.559	-672	-672
Mutatie reserves					
<i>Toevoeging reserves</i>					
Reserve DU-uitkering Gebiedsontw.Ooijen-Wanssum	47.526	38.926	10.328	0	0
	47.526	38.926	10.328	0	0
<i>Aanwending reserves</i>					
Reserve DU-uitkering Gebiedsontw.Ooijen-Wanssum	30.166	21.234	1.100	0	0
Reserve Waterveiligheid Maas	0	3.000	0	0	0
	30.166	24.234	1.100	0	0
Saldo mutatie reserves	-17.360	-14.692	-9.228	0	0
Resultaat	-4.284	-662	-669	-672	-672

Financiële toelichting

- 3.5.1. Het budget voor 2020 bedraagt € 3,00 mln. Het betreft een bijdrage in het project Oeffelt in 2020 zoals vastgesteld in de begroting 2019. Eventueel zal dit veranderen op basis van nadere besluitvorming. Voor 2019 is een totaalbudget van € 3,25 mln. begroot, bestaande uit: procesmiddelen Maasdal (€ 0,45 mln.), Voorfinanciering hoogwatermaatregelen (Dam lateraalkanaal) (€ 1,50 mln.) en bijdrage Lob van Gennep (€ 1,3 mln.).
- 3.5.2. Volgens de verslagleggingsregels BBV vindt een deel van de verantwoording van het project Ooijen-Wanssum (PS 16 december 2016) binnen de exploitatie plaats en een deel in de investeringen (gronden/wegaanleg). Het exploitatiebudget voor 2020 bedraagt € 22,7 mln. en de te activeren kosten 2020 bedragen € 11,4 mln. (zie tabel investeringen). Begroot in de exploitatie voor 2020 is een bijdrage van het Rijk en derden ad € 40,4 mln. De bijdrage van het Rijk wordt in de reserve DU-Ooijen Wanssum gestort en dient vervolgens (mede) als dekkingsbron voor de afschrijvingen/ afwaarderingen en exploitatie-uitgaven op dit project. De verwachte bijdrage in 2021 (investeringen) betreft verkoop van gronden die naar verwachting aan andere partijen zullen worden overgedragen.

€ x 1.000

3.5. Hoogwaterbescherming langs de Maas	Begroting na 2019	Begroting 2020	Meerjarenraming		
			2021	2022	2023
Investerings					
Uitgaven					
3.5.2. Ooijen-Wanssum	30.866	11.388	2.554	0	0
Totaal uitgaven	30.866	11.388	2.554	0	0
Bijdragen					
3.5.2. Ooijen-Wanssum	0	0	5.700	0	0
Totaal bijdragen	0	0	5.700	0	0

Overige financiële aspecten in de verplichte paragrafen

Weerstandsvermogen en risicobeheersing
Gebiedsontwikkeling Ooijen-Wanssum

3.6. Water

De Provincie Limburg is (wettelijk) verantwoordelijk voor het beleid voor de regionale grond- en oppervlaktewater-systemen en de vergunningverlening voor grondwateronttrekkingen ten behoeve van openbare drinkwatervoorziening, voor grotere industriële onttrekkingen en voor energieopslagsystemen. Ook op de aanpalende beleidsterreinen ruimtelijke ordening, natuur en bodembescherming heeft de Provincie een kaderstellende en regelgevende taak. Verder heeft de Provincie een specifieke taak ten aanzien van de bescherming van het grondwater voor de drinkwaterwinning. Water vormt een basislaag in de ruimtelijke ordening. Voor het optimaal functioneren van ruimtelijke functies als wonen en werken is een robuust en adaptief functionerend watersysteem een belangrijke randvoorwaarde. Een robuust en adaptief watersysteem is tevens een belangrijke abiotische voorwaarde voor het realiseren van een goede natuurkwaliteit en biodiversiteit. Voldoende water van een goede kwaliteit is tenslotte van groot belang voor een duurzame drinkwatervoorziening, de (grond)waterafhankelijke natuur, het productievermogen in de landbouw en de waterafhankelijke industrie.

Voor onze inzet met betrekking tot het programma onderdeel 3.6. Water is het vastgestelde Provinciaal Waterplan (PS 11 december 2015) leidend. Het Provinciaal Waterplan Limburg 2016-2021 'samen werken aan water' richt zich via vier sporen op het op orde brengen van het watersysteem in Limburg. Het eerste spoor: 'Een veilige en aantrekkelijke Maasvallei' is in programma 3.5. van deze Programmabegroting uitgewerkt. De overige drie sporen: 'Een veerkrachtig en klimaatbestendig watersysteem', 'Behoud en herstel van de natte natuur en verbetering waterkwaliteit' en 'Duurzame drinkwaterwinning en grondwaterbeheer' worden in dit programma van de begroting behandeld.

Via investeringen in het watersysteem (de beken en het grondwater) en ondersteunen van bronmaatregelen in stedelijk gebied en op het platteland wordt wateroverlast en watertekort voorkomen in stedelijk en landelijk gebied, inclusief industriegebied, en wordt de (grond)waterkwaliteit verbeterd. Door het veranderende weer, waar extreme regenbuien afgewisseld worden met langere perioden van ernstige droogte, verandert de opgave. In deze omstandigheden zal er een grotere inspanning verricht moeten worden om te zorgen voor voldoende en schoon water voor de diverse waterafhankelijke functies en voor het tegengaan van wateroverlast. De Limburgse zandgronden zijn extra gevoelig voor aanhoudende droogtes met o.a. watertekorten en productiedaling in de landbouw en verlies van natuurwaarden als gevolg. Het Zuid-Limburgse heuvelland is extra gevoelig voor erosie en wateroverlast bij hevige regenval.

Het huidige watersysteem heeft onvoldoende ruimte en veerkracht om dergelijke extreme situaties op te kunnen vangen. Beek(dal)herstel is een passende maatregel om het watersysteem meer ruimte te geven en zo natuurlijke klimaatbuffers te creëren. Maatregelen in het landelijk gebied kunnen er voor zorgen dat water beter wordt vastgehouden en minder snel afvloeit. Ook in stedelijk gebied zijn maatregelen nodig om weersextremen beter het hoofd te kunnen bieden. Via stimuleringsregelingen voor o.a. gemeenten en lopende uitvoeringscontracten met Waterschap Limburg en de terreinbeherende organisaties wordt de uitvoering van deze maatregelen ondersteund. Overigens hebben Provinciale Staten opdracht gegeven tot herprioritering van doelen en middelen van het Provinciaal Waterplan (motie 2397 Geraats c.s.) om de benodigde maatregelen voor klimaatbestendigheid te financieren. Ook is opdracht gegeven om een provinciale 'stresstest' uit te voeren. De uitkomsten hiervan vormen input voor de risicodialoog om te komen tot een uitvoeringsagenda.

Steeds duidelijker wordt dat voor het realiseren van een robuust en adaptief watersysteem een integrale benadering met meerdere partijen nodig is.

Monitoring van de grond- en oppervlaktewaterkwaliteit toont aan dat de EU-normen voor nutriënten (stikstof/nitraat en fosfor/fosfaat) en bestrijdingsmiddelen nog niet worden gehaald, dit ondanks het beleid dat voor deze stoffen wordt gevoerd. De nutriëntenbelasting van de bodem en het water vormt een hardnekkig probleem voor het bereiken van de gewenste waterkwaliteit en voor het bereiken van de natuurdoelen. Tevens vormt de nutriëntenbelasting een bedreiging voor de drinkwaterwinning. Verder worden farmaceutica en andere zgn. opkomende (niet-genormeerde) stoffen veelvuldig in oppervlaktewater en recent ook in grondwater gemonitord en aangetroffen. Door middel van de Delta-aanpak waterkwaliteit wordt door rijk en regio gezamenlijk een nieuwe aanpak op onder andere deze knelpunten ontwikkeld. De resultaten daarvan worden verankerd in de nationale en regionale waterprogramma's voor de periode 2022-2027.

Een efficiënte waterketen is van belang voor Limburg. Door verbetering van de samenwerking in de waterketen kunnen kostenbesparingen bij riolering, zuivering en drinkwaterbereiding worden bereikt.

Het huidige Provinciaal Waterplan 2016-2021 zal in 2022 worden vervangen door het Provinciaal Waterprogramma onder de nieuwe Omgevingswet. In 2020 zal gestart worden met de voorbereidingen van dit Waterprogramma.

Wat willen we bereiken?

We willen zorgdragen voor een meer klimaatbestendig watersysteem dat robuust en adaptief genoeg is om situaties met regionale wateroverlast en watertekorten zoveel mogelijk te beperken. Dit is conform het Bestuursakkoord Deltaplan Hoge Zandgronden Zuid-Nederland (DHZ) en het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie (DPRA). Wij willen de waterkwaliteit van onze beken en het grondwater verbeteren om normoverschrijdingen terug te dringen, om het ecologisch functioneren te verbeteren en om schoon en voldoende water voor landbouw, industrie, drinkwater en natuur te garanderen, waarmee we voldoen aan de vereisten van de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW).

Wat vinden we daarbij belangrijk?

Criterium 1: Het watersysteem in Limburg is op orde en klimaatbestendig: de gestelde normen ten aanzien van wateroverlast, waterkwaliteit en ecologische kwaliteit en de ambities ten aanzien van watertekort, droogte en hittestress en het klimaatakkoord zijn gerealiseerd.

Criterium 2: In Limburg is voorzien in voldoende (grond)water voor een duurzame drinkwatervoorziening en voor andere waterafhankelijke functies.

Wat gaan wij daarvoor doen?

Product	3.6.1. Water
Portefeuillehouder	Brugman-Rustenburg

Het Provinciaal Waterplan Limburg 2016-2021 is op 12 december 2015 door Provinciale Staten vastgesteld. Het opstellen van een provinciaal waterbeleidsplan is een wettelijke taak binnen de nationale en Europese kaders. Het Provinciaal Waterplan Limburg 2016-2021 bevat het provinciaal beleid en werkt door in het waterbeheerplan van het Waterschap Limburg en de omgevingsvisies van gemeenten. Het plan geeft aan welke integrale doelen er op het gebied van water in relatie tot de diverse waterafhankelijke functies worden gerealiseerd en door wie. Daarnaast geeft het aan welke onderzoeken en welke beleidsontwikkeling de Provincie de komende jaren zal uitvoeren i.s.m. betrokken actoren. We realiseren de wateropgave door het regionaal watersysteem op orde te brengen teneinde wateroverlast en watertekort/droogte tegen te gaan, de waterkwaliteit te verbeteren en de drinkwaterwinning te beschermen. Doel is om per 2021 de maatregelen uit het vigerend waterplan gerealiseerd te hebben. De wateropgaven worden gerealiseerd door een combinatie van instrumenten, zoals subsidies en regelgeving.

In het huidige Provinciaal Waterplan is aangegeven dat het waterbeleid halverwege de looptijd geëvalueerd en zo nodig herijkt zal worden. De evaluatie heeft in 2019 plaatsgevonden, de herijking wordt in 2020 uitgevoerd als opmaat voor een nieuw waterprogramma voor de periode 2022-2027.

Met partners als het Waterschap Limburg, gemeenten, terreinbeheerders, LLTB, stichting Ark en anderen wordt gewerkt aan een klimaatbestendig watersysteem, waarbij watertekort, wateroverlast en kwaliteitsverbetering zo veel mogelijk integraal worden meegenomen. Belangrijke instrumenten hierin zijn het partnercontract tussen provincie en waterschap en subsidieregelingen zoals Deltaplan Hoge Zandgronden (DHZ) en Plattelands Ontwikkelings Programma (POP-3). In het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie (DPRA) is afgesproken dat alle overheden hun beleidsplannen in 2020 klimaatadaptief hebben gemaakt en dat Nederland in 2050 klimaatadaptief zal zijn.

Ten behoeve van het verkrijgen van inzicht in de realisatie van onze doelen, onderhouden en monitoren wij zes grondwatermeetnetten. Daarmee geven we invulling aan de wettelijke eisen vanuit de Europese Kaderrichtlijn Water, de Europese Richtlijn Overstromingsrisico's, het nationale Deltaplan Zoetwater, de beschermde natte natuur in het kader van het Optimale Grond en Oppervlakte water Regime (OGOR) en de Natura2000. Ten behoeve van beleidsvorming en vergunningverlening beheren wij het grondwatermodel 'Ibrahym'. In 2020 wordt dit model herzien.

Dit product draagt bij aan criterium 1 en 2 van dit programma. Maar ook aan programma 2.4. Stedelijke Ontwikkeling en Limburgse Centra, aan criteria 1, 2 en 3 van programma 3.5. Hoogwaterbescherming langs de Maas en criteria 2, 3 en 4 van programma 3.8. Natuur.

Beoogde resultaten

1. Uitvoeren maatregelen regionaal watersysteem

In 2016 is een meerjarenovereenkomst (partnercontract) voor de periode 2016-2021 met het Waterschap gesloten inzake de uitvoering van maatregelen op gebied van wateroverlast, watertekort/droogte en ecologie en beek(dal)herstel in de gehele provincie. In 2019 is een herziening van het partnercontract met het Waterschap geaccordeerd. Uitvoering loopt door tot en met 2021.

In 2017 is de Nieuwkomersregeling in het kader van het Deltaplan Hoge Zandgronden (DHZ) via een subsidieregeling met een openstelling in twee tranches afgerond, waarbij gemeenten en organisaties integrale maatregelen voor de aanpak van wateroverlast en watertekort uitvoeren. De doorlooptijden van de projecten

Beoogde resultaten

variëren van 2019 tot 2022. In de periode 2016-2019 zijn POP-3 regelingen niet-productieve investeringen water en innovatieve maatregelen water opengesteld waarmee integrale maatregelen worden genomen om de waterkwaliteit en de klimaatbestendigheid van het Limburgs watersysteem te verbeteren. Deze lopen deels door tot en met 2021. In 2018 zijn partnercontracten met de terreinbeherende organisaties gesloten over de realisatie van deze overige natte natuurparels. De realisatie door deze partijen vindt plaats tussen 2018 en 2021. Met Waterschap, Staatsbosbeheer en gemeenten wordt gewerkt aan het voorkomen van wateroverlast in het Gulpdal. Naar verwachting start de uitvoering van dit project in 2020.

Voor de verbetering van de waterkwaliteit realiseren wij vanaf 2019 tot 2022 een gebiedsgerichte aanpak in 12 grondwaterbeschermingsgebieden gebaseerd op de Bestuursovereenkomst "aanvullende aanpak nitraatuitspoeling uit agrarische bedrijfsvoering in specifieke grondwaterbeschermingsgebieden" in het kader van het 7e actieprogramma nitraat, om de nitraatbelasting te verminderen.

In een gebied van Bunde tot Voerendaal gaan we met de 'propositie Heuvelland; Verduurzaming van het water- en bodembeheer', in het kader van het Inter Bestuurlijke Programma (IBP) van het ministerie van Landbouw Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) in 2020 met regionale en lokale partners aan de slag om afspoeling, run-off, wateroverlast en waterkwaliteit te verbeteren in een integrale aanpak.

In 2019 en 2020 geven we samen met onze partners verder invulling aan het streven naar een robuust en adaptief watersysteem, zowel in het landelijk gebied als in het stedelijk gebied.

Rol Provincie: *bevoegd gezag, partner, subsidiënt*

2. Provinciaal waterbeleid: Waterplan en Waterprogramma

In 2019 hebben wij een tussentijdse evaluatie van het Provinciaal Waterplan 2016-2021 uitgevoerd. Samen met de uitkomsten van de bestuursopdracht Maas en de uitkomsten van de stresstest vormt dit de basis voor een herijking van het beleid. Wij stellen een richtinggevend document op, rekening houdend met de motie Geraats (2397), waarmee de inzet voor de tweede helft van de looptijd van het Waterplan wordt aangegeven.

Tegelijkertijd start de voorbereiding van de opvolger van het Waterplan; het provinciaal Waterprogramma onder de Omgevingswet. Het realiseren van een robuuste en adaptief watersysteem, de normering van wateroverlast, de bescherming van de drinkwatervoorraden, het bereiken van de gewenste waterkwaliteit en de bescherming tegen hoogwater in de Maas krijgen hierin een plaats. Het Waterprogramma vormt de basis voor het sluiten van uitvoeringsovereenkomsten met partners in 2021 en de jaren daaropvolgend. Voor de financiering hiervan zal worden aangesloten bij de ambities uit het Collegeprogramma 2019-2023 en de mogelijkheden die de Rijksprogramma's DHZ en DPRA bieden. Het Waterprogramma wordt eind 2021 door Provinciale Staten vastgesteld. Ten behoeve van de evaluatie en monitoring van ons waterbeleid onderhouden en actualiseren wij een 6 tal watermeetnetten voor het grondwater en bodemvocht. Ten behoeve van de uitvoering en vergunningverlening onderhouden wij het watermodel Ibrahim. In 2020 wordt Ibrahim 3 ontwikkeld

Rol Provincie: *bevoegd gezag, partner, subsidiënt*

3. Uitvoeren project Limburgse Integrale wateraanpak (LIWA)

In 2019 is samen met het Waterschap gestart met de uitvoering van de Limburgse Integrale wateraanpak (LIWA), dit is een vervolg op het Nieuw Limburgs Peil en vormt de basis voor nieuwe pakketten van watermaatregelen om te komen tot een goede waterkwantiteit en -kwaliteit in Limburg. In 2020 wordt LIWA afgerond. De resultaten zullen enerzijds vertaald worden in het nieuwe Provinciaal Waterprogramma en het Waterbeheerprogramma van het waterschap en anderzijds een basis vormen voor de nieuw af te spreken uitvoeringsovereenkomsten en maatregelenpakketten met partijen in de periode 2022-2027. De maatregelen moeten leiden tot een robuust en adaptief watersysteem en het realiseren van de doelen van het Waterplan en -programma.

Rol Provincie: *bevoegd gezag, partner, subsidiënt*

Beoogde resultaten

4. Deltaplan Hoge Zandgronden (DHZ)

In 2021 wordt fase 1 van het Deltaprogramma Hoge Zandgronden, als onderdeel van het Deltaprogramma Zoetwater afgerond. In 2020 en 2021 werken wij aan een maatregelenpakket met (integrale) droogte projecten voor fase 2 van het Deltaplan Hoge Zandgronden voor. Het pakket zal, in samenwerking met Brabant en de overige zandgebieden worden aangeboden voor co-financiering door het Deltafonds. We richten ons op een integrale gebiedsgerichte aanpak, waarbij we samenhang met het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie nastreven.

Rol Provincie: *partner, subsidiënt, bevoegd gezag, ondersteuner*

5. DeltaPlan Ruimtelijke (klimaat) Adaptatie (DPRA)

In 2019 hebben alle gemeenten, Waterschap Limburg, Rijkswaterstaat (RWS) en de Provincie Limburg een stresstest uitgevoerd. In 2020 voeren we op basis van deze stresstesten een risicodialoog over klimaatadaptatie uit. Dit in overeenstemming met de afspraken uit het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie. Samen met de regionale partners stellen we in het kader van het Deltaplan een uitvoeringsagenda op, die we als samenwerkende regio Zuid Nederland ter cofinanciering zullen aanbieden aan het Deltafonds. We richten ons op gebiedsgerichte integrale projecten voor droogte en wateroverlast, waarbij waterkwaliteit en omgeving worden meegenomen. In 2020 is er, vooruitlopend op het Deltafonds, een bedrag beschikbaar vanuit het ministerie voor de ondersteuning van klimaatadaptatie. Wij zullen hier in 2020 een aanvraag voor indienen.

Rol Provincie: *partner, subsidiënt, bevoegd gezag, ondersteuner*

6. Bescherming drinkwatervoorziening en grondwaterbeheer

Aan de langdurige zekerstelling van de drinkwatervoorziening is in 2019 invulling gegeven door het opstellen en bestuurlijk accorderen van Uitvoeringsprogramma's voor drinkwaterwinningen. Daarnaast onderzoeken wij de wenselijkheid van bescherming voor andere grondwaterwinningen ten behoeve van consumptie (bijvoorbeeld frisdrank en bier). In overeenstemming met de opdracht in de Structuurvisie Ondergrond, gaan wij na op welke wijze de drinkwatervoorziening op de lange termijn (2040-2050) kan worden zeker gesteld. De resultaten hiervan zullen hun vertaling krijgen in (voorstellen voor) een passende bescherming in de provinciale Omgevingsvisie, de Omgevingsverordening en het Provinciaal Waterprogramma.

Rol Provincie: *bevoegd gezag, partner*

7. Versterken grensoverschrijdende samenwerking waterbeheer.

Wij nemen deel aan de reguliere grenswateroverleggen met Duitsland, Vlaanderen en Wallonië. In 2018 zijn wij als leadpartner met 9 partners in de Euregio een internationaal Interreg project (LIVES) tegen plastic afval in de beken en rivieren gestart. Dit loopt tot en met 2021. In de periode 2020-2021 realiseren we tenminste een nieuw grensoverschrijdend waterproject, gericht op de doelen uit het Provinciaal Waterplan.

Rol Provincie: *bevoegd gezag, partner, subsidiënt*

8. Versterken van de waterketen

Wij nemen deel aan de overleggen rond de samenwerking in de waterketen. Vanuit een verbindende en faciliterende rol kan de provincie zich actief inzetten om de spelers in de waterketen te bewegen tot samenwerking en tot optimalisatie en efficiencywinst op Limburgse schaal.

Rol Provincie: *partner, facilitator*

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
1	Aantal gerealiseerde kilometers beekherstel.	132	171	2021
1	Aantal gebieden met gerealiseerde hydrologische maatregelen herstel natte natuur.	13	48	2021

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
1	Aantal uitgevoerde projecten verbetering grondwaterkwaliteit.	30	24	2021
2	Provinciaal waterprogramma (december 2021).	0	1	2021
3	Limburgse Integrale wateraanpak.	0	1	2020
4	Voorstel voor Deltaplan Hoge Zandgronden fase 2.	0	1	2021
5	Risicodialoog.	0	1	2020
5	Gezamenlijke uitvoeringsagenda Zuid Nederland.	0	1	2020
5	Aanvraag middelen procesondersteuning 2020 in Limburg.	0	1	2020
6	Actuele bescherming drinkwater in omgevingsverordening.	0	1	2022
7	Gerealiseerd grensoverschrijdend regionaal waterproject.	0	1	2021

Toelichting prestatie-indicatoren

Uitvoeren maatregelen:

Het betreft hier streefwaarden o.g.v. ambities in het Provinciaal Waterplan Limburg 2016-2021, Waterbeheerplan 2016-2021 van de waterschappen en opgenomen als inspanningsverplichting in de meerjaren - uitvoeringsovereenkomst Provincie Waterschappen 2016-2021 (partnercontract waterschappen).

De prestatie indicatoren: gerealiseerde klimaatbuffers, gerealiseerde vergrote waterbuffers heuvelland, opgeloste knelpunten normering wateroverlast en meetnetten voor grondwaterkwaliteit en –kwantiteit zijn komen te vervallen. De klimaatbuffers maakten geen onderdeel uit van de uitvoeringsovereenkomsten en vallen buiten de provinciale verantwoordelijkheid. Het realiseren van klimaatbuffers is niet stuurbaar. Het vergroten van de waterbuffers is geen aparte opgave, maar maakt onderdeel uit van 'Water in Balans', Het programma van het Waterschap, waarbij ook andere maatregelen bijdragen aan het oplossen van de wateroverlast. De knelpunten in de normering zullen, zoals ook aan provinciale staten is medegedeeld, gebiedsgericht worden uitgewerkt en ter besluitvorming aan provinciale staten worden voorgelegd. Er zijn daarvoor geen aantallen te geven. Het aantal meetnetten tenslotte verandert niet en heeft daarmee weinig meerwaarde als indicator.

Gebieden met hydrologische maatregelen natte natuur

13 natte natuurparels van de 48 zijn gereed. Hier zijn de voorgenomen maatregelen uitgevoerd.

Van de natte natuurparels (NNP's) die nog niet zijn afgerond, loopt de uitvoering van 4 natte natuurparels in nog lopende gebiedsprojecten (o.a. Maasgaard, Ooijen-Wanssum) die uiterlijk in 2021 klaar zijn. Van 19 natte natuurparels als onderdeel van Natura2000 is de uitvoering geprogrammeerd in het kader van de beheerplannen Natura2000 en met PAS-financiering, waarvoor de uitvoering uiterlijk in 2021 is afgerond. 12 natte natuur parels zullen worden uitgevoerd in het kader van DHZ met DHZ-financiering. De uitvoering is geprogrammeerd tot en met 2021. De middelen komen uit reeds beschikte middelen van lopende projecten en komen uit DHZ-middelen en PAS-middelen. In een drietal projecten zullen de watermaatregelen door het Waterschap na 2021 worden genomen.

Projecten verbetering grondwaterkwaliteit

Sinds 2012 subsidieert de Provincie zogeheten waardenetwerken. Dit zijn groepen van 10 – 15 boeren, die onder begeleiding van een adviseur voor eigen kosten en op eigen grond bovenwettelijke maatregelen uittesten om de uitspoeling van nitraat en gewasbeschermingsmiddelen te verminderen. Tussen 2012 en 2019 hebben er 26 waardenetwerken gefunctioneerd. Daarnaast heeft de Provincie een bijdrage geleverd aan het project

Toelichting prestatie-indicatoren

Leven(de) Bodem, een Interregproject dat is uitgevoerd met de Provincies Noord-Brabant, Zeeland, West-Vlaanderen, Oost-Vlaanderen, Vlaams Brabant en de Provincie Antwerpen. De Limburgse Land- en Tuinbouwbond (LLTB) heeft onderzoek gedaan naar equivalente maatregelen. Dit onderzoek is mede gefinancierd door Waterschap Limburg, Provincie Limburg, Waterleiding Maatschappij Limburg en het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. In het grondwaterbeschermingsgebied Heer-Vroendaal heeft de Provincie een nutriënten pilot uitgevoerd. Hier is met agrariërs gekeken welke maatregelen zij kunnen nemen om de grondwaterkwaliteit te verbeteren. Dit wordt de komende jaren uitgerold binnen de propositie Heuvelland en binnen de nutriëntenaanpak in de grondwaterbeschermingsgebieden.

Wat mag het kosten?

€ x 1.000

3.6. Water	Begroting ná wijz. 2019	Begroting 2020	Meerjarenraming		
			2021	2022	2023
Lasten					
3.6.1. Water	11.957	7.868	7.801	1.335	1.338
<i>Personele lasten</i>	1.474	1.517	1.531	1.539	1.538
<i>Kapitaallasten</i>	8	4	0	0	0
Totaal lasten	13.439	9.388	9.332	2.874	2.876
Baten					
3.6.1. Water	4.162	4.155	4.173	1.014	1.034
Totaal baten	4.162	4.155	4.173	1.014	1.034
Totaal saldo van baten en lasten	-9.277	-5.234	-5.159	-1.860	-1.842
Mutatie reserves					
<i>Aanwending reserves</i>					
Reserve Grondwaterbeheer	304	0	0	0	0
Reserve DU-uitkering PAS	875	0	0	0	0
Reserve DU Zoetwatermaatregelen	3.798	0	0	0	0
Reserve DU-uitkering bodemsanering	0	150	50	50	25
	4.977	150	50	50	25
Saldo mutatie reserves	4.977	150	50	50	25
Resultaat	-4.300	-5.084	-5.109	-1.810	-1.817

Financiële toelichting

3.6.1. Het budget voor 2020 bedraagt € 7,87 mln.

Deze middelen worden grotendeels ingezet ter financiering van de in 2016 afgegeven meerjarige subsidiebeschikking aan het Waterschap Limburg, de nieuwkomersregeling en de natte natuurparels voor in totaal € 6,63 mln. ter realisatie van DHZ en POP3 gerelateerde werkzaamheden. Voor onderzoeken naar grondwaterkwaliteit, grondwaterbeheer, oppervlaktewater, monitoring en onderzoek is een bedrag opgenomen van € 1,19 mln. Hiervan is een bedrag van € 0,50 mln. ingezet ter dekking van cofinanciering DHZ en POP3 water en agrarisch natuurbeheer. Daarnaast is € 0,15 mln. beschikbaar voor de verbetering van ondergrondmodellen in Zuid-Limburg. Voor het uitvoeren van monitoringswerkzaamheden voorvloeiend uit de DU grondwaterbeschermingsgebieden is een bedrag van € 0,31 mln. beschikbaar. Voor het Interreg LIVES EMR project is een bedrag van € 0,07 mln. opgenomen. Daarnaast is een bedrag voor verzekering, wegenbelasting, brandstof en leasetermijnen van een dienstauto opgenomen voor totaal € 0,02 mln.

Het verschil met de begroting 2019 van € 4,09 mln. wordt onder andere verklaard, doordat vanuit 2018 een bedrag van € 3,56 mln. voor DHZ en POP3 is overgeboekt naar 2019. De uitgavenraming voor DU grondwaterbeschermingsgebieden is in 2019 € 0,62 mln. hoger.

De baten van € 4,16 mln. hebben betrekking op de inkomsten van het rijk voor zoetwatermaatregelen voor € 3,13 mln., de opbrengsten van de grondwaterheffing € 0,98 mln. en de cofinancieringsgelden vanuit Europa van het Interreg project LIVES EMR € 0,04 mln. De reserve DU-uitkering bodemsanering wordt ingezet voor € 0,15 mln. ter dekking van de verbetering van ondergrondmodellen in Zuid-Limburg (uitgaven opgenomen onder grondwaterbeheer).

Overige financiële aspecten in de verplichte paragrafen

Lokale heffingen	Financiering	Verbonden partijen
Grondwaterheffing	Lening aan N.V. Waterleiding Maatschappij Limburg	N.V. WML
Waterwet		

De in de tabel opgenomen verbonden partij draagt bij aan de doelen van programma 3.6. Water. WML beheert het leidingennetwerk en de drinkwatervoorziening in Limburg.

Zie voor nadere informatie de paragraaf Verbonden partijen.

3.7. Energie, circulaire economie en milieu

Nieuwe opgaven rondom verduurzaming van het energiesysteem, rondom klimaatverandering en het circulair maken van de economie zullen de komende jaren de inrichting van Nederland en Limburg mede bepalen. De Provincie werkt en bouwt samen met andere overheden, ondernemers, kennisinstellingen, maatschappelijke organisaties en burgers aan deze transitie. Hierbij zijn haalbaarheid, betaalbaarheid en draagvlak essentiële voorwaarden. We zetten vol in op innovatie, lokaal initiatief en grensoverschrijdende samenwerking en houden rekening met leefbaarheid, natuur en landschap, dat zodoende bijdraagt aan de versterking van de economische structuur en werkgelegenheid in Limburg.

Wat willen we bereiken?

Onze ambitie is het realiseren van een voor Limburg passende energiemix voor de toekomst, waarbij haalbaarheid, betaalbaarheid en draagvlak bij burgers, organisaties en bedrijven belangrijke voorwaarden zijn. Hiervoor is een innovatief energietransitiebeleid nodig, dat inzet op samenwerking en ruimte biedt voor lokaal initiatief. Tevens dient de energietransitie bij te dragen aan werkgelegenheid, versterking van de economische structuur in Limburg en ons minder afhankelijk te maken van fossiele brandstoffen uit het buitenland. Hiervoor zullen wij onze rol pakken bij de uitvoering van wetten en wettelijk geborgde afspraken, zoals het Klimaatakkoord en de Regionale Energie Strategieën (RES).

Energietransitie, een duurzame circulaire economie en een gezonde en veilige leefomgeving pakken we in samenhang aan. In dit verband is er ook aandacht voor de uitvoering van het bodemconvenant, de problematiek van de mijnbouwschade, de inzet van vergunningverlening, toezicht en handhaving inclusief de taken die zijn ondergebracht in de Regionale Uitvoeringsdiensten (RUD).

Wat vinden we daarbij belangrijk?

Criterium 1: Bij het realiseren van de energietransitie en circulaire economie stellen wij ons op als betrouwbare partner en houden rekening met haalbaarheid, betaalbaarheid en draagvlak van burgers en organisaties.

Criterium 2: Bij de ontwikkeling van duurzame energie projecten dient er ruimte te zijn voor lokaal initiatief en participatie.

Criterium 3: Bij de ontwikkeling van duurzame energie projecten dient zorgvuldig omgegaan te worden met schaarse ruimte en wordt op basis van een duurzaamheidsladder de ruimtelijke inpassing afgewogen.

Criterium 4: Bij het versterken van de kennisontwikkeling en innovatiekracht wordt optimaal gebruik gemaakt van Limburgse innovaties en het Brightsight-instituut, en zoeken wij samenwerkingsmogelijkheden met Duitse en Belgische bedrijven en kennisinstellingen.

Criterium 5: De Limburgse revolverende energiefondsen en stimuleringsregelingen zetten wij versterkt door.

Criterium 6: Limburgers wonen en werken in een gezonde en veilige leefomgeving en onacceptabele milieurisico's voor de Limburgers en hun omgeving (natuur) zijn vermeden.

Wat gaan wij daarvoor doen?

Product	3.7.1. Energie
Portefeuillehouder	Brugman-Rustenburg

De energievoorziening in Nederland en Limburg gaat fors veranderen. De versnelde afbouw van gaswinning in Groningen, de plannen in het Klimaatakkoord, de opkomst van nieuwe energiebronnen en de behoefte aan een toekomstbestendig energienetwerk vragen veel van de Limburgse samenleving. Limburg wil zich opstellen als betrouwbare partner van het Rijk en gemeenten. Dit betekent dat wij onze rol pakken bij de uitvoering van wetten en wettelijk geborgde afspraken (zoals energiebesparing via het VTH-instrumentarium (Vergunningen, Toezicht en Handhaving) en de totstandkoming van de RES). Haalbaarheid, betaalbaarheid en draagvlak zijn voor ons belangrijke voorwaarden.

Het werken aan een innovatief beleid voor de energievoorziening in Limburg betekent dat er de komende jaren ook volop wordt ingezet op innovatie, nieuwe werkgelegenheid en ruimte voor lokaal initiatief waarbij haalbaarheid, betaalbaarheid en draagvlak belangrijke randvoorwaarden zijn. Op basis van een nieuwe energiestrategie en bijbehorend programma zullen de contouren worden geschetst van de voor Limburg passende energiemix voor de toekomst.

Dit product draagt bij aan criterium 1 t/m 5 van dit programma.

Beoogde resultaten	
1.	Wij stellen een nieuwe kadernota ' provinciale energiestrategie ' (PES) op, waarin de ambities, doel- en taakstellingen en de provinciale rollen en inzet van instrumenten worden opgenomen. Daarbij wordt ook het nakomen van de wettelijke verplichtingen en gemaakte bestuursafspraken (Klimaatakkoord en RES) geborgd. Op basis van deze kadernota stellen wij een uitvoeringsprogramma energietransitie op.
2.	Wij dragen bij aan de totstandkoming van de twee Regionale Energie Strategieën in Limburg. Wij borgen de samenhang tussen de PES en de RES.
3.	Wij stellen een duurzaamheidsladder op voor ruimtelijke inpassing van de opwekking van duurzame energie. De lijn van de motie Dik-Faber c.q. het (ontwerp-) Nationale Omgevingsvisie (NOVI) wordt daarbij gevolgd. De duurzaamheidsladder zullen wij vastleggen in het Provinciale Omgevingsvisie (POVI).
4.	We voeren een grensoverschrijdende systeemstudie uit naar de duurzame energie-infrastructuur voor 2030 en 2050, in samenwerking met de netwerkbeheerders, de grote industrie (afnemers energie) en de opwekkers van duurzame energie om tijdig een betrouwbare en leveringszekere duurzame energie-infrastructuur (inclusief opslag van energie) te realiseren in Limburg. Een nationaal gelijk speelveld is hierbij een voorwaarde.
5.	Wij stellen een provinciale visie op voor duurzame warmtevoorziening , inclusief warmtenetten, restwarmte in de gebouwde - en industriële omgeving en geothermie. Wij brengen hierbij 'witte vlekken' in beeld, die ontstaan in de samenwerking met daarbij horende partners en wijzen voorkeurslocaties aan.

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
1	Provinciale energiestrategie (kadernota PES) wordt vastgesteld door PS	0	1	2020
2	Opstellen Regionale Energie Strategieën in samenwerking met andere overheden	0	1	2020
3	Opstellen duurzaamheidsladder en vaststellen door PS	0	1	2020

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
4	Uitvoeren grensoverschrijdende systeemstudie duurzame energie-infrastructuur	0	1	2020
5	Opstellen Provinciale visie op duurzame warmtevoorziening	0	1	2020

Product	3.7.2. Duurzaamheid en Circulaire economie
Portefeuillehouder	Burlet

In Limburg is een groot aantal partijen bezig om de omslag naar een duurzame circulaire economie in de praktijk te realiseren en te versnellen. Gekozen is om circulaire economie in plaats van duurzaamheid als product op te nemen. Duurzaam is een te algemeen en breed principe en omvat vele thema's gericht op people, planet profit. In een circulaire economie staat waardecreatie centraal. Het biedt nadrukkelijk kansen voor het bedrijfsleven (versterken concurrentiekracht industrieel systeem), nieuwe (internationale) markten, meer samenwerking in productketens, minder grondstoffenverbruik en kostenbesparing.

Gestart wordt met een gestructureerde analyse, inventarisatie en onderzoek van de huidige status en activiteiten van de blue en circulaire economie (inclusief recycling) in Limburg. Hierin wordt onder andere omzet, toegevoegde waarde, werkgelegenheid, kansen, bottlenecks, en (grensoverschrijdende) samenwerkingsverbanden in kaart gebracht. Het onderzoek legt de basis voor het opstellen van een actieprogramma Circulaire Economie Limburg 2020-2023 om aan een duurzame toekomst van het Limburgse ecosysteem te werken.

Invulling van de circulaire economie vindt plaats in verbinding met gerelateerde maatschappelijke (transitie) opgaven, met name de energietransitie. Daarnaast wordt de link gelegd met missie gedreven innovatiebeleid, landbouw (kringlooplandbouw), Brightlands campussen, biobased economy en de gebouwde omgeving.

Dit product draagt bij aan criterium 1 en 4 van dit programma.

Beoogde resultaten	
1.	Onderzoek Circulaire Economie Limburg Rol Provincie: <i>ondersteuner, procesmanager, subsidiënt, partner</i>
2.	Actieprogramma Circulaire Economie Limburg 2020-2023, start uitvoering Rol Provincie: <i>ondersteuner, procesmanager, subsidiënt, partner</i>

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
1	Onderzoek Circulaire economie Limburg	0	1	2020
2	Actieprogramma Circulaire Economie Limburg is opgesteld en door PS vastgesteld	0	1	2020

Product	3.7.3. Milieu
Portefeuillehouder	Burlet / Housmans

Onze ambitie is een gezonde en veilige leefomgeving in Limburg. Wij werken hieraan op de onderwerpen luchtkwaliteit, geluidhinder, geurhinder, bodem en ondergrond, externe veiligheid en een adequate uitvoering van onze VTH-taken. Wij houden ons aan de normen die Europees en nationaal worden gesteld, zetten in op een efficiënte en professionele uitvoering van onze (wettelijke) kerntaken op het gebied van milieu en vinden dat bij grootschalige ruimtelijke ontwikkelingen kansen voor verbetering van de leefomgevingskwaliteit volwaardig in de afwegingen moet worden meegenomen. Voor een duurzame inrichting bekijken wij bestaande activiteiten en nieuwe ontwikkelingen in samenhang. Daarbij differentiëren wij tussen locaties (van industriële activiteiten of 'levendige' ontmoetingsplekken tot woongebieden en rustig landschap), omdat het meer perspectief biedt op duurzame, kosteneffectieve oplossingen met een groter maatschappelijk rendement en draagvlak.

We zetten de grensoverschrijdende milieusamenwerking voort die al 25 jaar bestaat en waarin de nadruk ligt op grensoverschrijdende informatie-uitwisseling (milieu-atlas), kennisuitwisseling in het dossier 'milieu en gezondheid' en bekijken met onze partners of uitbreiding naar een circulaire economie tot de mogelijkheden behoort.

Het is van belang om het aantal blootgestelden aan overmatige geluidbelasting, stikstofoxiden (NOx) en fijnstof rondom industriële activiteiten, rondom intensieve veehouderij en langs drukke wegen te blijven monitoren en beleid zo nodig aan te passen om Limburg aantrekkelijk te houden.

Tot de kerntaken op het gebied van luchtkwaliteit, geluid en externe veiligheid horen in ieder geval:

- een programmatische aanpak o.a. op het gebied van geluidhinder. Met het Actieplan Omgevingslawaaï provinciale wegen 2019 - 2023 verminderen wij geluidhinder langs provinciale wegen;
- kansen voor verbetering van de leefomgevingskwaliteit volwaardig in de afwegingen rond ruimtelijke ontwikkelingen mee te nemen. Door ruimtelijke ontwikkelingen duurzaam te laten plaatsvinden, vermindert geluidsoverlast, luchtverontreiniging, geurhinder en trillinghinder;
- een aanpak van de luchtkwaliteit gericht op een gezonde leefomgeving;
- monitoring van de luchtkwaliteit;
- uitvoering van (a) bevoegd gezag taken op het gebied van externe veiligheid en de Wet geluidhinder, (b) uitvoering van het stiltegebiedenbeleid en (c) uitvoering van metingen van luchtemissies en geluid bij bedrijven een adequate implementatie van de Omgevingswet in het bijzonder voor wat betreft de beheersing van geluidemissies (geluidproductieplafonds voor provinciale wegen en regionale bedrijventerreinen).

De kerntaken met betrekking tot bodem en ondergrond zijn opgenomen in product 3.7.4.

Het product draagt bij aan criterium 6 van dit programma.

Beoogde resultaten
<p>1. Verbeteren en minimaal voldoen aan de normen van milieuaspecten in de leefomgeving. Organiseren, bijstellen en evalueren van lopende programma's, waaronder het actieplan omgevingslawaaï provinciale wegen 2019-2023. In het actieplan wordt beleid vastgelegd gericht op het beheersen en zo nodig verminderen van de geluidbelasting om zo een gezonde woon- en leefomgeving te bevorderen. Daarvoor is in het actieplan opgenomen waar in de planperiode geluidreducerend asfalt wordt aangebracht op het moment dat groot onderhoud aan of reconstructie van de weg plaatsvindt.</p> <p>Rol Provincie: <i>toetsen, ondersteunen, bevoegd gezag</i></p>

Beoogde resultaten

2. Uitvoeren van bevoegd gezag taken milieu: het beheren van de geluidbelastingkaart en de luchtkwaliteitskaart en de geluidzones van Chemelot en VDL-Nedcar.
Rol Provincie: *bevoegd gezag*
3. Opstellen van het VTH-beleidsplan 2021-2024.
Rol Provincie: *procesmanager, bevoegd gezag*
4. Opstellen van het VTH-Uitvoeringsprogramma 2021.
Rol Provincie: *procesmanager, bevoegd gezag*

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
1	De jaarschijven van het Actieplan omgevingslawaai provinciale wegen zijn gerealiseerd.	100%	100%	2020
3	Opstellen van het VTH beleidsplan 2021-2024.	-	1	2020
4	Opstellen van het VTH Uitvoeringsprogramma 2021.	-	1	2020

Toelichting prestatie-indicatoren

1. Het actieplan omgevingslawaai provinciale wegen is een meerjarenprogramma met een looptijd van 5 jaar, waarbij de resultaten en activiteiten binnen elk kalenderjaar worden aangeduid als jaarschijf. Een jaarschijf wordt als succesvol uitgevoerd beschouwd als al die resultaten en activiteiten zijn gerealiseerd dan wel de uitvoering van het meerjarenprogramma in relatie tot de bovenliggende doelstellingen op koers ligt.
3. Het vigerende VTH-Beleidsplan 2017-2020 loopt tot en met 2020. De actualisatie is in 2019 in gang gezet om eventuele accenten die volgen uit het college programma 2019-2023 door te laten werken. Het streven is om in 2020 het VTH-beleidsplan voor de periode 2021-2024 vast te stellen.
4. GS stellen binnen de kaders van het VTH-beleidsplan jaarlijks een Uitvoeringsprogramma vast. De bestuurlijke prioriteiten die volgen uit het college programma worden verwerkt in het VTH-uitvoeringsprogramma 2021.

Product	3.7.4. Bodem en ondergrond
Portefeuillehouder	Burlet

Het Convenant bodem en ondergrond 2016 - 2020 is in 2015 door het Rijk, het Interprovinciaal Overleg (IPO), de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) en de Unie van Waterschappen (UWW) vastgesteld. Het bevat de afspraken die moeten leiden tot afronding van de bodemsaneringsoperatie en ontwikkeling naar een duurzaam en efficiënt beheer en gebruik van bodem en ondergrond. Concreet zullen alle bekende locaties met verontreinigingen waaraan onaanvaardbare risico's zijn verbonden, in 2020 zijn gesaneerd dan wel beheerst. Anderzijds behelzen de afspraken het ontwikkelen en toepassen van beleid en instrumentarium, dat gericht is op de verdere inrichting van een duurzaam en efficiënt beheer en gebruik van bodem en ondergrond. De medebewindstaak Wet bodembescherming speelt hierbij een rol en zal geleidelijk overgaan in de Omgevingswet.

Dit product draagt bij aan criterium 6 van dit programma.

Beoogde resultaten

1. Meerjarenprogramma bodem en ondergrond 2016 – 2020

Rijk, IPO, VNG en UvW hebben afspraken gemaakt voor de periode 2016-2020 over de verdere ontwikkeling naar een duurzaam en efficiënt beheer en gebruik van de bodem en ondergrond. Aan de hand van het in 2015 door GS vastgestelde Meerjarenprogramma bodem en ondergrond 2016 – 2020 wordt jaarlijks, en dus ook voor 2020 via een actieprogramma invulling gegeven aan de in het convenant gemaakte afspraken. Binnen de programmalijn bodemsanering en –beheer zullen op een 7-tal kernpunten activiteiten worden ontplooid die een belangrijke bijdrage leveren als het gaat om het bodem- en watersysteem. Binnen de programmalijn ondergrond zal het accent liggen bij het stimuleren van 3D-ruimtelijke ordening en het organiseren van kennis en informatiebeheer. Beide programmalijnen geven invulling aan de transitie van bodemsanering naar duurzaam gebruik van bodem en ondergrond.

Rol Provincie: *bevoegd gezag, partner*

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
1	Naleving convenantsafspraken.	80%	100%	2020

Toelichting prestatie-indicatoren

1. De convenantsafspraken lopen van 2016 tot en met 2020. In het door GS vast te stellen actieprogramma (dat via een informerend Statenstuk aan de Statencommissie wordt toegestuurd) wordt jaarlijks geëvalueerd of de uitvoering van het meerjarenprogramma op koers ligt.

Product	3.7.5. Mijnbouwschade
Portefeuillehouder	Dritty

De na-ijlende effecten van de voormalige steenkoolwinning in Limburg worden steeds meer zichtbaar. Hoewel de verantwoordelijkheid voor deze na-ijlende effecten formeel bij de voormalige mijnbouwexploitanten en het Rijk ligt, zullen wij de activiteiten die meer inzicht geven in deze na-ijlende effecten alsmede in de mogelijke (negatieve) consequenties hiervan blijven ondersteunen gericht op een nog betere rijksregeling. Ook blijven wij opkomen voor de belangen van gedupeerden van mijn(water)schade, onder andere in afwachting van de uitspraak van de Raad van State in het proefproces over de verjaring van mijn(water)schade en door ons in te zetten voor het in het leven roepen van een landelijke vergoedingsregeling voor mijn(water)schade.

Het is belangrijk dat overheden bij ruimtelijke planontwikkeling, nieuwe bouwplannen en bij hun taken in kader van bouw- en woningtoezicht rekening houden met het mogelijk optreden van deze na-ijlende effecten, voor zowel bestaande als nog nieuw te realiseren bouwwerken, zodat tijdig gepaste maatregelen kunnen worden genomen om eventuele risico's van het ontstaan van schade te voorkomen. Ten behoeve hiervan is een meerjarig uitvoeringsprogramma in uitvoering, die de hiervoor noodzakelijke gegevens aanlevert.

Samen met de tien betrokken gemeenten van het voormalige mijnbouwgebied is in september 2019 gestart met een Informatiecentrum Nazorg Steenkoolwinning, die de betrokken overheden

inhoudelijk ondersteunt bij dit onderwerp. Tevens maakt dit centrum de data eenvoudig raadpleegbaar.

Tot de periode dat een door het Rijk op te zetten landelijke vergoedingsregeling voor schadegevallen als gevolg van de vroegere mijnbouw in Limburg beschikbaar komt, kunnen eigenaren van woningen waar sprake is van een onveilige woonsituatie, dan wel op korte termijn te verwachten is, een aanvraag voor vergoeding van herstel van deze mijnbouwschade indienen bij de Stichting Calamiteitenfonds Mijn(water)schade Limburg.

Dit product draagt bij aan criterium 6 van dit programma.

Beoogde resultaten	
1.	Een door het Rijk opgestelde landelijke regeling voor vergoeding van mijnbouwschades in Limburg is beschikbaar. Rol Provincie: <i>ondersteuner</i>
2.	Uitvoering geven aan het meerjarig uitvoeringsprogramma naar de na-ijlende effecten van de steenkoolwinning. Rol Provincie: <i>procesmanager</i>

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
1	Beschikbaarheid landelijke schadevergoedingsregeling voor Limburg.	0	1	2020

Toelichting prestatie-indicatoren	
1.	De minister van Economische Zaken en Klimaat (EZK) heeft aan de Tweede Kamer toegezegd dat voor mijnbouwschades in Nederland een landelijk vergoedingsregeling zal worden opgezet. De minister heeft aangegeven dat deze regeling ook voor schadegevallen als gevolg van de vroegere steenkoolwinning van toepassing zal zijn. De minister zoekt hierbij ook afstemming met de regio. De minister heeft toegezegd dat deze regeling in 2020 beschikbaar komt.

Product	3.7.11. Coördinatie RUD
Portefeuillehouder	Housmans

De provincie Limburg heeft in lijn met de vereisten van de Wet vergunningverlening-toezicht-en-handhaving (VTH) én omwille van de efficiënte uitvoering van taken op regionaal schaalniveau een aantal taken op het gebied van vergunningverlening, toezicht en handhaving en de uitvoering van meettechnische taken (via mandaat) op afstand geplaatst in de Regionale Uitvoerings Diensten (RUD's): de RUD Zuid Limburg [als eigenstandige organisatie op basis van een gemeenschappelijke regeling] en RUD Limburg Noord [functionerend als een netwerk-RUD vanuit de aangesloten leden in de gemeenschappelijke regeling]. De feitelijke werkzaamheden voor de provinciale inrichtingen in Midden- en Noord-Limburg zijn door Gedeputeerde Staten opgedragen aan de RUD ZL. Daar waar op basis van maatschappelijke ontwikkelingen en/of bestuurlijke prioriteiten andere of extra taken moeten worden uitgevoerd (bijvoorbeeld de mestproblematiek of intensivering toezicht op branches) zal dit via separate opdrachtverlening plaats vinden. Ook voor deze bij de RUD's ondergebrachte taken geldt dat

zij in de breedste zin bijdragen aan de realisatie van doelstellingen van deze programmabegroting ten aanzien van zowel het realiseren van projecten, als aan een gezonde en veilige leefomgeving en meer specifiek aan de programma's Ruimtelijke dynamiek en kwaliteit (programma 3.4) en de producten 3.7.1 Energie, en 3.7.3 Milieu.

Gedeputeerde Staten zijn ingevolge de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) voor een afgebakend deel het bevoegd gezag voor het verlenen van omgevingsvergunningen. GS zijn bevoegd gezag voor de meest risicovolle en/of milieubelastende activiteiten / bedrijven.

Onder vergunningverlening wordt ook het behandelen van meldingen en het afgeven van ontheffingen verstaan, alsmede het beoordelen van rapportages en milieujaarverslagen.

De provinciale beleidsvrijheid bij dit product is op inhoud (zeer) beperkt. Waar we, omwille van een passend antwoord op de maatschappelijke vragen en/of het realiseren van een gezonde en veilige leefomgeving en de invulling van onze verantwoordelijkheid jegens bedrijven en burgers, vinden dat we aan vergunningen voorschriften moeten verbinden die mogelijk "niet gangbaar" zijn of we in het kader van zowel vergunningverlening als toezicht en handhaving vernieuwende interpretaties van bestaande regels passend en noodzakelijk vinden, zullen we dat -altijd doordacht en weloverwogen, maar tegelijkertijd zonder schroom voor de altijd aanwezige juridische risico's- niet nalaten.

Het Aanvalsplan Risicovolle Bedrijven dat in 2019 is ingezet, zetten we door. Daarnaast starten we actief een lobbybeleid voor verbeteringen en oplossingen binnen de afvalketen, passend binnen de in het collegeprogramma 2019-2023 vermelde ambitie, om in IPO verband te pleiten voor de mogelijkheid van financiële borgstelling voor afvalverwerkingsbedrijven met een hoog risicoprofiel. Evenals het uitwerken en toepassen van andere mogelijkheden om via vergunningvoorschriften het normconform gedrag van deze bedrijven "aan de voorkant" zo goed mogelijk geregeld te hebben.

Gedeputeerde Staten zijn ingevolge de Wabo voor het afgebakende deel waarvoor zij bevoegd zijn in het kader van de vergunningverlening eveneens bevoegd gezag voor toezicht en handhaving.

Onder dit product wordt ook het behandelen van klachten en meldingen ongewone voorvallen gezien, alsmede het beoordelen van rapportages en milieujaarverslagen.

Handhaven is een beginselplicht. In het VTH-beleidsplan 2017-2020 en het daarop gebaseerde VTH-uitvoeringsprogramma, die maatgevend zijn voor de uitvoering van toezicht en handhaving, zijn aangegeven dat we toezicht en handhaving via een risicogerichte benadering (en beoordeling van het naleefgedrag) op het vereiste wettelijk bepaalde minimumniveau uitvoeren. Het collegeprogramma voegt daar de ambitie aan toe dat het toezicht op naleving van vergunningvoorschriften door (afvalverwerkende) bedrijven wordt geïntensiveerd. Ook daar geldt het Aanvalsplan Risicovolle Bedrijven als basis.

We volgen ook voor de taken die we bij de RUD's hebben ondergebracht in onze aanpak de landelijke afspraken zoals vertaald in de Landelijke Handhavingsstrategie (LHS).

In het kader van vergunningverlening en Toezicht/Handhaving Wabo worden op het gebied van luchtkwaliteit en geluidhinder door de overheid onderzoeken uitgevoerd, dan wel controle als dat onderzoek door derden gebeurt. Dit betreft zowel monitoring als metingen bij bedrijven (emissies) en in de leefomgeving (immissies).

Daarnaast worden adviezen gegeven m.b.t. meet technische voorschriften (bijv. emissie-eisen, handhaafbaarheid, technieken) en beoordelingen uitgevoerd m.b.t. onderzoeksrapporten, meetprogramma's e.d. Voorts worden verspreidingsberekeningen verricht en gecontroleerd.

In het kader van de leefomgevingskwaliteit vindt langdurige monitoring van de luchtkwaliteit plaats. Ook worden klachten (binnen)lucht en geluid geverifieerd die via de brandweer, gemeenten of Gemeentelijke Gezondheidsdienst (GGD) zijn gemeld.

Ook de uitvoering van deze meet technische taken (onderzoek en advies) is ondergebracht bij de RUD ZL.

Samengevat leidt deelname aan de twee gemeenschappelijke regelingen (RUD ZL en RUD LN) en het uitplaatsen van de genoemde werkzaamheden naar de RUD ZL tot de volgende uit te voeren werkzaamheden:

- het opdrachtgeverschap van de Provincie naar de RUD ZL;
- het jaarlijks uitwerken van de werkzaamheden die op basis van het VTH-uitvoeringsprogramma door de RUD ZL moeten worden verricht als onderdeel van de Gemeenschappelijke Regeling RUD ZL en ter invulling van de provinciale taken in Noord- en Midden-Limburg conform de afspraken in de netwerkRUD die de Gemeenschappelijke regeling RUD LN is;
- het accountmanagement in relatie tot de RUD's;
- monitoring en evaluatie van de door de RUD ZL uitgevoerde taken;
- de advisering van GS op basis van adviezen van de RUD ZL in bestuurlijk gevoelige dossiers;
- het beheer van het eigenaarschap in de twee Gemeenschappelijke Regelingen;
- het adviseren van Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten ten aanzien van de provinciale taken en bevoegdheden uit de Wet Gemeenschappelijke Regelingen; voor Provinciale staten is met name van belang dat zij zienswijzen kunnen inbrengen op de ontwerpbegrotingen van beide Gemeenschappelijke Regelingen.

Dit product draagt bij aan criterium 6 van dit programma en aan criterium 1 van programma 3.4. Ruimtelijke dynamiek en kwaliteit.

Beoogde resultaten	
1.	Opdrachtverlening aan de RUD ZL op basis van het VTH-uitvoeringsprogramma Rol Provincie: <i>toetsers, bevoegd gezag, financier, partner</i>
2.	Monitoring en evaluatie van de door de RUD ZL uitgevoerde taken Rol Provincie: <i>toetsers, ondersteuner, bevoegd gezag, financier, partner</i>
3.	Inbreng provinciale belangen in de Gemeenschappelijke Regelingen RUD ZL en RUD LN via Algemeen Bestuur (RUD LN) en Algemeen Bestuur en / Dagelijks Bestuur (RUD ZL) Rol Provincie: <i>financier, partner</i>

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
1	Opdrachtverlening aan RUD ZL op basis van VTH-uitvoeringsprogramma.	0	1	2020
2	Monitoring en evaluatie van de door de RUD ZL verrichte werkzaamheden in relatie tot de verleende opdracht.	0	1	2020
3	Inbreng provinciale belangen als onderdeel van de Gemeenschappelijke Regelingen in de AB's van RUD ZL en RUD LN.	0	2	2020

Toelichting prestatie-indicatoren	
1.	De opdrachtverlening wordt jaarlijks gemaakt in samenspraak met en op basis van het werkprogramma van de RUD ZL.
2.	De kwartaaloverleggen met de RUD ZL worden benut om de voortgang van de werkzaamheden te bespreken in relatie tot de opdracht en de ramingen zoals die in de begroting van enerzijds de RUD ZL en anderzijds de provincie zijn opgenomen.
3.	Onderdeel van de voorbereidingen van de AB-vergaderingen van de RUD's is ook de bespreking van de conceptbegrotingen 2021 door de Statencommissie.

Product	3.7.12. Vergunningen
Portefeuillehouder	Burlet / Brugman-Rustenburg (Wnb)

Het verlenen van vergunningen, ontheffingen en toestemmingen en het accepteren van meldingen zijn wettelijke taken en is noodzakelijk voor het voorkomen van activiteiten die bij wet verboden zijn. Deze activiteiten en handelingen worden onder afgewogen voorwaarden toegestaan. Op deze wijze draagt vergunningverlening in de breedste zin bij aan de doelstellingen van deze programmabegroting ten aanzien van zowel het realiseren van projecten, als aan een gezond en veilige leefomgeving en meer specifiek aan de programma 3.4. Ruimtelijke dynamiek en kwaliteit, product 3.7.1. Energie, product 3.7.2. Duurzaamheid en Circulaire economie en product 3.7.3. Milieu.

Gedeputeerde Staten (GS) zijn het bevoegd gezag voor het verlenen van vergunningen op basis van de Ontgrondingenwet, de Waterwet, de Luchtvaartwet, de Mijnbouwwet en de Omgevingsverordening Limburg. Verder zijn Gedeputeerde Staten bevoegd gezag in het kader van de Wet bodembescherming (onder 3.7.4 in deze Programmabegroting) en de Wet natuurbescherming (onder 3.8.1. Natuur in deze Programmabegroting). De provinciale bevoegdheden in het kader van de Wet Algemene Bepalingen Omgevingsrecht (WABO), het Vuurwerkbesluit en het toezicht op de naleving van de Wet bodembescherming hebben Gedeputeerde Staten in lijn met de Wet VTH ondergebracht bij de RUD ZL (onder 3.7.11 Coördinatie RUD in deze Programmabegroting). Het verlenen van Hogere Waarden Wet geluidhinder wordt in die gevallen waarvoor Gedeputeerde Staten bevoegd zijn door de provinciale organisatie voorbereid.

Onder vergunningverlening voor de ontgrondingen valt ook het beoordelen van werk- en eindplannen. De wijze waarop mede invulling wordt gegeven aan de vergunningverlening is vastgelegd in/via het POL 2014, het VTH-Beleidsplan en het VTH-uitvoeringsprogramma. Het werkaanbod is voor het overgrote deel vraaggestuurd.

Dit product draagt bij aan criterium 1 van dit programma.

Vergunningverlening in het kader van de Omgevingsverordening Limburg (OVL) is een autonome taak (dus met beleidsvrijheid binnen relevante wettelijke kaders). Ook voor de OVL geldt het Provinciaal Omgevingsplan Limburg (POL) als beleidskader.

De rol als bevoegd gezag in het kader van de Wet hygiëne en veiligheid badinrichtingen en zwemgelegenheden (Whvbz) wordt vooral via het toezicht en handhaving ingevuld. Zie ook product Handhaving (3.7.13).

Dit product draagt bij aan de realisatie van criterium 6 van dit programma en criterium 1 van programma 3.4. Ruimtelijke dynamiek en kwaliteit.

Beoogde resultaten	
1.	Uitvoering van vergunningverlening Ontgrondingenwet, Mijnbouwwet, Luchtvaartwet, Waterwet, Omgevingsverordening, Wet Geluidhinder en Whvbz conform VTH-Beleidsplan en VTH-uitvoeringsprogramma. Rol Provincie: <i>toetsers, bevoegd gezag</i>

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
1	Het binnen de wettelijke termijn verlenen van beschikkingen en ontheffingen en accepteren van meldingen.	95%	100%	2020

Toelichting prestatie-indicatoren

1. Voor het totaal aan vergunningverleningen, ontheffingen en toestemmingen varieert het percentage van de beschikkingen die binnen de wettelijke termijn worden verleend tussen de 90% en 100%; het streven blijft gericht op 100% afdoening binnen de wettelijke termijn.

Product	3.7.13. Handhaving
Portefeuillehouders	Housmans

Daar waar Gedeputeerde Staten het bevoegd gezag zijn voor het verlenen van vergunningen, ontheffingen en toestemmingen en het accepteren van meldingen, zijn zij ook verplicht om toe te zien op de juiste naleving van de wettelijke regelingen en de voorschriften van vergunningen en ontheffingen en om handhavend op te treden ingeval van naleving geen sprake is. Toezicht en handhaving dragen op deze wijze in de breedste zin bij aan de doelstellingen van deze programmabegroting ten aanzien van het realiseren van een gezonde en veilige leefomgeving en meer specifiek aan de programma's Ruimtelijke dynamiek en kwaliteit (3.4.) en de producten 3.7.1. Energie, 3.7.2. Duurzaamheid en Circulaire economie, 3.7.3. Milieu en 3.8.1. Natuur. Provinciale taken op het gebied van toezicht en handhaving betreffen de Ontgrondingenwet, de Waterwet, de Luchtvaartwet, de Wet natuurbescherming, de Wet hygiëne en veiligheid badinrichtingen en zwemgelegenheden (Whvbz), de Mijnbouwwet en de Omgevingsverordening Limburg 2014. De uitvoerende taken voor wat betreft de controle op de open zwemwateren (onderdeel van de provinciale taken in het kader van de Whvbz) zijn via een delegatiebesluit volledig gedelegeerd aan het Waterschap Limburg.

Verder zijn Gedeputeerde Staten bevoegd gezag in het kader van de Wet bodembescherming (onder product Bodem en ondergrond (3.7.4 in deze Programmabegroting); het toezicht op de naleving van regels van de Wet bodembescherming en alle daar uit voortvloeiende uitvoeringsbesluiten en regelingen is ondergebracht bij de RUD ZL (onder 3.7.11 in deze Programmabegroting). Dat laatste geldt ook voor de toezichthoudende en handhavende taken voor de provinciale bevoegdheden in het kader van het Vuurwerkbesluit en de Wet Algemene Bepalingen Omgevingsrecht (WABO). Het feitelijk effectueren van een via de RUD ZL opgelegde last onder bestuursdwang is vervolgens een taak die niet bij de RUD ZL is belegd en door de provinciale organisatie wordt uitgevoerd.

In het VTH beleidsplan Limburg 2017-2020 en het daarop gebaseerde VTH uitvoeringsprogramma, die maatgevend zijn voor de uitvoering van toezicht en handhaving, is aangegeven dat we toezicht en handhaving via een risicogerichte benadering weliswaar op het vereiste wettelijk bepaalde minimumniveau uitvoeren, maar dat we via diezelfde risicogerichte benadering (bv. bij de controle van ontgrondingenvergunningen), via doordacht 'meedenken aan de voorkant' ("assistance compliance" in het kader van de Whvbz) of het uitwerken van werkprotocollen (bv. bij het onderhoud van hoogspanningsleidingen in relatie tot de daaronder groeiende vegetatie) de efficiëntie en de effectiviteit van het uitgevoerde toezicht vergroten. We volgen in onze handavings-aanpak de landelijke afspraken zoals vertaald in de Landelijke Handavings Strategie (LHS).

In het collegeprogramma 2019-2023 zijn meerdere ambities opgenomen ten aanzien van veiligheid en kwaliteit, die maken dat dit college op basis van de beschreven maatschappelijke opgaven op onderdelen de lat ten aanzien van toezicht en handhaving beduidend hoger wenst te leggen dan het wettelijke minimum:

- extra slagkracht voor de groene brigade om veiligheid en kwaliteit te behouden voor het Limburgse buitengebied;

- in overleg treden met gemeenten en rijksoverheid om te pleiten voor voldoende politie- en handhavingscapaciteit;
- de samenwerking tussen alle toezicht- en handhavingspartners in het buitengebied verder te verbeteren (Groene Coördinatie);
- het intensiveren van het toezicht op de (afvalverwerkende) bedrijven (als WABO-gerelateerd resultaat opgenomen onder 3.7.11. Coördinatie RUD van deze Programmabegroting).

Die grotere ambitie op het gebied van toezicht en handhaving vertaalt zich in een provinciale rol om de mede door gemeenten en terreinbeherende organisaties ingezette regionale samenwerking tussen toezichthoudende instanties, in het kader van het buitengebied (“Groene Coördinatie”) verder vorm te geven in de hele provincie en daar extra provinciale capaciteit aan toe te voegen. De provincie gaat ook de samenwerking tussen bevoegde instanties op het gebied van de milieuwetten (“het grijze spoor”) organiseren en vormgeven.

Naast het toezicht en de handhaving op grond van de wettelijke taken voeren wij ook toezicht uit op het juiste gebruik van toegekende subsidies. Het conform afspraak inzetten van gemeenschapsgeld is primair een verantwoordelijkheid van degene aan wie de subsidie is toegekend, maar steekproefsgewijs (a-select, maar ook geselecteerd en dus gericht) zullen wij er op toezien dat subsidies worden ingezet waarvoor ze zijn toegekend. Het accent ligt daarbij op subsidies in het kader van de realisatie van natuur.

Dit product draagt bij aan criterium 6 van dit programma en aan criterium 1 van programma 3.4. Ruimtelijke dynamiek en kwaliteit.

Beoogde resultaten

1. Wettelijke taakuitvoering toezicht en handhaving in het kader van de volgende verordening en wetten:
  - Waterwet;
  - Wet natuurbescherming (gebiedsbescherming, soortenbescherming, houtopstanden);
  - Mijnbouwwet;
  - Ontgrondingenwet;
  - Luchtvaartwet;
  - Wet hygiëne en veiligheid badinrichtingen en zwemgelegenheden;
  - Omgevingsverordening Limburg 2014 (grondwaterbescherming, milieubeschermingsgebieden, stiltegebieden).
 Rol Provincie: *bevoegd gezag*
2. Coördinatie van provincie-brede samenwerking van toezichthoudende en handhavende instanties met taken in het buitengebied (Groene Coördinatie).
 Rol Provincie: *ondersteuner, procesmanager, bevoegd gezag, subsidiënt, partner*
3. Toezicht op de juiste aanwending van subsidies (op basis van een aselect en select bepaalde steekproef).
 Rol Provincie: *toetsers*
4. Slagkracht groene brigade.
 Rol Provincie: *procesmanager*
5. Overleg met gemeenten en rijksoverheid om te pleiten voor voldoende politie- en handhavingscapaciteit en het beschikbaar stellen van voldoende financiële middelen in de afhandeling van drugsdumpingen.
 Rol Provincie: *procesmanager, subsidiënt*

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
1	Uitvoeren en indien nodig handhaven overeenkomstig het VTH uitvoeringsprogramma 2020	100%	100%	2020
2	Groene Coördinatie vormgeven voor heel Limburg, conform voorbeeld "Beekdaelen"	0	1	2020
3	Continueren uitvoeren toezicht op subsidies overeenkomstig het VTH-uitvoeringsprogramma 2020	100%	100%	2020
4	Slagkracht Groene Brigade capacitair en qua uitrusting op orde	0	1	2020
5	Overleg met gemeenten en politie over beschikbare handhavingscapaciteit gevoerd en voldoende financiële middelen voor afhandeling drugsdumpingen vastgelegd.	0	1	2020

Toelichting prestatie-indicatoren

1. en 3. uitgangspunt is te voldoen aan alle afspraken uit het uitvoeringsprogramma VTH
2, 4. en 5. uitbreiden van de werking van het convenant en het voeren van overleg met gemeenten en politie over samenwerking en beschikbare capaciteit zijn concreet te benoemen stappen; het effect van een provincie-breed convenant en afspraken omtrent (vergrote/efficiënte[re]) inzet van toezicht- en handhavingscapaciteit zal merkbaar moeten gaan worden middels een andere intensiteit en effectiviteit van het toezicht/de handhaving. Die ontwikkeling zullen we via aanpassing van de prestatie-indicatoren in de lopende begrotingscyclus telkens meenemen.

Wat mag het kosten?

€ x 1.000

3.7. Energie, circulaire economie en milieu	Begroting ná wijz. 2019	Begroting 2020	Meerjarenraming		
			2021	2022	2023
Lasten					
3.7.1. Energie	6.455	110	0	0	0
3.7.2. Duurzaamheid en circulaire economie	189	0	0	0	0
3.7.3. Milieu	557	146	148	150	152
3.7.4. Bodem en ondergrond	3.882	1.725	50	50	50
3.7.5. Mijnbouwschade	2.547	1.361	647	647	647
3.7.6. Vergunningen bijzondere wetten (m.i.v. 2020 onder 3.7.12)	33	0	0	0	0
3.7.7. Handhaving bijzondere wetten (m.i.v. 2020 onder 3.7.13)	535	0	0	0	0
3.7.10. Handhaving WABO (m.i.v. 2020 onder 3.7.11)	250	0	0	0	0
3.7.11. Coördinatie RUD	7.246	6.971	7.099	7.230	7.362
3.7.12. Vergunningen	0	34	34	35	35
3.7.13. Handhaving	0	440	445	450	455
<i>Personele lasten</i>	5.187	7.687	7.761	7.799	7.792
<i>Kapitaallasten</i>	95	60	47	40	7
Totaal lasten	26.975	18.535	16.231	16.401	16.502
Baten					
3.7.1. Energie	1.362	0	0	0	0
3.7.3. Milieu	337	0	0	0	0
3.7.4. Bodem en ondergrond	1.675	1.675	0	0	0
3.7.5. Mijnbouwschade	1.361	1.361	647	647	647
3.7.6. Vergunningen bijzondere wetten (m.i.v. 2020 onder 3.7.12)	37	0	0	0	0
3.7.7. Handhaving bijzondere wetten (m.i.v. 2020 onder 3.7.13)	237	0	0	0	0
3.7.9. Vergunningen WABO (m.i.v. 2020 onder 3.7.12)	586	0	0	0	0
3.7.10. Handhaving WABO (m.i.v. 2020 onder 3.7.11)	760	0	0	0	0
3.7.11. Coördinatie RUD	0	1.357	1.369	620	632
3.7.12. Vergunningen	0	916	933	951	969
3.7.13. Handhaving	0	138	138	138	138
Totaal baten	6.355	5.447	3.087	2.356	2.386
Totaal saldo van baten en lasten	-20.620	-13.088	-13.145	-14.045	-14.116
Mutatie reserves					
<i>Aanwending reserves</i>					
Egalisatiereserve DU-uitkering externe veiligheid	526	0	0	0	0
Reserve DU-uitkering bodemsanering	1.926	0	0	0	0
Reserve DU Naijl-effecten mijnbouw	323	0	0	0	0
	2.775	0	0	0	0
Saldo mutatie reserves	2.775	0	0	0	0
Resultaat	-17.845	-13.088	-13.145	-14.045	-14.116

Financiële toelichting

- 3.7.1. Het budget in 2020 bedraagt € 0,11 mln. en is bestemd voor procesondersteuning energietransitie.
Het verschil met 2019 (€ 6,34 mln.) is grotendeels te verklaren door afronding showcases en projecten (Beleidsbrief Asbest), uitvoering Stimuleringslening Duurzaam Thuis en het Beleidskader: Energie in transitie – opmaat naar LEKTA.
- 3.7.2. In de begroting 2020 zijn er voor dit product geen middelen opgenomen. Deze zullen na vaststelling van het actieprogramma Circulaire economie Limburg in de loop van 2020 volgen. Het verschil met de begroting 2019 ad € 0,09 mln. wordt verklaard, doordat voor dit nieuwe product nog een kader wordt opgesteld en nog geen middelen beschikbaar zijn.
- 3.7.3. Voor de uitvoering van milieubeleid is in 2020 een budget beschikbaar van € 0,15 mln. Dit betreft een structureel budget voor 2020 en volgende jaren. Het verschil ad € 0,41 mln. ten opzichte van 2019 heeft betrekking op het Programma Impuls Omgevingsveiligheid.
- 3.7.4. Het budget in 2020 bedraagt € 1,76 mln.

Het verschil met de gewijzigde begroting 2019 (€ 3,88 mln.) wordt met name verklaard door het actieprogramma bodem -en ondergrond 2020 waarvoor € 1,67 mln. is opgenomen. Dekking vindt plaats vanuit de meicirculaire provinciefonds 2019. Het begrote bedrag is substantieel lager dan de gewijzigde begroting 2019. Oorzaak is gelegen in de jaarlijkse planning en uitvoering actieprogramma bodem- en ondergrond. Daarnaast betreft het verschil het regulier budget ad € 0,05 mln. voor bodemsanering eigen beheer (SEB), welke is overgeheveld vanuit het product 3.7.3. Het overige verschil met de begroting 2019 wordt veroorzaakt door het niet meer opnemen van budgetten voor Edelchemie in 2020. Oorzaak is de afronding van het project eind 2019.

3.7.5. Het budget in 2020 bedraagt € 1,36 mln.

Deze middelen worden ingezet om samen met de regio de (beheers)maatregelen uit te voeren. Dit betreft een doorlopend meerjarig uitvoeringsprogramma, op basis van het in opdracht van het Rijk uitgevoerd onderzoek naar de na-ijlende gevolgen van steenkoolwinning in Zuid-Limburg. Dekking vindt in 2020 en volgende jaren plaats vanuit de door het Rijk beschikbaar gestelde decentralisatie-uitkering na-ijlende effecten steenkoolwinning. Het verschil met de begroting 2019 (€ 1,19 mln.) is te verklaren door een bijdrage aan het Noodfonds schade steenkoolwinning en een bijdrage in verband met mijn(water)schade aan een aantal woningen.

3.7.6. Het product vergunningen bijzonder wetten wordt vanwege de vorming van het nieuwe VTH cluster in het begrotingsproces 2020 opgeheven. Het onderhavige reguliere werkbudget wordt overgenomen in het nieuwe product 3.7.12. Vergunningen.

3.7.7. Het product handhaving bijzonder wetten wordt vanwege de vorming van het nieuwe VTH cluster in het begrotingsproces 2020 opgeheven. Onderhavige budgetten worden overgenomen in het nieuwe product 3.7.13. Handhaving.

3.7.8. Het product Wabo-milieuvadvis wordt vanwege de vorming van het nieuwe VTH cluster in het begrotingsproces 2020 opgeheven. Betreffende uitvoerende taken worden uitgevoerd door de RUDZL.

3.7.9. Het product vergunning Wabo wordt vanwege de vorming van het nieuwe VTH cluster in het begrotingsproces 2020 opgeheven. Betreffend budget, zijnde leges omgevingsverordening, wordt overgenomen naar product 3.7.12. Vergunningen.

3.7.10. Het product handhaving Wabo wordt vanwege de vorming van het nieuwe VTH cluster in het begrotingsproces 2020 opgeheven. Betreffende budgetten zijn overgeheveld naar product 3.7.11. Coördinatie RUD.

3.7.11. Het lastenbudget voor de coördinatie RUD is voor 2020 begroot op een totaal van € 6,97 mln. De provinciale bijdragen voor de Regionaal Uitvoerende Diensten (RUD'n) bedragen € 6,73 mln. voor RUD-Zuid-Limburg en € 0,08 mln. voor RUD-Limburg Noord. Het restant lastenbudget binnen het kader van het besluit Risico Zware Ongevallen (BRZO) bedraagt € 0,15 mln. De lasten voor de milieuklachtentelefoon bedragen € 0,01 mln. In 2019 is nog een bedrag begroot ad € 7,26 mln. Het verschil met 2020 vindt zijn oorzaak in het eenmalig begrote bedrag aanvalsplan risico-bedrijven in 2019 ad €0,560 mln. en het feit dat de budgetten voor milieuklachtentelefoon en BRZO om 2019 nog niet binnen dit product vallen (zie tekst 3.7.10).

De Rijksontvangsten (BRZO) en de legesopbrengsten omgevingsvergunningen worden als baat begroot voor resp. € 0,76 mln. en € 0,60 mln.

3.7.12. Het lastenbudget voor vergunningen bedraagt in totaal € 0,03 mln. Het betreft een algemeen werkbudget, welk is overgenomen uit product 3.7.6. In totaal worden aan baten € 0,88 mln. begroot. Deze bestaan uit de begrote leges en heffingen betreffende de heffingen ontgrondingen en leges Waterwet, Ontgrondingenwet en Wet Natuurbescherming. De begrote reguliere leges zijn overgenomen uit de producten 3.4.5, 3.7.6 en 3.8.1.

3.7.13. Het lastenbudget voor handhaving bedraagt in totaal € 0,44 mln. Het betreft regulier benodigde budgetten voor toezicht en handhaving betreffende de Ontgrondingenwet, de Waterwet, de Luchtvaartwet, de Wet Natuurbescherming, de Wet hygiëne en veiligheid badinrichtingen en zwemgelegenheden (Whvbz), de Mijnbouwwet, de Omgevingsverordening Limburg 2014, groene brigade en juist gebruik van toegekende subsidies ter realisatie van natuur. Deze budgetten zijn overgenomen uit het product 3.7.7.

Het verschil met 2019 is te verklaren door de incidentele begrotingsmutaties in 2019. De lasten ingeval van bestuursdwang worden teruggevorderd op de veroorzakers. De vordering worden als baat begroot. Deze lasten en baten worden budgettair neutraal begroot voor een bedrag ad € 0,11 mln. De regulier begrote lasten groene brigade worden eveneens budgettair neutraal geraamd op basis van begrote ontvangsten (baten) van deelnemende partners. Deze regulier begrote baten zijn overgenomen uit het product 3.7.7.

€ x 1.000

3.7. Energie, circulaire economie en milieu Investerings	Begroting na 2019	Begroting 2020	Meerjarenraming		
			2021	2022	2023
Uitgaven					
3.7.1. Energie	9.406	10.000	5.000	2.409	0
Totaal uitgaven	9.406	10.000	5.000	2.409	0

Toelichting investeringen/financiering

3.7.1. Door vaststelling van het Aanvalsplan Asbest en Energie is door Provinciale Staten op 5 februari 2016 ingestemd met vergroting en verbreding van het fonds. Vergroting van € 18 mln. naar € 60 mln. en verbreding van enkel CO2 reductie naar een fondsfocus met ook asbestsanering en circulaire economie.

Overige financiële aspecten in de verplichte paragrafen

Lokale heffingen	Weerstandvermogen en risicobeheersing	Financiering	Verbonden partijen
		Garantstelling aan LEF t.b.v. Mijnwater	Limburgs Energie Fonds (LEF) B.V.
		Lening aan Richochet B.V.	
		Lening aan Coöperatie Burger Windpark De Kookepan	
	Bodemsanering		
			RUD Noord
			RUD Zuid-Limburg
Heffing ontgrondingen			
Omgevingsvergunningen			

De in de tabel opgenomen verbonden partijen dragen bij aan de doelen van programma 3.7. Energie en Duurzaamheid. LEF vervult hierin een financieringsfunctie, specifiek voor duurzame initiatieven. De RUD fungeert als uitvoerend orgaan voor het vergunningen beleid.

Zie voor nadere informatie de paragraaf Verbonden partijen.

3.8. Natuur

Limburg kent een uniek landschap en prachtige natuurgebieden. Dit is niet vanzelfsprekend. Verschillende natuurbeheerorganisaties werken dagelijks aan het beheer en de kwaliteitsverbetering hiervan. Voor Natura2000-gebieden bestaan Europese afspraken. Het gaat dan om zowel kwantitatieve (aantal hectaren) als kwalitatieve (biodiversiteit) doelstellingen. Extremere weersomstandigheden (lange droogte, hevige neerslag) tasten de natuur aan. De in de programmabegroting opgenomen producten Innovatieve landbouw (1.2.8.), Toerisme en recreatie (1.2.7.), Monumenten (2.2.3.), Integrale gebiedsontwikkeling landelijk gebied en stad- landzones (3.4.4.) en Water (3.6.1) dragen in samenhang bij aan de leefbaarheid op het platteland.

We verwerven hectares ten behoeve van het Nationaal Natuurnetwerk en maken een kwaliteitsslag in bestaande natuur en het beheer daarvan. Ook investeren we in watersystemen en maken daarmee verbindingen met het Nationaal Natuurnetwerk. Het aankopen en inrichten van nieuwe natuurgronden is een kostbaar middel, maar kan in sommige gevallen nodig zijn om precies die gebieden te verwerven die cruciaal zijn voor het natuurnetwerk. Via een kwaliteitsslag kan ook het beheer van de bestaande natuurgebieden bijdragen aan de biodiversiteitsdoelen. Daar zijn dan wel nieuwe investeringen voor natuurbeheer en soortenbescherming voor nodig om het beheer klaar te maken voor de toekomst. Dit doen wij samen met de natuurbeheerorganisaties.

Het planten van nieuwe bomen draagt bij aan landschappelijke kwaliteit en CO₂-reductie. In dit kader wordt een 1 miljoen bomenplan uitgevoerd.

We streven naar vermaatschappelijking van natuur. Wij stimuleren en ondersteunen burgerinitiatieven, vormen van zelfsturing en andere initiatieven. Dit betekent dat wij burgers en (toeristische) bedrijven uitdagen om bij te dragen aan het beheer van natuur en landschap en initiatieven op dit gebied zullen ondersteunen.

De Provincie is bevoegd gezag voor het vaststellen van Natura2000-beheerplannen en voor het verlenen van vergunningen en ontheffingen om activiteiten die invloed kunnen hebben op beschermde natuurwaarden mogelijk te maken, waarbij negatieve invloeden zo veel mogelijk worden beperkt met mitigerende maatregelen en waarbij compensatie plaatsvindt.

De afgelopen jaren zijn er in Limburg verschillende diersoorten opgekomen die schade veroorzaken, zoals de bever, het wild zwijn en de wasbeer. Boeren, omwonenden en andere dan eerder genoemde diersoorten ondervinden hier overlast van. Om de overlast tegen te gaan zijn faunabeheermaatregelen nodig.

Wat willen we bereiken?

Algemeen

In het Natuurpact (2013) zijn afspraken gemaakt over de realisatie van het Nationaal Natuurnetwerk (NNN) (ontwikkelopgave natuur), de verhoging van de kwaliteit van natuur door extra inspanningen in (herstel)beheer en water- en milieucondities, aandacht voor soortenbescherming en een effectiever agrarisch natuurbeheer. De afspraken van het Natuurpact zijn vertaald in het Provinciaal Omgevingsplan Limburg (POL2014) en de Natuurvisie Limburg 2016. In het POL2014 staat: 'onze ambitie is het in stand houden van de biodiversiteit'. Dat vraagt om een robuust grensoverschrijdend natuur en waternetwerk van goede kwaliteit ('goudgroene' natuurzone, het Limburgs deel van het Nationaal Natuurnetwerk), dat ook de effecten van klimaatverandering voor flora en fauna kan

opvangen'. Via de ontwikkelopgave natuur, een kwaliteitsslag in bestaande natuur, via actieve soortenbescherming en door watermaatregelen wordt bijgedragen aan deze doelstelling.

Ontwikkelopgave en de voorgenomen 'Kwaliteitsslag'

In de Natuurvisie Limburg 2016 is de biodiversiteitsdoelstelling centraal gesteld en uitgewerkt. Er wordt primair ingezet op de goudgroene natuurgebieden waar een kwaliteitsversterking van de natuurwaarden, met name wat betreft de bedreigde planten en diersoorten die in Nederland alleen of vooral nog in Limburg voorkomen, noodzakelijk is.

1 Miljoen Bomenplan

Wij streven ernaar om in twee collegeperiodes 1 miljoen bomen te planten en sluiten hierbij aan bij initiatieven vanuit de maatschappij. Dit draagt onder meer bij aan de vergroening van de stedelijke omgeving. Wij zorgen voor extra bomen, brengen een versnelling van de aanplant en zorgen voor bomen en bos van een goede kwaliteit.

Beheeropgave

De voorgenomen kwaliteitsslag kan ook gemaakt worden op het gebied van beheer. Met de betreffende terreinbeherende organisaties zal worden besproken hoe de kwaliteit kan worden verbeterd. Ook zal worden onderzocht welke gebieden niet of nauwelijks bijdragen, zodat hierover het gesprek kan worden gevoerd. Waar nodig zal het natuurbeheerplan en de lopende en nieuwe contracten worden aangepast.

Vermaatschappelijking

Een van de speerpunten binnen de natuurvisie is het nadrukkelijker inzetten op het proces van vermaatschappelijking van natuur en landschap. Het doel is tweeledig: enerzijds de maatschappij te betrekken bij natuur en landschap en anderzijds de Limburgse samenleving actief te laten bijdragen aan de versterking, realisatie en het behoud van natuur en landschap.

Faunabeheer

We willen bereiken dat populaties van beschermde diersoorten op een zodanig niveau zijn dat ze duurzaam kunnen voortbestaan, maar dat er geen onacceptabele schade aan belangen van mensen optreedt. Ook overlast en schade aan andere natuurwaarden willen we voorkomen. Om dit te bereiken worden preventieve maatregelen genomen en worden faunabeheerplannen opgesteld door de faunabeheereenheid. Ook wordt bij de inrichting van natuurgebieden rekening gehouden met populaties van dieren die in deze gebieden kunnen leven en het effect dat ze hebben op de omgeving. Wanneer schade aan bedrijfsmatig geteelde landbouwgewassen door de bescherming van diersoorten niet redelijkerwijs kan worden voorkomen verleent de Provincie tegemoetkomingen in de schade.

Exotenbeheer

Onze natuur, de inheemse soorten en de biologische diversiteit kunnen worden geschaad wanneer nieuwe, door de mens hierheen gehaalde, uitheemse soorten de inheemse soorten verdringen, overwoekeren of op een andere manier schaden. Dit kan aanleiding zijn om deze invasieve exoten te bestrijden.

Natuur en de energietransitie

We werken aan een innovatieve en duurzame opwekking van energie. Om zorgvuldig om te gaan met de schaarse ruimte en bij het maken van de wenselijke keuzes wordt gebruik gemaakt van een duurzaamheidsladder die wordt vastgelegd in de nog op te stellen Omgevingsvisie. In de duurzaamheidsladder wordt rekening gehouden met biodiversiteit.

Door bij de ruimtelijke inpassing van energieopwekking de natuurbelangen aan de voorkant integraal mee te wegen worden procedures versneld, ontheffingverlening makkelijker, het nemen van maatregelen goedkoper, risico's voor ontwikkelaars verminderd en de natuurwaarden tenminste behouden of bij voorkeur vergroot.

Wat vinden we daarbij belangrijk?

Criterium 1: De karakteristieke Limburgse natuur- en landschapswaarden (habitattypen en soorten) worden behouden en verbeterd. Dit gebeurt zo veel mogelijk met actieve inbreng vanuit de Limburgse samenleving.

Criterium 2: Het beheer van natuurgebieden en het agrarisch natuur en landschapsbeheer is op orde en waar mogelijk zijn verbeteringen in kwaliteit doorgevoerd.

Criterium 3: Schade en overlast van wilde dieren, binnen en buiten natuurgebieden, blijven op een acceptabel niveau.

Criterium 4: Ruimtelijke ontwikkelingen, economische ontwikkelingen en de energietransitie gaan hand in hand met een adequate bescherming van natuurwaarden en leveren waar mogelijk een meerwaarde op voor de natuur.

Wat gaan wij daarvoor doen?

Product	3.8.1. Natuur
Portefeuillehouders	Brugman-Rustenburg / Mackus

Algemeen

Het natuurbeleid is een provinciale verantwoordelijkheid. Het Rijk en de Provincies sloten eind 2011 een akkoord, waarin werd afgesproken het natuurbeleid te decentraliseren. Over de hoofdlijnen van dit beleid en de financiering werd in september 2013 een Natuurpact gesloten tussen het Rijk, de Provincies en maatschappelijke organisaties. Provinciale Staten hebben in december 2013 ingestemd met de Bestuursovereenkomst Grond; de afspraken over de ontwikkeling en realisatie van de natuuropgave (2.600 ha vanaf 2013) met als tijdshorizon 2027 en over de financiële dekking hiervan. Met de inwerkingtreding van de Wet natuurbescherming in 2017 is de decentralisatie afgerond.

In de provinciale *Natuurvisie Limburg 2016* is als doel het behoud en herstel van de biologische diversiteit en de vermaatschappelijking van de natuur genoemd. Dit wordt bereikt door realisering en instandhouding van de goudgroene natuur (het Limburgs deel van het Nationaal Natuurnetwerk) en de ondersteuning van bedreigde dier- en plantensoorten door middel van de actieve soortenbescherming. In de Natuurvisie wordt ook beschreven hoe de Provincie omgaat met de nieuwe wettelijke taken die zij op grond van de Wet natuurbescherming heeft gekregen. Op grond van de nieuwe Wet natuurbescherming is de Omgevingsverordening aangepast door te voorzien in een nieuw hoofdstuk natuur. Gedeputeerde Staten zijn het bevoegd gezag voor Natura 2000-vergunningen, kapvergunningen, herplantbeschikkingen, faunabeheerplannen, tegemoetkomingen in faunaschade en ontheffingen in het kader van soortenbescherming.

In vergelijking met de voorgaande periode gaan we de lat hoger leggen; dit gebeurt met name via de hierna beschreven kwaliteitsslag natuur, via uitvoering van het Bomenplan en via het tot uitvoering brengen van de plannen voor de Natura2000-gebieden.

Natuurbeheer en -ontwikkeling

Bij de ontwikkelopgave natuur wordt gekozen voor een kwaliteitsslag. De percelen die de komende periode worden aangekocht en ingericht krijgen een natuurdoeltype dat een hoogwaardige bijdrage kan leveren aan de biodiversiteitsdoelstellingen; met name voor de instandhoudingsdoelen voor Natura2000-gebieden. Dit houdt in dat er ecologisch waardevolle natuurdoeltypen, met name soortenrijke graslanden, worden ontwikkeld. Van de reeds ingerichte percelen is nader beschouwd welke verbeteringen mogelijk zijn, zodat de effectiviteit kan worden verhoogd. Er zijn binnen het Natura2000-budget middelen beschikbaar - ten minste € 3 mln. - om kwalitatief hogere natuurdoeltypen te realiseren en zo de biodiversiteit te verbeteren, ook in dit geval vooral ten behoeve van het bereiken van de Natura2000-doelen.

Daarnaast wordt onderzocht op welke manier hoogwaardige handhaving een bijdrage kan leveren aan de verbetering van de kwaliteit van de gerealiseerde natuur. In samenspraak met de terreinbeherende organisaties zal worden ingezet op een kwalitatief hoogwaardig beheer en een optimalisering van het beheer ten behoeve van de biodiversiteitsdoelen. Ook bij het agrarisch natuur- en landschapsbeheer wordt aandacht gevraagd voor het optimaliseren van de bijdrage aan de biodiversiteitsdoelen. Jaarlijks zullen de veranderingen van natuurdoeltypen (en dus van het natuurbeheer) worden vastgelegd in het natuurbeheerplan.

Het afronden van de ontwikkelopgave natuur op een kwalitatief hoogwaardige manier legt een groter beslag op de middelen dan waar bij de start van de decentralisatie in 2011 rekening mee werd gehouden. Dit is deels het gevolg van stijgende grondprijzen deels van bestuurlijke keuzes. We zullen

met het Rijk in gesprek gaan over het inzetten van de beschikbare gedecentraliseerde middelen in relatie tot het halen van de biodiversiteitsdoelstellingen. Hierbij zullen we nadrukkelijk de tot nu toe (in het Natuurpact) afgesproken balans tussen kwaliteit en kwantiteit ter discussie stellen.

1 miljoen Bomenplan:

Door middel van bosaanleg en een andere manier van bosbeheer is het mogelijk om een bijdrage aan de CO2 binding te leveren. Hierbij kan gedacht worden aan gronden die reeds zijn verworven en bestemd voor natuur de zogenaamde goudgroene natuurgebieden en de gronden die in bezit zijn bij overheden en gebieden buiten de bebouwde kom in bezit van agrariërs (waaronder agroforestry) en recreatieterreinen. Ook het voeren van een ander, meer CO2-bewust bosbeheer in het reeds aanwezige bosareaal in Limburg kan een toename van CO2 vastlegging betekenen. Deze ambities zullen op basis van een nog op te stellen Plan van aanpak tot uitvoering worden gebracht met het doel om binnen twee bestuursperiodes 1 miljoen bomen aan te planten. We sluiten aan bij initiatieven uit de maatschappij. Hierdoor dragen we ook bij aan de stedelijke vergroening.

Vermaatschappelijking

Een van de speerpunten binnen de provinciale Natuurvisie is het nadrukkelijker in te zetten op het proces van vermaatschappelijking van natuur en landschap. Het doel is tweeledig: enerzijds de maatschappij te betrekken bij natuur en landschap en anderzijds de Limburgse samenleving actief te laten bijdragen aan de versterking, realisatie en behoud van natuur en landschap. Naast concrete acties in de (integrale) gebiedsprojecten (product 3.4.4), vraagt dit ook om aanpalende initiatieven waarmee deze beweging duurzaam op gang wordt gehouden. Afgelopen jaren zijn er diverse initiatieven geweest, zoals de Groene Helden-prijs (gericht op natuur-inclusieve MKB initiatieven) en Schone Maas (uitgevoerd door het Instituut Voor Natuureducatie (IVN) i.s.m. met gemeenten en anderen). In 2020 worden deze initiatieven gecontinueerd en wordt een impuls gegeven aan het stimuleren van voedselbossen, Green Academy (deskundigheidsbevordering groene vrijwilligers) en worden diverse (burger)initiatieven procesmatig ondersteund.

Actieve soortenbescherming

Met actieve soortenbescherming wordt invulling gegeven aan de provinciale verantwoordelijkheid om de nodige maatregelen te nemen om de staat van instandhouding van soorten met een internationale behoudsdoelstelling en soorten van de rode lijsten te behouden of te herstellen. Op grond van de provinciale Natuurvisie uit 2016 richten we ons met name op soorten waarvoor Limburg binnen Nederland van bijzonder belang is. Een aantal populaties is zodanig klein dat uitsterven dreigt wanneer geen maatregelen worden genomen. In de 2^e helft van 2019 wordt een programma actieve soortenbescherming opgesteld en afgestemd met beheerders van gebieden en maatschappelijke organisaties, waarbij wordt ingezet op een betere integratie van de inzet van het beleidsinstrumentarium. In het collegeprogramma is aangegeven dat hiervoor € 1 miljoen per jaar beschikbaar wordt gesteld, in lijn met informerend stuk 2018/86812.

Natuur en de energietransitie

De provincies geven gezamenlijk en in overleg met andere overheden en de windsector vorm aan een nieuw beleidskader voor natuuraspecten van de energietransitie, waarbij wordt ingezet op wederzijdse voordelen. Om in het kader van de energietransitie een integrale afweging te kunnen maken is het noodzakelijk om aan de voorkant ook te kunnen beschikken over voldoende informatie over het voorkomen van soorten (m.n. vogels en vleermuizen), de gunstige staat van instandhouding van hun habitats en effecten van maatregelen. We zetten daarom in op het tijdig beschikbaar maken van deze gegevens.

Faunabeheer

De Provincie is bevoegd gezag voor het faunabeheer, inclusief de verantwoordelijkheid om tegemoet te komen in schade die wordt veroorzaakt door in het wild levende dieren. Op grond van de provinciale natuurvisie wordt ingezet op ondersteuning van agrariërs bij het nemen van preventieve maatregelen om faunaschade te voorkomen en is gestart met de ondersteuning van de 32 Limburgse wildbeheereenheden die de afstemming van het faunabeheer tussen de beheerders van het buitengebied verzorgen en die de uitvoering doen. Dit ondersteuningsprogramma willen we in 2020 voortzetten en een nieuwe impuls geven omdat de noodzaak voor het nemen van faunabeheermaatregelen onverminderd groot is. In februari 2019 is de Maatschappelijke adviesraad faunaschade met een advies gekomen om het stelsel te veranderen, om zo meer aan te sluiten bij het normaal maatschappelijk risico van ondernemers en om een sterkere stimulans te creëren om tot schadepreventie en -bestrijding te komen. Deze transitie willen wij stapsgewijs vorm geven, met behoud van het draagvlak voor natuur. Van belang daarbij is dat er voor de agrariërs voldoende mogelijkheden zijn om schade te voorkomen. De adviesraad adviseert daarvoor in te zetten op gebiedsprocessen om schadepreventie en -bestrijding te organiseren. In deze processen kan de in het collegeprogramma aangekondigde inzet van de faunabeheerladder vorm krijgen, zodat afschot van dieren alleen wordt toegepast wanneer andere preventieve maatregelen onvoldoende soelaas bieden.

Op 29 juni 2018 is door Provinciale Staten motie 2399 inzake noodhulp en vervoer van zieke en gewonde dieren aangenomen. Naar aanleiding van deze motie is in 2019 € 100.000 beschikbaar gesteld voor het vervoer en de opvang van zieke en gewonde in het wild levende dieren. In 2020 zal dit worden geëvalueerd en een voorstel aan PS worden gedaan omtrent de continuering.

Ten aanzien van exotische soorten is de inzet is om op basis van een beleidsnotitie (najaar 2019) uitvoering te geven aan de nieuwe provinciale verantwoordelijkheid voor bestrijding van dier- en plantensoorten die zijn opgenomen op de Europese lijst van invasieve exoten en andere niet inheemse soorten die problemen veroorzaken.

Stikstofbeleid

Op 1 juli 2015 ging de eerste periode (6 jaar) van het *Programma Aanpak Stikstof* (PAS) van start. De Provincie is toen gestart met het toekennen van ontwikkelingsruimte aan initiatiefnemers. Dit gaat 'vraaggestuurd'. Tevens is begonnen met de uitvoering van de PAS-herstelmaatregelen door subsidie te verlenen aan terreinbeherende organisaties en waterschappen. Daarnaast wordt in integrale gebiedsprojecten de uitvoering van PAS-maatregelen meegenomen. Eind mei 2019 heeft de Raad van State het PAS vernietigd; de uitvoering van de natuurherstelmaatregelen gaat echter onverkort door. De nut en noodzaak van deze herstelmaatregelen, om verslechtering van natuurkwaliteit te voorkomen, staat namelijk niet ter discussie. Het uitvoeren van deze maatregelen leidt tevens tot een betere Ausgangssituatie voor een mogelijk nieuwe Stikstofaanpak. Direct na de uitspraak van de Raad van Staten wordt gezocht naar overgangso oplossingen voor de ad hoc ontstane vraagstukken. In de loop van 2020 zal via intensieve interbestuurlijke samenwerking ook vorm worden gegeven aan structurele oplossingen voor de stikstofproblematiek.

Beheerplannen Natura2000-gebieden

In 2020 wordt de vaststelling van de eerste volledige ronde beheerplannen voor de Natura2000-gebieden afgerond, dwz. een aantal inspraak- en mogelijk ook beroepsprocedures. Voorts zal in 2020 een begin worden gemaakt met de wettelijke 6-jaarlijkse herziening of verlenging van Natura2000-plannen. In Natura2000-beheerplannen worden alle N2000-instandhoudingsmaatregelen vastgelegd, die invulling geven aan de Aanwijzingsbesluiten van het Rijk. Na het vaststellen van deze plannen zal de uitvoering ervan (door de natuurbeheerders) in gang worden gezet. Deze verbeteringslag in de PAS/Natura2000-gebieden is het invullen van een verplichting in het kader van de Wet

Natuurbescherming en is - conform de uitspraak van de Raad van State over de PAS van mei 2019 - nodig voor het nakomen van afspraken in het Decentralisatie-akkoord en het Natuurpact.

Daarnaast worden in Natura2000-plannen andere handelingen en activiteiten in en rond Natura2000-gebieden in beeld gebracht en wordt er in de Natura2000-plannen een toelatingsbeleid geformuleerd.

Dit product draagt bij aan criterium 1, 2, 3 en 4 van dit programma. Maar ook aan criterium 1 van programma 2.1. Sociale agenda, zorg en veiligheid, aan criteria 1 en 2 van programma 3.4.

Ruimtelijke dynamiek en kwaliteit, criteria 1, 2 en 3 van programma 3.5. Hoogwaterbescherming langs de Maas en criteria 1, en 2 van programma 3.6. Water.

Beoogde resultaten	
1.	Bijdrage aan de biodiversiteitsdoelstellingen door functieverandering en inrichting van landbouwgronden naar hoogwaardige natuur. Rol Provincie: <i>voortrekker, toetser, ondersteuner, procesmanager, subsidiënt, partner</i>
2.	Bijdrage aan de biodiversiteitsdoelstellingen door het opwaarderen van de inrichting van bestaande natuur. Rol Provincie: <i>voortrekker, ondersteuner, procesmanager, subsidiënt, partner</i>
3.	CO2 binding door aangepast bosbeleid. Opstellen 1 miljoen Bomenplan en uitvoeren.
4.	De bestaande natuurgebieden hoogwaardig beheren en daarbij inzetten op een kwaliteitsimpuls. Rol Provincie: <i>toetser, subsidiënt, partner</i>
5.	Resultaat: De agrarische natuur en het landschap op een kwalitatief hoogwaardige manier beheren. Rol Provincie: <i>procesmanager, subsidiënt, partner</i>
6.	Resultaat: Het natuurbeheerplan sluit aan bij de doelen en de realisatie van natuurbeheer en aanleg. Rol Provincie: <i>toetser, bevoegd gezag, partner</i>
7.	Resultaat: Subsidiëren van partners die bijdragen aan vermaatschappelijking. Rol Provincie: <i>ondersteuner, subsidiënt, partner</i>
8.	Resultaat: Uitvoering mogelijk maken van maatschappelijke initiatieven die bijdragen aan de realisatie van de doelstellingen van vermaatschappelijking uit de natuurvisie. Rol Provincie: <i>ondersteuner, subsidiënt, partner</i>
9.	Resultaat: Uitvoeren van herstelmaatregelen in Natura2000-gebieden. Rol Provincie: <i>ondersteuner, procesmanager, subsidiënt, partner</i>

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
1, 2	Aantal hectares blijvend beschikbaar voor natuur	1.361 (31-12-18)	2.600	2027
1, 2	Aantal hectares ingericht voor natuur	1.766 (31-12-18)	3.400	2027
3, 2	Oppervlakte natuurgebiedenbeheer	33.600 (31-12-18)	33.600	2020
4, 2	Oppervlakte agrarisch natuur- en landschapsbeheer	2.519 (31-12-18)	2600	2020
5	Jaarlijkse actualisatie van het natuurbeheerplan is tijdig afgerond	1	1	2020
6, 7	Ondersteuning van initiatieven van particulieren, MKB en andere partners.	6	6	2020
8	1 ^e ronde Natura2000-beheerplannen definitief vastgesteld en beroepen afgehandeld; start met wettelijke herzieningsronde	Ca. 15 (31-12-19)	23 def. + 3 herziening	2020
8	Percentage natuurherstelmaatregelen in uitvoering (betreft voor het overgrote deel stikstof gerelateerd natuurherstel)	60% (31-12-18)	80%	2020

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
4, 5	Kwaliteitsslag nieuwe natuur i.s.m. natuurbeheerders	n.v.t.	PvA gereed	2020 (Q1)
2, 3, 9	Bomenplan	0	1 mln.	2027

Wat mag het kosten?

€ x 1.000

3.8. Natuur	Begroting ná wijz. 2019	Begroting 2020	Meerjarenraming		
			2021	2022	2023
Lasten					
3.8.1. Natuur	42.666	31.443	25.458	22.006	22.121
3.8.2. Landschaps Parken en vermaatschappelijking (m.i.v. 2020 onder 3.4.4)	654	0	0	0	0
3.8.3. Landbouw (m.i.v. 2020 onder 1.2.8)	5.099	0	0	0	0
<i>Personele lasten</i>	5.159	3.008	3.037	3.052	3.049
<i>Kapitaallasten</i>	164	109	109	41	0
Totaal lasten	53.742	34.560	28.605	25.099	25.170
Baten					
3.8.1. Natuur	41.831	31.290	31.198	31.202	31.174
3.8.2. Landschaps Parken en vermaatschappelijking (m.i.v. 2020 onder 3.4.4)	73	0	0	0	0
Totaal baten	41.904	31.290	31.198	31.202	31.174
Totaal saldo van baten en lasten	-11.838	-3.271	2.593	6.103	6.004
Mutatie reserves					
<i>Toevoeging reserves</i>					
Reserve DU-uitkering PAS	15.495	4.000	9.390	9.390	9.390
	15.495	4.000	9.390	9.390	9.390
<i>Aanwending reserves</i>					
Reserve DU-uitkering Natuur	630	0	0	0	0
Reserve DU-uitkering PAS	13.504	5	205	0	0
Bestemmingsreserve Zilver- en bronsgroene natuur	25	0	0	0	0
	14.159	5	205	0	0
Saldo mutatie reserves	-1.336	-3.995	-9.185	-9.390	-9.390
Resultaat	-13.174	-7.266	-6.592	-3.288	-3.386

Financiële toelichting

3.8.1. Het budget voor 2020 bedraagt € 31,44 mln.

Deze middelen worden grotendeels ingezet voor natuur- en landschapsbeheer € 14,35 mln.; het uitvoeren van PAS-maatregelen, monitoring en onderzoeken € 5,40 mln., de uitvoering van de Wet Natuurbescherming en faunafonds € 1,61 mln., subsidies aan natuurorganisaties € 2,11 mln., uitvoeringskosten POP3 € 1,40 mln. de convenantlening € 0,84 mln., de administratieve verrekening met de ontwikkelopgave natuur € 4,33 mln., actieve soortenbescherming € 1,00 mln., voortzetting ondersteuning wildbeheereenheden € 0,1 mln., de uitgave voor het programma Interreg Europe Wildlife Economy € 0,08 mln., vermaatschappelijking € 0,20 mln. en de uitvoering van het beschermingsplan eikelmuis € 0,03 mln.

Het verschil met de begroting 2019 van € 11,22 mln. wordt onder andere verklaard, doordat een verschuiving van budgetten binnen producten heeft plaatsgevonden. Vanuit het product 3.8.2 (Landschapsparken) is in 2020 € 0,30 mln. budget bijgekomen. (Natuur en Milieu Educatie en Interreg Europe WildLifeEconomy). Vanuit budget 3.8.1 is € 0,01 mln.

(wagenpark) verschoven naar product 3.4.4 (Integrale gebiedsontwikkelingen landelijk gebied en stad-landzones).

In 2019 zijn ramingen opgenomen voor: Maasgaard € 1,71 mln., de motie 2399 Noodhulp en vervoer dieren € 0,10 mln. en het budget voor de propositie Heuvelland € 0,50 mln. Deze activiteiten lopen vooralsnog niet door naar 2020.

In 2019 is een hogere raming opgenomen voor PAS gerelateerde uitgaven van € 10,99 mln. Voor het beschermingsplan eikelmuis is in 2019 € 0,30 mln. meer opgenomen en de raming voor natuur- en landschapsbeheer is € 0,91 mln. hoger dan in 2020.

De verrekening van de dekking vanuit de ontwikkelopgave natuur met de financiële doorvertaling van de rijksinkomsten naar het project ontwikkelopgave natuur (negatieve uitgave) zijn in 2020 € 3,75 mln. hoger, doordat dekking van cofinanciering DHZ, POP3 water en agrarisch natuurbeheer lager is dan in 2020.

De baten van totaal € 31,29 mln. zijn afkomstig uit het provinciefonds voor natuur gerelateerde doelen op basis van historische verdeling conform verdeling commissie Jansen I en II voor € 31,17 mln. Daarnaast is nog een inkomst begroot vanuit Interreg Europe voor het programma Wild Life Economy van € 0,08 mln. en een inkomst wegens bijdrage van derden in een monitoringsprogramma van € 0,04 mln.

Het verschil met de begroting 2019 van € 10,54 mln. wordt verklaard doordat er in 2019 een bedrag van € 9,82 onttrokken is uit de reserve DU PAS ter financiering van de subsidieregeling PAS. Daarnaast worden vanaf begrotingsjaar 2020 de legesinkomsten voor de Wet Natuurbescherming (0,54 mln.) geraamd binnen product 3.7.12.

Er vindt vanuit de PAS-middelen een toevoeging plaats aan de reserve PAS van € 4,00 mln.

3.8.2. In de Programmabegroting 2020 komt dit product niet meer terug.

De producten zijn overgeheveld naar product 3.4.4. Integrale gebiedsontwikkelingen landelijk gebied en stads- landszones en naar product 3.8.1 Natuur.

3.8.3. In de Programmabegroting 2020 komt dit product niet meer terug.

Dit product is ondergebracht onder product 1.2.8. Innovatieve Landbouw. De in 2019 opgenomen middelen van € 5,10 mln. worden met name ingezet voor de uitvoering van het programma Limburg Land- en Tuinbouw Loont 2.

Ontwikkelopgave Natuur

€ x 1.000

	2019	2020	2021	2022	2023
Ontwikkelopgave Natuur					
Uitgaven	31.282	33.889	9.289	7.496	7.528
Inkomsten	12.326	12.218	12.188	12.168	12.168

Voor een toelichting wordt verwezen naar de § Grondbeleid.

Overige financiële aspecten in de verplichte paragrafen

Lokale heffingen	Financiering	Grondbeleid
Wet Natuurbescherming	Garantie aan Nationaal Groenfonds	Ontwikkelopgave Natuur
	Lening aan Coöperatie Natuurlijk Limburg	

4.1. Bestuur

Dit programma gaat over goed, krachtig, integer en transparant bestuur, waarbij vanuit onze strategische koers de lobby naar Den Haag en Brussel, de relaties met de buurlanden, (inter)nationale fondsenwerving en samenwerking met onze bestuurlijke partners binnen en buiten Limburg voorop staan en waarbij inwoners op een vernieuwende manier bij het bestuur worden betrokken.

Wij voeren een actieve lobby in Den Haag, Brussel en Düsseldorf voor de belangen van Limburg.

Wij werken open en transparant met als uitgangspunt dat alle informatie openbaar is, tenzij er relevante redenen zijn informatie vertrouwelijk te houden.

Wij zijn een betrouwbare partner voor gemeenten en zullen kansen pakken om onze krachten te bundelen, maar wij zullen geen gemeentelijke taken overnemen. Regionaal maatwerk is uitgangspunt.

Wij vervullen onze toezichhoudende taken met het oog op kwaliteit lokaal bestuur.

Wij steunen alleen gemeentelijke herindelingen als alle betrokken gemeenten daarover een positief besluit hebben genomen en als voldaan wordt aan de criteria van het Rijksbeleidskader gemeentelijke herindeling.

Als internationale grensprovincie bij uitstek wil Limburg de kansen van de grensoverschrijdende samenwerking benutten, grensbarrières verminderen en een actieve rol in het Europese debat (Maastricht Working on Europe) en Europese netwerken spelen. Inzet van Europese fondsen in combinatie met de inzet van eigen middelen is nodig om onze provinciale beleidsambities te realiseren. Met het oog op een maximale effectiviteit zullen wij onze inzet op internationalisering, euregio's, PA en IPO in onderlinge samenhang blijven ontwikkelen. Verwezen wordt naar de producten 4.1.6. tot en met 4.1.9.

Wat willen we bereiken?

We realiseren de bestuurlijke opgaven doelgericht, kostenbewust en transparant vanuit een actieve opstelling van eigen kracht en vanuit een grensoverschrijdend en internationaal perspectief.

Wat vinden we daarbij belangrijk?

Criterium 1: Limburg is een bestuurskrachtige provincie met sterke gemeenten.

Criterium 2: De Provincie Limburg communiceert op een zelfbewuste manier waarin inhoud, moment en plaats goed gekozen zijn en daarmee bijdragen aan een krachtige nationale en internationale reputatie.

Criterium 3: De Provincie Limburg zorgt voor een passend toezicht op de gemeentelijke financiën en voor een goede coördinatie en uitvoering van het interbestuurlijk toezicht.

Criterium 4: De Provincie Limburg en haar partners zetten zich in om kansen te benutten en partnerships te bouwen in zowel grensoverschrijdend als internationaal verband.

Criterium 5: De Provincie Limburg speelt in op de wensen van burgers en partners.

Wat gaan wij daarvoor doen?

Product	4.1.1. Rijks- en veiligheidstaken CdK
Portefeuillehouder	Bovens

De Commissaris van de Koning (CdK) wordt ondersteund om op een adequate wijze zijn rijkstaken te vervullen. Deze rijkstaken worden separaat verantwoord aan de rijksoverheid. Vanuit deze rijkstaken is het versterken van de veiligheid en het veiligheidsgevoel een gezamenlijke verantwoordelijkheid, waarbij onder andere de veiligheidsregio's, opsporings- en vervolgingsinstanties, meer specifiek politie en justitie, een primaire verantwoordelijkheid hebben. De ondersteuning van deze verantwoordelijke veiligheidspartners, wordt primair ingevuld vanuit de rijkstaken die de CdK vervult en in het verlengde van zijn coördinerende euregionale verbindende, intermediaire en faciliterende rol.

De CdK vervult intern een coördinerende rol daar waar Gedeputeerde Staten vanuit hun wettelijke verantwoordelijkheden nader vorm geven aan veiligheid. De regering dan wel individuele ministers kan/kunnen de CdK als rijksorgaan een specifieke opdracht geven.

De CdK draagt vanuit zijn taken en verantwoordelijkheden als rijksorgaan bij aan criteria 1 en 4 van dit programma.

Beoogde resultaten
1. Adequaat toezicht op openbare orde en veiligheid (rampenbestrijding en crisisbeheersing). Rol CdK: <i>bevoegd gezag als rijksorgaan: in voorkomende gevallen tevens verbinder, intermediair, subsidiënt of facilitator, subsidiënt en/of partner</i>
2. Stimulering van landsgrensoverschrijdende samenwerking op het gebied van openbare orde en veiligheid (rampenbestrijding en crisisbeheersing en criminaliteitsbestrijding). Rol CdK: <i>bevoegd als rijksorgaan: in voorkomende gevallen tevens verbinder, intermediair, subsidiënt of facilitator, subsidiënt en/of als partner</i>
3. Afstemming tussen rijks initiatieven en behoeften op lokaal/regionaal niveau bij burgemeesters, via een intermediaire, verbindende dan wel faciliterende rol. Rol CdK: <i>bevoegd gezag als rijksorgaan</i>
4. Onderhouden rijksgrenspalen en grenskwesties (landsgrens). Rol CdK: <i>bevoegd gezag als rijksorgaan: bevoegd gezag</i>
5. Stimulering van de verdere implementatie van het programma Veilige Publieke Taak en de aanpak van verhuftering. Rol CdK: <i>bevoegd als rijksorgaan: in voorkomende gevallen tevens verbinder, intermediair, facilitator, subsidiënt en/of als partner</i>

Prestatie-indicatoren zijn voor dit product niet van toepassing.

Product	4.1.2. Bestuurskracht en bestuurlijke organisatie
Portefeuillehouder	Dritty

Wij zullen alleen gemeentelijke herindelingen steunen als alle betrokken gemeenteraden daarover een positief besluit hebben genomen en als voldaan wordt aan de vier criteria van het nieuwe beleidskader gemeentelijke herindeling (maart 2019) van het Kabinet: draagvlak, bestuurskracht, interne samenhang en nabijheid van bestuur en regionale samenhang.

Wij zijn bereid om gemeenten ondersteuning te bieden en te faciliteren bij initiatieven tot (onderzoek van) versterking van de bestuurskracht.

In algemene zin streven wij naar regionaal maatwerk om optimaal recht te doen aan regionale verschillen.

Het initiatief van onderop tot herindeling van de gemeenten Schinnen-Onderbanken-Nuth heeft geleid tot de vorming van de gemeente Beekdaelen per 1-1-2019. Het fusieproces wordt in de tijd nog verder ondersteund aan de hand van een investeringsagenda en het afronden van afsluitende stappen zoals de herijking keuze voor deelname aan samenwerkingsverbanden.

Zowel voor de gemeenten in Zuid-, Midden- als Noord-Limburg geldt dat wij de regionale agenda's in ogenschouw zullen nemen in relatie tot onze programma's en op basis van regionaal maatwerk tot afspraken willen komen. De inhoud en wederzijdse meerwaarde zijn daarbij leidend.

De gemeentebesturen Meerssen en Maastricht besluiten in de tweede helft van 2019 over een overeenkomst om te komen tot een regiegemeenteconstructie voor de gemeente Meerssen. De provincie wacht eventuele verdere verzoeken tot ondersteuning af (conform mededeling portefeuillehouder van 19 december 2018).

De Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) heeft naar aanleiding van het beëindigen van de herindelingsprocedure van de gemeenten Heerlen en Landgraaf verklaard dat de regering het van belang acht binnen afzienbare termijn te komen tot versterking van bestuurskracht in de regio Parkstad Limburg. De Minister verwacht dat medio 2020 een herijkte intergemeentelijke samenwerking voor Parkstad Limburg gereed is. De Minister gaat er vanuit dat de provincie haar verantwoordelijkheid neemt voor een actieve, stimulerende rol in dezen. De provincie neemt een actieve rol in de governance van de regiodeal als onderdeel van de intergemeentelijke samenwerking in Parkstad Limburg.

Dit product draagt bij aan criterium 1 en 3 van dit programma.

Beoogde resultaten	
1.	Volledige en tijdige afronding wettelijk fusietraject gemeente Beekdaelen. Rol Provincie: <i>toetsers, ondersteuner, bevoegd gezag, subsidiënt, financier, partner</i>
2.	Realisatie projecten investeringsagenda Beekdaelen 2018/2019. Rol Provincie: <i>toetsers, ondersteuner, subsidiënt, partner</i>
3.	Afronding besluitvorming gemeente Meerssen inzake toekomstige invulling rol als zelfstandige gemeente. Rol Provincie: <i>toetsers, ondersteuner, subsidiënt</i>
4.	Besluitvorming van de gemeenten in Parkstad Limburg over een herijkte intergemeentelijke samenwerking. Rol Provincie: <i>toetsers, ondersteuner, partner</i>

Prestatie-indicatoren zijn voor dit product niet van toepassing.

Product	4.1.3. Integriteit
Portefeuillehouder	Bovens

De Commissaris van de Koning is ingevolge de Provinciewet belast met de zorgplicht voor bestuurlijke integriteit. Deze zorgplicht geldt ook ten aanzien van gemeenten, indien de integriteit in het geding is. De ontwikkeling van integriteitbeleid kent daarom een integrale aanpak, gericht op het vergroten van de integriteitsvolwassenheid binnen het ambtelijk, politiek en bestuurlijk domein. Deze werkwijze heeft tot een herkenbaar gedeeld integriteitsbeeld geleid binnen het openbaar bestuur in Limburg. De samenwerking tussen Provincie, gemeenten en waterschappen in Limburg bij de ontwikkeling en implementatie van integriteitbeleid is uniek en geniet landelijke erkenning en navolging. De Commissaris van de Koning is voorzitter van de Provinciale Stuurgroep Integriteit. Aan het samenwerkingsverband is eind 2016 de Ien Dales Integriteits Award toegekend. Nadien is de inzet voor integriteit onverminderd voortgezet.

Dit product draagt bij aan criterium 1 van dit programma.

Beoogde resultaten	
1.	Vergroten en borgen integriteitsvolwassenheid van de ambtelijke organisatie. Doorontwikkeld integriteitsbeleid borgen door middel van acties op het gebied van preventie, morele oordeelsvorming en handhaving. Rol Provincie: <i>bevoegd gezag</i>
2.	Borgen integriteitsbeleid in politiek-bestuurlijke omgeving. Onverminderd voortzetten van het meerjarig integriteitsprogramma voor College en Staten. De invulling van het programma is belegd bij de Commissie Integriteit. Rol Provincie: <i>ondersteuner</i>
3.	Limburgs integriteitbeleid ontwikkelen en uitdragen als Best Practice Het Limburgse samenwerkingsmodel, als voorbeeld voor de overheid, wordt in 2020 ondersteund door een in eigen beheer ontwikkeld Serious Game Integriteit. Rol Provincie: <i>ondersteuner</i>

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
1	Ontwikkelen en borgen integriteitsbeleid	1	1	2020
2	Borgen integriteitsprogramma Staten en College	1	1	2020
3	Limburgs integriteitbeleid als Best Practice	1	1	2020

Product	4.1.4. Coördinatie Interbestuurlijk toezicht
Portefeuillehouder	Dritty

In 2012 is de Wet revitalisering generiek toezicht (Wrgt) in werking getreden. Dit is de wet, waarop het Interbestuurlijk Toezicht gebaseerd is. Provincies zijn, voortvloeiend uit deze wet, toezichthouder op de uitvoering van medebewindstaken door gemeenten, waterschappen en gemeenschappelijke regelingen binnen het ruimtelijk-fysieke domein. Er zijn vier toezichtdomeinen: 1. Ruimtelijke Ordening en Omgevingsrecht; 2. Informatie- en archiefbeheer; 3. Huisvesting verblijfsgerechtigden; 4. Erfgoed.

De Provincie Limburg werkt sinds 2017 aan het optimaliseren van het Interbestuurlijk Toezicht (IBT). Dit begon met een rapport van de Zuidelijke Rekenkamer (februari 2017). Via een Verbeterplan IBT en een herijkte beleidsnota is het toezicht opnieuw vormgegeven. De belangrijkste omslag in de manier van uitvoering van het Interbestuurlijk Toezicht, is de aanvulling van het systeemtoezicht met inhoudelijke toetsen op basis van een risicogerichte benadering (conform het besluit van Provinciale Staten van 23 februari 2018). In december 2018 heeft de Zuidelijke Rekenkamer in het Vervolgonderzoek IBT geconstateerd dat de noodzakelijke verbeteringen zijn uitgevoerd.

De ambitie van het Limburgse Interbestuurlijk Toezicht blijft een goed functionerend openbaar bestuur dat bijdraagt aan de veiligheid, welvaart en welzijn van haar burgers. Volgens heldere criteria, op transparante wijze en in beginsel op basis van vertrouwen. Daar waar nodig zal de Provincie echter daadwerkelijk ingrijpen om gemeenten, waterschap en gemeenschappelijke regelingen te dwingen hun taken naar behoren uit te voeren in lijn met de daarvoor bedoelde wetgeving.

Dit product draagt bij aan criterium 3 van dit programma.

Beoogde resultaten	
1.	In 2020 voert de Provincie Limburg adequaat systeemtoezicht uit, aangevuld met inhoudelijke toetsen (zoals reality checks en verdiepingsonderzoeken) gebaseerd op risicoanalyses. Rol Provincie: <i>toetser</i>

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
1	De gemeenten in Limburg hebben zowel kwalitatief als kwantitatief voldoende gegevens beschikbaar ten behoeve van de toetsing aan de IBT-criteria binnen de vier toezichtdomeinen (1. Ruimtelijke Ordening en Omgevingsrecht; 2. Informatie- en archiefbeheer; 3. Huisvesting verblijfsgerechtigden; 4. Erfgoed).	31	31	2020
1	Het Waterschap Limburg heeft zowel kwalitatief als kwantitatief voldoende gegevens beschikbaar ten behoeve van de toetsing aan de IBT-criteria binnen het toezichtdomein Ruimtelijke Ordening en Omgevingsrecht (Wabo).	1	1	2020
1	Het Waterschap Limburg en de gemeenschappelijke regelingen in Limburg hebben, voor zover op hen van toepassing, zowel kwalitatief als kwantitatief voldoende gegevens beschikbaar ten behoeve van de toetsing aan de IBT-criteria binnen het toezichtdomein Informatie- en archiefbeheer.	27*	27*	2020
1	Reality checks op de van alle onder toezicht gestelde bestuursorganen ontvangen informatie hebben plaatsgevonden.	5	5	2020
1	Indien noodzakelijk heeft/hebben (een) verdiepingsonderzoek(en) plaatsgevonden.	PM	PM	2020

Toelichting prestatie-indicatoren	
* Het betreft het Waterschap en 26 gemeenschappelijke regelingen die gezien de taakstelling en omvang formatie onder het Interbestuurlijk Toezicht van de Provincie Limburg vallen.	

Product	4.1.5. Toezicht gemeentefinanciën
Portefeuillehouder	Dritty

De Provincie, in de rol van financiële toezichthouder op gemeenten, bewaakt de financiële positie en functie van gemeenten met als doel deze financieel gezond te houden.

Dit product draagt bij aan criterium 3 van dit programma.

Beoogde resultaten	
1.	De begroting en jaarstukken van alle gemeenten en gemeenschappelijke regelingen, waar de Provincie Limburg financieel toezichthouder op is, beoordelen en de toezichtvorm bepalen voor het betreffende jaar. Rol Provincie: <i>bevoegd gezag</i>
2.	In het kader van financieel toezicht op de gemeenten en het bepalen van een (eventuele) meerjarige uitspraak omtrent de toezichtvorm voeren wij één keer in de vier jaar financiële verdiepingsonderzoeken uit bij elke Limburgse gemeente. In 2020 worden de regio's Parkstad en Westelijke Mijnstreek onderzocht. Rol Provincie: <i>bevoegd gezag</i>
3.	Adviesrol vanuit onze toezichthoudende taak naar gemeenten bij financiële onderwerpen in de vorm van kennisoverdracht en het organiseren van bijvoorbeeld een seminar. Rol Provincie: <i>ondersteuner</i>

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
2	Financieel verdiepingsonderzoeken in Parkstad en de Westelijke Mijnstreek	0	10	2020

Toelichting prestatie-indicatoren	
▪	Parkstad 7 onderzoeken.
▪	Westelijke Mijnstreek 3 onderzoeken.

Product	4.1.6. IPO
Portefeuillehouder	Burlet

IPO is een samenwerkingsverband in verenigingsvorm van de twaalf Nederlandse Provincies. Primair heeft het samenwerkingsverband de functie van belangenbehartiger van de Provincie naar de Rijksoverheid en 'Brussel'. Secundair die van kennis en informatie uitwisselaar. Tweemaal per jaar vergadert de Algemene Vergadering, waarin per provincie twee Statenleden zijn afgevaardigd. Het IPO-bestuur vergadert acht maal per jaar en Limburg wordt daarbij vertegenwoordigd door de IPO-portefeuillehouder vanuit het college van GS. Vanaf voorjaar 2018 levert Limburg de voorzitter van het IPO bestuur in de persoon van onze gouverneur. Deze IPO-bestuursvergaderingen worden voorbereid door een achtal bestuurlijke adviescommissie (BAC) en ambtelijke adviescommissies (AAC).

Dit product draagt bij aan criterium 2 van dit programma.

Beoogde resultaten

1. Vertegenwoordiging binnen IPO-verband. Zowel ambtelijk als bestuurlijk in de respectievelijke adviescommissies AAC (ambtelijk) en BAC (bestuurlijk).

Prestatie-indicatoren zijn voor dit product niet van toepassing.

Product	4.1.7. Internationalisering
Portefeuillehouder	Bovens / Drippy / Van den Akker

Voortbouwend op de resultaten in de voorgaande bestuursperiode, staan voor Limburg de komende periode de volgende internationaliseringsopgaven centraal:

Buurlandenbeleid/grensoverschrijdende samenwerking

De kern van het internationaliseringsbeleid van Limburg ligt in de brede samenwerking met de directe buurlanden Duitsland en België en hun grensregio's. Allianties (strategisch en operationeel) worden gelegd tussen de agenda's van onze bureaus en die van Limburg. Doel hiervan is de ontwikkeling van een sterk en aantrekkelijk werk- en leefgebied in en rondom Limburg. Daartoe zijn wij ook actief lid van de euregio's. Samenwerking met de buurlanden is een brede opgave waar vanuit meerdere provinciale programma's een bijdrage aan zal worden geleverd, zowel in agendavorming als projectontwikkeling. Zo ondersteunen wij de grensoverschrijdende inzet van de Limburgse campussen, LIOF en het Limburgse MKB.

Wij hebben zicht op de grensknelpunten en mogelijke oplossingen, met name bij grensoverschrijdend ondernemen, werken en leren. Daartoe ondersteunen wij het Institute for Transnational and Euregional cross-border cooperation and Mobility (ITEM).

In de samenwerking met Noordrijn-Westfalen wordt – vastgelegd tijdens de eerste regeringsconsultatie tussen Nederland en NRW in november 2018 - in een breed partnerschap met Rijk, Land, grensprovincies, Bezirke en euregio's gewerkt aan de bilaterale samenwerking via onder andere een jaarlijkse Grenslandconferentie en Grenslandagenda. Limburg is nauw betrokken bij de voorbereiding en uitvoering hiervan. In de komende periode zal de bilaterale samenwerking met Vlaanderen en Wallonië verder uitgebouwd worden. Voortkomend uit de Vlaams-Nederlandse Top is in 2019 een gezamenlijk onderzoekstraject gestart ('Berx/Donner') dat tot doel heeft om vergunningen, procedures en regelgeving tussen Vlaanderen en Nederland beter op elkaar af te stemmen met name met het oog op grensoverschrijdende infrastructuurprojecten.

Goede politiek-bestuurlijke contacten, zowel in de euregio als via het public-affairsnetwerk in de hoofdsteden (zie 4.1.9.), alsmede de samenwerking met de relevante stakeholders in Limburg, zijn hierbij onontbeerlijk.

Europese programma's

Wij benutten de kansen van Europese middelen in de nieuwe Europese programmaperiode 2021-2027 en continueren de huidige cofinancieringssystematiek. We zullen hiertoe een voorstel uitwerken. Evenals in voorgaande periode willen wij dat Limburgse gemeenten en (kennis)instellingen de komende collegeperiode zo goed mogelijk gebruik maken van, zowel de decentrale Europese programma's (EFRO, Interreg, POP) als de centrale Europese programma's zoals Horizon, TEN, LIFE. Daartoe trekken wij hierin gezamenlijk op met partners in Limburg en ondersteunen hen hierbij, met name waar deze bijdragen aan de realisering van provinciaal beleid.

We zijn nauw betrokken bij de voorbereiding van de hierboven genoemde decentraal uitgevoerde Europese programma's. De Interreg-programma's zijn een belangrijk instrument ter realisering van onze grensoverschrijdende agenda. Limburg is management-autoriteit voor het volgende Interreg-programma EMR (2021-2027).

Onder andere via het Comité van de Regio's zullen wij reageren op nieuwe beleidsvoorstellen en programma's van de nieuwe Europese Commissie.

Maastricht Working on Europe

Maastricht Working on Europe (MWOE) is een programma dat tot doel heeft om een werk- en ontmoetingsplaats te bieden voor voorlichting, debat en onderzoek over Europa en de Europese Unie (EU), met name vanuit het perspectief van burgers en scholieren. Het ontplooiën van initiatieven in het kader van het in maart 2018 verkregen Europees Erfgoedlabel (minimaal voor de duur van 5 jaar) voor het Verdrag van Maastricht maakt integraal deel uit van dit programma.. Gestreefd wordt o.a. naar een euregionaal ontmoetingscentrum dat hierbij als trefpunt kan dienen. Provincie Limburg, Gemeente Maastricht en Universiteit Maastricht hebben in december 2018 een bestuurlijk akkoord ondertekend betreffende een groeiscenario voor (MWOE) via een gezamenlijk meerjarig programma en daarop gebaseerde jaarplannen. Wij continueren onze bijdrage aan het programma en komen op basis van een evaluatie en uitgewerkt meerjarig programmaplan met een voorstel voor onze bijdrage in de komende jaren. Daarmee is in het kader van deze begroting nog geen budget beschikbaar gesteld.

Nieuwe nota internationalisering

De kernopgaven, zoals hierboven omschreven voor de grensoverschrijdende samenwerking, grenslandagenda, euregio's en Europese programma's zullen in onderlinge samenhang met public affairs ontwikkeld worden. Hierbij zullen wij ook de kennis benutten die in Limburg aanwezig is over Europese samenwerking (Maastricht Working on Europe, alliantie Young Universities for the Future of Europe), Europees bestuur (EIPA) en over grensproblematieken (ITEM).

In een nieuwe nota internationalisering zal deze samenhang aangebracht worden en zullen, rekening houdend met de agenda's van de EU, het rijk en onze bureaus nadere prioriteiten worden gesteld. Tevens zal hierin een herijking worden meegenomen van ons economisch beleid ten aanzien van verder weg gelegen landen waarin wij vanuit concrete kansen primair aansluiting zoeken bij nationale (handels)missies en die van onze buurlanden.

Dit product draagt bij aan criterium 2 en 4 van dit programma.

Beoogde resultaten

1. Buurlandenbeleid/grensoverschrijdende samenwerking
De samenwerking en de public-affairs met de buurlanden/regio's in België en Duitsland wordt op resultaatgerichte wijze, in samenwerking met de euregio's en Limburgse partners en gebruik makend van met name Interreg verder uitgebouwd.
Rol Provincie: *ondersteuner, procesmanager, subsidiënt, partner*
2. Samenwerking met Noordrijn-Westfalen
In 2020 vindt de tweede Grenslandconferentie plaats; de Grenslandagenda 2019-2020 NL/NRW wordt uitgevoerd en een nieuwe agenda wordt vastgesteld.
Rol Provincie: *ondersteuner, procesmanager, partner*
3. Europese programma's
Een voorstel wordt uitgewerkt om Europese programma's zo goed mogelijk te benutten om provinciaal beleid tot uitvoering te brengen en gemeenten/regio's hierbij te ondersteunen. De inzet van Europese

Beoogde resultaten

middelen ter ondersteuning van Limburgse projecten wordt gemonitord en twee keer per jaar aan Provinciale Staten gerapporteerd.

Rol Provincie: *ondersteuner, subsidiënt, partner*

4. Nota Internationalisering

In 2020 wordt een nieuwe Nota Internationalisering aan Provinciale Staten voorgelegd.

Rol Provincie: *beleidsontwikkelaar*

5. Maastricht Working on Europe

Op basis van een evaluatie 2018-2019 en een uitgewerkt meerjarig programmaplan met concrete projecten en activiteiten, zal een voorstel voor de provinciale bijdrage voor de komende jaren worden uitgewerkt. In dit voorstel zal ook een besluit over bijdrage aan EIPA worden meegenomen.

Rol Provincie: *ondersteuner, subsidiënt, partner*

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
2	Aantal Grensland-conferenties met Noordrijn-Westfalen	0	4	2023
3	Aantal monitoringsrapportages Europese programma's	0	8	2023
4	Opstellen Nota Internationalisering	0	1	2020
5	Aantal Maastricht Europe Days	0	4	2023

Product	4.1.8. Euregiobestuur; Managementautoriteit Interreg EMR
Portefeuillehouder	Dritty / Bovens

Limburg participeert actief in drie Euregio's, de Euregio Maas-Rijn, de euregio rijn-maas-noord en de Euregio Rijn-Waal.

1. De Euregio Maas-Rijn (EMR).

Dit is een grensoverschrijdend samenwerkingsverband van de Provincies Limburg (NL), Limburg (B), Luik (B), de Duitstalige Gemeenschap (B) en de regio Aken (D). De EMR is sinds april 2019 een Europese Groepering voor Territoriale Samenwerking (EGTS).

Het bestuur van de EGTS streeft ernaar om de komende periode gemeenten in het werkgebied van de EGTS nauwer bij haar organisatie te betrekken.

2. De euregio rijn-maas-noord (ermn).

Dit is een grensoverschrijdend samenwerkingsorgaan van Noord- en Midden-Limburgse en Duitse gemeenten en een aantal instanties uit het grensgebied. Vanaf 2020 zal MKB-Limburg lid worden van de euregio rijn-maas-noord. Haar contributie zal worden betaald door de Provincie Limburg. De Provincie Limburg is adviserend lid van het dagelijks bestuur en van de Algemene Ledenvergadering.

3. De Euregio Rijn-Waal (ERW).

Dit is een grensoverschrijdend samenwerkingsorgaan van Nederlandse en Duitse gemeenten en regionale instanties. De Provincie Limburg is adviserend lid van het bestuur.

De euregio's bieden een platform voor bestuurlijke samenwerking met partners over de grens. Een belangrijke taak van euregio's is het ondersteunen van grensoverschrijdende 'people to people'

ontmoetingen voor burgers, scholieren, verenigingen e.d. Tevens initiëren en ondersteunen de euregio's de samenwerking van actoren en instellingen, die aan weerszijden van de grens bij een bepaald beleidsthema betrokken zijn.

Wij zien de euregio's als een partner bij de realisering van onze grensoverschrijdende agenda zoals beschreven onder product 4.1.7. Daartoe participeren wij actief in deze euregio's. De euregio maas-rijn en de euregio rijn-maas-noord ontwikkelen beide een nieuw visiedocument. Onze inzet is dat de euregio's hierin een actief en realistisch ambitieniveau formuleren, dat past bij hun capaciteit. De 4 euregio's langs de grens van Nederland met Noordrijn-Westfalen zijn opgenomen in de nieuwe governance-structuur NL-NRW en worden vandaar uit actief betrokken bij de voorbereiding en uitwerking van de jaarlijkse Grenslandconferentie en Grenslandagenda. Tevens zijn de euregio's betrokken bij de uitvoering van de Interreg-programma's.

De Provincie Limburg participeert in drie Interreg-A programma's Duitsland-Nederland, Vlaanderen-Nederland en EMR. Van laatstgenoemd programma (Interreg-EMR) is de Provincie Limburg Managementautoriteit (MA).

Dit product draagt bij aan criterium 2 en 4 van dit programma.

Beoogde resultaten

1. Euregiobestuur.
De euregio's (met name Maas-Rijn en rijn-maas-noord) formuleren in hun nieuwe visiedocumenten een actief en realistisch ambitieniveau. Euregio's dragen hierdoor bij aan de realisering van de grensoverschrijdende beleidsdoelen van de Provincie Limburg waaronder de Grenslandagenda met Noordrijn-Westfalen.
Rol Provincie: *subsidiënt, partner*
2. Euregio rijn-maas-noord.
MKB-Limburg wordt in 2020 lid van de euregio rijn-maas-noord.
Rol Provincie: *subsidiënt, partner*
3. Euregio Maas-Rijn.
In het bestuur van de EGTS wordt in 2020 besloten over de betrokkenheid van gemeenten bij de EGTS.
Rol Provincie: *subsidiënt, partner*
4. Managementautoriteit Interreg-EMR.
De MA Interreg-EMR zorgt in 2020 voor de opvolging van de lopende projecten en zal nog een 6de call opstarten voor nieuwe projecten in het Interreg V-programma. Tevens bereidt zij de administratieve organisatie van het nieuwe Interreg VI-programma voor zodat hiermee in 2021 een goede start gemaakt kan worden.
Rol Provincie: *management-autoriteit, financier*

Prestatie-indicatoren zijn voor dit product niet van toepassing.

Product	4.1.9. Strategische Public Affairs
Portefeuillehouder	Koopmans / Bovens

Als Provincie Limburg is het zaak veel contacten te onderhouden en benaderbaar te zijn. De Provincie voert daarom een actieve lobby. We onderhouden relevante contacten met onze buurlanden.

We werken vanuit de kracht van Limburg. Onze lobby kenmerkt zich door toegankelijkheid, betrouwbaarheid en warme relaties. In plaats van een opgehouden hand, hebben we een uitgestoken hand. Daarbij is het van belang concrete en ambitieuze proposities te doen. Limburg is een Provincie die zich als een partner opstelt richting de Rijksoverheid in Den Haag, de Europese overheden in Brussel en onze buurlanden zoals Noordrijn-Westfalen, Vlaanderen en Wallonië. Dat doet de Provincie samen met andere (Limburgse) belanghebbenden, zoals kennis- en onderwijsinstellingen en maatschappelijke, culturele en economische organisaties. Want wat goed is voor Limburg is goed voor de Provincie Limburg. Concreet betekent dit dat we bestuurlijk zichtbaar en ambtelijk permanent vertegenwoordigd zijn in Brussel, Den Haag en Düsseldorf en we een sterk netwerk in Vlaanderen, Wallonië, Noordrijn-Westfalen ontwikkelen en onderhouden. We zoeken constant naar nieuwe en versterken bestaande allianties, zowel binnen als buiten Limburg.

Sterke Strategische Public Affairs kenmerkt zich door in te kunnen spelen op actuele kansen en bedreigingen. Evenals gericht zijn op lange termijn trends, waarvoor een stevig netwerk als basis belangrijk is. Het onderhouden van relevante contacten vraagt continu aandacht, zodat op het moment dat het nodig is snel gehandeld kan worden. Er moet daarom voldoende capaciteit zijn om duurzame relaties op te bouwen. Zo zorgen we dat de belangen van de Provincie Limburg op de korte en lange termijn onder de aandacht kunnen worden gebracht direct of via ons netwerk.

Beoogde resultaten

1. Vanuit één agenda voor grensoverschrijdende samenwerking en public affairs werken we aan de verdieping en versterking van ons netwerk als brede basis voor onze (lange termijn-) doelstellingen rondom public affairs en grensoverschrijdende samenwerking. Begin 2020 zal deze agenda aangeboden worden aan Provinciale Staten.
Rol Provincie: *ondersteuner, procesmanager*
2. We hebben een ambtelijke permanente vertegenwoordiging in Brussel, Den Haag en Düsseldorf, met een relevant en sterk (politiek) netwerk. Het team voor Public Affairs is het schakelpunt voor (politieke) lobbyacties vanuit de provincie en is in elke stad met een kantoorplek aanwezig. In goede afstemming met de provinciale organisatie worden diverse (netwerk-) activiteiten in de hoofdsteden en werkbezoeken in de provincie georganiseerd. In 2020 zullen we gezamenlijk optrekken met de (grens-) provincies Gelderland, Overijssel en Zuid-Holland binnen het Consulaat-Generaal van Nederland in Düsseldorf, dat per december 2019 een nieuwe locatie betreft. In Den Haag en Brussel zullen we gezamenlijk optrekken binnen het samenwerkingsverband van provincies (IPO / HNP) ten behoeve van een goede positionering van het middenbestuur in Nederland en de EU. Een actieve opstelling van Limburg binnen de IPO organisatie – met de daarbij behorende stroomlijning van adviestrajecten – draagt bij aan een zelfverzekerde positionering van Limburg (zie ook product 4.1.6. IPO).
Rol Provincie: *procesmanager*
3. We brengen actief Limburgse proposities over naar daarvoor relevante partijen. Vanuit de gehele organisatie wordt op deze manier nagedacht over welke boodschap en projecten we onder de aandacht willen brengen van sleutelpersonen, bijvoorbeeld richting verkiezingsprogrammacommissies en overige (strategische) beleidsbepalers (denktanks / wetenschappelijke adviesraden).
Rol Provincie: *ondersteuner, procesmanager*

Beoogde resultaten

4. Er is een Public Affairs Forum waar Limburgse partijen elkaar kunnen treffen en allianties kunnen vormen in lobby activiteiten.
Rol Provincie: *ondersteuner, procesmanager*
5. Wij continueren de lobby voor de Einstein Telescoop in de grensregio Zuid-Limburg. De Einstein Telescoop is het Europees initiatief tot het realiseren van een observatorium voor zwaartekrachtsgolven van de derde generatie. Vanuit Nederland is NWO-Nikhef verantwoordelijk voor de ontwikkeling van de science case. De Einstein Telescoop is opgenomen in de nationale roadmap voor grootschalige wetenschappelijke infrastructuur. Daarin is ook opgenomen dat Einstein Telescope mogelijk gevestigd zal worden in de grensregio Zuid-Limburg. De Provincie Limburg ondersteunt NWO-Nikhef in het onderzoeken van de kansen voor deze vestigingslocatie. Wij doen dit in goed overleg met NWO-Nikhef en de Rijksoverheid. Een locatiekeuze is vooralsnog voorzien rond 2022. Ondertussen werken we met de partners verder aan het opzetten van een wetenschappelijk instituut en onderzoekscentrum (ETpathfinder) in Zuid-Limburg.
Rol provincie: *partner, ondersteuner*
6. Strategisch relatiebeheer
In 2020 wordt uitvoering gegeven aan de strategische netwerkkalender 2020. Naast de organisatie van strategische netwerkevenementen zorgen we dat we succesvol kunnen opereren in de netwerksamenleving, die eisen stelt aan het onderhouden en uitbouwen van goede relaties met volksvertegenwoordigers, medeoverheden, kennispartners, opkomende en bestaande ondernemers (start-ups / scale-ups) en (buitenlandse) investeerders.
Rol provincie: *partner, ondersteuner*
7. Eren en gedenken
In Limburg willen we de tomeloze inzet van hen die zich voor de vrede en veiligheid hebben ingespannen, niet vergeten. Ook staan we bewust stil bij de krachten, die tijdens oorlog en overheersing een vreedzaam samenleven zo gruwelijk ontwrichten. In 2020 blijven we ons bewust van deze morele plicht om te eren en te gedenken en zullen we de extra inspanningen rondom '75 jaar bevrijding' afronden. Daarnaast willen we ook Limburgers van verdiensten in de huidige tijd blijven eren. Op deze manier dragen we bij aan een gedeelde Limburgse cultuur en staan we stil bij exceptionele prestaties van Limburgers.

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
1	Er is een agenda voor grensoverschrijdende samenwerking en public affairs.	0	1	2020
2	Vanuit de ambtelijke permanente vertegenwoordigingen in de verschillende bestuurscentra worden acties ondernomen om duurzame relaties op te bouwen en te versterken.	N.v.t	N.v.t.	Continu
3	We formuleren Limburgse proposities richting de diverse bestuurscentra op een veelheid van onderwerpen waar Limburg een uitgestoken hand kan en wil aanbieden.	0	1	2020/ 2021
4	Er worden activiteiten georganiseerd ontplooid om Limburgse partijen met verschillende belangen te verbinden via het Public Affairs Forum Limburg. We zetten ons in daar waar de belangen van de Provincie overeenkomen met anderen.	N.v.t.	N.v.t	Continu

Product	4.1.10. Branding
Portefeuillehouder	Bovens

Provinciale Staten hebben in hun vergadering van 3 november 2017 een motie aangenomen, waarin het College van GS wordt opgeroepen een integrale communicatie- en branding-strategie uit te werken, binnen de financiële ruimte van de tot dan toe vigerende Limburg-branding. Het College van GS heeft vervolgens ten tijde van de Voorjaarsnota 2018 een informerende notitie (d.d. 22-6-2018) inzake deze strategie aan de Staten gestuurd.

In deze notitie is een aanpak beschreven voor een integrale strategie, bestaande uit achtereenvolgens een herijkt overkoepelend merkverhaal voor Limburg, de hoofdpunten van de strategie om dit verhaal succesvol te kunnen uitdragen, het uitvoeringsmodel dat daarbij hoort en de doorvertaling naar de communicatiestrategie van de Provincie Limburg zelf.

Een kwartiermaker/beoogd brand manager werkt in nauwe afstemming met bestuur en betrokken partijen (in- en extern) aan het leggen van een fundament onder de aanpak, onder meer met het formuleren van een reglement voor de beoogde branding-adviescommissie. In een volgende fase worden partners gezocht en praktische kaders opgesteld, waaronder een nieuw 'brand filter' en concrete doelstellingen rond naamsbekendheid en imago uitgezet in de tijd.

De branding-aanpak kan gestalte worden gegeven binnen de naar beneden bijgestelde financiële ruimte, waarover Gedeputeerde en Provinciale Staten eerder met elkaar hebben gesproken.

Dit product draagt bij aan criterium 2, 4 en 5 van dit programma.

Beoogde resultaten	
1.	Het uitwerken en implementeren van een integrale communicatie- en branding-strategie. Rol Provincie: <i>toetsers, ondersteuner, procesmanagement, subsidiënt, financier, partner</i>

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Huidige waarde	Streef waarde	Jaar
1	Plan van aanpak Branding	0	1	2020
1	Aanstellen kwartiermaker /beoogd brand manager	0	1	2020

Product	4.1.13. Overige bestuurlijke zaken
Portefeuillehouder	Koopmans / Bovens

Onder dit product worden de overige algemene lasten met betrekking tot het bestuur (€ 1,19 mln.) opgenomen (zie tabel en toelichting bij de 3^e W-vraag).

Wat mag het kosten?

€ x 1.000

4.1. Bestuur	Begroting ná wijz. 2019	Begroting 2020	Meerjarenraming		
			2021	2022	2023
Lasten					
4.1.1. Rijks- en veiligheidstaken CdK	583	594	605	617	629
4.1.2. Bestuurskracht en bestuurlijke organisatie	941	67	69	70	71
4.1.3. Integriteit	70	37	38	39	40
4.1.4. Coördinatie interbestuurlijk toezicht	144	146	149	152	155
4.1.5. Toezicht gemeentefinanciën	4	4	4	5	5
4.1.6. IPO	2.196	1.918	1.185	1.208	1.231
4.1.7. Internationalisering	200	100	100	100	100
4.1.8. Euregiobestuur: Managementautoriteit Interreg EMR	530	528	504	507	511
4.1.9. Strategische Public affairs	3.288	976	971	979	1.002
4.1.10. Branding	350	948	943	938	933
4.1.13. Overige bestuurlijke zaken	1.440	1.183	1.197	1.212	1.226
<i>Personele lasten</i>	7.145	7.424	7.482	7.512	7.506
Totaal lasten	16.890	13.927	13.248	13.338	13.408
Baten					
4.1.1. Rijks- en veiligheidstaken CdK	5	5	5	5	5
4.1.8. Euregiobestuur: Managementautoriteit Interreg EMR	431	429	401	401	401
Totaal baten	436	434	406	406	407
Totaal saldo van baten en lasten	-16.454	-13.493	-12.842	-12.931	-13.001
Mutatie reserves					
Saldo mutatie reserves	0	0	0	0	0
Resultaat	-16.454	-13.493	-12.842	-12.931	-13.001

Financiële toelichting

- 4.1.1. Deze middelen ad € 0,59 mln. hebben betrekking op de wettelijke taken van de CdK waaronder toezicht op rampenbestrijding en crisisbeheersing.
- 4.1.2. Jaarlijks wordt budget ad € 0,07 mln. ter beschikking gesteld om te kunnen voorzien in het ontwikkelen en delen van kennis ter versterking van de bestuurskracht. In 2019 is het productbudget hoger door extra investeringen in de gemeente Beekdalen ad € 0,88 mln. (PS 15 december 2017).
- 4.1.3. Jaarlijks wordt budget ad € 0,04 mln. ter beschikking gesteld ter voortzetting van het ingezette integriteitsprogramma voor politiek en bestuur.
- 4.1.4. Voor de uitvoering van de wettelijke taken op het gebied interbestuurlijk toezicht is jaarlijks € 0,15 mln. beschikbaar.
- 4.1.5. Dit budget is beschikbaar gesteld voor het organiseren van seminars etc. rondom gemeentefinanciën.
- 4.1.6. Het IPO budget ad € 1,9 mln. bestaat voor € 1,16 mln. uit lidmaatschapskosten (bijdrage IPO-bureau) en uit gezamenlijke voorzieningen (o.a. ICT), veelal wettelijke grondslagen. In 2019 en 2020 is het productbudget € 0,75 mln. hoger. Dit betreft de bijdrage inzake oplossen Zeeland-problematiek.
- 4.1.7. Het budget voor Internationalisering bedraagt € 0,1 mln. Dit betreft een jaarlijks werkbudget nodig voor algemene internationaliseringsactiviteiten, onderzoek, bijeenkomsten en ondersteuning van programma-initiatieven.
- 4.1.8. De totale bijdrage aan bestuur van de Euregio bedraagt € 0,52 mln. en bestaat uit: de bijdrage aan Maas-Rijn € 0,12 mln. Rijn-Maas-Noord € 0,04 mln. en Rijn-Waal € 0,01 mln. De jaarlijkse lasten van de, bij de provincie ondergebrachte management- en certificeringsautoriteit, bedragen € 0,35 mln. de baten € 0,32 mln. De overige geraamde baten betreft de vergoeding voor de werkzaamheden van de Euregio Maas-Rijn € 0,11 mln.

- 4.1.9. Het budget voor Strategische Public Affairs bedraagt € 0,98 mln. van dit bedrag is € 0,08 mln. beschikbaar voor de Limburg Agenda en € 0,1 mln. als bijdrage aan het Huis in Brussel. In 2019 is het productbudget hoger door, met name, de ophoging voor herdenking 75 jaar bevrijding ad € 2,05 mln.
- 4.1.10. Voor het uitwerken en opstellen van een integrale communicatie- en branding-strategie is een bedrag beschikbaar van € 0,95 mln. In 2019 is het productbudget € 0,60 mln. lager, door een hogere bijdrage aan de generieke taakstelling, zoals opgenomen in de Herfstbrief 2019.
- 4.1.13. Onder het budget Overige bestuurlijke zaken vallen alle kosten van het bestuur, zoals kosten voor het wagenpark, protocol en decorum, representatie en reis- en verblijfkosten binnen en buitenland (€ 1,19 mln.).

Overige financiële aspecten in de verplichte paragrafen

Verbonden partijen
IPO
Stichting Euregio Maas-Rijn

De in de tabel opgenomen verbonden partijen dragen bij aan de doelen van programma 4.1. Bestuur. IPO behartigt de provinciale belangen op landelijk niveau en met de stichting Euregio Maas-Rijn wordt de positie van Limburg in de euregio bestuurlijk verankerd.

Zie voor nadere informatie de paragraaf Verbonden partijen.

4.2. Overhead

Onder dit product zijn alle kosten opgenomen die samenhangen met de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces. Zoals:

- Huisvesting;
- ICT;
- Management;
- Facilitaire diensten;
- Financiën;
- P&O etc.

Om Provinciale Staten op eenvoudige wijze meer inzicht te geven in de totale kosten van de overhead voor de gehele organisatie en ook meer zeggenschap over die kosten te geven, is voorgeschreven dat in het programmaplan een apart overzicht moet worden opgenomen van de kosten van de overhead. In de programma's zijn de kosten opgenomen die betrekking hebben op het primaire proces (e.e.a. conform de notitie Overhead, commissie BBV, april 2016.)

De loonkosten van medewerkers die voor meerdere taakvelden werken, zijn over deze meerdere taakvelden verdeeld. We hanteren een maximum aantal taakvelden van 5 waar de loonkosten van 1 medewerker aan toe worden bedeed. Taakvelden waar slechts een klein percentage (<10%) van de tijd aan wordt besteed, worden buiten beschouwing gelaten. De berekening van de toe te rekenen loonkosten is gebaseerd op de gemiddelde lasten per fte.

Wat mag het kosten?

€ x 1.000

4.2. Overhead	Begroting ná wiz. 2019	Begroting 2020	Meerjarenraming		
			2021	2022	2023
Lasten					
Overhead reguliere budgetten	19.018	17.545	17.998	18.436	18.756
<i>Personele lasten</i>	27.654	29.173	29.449	29.594	29.568
<i>Kapitaallasten</i>	3.233	3.110	2.626	2.291	1.738
Totaal lasten	49.906	49.828	50.073	50.322	50.061
Baten					
Overhead reguliere budgetten	263	453	458	463	468
Totaal baten	263	453	458	463	468
Totaal saldo van baten en lasten	-49.643	-49.375	-49.616	-49.859	-49.593
Mutatie reserves					
<i>Aanwending reserves</i>					
Reserve bruting duurzaamheid provinciale gebouwen	16	120	120	120	120
Bruteringsreserve ontschotten Gouvernement	44	7	0	0	0
Reserve Transitiefonds	170	0	0	0	0
Reserve DU Verkeer en vervoer	148	138	138	138	138
	378	265	258	258	258
Saldo mutatie reserves	378	265	258	258	258
Resultaat	-49.265	-49.111	-49.358	-49.601	-49.336

Financiële toelichting

Overhead reguliere budgetten

Dit bedrag bestaat uit € 6,1 mln. facilitaire kosten, € 2,7 mln. overige personele kosten, € 3,5 mln. voor organisatie- en informatiemanagement, € 1,6 mln. onderzoeksbudget, € 0,6 mln. voor communicatie en € 0,8 mln. voor juridische kosten en kosten inkoop. Het restant is toe te schrijven aan operationele werkbudgetten.

Overhead personele lasten

De personele lasten bedragen in totaal € 29,17 mln. Dit bestaat uit:

- € 28,72 mln. zijnde 38% van de totale loonkosten heeft betrekking op overhead;
- € 0,45 mln. betreft de kosten van niet actieven.

De aanwendungen van de (Bruterings)reserves dekken kapitaallasten uit eerdere investeringen in provinciale gebouwen (PS-besluit Jaarstukken 2010) en het Gouvernement (PS-besluit d.d. 13 juni 2013).

€ x 1.000

4.2. Overhead Investerings	Begroting na 2019	Begroting 2020	Meerjarenraming		
			2021	2022	2023
<u>Uitgaven</u>					
4.2.0. Overhead	2.334	0	0	0	0
Totaal uitgaven	0	0	0	0	0

Toelichting investeringen/financiering

4.2.0. Betreft diverse lopende investeringen in gebouwen, ICT, meubilair etc.

Overige financiële aspecten in de verplichte paragrafen

Onderhoud kapitaalgoederen	Financiering
Kasteel Groot Buggenum	Lening aan Stichting Kasteel Groot Buggenum
	Renteloze studievoorschotten
Gouvernement	

4.3. Algemene dekkingsmiddelen en overige financiën

€ x 1.000

4.3. Algemene dekkingsmiddelen en overige financiën	Begroting ná wizj. 2019	Begroting 2020	Meerjarenraming		
			2021	2022	2023
Lasten					
Overige eigen middelen	770	826	900	980	1.023
Reservering nieuw beleid	11.834	67.125	71.483	74.081	74.078
Stelposten	-180	-400	-400	-400	-400
Reservering voor loon- en prijsstijgingen	0	0	1.400	2.800	4.200
Onderuitputting (algemeen)	-1.400	-1.400	-1.400	-1.400	-1.400
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Onvoorzien	250	250	250	250	250
Voorgaande dienstjaren	-8.495	0	0	0	0
Generieke taakstelling op beleid 2020-2023		0	-9.341	-11.732	-11.651
<i>Personele lasten</i>	6.748	180	180	180	250
Totaal lasten	9.526	66.580	63.072	64.758	66.351
Baten					
Motorrijtuigenbelasting	108.354	108.354	108.354	110.441	112.527
Provinciefonds	137.240	145.008	148.239	154.321	160.055
Overige eigen middelen	68.618	47.945	45.848	42.667	36.390
Totaal baten	314.212	301.307	302.441	307.429	308.971
Totaal saldo van baten en lasten	304.686	234.727	239.369	242.670	242.621
Mutatie reserves					
<i>Toevoeging reserves</i>					
Algemene reserve (egalisatie)	72.372	5.521	900	400	0
Reserve DU Verkeer en vervoer	71.671	70.390	70.368	70.368	70.368
Immunisatiereserve	50	0	0	0	0
	144.093	75.910	71.268	70.768	70.368
<i>Aanwending reserves</i>					
Algemene reserve (egalisatie)	139.268	27.439	9.616	422	12.625
Immunisatiereserve	0	21.500	21.500	21.500	21.500
Reserve Transitiefonds	1.000	0	0	0	0
	140.268	48.939	31.116	21.922	34.125
Saldo mutatie reserves	-3.825	-26.971	-40.153	-48.847	-36.243
Resultaat	300.861	207.756	199.216	193.824	206.378

Opcenten motorrijtuigenbelasting

Medio 2019 is door de belastingdienst de actuele opgave verstrekt van het wagenpark binnen de Provincie Limburg, zowel naar absolute aantallen als naar gewichtsklassen en soort brandstof. Op basis van deze opgave kan de theoretische opbrengst per opcent worden vastgesteld. De totaalopbrengst van de opcenten is het product van het aantal opcenten en opbrengst per opcent. De opbrengst per opcent is ten opzichte van 2018 toegenomen met 1,32% en bedraagt momenteel € 1,39 mln. Het huidige aantal opcenten is voor deze coalitieperiode door uw Staten vastgesteld op 77,9 voor de jaren 2020 en 2021. Vanaf 2022 wordt het aantal opcenten jaarlijks geïndexeerd op basis van de uitgangspunten van de meerjarenbegroting met 1,90%. Dit leidt ten opzichte van de huidige meerjarenraming 2019-2022 in de jaren 2020 tot en met 2022 tot een geraamde meeropbrengst van respectievelijk € 1,41 mln., € 1,41 mln. en € 1,43 mln. Voor 2023 wordt primitief een opbrengst geraamd van € 112,53 mln.

Provinciefonds

De meicirculaire 2019 vormt het uitgangspunt voor de ramingen. Voor 2020 verwachten wij € 225,01 mln. aan inkomsten uit het provinciefonds. Het algemene deel en de DU Verkeer en Vervoer is terug te zien in de financiële tabel, baten ad € 145,01 mln. Daarnaast ontvangen wij € 80 mln. aan decentralisatie-uitkeringen. Deze worden functioneel (binnen de begrotingsprogramma's) verantwoord. Voor een uitgebreid overzicht van de overdrachten van het Rijk, verwijzen wij naar de Financiële begroting onderdeel 1.5. Specificatie van de baten.

Overige eigen middelen

Onder de overige eigen middelen worden lasten en baten verantwoord uit deelnemingen en rente uit onze obligatieportefeuille en leningen ad € 47,12 mln. Zo bedraagt het verwachte jaarlijkse dividend van Enexis Holding N.V. en BNG in totaal € 16,12 mln. De overige inkomsten hebben betrekking op uitzettingen publieke taak (€ 31 mln.), de obligatieportefeuille en rente van leningen aan decentrale overheden. Voor een nadere toelichting op de renteontwikkeling verwijzen wij naar de verplichte paragraaf 4. Financiering.

Reservering nieuw beleid

In de begroting is rekening gehouden met de intensiveringsmiddelen zoals opgenomen in het collegeprogramma. Voor 2020 is € 70,10 mln. beschikbaar voor het uitvoeren van de door PS vastgestelde kaders. Voor een gedetailleerd overzicht wordt verwezen naar deel 2 'Financiële begroting' (onderdeel 4.1.1.).

Stelposten

In de begroting 2020 en bijhorende meerjarenraming wordt rekening gehouden met stelposten met betrekking tot:

- Afrekening oude dienstjaren (voordelig jaarlijks effect € 1,4 mln.);
- Loon- en prijsstijgingen vanaf 2021 (€ 1,4 mln.). Deze post wordt jaarlijks met € 1,4 mln. verhoogd.

Taakstellingen

Om de beoogde begrotingsruimte te creëren, is in het collegeprogramma afgesproken invulling te geven aan een generieke taakstelling van € 50 mln. verdeeld over 4 jaar. Hiervan is bij de Herfstbrief 2019 concreet € 17,71 mln. ingeboekt.

Vennootschapsbelasting

Vanaf 2016 is de provincie als gevolg van de invoering van de Wet modernisering Vpb-plicht overheidsondernemingen in beginsel belastingplichtig voor de vennootschapsbelasting (Vpb). Publiekrechtelijke rechtspersonen en overheidsstichtingen dienen per activiteit te beoordelen of met de uitoefening van de betreffende activiteit een onderneming wordt gedreven in vennootschapsrechtelijke zin. Dit betekent dat Vpb afgedragen dient te worden over structureel winstgevendende activiteiten.

Op basis van de definitieve cijfers 2016 is de conclusie dat de provincie ten aanzien van alle activiteiten die zij uitvoert geen onderneming voor de Vpb drijft (geen Vpb-plicht), met uitzondering de commanditaire belangen in DCGV en TPN (vervlechting klavertje 4). Ten aanzien van deze belangen is sprake van een onderneming voor de Vpb. Hierover vindt momenteel finale afstemming met de Belastingdienst plaats. De verwachting is dat in het vierde kwartaal van 2019 definitieve standpuntinname door de Belastingdienst zal plaatsvinden.

Ten aanzien van de definitieve cijfers 2017 hebben de fiscalisten van de provincie Limburg geoordeeld dat de provincie ten aanzien van alle activiteiten die zij uitvoert geen onderneming drijft. Er is dan ook geen sprake van Vpb-plicht. Voor 2018 wordt een zelfde beeld als in 2017 verwacht.

Post onvoorzien

Net als in de voorgaande jaren is in de begroting rekening gehouden met een post onvoorzien van € 0,25 mln.

Overige financiële aspecten in de verplichte paragrafen

Lokale heffingen	Weerstandsvermogen en risicobeheersing	Financiering	Verbonden partijen
Opcenten MRB	Opbrengsten opcenten MRB		
	Uitkering Provinciefonds		
	Nazorg stortplaatsen		Fonds Nazorg Stortplaatsen Provincie Limburg
		Bruglening Vordering Enexis B.V.	Enexis Holding N.V.
		Lening aan Coöperatie Gedeelde Weelde	
			Vordering op Enexis B.V.
			Cross Border Leases (CBL) Vennootschap B.V.
			Verkoop Vennootschap B.V.
			CSV Amsterdam B.V.
			Publiek Belang Elektriciteitsproductie (PBE) B.V.
		NWB 1e en 2e tranche	Nederlandse Waterschapsbank N.V.
		BNG 1e en 2e tranche	Bank Nederlandse Gemeenten N.V.
	Renterisico		
	Indexeringen loon- en prijscompensatie		

De deelnemingen voortvloeiend uit de verkoop van Essent worden aangehouden ter afronding van dit proces, met uitzondering van Enexis. Middels het aandeelhouderschap in Enexis wordt gestuurd op duurzaam beleid en stabiele dividend inkomsten.

De NWB en BNG zijn van belang in relatie tot de gemeentelijke financiering. Het fonds nazorg stortplaatsen is ingericht ter financiering van de eeuwigdurende nazorg van voormalige stortplaatsen.

Zie voor nadere informatie de paragraaf Verbonden partijen.

4.4. Provinciale Staten en Griffie

Wat mag het kosten?

€ x 1.000

4.4. Provinciale Staten en Griffie	Begroting ná wijz. 2019	Begroting 2020	Meerjarenraming		
			2021	2022	2023
Lasten					
Provinciale Staten en Griffie	1.983	1.730	1.735	1.762	1.799
<i>Personele lasten</i>	1.810	1.895	1.900	1.901	1.901
<i>Kapitaallasten</i>	9	18	18	9	9
Totaal lasten	3.802	3.643	3.654	3.672	3.709
Baten					
Totaal baten	0	0	0	0	0
Totaal saldo van baten en lasten	-3.802	-3.643	-3.654	-3.672	-3.709
Mutatie reserves					
Saldo mutatie reserves	0	0	0	0	0
Resultaat	-3.802	-3.643	-3.654	-3.672	-3.709

Financiële toelichting

4.4.1. Het jaarlijkse budget voor Provinciale Staten en Griffie bedraagt € 1,73 mln. Dit betreft o.a. € 0,7 mln. voor fractievergoedingen, € 0,3 mln. kosten Rekenkamer en € 0,5 mln. voor algemene bestuurlijke zaken PS zoals werkbudget controlecommissie, verslaglegging vergaderingen en reis- en verblijfkosten. De personele lasten ad € 1,90 mln. hebben voor € 0,78 mln. betrekking op vergoedingen statenlidmaatschap en voor € 1,12 mln. op salariskosten.

Overige financiële aspecten in de verplichte paragrafen

Verbonden partijen
Zuidelijke Rekenkamer

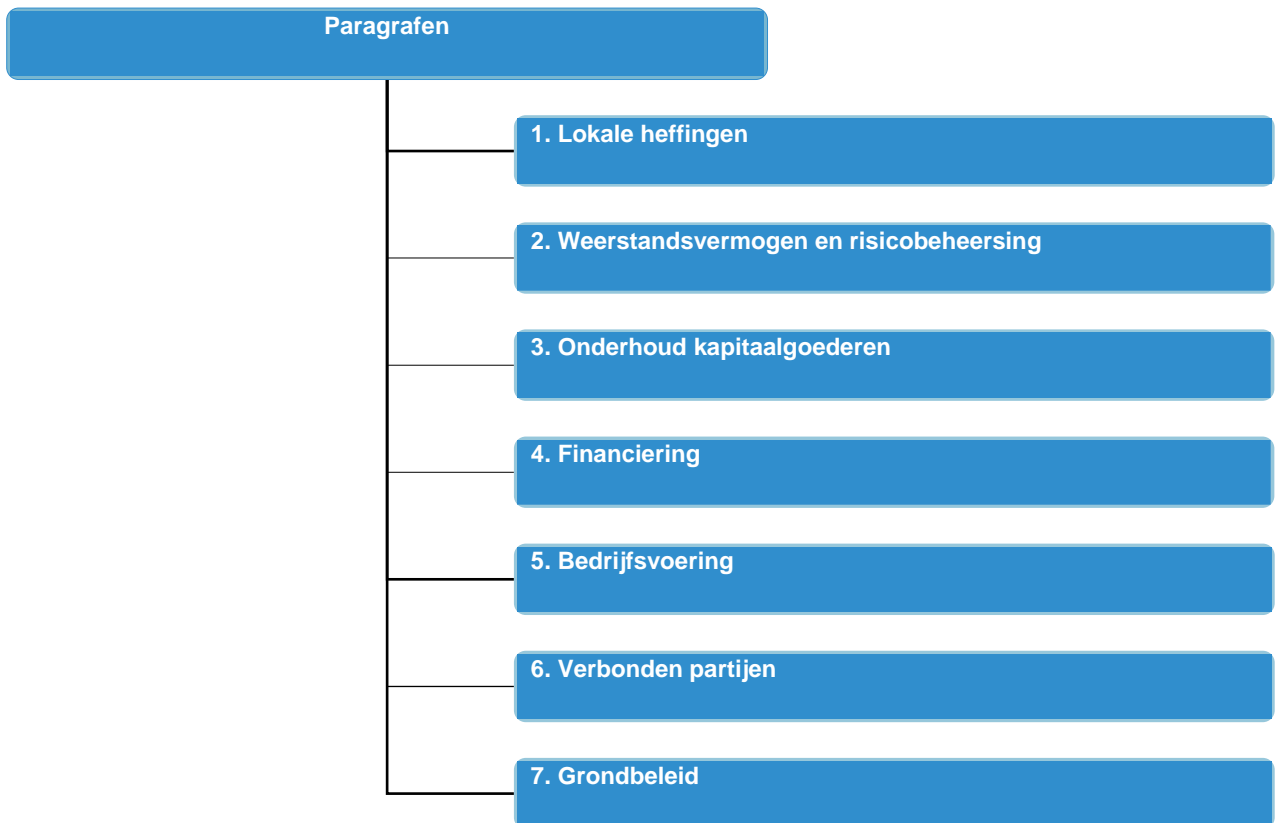

Verplichte paragrafen

De paragrafen bevatten de beleidsuitgangspunten van beheersmatige activiteiten en de lokale heffingen. Aan de hand van deze paragrafen worden de beleidsuitgangspunten vastgesteld. De paragrafen geven een dwarsdoorsnede van de begroting. Er zijn zeven verplichte paragrafen. Het gaat in de paragrafen om de beleidslijnen van beheersmatige aspecten die belangrijk zijn (financieel, politiek of anderszins). In de paragrafen kunnen bedragen worden genoemd, maar ze worden niet apart geautoriseerd. Deze zitten verwerkt in de programmalijs-budgetten. Daarom zijn in het kader van de autoriserende functie niet de drie W-vragen toegepast op de paragrafen.

Relatietabel programma's en projecten

Begrotingsprogramma	Code	Product	Lokale heffingen	Weerstandsvermogen en risicobeheersing	Onderhoud kapitaalgoederen	Bedrijfsvoering	Financiering	Verbonden partijen	Grondbeleid
1.1 Investeringsklimaat	1.1.1.	Economische samenwerking						MKB-L B.V. LBDF B.V.	
	1.1.2.	Acquisitie en LIOF					Lening aan Gerli Venlo B.V. Lening aan deelneming Limburgse Herstructureringsmaatschappij B.V.	N.V. Industriebank LIOF LHB B.V.	
	1.1.3.	MKB		Europese programma's					
	1.1.4.	Brightlands Kennis/As							
	1.1.5.	Maastricht Aachen Airport			Infrastructuur en panden MAA		Lening aan Land Development Aviation Valley Maastricht C.V. Lening aan deelneming Aviation Valley Commandiet B.V. Lening aan MAABI B.V.	Land Development AviationValley Maastricht N.V. Land Development AviationValley Maastricht C.V. Provincie Limburg AviationValley Commandiet B.V. N.V. ALTMAA N.V. Holding Businesspark Luchthaven Maastricht	
1.2 Innovatiekracht	1.2.1.	Chemie en Materialen Brightlands Chemelot Campus						Chemelot Campus Vastgoed C.V. Chemelot Campus B.V. Chemelot Participaties B.V. Chemelot Ventures B.V. Enabling Technologies B.V. Chemelot Research Facilities B.V. Chemelot Scientific Participations B.V.	
	1.2.2.	Life Sciences Brightlands Maastricht Health Campus					Lening aan QCP Holding B.V. Lening aan ZON PTC B.V.	Brightlands Maastricht Health Campus B.V. Brains Unlimited B.V.	
	1.2.3.	Brightlands Greenport Campus Venlo					Lening aan GPV / B.V. Ontwikkelbedrijf	B.V. Ontwikkelbedrijf Greenport Venlo B.V./C.V. Campus Vastgoed Greenport Venlo	
	1.2.4.	Services & Brightlands Smart Services Campus					Lening aan Campus Vastgoed Greenport Venlo	Brightlands Greenport Venlo B.V. Brightlands Agro/Food fonds	
	1.2.5.	Logistiek					Lening aan Californië Wijnen Geothermie B.V.		
	1.2.6.	Industrie					Lening aan CHV B.V.	CHV B.V. CMD B.V.	
	1.2.7.	Toerisme en recreatie					Lening aan Toverland Holding B.V. Lening aan Gebru B.V. recreatiepark Kasteel Ooijen		
	1.2.8.	Innovatieve landbouw							
	1.3 Onderwijs en arbeidsmarkt	1.3.1.	Arbeidsmarkt					Garantstelling sectorplan Grenzenloos werken	
	1.3.2.	Onderwijs				SROI	Lening aan stichting HAS Lening aan Stichting Zuyderland MC (Atrium) Lening aan SineMetU Vastgoed B.V. Lening aan Stichting Plattelandshoés		
2.1 Sociale agenda, zorg en veiligheid	2.1.1.	Sociale agenda en Zorg							
	2.1.2.	Veiligheid							
2.2 Cultuur	2.2.1.	Cultuur			(Provinciale) musea				
	2.2.2.	Erfgoed							
	2.2.3.	Monumenten							
	2.2.4.	Archeologie							
	2.2.5.	Regionale Media							
2.3 Sport	2.3.1.	Sport							
2.4 Stedelijke ontwikkeling en Limburgse centra	2.4.1.	Stedelijke ontwikkeling							
	2.4.2.	Kwaliteitsimpuls Limburgse centra							
	2.4.3.	IBA						IBA-Parkstad	
	2.4.4.	Regiodeal transformatie Parkstad							
3.1 Openbaar vervoer en railagenda	3.1.1.	Openbaar vervoer en concessie management							
	3.1.2.	Railagenda		Omvorming Prorail naar een publiekrechtelijk ZBO	Stationsgebouw ZLSM		Lening aan Stichting Zuid-Limburgse Stoomtrein Maatschappij		
3.2 Bereikbaarheid en mobiliteit	3.2.1.	Voorbereiding en uitvoering mobiliteitsmaatregelen							
	3.2.2.	Fiets							
	3.2.3.	Verkeersveiligheid							
	3.2.4.	Logistieke netwerken							
	3.2.5.	Onderhoud, beheer en rehabilitaties Provinciale wegen			Provinciale wegen, vier steunpunten				
	3.2.6.	Project Buitenring Parkstad Limburg							
	3.2.7.	Project N280- West			Buitenring Parkstad (BPL)				
	3.2.8.	Project N266							
3.3 Wonen in Limburg	3.3.1.	Wonen in Limburg					Startersleningen voor huiseigenaren SWN Stimuleringsleningen Transitiefonds compartiment 1a zakelijke financieringen Lening aan Stichting woonzorg Elisabeth Stif		

Begrotingsprogramma	Code	Product	Lokale heffingen	Weerstandsvermogen en risicobeheersing	Onderhoud kapitaalgoederen	Bedrijfsvoering	Financiering	Verbonden partijen	Grondbeleid	
3.4 Ruimtelijke dynamiek en kwaliteit	3.4.1.	Omgevingsvisie					Lening aan Stichting Ontwikkelingsmaatschappij ENCI			
	3.4.2.	Uitvoering ruimtelijk beleid					Lening aan OML B.V.			
	3.4.3.	Werklocaties					Lening aan Parvus Avez B.V.			
	3.4.4.	Integrale gebiedsontwikkelingen landelijk gebied en stad-landzones								
					Grondbeleid			Lening aan deelneming Commandiet B.V./RvR Limburg beheer B.V.	Provincie Limburg Commandiet B.V.	
								Garantie aan Ruimte voor Ruimte Limburg C.V.	RvR Limburg C.V.	
									Ruimte voor Ruimte Limburg Beheer B.V.	
										Laerbroeck
										IPS / Yard
										Grondbedrijf Californië II
										Marsna Paper
										Brunssum Centrumplan Noord
										Grondbedrijf Anticiperende Aankopen
										Erfpacht railterminal Tradeport Noord
									Erfpachtgronden tuinbouwgebied Siberië	
									Erfpachtgronden Trade Port Noord	
									Erfpacht Watersley	
									Erfpacht Natures Green	
									Erfpacht Leeuwbrouterij Valkenburg	
									Erfpachtgronden vm Andeno terrein Venlo	
									Erfpachtgronden Haven Wanssum	
									Voorraad ruilgronden/anticiperende aankopen	
3.5 Hoogwaterbescherming langs de Maas	3.5.1.	Programma Maasvallei								
	3.5.2.	Ooijen-Wanssum		Gebiedsontwikkeling Ooijen-Wanssum						
3.6 Water	3.6.1.	Water	Grondwaterheffing Waterwet				Lening aan N.V. Waterleiding Maatschappij Limburg	N.V. WML		
3.7 Energie, circulaire economie en milieu	3.7.1.	Energie					Garantstelling aan LEF t.b.v. Mijnwater	Limburgs Energie Fonds (LEF) B.V.		
	3.7.2.	Duurzaamheid en Circulaire economie					Lening aan Richochet B.V.			
	3.7.3.	Milieu					Lening aan Coöperatie Burger Windpark De Kookepan			
	3.7.4.	Bodem en ondergrond		Bodemsanering						
	3.7.5.	Mijnbouwschade								
	3.7.11.	Coördinatie RUD						RUD Noord RUD Zuid-Limburg		
	3.7.12.	Vergunningen	Heffing ontgrondingen Omgevingsvergunningen							
	3.7.13.	Handhaving								
3.8 Natuur	3.8.1.	Natuur	Wet Natuurbescherming				Garantie aan Nationaal Groenfonds Lening aan Coöperatie Natuurlijk Limburg		Ontwikkelopgave Natuur	
4.1 Bestuur	4.1.1.	Rijks- en veiligheidstaken CdK								
	4.1.2.	Bestuurskracht en bestuurlijke organisatie								
	4.1.3.	Integriteit								
	4.1.4.	Coördinatie Interbestuurlijk toezicht								
	4.1.5.	Toezicht gemeentefinanciën								
	4.1.6.	IPO						IPO		
	4.1.7.	Internationalisering								
	4.1.8.	Euregiobestuur, Managementautoriteit Interreg EMR						Stichting Euregio Maas-Rijn		
	4.1.9.	Strategische Public affairs								
	4.1.10.	Branding								
	4.1.11.	Overige bestuurlijke zaken								
	4.1.12.									
	4.1.13.									
4.2 Overhead	4.2.0.	Overhead			Kasteel Groot Buggenum Gouvernement		Lening aan Stichting Kasteel Groot Buggenum Renteloze studievoorschotten			
4.3 Algemene dekkingsmiddelen en overige financiën	4.3.1.	MRB	Opcenten MRB	Opbrengsten opcenten MRB						
	4.3.2.	Provinciefonds		Uitkering Provinciefonds Nazorg stortplaatsen				Fonds Nazorg Stortplaatsen Provincie Limburg Enexis Holding N.V.		
								Bruglening Vordering Enexis B.V. Lening aan Coöperatie Gedeelde Weelde		
								Vordering op Enexis B.V. Cross Border Leases (CBL) Vennootschap B.V. Verkoop Vennootschap B.V. CSV Amsterdam B.V. Publiek Belang Elektriciteitsproductie (PBE) B.V. Nederlandse Waterschapsbank N.V. Bank Nederlandse Gemeenten N.V.		
								NWB 1e en 2e tranche BNG 1e en 2e tranche		
4.4 Provinciale Staten en Griffie	4.4.1.	Provinciale Staten en Griffie						Zuidelijke Rekenkamer		

1. § Lokale heffingen

Deze paragraaf geeft inzicht in de uitgangspunten voor de heffing van belastingen en rechten, de lokale lastendruk en de kwijtschelding.

Lokale heffingen zijn inkomsten die worden verkregen op grond van publiekrechtelijke regels (voornamelijk heffingen, onder te verdelen in belastingen en retributies) en betreffen de facto gedwongen bijdragen - voornamelijk van haar inwoners (in hoofdzaak de opcenten op de motorrijtuigenbelasting) en in mindere mate van het bedrijfsleven - aan de lokale overheid. Er zijn twee soorten lokale heffingen: heffingen waarvan de besteding wettelijk is gebonden en heffingen waarvan de besteding wettelijk ongebonden en daarom vrij besteedbaar is.

In onderstaande tabel wordt een overzicht gegeven van de totale inkomsten uit lokale heffingen verdeeld naar gebonden en ongebonden heffingen over de jaren 2018 tot en met 2023.

Inkomsten lokale heffingen (bedragen € x 1.000)

Heffingen	Realisatie 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Ongebonden						
Opcenten MRB	106.705	108.354	108.354	108.354	110.441	112.527
Leges	1.054	1.433	1.462	1.473	1.530	1.548
Gebonden						
Ontgrondingenheffing	0	50	51	52	53	54
Grondwaterheffing	889	958	977	995	1.014	1.034
Totaal	108.648	110.795	110.844	110.874	113.038	115.163

In het collegeprogramma “Vernieuwend Verbinden” 2019-2023 is er voor gekozen, onder voorbehoud dat Provinciale Staten conform zullen besluiten, om het aantal opcenten op de motorrijtuigenbelasting in de jaren 2020 en 2021 gelijk te houden aan het niveau van 2019 en vervolgens met ingang van 2022 jaarlijks te indexeren op basis van de uitgangspunten van de begroting 2020-2023. Het aantal opcenten in de jaren 2020 en 2021 blijft ongewijzigd 77,9. Jaarlijks stelt de belastingdienst medio van elk jaar een geactualiseerd overzicht ter beschikking omtrent de ontwikkeling van het wagenpark, zowel naar absolute aantallen als naar gewichtsklassen en soort brandstof. Opvallend bij de recente ontwikkelingen is het feit dat de afgelopen jaren sprake is van een zekere degressieve beweging van de groei (2016: 3,04%; 2017: 1,92%; 2018: 1,66% en 2019 geprognosticeerd 1,32%). De oorzaak van dit “minder meer” is toe te schrijven aan de groeiende markt van elektrische voertuigen, die (nog) vrijgesteld zijn van de motorrijtuigenbelasting en de groei van de private lease markt in Nederland. De Provincie waar de leasemaatschappij is gevestigd is bepalend voor de opcenten heffing. De 10 grootste leasemaatschappijen in Nederland zijn gevestigd buiten de grenzen van Limburg. Het is evident dat Limburg daarmee tot de provincies behoort die nadeel ondervindt bij deze landelijke ontwikkeling. Voorshands is dit “weglekeffect” voor Limburg in relatieve zin nog beperkt.

Met de vaststelling van het “Klimaatakkoord”, waarvan het invoeren van het rekeningrijden als instrument voor het beheersen van het nationaal mobiliteitsvraagstuk, een in het oog springende ontwikkeling is, zal de decennia lange klassieke systematiek van het heffen van opcenten op de

hoofdsom van de motorrijtuigenbelasting gaan vervallen. Binnen IPO-verband worden in de loop van 2019 diverse scenario's uitgewerkt om met ingang van 2025 tot een alternatieve belastingbron te komen. Het Rijk heeft bij het vaststellen van het Klimaatakkoord de provincies te kennen gegeven dat het hebben van een autonoom provinciaal belastinggebied, met het oog op de open huishouding, geborgd is. De mogelijke nieuwe vormen van belastingheffing zijn zeer uiteenlopend en hoeven niet direct gerelateerd te worden aan mobiliteit. Het betreft immers per definitie een algemeen dekkingsmiddel voor de provinciale begroting.

Beleid ten aanzien van de diverse provinciale heffingen

Het beleid van de volgende provinciale heffingen wordt hierna toegelicht, te verdelen in de onderdelen:

- Opcenten op de motorrijtuigenbelasting en lokale lastendruk;
- Leges en kostendekkendheid;
- Grondwaterheffing;
- Ontgrondingenheffing;
- Regels en heffingsmaatstaven provinciale heffingen;
- Kwijtscheldingsbeleid.

Opcenten op de motorrijtuigenbelasting en lokale lastendruk

Volgens de bestendige gedragslijn wordt het aantal opcenten op de motorrijtuigenbelasting jaarlijks geïndexeerd op basis van de uitgangspunten van de begroting. Voor de huidige coalitieperiode is het aantal opcenten voor de jaren 2020 en 2021 echter gefixeerd op 77,9 en vindt met ingang van 2022 jaarlijkse (prijs)indexering plaats. Op basis van de uitgangspunten bij de meerjarenbegroting 2020-2023 bedraagt de indexering in 2022 en 2023 1,90%. In onderstaande tabel is de ontwikkeling van het aantal opcenten weergegeven voor de periode 2019 tot en met 2023.

Aantal opcenten MRB 2019-2023

Per 1 jan	Van	Prijsindex		Mutatie
			naar	
2019	77,9		77,9	0%
2020	77,9		77,9	0%
2021	77,9		77,9	0%
2022	77,9	1,90%	79,4	1,90%
2023	79,4	1,90%	80,9	1,90%

Het aantal opcenten op de motorrijtuigenbelasting dat de Provincies mogen heffen is met ingang van 1 januari 2019 gemaximeerd op 113,2 en wordt voor elk kalenderjaar geïndexeerd met de tabelcorrectiefactor (betreft een indexatiefactor ergo inflatiecorrectie welke wordt gehanteerd voor diverse bedragen in de belastingwet- en regelgeving). Het definitieve maximum voor 2020 wordt bekend gemaakt bij de septembercirculaire provinciefonds 2019. De meerjarige raming van de opbrengsten van de provinciale opcenten op de motorrijtuigenbelasting 2020-2023 is gebaseerd op een opbrengst per opcent van ruim € 1,391 mln. De Provincie handhaaft een onbenutte belastingcapaciteit bij de opcentenheffing motorrijtuigenbelasting op basis van het thans maximaal te heffen aantal opcenten van 115,0. De feitelijke heffing bedraagt 77,9. Onbenut blijven daardoor 37,1 opcenten oftewel een onbenutte belastingcapaciteit in 2020 van € 51,6 mln.

Lokale lastendruk

Onder lokale lastendruk wordt verstaan hoe de lokale lastendruk zich verhoudt ten opzichte van de landelijke lastendruk. Hierbij is voornamelijk de hoogte van de opcenten van belang.

Ontwikkeling tarieven MRB (bedragen € x 1 mln.)

	2015	2016	2017	2018
Provincie Limburg	77,9	77,9	77,9	77,9
Landelijk gemiddelde	82,1	80,4	80,5	80,5
Wettelijk maximum	110,1	110,6	111	111,8
Limburg als % van het wettelijke maximum	70,8	70,4	70,4	69,7

Leges en kostendekkendheid

Provinciale leges worden geheven op grond van artikel 223 Provinciewet. Er bestaat een directe relatie met de hoogte van het in rekening te brengen legesbedrag en de kosten van de dienstverlening door de Provincie. Het beleid van de Provincie is gericht op een combinatie van volledige kostendekking en kruissubsidiëring, waarbij kruissubsidiëring met name is toegepast bij het bepalen van de tarieven in het kader van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) tussen de bouwwerken met hoge versus lage bouwkosten, respectievelijk kappen, uitritten en reclameactiviteiten.

Verder kan worden aangegeven dat sprake is van een directe verbinding tussen de hoogte van het legesbedrag en de kosten die gepaard gaan met de desbetreffende dienstverlening. Hiermee wordt bedoeld dat de Provincie Limburg geen winst maakt op al haar legesplichtige diensten die zij aanbiedt.

Met ingang van de begroting 2017 is het op grond van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) verplicht om inzicht te geven in de mate van kostendekkendheid van de leges tarieven. Uit onderzoek blijkt dat de gemiddelde mate van kostendekking in 2020 voor de totale leges % bedraagt.

Recapitulatie Leges tarieventabel Provincie Limburg per 2020				
	Component overhead	Totale lasten	Totale opbrengsten	Percentage
Totaal	€ 503.569	€ 1.840.971	€ 1.353.984	74%
Vergunningen, ontheffingen e.d. op grond van provinciale en wettelijke voorschriften				
LEGES				
ONTGRONDINGENWET	€ 100.176	€ 359.698	€ 268.672	79%
WATERWET	€ 9.358	€ 31.667	€ 25.901	82%
WET ALGEMENE BEPALINGEN OMGEVINGSRECHT	€ 220.184	€ 823.426	€ 504.850	65%
WET NATUURBESCHERMING	€ 173.852	€ 624.244	€ 554.560	94%

Ontgrondingenwet

De Ontgrondingenwet regelt het winnen van zand, grind, klei en andere materialen uit de Nederlandse bodem. Ontgrondingen mogen slechts plaatsvinden als onderdeel van projecten met een meervoudige doelstelling, bijvoorbeeld: hoog waterbeveiliging, natuurontwikkelingen en recreatie. Bedrijven die voor dat doel oppervlakte delfstoffen willen 'winnen' dienen een vergunning aan te vragen op basis van de Ontgrondingenwet.

Derhalve mag dan ook de Provincie Limburg voor het in behandeling nemen van een aanvraag tot het verkrijgen van zo'n vergunning, conform hetgeen in de tarieventabel behorende bij de Legesverordening Limburg 2020 is opgenomen, leges heffen. Het beleid is dat de leges voor dit hoofdstuk maximaal kostendekkend zijn en dat tariefschommelingen enigszins worden beperkt.

Waterwet

De Waterwet regelt het beheer van oppervlaktewater en grondwater en verbetert ook de samenhang tussen waterbeleid en ruimtelijke ordening. Daarnaast levert de Waterwet een bijdrage aan kabinetsdoelstellingen zoals vermindering van regels, vergunningstelsels en administratieve lasten. Met de Waterwet is het de bedoeling dat Rijk, waterschappen, gemeenten en provincies beter uitgerust zijn om wateroverlast, waterschaarste en waterverontreiniging tegen te gaan. Aangezien de Provincie Limburg het bevoegde gezag is, mag zij voor het in behandeling nemen van een aanvraag tot het verkrijgen van een Waterwetvergunning leges heffen. Het beleid is dat de leges voor dit hoofdstuk maximaal kostendekkend zijn en dat tariefschommelingen enigszins worden beperkt.

Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo)

De Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) is per 1 oktober 2010 in werking getreden, waarbij een 25-tal vergunningsstelsels zijn samengevoegd tot één 'omgevingsvergunning'. Dit betekent onder meer dat ook bouwgerelateerde legestarieven vallen onder de werking van de Wabo. Specifiek kan worden aangegeven dat in het kader van de Wabo de bewuste keuze is gemaakt om voor de wat kleinere bouwwerken, gelet op de omvang van de bouwkosten, een wat lager dan kostendekkend tarief te hanteren. Het beleid is dat de leges voor alle producten en diensten gezamenlijk binnen dit hoofdstuk maximaal kostendekkend zijn en dat tariefschommelingen enigszins worden beperkt.

Omgevingswet

Provincies zijn, samen met gemeenten, voor een groot deel verantwoordelijk voor de ruimtelijke ordening in Nederland. Momenteel wordt er gewerkt aan een fundamentele stelselherziening van het omgevingsrecht. Dit moet leiden tot de vaststelling van de Omgevingswet, waarin alle wetgeving ten aanzien van het fysieke domein wordt geïntegreerd, zowel inhoudelijk als procedureel. Deze wet gaat onder andere de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo), Wet ruimtelijke ordening (Wro) en de Wet milieubeheer vervangen en moet leiden tot minder regels, heldere en snellere procedures en een aanzienlijke besparing in de kosten. De Provincies zijn voor een groot deel verantwoordelijk voor de ruimtelijke ordening in Nederland. De Omgevingswet raakt de provincies in de kern van hun functioneren. In het wetsvoorstel zijn de taken en bevoegdheden van de verschillende overheden voor de fysieke leefomgeving vastgelegd. Om de provincies in staat te stellen deze taken en bevoegdheden waar te maken, is een aantal kerninstrumenten opgenomen. Het gaat daarbij om instrumenten die de totstandkoming van het omgevingsbeleid ondersteunen (omgevingsvisie en programma's), instrumenten voor doorwerking (instructieregels en –besluiten) en regels en toestemmingen die zijn gericht tot initiatiefnemers (omgevingsverordening, -vergunning en projectbesluit). De vernieuwing van het Omgevingsrecht via de Omgevingswet is een belangrijk dossier, dat de provincies in de uitoefening van al haar kerntaken raakt. Daarmee is het een unieke opgave. De wet raakt niet alleen de rol en het bijbehorende instrumentarium van provincies in hun verantwoordelijkheid. De komst van de Omgevingswet brengt voor de provincies een ingrijpende veranderopgave met zich mee. Inmiddels is de invoering van de Wet uitgesteld tot 2021 hetgeen de provincies de gelegenheid biedt zich nog meer te richten op het aanpassen van werkwijzen en werkprocessen, in lijn met de Omgevingswet.

Natuurbeschermingswet

Sinds medio juli 2016 is middels de eerste wijziging van de legesverordening bewerkstelligd dat het mogelijk is om als Provincie Limburg leges te vragen voor het in behandeling nemen van een aanvraag in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998. In 2017 is deze wet vervangen door de Wet natuurbescherming. Het beleid is dat wordt gestreefd naar een kostendekkendheidsniveau van 100%. De kosten die gepaard gaan met de vergunningverlening en zodanig toerekenbaar zijn, worden dan ook verhaald middels de leges. Voor het voorliggende belastingjaar 2020 is dit beleid dan ook verder voortgezet. Van kruissubsidiëring binnen de aangeduide categorieën landbouw en overige, industrie en infrastructuur is dan ook geen sprake.

Grondwaterheffing

Onder de naam "grondwaterheffing" wordt een directe belasting op onttrekking van grondwater geheven ter bestrijding van de kosten als bedoeld in artikel 7.7 van de Waterwet. In het kader van belastingen kan worden aangegeven dat het gaat om een bestemmingsheffing. Deze heffing dient dan feitelijk en alleen ter dekking van de kosten die gepaard gaan met de grondwaterheffing. Op grond van de Waterwet mag de belastingopbrengst de daaraan gerelateerde kosten niet overschrijden.

Recapitulatie Grondwaterheffing Provincie Limburg per belastingjaar 2020			
Onderdeel	Baten ²	Lasten	Percentage
Grondwaterheffing	€ 976.807	€ 976.807	100%

Ontgrondingenheffing

Sinds 1997 is de Heffingsverordening ontgrondingen van kracht. Per 1 januari 2009 is de heffing beperkt tot het bestrijden van de kosten van toe te kennen schadevergoedingen ten gevolge van een ontgrondingsbeschikking. De ontgrondingenheffing wordt geheven van houders van ontgrondingsvergunningen en machtigingen en bedraagt € 90 per vergunde hoeveelheid stoffen van 10.000 m³.

Regels en heffingsmaatstaven provinciale heffingen

De regels van de provinciale heffingen, evenals de toegepaste heffingsmaatstaven komen expliciet aan de orde bij de jaarlijkse vaststelling van de verschillende belastingverordeningen door Provinciale Staten. De uitgangspunten voor deze heffingen zijn opgenomen in de Programmabegroting 2020.

Kwijtscheldingsbeleid

Het provinciale kwijtscheldingsbeleid volgt het rijksbeleid op grond van artikel 232^e, tweede lid, van de Provinciewet. Uitzonderingen daarop zijn in daartoe voorkomende gevallen in de desbetreffende verordening opgenomen. Dit beleid wordt uitsluitend gehanteerd voor natuurlijke personen. Aan niet-natuurlijke personen wordt geen kwijtschelding verleend. Aangezien het leeuwendeel van de belastingplichtigen niet-natuurlijke personen betreft, is kwijtschelding niet of nauwelijks aan de orde.

² Normaliter wordt een tekort gedekt uit de reserve. Voor 2020 vindt geen onttrekking aan de reserve plaats.

2. § Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Inleiding

Met de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing doet de Provincie Limburg verslag van de risico's die zij mogelijk loopt bij de uitvoering van de beleidsdoelstellingen of die zij heeft opgelopen tijdens de beleidsbepaling in voorgaande jaren en die financieel niet zijn afgedekt. Deze paragraaf bevat minimaal een uiteenzetting van de wettelijk verplichte onderdelen:

- a) het beleid inzake de weerstandscapaciteit en de risico's;
- b) een inventarisatie van de weerstandscapaciteit;
- c) een inventarisatie van de risico's;
- d) overzicht kengetallen financiële positie.

De Provincie Limburg presenteert daarnaast de confrontatie tussen de risico's en beschikbare weerstandscapaciteit en presenteert aan het begin van deze paragraaf de conclusie over het weerstandsvermogen.

Uit onderstaande tabel blijkt dat de beschikbare weerstandscapaciteit voldoende is om de (gewogen) risico's af te dekken. Het (incidentele) weerstandsvermogen heeft een zodanig groot surplus, dat dit ruim voldoende is om meerjarig als buffer te dienen voor het benodigde weerstandsvermogen, dankzij de sterke positie van het provinciale Eigen Vermogen. In de onderdelen b en c wordt de onderstaande tabel toegelicht.

Tabel 2.1: Beslag op weerstandsvermogen per 1-1-2020 (begrote bedragen € x 1 mln.)

	Incidenteel	Structureel	Totaal 1-1-2020	Totaal 1-1-2019
Beschikbaar weerstandscapaciteit	996	52	1048	1.110
Risico's (gewogen)	12	13	25	44
Surplus weerstandsvermogen	984	39	1023	1.066
Beslag op weerstandsvermogen	1%	25%	2%	4%

Het beslag op het weerstandsvermogen (€ 25 mln.) is het saldo van de gewogen risico's die individueel bepaald zijn.

Ad a) Het beleid inzake weerstandscapaciteit en risico's

Als gevolg van externe en interne ontwikkelingen is risicomanagement belangrijk voor de Provincie Limburg, zodat doelstellingen van de organisatie toch met redelijke zekerheid kunnen worden gerealiseerd.

De belangrijkste uitgangspunten van het risicobeleid en risicomanagement zijn:

- Risicomanagement is onderdeel van de reguliere planning- en control cyclus en levert een bijdrage aan het realiseren van bestuurlijk gewenste doelstellingen, beleidseffecten en prestaties van de Provincie Limburg;
- Risicomanagement heeft de functie om risico's op kansen en bedreigingen expliciet te maken en is erop gericht om de verworven kennis en ervaring met betrekking tot risico's te verankeren binnen de organisatie.

Als definitie voor het begrip Risicomanagement wordt gehanteerd: "Het gestructureerd managen van de risico's, dat een organisatie om financiële dan wel niet-financiële redenen de beleidsdoelen niet of

niet volledig realiseert". Hierbij is risicomanagement een methode voor het op systematische wijze identificeren, analyseren, evalueren, beheersen, monitoren en communiceren van de risico's die samenhangen met een activiteit, functie of proces met als doel het verschaffen van een redelijke mate van zekerheid dat de doelstellingen van de organisatie zullen worden gerealiseerd.

Als definitie voor het begrip 'Risico' wordt gehanteerd: *'onzekerheid dat een gebeurtenis zich voordoet, waarbij zowel positieve als negatieve effecten kunnen optreden, die van invloed zijn op het doelbereik'*.

De volgende maatregelen zijn in de afgelopen jaren ingevoerd op het gebied van risicopreventie en –signalering om het risicobewustzijn binnen de organisatie te stimuleren:

- Het permanent verbeteren van de administratieve organisatie en interne controle in nauw overleg met de huisaccountant;
- Het opstellen en jaarlijks updaten van een fraude-risicoanalyse;
- Het beheren van een convenant 'Horizontaal Toezicht' met de Belastingdienst, waarbij blijkt dat de Belastingdienst de fiscale beheersorganisatie als effectief heeft beoordeeld;
- Aanstellen van een integriteitsfunctionaris;
- Het hanteren van het beleidskader Misbruik en Oneigenlijk gebruik (M&O). Met dit kader beschikt de Provincie over een integraal beleid op het gebied van Misbruik en Oneigenlijk gebruik van provinciale regelingen en voorzieningen en integriteit;
- Het formeren van een, multidisciplinair samengesteld, portfolioteam, dat zich nadrukkelijk bezighoudt met de beoordeling en beheersing van (project)initiatieven. Een van de producten is de nota "Sturing in samenwerking 2.0", een beschrijving van het strategisch investerings-en uitvoeringskader. Dit doorontwikkelde sturingskader is door Provinciale Staten vastgesteld op 10 februari 2017;
- In 2019 is het compliance team Verbonden Partijen gestart met als doel een structurele inbedding, verbetering en professionalisering van de 'checks and balances' in de governance van de verbonden partijen te realiseren;
- Certificering van het grondverwervingsproces;
- In 2018 is het Informatiebeveiligingsbeleid herijkt (GS 11-12-2018) en middels een mededeling aan Provinciale Staten kenbaar gemaakt (2018/48553).

Om tot een meer centrale regie te komen op de verschillende initiatieven op het gebied van risicomanagement binnen de provinciale organisatie (juridisch, financieel, fiscaal, treasury, projecten e.d.) is een concernbreed control-raamwerk opgesteld. Het control-raamwerk geeft een duidelijk kader en is een sturingskompas voor de ambtelijke organisatie. Het moet leiden tot een verbeterd risicobewustzijn binnen de organisatie en een integraal periodiek inzicht in risicobeheersing. Het leidt tot een meer gestandaardiseerde wijze van het inbedden van risicomanagement in de organisatie, werkprocessen en rapportages. Met het invoeren van het control-raamwerk wordt invulling gegeven aan het advies van de accountant om risicomanagement verder te verbeteren.

In 2020 zal een verdere impuls worden gegeven aan het concernbrede control-raamwerk. De opzet van de organisatie van control wordt daarbij geoptimaliseerd.

Ad b) Een inventarisatie van de weerstandscapaciteit

De weerstandscapaciteit betreft het vermogen om financiële tegenvallers op te vangen, zonder dat dit invloed heeft op de voortzetting van de bestaande taken. Dit 'vermogen' is het geheel van middelen en mogelijkheden binnen de financiële positie van de Provincie, die zij als 'vrij aanwendbaar' wil aanmerken. Het betreft dus vrij aanwendbare middelen waar geen enkele verplichting tegenover mag staan en mogelijk nog te genereren (onbenutte) inkomsten.

In overeenstemming met het BBV maken wij bij de opbouw en samenstelling van de weerstandscapaciteit onderscheid tussen incidentele en structurele componenten. Onder incidentele risico's wordt verstaan risico's welke een éénmalige last tot gevolg kunnen hebben. Onder structurele risico's wordt verstaan risico's welke leiden tot structurele lasten (meerdere boekjaren). Onder incidentele weerstandscapaciteit wordt verstaan de middelen en mogelijkheden die éénmalig kunnen worden ingezet. Onder structurele weerstandscapaciteit wordt verstaan de middelen en mogelijkheden welke structureel (meerdere boekjaren) kunnen worden ingezet.

Incidentele weerstandscapaciteit

De omvang van de beschikbare incidentele weerstandscapaciteit bedraagt, op basis van de balans per 1-1-2020 ruim € 996 mln. en is als volgt samengesteld:

Tabel 2.2: Inventarisatie incidentele weerstandscapaciteit (bedragen € x 1 mln.)

Capaciteit algemene reserve vrij aanwendbaar	43
Capaciteit Immunisatiereserve en overige reserves (onderdeel gebonden reserves)	1.005
Totaal capaciteit reserves	1.048
Correctie boekwaarde activa 'bijdragen in activa van derden'.	52
Totaal incidentele weerstandscapaciteit	996

De correctie van activaposten wordt gedaan omdat deze activaposten geen waarde vertegenwoordigen in het economisch verkeer, en dus niet kunnen worden ingezet voor het afdekken van financiële tegenvallers.

Structurele weerstandscapaciteit

De structurele weerstandscapaciteit is vooral van belang voor het opvangen van optredende risico's die over de tijd uitgestrekt effect hebben en om de incidentele weerstandscapaciteit aan te vullen na het optreden van risico's. De structurele middelen om risico's op te vangen bestaan uit de onbenutte belastingcapaciteit van € 52 mln.

Ad c) Een inventarisatie van de risico's

Het risicoprofiel van de Provincie is breder dan de risico's die wij in deze paragraaf presenteren. Risico's komen immers in alle soorten en maten voor. Vanuit begrotingsoogpunt zijn echter vooral de financiële risico's van belang. De risico's die we onderkennen hebben betrekking op: Verbonden partijen, leningen/garanties, debiteuren, het grondbeleid, groot onderhoud. En daarnaast op risico's die voortvloeien uit de uitoefening van de provinciale taken (zie tabel 2.3). De voorschriften uit het BBV geven aan dat, indien nodig, een voorziening moet worden getroffen. Daarnaast zijn er bestemmingsreserves ingesteld.

Tabel 2.3: Totaaloverzicht risico's (bedragen € x 1 mln.)

Aandachtsgebied	Inschatting (gewogen) risico's	Voorziening	Reserve	Opgenomen in weerstandsvermogen
Verbonden partijen (excl. Leningen)**	61		61	
Leningen/garanties **	11		11	
Debiteuren***	6	6		

Aandachtsgebied	Inschatting (gewogen) risico's	Voorziening	Reserve	Opgenomen in weerstandsvermogen
Grondbeleid***	11	11		
Groot onderhoud***	4	4		
Overig (uitvoering programma's e.d.)	25			25
Totaal	118	21	72	25*

*Het totaalrisico ad € 25 mln., dat opgenomen is in het weerstandsvermogen, is (tekstueel) nader gespecificeerd in tabel 2.4.

**Conform de omvang van de reserve SIS Jaarstukken 2018.

***Conform Jaarstukken 2018.

Risicoprofiel

Tabel 2.4: Belangrijke risico's voor het weerstandsvermogen en risicobeheersing

Begrotingsprogramma		Risico
1.1. Investeringsklimaat	1.	Europese programma's
3.1. Openbaar vervoer en railagenda	2.	Omvorming Prorail naar een publiekrechtelijke ZBO*
3.2. Bereikbaarheid en mobiliteit		
3.2. Bereikbaarheid en mobiliteit	3.	Buitenring Parkstad (BPL)*
3.4. Ruimtelijke dynamiek en kwaliteit	4.	Grondbeleid
3.5. Hoogwaterbescherming langs de Maas	5.	Gebiedsontwikkeling Ooijen Wanssum
3.7. Energie, circulaire economie en milieu.	6.	Bodemsanering
4.3. Algemene dekkingsmiddelen en overige financiën	7.	Nazorg stortplaatsen
	8.	Renterisico*
	9.	Indexeringen loon- en prijscompensatie
	10.	Uitkering Provinciefonds*
	11.	Opbrengsten opcenten MRB

* Dit betreft de grootste risico's die gedetailleerd worden toegelicht in deze paragraaf.

De (gewogen) risico's in de begroting 2020, waarvoor nog geen maatregelen zijn getroffen en die van materieel belang zijn voor onze financiële positie, bedragen € 25 mln. (zie tabel 2.1). Dit is lager dan de risico-inschatting die gemaakt is bij de jaarrekening 2018 en de begroting 2019 (€ 47 mln. resp. € 44 mln.). Dit is met name veroorzaakt door de risico's inzake BPL en Omvorming Prorail.

Er is naar gestreefd om de risico's zoveel mogelijk gekwantificeerd in beeld te brengen, met in acht name van het wettelijke kader.

De belangrijkste risico's worden onderstaand gepresenteerd. Bij de uitwerking wordt ingegaan op een aantal relevante aspecten: de omschrijving van het risico, de mogelijke financiële impact, duidelijkheid over de hoogte van de financiële relatie, een schets van de belangrijkste ontwikkelingen en tot slot een overzicht van de belangrijkste beheersmaatregelen.

Gedeputeerde Staten zijn bevoegd gezag voor de uitvoering van de wettelijke taken vergunningverlening, toezicht en handhaving voor de complexe inrichtingen, waaronder alle Brzo (Besluit risico zware ongevallen) inrichtingen, inrichtingen die vallen onder Europese Richtlijn Industriële Emissies (RIE) (IPPC-inrichtingen), inrichtingen met afvalverwerkende activiteiten en ontgrondingen. Met het stellen van voorwaarden en het houden van toezicht wordt gestreefd de kans van een incident tot een minimum te beperken. Het risico op een incident kan echter niet altijd worden voorkomen. In dat geval kan het zijn dat de kosten die verband houden met onze rol als bevoegd gezag uiteindelijk niet op de veroorzaker te verhalen zijn.

Omvorming ProRail naar een publiekrechtelijk ZBO	
Financiële impact	Omvorming ProRail naar een publiekrechtelijk zelfstandig bestuursorgaan (ZBO) met eigen rechtspersoonlijkheid. Het risico voor de drie uitvoeringsprojecten wordt op maximaal € 48,8 miljoen ingeschat.
Risico-omschrijving	ProRail zal, zoals aangekondigd in het regeerakkoord 2017-2021 “Vertrouwen in de toekomst” d.d. 10 oktober 2017, worden omgevormd tot een ZBO met eigen rechtspersoonlijkheid. Een gevolg hiervan is dat de investeringskosten in de Nederlandse hoofdspoorweginfrastructuur (hswi) met 21% zullen stijgen als gevolg van het niet meer aftrekbaar zijn van de btw op de kosten aan de zijde van ProRail. In het jaarverslag van het Ministerie van Infrastructuur en Milieu (2017) geeft de staatssecretaris aan dat het streven is dat ProRail tijdens deze kabinetsperiode wordt omgevormd tot een publiekrechtelijk, zelfstandig bestuursorgaan met eigen rechtspersoonlijkheid en dat de instellingswet per 1 januari 2021 in werking moet treden. Voor de projecten Opwaardering Maaslijn, de Spoorverdubbeling tussen Heerlen en Landgraaf én de Zuidelijke Spoor aansluiting Chemelot (Zuid aansluiting Chemelot) blijft dit risico actueel, al is de verwachting dat kosten die gemaakt zijn tot 1 januari 2021 onder het huidige regime blijven vallen. De insteek van het ministerie is dat er geen nadelige effecten zullen optreden voor opdrachtgevers aan ProRail. Desondanks lopen de gesprekken met het ministerie, IPO en VNG nog steeds. In de programmabegroting zijn de projecten Spoorverdubbeling Heerlen-Landgraaf en de opwaardering Maaslijn opgenomen onder railagenda (3.1.2) en is de Zuidelijke Spoor aansluiting Chemelot opgenomen onder 3.2.4. De inschatting die op dit moment gemaakt kan worden komt uit op een bedrag van € 5 miljoen voor de spoorverdubbeling (uitgangspunt hierbij is dat de helft van de kosten voor 2021 worden gerealiseerd), € 6 miljoen voor de Zuidelijke Spoor aansluiting Chemelot (realisatie na 2021) en voor de Maaslijn wordt het bedrag ingeschat op 37,8 miljoen. Exacte plannings van deze uitgaven na 2021 ontbreken op dit moment.
Termijn duidelijkheid	Naar verwachting in 2020.
Ontwikkeling/status	<p>Ten aanzien van dit onderwerp heeft de Staatssecretaris op 23 november 2017 in een brief aan de Tweede Kamer (IENM/BSK-2017/281925) aangegeven dat de omvorming van BV ProRail geen negatief effect voor derden mag hebben. Concreet geeft de Staatssecretaris aan dat de inzet van het kabinet is dat <i>“de kosten niet op de reizigers, de verladers, de vervoerders en de concessieverleners en de investeringen op het spoor worden afgewenteld”</i>.</p> <p>Het College van GS heeft op 21 december 2017 een brief aan de Staatssecretaris van I&W gestuurd waarin opgeroepen wordt om expliciet te bevestigen dat eventueel optredende financiële gevolgen van de omvorming van ProRail door het Rijk zullen worden gecompenseerd.</p> <p>In de hoorzitting, die vooraf ging aan het Ambtelijk Overleg Spoorordering van 31 januari 2018 heeft portefeuillehouder Mackus ingesproken. Naar aanleiding van deze hoorzitting is de impact van de ZBO-status van ProRail intensief besproken in het AO Spoorordering. Van dit overleg is nog geen vastgesteld verslag beschikbaar. De Staatssecretaris heeft in dit debat aangegeven dat de inzet van het kabinet is dat de kosten van de omvorming van ProRail niet op de reizigers, verladers, vervoerders en concessieverleners worden afgewenteld. Desgevraagd gaf de Staatssecretaris ook nog aan dat dit een randvoorwaarde is geweest bij het</p>

Omvorming ProRail naar een publiekrechtelijk ZBO	
	<p>opnemen van dit aspect in het regeerakkoord.</p> <p>In het jaarverslag van het Ministerie van Infrastructuur en Milieu (2017) bevestigt de Staatssecretaris dat de inzet van het Kabinet is dat de eventuele kosten van deze omvorming niet op de reizigers, de verladers, de vervoerders (en de concessieverleners) en de investeringen op het spoor worden afgewenteld. Dit betekent dat de structurele effecten van de btw gemitigeerd moeten worden. Hiertoe bekijkt de Staatssecretaris de optie of ProRail in de toekomst (gedeeltelijk) btw-ondernemer kan blijven, zodat de effecten zich niet voordoen. Daarnaast bekijkt de staatssecretaris of een eventueel btw-effect op andere wijze kan worden gemitigeerd.</p> <p>Het Interprovinciaal Overleg IPO heeft de Staatssecretaris van Infrastructuur en Waterstaat in november 2018 (kenmerk IENW/BSK-2018/223268) een brief gestuurd waarin namens het IPO nogmaals een oproep wordt gedaan om – ondanks de herbevestiging dat de omvorming niet zal leiden tot hogere kosten voor derden – snel met definitieve duidelijkheid dient te worden gekomen voor de fiscale en financiële gevolgen die ook de toets van de Europese Commissie kunnen doorstaan. Het IPO roept op dat compensatie via het Provinciefonds werkbaar is, mits die is gekoppeld aan de investeringsomvang van de individuele provincies en de verdeling dus niet via de algemene verdeelsleutel tot stand komt. Tevens is op 13 december 2018 een motie van de leden Amaouch en Ziengs in de Tweede Kamer aangenomen waarin de regering wordt verzocht als onderdeel van de financiële paragraaf in kaart te brengen wat de gevolgen zijn voor lopende of toegekende spoorprojecten en de kostenstijging voor decentrale overheden, indien zij na 2021 opdrachtgever zijn voor ProRail.</p>
Acties/beheersing	De portefeuillehouder blijft in gesprek met het Rijk om de nadelige consequenties van deze omvorming te voorkomen.

BPL - Werk-met-werk	
Financiële impact	€ 2,2 mln.
Risico-omschrijving	<p>In de financieringsovereenkomst Buitenring Parkstad Limburg (BPL) zijn een aantal afspraken gemaakt c.q. verplichtingen vastgelegd ten aanzien van de bijdrage van de regio en gemeenten in het project BPL. Eén van deze verplichtingen (art. 3.6) betreft de meerkosten Inpassingsplan 2012 voor Parkstad, gemaximeerd op € 7,7 miljoen. Provincie en regio zullen zich gezamenlijk inspannen deze regiobijdrage (zonder contant geld) vanuit Werk met werk te realiseren tot de benodigde € 7,7 miljoen.</p> <p>Het risico bestaat dat geen geld kan worden opgebracht uit de € 7,7 miljoen vanuit “werk met werk”.</p> <p>Ten aanzien van de totale (verdiencapaciteit en werk-met-werk) openstaande regionale bijdrage groot € 22,7 mln., heeft de Provincie een aanbod gedaan om de regio bijdrage te verlagen met € 10 mln. tot € 12,7 mln</p>
Termijn duidelijkheid	2020
Ontwikkeling/status	Met Parkstad Limburg zijn de financieringsafspraken geregeld in de financieringsovereenkomst. Deze overeenkomst is door het College van GS

BPL - Werk-met-werk	
	<p>vastgesteld op 5 februari 2013 en ondertekend door alle gemeenten (3e kwartaal van 2013, Kerkrade 4de kwartaal 2014).</p> <p>Op 1 maart 2018 is een bestuursafpraak ondertekend (m.u.v. gemeente Brunssum) waarin de mogelijkheden om de inspanningsverplichting in te vullen, in beeld zijn gebracht.</p> <p>In antwoord op het Provinciaal aanbod om de regionale bijdrage te verlagen, heeft de Regio Parkstad (excl. Gemeente Brunssum) inmiddels € 11 mln. toegezegd. Het risico is hiermee teruggebracht naar € 2,2 mln. (€ 7,7 mln. -/- 50% van € 11,0 mln.). Met Brunssum vindt nog overleg plaats over haar bijdrage.</p>
Acties/beheersing	Periodieke rapportage over de voortgang van deze gezamenlijke inspanningsverplichting.

BPL - Verdien capaciteit	
Financiële impact	€ 17 mln.
Risico-omschrijving	<p>In de financieringsovereenkomst Buitenring Parkstad Limburg (BPL) zijn een aantal afspraken gemaakt c.q. verplichtingen vastgelegd ten aanzien van de bijdrage van de regio en gemeenten in het project BPL. De inspanningsverplichting van de regio is gemaximeerd op € 15 miljoen en voor de Provincie op maximaal € 7,5 miljoen. De bijdrage is als volgt samengesteld:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ € 7,5 miljoen door de regio te betalen op basis van de financiële overeenkomst gesloten met Parkstad d.d. 15 juli 2009; ▪ € 15 miljoen opbrengsten gebiedsontwikkeling van provincie en regio gezamenlijk op basis van de financiële overeenkomst gesloten met Parkstad d.d. 15 juli 2009. De randvoorwaarden, waarbinnen dit kan plaatsvinden, en welke instrumentarium daarbij wordt ingezet, worden door de Provincie en regio gezamenlijk vastgesteld. Verdien capaciteiten worden gelijk over Provincie en regio verdeeld als inbreng in de inspanningsverplichting. Extra opbrengsten boven de vastgestelde inspanningsverplichtingen uit gebiedsontwikkeling kunnen worden ingezet voor Werk met werk ▪ Indien de inspanningsverplichting van de regio onverhoopt niet mocht slagen, treden Provincie en regio in overleg (zonder dat dit zal leiden tot een vraag voor aanvullend contant geld). <p>Ten aanzien van de totale (verdien capaciteit en werk-met-werk) openstaande regionale bijdrage groot € 22,7 mln., heeft de Provincie een aanbod gedaan om de regio bijdrage te verlagen met € 10 mln. tot € 12,7 mln.</p>
Termijn duidelijkheid	2020
Ontwikkeling/status	<p>Met Parkstad Limburg zijn de financieringsafspraken geregeld in de financieringsovereenkomst. Deze overeenkomst is door het College van GS vastgesteld op 5 februari 2013 en ondertekend door alle gemeenten (3^e kwartaal van 2013, Kerkrade 4de kwartaal 2014).</p> <p>Op 1 maart 2018 is een bestuursafpraak ondertekend (m.u.v. gemeente Brunssum) waarin de mogelijkheden om de inspanningsverplichting in te vullen, in</p>

	BPL - Verdien capaciteit
	<p>beeld zijn gebracht.</p> <p>In antwoord op het Provinciaal aanbod om de regionale bijdrage te verlagen, heeft de Regio Parkstad (excl. Gemeente Brunssum) inmiddels € 11 mln. toegezegd. Het risico is hiermee teruggebracht naar € 17 mln (€ 22,5 mln. -/- 50% van € 11,0 mln.). Met Brunssum vindt nog overleg plaats over haar bijdrage.</p>
Acties/beheersing	Periodieke rapportage over de voortgang van de gezamenlijke inspanningsverplichting.

	Renterisico
Financiële impact	Het maximale structurele renterisico voor de uitstaande middelen is bepaald op € 6,1 mln.
Risico-omschrijving	<p>De (netto) rente-Invloed op het resultaat wordt bepaald door het saldo van het rendement op de provinciale uitzettingen en de rentebijbeschrijving op de interne financieringsmiddelen. Met name de rente-Invloed van de provinciale uitzettingen op de begroting is groot. De renteopbrengsten vormen immers een belangrijk structureel dekkingsmiddel voor de begroting.</p> <p>De Provincie heeft een aanzienlijk volume aan middelen uitstaan waarbij de rentevergoeding bij vrijval onderhevig is aan fluctuaties op de geld- en kapitaalmarkt. Ultimo eerste kwartaal 2019 bedraagt het totale volume aan uitgezette middelen € 1,22 miljard. Het betreft zowel middelen die uitstaan in het kader van de publieke taak (leningen) als middelen van de treasury portefeuille (m.n. obligaties). De blijvend lage geld- en kapitaalmarktrente is voor vrijvallende middelen een belangrijke risicofactor. De financiële impact daarvan is groot, gelet op het volume van de totale portefeuille.</p> <p>In de meerjarenraming renteopbrengst 2019-2033 is voor de te herbeleggen middelen uitgegaan van de huidige lage renteniveaus zoals deze gelden voor de middellange termijn. Indien de rentevergoeding bij Schatkistbankieren of uitzettingen in de vorm van leningen aan decentrale overheden lager is dan begroot, loopt de provincie een renterisico. Indien de rente daalt met 50 basispunten (0,5%) is de rentederving € 6,1 mln., berekend op basis van de totale uitstaande middelen per ultimo 1^e kwartaal 2019 ad € 1,22 mld. Lagere renteopbrengsten kunnen deels worden gecompenseerd door uitzettingen in het kader van de publieke taak, echter de hoogte van deze uitzettingen is afhankelijk van het aantal toegekende financieringen na toetsing aan het Uitvoeringskader SIS 2.0.</p> <p>De obligatieportefeuille inclusief onderhandse leningen (€ 725 mln. per ultimo eerste kwartaal 2019) is belegd met een gemiddelde looptijd van 4,5 jaar. In 2019 wordt in deze portefeuille voor € 64 mln. regulier afgelost. De reguliere aflossingen in de financieringsportefeuille (publieke taak) bedragen in 2019 in totaal € 72,5 mln. Naast de geschetste negatieve impact van een lage marktrente zijn de mogelijkheden om optimaal op de markt te opereren ten aanzien van het genereren van renteopbrengsten beperkt sinds het verplicht Schatkistbankieren.</p> <p>Een rentestijging heeft behoudens voor herbelegging van vrijvallende posten in portefeuille geen impact op de begrotingsruimte omdat de portefeuille op nominale waarde is gewaardeerd.</p>
Termijn duidelijkheid	De hoogte van de rentederving is afhankelijk van de renteontwikkelingen op de

	Renterisico
	geld- en kapitaalmarkt. De inzet van de obligatieportefeuille in uitzettingen in het kader van publieke taak is afhankelijk van de besluitvorming ten aanzien van projecten.
Ontwikkeling/status	Betreft dynamische renteontwikkelingen op de geld- en kapitaalmarkt.
Acties/beheersing	De renteontwikkeling in de markt is een exogene factor die niet te beïnvloeden is. Via de planning & control cyclus wordt de meerjaren raming renteopbrengst periodiek aangepast aan de renteverwachtingen en actuele investeringsplanning.

	De hoogte van de algemene uitkering provinciefonds
Financiële impact	<p>De ontwikkeling van de algemene uitkering wordt bepaald door het accres, door overige ingrepen van het Rijk, door taakmutaties, door herverdelingen en vanaf 2015 de onder- of overschrijding van het BCF-plafond.</p> <p>Het accres wordt bepaald door de groei van de rijksuitgaven en varieert van jaar op jaar, maar ook met betrekking tot één jaar. Voor één jaar varieert een accres met maximaal 2 à 3 procentpunt. Het accresbedrag in het provinciefonds wordt bepaald door het accrespercentage te vermenigvuldigen met de bedragen die als algemene en decentralisatie-uitkeringen in het provinciefonds zitten. Door toevoeging van nieuwe bedragen in het provinciefonds neemt bij eenzelfde accrespercentage het accresbedrag toe. Dit is in sterke mate in 2016 gebeurd. Voor Limburg betekent dit dat de variatie in het accrespercentage in 2020 neerkomt op € 4 à 6 mln. (2015: € 2 à 3 mln.). Dit bedrag kan hoger worden als ook het accres van het voorgaande jaar nog wijzigt, want zo'n bijstelling werkt structureel door, en beide wijzigingen hetzelfde teken (+ of -) hebben. De financiële impact kan dan tot € 6 à 7 mln. oplopen.</p> <p>De systematiek om het accres te bepalen is ontwikkeld om het provinciefonds even snel te laten groeien of dalen als de rijksbegroting. Op deze wijze leveren provincies een evenredige bijdrage aan Rijksbezuinigingen. Het Rijk voert echter toch ook op andere manieren bezuinigingen op het provinciefonds door. We noemen hier twee grote bezuinigingen: de structurele korting met € 300 mln. vanaf 2011 en de kortingen van € 66 mln. om het BTW-Compensatiefonds in stand te houden. Tot en met 2025 speelt nu de bezuiniging onder de naam 'Minder provincies'. Van 2015 tot en met 2021 is/wordt onder die noemer jaarlijks € 5 mln. structureel aan het provinciefonds onttrokken en van 2022 tot en met 2025 jaarlijks € 10 mln. structureel. Door deze bezuiniging komt het provinciefonds vanaf 2025 op een niveau dat € 75 mln. lager is. De budgettaire impact van dit soort bezuinigingen kan heel sterk variëren. In de regel moet jaarlijks rekening worden gehouden met een mogelijk financieel nadeel hierdoor van € 1 à 2 mln.</p> <p>Nieuwe taken of taken die bij de provincies verdwijnen leiden ook tot meer of minder middelen. Uitgangspunt is dat de middelen toereikend zijn om de taak uit te voeren. Een taakmutatie leidt dan wel tot een wijziging van de algemene uitkering of een decentralisatie-uitkering, maar niet tot een wijziging van de financiële ruimte. De financiële impact is nihil.</p> <p>Een nieuwe verdeling van de algemene uitkering, zoals in 2012, een definitiewijziging van een maatstaf, actualisering van de volumina van</p>

	De hoogte van de algemene uitkering provinciefonds
	<p>verdeelmaatstaven, maar ook elke verdeling van middelen via de maatstaven van het provinciefonds (welke middelen daarvoor op een andere manier werden verdeeld) kunnen leiden tot herverdeeeffecten. Positieve herverdeeeffecten betekenen meer middelen dan eerder, en negatieve minder middelen.</p> <p>Sinds 2017 heeft het provinciefonds een nieuw verdeelmodel. Het model zal uiterlijk in 2020 zijn geëvalueerd, waarna weer herverdeeeffecten kunnen ontstaan.</p> <p>Vanaf 2015 heeft het BTW- Compensatiefonds (BCF) een plafond. Overschrijden de BTW- claims van provincies en gemeenten het plafond, dan wordt de overschrijding gekort op het provincie- en gemeentefonds. Omgekeerd leidt een onderschrijding van het plafond tot een toevoeging aan het provincie- en gemeentefonds. Voorlopig gaan we ervan uit dat de financiële impact € 1 mln. (incidenteel) kan zijn.</p> <p>In totaliteit moeten we met een maximale financiële impact van € 10 mln. per jaar rekening houden.</p> <p>Hoe is het beeld voor 2020 met betrekking tot de uitkeringen?</p> <p>In de primaire begroting 2020 is op basis van de meicirculaire 2019 de volgende raming voor de uitkeringen 2020 provinciefonds voor Limburg opgenomen:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ algemene uitkering € 177,1 mln. ▪ decentralisatie-uitkeringen € 47.9 mln. <p>De totale uitkering 2020 is € 225, 0 mln.</p>
Risico-omschrijving	Zie bij financiële impact.
Termijn duidelijkheid	De uitkering 2020 wordt definitief vastgesteld in de meicirculaire 2021.
Acties/beheersing	Via IPO is er een constant overleg over de voorstellen van het Rijk.

Wijzigingen

Ten opzichte van de jaarstukken 2018/ begroting 2019 zijn geen nieuwe risico's opgenomen c.q. risico's vervallen in de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing.

Ad d) Overzicht kengetallen financiële positie.

Met ingang van de begroting 2016 is in het BBV voorgeschreven dat in deze paragraaf een set van zes verplichte kengetallen wordt opgenomen. Naast de set van kengetallen wordt een beoordeling van de onderlinge verhouding van de kengetallen in relatie tot de financiële positie opgenomen. De kengetallen en de beoordeling geven gezamenlijk inzicht over de financiële positie van de provincie. Met ingang van de begroting 2017 dienen eveneens de geprognostiseerde balansen te worden opgenomen in de begroting en de meerjarenraming. Hierdoor krijgen Provinciale Staten meer inzicht in de ontwikkeling van onder andere de investeringen, het aanwenden van reserves en voorzieningen en de financieringsbehoefte. Op basis van de (geprognostiseerde) balansen kunnen de voorgeschreven kengetallen worden berekend voor 2018 - 2023. Wij merken op dat er (landelijk) geen normen voor kengetallen zijn benoemd.

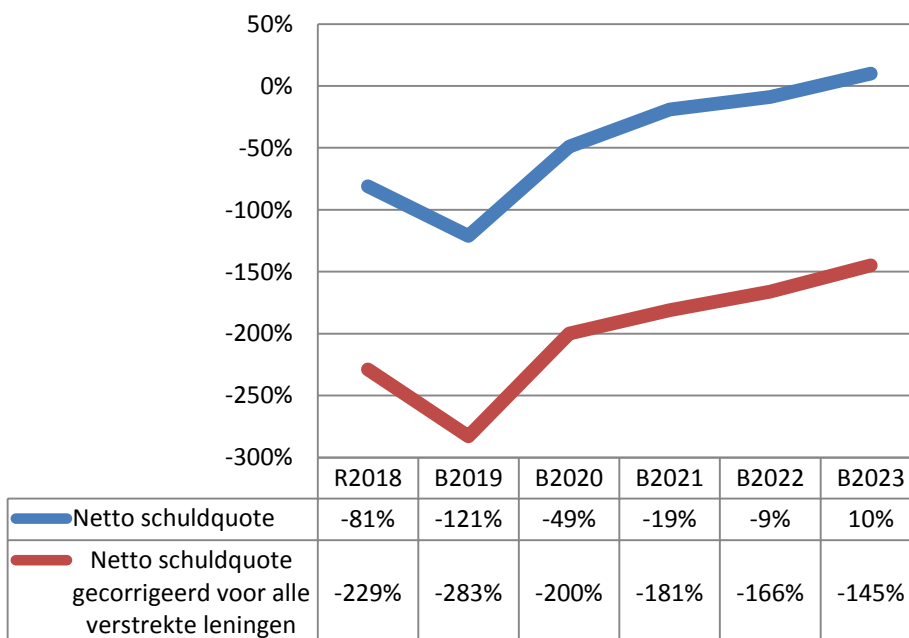
De zes voorgeschreven kengetallen zullen achtereenvolgens worden beschreven en toegelicht.

Netto schuldquote.

De netto schuld weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van de provincie ten opzichte van de eigen middelen. De netto schuldquote geeft een indicatie van de druk van rentelasten en aflossingen op de exploitatie. Het wordt berekend als het verschil tussen de eigen middelen en de schulden gerelateerd aan de baten exclusief de mutaties in de reserves.

Om inzicht te verkrijgen in hoeverre er ook sprake is van doorlenen wordt de netto schuldquote zowel in- als exclusief doorgeleende gelden weergegeven. Op die manier wordt duidelijk aangegeven wat het aandeel is van de verstrekte leningen en de betekenis daarvan voor de schuldenlast.

Schuldquote

Toelichting:

Een negatieve schuldquote betekent dat er sprake is van een overschot aan middelen. Dat is bij de Provincie Limburg het geval tot en met 2022. Het overschot neemt van 2019 tot en met 2023 af door de investeringen in projecten maar er blijft sprake van een overschot. De negatieve schuldquote wordt

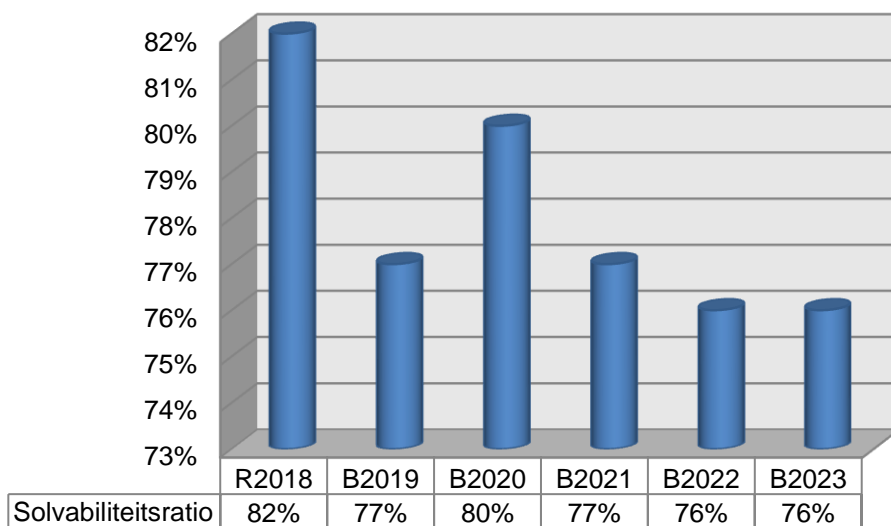
deels bepaald door het feit dat de Provincie Limburg over voldoende eigen middelen beschikt om projecten te financieren en dus geen (langdurige) externe financiering hoeft aan te trekken.

Door de netto schuldquote weer te geven inclusief de doorgeleende gelden verkrijgen we inzicht in hoeverre er sprake is van doorlenen. Zo blijkt wat het aandeel is van de verstrekte leningen en wat dit betekent voor de schuldenlast. Logisch gevolg is dat de overschotten stijgen. Als we beide schuldquoten vergelijken blijkt dat er sprake is van een significante omvang van doorlenen.

Solvabiliteitsratio.

Deze ratio geeft inzicht in de mate waarin de provincie in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Het geeft het eigen vermogen weer als percentage van het balanstotaal. Het eigen vermogen bestaat uit de reserves en het resultaat uit het overzicht van baten en lasten.

Solvabiliteitsratio

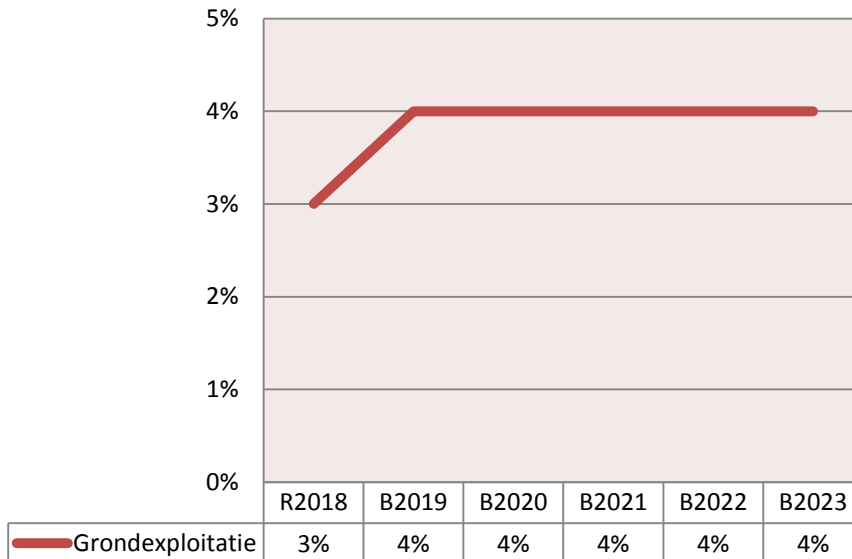
Toelichting:

De solvabiliteitsratio is een maat voor de weerbaarheid van de provincie. De mate van weerbaarheid in combinatie met de andere kengetallen geeft een indicatie over de financiële positie van de provincie. Als we het vreemd vermogen beschouwen zien we dat dit met name bestaat uit overlopende passiva. Dit betreffen voor een substantieel deel beschikte subsidies. Gezien de hoogte van het vreemd vermogen kunnen we concluderen dat de berekende ratio voldoende is om aan de financiële verplichtingen te voldoen.

Grondexploitatie.

Uit het verleden is gebleken dat de grondexploitaties een forse impact kunnen hebben op de financiële positie van provincies. De boekwaarde van de grondposities zijn van belang. Deze moeten worden terugverdiend bij verkoop. De omvang van de boekwaarde van de gronden wordt gerelateerd aan de baten exclusief de mutaties in de reserves.

Grondexploitatie

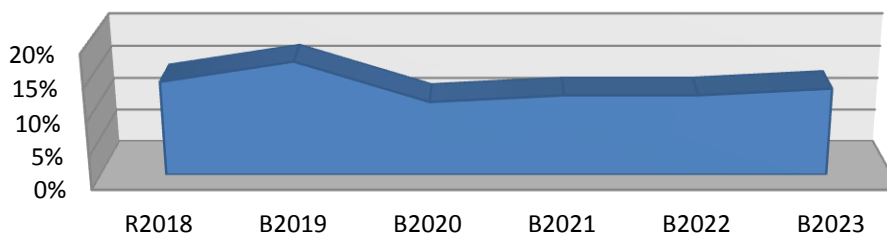
Toelichting:

De omvang van de grondexploitatie is bij de provincie gering. Dit betekent een klein risico voor de financiële positie.

Structurele exploitatieruimte.

Voor de beoordeling van het structurele en reële evenwicht van de begroting is het onderscheid tussen structurele en incidentele baten/lasten van belang. We spreken van incidentele baten/lasten als het gaat om eenmalige zaken die zich gedurende maximaal 3 jaar voordoen. Het onderscheid tussen structureel en incidenteel is vastgelegd in een notitie van commissie BBV. De structurele exploitatieruimte wordt bepaald door het saldo van de structurele baten en lasten en het saldo van de structurele toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves gedeeld door de totale baten exclusief mutatie reserves.

Structurele exploitatieruimte

	R2018	B2019	B2020	B2021	B2022	B2023
Structurele exploitatieruimte	14%	17%	11%	12%	12%	13%

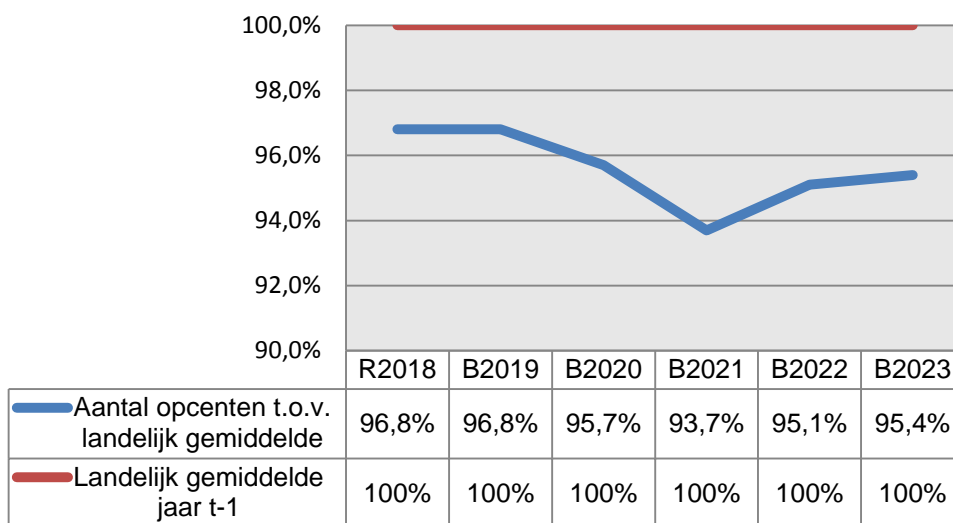
Toelichting:

Een positief kengetal betekent dat we een positief saldo hebben tussen de structurele baten/lasten en de onttrekking/ toevoegingen aan de reserves. Het betekent dat er flexibiliteit zit in de begroting.

Belastingcapaciteit.

Een provincie heeft de mogelijkheid het aantal opcenten te verhogen tot het maximaal te heffen aantal opcenten zoals dat door het Rijk wordt bepaald. De belastingcapaciteit van provincies wordt berekend door het aantal opcenten in jaar t (het begrotingsjaar) te relateren aan het gemiddelde van het aantal opcenten van alle provincies in jaar t-1 en uit te drukken in een percentage.

Aantal opcenten

Toelichting:

Uit bovenstaand overzicht blijkt dat de provincie Limburg onder het landelijk gemiddelde zit qua heffen van provinciale opcenten. In de aanloop naar 2023 blijkt wel dat het verschil met het landelijke gemiddelde geringer wordt. Voor 2020 bedraagt de onbenutte belastingcapaciteit € 52 mln.

Conclusie en samenvatting.

De kengetallen netto schuldquote, netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte geldleningen, de solvabiliteitsratio en het kengetal grondexploitatie hebben betrekking op de balans.

Uit bovenstaande overzichten blijkt dat de Provincie Limburg een overschot aan middelen heeft. Vooralsnog hoeven geen (structurele) aanvullende financieringen te worden aangetrokken. De solvabiliteitsratio geeft aan dat er een goede mate van weerbaarheid bestaat en het financieel risico met betrekking tot de grondexploitatie is minimaal te noemen.

De kengetallen structurele exploitatieruimte en de belastingcapaciteit hebben betrekking op de exploitatie. Uit de berekening van laatstgenoemde kengetallen blijkt dat de structurele baten voldoende zijn en dat er nog ruimte is om de structurele baten te verhogen. De onbenutte belastingcapaciteit bedraagt € 52 mln.

Op basis van bovenstaande kan geconcludeerd worden dat de financiële positie van de Provincie Limburg als voldoende kan worden bestempeld.

3. § Onderhoud kapitaalgoederen

Kapitaalgoederen zijn van belang voor de realisatie van provinciale programma's. Zo speelt een goed onderhouden infrastructuur een belangrijke rol in economie en sociaal leven. Een integrale afweging tussen aanwezigheid van kapitaalgoederen, kwaliteitsniveau, onderhoud en visie is van strategisch belang voor de Provincie en voor haar financiële positie. Met de paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen in de begroting stellen Provinciale Staten kaders voor onderhoud van infrastructuur, wegbeheer en gebouwen.

3.1. Infrastructuur

Inleiding

Infrastructuurvoorzieningen zijn belangrijke kapitaalgoederen en hebben effect op diverse uitvoeringsprogramma's. Ze zijn van essentieel belang voor de Limburgse economie en zorgen ook voor verbindingen tussen mensen. Daarom willen wij bereikbaarheid en doorstroming in Limburg maximaal faciliteren en onze infrastructuurvoorzieningen ook vanwege de veiligheid in optimale conditie houden.

Beleid

Het beleid voor het onderhouden van infrastructuur is opgenomen in diverse kaders. Binnen deze kaders dragen de clusters Wegaanleg & Wegbeheer zorg voor het beheer en onderhoud van een gedeelte van deze infrastructuur, vooral betreffende de provinciale weginfrastructuur. De Provincie is eigenaar van infrastructuur bestaande uit globaal 455 km weg (inclusief naastgelegen voorzieningen) en is wettelijk verantwoordelijk voor het beheren, onderhouden en rehabiliteren hiervan. Dit gebeurt conform het door Provinciale Staten vastgestelde beleidskader 'Voorzieningenniveau Provinciale Wegen 2011'. In het belang van provinciale programma's worden in 2020 beheerafspraken gemaakt, zoals voor de spoorverbinding Zuid Limburgse Stoomtrein Maatschappij (ZLSM) (Begrotingsprogramma 3.1. Openbaar vervoer en railagenda, product 3.1.2. Railagenda). Vanwege de uitbreiding van het (wegen)areaal, beperkte restlevensduur van kunstwerken en verhardingen, klimaatadaptatie en andere nieuwe ontwikkelingen (bijv. instrumenten als Smart Mobility), wordt dit jaar een separaat voorstel voor een actualisatie van het voorzieningenniveau voor de provinciale wegen ter vaststelling aan Provinciale Staten voorgelegd. Provinciale Staten zijn bij brief van 5 december 2018 geïnformeerd over de stand van zaken van deze actualisatie. Het geactualiseerde kader handhaaft het voorzieningenniveau van de provinciale wegen met kwaliteitsniveau 'BASIS'. Met dit kwaliteitsniveau is een goed functionerend provinciaal (wegen)netwerk geborgd en is het risico op het ontstaan van achterstallig onderhoud beheersbaar. Op dit moment is er geen sprake van achterstallig onderhoud. Het uitgangspunt is dat beheer van kapitaalgoederen basisonderhoud vóór nieuwe werken gaat.

Daarnaast kunnen noodzakelijke reconstructies van de provinciale infrastructuur ook voortkomen uit provinciale programma's. Deze integrale benadering werkt door in geplande rehabilitaties (reconstructieve projecten en vervangingen van assets) en wordt verder uitgewerkt in het Integraal Mobiliteits Programma Limburg 2020 – 2024 (IMPL).

Beheer en onderhoud van nieuwe infrastructuur

Realisatie van nieuwe infrastructuur is mede afhankelijk van procedures. De ingebruikname markeert het punt, waarbij overdracht aan de wegbeheerder aan de orde is. De kosten voor het beheer en onderhoud zullen op het moment van ingebruikname ten laste worden gebracht van de provinciale begroting.

In onderstaande tabel zijn projecten opgenomen, waarvan de voorbereiding is gestart. Voor project N266 – Randweg Nederweert is door Provinciale Staten besloten een aanvullend alternatief te ontwikkelen. Na de keuze voor een alternatief door PS zal het project weer opgenomen worden in de lijst.

Afhankelijk van de complexiteit van deze projecten vindt naar verwachting oplevering plaats in de periode van 2020-2023.

Tabel 3.1. Oplevering projecten

Project	Periode
1. Buitening Parkstad Limburg (BPL)	2020
2. Rondweg Wanssum	2020
3. N280 West - deelproject Weert Leudal	2020 - 2023
4. N280 West - deelproject Roermond	2020 - 2021
5. N270 - VIA Venray	2020 - 2021

Door de uitbreiding van het (weg)areaal en of andere categorisering is er een structurele ophoging van het huidige voorzieningenniveau noodzakelijk. Zodra de financiële consequenties bekend zijn, worden deze opgenomen in het IMPL en vertaald in de begroting. Er is niet alleen sprake van uitbreiding van het (weg)areaal. Een aantal onderdelen van de provinciale (weg)infrastructuur worden vanwege de functie in het totale infrastructuurnetwerk op termijn overgedragen aan derde partijen. De eventuele financiële gevolgen hiervan voor het beheer en onderhoud worden separaat aan het college voorgelegd.

Rehabilitatie projecten

De investeringskredieten voor reconstructieve projecten in de begroting 2020 en bijhorende meerjarenraming 2020-2024 zijn gebaseerd op een vast bedrag. Projecten worden naast de reguliere investeringskredieten ook gefinancierd uit bijdragen van derden. Eind 2019 vindt een integrale heroverweging plaats van de mobiliteitsopgaven waar de Provincie Limburg zich in de komende jaren mee gaat bezighouden. Op basis hiervan zullen aanvullende projecten gepland worden voor 2020. Onderstaande projecten zijn reeds gepland in 2020 vanwege de constructieve veiligheid.

Tabel 3.2. Overzicht raming rehabilitatie projecten 2020 (bedragen € x 1.000)

Weg-nummer	Naam	Werkzaamheden	Aard van het werk	Bruto bedrag Investering
N273	Ittervoort - Venlo	Rehabilitatie Kom Baarlo	CB/RB	2.100
N273	Ittervoort – Venlo	Vervanging Kunstwerk Tungelroysche Beek	CB	1.000
N278	Maastricht - Vaals	Vervanging Kunstwerk Fommestraat	CB	1.500
N280	Weert - Roermond	Deelproject Roermond	CB/RB	2.000
N293	Roermond-Posterholt	Vervanging Kunstwerk Roerbrug	CB	1.250
N298	Valkenburg – Nuth - Heerlen	Aanleg drie betonnen rotondes Nuth	CB/RB	400
Beplantingsbestek				250

Weg-nummer	Naam	Werkzaamheden	Aard van het werk	Bruto bedrag Investering
				1.415
				291
				10.206

Het totaal benodigde krediet ad € 10,206 mln. wordt volledig gedekt uit de reguliere investeringskredieten.

Financiële consequenties

Financiële consequenties van beheerplannen en de planning uit het IMPL zijn vertaald in de begroting 2020 en bijhorende meerjarenraming. Een koppeling is gemaakt met het begrotingsprogramma 3.2.5. Bereikbaarheid en mobiliteit. Onderstaande tabellen (3.3. en 3.4.) geven inzicht in de gerealiseerde exploitatiekosten 2018 en investeringen van het beheer en onderhoud aan het provinciale wegennet 2018 en daarnaast de verwachte exploitatiekosten en investeringslasten 2019-2023.

Tabel 3.3 Exploitatiebudget (bedragen € x 1.000)

Omschrijving	Realisatie 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Exploitatielasten *	14.477	17.830	15.986	15.484	15.788	16.097

* Incl. steunpunten wegen.

Tabel 3.4 Rehabilitatie projecten en vervangingsinvestering wegmeubilair (bedragen € x 1.000)

Omschrijving	Realisatie 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Vervangingsinvesteringen wegmeubilair	1.094	1.388	1.415	1.445	1.472	1.500
Rehabilitatie projecten	14.576	9.186	15.850	9.265	9.444	9.914
Totaal	15.670	10.574	17.265	10.710	10.916	11.414

Onderhoudsvoorziening

De toepassing van een doelmatigere planning en fasering in combinatie met een meer integrale scopevorming bij uitvoeringsprojecten maakt het noodzakelijk om aanvullende afspraken te maken over de best passende financiële instrumenten, zoals eventueel een egaliserende voorziening of reserve. Eventuele hieruit voortvloeiende fluctuaties mogen het saldo uit de exploitatiebegroting niet beïnvloeden.

Middelen gladheidsbestrijding

Voor de gelijkmatige belasting van de exploitatierekeningen met de kosten van de gladheidsbestrijding is de Egalisatiereserve Gladheidsbestrijding ingesteld. Deze reserve wordt aangewend als dekking voor de overschrijding van de begrote kosten voor gladheidsbestrijding. Overschotten op het budget worden aan betreffende reserve toegevoegd.

De maximale hoogte van deze reserve is € 0,45 mln. Het saldo per 1-1-2018 bedroeg € 0,18 mln. In 2018 is het overschot op het budget gladheidsbestrijding ad € 0,11 mln. aan deze reserve toegevoegd, waarmee de stand van deze reserve per 1-1-2019 € 0,29 mln. is. Bij een budgetoverschrijding kan over deze reserve worden beschikt.

3.2. Gebouwen

Inleiding

De provincie Limburg heeft een aantal gebouwen in eigendom. Dit zijn het Gouvernement aan de Maas, drie steunpunten voor provinciale wegen (Hulsberg, Sittard en Nederweert), drie provinciale musea (Bonnetantenmuseum Maastricht, Limburgs Museum Venlo en het Museumplein Limburg Kerkrade), Kasteel Groot Buggenum te Grathem, de voormalige burgemeesterswoning te Venlo, Cargoloods Maastricht-Airport, de panden van Maastricht Aachen Airport en het stationsgebouw met loods, werkplaats, watertoren en seinhuisjes van de Zuid-Limburgse Stoomtrein Maatschappij Simpelveld.

Kwalitatief goed onderhoud is belangrijk voor de representativiteit, maar ook voor de functionaliteit en dus ook voor de uitvoering van de provinciale programma's. Het doel is het waarborgen van het vastgestelde onderhoudsniveau (representativiteit en functionaliteit) van alle provinciale gebouwen.

Beleid

Het nieuwe meerjarenonderhoudsplan (MJOP) 2019-2034 is separaat ter vaststelling aan Provinciale Staten voorgelegd.

In het plan worden de beleidskaders op hoofdlijnen aangegeven:

- een eenduidige financiering voor het onderhoud van de provinciale gebouwen (duurzaam financieel beleid);
- formuleren van een meerjarige onderhoudsplanning met als doelstelling het waarborgen van de representativiteit en functionaliteit (onderhoudsniveau);
- opname van beschreven activiteiten in de planningscyclus;
- voldoen aan de verplichting tot het formuleren van een meerjarenonderhoudsplan door de accountant en het Ministerie van BZK middels het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) als toezichthouder. Met een zichtbare aansluiting tussen onderhoudsplannen en de financiële administratie en situatie.

Het plan wordt jaarlijks geactualiseerd en eenmaal in de vier jaar herzien op basis van een herinspectie van alle (bouw)elementen. Deze herziene versie wordt ter vaststelling aan Provinciale Staten voorgelegd. Er is geen sprake van achterstallig onderhoud. Het groot onderhoud wordt waar mogelijk gelijktijdig en projectmatig uitgevoerd.

Klimaat- en energieneutraal maken provinciale gebouwen

De tweede gewijzigde motie 809 Brugman c.s. inzake verduurzaming provinciale gebouwen (inclusief de derde gewijzigde motie 797) is uitgevoerd en de resterende maatregelen zijn in het nieuwe meerjarenonderhoudsplan opgenomen. In de vastgestelde klimaatakkoorden worden de ambities en de te nemen maatregelen aangegeven. In deze collegeperiode zal het ambitieniveau worden aangegeven.

Verduurzaming Gouvernement

De verduurzaming van het Gouvernement is in combinatie met het gepland onderhoud volgens planning in december 2018 opgeleverd. Het definitieve energielabel is A. Een aanzienlijke verbetering ten opzichte van het huidige label G.

Hiermee wordt voldaan aan de wettelijke bepaling dat alle overheidsgebouwen met een kantoorfunctie in 2023 het energielabel C moeten bezitten.

4. § Financiering

Bij financiering gaat het om de vraag hoe de Provincie regelt dat ze tijdig kan beschikken over de benodigde liquide middelen zodat ze te allen tijde in staat is om aan haar betalingsverplichtingen te voldoen. Dit kan door te lenen bij liquiditeitstekorten en te sparen en te beleggen bij liquiditeitsoverschotten. Het inkomens- en rendementsmotief vormt hiertoe de basis en draagt er zorg voor dat de uitgezette overtollige middelen een stabiele en evenwichtige verdeling van de jaarlijkse opbrengsten genereren, met gebruikmaking van een liquiditeitsprognose. De provinciale financieringsportefeuille moet adequaat worden beheerd om de kosten en de risico's te beperken. Dit vormt de eerste pijler van treasury: het beheer van 'tijdelijk overtollige middelen'. De tweede pijler omvat de uitzettingen in het kader van de publieke taak: leningen en garantstellingen, waarbij het aanvraag- en beheerproces conform de provinciale kaders wordt ingevuld. Vanwege de ingezette offensieve investeringsstrategie is deze vorm van uitzettingen een steeds belangrijker onderdeel van treasury. De impact van deze strategie wordt eveneens in deze paragraaf belicht.

Tot slot geeft deze paragraaf inzicht in de beleidsvoornemens ten aanzien van de totale financieringsportefeuille.

Deze paragraaf geeft inzicht in:

- 4.1. Algemene ontwikkelingen, intern en extern;
- 4.2. Uitzettingen tijdelijk overtollige middelen;
- 4.3. Uitzettingen uit hoofde van de publieke taak;
- 4.4. Financieringen (aantrekken van middelen);
- 4.5. Beleidsplan 2020.

4.1. Algemene ontwikkelingen

Intern

De provinciale beleggingsportefeuille is deels in vermogensbeheer ondergebracht en deels in eigen beheer. Aflossingsbedragen worden bij vrijval overgeheveld naar het Rijk: vrijvallende obligatieleningen mogen sinds de invoering Schatkistbankieren (SKB) eind 2013 niet meer in de markt herbelegd worden. Als alternatief kunnen leningen aan decentrale overheden buiten de eigen provincie worden verstrekt via onderhandse leningen en/of MTN's (Medium Term Notes). Bestaande obligatieleningen mogen onder de overgangsregeling tot de aflossingsdatum in de portefeuille aangehouden worden. De laatste positie in de obligatieportefeuille vervalt in 2029. In 2019 bedraagt de vrijval van obligatieleningen en fondsen € 98,9 mln. Het optimaal spreiden van het beschikbaar vermogen blijft van belang. Door spreiding wordt voldaan aan de liquiditeitseis en wordt gestreefd naar een zo optimaal mogelijk rendement.

Op basis van de actuele liquiditeitsprognose bedraagt het verwacht gemiddeld beleggingsvolume in 2020 € 595 mln. Het geraamd gewogen gemiddeld rendement over 2020 bedraagt 4,27% (2019: 3,80%). In meerjarig perspectief wordt, gezien de vermogenspositie, geen structureel liquiditeitstekort verwacht. De geprognosticeerde liquiditeitsvolumes zijn in de volgende tabel weergegeven, exclusief de stelposten en reserveringen voor nieuw beleid 2020-2023.

Tabel 4.1.1. Gemiddeld liquiditeitsvolume 2019-2023 (bedragen x € 1 mln.)

	2019	2020	2021	2022	2023
Totaal volume	690	595	555	500	460

De renteopbrengsten vormen een belangrijke inkomstenpost voor de provinciale huishouding, hetgeen betekent dat de provinciale begroting gevoelig is voor bewegingen in de rentemarkt. Gelet op de beleggingsvolumes betekent een daling van de marktrente van 0,5% voor de meerjarenbegroting een inkomstenderving van gemiddeld € 5 mln. per jaar. Een rentestijging heeft uiteraard het omgekeerde effect. Omdat een groot deel van de obligatieportefeuille voor de middellange termijn is belegd, heeft een rentestijging of -daling alleen impact op de herbelegging van de vrijval in de portefeuille (2020 circa € 45,5 mln.). Bij voortzetting van de huidige lage renteniveaus wordt de impact op de renteopbrengsten de komende jaren steeds groter.

De uitzettingen in het kader van de publieke taak (financieringen) zijn de afgelopen jaren, vanwege de ingezette offensieve investeringsstrategie fors toegenomen. De toegenomen omvang van de financieringsportefeuille in het kader van de publieke taak vergt enerzijds een gestructureerd aanvraagproces en anderzijds voor de beheerfase een strak risicobeheer. Dit beleid is met de actualisering van het Uitvoeringskader Sturing in Samenwerking 2.0 (PS besluit d.d. 10-2-2017) en de implementatie van een nieuw financieel systeem geconcretiseerd. De beheersing van de financieringsportefeuille legt een steeds groter beslag op het takenpakket van de provinciale Treasury. Randvoorwaarde bij de inzet van de obligatieportefeuille is dat de renteopbrengsten meerjarig op een (minimaal) gelijk niveau liggen, rekening houdend met het vaak hogere risicoprofiel dat inherent is aan uitzettingen in het kader van de publieke taak.

In de provinciale begroting is geen renteomslag gebruikt bij het toerekenen van rente aan investeringen. De werkelijke renteomslag bedraagt 0%, de Provincie financiert nauwelijks extern.

Extern

De Provincie belegt binnen de voor haar toepasselijke wet- en regelgeving (Wet fido, Ruddo) en binnen de kaders van de Financiële Verordening Provincie Limburg 2016 en de daaruit voortvloeiende uitvoeringsregeling: het provinciaal Treasurystatuut. De performance van de beleggingsportefeuille wordt in grote lijnen bepaald door het renteniveau op de geld- en kapitaalmarkt. De extreem lage renteniveaus op de geld- en kapitaalmarkt en de ingeperkte beleggingsmogelijkheden voor de Provincie als gevolg van de invoering van het verplicht Schatkistbankieren (SKB) leiden tot lagere renteopbrengsten. Door middel van onderling uitlenen is een beperkt hoger rendement te realiseren dan via de schatkist. Vrijval uit de bestaande portefeuille zal, mits passend binnen de liquiditeitsprognose, deels bij decentrale overheden worden uitgezet.

De lange rentes hebben in de afgelopen maanden onder neerwaartse druk gestaan. Ruim de helft van de uitstaande staatsobligaties van de eurolanden heeft daardoor een negatief effectief rendement ('yield'). De reden voor de scherpe rentedalingen is de draai die de Europese Centrale Bank (ECB) en de Amerikaans centrale bank ('Fed') hebben gedaan, dat wil zeggen de zeer grote kans dat beide hun beleid zullen verruimen de komende tijd. De verwachting voor september is een renteverlaging van de ECB van 10 basispunten (waardoor de depositorente van de ECB op -0,50% zal komen). De visie wat betreft de lange rentes is flink neerwaarts aangepast vanwege de rentedalingen van de afgelopen tijd.

Als gevolg van inperking van de mogelijkheden tot beleggen in de obligatiemarkt vanwege SKB wordt het debiteurenrisico in de provinciale beleggingsportefeuille op termijn gereduceerd tot nihil zodra alle middelen bij het Rijk of bij gemeenten zijn ondergebracht. Het aspect debiteurenrisico is alleen nog in zeer beperkte mate aanwezig binnen de bestaande obligatieportefeuille. De beleidsevaluatie

Schatkistbankieren door het Ministerie van Financiën is afgerond. De condities met betrekking tot Schatkistbankieren zijn niet gewijzigd. In de eerstvolgende (afwijkingen)rapportage en renteprognose wordt hier rekening mee gehouden.

De marktvoorspellingen (rentevisie) voor het jaar 2020 zoals opgenomen in de volgende tabel zijn gebaseerd op de forward tarieven van augustus 2019.

Tabel 4.1.2. Rentevisie 2020 geld- en kapitaalmarkt

Soort rente	Rentevisie 1e helft 2020	Rentevisie 2e helft 2020
3-maands Euribor	-/- 0,56%	-/- 0,72%
10-jaars swaprente	-/- 0,20%	-/- 0,20%

Aan het einde van het tweede kwartaal 2019 zijn de geopolitieke risico's toegenomen. De vooruitzichten op een akkoord tussen China en de Verenigde Staten zal mogelijk toch nog langer op zich laten wachten. Dit heeft invloed op het consumentenvertrouwen en moet er rekening worden gehouden met vertraging in de investeringsbereidheid bij ondernemingen. Indien deze onzekerheid langer aanhoudt, kan de mondiale economische groei naar een lager niveau terugvallen.

De verwachting is dat de wereldwijde economische groei in de tweede helft van het jaar zal stabiliseren. Temeer daar uiteindelijk wel een 'deal' is voorzien tussen de Verenigde Staten en China. Daarmee zou een belangrijke geopolitieke schaduw boven de markt verdwijnen.

In Europa is de verwachting door de meest recente uitingen van de ECB dat de eerste verwachte rentestijgingen niet voor de zomer van 2020 zal gaan plaatsvinden. Daarmee blijft het belangrijkste ECB-rentetarief, de herfinancieringsrente, nog langer dan verwacht laag en een lager niveau wordt ook niet uitgesloten.

De ECB heeft de lat voor nieuwe verruimende maatregelen onlangs een stuk lager gezet. De president gaf aan dat een verdere verruiming van het monetaire beleid te verwachten is als de economische situatie niet verbetert. Tot voor kort was voor een verdere verruiming een verslechtering van de vooruitzichten nodig. De banken zullen de komende kwartalen opnieuw beginnen met kwantitatieve verruiming. Onder de nieuwe president, de Franse Christine Lagarde, die eind oktober aantreedt, zal de bank haar monetaire koers in ieder geval ongewijzigd voortzetten, zo niet langer zeer ruim beleid blijven voeren.

Een belangrijke graadmeter voor de obligatiemarkten in Europa is bijvoorbeeld de 10-jarige Duitse staatslening. Deze lening is van een effectief rendement van circa 3,22% in juni 2009 gedaald naar -/- 0,4% per medio augustus. Ofwel, een belegger betaalt de Duitse Staat € 4 per € 1.000 per jaar om zijn geld aan de Duitse Staat uit te lenen voor een periode van 10 jaar in plaats van een coupon te mogen ontvangen.

In de Verenigde Staten ontwikkelt de Amerikaanse economie zich nog solide. Weliswaar viel de groei van het aantal banen in juni tegen, maar de werkloosheid bevindt zich nog altijd op het laagste niveau sinds de jaren '60. Toch erkent de Fed ook dat de risico's voor de economische groei toenemen, naarmate de onzekerheid rondom het handelsconflict tussen de Verenigde Staten en China langer aanhoudt. Hierdoor kan de investeringsbereidheid bij ondernemingen verder vertragen. Om te voorkomen dat de economische groei te ver terug zou kunnen vallen, heeft de Fed inmiddels de rente verlaagd. Dit is wellicht een majeure stap maar zal tegelijkertijd een krachtig signaal geven. Een vergelijking met het Europese 'Whatever it takes' is reëel.

4.2. Uitzettingen tijdelijk overtollige middelen

Doelstellingen treasurybeleid

Ter verkrijging van een vaste jaarlijkse inkomstenbron is de provinciale portefeuille zodanig opgebouwd dat er sprake is van een zo breed mogelijke spreiding naar looptijden en debiteuren. Op basis van het door Provinciale Staten gefiatteerd investeringsprogramma wordt de vervalkalender afgestemd op de actuele financieringsbehoefte. Naast de doelstelling met betrekking tot het garanderen van een zo stabiel mogelijke vaste jaarlijkse inkomstenbron als algemeen dekkingsmiddel in de begroting is tevens de liquiditeitseis een belangrijke factor in het treasurybeleid. De Provincie moet te allen tijde aan haar betalingsverplichtingen kunnen voldoen. De bestaande asset mix van de huidige beleggingsportefeuille, met name bestaande uit obligaties zal geleidelijk transformeren naar uitzettingen bij SKB dan wel decentrale overheden (tijdelijk overtollige middelen) en uitzettingen in het kader van de publieke taak.

Rendementen provinciale beleggingen

Vrijvallende middelen zullen in 2020 nog steeds in een negatief renderende geld- en kapitaalmarkt belanden (zie rentevisie 2020 in tabel 4.1.2). Dit geeft een drukkend effect op de rente-inkomsten. Het plaatsen van middelen in de schatkist zal beperkt blijven gelet op de actuele liquiditeitsprognose. Herbelegging in leningen aan decentrale overheden vindt op basis van de actuele liquiditeitsprognose naar verwachting pas plaats vanaf 2022. De begrote renteopbrengsten voor 2020 bedragen ruim € 36,5 mln. bestaande uit renteopbrengsten op uitzettingen in het kader van de publieke taak en renteopbrengsten uit de obligatieportefeuille. Onderdeel van de renteopbrengsten uit obligatieportefeuille is de jaarlijkse vrijval vanuit de egaliseringsreserve, welke reserve is ingesteld ten tijde van tussentijdse verkopen van obligaties in 2017 t/m 2019. In onderstaande tabel is de renteprognose voor de komende jaren weergegeven.

Bij de geprognosticeerde renteopbrengsten is rekening gehouden met een gemiddeld renteniveau van 0% bij SKB en een gemiddeld herbeleggingsniveau voor leningen aan decentrale overheden van 1%.

Tabel 4.2.1. Renteprognose 2019-2023 (bedragen x € 1.000)

Soort renteopbrengst	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Rente financieringen u/g	14.397	11.115	9.659	8.564	7.606
Renteopbrengst beleggingen	24.194	20.515	19.675	17.588	16.269
<i>Vrijval reserve 2017-2021</i>	<i>1.328</i>	<i>629</i>	<i>214</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
<i>Vrijval reserve 2018-2022</i>	<i>2.805</i>	<i>1.795</i>	<i>612</i>	<i>63</i>	<i>0</i>
<i>Vrijval reserve 2019-2023</i>	<i>1.817</i>	<i>2.450</i>	<i>2.394</i>	<i>2.208</i>	<i>608</i>
Totale renteopbrengst	44.541	36.504	32.554	28.423	24.483

Opbouw portefeuille

De opbouw van de portefeuille ziet er in 2020 als volgt uit:

Tabel 4.2.2. Uitzettingen treasury (bedragen x € 1 mln.)

Uitgezette gelden	Bedrag	Percentage
Gemiddelde rente		
Stand per 1 januari 2020	620	
Stand per 31 december 2020	570	4,27%
Specificatie stand 1-1-2020:		%-aandeel in portefeuille
1. SKB	3	0,5 %
2. Kasgeldlening	0	0 %
3. Leningen decentrale overheden	194,0	31,3 %
4. Obligatieportefeuille beheer ASR	422,8	68,2 %
		100,0%
nieuwe uitzettingen (+)	0	
vervallen uitzettingen (-/-)	45,450	

De gemiddelde rente is berekend over de renteopbrengsten van de tijdelijk overtollige middelen (de treasuryfunctie). Renteopbrengsten van uitgeleend geld in het kader van de publieke taak zijn hierin niet meegenomen.

4.3. Uitzettingen uit hoofde van de publieke taak

Kredietrisico's op verstrekte gelden

De Provincie richt haar beleid steeds meer op het gezamenlijk participeren met partners in projecten of initiatieven, in plaats van of naast subsidiëren. Eén van de instrumenten hierbij is het verstrekken van financieringen (leningen dan wel garantstellingen). Voor adequate sturing en monitoring van deze wijze van inzet van middelen zijn in het kader van het portfoliomanagement processen geïmplementeerd en is medio 2017 een hiertoe ontwikkeld systeem in gebruik genomen.

In dit onderdeel worden de verstrekte financieringen vermeld, waarbij onderscheid is gemaakt naar financieringen aan verbonden partijen, garantstellingen en financieringen aan derden. Tevens zijn de verwachte mutaties in 2020 opgenomen. Omwille van de leesbaarheid worden alleen de nieuwe of (in 2019) gewijzigde financieringen bij iedere tabel toegelicht. Voor financieringen waarbij geen sprake is van een wijziging anders dan de regulier overeengekomen aflossing wordt verwezen naar de toelichting op de betreffende financiering in de eerdere jaarrekeningen. In de rapportage met betrekking tot financieringen als vast onderdeel van de reguliere treasuryrapportages is een integraal overzicht van alle verstrekte financieringen opgenomen.

Tabel 4.3.1. Verstrekte financieringen aan verbonden partijen (bedragen x € 1 mln.)

Financieringen aan verbonden partijen	Met/zonder zekerheid	Datum GS/PS besluit	Restant schuld ultimo 2019	Mutatie 2020
AvationValley Commandiet B.V.	Zonder	PS 13-2-2009	4,893	0
BNG 1 ^e en 2 ^e tranche	Zonder	PS 9-10-15 en 8-7-16 GS 1-9-15 en 21-6-16	100,000	0
Bruglening Enexis	Zonder	PS 17-4-2009 GS 12-5-2009	0	0
B.V. Campus Vastgoed Greenport Venlo inz. Raad van Arbeid *	Met	PS 29-9-2017 GS 29-8-2017	1,100	0
CHV B.V.	Zonder	PS 31-10-2014/ GS 9-6-2015	2,720	0
Land Development AviationValley Maastricht CV	Met	PS 12-10-2012 GS 13-11-2012	9,716	-/- 5,319
Limburgse Herstruct.maatschappij Bedrijventerreinen (LHB) B.V.	Zonder	PS 29-5-2009 GS 14-4-2009	6,100	0
MAABI B.V.	Met	PS 9-10-15 GS 8-9-15 en 15-12-15	1,842	-/- 0,056
NWB 1 ^e en 2 ^e tranche	Zonder	PS 6-2-15 en 8-7-16 GS 16-12-14 en 21-6-16	100,000	0
Provincie Limburg Commandiet B.V./RvR Limburg beheer B.V.	Zonder	PS 5-7-2002	4,760	0
B.V. Ontwikkelbedrijf Greenport Venlo (vast deel)	Met	PS 16-12-2016 GS 24-1-2017	35,000	0
B.V. Ontwikkelbedrijf Greenport Venlo (variabel deel)	Met	PS 16-12-2016 GS 24-1-2017	5,000	0
Stichting Life Incubator Maastricht (Brains Unlimited)	met gar. UM	GS 8-2-11 PS 10-2-2011	0	0
NV Waterleiding Maatschappij Limburg (WML)	Zonder	PS 21-12-2013 GS 22-10-2013	10,000	0
Totaal			281,131	-/- 5,375

*) Nieuw in 2019 dan wel gewijzigd (verhoogd) in 2019

- B.V. Campus Vastgoed Greenport Venlo inz. Raad van Arbeid
Aan deze B.V. is medio 2019 een lening verstrekt van € 1,1 miljoen met 1^e hypothecaire zekerheid, voor de verwerving en renovatie van het Raad van Arbeid gebouw.

Tabel 4.3.2. Gewaarborgde geldleningen (bedragen x € 1 mln.)

Garantstellingen	Met/zonder zekerheid	Datum GS/PS besluit	Garantstelling ultimo 2019	Mutatie 2020
Mijnwater B.V. *	zonder	GS 21-05-19 PS 21-06-19	0	0
Nationaal Groenfonds	zonder		3,959	0
Ruimte voor Ruimte Limburg CV	zonder	PS 12-10-12 GS 27-11-12	12,000	-/- 4,000
Nieuwe gar.stelling Q3 2019 *		GS 26-03-19 PS 18-04-19	7,500	0
Sectorplan Grenzenloos werken	zonder	GS 8-9-15	0,916	0

Garantstellingen	Met/zonder zekerheid	Datum GS/ PS besluit	Garantstelling ultimo 2019	Mutatie 2020
ZON PV TPN	zonder	GS 7-4-2015	0,041	0
BV Ontwikkelbedrijf Greenport Venlo	zonder	PS 16-12-2016 GS 24-1-2017	0	0
Totaal			24,416	-/- 4,000

*) Nieuw in 2019 dan wel gewijzigd (verhoogd) in 2019

- Mijnwater B.V.
Aan LEF B.V. is een garantstelling verstrekt ter hoogte van maximaal € 22,5 miljoen voor de investering van LEF B.V. van totaal € 32,5 miljoen in Mijnwater B.V. Door de financiering van Mijnwater kan de uitrol van dit koude en warmte netwerk bijdragen aan de realisatie van de doelen opgenomen in het POL, het Nationaal Energieakkoord en het regeerakkoord. De daadwerkelijke benutting van de garantstelling is afhankelijk van de investeringsplanning die nog nader wordt geconcretiseerd.
- Ruimte voor Ruimte C.V.
Aan de Nederlands Waterschapsbank is met ingang van 3^e kwartaal 2019 een garantstelling verleend van maximaal € 7,5 miljoen ten behoeve van de herfinanciering van het rekening courant krediet van Ruimte voor Ruimte C.V.

Financieringen aan derden

Het uitstaand volume leningen aan derden bedraagt ultimo 2019 geraamd circa € 160 mln. exclusief de verstrekte financieringen vanuit het Transitiefonds Limburgse Woningmarkt (zie tabel 4.3.4.).

Tabel 4.3.3. Verstrekte geldleningen aan derden (bedragen x € 1 mln.)

Instelling/omschrijving	Met/zonder zekerheid	Datum GS/PS besluit	Restant schuld ultimo 2019	Mutatie 2020
Burger Windpark De Kookepan B.V.	zonder	GS 25-07-2017	0,075	-/- 0,075
Californië Wijnen Geothermie B.V.	met	GS 4-1-2011 PS 10-2-2011	1,317	0
Coöperatie Gedeelde Weelde B.A. *	met	GS 22-05-2019	0,030	0
Coöperatie Natuurlijk Limburg U.A.	zonder	GS 23-6-2015	0,942	-/- 0,100
Gebru B.V. recreatiepark Kasteel Ooijen *	Gedeeld met ABN AMRO	GS 18-12-18	2,500	0
Gerli Venlo B.V./Cabooter	met	GS 27-1-2015	0,455	-/- 0,100
HAS Hogeschool Venlo	met bestuurlijke garantie	GS 5-12-2017	2,500	0
MAAS B.V.	met	GS 14-6-2016	0	0
Medace B.V. *	met tweede pandrecht	GS 30-4-2019	0,487	0
Ontwikkelingsmaatschappij Midden Limburg B.V.	deels	GS 30-8-11 PS 21-10-2011	0	0
Parvus Avez B.V.	met	GS 2-5-2017	1,695	0
QCP holding B.V.	met (verpand.)	GS 8-4-2014	0,099	-/- 0,099
Renteloze studievoorschotten	zonder		0,001	-/- 0,0001
SineMetU Vastgoed B.V.	met (2 ^e hyp.)	GS 23-6-2015	0,050	0

Instelling/omschrijving	Met/zonder zekerheid	Datum GS/PS besluit	Restant schuld ultimo 2019	Mutatie 2020
SVn Startersleningen	met	PS 14-12-12	46,396	0
Stichting Happiness *	pandrecht	GS 14-5-2019	0,200	0
Stichting Ontwikkelingsmij Enci	zonder	1-3-2011	0,250	-/- 0,250
Stichting Kasteel Groot Buggenum	zonder	3-11-2009	0,861	-/- 0,037
Stichting Plattelandshoés	met	GS 15-11-2016	0,270	-/- 0,015
Stichting Woonzorg Elisabeth Stift	met	GS 1-3-2016	0,386	-/- 0,008
Stichting Zuyderland MC (Atrium)	zonder	PS 11-2-2011 GS 1-3-2011	5,000	0
SVn stimuleringsleningen	zonder	PS 5-2-2016 GS 25-10-2016 PS 15-06-2018	91,507	+ 20,000
Toverland	zonder	PS 9-10-2015 GS 27-10-2015	1,200	-/- 0,200
Toverland 2018	zonder	GS 22-08-2017	2,000	-/- 0,200
ZLSM	zonder	GS 11-12-2012	0,092	-/- 0,025
ZON PTC		GS 26-07-2016	5,000	0
Totaal			160,358	+ 18,891

*) Nieuw in 2019

- Coöperatie Gedeelde Weelde B.A.
De lening is eind 2018 verstrekt voor de realisatie van een coöperatieve winkel met streekproducten ter versterking van de lokale economie. De lening heeft een looptijd van 10 jaar, is achtergesteld bij de bancaire financiering en wordt vanaf 2022 lineair afgelost.
- Gebru B.V. Recreatiepark Kasteel Ooijen
De lening is verstrekt ten behoeve van de financiering van de doorontwikkeling binnen het recreatiepark Kasteel Ooijen.
Het betreft een lening van € 2,5 mln. met een looptijd van 7 jaar en met een rentepercentage van (indicatief) 3,87% per jaar. De aflossing van de lening geschiedt na twee jaar van aflossingsvrij als gevolg van de huidige gebiedsontwikkeling grotendeels uit de opbrengsten van de verkaveling. De aflossingen vinden plaats naar rato tussen de financiers. Na 2023 vindt de aflossing plaats uit de reguliere exploitatie.
- MEDACE B.V.
De eerste tranche van de lening is in juli 2019 verstrekt ten behoeve van het MEDACE initiatief voor de regionale economie. Het initiatief MEDACE (50%UM / 50%LIOF) helpt start-ups en projecten om sneller en goedkoper biomedische producten te ontwikkelen en op te schalen die voldoen aan alle regels en vereisten om een product te testen/toe te passen in de mens. De omvang van de totale lening is maximaal € 1,4 mln.
- Stichting Happiness
Voor de realisering van een kleinschalig woon-zorgproject met 8 sociale huur wooneenheden te Montfort is een geldlening verstrekt van € 200.000.

Vervallen financieringen

De financieringen van MAAS B.V. en Stichting Life Incubator Maastricht (Brains Unlimited) zijn in mei 2019 vervroegd afgelost. De financiering aan Ontwikkelingsmaatschappij Midden Limburg B.V. wordt conform overeenkomst eind 2019 regulier afgelost. De garantstelling aan Bank Nederlandse Gemeenten (BNG) inzake BV Ontwikkelbedrijf Greenport Venlo (2,93 mln.) is in juli 2019 afgewikkeld.

Financieringen volledig voorzien

De financieringen aan Californië Wijnen Geothermie B.V. (€ 1,317 miljoen) en Richochet B.V. inzake Raywaver (€ 250.000) zijn volledig voorzien.

Transitiefonds Limburgse Woningmarkt

Tabel 4.3.4. Geldeningen aan derden Transitiefonds Limburgse Woningmarkt (bedragen x € 1 mln.)

Financieringen	Met/zonder zekerheid	Datum GS/PS besluit	Restant schuld ultimo 2019	Mutatie 2020
ABrunCh B.V.	met	GS 19-1-16	0,361	-/- 0,016
Claassen B.V.	met (gar.)	GS 26-8-14	0,749	-/- 0,016
Feisan Parkstad B.V.	zonder	GS 22-12-16	0,025	-/- 0,025
Totaal	zonder		1,135	-/- 0,057

Financieringen Transitiefonds Limburgse Woningmarkt volledig voorzien

De financiering aan Djozz B.V./Revaplan (€ 200.000) is begin 2019 volledig voorzien. Medio 2019 is vanuit beslaglegging € 40.000 terugbetaald aan de Provincie.

4.4. Financieringen

Gelet op de, ook in meerjarig perspectief, solide liquiditeitspositie van de Provincie (tabel 4.1.1. 'Gemiddeld liquiditeitsvolume 2019-2023') is het niet de verwachting dat structureel externe financieringsmiddelen nodig zullen zijn in de komende jaren.

Flottende schuld

Een belangrijke doelstelling van de Wet fido is het vermijden van grote schommelingen in de rentelasten van openbare lichamen. Om een grens te stellen aan de korte financiering is de kasgeldlimiet bepalend. Als grondslag van de wettelijk toegestane omvang van de kasgeldlimiet geldt de omvang van de jaarbegroting per 1 januari voor het gehele begrotingsjaar. De toegestane omvang van de kasgeldlimiet (plafond voor korte financiering < 1 jaar) wordt vastgesteld op het geldende percentage dat bij ministeriële regeling wordt vastgesteld (in 2019: 7,0%). Tenslotte wordt het aldus berekende bedrag getoetst aan de werkelijke omvang van de kasgeldlimiet.

In 2019 is voor de duur van enige maanden tijdelijk een kasgeldlening aangetrokken. Voor de periode 2020-2023 wordt niet verwacht dat structureel kortlopende leningen worden aangetrokken.

In onderstaande tabel is de beschikbare ruimte voor 2019 onder de kasgeldlimiet weergegeven. De Provincie Limburg had in het eerste en tweede kwartaal 2019 een ruimte beschikbaar van € 213,4 mln. resp. € 212,04 mln. De kasgeldlimiet is daarmee in de eerste helft van 2019 niet overschreden. Voor het 2^e halfjaar 2019 wordt een afbouw van de kasgeldleningen voorzien, waarmee de kasgeldlimiet ook in het 2^e halfjaar naar verwachting niet wordt overschreden.

Tabel 4.4.1. Toets kasgeldlimiet 1e halfjaar 2019, bedragen in € mln.

Toets kasgeldlimiet 2019	Q1 2019	Q2 2019	Q3 2019	Q4 2019
Omvang begroting 2019: 634,2 mln. (= grondslag)				
Toegestane kasgeldlimiet in % van de grondslag	7%	7%	7%	7%
in bedrag (1)	44,39	44,39	44,39	44,39
Omvang vlottende schuld (2)	16,67	25,00	15	0
Omvang vlottende middelen (3)	185,67	192,65	n.t.b.	n.t.b.
Netto schuld (+) of overschot (-) (2-3 = 4)	- 169,01	- 167,65	n.t.b.	n.t.b.
Ruimte (+)/Overschrijding (-) (1-4)	213,40	212,04	n.t.b.	n.t.b.

Vaste schuld

Het renterisico op de vaste schuld wordt berekend door te bepalen welk deel van de portefeuille aan vaste schuld in enig jaar geherfinancierd moet worden via het aangaan van nieuwe leningen behorend tot de vaste schuld (herfinanciering) en voor welk deel van de vaste schuld de geldnemer een wijziging van de rente op basis van de leningvoorwaarden niet kan beïnvloeden (renteherziening). De renterisiconorm is 20% van de provinciale begroting met betrekking tot het betreffende jaar. Het renterisico op de vaste schuld mag de renterisiconorm niet overschrijden. Ultimo 2019 heeft de Provincie twee leningen waarvan de rente tot de einddatum is gefixeerd (zie onderdeel 'leningenportefeuille'). Zoals uit onderstaande tabel blijkt wordt de renterisiconorm in de komende jaren niet overschreden.

Tabel 4.4.2. Toets renterisiconorm, bedragen in € mln.

Stap	Renterisiconorm 2019	2019	2020	2021	2022
(1)	Renteherzieningen	0	0	0	0
(2)	Aflossingen	2,18	2,18	2,18	2,18
(3)	Renterisico (1+2)	2,18	2,18	2,18	2,18
(4)	Renterisiconorm = 20% van begroting 2019 (€ 634,2 mln.)	126,8	126,8	126,8	126,8
(5a) = (4>3)	Ruimte (+) onder renterisiconorm	124,62	124,62	124,62	124,62

Leningenportefeuille

In 2004 heeft de Provincie de geldlening van de (voormalige) Stichting Symbiose overgenomen met betrekking tot het pand Mercator. De verkoop van dit pand heeft in 2005 plaatsgevonden. Vanwege de hoogte van het agio op deze lening is in 2005 niet tot vervroegde aflossing overgegaan. Indien de kapitaalmarktrente substantieel gaat stijgen, zal tot vervroegde aflossing worden overgegaan. Op deze lening wordt jaarlijks € 180.000 afgelost, de einddatum is 2027.

In het kader van de beëindiging van de activiteiten van LIOF Bedrijventerreinen per 1 juni 2016 heeft de Provincie eind 2016 een geldlening van LIOF overgenomen ad € 15,882 mln. na instemming door Provinciale Staten d.d. 30 september 2016 met de overname van de grondexploitatie industriepark Swentibold. In het ondertekende addendum behorende bij de Samenwerkingsovereenkomst d.d. 12 oktober 2000, in navolging van het collegebesluit d.d. 29 november 2016, is vastgelegd dat het Ministerie van Economische Zaken de Provincie voor het gedeelte van de lening dat overeenkomt met het negatieve exploitatieresultaat bij afsluiting van het project kwijschelding verleent tot een maximum van het leenbedrag. De looptijd van de lening is tot 31 december 2023 of zoveel eerder als de gronden volledig zijn uitgegeven. Over de lening is de Provincie geen rente verschuldigd aan EZ.

In het eerste kwartaal 2019 is door de Provincie een nieuwe lening aangetrokken bij de Europese Investeringsbank ad € 10 mln. ten behoeve van de verstrekking van Stimuleringsleningen. Deze lening wordt lineair in 5 jaar afgelost, de rentevast periode is 5 jaar tegen een tarief van 0,0%.

Tabel 4.4.3. Leningenportefeuille (bedragen x € 1 mln.)

Instelling	Met/zonder zekerheid	Restant schuld Ultimo 2019	Aflossing 2020
Lening EIB	zonder	10,000	-/- 2,000
Lening voormalige Stichting Symbiose	zonder	1,447	-/- 0,180
Lening EZ inzake Industriepark Swentibold	met	15,882	0,000
Totaal		27,329	-/- 2,180

EMU-saldo

In het Bestuurlijk Overleg Financiële verhoudingen van 23 mei 2018 jl. is gesproken over de EMU-norm voor de decentrale overheden. Na een constructieve dialoog hebben het Rijk en decentrale overheden elkaar gevonden in een macro EMU-norm van -0,4 procent van het bruto binnenlands product (bbp) per jaar voor de periode van 2019 tot en met 2022. Hiermee is een balans gezocht om invulling te geven aan de investeringsopgave in tal van maatschappelijke thema's en tegelijkertijd de gedeelde verantwoordelijkheid voor gezonde overheidsfinanciën. Jaarlijks zal tijdens het bestuurlijk overleg worden stil gestaan bij de belangrijke ontwikkelingen in de financiële positie van het Rijk en decentrale overheden. Hiermee wordt invulling gegeven aan de Wet houdbare overheidsfinanciën en de uitgangspunten van het Regeerakkoord en het Interbestuurlijk programma.

In de septembercirculaire 2018 is meer informatie opgenomen, onder meer over trajecten om tot vergroting van inzicht in de ontwikkeling van het EMU-saldo te komen en over de individuele referentiewaardes (op basis van de macronorm en onderverdeling).

Conform de afspraak in het Bestuurlijk Overleg met het ministerie van BZK wordt het EMU-saldo over het voorafgaande jaar (jaar t-1), het actuele jaar (jaar t) en het volgende jaar (jaar t+1) opgenomen. Zie volgende tabel.

Tabel 4.4.2. EMU-saldo (bedragen x € 1.000)

	€ x 1.000		
	2019*	2020	2021
Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves	-138.362	-17.555	-11.923
Afschrijvingen ten laste van de exploitatie	25.802	29.832	34.170
Mutaties (im)materiële vaste activa	153.327	105.708	62.822
Mutaties voorzieningen	450	450	450
Mutaties voorraaden	18.956	21.671	-2.899
Verwachte boekwinst bij verkoop effecten			
Berekend EMU-saldo	-284.393	-114.652	-37.226

*2019 is berekend op basis van begroting ná wijzigingen 2019, 2e Afwijkingenrapportage 2019 (PS-begrotingswijziging 6)

De staatssecretaris van Financiën heeft een voorstel aan de Tweede Kamer gedaan om de EMU-ruimte voor de medeoverheden van 0,4% BBP voor de jaren 2019-2022 als volgt te verdelen:

- 0,27% BBP voor de gemeenten;
- 0,08% BBP voor de provincies en
- 0,05% BBP voor de waterschappen.

De vertaling hiervan, zoals weergegeven in de septembercirculaire 2018, levert naar verwachting voor de Provincie Limburg een referentiewaarde op van circa min € 50 mln. Het is op dit moment geen norm waar de provincie zich aan hoeft te houden.

4.5. Beleidsplan 2020

Het beleidsplan 2020 bestaat in hoofdlijnen uit:

- verder optimaliseren liquiditeitsplanning in samenwerking met concern control;
- portfoliomanagement: periodiek updaten beheersingssysteem door financieel adviseurs;
- risicomonitoring obligaties in vermogensbeheer en eigen portefeuille;
- adviesfunctie bij financieringsaanvragen in het kader van de publieke taak en monitoring risico's in het kader van het beheer van de verstrekte financieringen;
- onderhouden netwerk financiële instellingen en intermediairs.

5. § Bedrijfsvoering

Deze paragraaf geeft inzicht in de stand van zaken en de beleidsvoornemens inzake de bedrijfsvoering. Bedrijfsvoering is erop gericht de realisatie van de beleidsdoelstellingen, zoals opgenomen in het programmaplan te sturen, beheersen en ondersteunen. Het bevat onder meer zaken als personeelsbeleid, inhuur, informatie(voorziening), planning en control, communicatie, Social Return on Investment en de rapportage over de voortgang van de onderzoeken naar de doelmatigheid en doeltreffendheid (art. 217a Provinciewet).

Inleiding

Ambitieuus beleid vraagt om een sterke ambtelijke organisatie die zich blijft ontwikkelen, die flexibel kan meebewegen en naar buiten gericht is. De Provincie participeert steeds meer in grote projecten en programma's met verschillende partners. Dit vraagt enerzijds om nieuwe vormen van verbindend leiderschap en ambtelijk ondernemerschap, anderzijds vraagt dit om de nodige expertise en professionaliteit om onze organisatie (financieel) in control te houden. Voor een gedegen collectieve besluitvorming is het cruciaal, dat risico's en rendementen scherp in het oog worden gehouden en integraal aan de bestuurstafel worden afgewogen.

In het nieuwe collegeprogramma Vernieuwend Verbinden is de directie gevraagd om een geactualiseerde organisatievisie op te stellen en uit te voeren, gericht op een flexibele, effectieve en kostenefficiënte organisatie. De komende jaren gaan veel medewerkers met pensioen. In de organisatievisie zal ook gekeken worden naar de wijze, waarop met de invulling van vrijkomende vacatures wordt omgegaan. Op het gebied van inhuur en opdrachtverlening willen wij binnen deze collegeperiode een aanzienlijke efficiëntieslag maken. Wij continueren ons (inkoop)beleid voor 'social return on investment' en wij voorkomen in principe de stapeling van provinciale subsidies.

Privacy is een groot goed. Wij respecteren de persoonlijke levenssfeer van de inwoners van Limburg. De Provincie Limburg voert een privacy-beleid dat voldoet aan de relevante, actuele wetgeving, jurisprudentie en ontwikkelingen. Wij werken open en transparant. Uitgangspunt is dat alle informatie openbaar is voor iedereen die hiernaar vraagt, tenzij er relevante redenen zijn om (bijvoorbeeld bedrijfsgevoelige) informatie vertrouwelijk te houden. Waar mogelijk maken wij data openbaar, zodat derden hier gebruik van kunnen maken (open data).

Hieronder lichten we een aantal beleidsvoornemens op bedrijfsvoeringsaspecten voor het nieuwe begrotingsjaar nader toe. Dit zijn achtereenvolgens:

- 5.1. Personeel- en organisatieontwikkeling;
- 5.2. Sturing P-budget, inhuur en opdrachten;
- 5.3. Informatiemanagement;
- 5.4. Planning & Control;
- 5.5. Voortgang onderzoeken doelmatigheid en doeltreffendheid (art. 217a);
- 5.6. Communicatie;
- 5.7. Facilitaire Diensten;
- 5.8. Social Return on Investment;
- 5.9. Subsidies;
- 5.10. Gegevens beheer.

5.1. Personeel- en Organisatieontwikkeling

Strategisch HRM, een dynamisch beleid

Aanvang 2018 is het strategisch kader HRM vastgesteld, waarmee het belang van het “menselijk kapitaal” in de Provincie nog maar eens is bevestigd. Strategisch HRM beleid richt zich in de matrix vanuit een voortdurende veranderende context op de potentie, de bekwaamheden en de motivatie van de medewerkers.

Het kader kenmerkt zich door een toekomstgerichte visie en samenhang tussen de verschillende HRM deelgebieden en wordt ontwikkeld door vooral “van buiten naar binnen” te denken en te handelen, door in het veld de praktijk te ervaren en door middel van een adequate vertaalslag de verbinding te leggen met de ambtelijke werkelijkheid. Het beleid kent binnen onze organisatie een tweetal primaire doelen:

1. het stemt de capaciteit ofwel de kwantitatieve en kwalitatieve inzet van medewerkers voortdurend af op het realiseren van de missie en doelen van de Provincie Limburg;
2. het richt zich middels een maatwerk vitaliteitsbeleid op de duurzame inzetbaarheid en vitaliteit van *alle* medewerkers in ieders levensfase in de organisatie, door het continu en proactief op peil houden en ontwikkelen van kennis, competenties, vaardigheden, talenten, gezondheid en motivatie.

Hierbij is het nemen van eigen verantwoordelijkheid voor de professionele en persoonlijke ontwikkeling – denk hierbij aan de drie P’s: Passie, Professionaliteit, Productie - een vanzelfsprekend uitgangspunt.

Omdat het strategisch HRM beleid zich richt op de continue veranderende context is het van belang dat het beleid de dynamiek van de omgeving blijft ademen. Daarom zullen de visie en beleidsuitgangspunten regelmatig getoetst worden op actualiteit.

Juli 2019 is een nieuw college van Gedeputeerde Staten gestart met het uitvoering geven aan het gloednieuwe ambitieus collegeprogramma met de naam “Vernieuwend verbinden”. Wegens uitbreiding met een vierde directeur in maart en als gevolg van vertrek van twee collega directeurs (pensionering en een andere uitdaging), is ook de directie van de Provincie Limburg, op de algemeen directeur na, vanaf september volledig vernieuwd.

Najaar 2019 zal deze directie een geactualiseerde organisatievisie opstellen, gericht op een flexibele, effectieve en kostenefficiënte organisatie en haar vernieuwde missie en visie van de Provincie als waardengestuurde organisatie in 2020 presenteren als koers en leidraad voor de ambtelijke organisatie. In het proces om tot een flexibeler en efficiënter functionerende organisatie te komen worden medewerkers en managers nauw betrokken. Zij zijn immers degenen die weten waar het stagneert of beter kan.

Een schot voor de boeg: Rondom de klimaat- en energieopgave willen we het experiment aangaan met een andere wijze van kennisopbouw en nieuwe samenwerkingsvormen met andere overheden om de inzet van deskundigheid flexibeler te organiseren’.

Vernieuwde HRM strategie in 2020

Bovenstaande vernieuwingen maken dat in 2020 het strategisch HRM beleid in samenspraak met belanghebbenden, zoals OR en MTO, zal worden geëvalueerd en geactualiseerd.

Arbeidsmarkt en werkgeversprofilering

In 2019 heeft de groei van de economie zich voortgezet en is de werkloosheid in Limburg verder gedaald naar 3,4%, het laagst sinds 20 jaar. Tegelijkertijd zet de vergrijzing door, waardoor veel sectoren te maken hebben met personele tekorten. Ook de Provincie Limburg ziet de komende jaren veel werknemers, als gevolg van het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd, uitstromen (12% van de formatie in de komende 5 jaar). Het nieuwe pensioenakkoord vraagt om extra alertheid en proactief handelen, omdat als gevolg van deze ontwikkelingen in 2021 meer medewerkers met pensioen gaan dan voorzien.

Ook zorgen maatschappelijke ontwikkelingen, zoals digitalisering en energietransitie, ervoor dat er andere kennis en vaardigheden nodig zijn om het werk, als publieke professional, goed te kunnen uitoefenen. Naast aandacht voor permanente ontwikkeling vraagt deze krappe arbeidsmarkt om goed werkgeverschap en om 'employer branding' in de volle breedte. Om mensen vast te houden en aantrekkelijk te zijn voor nieuwe talenten.

Pro- Actieve werving & selectie 2020

Aan de hand van een werkgeversprofiel en een nieuw aan te trekken recruiter gaan we ons in 2020 nadrukkelijker neer zetten als waardengestuurde organisatie, waar gedreven mensen werken aan een groot aantal maatschappelijke uitdagingen. Maar ook als werkgever, die mensen de ruimte geeft zich te ontwikkelen en door te groeien.

Traineeprogramma RichtingZuid (RZ)

Ook voor het traineeprogramma RichtingZuid is 'employer branding' van groot belang. RichtingZuid is immers het uithangbord voor de organisatie voor jong talent op hbo en wo niveau. Zoals vorig jaar aangekondigd, hebben we, onder andere, ter ere van het vijfjarig bestaan van RichtingZuid, van september 2018 t/m januari 2019 een *employer branding* onderzoek laten doen door een extern bureau.

De *employer value proposition* is vervolgens vertaald naar een nieuwe, modernere huisstijl, inclusief passend logo en *payoff* (ondertitel: 'trainees die Limburg sterker maken') en *tone of voice* (welk taalgebruik hanteer je om je doelgroep aan te spreken). Ook is er een nieuwe website ontwikkeld waar veel meer ingezet wordt op *storytelling*, zodat geïnteresseerden via teksten, beelden en video worden meegenomen in de wereld van trainees en RichtingZuid.

We merkten dat in deze krappere wordende arbeidsmarkt de positionering van RichtingZuid als aantrekkelijk en eigentijds traineeprogramma zeer belangrijk is. Daarom hebben we het afgelopen jaar naar aanleiding van het *employer branding* onderzoek ook een aantal wijzigingen doorgevoerd in het traineeprogramma om het nóg aantrekkelijker te maken voor de doelgroep:

- een verhoging in het salaris van de trainee (van schaal 8 naar schaal 9);
- een maximum aantal trainees (25) per groep vastgesteld om de kwaliteit binnen het programma te borgen;
- een gevarieerder aanbod aan deelnemende (semi)overheidsorganisaties, elk met zorg uitgezochte en uitdagende traineeopdrachten;
- (continue) herijking en evaluatie van het proces rondom het invullen van de springplankfuncties. Als organisatie willen we zoveel mogelijk talent behouden.

Inmiddels hebben vijf lichten trainees het traineeprogramma doorlopen en afgerond. De vijfde lichtung (2017-2019) zal per september starten met hun nieuwe vervolgbaan:

Totaal aantal trainees gestart aan RichtingZuid (lichting 2017-2019)	Na RZ werkzaam bij Provincie Limburg	Na RZ werkzaam bij Partner-organisatie	Overig
15	8	2	5

Om voldoende kwalitatieve aanmeldingen voor RichtingZuid te krijgen, hebben we wederom een intensieve wervingscampagne ingezet. Er is een informatieavond georganiseerd, we zijn zelf naar universiteiten en andere werkgeveersevenementen gegaan. Daarnaast is een vlotte campagne via sociale media gelanceerd, waar we ook specifiek geworven hebben op profielen, die voor deze organisatie extra belangrijk zijn voor de komende jaren.

De cijfers van de afgelopen jaren laten zien dat op de markt van jong talent de spoeling dunner wordt:

- 2016: circa 260 kandidaten voor 26 plekken (Provincie + 8 partner gemeenten);
- 2017: circa 165 kandidaten voor 15 plekken (Provincie + 5 partner gemeenten);
- 2018: circa 185 kandidaten voor 23 plekken (Provincie + 9 partner gemeenten);
- 2019: circa 150 kandidaten voor 16 plekken (Provincie + 3 gemeenten + 3 semi-overheden).

Nieuwe partners, die dit jaar (lichting 2019-2021) aan zullen sluiten bij RichtingZuid zijn de Politie Eenheid Limburg, Waterleiding Maatschappij Limburg en Waterschapsbedrijf Limburg. Daarnaast nemen de gemeenten Sittard-Geleen, Heerlen en Brunssum weer deel.

RichtingZuid wil de lijn van de verbreding naar heel Limburg en de uitbreiding naar semi-publieke organisaties, uitbreiden en bestendigen. Inmiddels werken we al met de helft van alle Limburgse gemeenten samen. RichtingZuid biedt een jaarlijkse instroom van nieuwe lichten trainees en daarmee ook de mogelijkheid voor partners om jaarlijks aan te sluiten bij een nieuwe lichtung.

Medewerkerontwikkeling

De ondersteuning van de medewerkers door middel van individuele coaching, teamsessies, Insights-profielen, loopbaanadvies, trainingen Bestuurlijk Ambtelijk Samenspel, introductieprogramma voor nieuwe medewerkers, het Goede Gesprek, coachende vaardigheden voor senioren, taaltrainingen en het Management Development programma, gaat in 2020 op basis van evaluaties, eventueel met aanpassingen, onverminderd door.

Voor 2020 staat onder meer op het programma:

- Ontwikkelen van een leertraject persoonlijk leiderschap voor de publieke professional.
In dit leertraject staan het samen leren van vaardigheden (soft skills), persoonlijk leiderschap (houding & gedrag) en de organisatiecontext (rolopvatting, toegevoegde waarde) centraal. Dit traject richt zich op de junior/medior medewerkers. Met de ontwikkeling van dit leertraject breiden we het interne leeraanbod zodanig uit, dat er voor alle medewerkers een passend aanbod is;
- Leertraject Basiskennis en vaardigheden publieke sector.
Essentiële “basisproducten”, zoals Planning & Control cyclus, provinciale financiën en staats-en bestuursrecht, werking dualisme, Public Affairs, digitalisering;
- Aandacht voor projectmatig en programmatisch werken passend bij de hernieuwde organisatievisie;
- Om het leeraanbod op een overzichtelijke wijze aan te bieden aan de medewerker volgt een aanbesteding voor een digitaal Leer Management Systeem;
- Loopbaan Matching Centrum;
In 2020 worden een loopbaanadviseur en recruiter ingezet ter ondersteuning van de ontwikkeling en mobiliteit van de medewerkers. Dit alles wordt ondersteund door een digitaal platform dat de regie bij de medewerker legt en het werving- en selectieproces ondersteunt.

Leren en ontwikkelen inzet van POB

In 2020 ligt de nadruk in het leer- en ontwikkelproces op het stimuleren van de eigen regie van de medewerker en de inzet van het POB hierbij. De benutting is medio 2019 € 436.000; dit is 20% van het beschikbare budget voor 2 jaar. Dat is opmerkelijk weinig. Inmiddels hebben evaluaties duidelijk gemaakt wat de oorzaken zijn en gaan we ervan uit, dat met extra aandacht en het breed uitdragen van voorbeelden, het verder uitbouwen van het interne opleidingsaanbod en het aanstellen van een loopbaan- en opleidingsadviseur in 2020 grote stappen zetten in de benutting van het POB. Ook zal samen met de fiscalisten van het cluster Financiën nogmaals gekeken worden naar het vereenvoudigen van het aanmeldingsproces.

Management Development: Fast Forward Leadership Programma

In 2018 is gestart met het leiderschapsprogramma FFL is een dynamisch programma, dat beoogt de volgende generatie leiders voor de Provincie Limburg klaar te stomen. Leiderschap is met opzet breed gedefinieerd, het betreft ook eigen regie, ofwel als het ware leidinggeven aan jezelf. Zo heeft een aantal kandidaten te kennen gegeven zich niet direct voor een managementpositie te willen melden de komende jaren, maar zich wel degelijk verder wil bekwamen in (persoonlijk) leiderschap en daarmee ook een leidende rol te pakken buiten management.

FFL 2019 - 2020

De eerste klas (20 deelnemers) had op 27 juni 2019 “graduation day” en de tweede klas (24 deelnemers) FFL zwaait af in januari 2020. Het programma valt onder het aanbod van de Limburg Academie, de uitvoering van het programma is in handen van onze Ontwikkelpartner UMIO (Universiteit van Maastricht) en het opdrachtgeverschap ligt in handen van het DT. Er is een ontwerpteam dat het traject begeleidt met daarin vertegenwoordigers van de Limburg Academie (P&O), UMIO en DT.

Het programma draagt bij aan de beoogde beweging in de organisatie, inmiddels hebben van de eerste groep al 11 deelnemers de stap gezet naar een andere (tijdelijke) functie, passend bij de ontwikkeling die ze met elkaar hebben doorgemaakt. En dat is ook een mooie bijkomstigheid, de

deelnemers weten elkaar te vinden als intern kennisnetwerk. Ook kennis moet immers stromen binnen de organisatie.

Duurzame inzetbaarheid van medewerkers

Om de doelstellingen van het collegeprogramma te kunnen realiseren, stellen wij, binnen de door uw Staten gegeven financiële ruimte, middelen beschikbaar voor de inzet van personeel.

De feitelijke beschikbaarheid van medewerkers die in dienst zijn bij de Provincie Limburg wordt in negatieve zin beïnvloed door ziekteverzuim. Samen met de Arbodienst geeft de Provincie al sinds medio 2017 invulling aan vernieuwd verzuimbeleid. We zien in de cijfers, als ook de meldingsfrequentie dat het verzuim vanaf januari 2017 daalt. Hierdoor worden wij gesterkt in het doorzetten en versterken van het ingezette beleid.

Visie en Kaders

We werken vanuit een visie op verzuim, waar we nadrukkelijk willen stellen dat ziek zijn nooit ter discussie staat, maar dat de keuze wel of niet verzuimen als gevolg van ziekte, bespreekbaar is. We gaan uit van de mogelijkheden en niet van de belemmeringen. Flankerend ondersteunend beleid is hierbij het vitaliteitsbeleid, dat onder andere gebaseerd is op de pijlers van het concept “positieve gezondheid”. Niet alleen een gezond lichaam, maar ook leuk werk, zinvolle dagbesteding, prettige leefomgeving en maatschappelijke participatie zijn belangrijk voor het welbevinden. Vanzelfsprekend werken we binnen het wettelijk kader: de Wet Verbetering Poortwachter.

Verzuimprotocol

Er is een verzuimprotocol ontwikkeld dat momenteel actief wordt toegepast door managers en medewerkers en maandelijks met de Arbo Unie wordt geëvalueerd om te beoordelen of de ingezette maatregelen ook werken en wezenlijk bijdragen aan een gezonde (werk)organisatie.

Continu vanaf dag 1 vinger aan de pols:

- ziek melden bij de leidinggevende;
- frequent contact manager/ medewerker;
- actieve ondersteuning door inzetbaarheidscoach;
- ondersteuning personeelsadviseur;
- spreekuur bedrijfsarts (elke dag bereikbaar);
- bedrijfsarts verwijst zo nodig door naar bijvoorbeeld re-integratiecoaches.

Verzuimdoelstelling 2019

Zoals de cijfers laten zien werkt de ingezette aanpak van verzuim, er is al vanaf maart 2018 een dalende tendens zichtbaar en deze zet zich nog steeds voort.

Overeengekomen streefcijfer 2019:

Verzuimpercentage: 4,0%
Meldingsfrequentie: <1 (heel jaar)

Juli 2018 t/m juni 2019:

Verzuimpercentage: 3,66%
Meldingsfrequentie: 0,84 (heel jaar)

Jan 2019 t/m juni 2019:

Verzuimpercentage: 3,89%
Meldingsfrequentie: 0,51 (gedeelte van jaar)

2020

We zullen dan ook het komende jaar 2020 onverminderd aandacht blijven besteden aan preventie van verzuim. De meldingsfrequentie is wederom gedaald. Een hoge meldingsfrequentie is een signaal dat kan duiden op mogelijk langdurig verzuim, al dan niet werkgerelateerd. Een goed gesprek kan helpen bij het voorkomen daarvan. Het actief uitvoeren van het genoemde vitaliteitsbeleid zal door zowel medewerkers als management moeten leiden tot verminderde werkdruk en stress en meer plezier in werk.

Verzuimdoelstelling 2020:

We handhaven de doelstelling van 2019, als deze in 2020 wederom bestendigt, kan het percentage – indien gewenst- voorzichtig naar beneden worden bijgesteld.

Verzuimpercentage: 4,0%

Meldingsfrequentie: <1 (heel jaar)

De Participatiewet als speerpunt, social return on investment

“Iedereen doet mee en werkt mee naar vermogen”.

Het is een gezamenlijke en maatschappelijke opgave om de beweging te maken om mensen met afstand tot de arbeidsmarkt (exclusie), op de arbeidsmarkt in te sluiten (inclusie).

De Provincie Limburg neemt als werkgever de verantwoordelijkheid om meer mensen met een arbeidsbeperking in haar organisatie te laten participeren.

Als grote publieke werkgever in Limburg willen we het juiste voorbeeld geven en inspirator zijn voor andere werkgevers binnen onze Provincie.

Zowel onze leidinggevenden, als HR afdeling, alsook de individuele medewerkers ondersteunen deze ambitie.

Kwaliteit voor kwantiteit

Het uitgangspunt is (en blijft) op de eerste plaats het creëren van waardevolle arbeid, waarin geparticipeerd wordt. Daarin blijft de aandacht voor takenpakketten met toegevoegde waarde en een juiste match tussen het vermogen van het individu en de (maatschappelijke) opgave van de Provincie Limburg essentieel.

Quotum garantiebanen

Voor 2019 was het quotum garantiebanen vastgesteld op 27 en is behaald. In de komende jaren, startend in 2020, zal het quotumpercentage groeien naar 3%. Er is in de personeelsbegroting al rekening gehouden met het groeiend aantal banen en is het de verwachting dat de resultaten binnen het gestelde budget kunnen worden gerealiseerd.

Kostenindicatie

De gemiddelde kosten voor 1 garantiebaan is € 40.000.

2020: Van participeren en diversiteit naar inclusiviteit

“Diversity is being invited to the party. Inclusion is being asked to dance” Vernā Myers.

Onlangs is door gedeputeerde Koopmans in naam van de Provincie als werkgever het Charter Diversiteit (Diversiteit op de werkvloer loont) getekend. In deze intentieverklaring verbindt de Provincie zich aan het algemene doel om kansen en mogelijkheden te creëren, waardoor iedereen ongeacht afkomst, huidskleur, religie, seksuele oriëntatie, et cetera in Limburg zichzelf mag en kan zijn, ook op de werkvloer.

Er wordt dit jaar een projectplan opgeleverd, waarin een eerste stap in de goede richting wordt gezet om collega's bewust(er) te maken van het belang om te leren omgaan met elkaars verschillen. Dit moet een verandering teweeg brengen in beleid, werkwijze en vooral ook in de hoofden en harten van onze collega's. Daar waar er door werving & selectie gestuurd gaat worden op het aantrekken van een grotere diversiteit in instroom, dienen deze nieuwe collega's ontvangen te worden in een organisatie die klaar is, en open staat voor diversiteit. Het projectplan richt zich op concrete acties, waarmee een verschil gemaakt gaat worden in de praktijk van alledag. Het draagt bij aan een inclusief werkklimaat.

Verdergaande digitalisering: E-HRM

Vanaf 2017 heeft een doorontwikkeling plaatsgevonden van het huidige personeelsinformatiesysteem. De ontwikkeling had met name betrekking op de e-HRM modules, rondom de processen Wet Verbetering Poortwachter (WvP), Individueel Keuze Budget (IKB), Persoonlijk Opleidings Budget (POB) en declaraties. Tevens zijn de managementrapportages uitgebreid.

Momenteel wordt bekeken hoe verdere ontwikkeling van de ICT-voorzieningen kunnen plaatsvinden. Daarbij wordt vanuit het cluster P en O de prioriteit met name gelegd bij de verdere digitalisering van de analoge personeelsdossiers. Het laatste kwartaal van 2019 zullen we gaan aanbesteden en wordt de projectorganisatie ingericht met als doel in 2020 over te gaan op een digitaal personeelsadministratief systeem.

Daarnaast wordt in het kader van de implementatie van de Limburg Academie en het Loopbaan Matching Centrum (LMC) evenzeer van belang geacht de ondersteuning van de processen learning management (LMS-systeem), recruitment en loopbaanmatching.

5.2. Sturing P-budget, inhuur en opdrachten

Met de vaststelling van de informerende notitie inzake externe inhuur en opdrachtverstrekking (GS 30-10-2018) is besloten om de rapportage voor externe inhuur uit te breiden, zodat er integraal gerapporteerd wordt over de P-begroting, de inhuur en de opdrachten.

P-begroting.

In aansluiting op de afspraken, die wij met de directie in 2016 hebben gemaakt, wordt jaarlijks een bedrag beschikbaar gesteld voor de inzet van Personeel. Het bedrag wordt door uw Staten bij de begroting vastgesteld.

Onderstaande tabel geeft inzicht in de totale loonsom van de provincie.

€ x 1.000

Totale lasten in exploitatie	Begroting 2019 na wijziging	Meerjarenraming			
		2020	2021	2022	2023
Organisatie	80.859 *	76.009	76.739	77.122	77.122
GS	1.102	1.102	1.102	1.102	1.102
Griffie	1.027	1.058	1.063	1.063	1.063
PS	782	782	782	782	782
Voormalig personeel/niet-actieven	445	445	445	445	445
Voormalig bestuur	375	375	375	375	375

	84.590	79.771	80.506	80.889	80.889
Totale lasten t.l.v. Infra projecten (incl. rehabilitaties)					
Organisatie	1.725	1.725	1.725	1.725	1.725
Totaal loonsom	86.315	81.496	82.231	82.614	82.614

* 2019 inclusief € 6,6 mln. overboeking restant 2018

Om flexibiliteit te borgen is bij de inzet van medewerkers niet de formatieomvang leidend maar de financiële middelen die bij de begroting voor personeel beschikbaar zijn gesteld (sturen op geld). In de Voorjaarsnota 2016 hebben we u daarover geïnformeerd en aangegeven dat bij voortgangsrapportages, begroting en jaarrekening vanaf dat moment vanuit financiële invalshoek aan uw Staten gerapporteerd wordt.

Overeenkomstig de spelregels met betrekking tot het P-budget treft u onderstaand het geactualiseerde meerjarig beeld aan.

Geactualiseerde reeks

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Overboeking	4,2	6,5	5,4	3,6	2,0	1,3
Restitutie	-0,5					
Per jaar saldo	2,8	-1,1	-1,8	-1,6	-0,7	-0,7
Cumulatief saldo:	6,5	5,4	3,6	2,0	1,3	0,6

Ingeleend personeel (externe inhuur).

Huidige kader voor inhuur

Zoals aangegeven in de informerende notitie inhuur en opdrachten (GS 30-11-2018) is de definitie van inhuur:

“Het uitvoeren van werkzaamheden in opdracht van de provincie als opdrachtgever door een private organisatie met winstoogmerk middels tegen betaling inzetten van personele capaciteit en deskundigheid waarop door of namens de opdrachtgever gestuurd wordt”.

(ter vergelijking: **Uitbesteden** is het kopen van een resultaat of product).

Onder externe inhuur worden alleen die personen gecategoriseerd, die onder aansturing van een medewerker van de Provincie Limburg werken. Opdrachten, waarbij een vastomlijnd product wordt opgeleverd, vallen niet onder de huidige rijks en provinciale definitie”.

Bij de categorieën van inhuur die wij hanteren is aansluiting gezocht bij de Rijksdefinities en IPO richtlijnen³.

Deze zijn:

- 35100: Inhuur, vervanging (bij ziekte, afwezigheid e.d.);
- 35101: Inhuur, kwantitatief (extra boven eigen formatie);
- 35102: Inhuur, kwalitatief eenmalig (extra kennis, niet huis gewenst);
- 35103: Inhuur, kwalitatief lerend (extra kennis, huis gewenst).

Binnen deze categorieën is de WNT (Wet Normering Topinkomens) van toepassing.

³ Externe Inhuur is het uitvoeren van werkzaamheden in opdracht van een bij de rijksoverheid in dienst zijnde opdrachtgever, door een private organisatie met winstoogmerk, middels het tegen betaling inzetten van personele capaciteit en deskundigheid, waarop door de opdrachtgever mede wordt gestuurd.

Norm

Met motie 770 (Schaminée en Vaessen) hebben uw Staten ons College opgeroepen de kosten van tijdelijke inhuur omlaag te brengen tot maximaal 10% van het personeelsbudget binnen de provinciale organisatie. In de mededeling portefeuillehouder d.d. 11 oktober 2016 hebben wij aangegeven, dat wij ons committeren aan het streven om de externe inhuur naar beneden bij te stellen. Wij hebben aangegeven daarbij 10% van het actuele personeelsbudget als streefnorm te hanteren, rekening houdend met het feit dat inhuur van externen veelal fors duurder is, te vertalen in een factor 1,6. Voor zover wij deze norm overschrijden, zullen wij dat voor uw Staten tijdig toelichten en inzichtelijk maken conform de motie.

Ontwikkelingen van de inhuur in de periode 2013-2020

€ x 1.000

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019 (realisatie t/m juli)	2020
Totaal gerealiseerde inhuur (exclusief trainees)	11.100	12.300	13.100	11.200	12.000	13.000	10.800	-
Norm	22.000	22.000	21.000	12.500	12.600*	12.400*	13.200*	12.500*

* Norm gebaseerd op goedgekeurde personeelsbudget inclusief het budget voor investeringsprojecten

Externe inhuur per categorie

€ x 1.000

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019 (realisatie t/m juli)
Realisatie totaal	11.100	12.300	13.100	11.200	12.000	13.000	10.800
Inhuur, vervanging (bij ziekte, afwezigheid, e.d.)	1.300	1.800	2.000	1.700	2.000	2.500	1.700
Inhuur, kwantitatief (extra boven eigen formatie)	6.200	6.300	8.200	7.100	7.800	8.100	7.100
Inhuur, kwalitatief eenmalig (extra kennis, niet huis gewenst)	2.800	3.000	1.500	1.300	1.200	1.700	1.300
Inhuur, kwalitatief lerend (extra kennis, huis gewenst)	800	1.200	1.400	1.100	1.000	700	700

Overige goederen en diensten (opdrachten)

Huidig kader voor opdrachten

Zoals blijkt uit de definitie van inhuur is er naast inhuur, sprake van kosten bij opdrachtverstrekkingen. Onderstaand de opdrachten 2018-2019).

€ x 1.000

Naam	Totaal exploitatie	Totaal balansmutaties	Totaal balansmutaties
Overige goederen en diensten (opdrachten) 2018	51,6	21,5	21,5
Overige goederen en diensten (opdrachten) 2019 t/m juli	20,6	7,0	27,7

5.3. Informatiemanagement

Strategisch Informatiebeleid en Projectenportfolio

Eind 2019 wordt een nieuw Strategisch Informatiebeleidsplan van de Provincie Limburg (SIBL) opgesteld dat aan GS ter vaststelling voorgelegd wordt. Input voor dit nieuwe plan is uiteraard het collegeprogramma Vernieuwend Verbinden, de evaluatie van het SIBL 2016-2019 en technologische, maatschappelijke en overheidsontwikkelingen. Het nieuwe SIBL is kaderstellend en richtinggevend voor de ontwikkeling van de informatievoorziening binnen de Provincie Limburg in de komende collegeperiode.

In 2020 zullen een aantal al eerder gestarte projecten worden voortgezet:

- Door de invoering van de Omgevingswet wordt het wettelijke kader voor burgers, ondernemers en overheden inzichtelijker en ontwikkeling en beheer van de leefomgeving beter beheersbaar. Het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO) ondersteunt zowel de informatie-uitwisseling met inwoners en bedrijven als ook de processen voor planvorming, vergunningverlening, toezicht en handhaving bij de overheid zelf. De Omgevingswet treedt op 1 januari 2021 in werking. De laatste voorbereidingen hierop zullen in 2020 getroffen worden.
- In 2020 zal het beheer van de in 2019 binnen de Provincie Limburg geïmplementeerde informatievoorziening voor Vergunningen, Toezicht en Handhaving (WABO+) verder vormgegeven worden. De - samen met gemeenten, RUD's en veiligheidsregio's aangeschafte gemeenschappelijke informatievoorziening - zal in 2020 ook bij een groot aantal gemeenten geïmplementeerd worden. Deze informatievoorziening is voorbereid op de in werkingtreding van de Omgevingswet. De Provincie Limburg treedt op als penvoerder en regisseur van dit unieke samenwerkingsproject op provinciale schaal, dat belangrijke voordelen biedt doordat middels dit project ketengericht samengewerkt gaat worden waarmee de dienstverlening aan de Limburgse burgers en bedrijven sterk verbeterd wordt.
- Continue aandacht voor informatiebeveiliging is onontbeerlijk voor een organisatie die informatie als een strategisch bedrijfsmiddel ziet. Ook in 2020 zal invulling gegeven worden aan het verder implementeren van het in 2019 geactualiseerde en door GS vastgestelde Informatiebeveiligingsbeleid van de Provincie Limburg. Eén van de onderdelen hiervan zal bestaan uit het continueren van de aandacht voor het vergroten van het bewustzijn van de medewerkers op het gebied van informatieveiligheid. Daarnaast zal er ook aandacht zijn voor het doorvoeren van verbeteringen op het gebied van techniek en procedurele afspraken. Dit laatste past binnen de interprovinciale afspraak dat alle provincies vóór 2022 gereed zullen zijn voor ISO27001-certificering (de ISO-standaard voor Informatiebeveiliging).
- Nadat in 2019 de concernbrede uitrol van SharePoint van het organisatiebrede veranderproject Digitalisering Documentaire Informatievoorziening (DDI) heeft plaatsgevonden, zal 2020 in het teken staan van het borgen van de gemaakte afspraken en nieuwe werkwijze, gericht op complete en digitale dossiervorming. Daarnaast zal in 2020 gewerkt worden aan de verdere verbetering en doorontwikkeling van het SharePoint-systeem, dat hét centrale systeem is voor de provinciale dossier- en archiefvorming en mogelijkheden biedt tot efficiënte samenwerking.
- Aangezien de provinciale werkplekken technisch en economisch zijn afgeschreven en niet meer aan de huidige eisen voldoen worden ze vanaf 2020 vervangen. Hierbij zal een nieuw werkplekconcept worden geïmplementeerd, gebaseerd op Microsoft Office365. Medewerkers worden daarmee beter gefaciliteerd in het veilig tijd- en plaatsafhankelijk (digitaal) samenwerken. Tevens worden in 2020 de provinciale smartphones vervangen, als onderdeel van de reguliere vervangingscyclus.

5.4. Planning & Control

Kaderstelling Statenperiode 2019-2023

Om ervoor te zorgen dat op een consequente en transparante wijze wordt omgegaan met de middelen, zoals deze ter beschikking staan zijn de spelregels uit het collegeprogramma en het voorstel van de Herfstbrief 2019 leidend. Onderstaand treft u deze aan.

A. Algemene kaders

Als algemene kaders voor de collegeperiode 2019-2023 gelden:

- de Financiële verordening 2016 (een actualisatie is in voorbereiding);
- Uitvoeringskader sturing in samenwerking 2.0.

B. Financiële spelregels statenperiode 2019-2023

1. Provinciale Staten verlenen Gedeputeerde Staten mandaat voor het 'naar voren halen' van intensiveringsmiddelen in de meerjarenbegroting ten behoeve van concrete activiteiten mits een structureel sluitende meerjarenraming verzekerd blijft en een gedegen inhoudelijke onderbouwing aanwezig is. Deze wijzigingen zullen worden verzameld en periodiek aan Provinciale Staten worden aangeboden bij de voortgangsrapportage en de jaarstukken. Via actieve informatieplicht worden Provinciale Staten hierover zo spoedig mogelijk geïnformeerd. De middelen mogen maximaal 1 jaar naar voren worden gehaald en dat pas, nadat de budgetten van het lopende boekjaar zijn ingezet.

- a) Bestedingen groter dan € 1 mln. vergen een vooraf door Provinciale Staten inhoudelijk en financieel vastgesteld kader.
- b) Het onder 1 a. gestelde geldt niet als Gedeputeerde Staten achteraf kunnen motiveren dat er een groot maatschappelijk belang is gediend bij het afzien van het vooraf voorleggen van een besluit aan Provinciale Staten.
- c) Overschrijding van een door Provinciale Staten vastgesteld kader, zowel wat betreft extra bestedingen als, het doel waarvoor de Staten een kader hebben vastgesteld, vergen zo mogelijk besluitvorming vooraf door Provinciale Staten.

2. Beleidsintensiveringsmiddelen (stelposten nieuw beleid):

- a) De beleidsintensiveringsmiddelen, zoals benoemd in het collegeprogramma 2019-2023 zijn beschikbaar voor deze statenperiode. De in enig jaar niet benutte middelen blijven in principe beschikbaar voor volgende jaren;
- b) Voor de inzet van deze beleidsintensiveringsmiddelen zal per beleidsintensivering een beleidsplan/uitvoeringsplan/kader worden opgesteld door het college ter vaststelling door Provinciale Staten;
- c) Besluitvorming over het opgestelde beleidsplan/uitvoeringsplan/kader over de inzet van beleidsintensiveringen vindt in principe op twee momenten per jaar plaats (bij de voorjaarsnota en de begrotingsbehandeling);
- d) De beleidsintensiveringsmiddelen worden vervolgens eerst ingezet op basis van een collegebesluit;
- e) Alvorens de intensiveringsmiddelen worden aangesproken dienen de beschikbare middelen in de huidige begroting en meerjarenraming (zie hierboven) ingezet te worden;
- f) We hebben een totaal budget beschikbaar van € 26 mln. voor procesmiddelen, voor het binnenhalen van cofinancieringsmiddelen Europa en voor onvoorzien. De procesmiddelen zijn bestemd voor het ondersteunen en aanjagen van projecten/processen onderdeel uitmakende van de prioriteiten zoals genoemd in het collegeprogramma. Via de reguliere P&C-cyclus worden Provinciale Staten over de inzet geïnformeerd. Ter stimulering van het binnenhalen van Europese

cofinancieringsmiddelen is de afspraak dat voor 30% gebruik kan worden gemaakt van de intensiveringsmiddelen “Europese middelen”. De overige provinciale bijdrage (70%) benodigd om Europese middelen te genereren wordt vanuit het project/programma ingebracht. Voor het onderdeel Onvoorzien geldt dat deze middelen pas worden aangesproken indien de overige intensiveringsmiddelen geheel zijn ingezet. Deze middelen zijn bestemd voor onvoorzien zaken en niet voor het afdekken van tekorten. Bij inzet hiervan is Provinciale Staten besluitvorming aan de voorkant vereist.

3. In de Voorjaarsnota 2016 is het kader gesteld voor toekomstige besluitvorming inzake de inzet van bereikbaarheidsmiddelen. Deze lijn zetten wij voort. Daarbij zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- De vroegere BDU-inkomsten worden voor langere tijd (over de statenperiode heen) beschikbaar gehouden voor “bereikbaarheid” ondanks dat het vanaf 2016 onderdeel is van het provinciefonds; Wij zullen geen exploitatiebijdragen voor rail-infraprojecten en railterminals verstrekken;

Als kader hanteren wij;

- Op basis van de uitgangspunten is een meerjarige doorkijk gemaakt tot 2033 van de beschikbare ruimte voor de bereikbaarheids-/mobiliteitsmaatregelen. De beheeren onderhoudsmiddelen én nieuwe initiatieven worden daarbinnen gewogen. Alle voorstellen worden hiertoe getoetst aan het hiervoor ontwikkelde “afwegingskader Mobiliteitsopgaven en –ambities” (GS 25-9-2018);
- In aanvulling op de 1e bullit kan bij nieuwe projecten c.q. aanpassingen van bestaande projecten slechts via herprioritering van projecten die vastgesteld zijn onder regulier en actuele projecten dekking hiervoor worden aangewezen;
- Besluitvorming omtrent toekennen van middelen voor nieuwe projecten c.q. aanpassing van bestaande projecten vindt plaats indien deze daadwerkelijk besluitvormingsgereed zijn;
- Nieuwe projecten ingediend door het College of Provinciale Staten worden pas in behandeling genomen indien deze vergezeld zijn van een volledig dekkingsvoorstel;
- Voordelige afrekeningen van projecten gefinancierd binnen dit kader blijven binnen dit kader beschikbaar.

4. Immunisatiereserve

- a) De Immunisatiereserve mag deze statenperiode niet onder de € 900 mln. zakken.
- b) De eindejaarsopbrengsten worden toegevoegd aan de Immunisatiereserve.
- c) Voor wat betreft de Immunisatiereserve zal, zonder dat daarvoor bedragen worden gereserveerd of gelabeld, als achtervang gebruikt worden voor risico's waar de provincie vanuit de wet wordt aangesproken om zorg te dragen voor opruiming c.q. voor herstelmaatregelen en voor het ramingsproces bij grote projecten waarbij de zogenaamde P50 en P85 systematiek speelt.
- d) Bij revolverende investeringen geldt de risico-reserveringssysteematiek zoals beschreven in SIS 2.0, waarbij wordt opgemerkt dat mocht er sprake zijn van exceptionele investeringen wij voor maatwerkoplossingen in dit kader met een voorstel naar Provinciale Staten komen (bijvoorbeeld financieringen vanuit EIB of Invest-NL).
- e) Indien de Immunisatiereserve als gevolg van toevoegingen van de eindejaarsopbrengsten boven de € 986 mln. uitkomt, dan geldt dat deze middelen in eerste instantie binnen de Immunisatiereserve blijven. Te zijner tijd zal eventuele inzet van het meerdere overwogen kunnen worden.

- f) Het verlies aan renteopbrengsten ten gevolge van uitgaven uit de Immunisatiereserve wordt niet gecompenseerd.

5. De meerjarige begrotingsruimte mag worden belast met de jaarlasten van structuurversterkende projecten.

6. Bij een eventuele herziening van de decentralisatie-uitkeringen via het provinciefonds, zullen de negatieve gevolgen binnen de betreffende beleidsterreinen zelf opgevangen moeten worden. Het netto-effect van een mogelijke meevaller zal in eerste instantie terugvloeien naar het beleidsveld en zal ter overweging door het college aan Provinciale Staten worden voorgelegd.

7. We voorkomen in principe de stapeling van provinciale subsidies.

8. Budgetten worden in beginsel niet naar een volgend begrotingsjaar 'doorgeschoven' tenzij:

- a) er een PS-/GS-verplichting schriftelijk en termijngebonden aan ten grondslag ligt of,
- b) het doorschuiven noodzakelijk is ter afronding van een door PS of GS in het lopende jaar genomen besluit (uitvoering is dus wel al gestart of aantoonbaar voorbereid). Het doorschuiven van budgetten is dan ook geen vanzelfsprekendheid en elk voorstel zal expliciet door het college besloten worden. De zaken die worden 'doorgeschoven', worden verzameld en aan PS aangeboden ter besluitvorming bij de jaarstukken.

9. Toekomstige tekorten en overschotten in de risicoreserve Financieringen & Garanties worden in onderstaande volgorde gedekt of vallen vrij:

- a) Jaarrekeningresultaat;
  - i. Inclusief rente opbrengsten;
  - ii. Inclusief bijzondere baten (bijvoorbeeld dividend);
- b) Begrotingsruimte binnen de statenperiode;
- c) Deel Immunisatiereserve boven de € 900 mln.;
- d) Taakstellingen.

De voorgaande methodiek willen wij een maal per vier jaar laten toetsen door een externe partij. Dit zal plaatsvinden medio deze statenperiode.

5.5. Voortgang onderzoeken doelmatigheid en doeltreffendheid (art. 217a)

Conform de "Verordening onderzoeken doelmatigheid en doeltreffendheid Provincie Limburg 2016" rapporteren Gedeputeerde Staten in de bedrijfsvoeringsparagraaf van de begroting en jaarstukken over de voortgang van de onderzoeken naar de doelmatigheid en doeltreffendheid.

In het onderzoeksprogramma van 2019 is een onderzoek gelabeld in het kader van artikel 217a PW. Daarnaast loopt er nog een onderzoek uit het onderzoeksprogramma 2018. Het onderzoeksprogramma 2020 zal eind november sonderend aan Provinciale Staten worden voorgelegd.

Voortgang onderzoeken 2018

Het onderzoek “Doelmatigheid en doeltreffendheid van het gevoerde beleid met betrekking tot de Brightlands Kennis-As” zal naar verwachting in het najaar 2019 zijn afgerond.

Voortgang onderzoek 2017

Het onderzoek “Doelmatigheid en doeltreffendheid provinciaal beleid om Europese subsidies binnen te halen” wordt eind 2019 afgerond. Publicatie is voorzien in 1^e kwartaal 2020.

5.6. Communicatie

Het cluster Communicatie (COM) ondersteunt in 2020 de tien thema's uit het collegeprogramma. Een structurele integrale aanpak en proactieve samenwerking met partijen binnen en buiten de ambtelijke organisatie vanuit een intensieve verbinding met het college van Gedeputeerde Staten (GS) ligt hieraan ten grondslag. COM positioneert zich als een intern communicatie-‘adviesbureau’, dat een regierol in communicatievraagstukken op zich neemt en tevens tot een zeker niveau operationele communicatieactiviteiten zelfstandig afwikkelt. COM adviseert en helpt daarnaast andere clusters, project- en programmamanagers zich verder te ontwikkelen in hun communicerend vermogen.

De Provincie wil zichtbaar zijn voor en verantwoording afleggen aan de Limburgse samenleving. In 2020 tillen we de huidige crossmediale contentstrategie - hetzelfde verhaal op meerdere communicatiekanalen - naar een hoger niveau, door in te zetten op een zogenoemde transmediale contentstrategie. Daarin plaatsen we *niet* overal hetzelfde bericht, maar vertelt elk kanaal zijn eigen unieke deel van het hoofdverhaal. COM richt zich met deze strategie op een krachtige activatie, dus prioriteit, bij het positioneren van het eigen verhaal via eigen (owned) media.

De monitoring van de resultaten en effecten van onze (social) media inspanningen professionaliseren we door zo gericht mogelijk haalbare doelen te stellen per thema/project en meetplannen hierop te baseren en uit te voeren. GS en (interne) samenwerkingspartners nemen we periodiek mee in deze wijze van verantwoording over resultaten en verbeterpunten.

De prioriteit komt te liggen op de eigen communicatiekanalen, dit neemt echter niet weg dat er structureel een professionele en goede relatie wordt onderhouden met de (regionale en lokale) media. Door de introductie van een COM dagstart orkestreert het cluster vraagstukken als (media)timing, samenhang met PA inspanningen, actualiteiten en termijnplanning.

Een extra inspanning levert het cluster op het terrein van de interne communicatie. De geactualiseerde organisatievisie is daarvoor het vertrekpunt. Samen met o.a. de directie en HRM levert COM een interne communicatiestrategie op, passende bij de veranderopgave, en voert de regie over de voorgestelde activiteiten.

Er is vanuit COM continue aandacht en zorg voor het op de juiste manier toepassen van de huisstijl, waarmee een consistent beeld van de Provincie Limburg wordt uitgedragen.

5.7. Facilitaire Diensten

Het cluster Facilitaire Dienstverlening organiseert en regisseert de interne facilitaire dienstverlening en de huisvesting. Het cluster heeft zich ontwikkeld tot een dynamische en strategische partner in facilitaire dienstverlening door op een klantgerichte, resultaatgerichte en flexibele manier te werken.

Taken worden uitgevoerd op onderstaande gebieden:

- gebouwen;
- servicedesk;
- contractbeheer;
- evenementenbureau;
- grafisch centrum;
- hospitality.

Zestig procent van de facilitaire dienstverlening wordt uitbesteed, dertig procent gebeurt in eigen beheer en tien procent is regisseren en procesborging. De organisatiestructuur van het cluster is 'smal' ingevuld, omdat op basis van regievoering wordt gewerkt.

De verduurzaming van het Gouvernement en het toekomstbestendig maken van het gebouw, zodat de ruimten en voorzieningen blijven voldoen aan de (veranderende) wensen van de gebruikers, is in december 2018 afgerond. In de vastgestelde klimaatakkoorden worden de ambities en de te nemen maatregelen aangegeven met betrekking tot de verdere verduurzaming van de provinciale gebouwen. In deze collegeperiode zal het ambitieniveau worden aangegeven.

Geregeld vinden gesprekken plaats met aan de Provincie gelieerde instellingen met als doel te onderzoeken of en in hoeverre deze organisaties gebruik kunnen maken van de kennis en ervaring op facilitair gebied.

Het huidige dienstverleningsconcept en de samenwerkingsverbanden van de Servicedesk worden in 2020 uitgebreid. De kanaalstrategie, die toegepast wordt om de klant te sturen om gebruik te maken van een bepaald kanaal om zijn product of dienst te kiezen, wordt verder doorontwikkeld.

Door de ontwikkelingen in de multimediatoeepassingen neemt de vraag naar digitale producten toe. Het Grafisch Centrum vervult een scharnierfunctie richting het cluster Communicatie in verband met de revitalisering van de huisstijl; een schakel tussen de interne klanten en het cluster Communicatie.

Evenementen

Op de netwerkalender 2020 zijn onder andere strategische netwerkevenementen opgenomen. Deze netwerkevenementen worden gecoördineerd en uitgevoerd door het Evenementenbureau in samenwerking met beleidsclusters. Belangrijk hierbij is dat de corporate identity wordt uitgedragen. Het strategische evenementenbeleid wordt nog verder geoptimaliseerd.

5.8. Social Return on Investment

De Provincie voert een actief beleid op het gebied van Social Return On Investment (SROI). Door het opnemen van sociale voorwaarden, eisen en wensen in inkoop-, aanbestedings- en subsidieverleningstrajecten aan leveranciers en aan subsidieontvangers, bevordert de Provincie Limburg de arbeidsparticipatie en het behoud van vakmanschap. Vanaf 2008 heeft de Provincie een integrale aanpak opgezet, die in de daaropvolgende jaren steeds verder is doorontwikkeld.

Vanaf 2015 is sterk ingezet op het nog verder verbeteren van de monitoring en de inbedding van SROI in de provinciale organisatie om daarmee de toepassing van SROI nog verder te vergroten en verscherpen. De samenwerking met externe partners bijv. UWV, gemeentes, onderwijs en werkgevers verloopt goed. Vraag en aanbod weten elkaar nog voldoende te vinden.

In 2019 is SROI nog meer als middel ingezet om vraag en aanbod bij elkaar te krijgen. Er is gebruik gemaakt van duurzame constructies waarbij werk en opleiding gecombineerd werden. Het convenant bouw is uitgerold naar de sector groen en de sector zorg en er zijn succesvolle resultaten geboekt. Verder is er een onderzoek geweest naar de succesfactoren bij toepassing SROI bij de Buitenring Parkstad Limburg. Bij deze aanbesteding is een SROI realisatie van 265% behaald.

SROI is inmiddels een instrument dat (nauwelijks) geen uitleg meer behoeft bij opdrachtgevers en opdrachtnemers.

In 2020 zal opnieuw de afstemming met de regiofunctionarissen gezocht worden om te komen tot nieuwe ideeën en voortzetting van bestaande initiatieven, die de gewenste resultaten bieden (zoals de convenanten).

Verder zal er gekeken worden naar een (al dan niet gezamenlijk) monitoringssysteem, waardoor we nog beter zicht hebben op de resultaten en die we ook meer kunnen delen met zowel opdrachtgever, opdrachtnemer als andere betrokkenen en geïnteresseerde partijen.

SROI is ondergebracht in het actieplan Maatschappelijk Verantwoord inkopen, speerpunt 1; mens. Het (inkoop)beleid voor SROI wordt gecontinueerd, zoals ook in het collegeprogramma Vernieuwend Verbinden vermeld staat.

5.9. Subsidies

Begin 2020 zal een nieuwe vak-applicatie voor het subsidieproces worden geïmplementeerd, die een positieve bijdrage levert aan de verdere verbetering van het subsidieproces in 2020. Zo biedt het systeem een betere sturing op de afhandeling van subsidieaanvragen, waarbij de afhandeling van de aanvragen binnen de wettelijke termijnen leidend is. Belangrijke andere vernieuwing is dat het nieuwe systeem een digitaal klantportaal met zich meebrengt. Aanvragers kunnen hierin op ieder moment van de dag zien wat de status van hun aanvraag is en ook de bijbehorende documenten inzien. Er wordt zorggedragen voor koppelingen aan bestaande andere systemen zoals Sharepoint.

In 2020 zal het cluster Subsidies zich nog meer richten op vereenvoudiging, maar ook op vermindering van administratieve- en uitvoeringslasten, voor zowel de Provincie Limburg als de (potentiële) subsidieontvanger. Het streven is om de integrale kosten voor alle betrokkenen in het subsidieproces omlaag te brengen. Het belangrijkste verbeterpunt voor veel burgers is versimpelen, dus begrijpelijke taal, duidelijke subsidieregelingen en eenvoudige procedures. In het kader van de versimpeling zal het cluster Subsidies een aanbestedingsprocedure doorlopen voor nieuwe (klantvriendelijke) digitale formulieren. Daarnaast moet de meest passende subsidieregeling makkelijker vindbaar worden op de website. Verder zal het cluster Subsidies, samen met de beleidsclusters, de interactie met de burger, bedrijven en instellingen actief opzoeken.

Kennisdeling/afstemming met andere provincies zal plaatsvinden binnen reguliere overleggen van de IPO werkgroep Subsidies. Het cluster Subsidies zal naast de afstemming met andere provincies, actief inzetten op meer samenwerking met Limburgse gemeenten om daar waar mogelijk processen op elkaar af te stemmen en om ervaringen en knelpunten binnen het subsidieproces te bespreken. Op die manier kan van elkaar geleerd worden. Dit alles vanuit het streven om onze klanten beter te bedienen. Eind 2019, begin 2020 zal het Uniform Rijksbreed Subsidiekader worden geëvalueerd.

5.10. Gegevensbeheer

Sinds 25 mei 2018 is de Algemene verordening gegevensbescherming (AVG) van toepassing. Hoewel de inhoudelijke wijzigingen ten opzichte van zijn voorganger – de Wet bescherming persoonsgegevens - op één hand te tellen zijn, staat de AVG te boek als een aanscherping van de privacywetgeving. Deze aanscherping zit hem met name in alles wat de gegevensverwerkende organisatie – dus ook de Provincie Limburg - moet doen om ervoor te zorgen dat hij het naleven van de AVG structureel waarborgt, en daarover ook rekenschap kan afleggen.

In november 2018 is het Privacybeleid Provincie Limburg 2018 vastgesteld en gepubliceerd.

Anders dan vaak wordt gedacht, bevat de AVG niet voor elk privacyvraagstuk een pasklaar antwoord. De wet bevat normen, die samen een afwegingskader geven. Aan de hand van dat wettelijke afwegingskader moet de Provincie beoordelen of een bepaalde verwerking van persoonsgegevens is toegestaan, en zo ja, onder welke voorwaarden. Daarnaast gaat het bij informatiebeveiliging en bescherming van persoonsgegevens altijd om een kosten-baten afweging en zit in elk proces en in elke ketensamenwerking wel een zwakke schakel. 100% veiligheid is dan ook een utopie. De Provincie streeft een adequaat niveau van Privacy- en Informatiebeveiliging na waarbij, voor het reduceren van risico's, voortdurend afwegingen worden gemaakt om de juiste balans te vinden tussen relevante wetgeving, de taakstelling van de organisatie, een praktische manier van werken en de persoonlijke levenssfeer van betrokkenen. De implementatie van de AVG zien wij als een zoektocht naar de juiste balans tussen deze belangen. Inmiddels zijn in dit kader de nodige maatregelen genomen, waaronder:

- de verplichte functionaris voor gegevensbescherming is aangewezen;
- met bijna alle bekende externen die in opdracht van de Provincie persoonsgegevens verwerken is een verwerkersovereenkomst afgesloten;
- de verwerkingen van persoonsgegevens zijn geïnventariseerd en opgenomen in het zogenaamde Verwerkingsregister;
- de informatieverplichting richting burgers is uitgebreid.

Daarnaast zijn er meerdere interne protocollen geactualiseerd.

6. § Verbonden partijen

Deze paragraaf geeft inzicht in diverse aspecten van de verbonden partijen. Bij de uitwerking van deze paragraaf is enerzijds rekening gehouden met het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) en anderzijds met de informatie die voor de gebruikers van deze jaarrekening het meest relevant is.

1 Belangrijkste ontwikkelingen in het boekjaar

In het lopende boekjaar, 2019, is tot peildatum 31 juli 2019, in totaal voor € 22 mln. geïnvesteerd in de Provinciale deelnemingen. De investering valt uiteen in € 10,6 mln. in Provinciale fondsen, € 9,7 mln. in de Brightlands Campussen en € 1,6 mln. in de luchthaven. In alle gevallen betreft dit investeringen voortvloeiend uit besluitvorming in 2018 of eerder. Door uittreding van aandeelhouder BPD, is de Provincie nu enig aandeelhouder in Ruimte voor Ruimte. Ook heeft in 2019 een exit plaatsgevonden; de uittreding uit Brains Unlimited B.V. (PS vergadering 21 juni 2019). De dividendopbrengsten tot 31 juli 2019 bedragen € 22,1 mln., voornamelijk gedreven door het dividend Enexis.

2 Verwachtingen begrotingsjaar 2020

In 2020 zullen met name resterende kredieten worden uitgeboekt. Vooralnog zijn geen nieuwe deelnemingen voorzien. Bij een aantal van de fondsen loopt ofwel de uitzettingstermijn af in 2020 of is de verwachting dat de fondsmiddelen in 2020 uitgeput zullen zijn. Voor zowel Brightlands Campus Greenport Venlo als Brightlands Smart Services Campus wordt besluitvorming verwacht over de vervolffinanciering van de organisatie.

3 Visie en beleidsvoornemen deelnemingen

Het aangaan van een deelneming, alsmede het behouden daarvan dient voort te vloeien uit tenminste de navolgende drie uitgangspunten:

- Er is sprake van een strategisch Provinciaal belang
- Een permanente rol en betrokkenheid wordt wenselijk of noodzakelijk geacht.
- De Provincie wil actief kunnen sturen

De aansluiting bij deze principes verschilt per deelneming en wordt toegelicht in de factsheets per verbonden partij. Alle overwegingen ten aanzien van het aangaan en beheer van verbonden partijen zijn opgenomen in hoofdstuk 5 van Sturing in Samenwerking 2.0

4 Interpretatie

Voor de interpretatie van deze paragraaf zijn de volgende zaken van belang: De opgenomen subsidie betreft enkel de structurele subsidies dan wel subsidie bij oprichting. Volledigheid van de financiële gegevens is afhankelijk van het moment van vaststelling van de jaarrekening van de externe partij. Het belang zoals vermeld in het organogram is het belang van de

bovenliggende entiteit. Dochtervennootschappen worden enkel separaat opgenomen als deze niet worden meegeconsolideerd in de directe deelneming van de Provincie. De boekwaarde zoals vermeld in de Factsheet betreft de boekwaarde per 31 december 2018 (na evt. afwaarderingen). De grafiek provinciale investeringen in de Factsheet geeft de bruto investering (vóór evt. afwaardering) weer voor het betreffende boekjaar.

5 Regeling Grote Projecten

Diverse Verbonden partijen vallen onder de Regeling Grote Projecten. Conform deze Regeling worden periodiek gedetailleerde voortgangsrapportages opgesteld en met uw Staten gedeeld. In deze voortgangsrapportage wordt onder meer gerapporteerd over doelbereik, GS/PS-besluiten, financiën en risico's.

6 Verloopoverzicht boekwaarde per Verbonden partij

Verbonden Partij	31-12-2017	31-12-2018	Mutatie boekjaar t/m juli	31-7-2019	
1 Enexis Holding N.V.	€ 6.202.544	€ 6.202.544	€ -	€ 6.202.544	Essent
2 Vordering op Enexis B.V.	€ 3.220	€ 3.220	€ -	€ 3.220	
3 Cross Border Leases (CBL) Vennootschap B.V.	€ 3.220	€ 3.220	€ -	€ 3.220	
4 Verkoop Vennootschap B.V.	€ 3.220	€ 3.220	€ -	€ 3.220	
5 CSV Amsterdam B.V.	€ 3.220	€ 3.220	€ -	€ 3.220	
6 Publiek Belang Elektriciteitsproductie B.V.	€ 1	€ 1	€ -	€ 1	Chemelot
7 Chemelot Campus Vastgoed C.V.	€ 46.150.266	€ 51.000.266	€ 5.250.000	€ 56.250.266	
8 Chemelot Participaties B.V.	€ 23.839.445	€ 25.194.800	€ -	€ 25.194.800	
9 Chemelot Campus B.V.	€ -	€ -	€ -	€ -	
10 Chemelot Research Facilities B.V.	€ -	€ -	€ -	€ -	
11 Chemelot Scientific Participations B.V.	€ 1	€ 1	€ 3.200.000	€ 3.200.001	
12 Enabling Technologies B.V.	€ 2.325.000	€ 2.325.000	€ -	€ 2.325.000	
13 Brightlands Maastricht Health Campus B.V.	€ 645.833	€ 1.520.853	€ 1.394.833	€ 2.915.686	
14 Brains Unlimited B.V.	€ -	€ -	€ -	€ -	
15 Campus Heerlen Huisvesting B.V.	€ 2.244.377	€ 2.244.377	€ -	€ 2.244.377	
16 Campus Heerlen Management Development B.V.	€ 1.398.866	€ -	€ 300.000	€ 300.000	Brightlands
17 Greenport Venlo Campus Vastgoed B.V.	€ 10.560.307	€ 12.160.307	€ -	€ 12.160.307	
18 Greenport Venlo Campus Vastgoed C.V.	€ 8.096.693	€ 8.096.693	€ -	€ 8.096.693	
19 Greenport Venlo Ontwikkelbedrijf B.V.	€ 27.200.000	€ 27.200.000	€ -	€ 27.200.000	
20 Brightlands Campus Greenport Venlo BV	€ 20.000	€ -	€ 300.000	€ 300.000	MHC SSC
21 N.V. Holding Businesspark Luchthaven Maastricht	€ 11.455.867	€ 14.442.298	€ 1.629.750	€ 16.072.048	
22 N.V. Aangewezen Luchtvaartterrein Maastricht-Aachen Airport	€ 1	€ 1	€ -	€ 1	GPV
23 Provincie Limburg AviationValley Commandiet B.V.	€ 2.218.000	€ 1.668.000	€ -	€ 1.668.000	
24 Land Development AviationValley Maastricht C.V.	€ -	€ -	€ -	€ -	
25 Land Development AviationValley Maastricht N.V.	€ 18.000	€ 18.000	€ -	€ 18.000	
26 N.V. Industriebank LIOF	€ 42.877.738	€ 42.877.738	€ -	€ 42.877.738	
27 MKB-Leningenfonds (MKB-L) B.V.	€ 11.330.404	€ 15.312.904	€ 831.250	€ 16.144.154	MAA
28 Limburg Business Development Fonds (LBDF) B.V.	€ 7.809.745	€ 8.752.949	€ 2.578.839	€ 11.331.788	
29 Chemelot Ventures B.V.	€ 4.357.288	€ 4.669.237	€ -	€ 4.669.237	
30 Brightlands Agrofood Ventures B.V.	€ 83.333	€ 170.913	€ 135.357	€ 306.270	
31 Limburgs Energie Fonds (LEF) B.V.	€ 27.590.920	€ 33.184.920	€ 6.343.231	€ 39.528.151	Fondsen
32 Provincie Limburg Commandiet B.V.	€ 18.000	€ -	€ -	€ -	
33 RvR Limburg Beheer B.V.	€ 11.250	€ -	€ -	€ -	
34 RvR Limburg C.V.	€ -	€ -	€ -	€ -	RvR
35 Bank Nederlandse Gemeenten N.V.	€ 22.689	€ 22.689	€ -	€ 22.689	
36 Nederlandse Waterschapsbank N.V.	€ 3.063	€ 3.063	€ -	€ 3.063	Overig
37 N.V. Waterleiding Maatschappij Limburg	€ 132.458	€ 132.458	€ -	€ 132.458	
38 Limburgse Herstructureringsmaatschappij voor Bedrijven terreinen B.V.	€ 66.000	€ 66.000	€ -	€ 66.000	
39 IBA Parkstad B.V.	€ -	€ -	€ -	€ -	
40 Stichting Euregio Maas-Rijn	€ -	€ -	€ -	€ -	
41 RUD Zuid-Limburg	€ -	€ -	€ -	€ -	
42 RUD Limburg-Noord	€ -	€ -	€ -	€ -	
43 Fonds Nazorg Stortplaatsen Provincie Limburg	€ -	€ -	€ -	€ -	
44 Het Interprovinciaal Overleg	€ -	€ -	€ -	€ -	
45 Zuidelijke Rekenkamer	€ -	€ -	€ -	€ -	
Totaal	€ 236.690.970	€ 257.278.892	€ 21.963.260	€ 279.242.152	

1. Enexis Holding N.V.

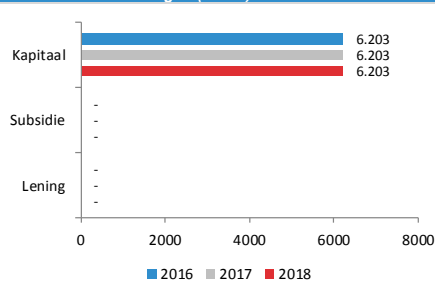
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Naamloze Vennootschap
Boekwaarde (€)	€ 6.202.544
Belang provincie:	16,12%
Zeggenschap provincie:	16,12%
Betrokkenen:	6 Provincies en > 100 gemeenten

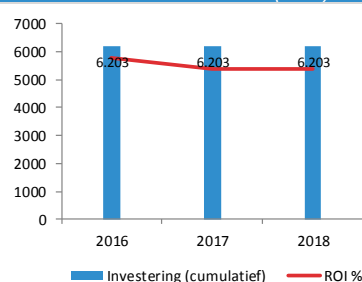
Doelstelling

Enexis is een netwerkbedrijf in Noord-, Oost- en Zuid-Nederland. Voor 2,8 miljoen huishoudens en bedrijven verzorgt Enexis de distributie van energie. De netbeheerderstaak is een publiek belang, wettelijk geregeld met toezicht vanuit de Autoriteit Consument en Markt (ACM). Enexis beheert, onderhoudt en vernieuwt het energienetwerk waarover de leverancier elektriciteit en/of gas bij de consument of bij het bedrijf brengt en ophaalt.

Provinciale investeringen (€ 000.)

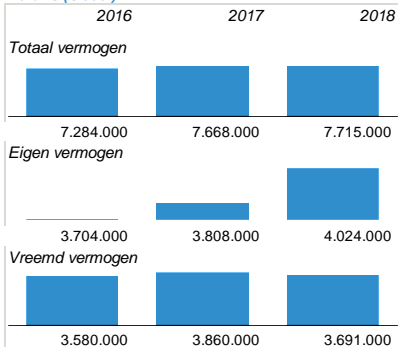
Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

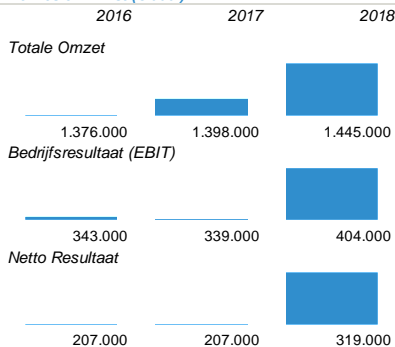
Provinciale inbreng (€ 000.)

	2016	2017	2018
Uitstaande financiering € 000.	-	-	-
Cumulatief verleende subsidie € 000.	-	-	-
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	6.203	6.203	6.203
Onvangen Rente in periode € 000.	-	-	-
Ontvangen dividend in periode € 000.	17.982	16.662	16.692
ROI %	290%	269%	269%

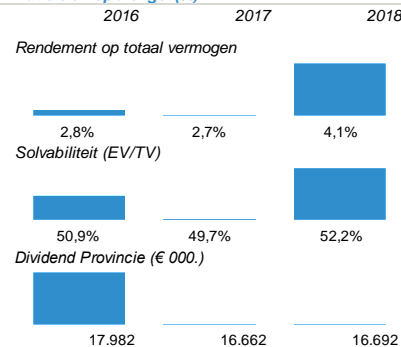
Balans (€ 000.)

Verlies en winst (€ 000.)

Ratio's en opbrengst (%)

Publiek belang

Het publiek belang van deelname is gelegen in het waarborgen van een excellent netbeheer: een betrouwbare, duurzame en publieksgerichte energievoorziening in haar verzorgingsgebied, waaronder Limburg. De tweede pijler van het Strategisch plan betreft Enexis haar rol in de energietransitie: het versnellen van de energietransitie door samen met lokale partners Nederlandse klimaatdoelen te realiseren alsmede innovatieve, schaalbare oplossingen om te energietransitie te versnellen.

Visie en beleidsvoornemen

Ons College heeft uw Staten op 27 juli 2015 haar visie en beleidsvoornemens omtrent deze deelneming kenbaar gemaakt, bestaande uit 4 kernelementen: a. Ondersteuning van het Strategisch Plan van Enexis met de kernwaarden: betrouwbaarheid, betaalbaarheid, klantgerichtheid en duurzaamheid. b. De Provincie hecht veel belang aan een goed functionerend netwerk. Via het aandeelhouderschap zet de Provincie ook in op de ontwikkeling van smart grids zodat duurzame energietoepassingen verbonden kunnen worden. Energie-investeringen versterken op die manier ook de economische ontwikkeling. c. We hechten belang aan een stabiel en voorspelbaar jaarlijks dividend. d. De Provincie koestert haar aandelenbelang maar zal niet overgaan tot een significante uitbreiding.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

Uw Staten zijn op 6 maart 2017 uitgebreid geïnformeerd over de herijkte strategie van Enexis bestaande uit 2 pijlers: excellent netbeheer en het versnellen van de energietransitie. Volgens de indicatoren uit het jaarverslag 2018 slaagt Enexis erin om haar netbeheer op het vereiste niveau te houden, waarvoor in 2018 ruim € 467 miljoen aan investeringen werd gedaan. De energietransitie vergt nieuwe concepten (elektrificatie, aansluiting zonne- en windparken, decentrale opwek en teruglevering etc.), waarbij netten verzuurd dienen te worden en waar de gezamenlijke netbeheerders in Nederland steeds meer tegen capaciteitsproblemen aanlopen. Tot slot slaagt Enexis erin om de nettowinst ruim boven het "streefniveau" van € 200 miljoen te houden, hetgeen bij een pay-out van 50%, leidt tot een dividend van ruim € 16 mln. voor de Provincie Limburg.

Provinciaal Risico

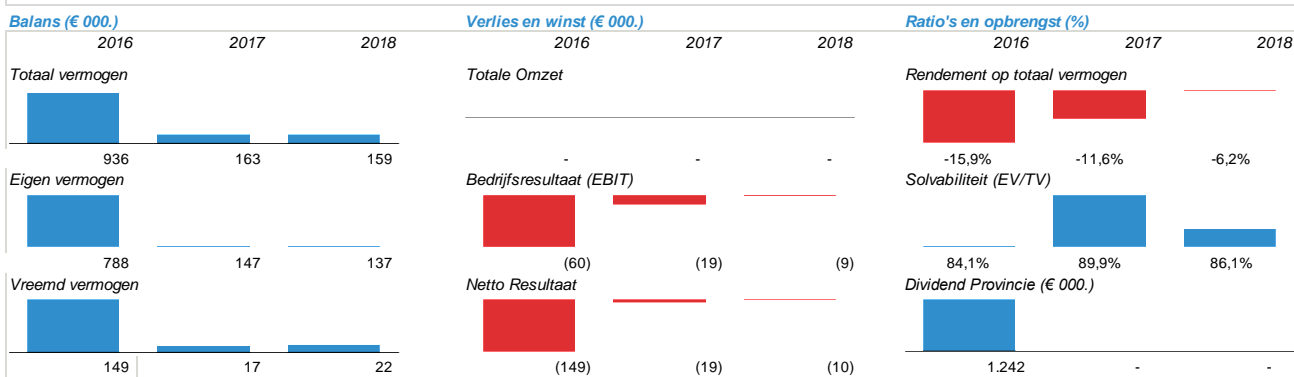
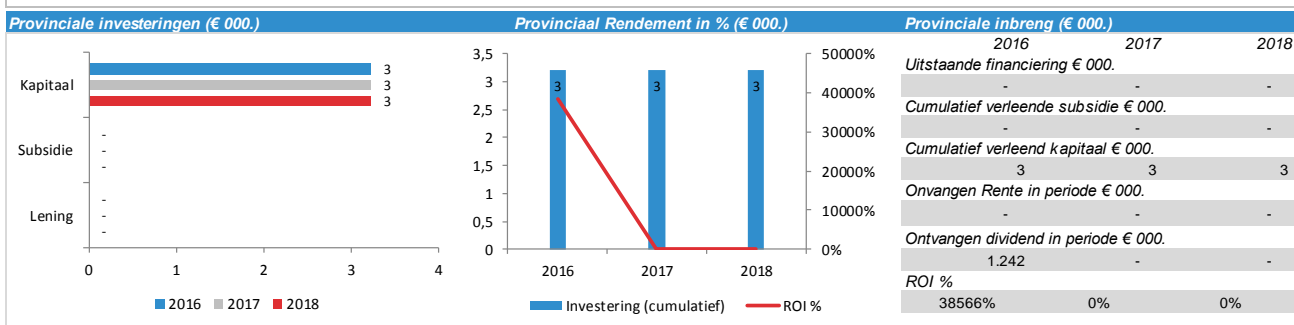
Het risico bestaat dat de boekwaarde á € 6,2 mln. moet worden afgewaardeerd. Momenteel achten wij de kans dat dit risico materialiseert zeer klein.

3. Cross Border Leases (CBL) Vennootschap B.V.

Basis Informatie	
Rechtsvorm:	Besloten Vennootschap
Boekwaarde (€)	€ 3.220
Belang provincie:	16,12%
Zeggenschap provincie:	16,12%
Betrokkenen:	6 Provincies en > 100 gemeenten

Doelstelling
 Het vertegenwoordigen van de Verkopende Aandeelhouders Essent als medebeheerder van het CBL Fonds, dat is ingesteld ten behoeve van de afwikkeling van de bestaande Cross-border Lease contracten van Essent.

Publiek belang
 CBL Vennootschap B.V. creëert de randvoorwaarden voor maximalisatie van de verkoopopbrengst van Essent en een optimale (financiële) risicoafdekking voor eventuele aansprakelijkheid van de publieke aandeelhouders. Daarnaast is het efficiënter om de belangen van de vele aandeelhouders te bundelen. Het publiek belang is ook gediend met het bestaan van het CBL Fonds omdat dit het risico jegens de wederpartijen van de CBL's deels beperkt en leidt tot een heldere en eenvoudige (50%-50%) aansprakelijkheidsverdeling (voor het bedrag dat in het fonds is opgenomen) van CBL risico's tussen Verkopende Aandeelhouders en RWE.

Visie en beleidsvoornemen
 Deze deelneming wordt tijdelijk aangehouden om de verkoop van Essent aan RWE af te wikkelen. In 2012 zijn verder alle CBL contracten vroege beëindigd.

Aandachtspunten en ontwikkelingen
 Het initieel vermogen in het CBL Escrow Fonds was bij de oprichting van het fonds in 2009, \$ 275 mln. Eind juni 2016 is het CBL Escrow Fonds geliquideerd. Het restantbedrag is volledig uitgekeerd aan de aandeelhouders naar rato van het aandelenbelang in de vennootschap. Het bestuur van de vennootschap is in 2019 een proces gestart om tot ontbinding van de contracten en de vennootschap over te gaan.

Provinciaal Risico
 Het risico en daarmee de aansprakelijkheid voor de verkopende aandeelhouders is relatief gering en beperkt tot de hoogte van het nominale aandelenkapitaal van deze vennootschap (totaalbedrag ≈ 20.000), art 2.81 BW. De Provincie Limburg loopt het risico (een deel van) de boekwaarde ad ≈ 3.220 te moeten afwaarderen.

4. Verkoop Vennootschap B.V.

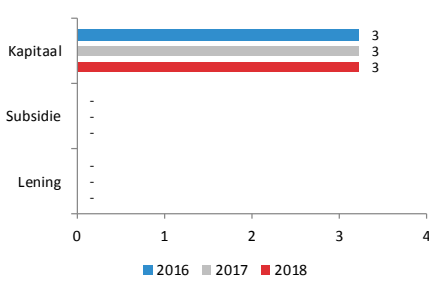
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Besloten Vennootschap
Boekwaarde (€)	€ 3.220
Belang provincie:	16,12%
Zeggenschap provincie:	16,12%
Betrokkenen:	6 Provincies en > 100 gemeenten

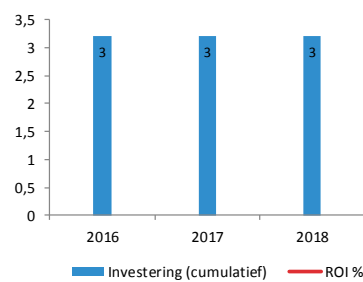
Doelstelling

Verkoop Vennootschap B.V. heeft vrijwel alle garanties onder de verkoopovereenkomst Essent-RWE overgenomen van de verkopende aandeelhouders en zal eventuele garantieclaim procedures voeren tegen RWE. Daarnaast treedt Verkoop Vennootschap B.V. op als vertegenwoordiger van de verkopende aandeelhouders met betrekking tot het geven van instructies aan de escrow agent wat betreft het beheer van het bedrag dat in escrow wordt gestort.

Provinciale investeringen (€ 000.)

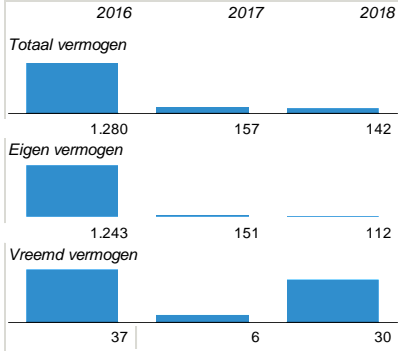
Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

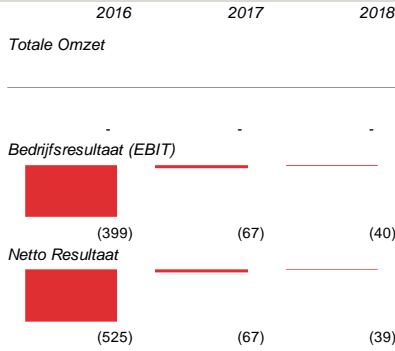
Provinciale inbreng (€ 000.)

	2016	2017	2018
Uitstaande financiering € 000.	-	-	-
Cumulatief verleende subsidie € 000.	-	-	-
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	3	3	3
Ontvangen Rente in periode € 000.	-	-	-
Ontvangen dividend in periode € 000.	-	-	-
ROI %	0%	0%	0%

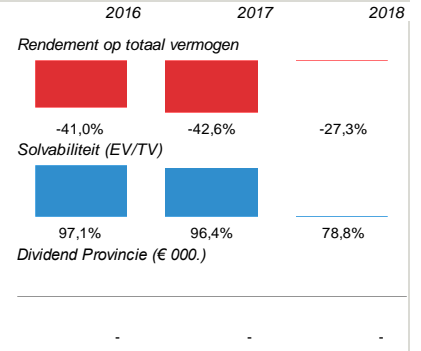
Balans (€ 000.)

Verlies en winst (€ 000.)

Ratio's en opbrengst (%)

Publiek belang

Deze deelneming wordt tijdelijk aangehouden om de verkoop van Essent aan RWE af te wikkelen. Specifiek dient de door Verkoop Vennootschap B.V. beheerde escrow ter verzekering van eventuele schadeclaims.

Visie en beleidsvoornemen

Deze deelneming wordt tijdelijk aangehouden om de verkoop van Essent aan RWE af te wikkelen. De looptijd van deze B.V. is afhankelijk van de periode dat claims onder deze escrow kunnen worden ingediend en afgewikkeld. De uiterste datum voor het indienen van claims door RWE was 30 september 2015.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

Afwikkeling van de claims heeft inmiddels in juli 2016 plaatsgevonden, met de definitieve afwikkeling van de escrow. Uiteindelijk is in totaliteit € 29,8 miljoen (van de in 2009 gevormde escrow ad € 800 miljoen) uitgekeerd aan claims. In 2015 is in totaal € 327 mln. aan agio (zijnde een deel van de escrow) terugbetaald, waardoor het eigen vermogen is gedaald. In 2016 is het restant uitgekeerd. Ondanks het feit dat de escrow is afgewikkeld, dient de vennootschap als gevolg van contractuele verplichtingen nog in stand gehouden te worden. Het bestuur van de vennootschap is een proces gestart om de contractuele verplichtingen te beëindigen en de vennootschap op te heffen.

Provinciaal Risico

De Provincie Limburg loopt, na afwikkeling van de escrow in juli 2016, nog slechts het risico (een deel van) de boekwaarde ad € 3.220 te moeten afwaarderen.

5. CSV Amsterdam B.V.

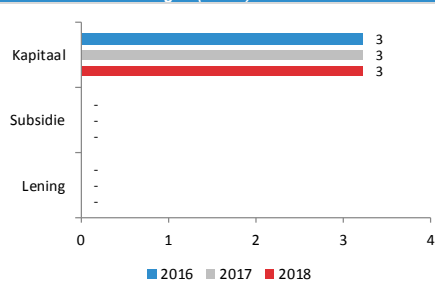
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Besloten Vennootschap
Boekwaarde (€)	€ 3.220
Belang provincie:	16,12%
Zeggenschap provincie:	16,12%
Betrokkenen:	6 Provincies en > 100 gemeenten

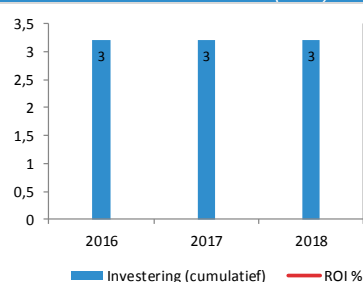
Doelstelling

CSV Amsterdam B.V. is betrokken bij de verkoop van Attero Holding N.V. door de voormalige publieke aandeelhouders aan Waterland. De verkopers hebben hun resterende rechten en verplichtingen (waaronder het beheer van de escrow) overgedragen aan deze vennootschap.

Provinciale investeringen (€ 000.)

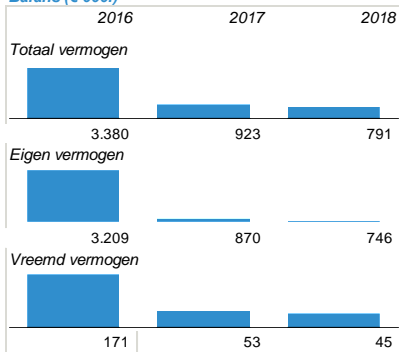
Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

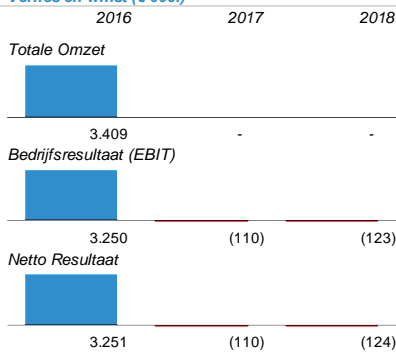
Provinciale inbreng (€ 000.)

	2016	2017	2018
Uitstaande financiering € 000.	-	-	-
Cumulatief verleende subsidie € 000.	-	-	-
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	3	3	3
Ontvangen Rente in periode € 000.	-	-	-
Ontvangen dividend in periode € 000.	-	-	-
ROI %	0%	0%	0%

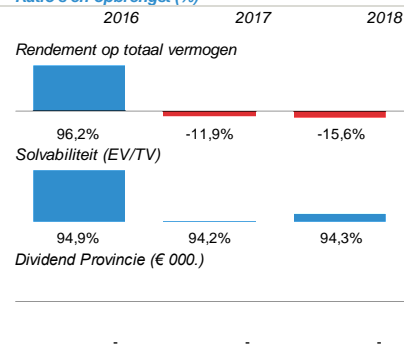
Balans (€ 000.)

Verlies en winst (€ 000.)

Ratio's en opbrengst (%)

Publiek belang

Deze deelneming wordt tijdelijk aangehouden om de verkoop van Attero aan Waterland af te wikkelen. CSV Amsterdam B.V. creëert de noodzakelijke randvoorwaarden voor maximalisatie van de verkoopopbrengst van Attero een optimale risicoafdekking voor de publieke aandeelhouders.

Visie en beleidsvoornemen

Deze deelneming wordt tijdelijk aangehouden om (in eerste instantie) de verkoop van Essent aan RWE af te wikkelen alsmede de verkoop van Attero aan Waterland. Eventuele claims kunnen door Waterland worden ingediend. Na afwikkeling van deze eventuele claims van Waterland zal de escrow-rekening kunnen worden opgeheven en het restant op deze rekening kunnen worden uitgekeerd aan de aandeelhouders naar rato van het aandelenbelang.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

Het saldo van de escrow Attero is per 31 december 2018 nog ruim € 8 miljoen. Er zijn in 2018 geen claims gehonoreerd en verder geen actuele ontwikkelingen ten aanzien van de escrow van Attero te melden.

Provinciaal Risico

De Provincie Limburg loopt het risico (een deel van) de boekwaarde ad € 3.220 te moeten afwaarderen.

6. Publiek Belang Elektriciteitsproductie B.V.

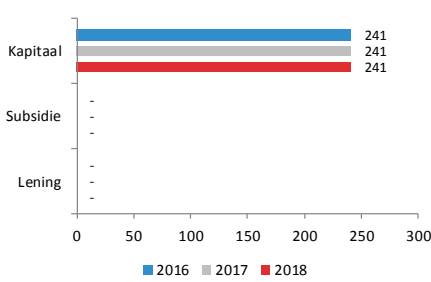
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Besloten Vennootschap
Boekwaarde (€)	€ 1
Belang provincie:	16,12%
Zeggenschap provincie:	16,12%
Betrokkenen:	6 Provincies en > 100 gemeenten

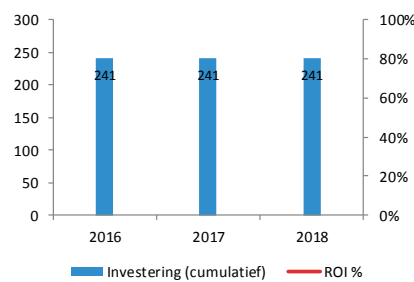
Doelstelling

PBE B.V. heeft op 30 september 2011 de aandelen ERH en daarmee indirect het 50% belang in EPZ (kerncentrale Borssele) geleverd aan RWE. Daarmee is een einde gekomen aan de primaire opdracht van PBE, zijnde het behartigen van het 50%-belang in EPZ. PBE zal als tijdelijke vennootschap de resterende rechten en verplichtingen afwikkelen, in het bijzonder die rechten en verplichtingen die voortvloeien uit het Convenant en aanvullend Convenant dat is overeengekomen met de Staat.

Provinciale investeringen (€ 000.)

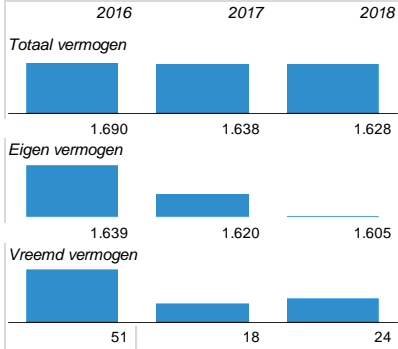
Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

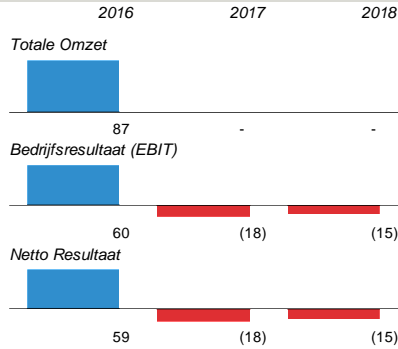
Provinciale inbreng (€ 000.)

	2016	2017	2018
Uitstaande financiering € 000.	-	-	-
Cumulatief verleende subsidie € 000.	-	-	-
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	241	241	241
Ontvangen Rente in periode € 000.	-	-	-
Ontvangen dividend in periode € 000.	-	-	-
ROI %	0%	0%	0%

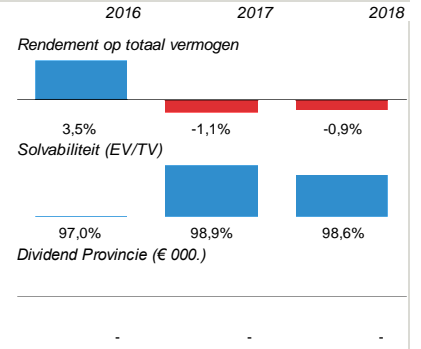
Balans (€ 000.)

Verlies en winst (€ 000.)

Ratio's en opbrengst (%)

Publiek belang

De deelneming wordt aangehouden om aan formele rechten en verplichtingen jegens de Staat, vastgelegd in een Convenant, te voldoen.

Visie en beleidsvoornemen

Het aandeelhouderschap wordt aangehouden omdat PBE, als gevolg van gemaakte afspraken met de Staat en vastgelegd in een Convenant, rechten en verplichtingen heeft voor een periode van 8 jaren na ondertekening van de EPZ SPA (30 september 2011). PBE is sinds eind 2011 slechts een praktisch lege B.V. om een aantal zaken af te wikkelen.

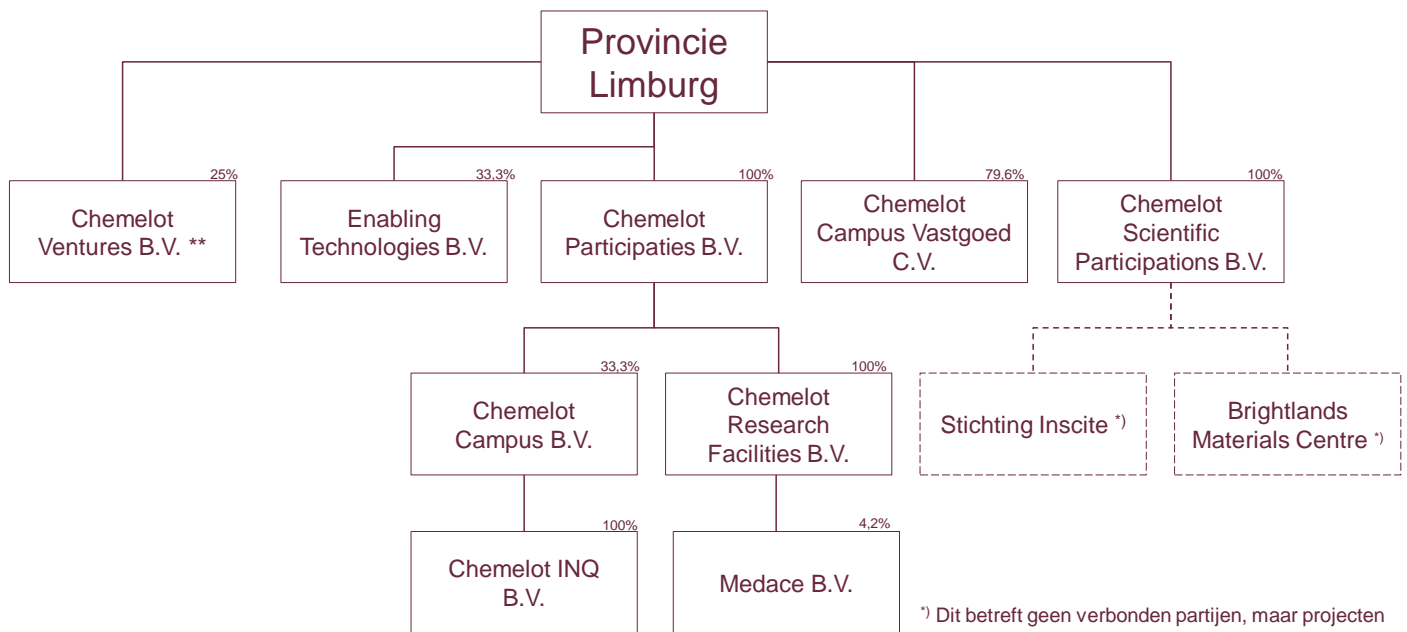
Aandachtspunten en ontwikkelingen

Het bestuur van de vennootschap is een proces gestart om het Convenant met de Staat te beëindigen en de vennootschap op te heffen. Er zijn verder geen aandachtspunten en ontwikkelingen te melden.

Provinciaal Risico

De Provincie loopt geen risico, omdat de boekwaarde in een eerdere fase al is afgeboekt naar € 1.

Brightlands Chemelot Campus

¹⁾ Dit betreft geen verbonden partijen, maar projecten

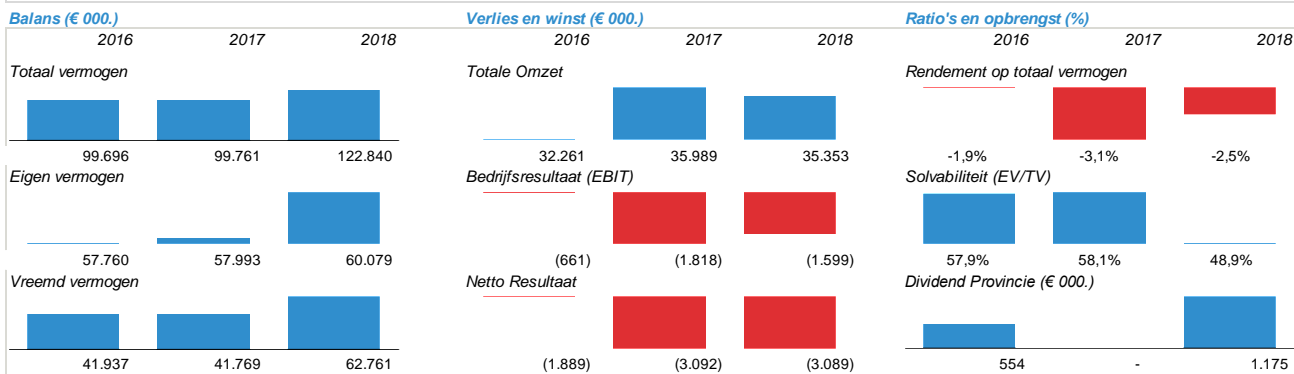
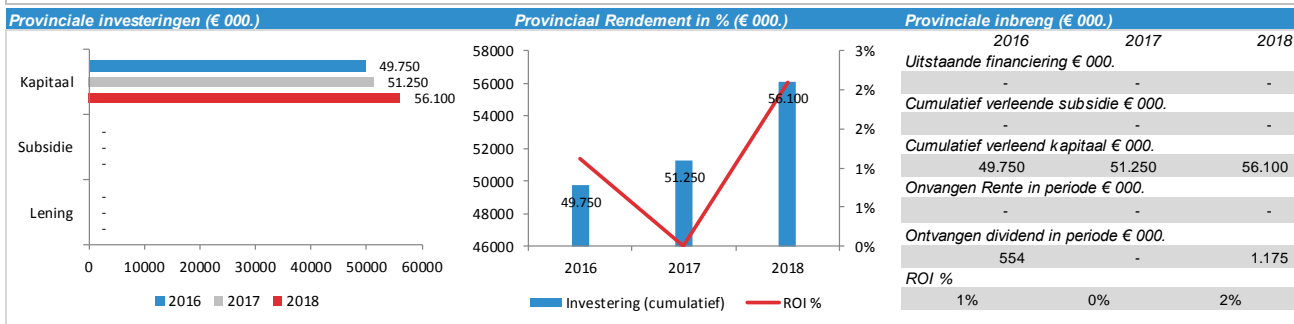
^{**)} Chemelot Ventures B.V. wordt bij de fondsen in een afzonderlijke Factsheet toegelicht.

7. Chemelot Campus Vastgoed C.V.

Basis Informatie	
Rechtsvorm:	Commanditaire Venootschap
Boekwaarde (€)	€ 51.000.266
Belang provincie:	79,60%
Zeggenschap provincie:	33,00%
Betrokkenen:	DSM, UM, Provincie Limburg

Doelstelling

Chemelot Campus Vastgoed CV is een van de belangrijke facilitators in de ontwikkeling van Chemelot Campus. Het ontwikkelt, koopt, realiseert en exploiteert vastgoed en research faciliteiten op de Chemelot Campus passend bij de vraag van (potentiele) campus bewoners.

Publiek belang

De campusontwikkeling is een instrument om innovatie te versnellen, waardoor de bestaande werkgelegenheid behouden blijft, nieuwe werkgelegenheid wordt gecreëerd, een betere aansluiting tussen onderwijs en bedrijfsleven ontstaat en de positie van de UM versterkt wordt. Met als uiteindelijke doel het realiseren van een excellent vestigingsklimaat voor Limburg.

Visie en beleidsvoornemen

Het versterken van de economische structuur in Limburg door het aantrekken en creëren van nieuwe soorten van bedrijvigheid en door de verdere ontwikkeling van de maak- en kennisindustrie in de regio. Bij uitwerking Brainport 2020 vormt Chemelot Campus een belangrijke bijdrage om de doelstelling te betrekken op kennis-economie met triple-helix. De Provincie wilt blijven inzetten op de campusontwikkeling.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

Op basis van de huidige investeringsplannen zal naar verwachting Chemelot Campus Vastgoed C.V. in 2019 tegen zowel de fysieke (uitbreidings)grenzen als de financiële grenzen aanlopen. Samen met de directie van de campus en overige partijen worden mogelijke additionele financieringsmogelijkheden onderzocht, waaronder de mogelijke opzet van een Science Park Fonds. Verdere ontwikkelingen zijn opgenomen in de voortgangsrapportage grote projecten.

Provinciaal Risico

De Provincie loopt risico op de volgende onderdelen:

De doelstellingen met betrekking tot de verhuur (opbrengst) danwel de exploitatie (kosten) van het vastgoed worden niet gehaald waardoor de winstverwachting van de C.V. wellicht lager is dan begroot en waardoor het rendement op het door de provincie additioneel kapitaal onder druk komt te staan. Op langere termijn kan een en ander tot gevolg hebben dat de boekwaarde van de deelneming (deels) moet worden afgewaardeerd. Er zijn momenteel geen aanleidingen om hierin actie te ondernemen. Risicobeheersing maakt onderdeel uit van de voortgangsrapportage grote projecten.

8. Chemelot Participaties B.V.

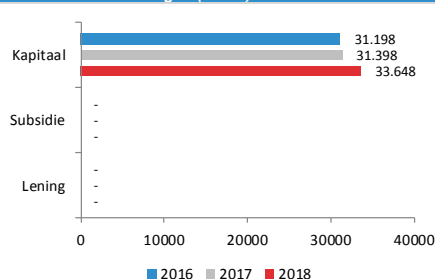
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Besloten Vennootschap
Boekwaarde (€)	€ 25.194.800
Belang provincie:	100,00%
Zeggenschap provincie:	100,00%
Betrokkenen:	Provincie Limburg

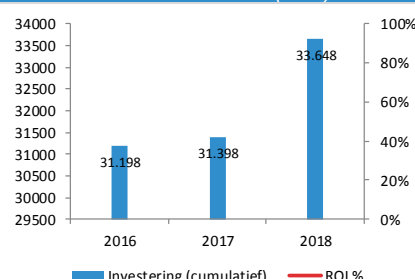
Doelstelling

Chemelot Participaties B.V. is opgericht om deel te nemen in de diverse op de Chemelot Campus op te richten of reeds opgerichte vennootschappen en daarmee de directe aansprakelijkheidsrisico's van de Provincie Limburg te beperken.

Provinciale investeringen (€ 000.)

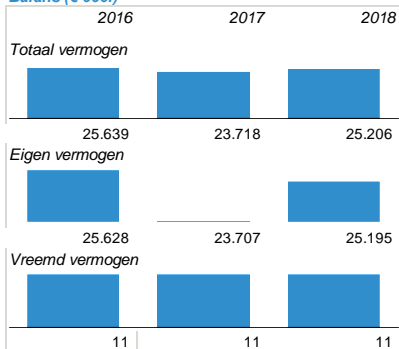
Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

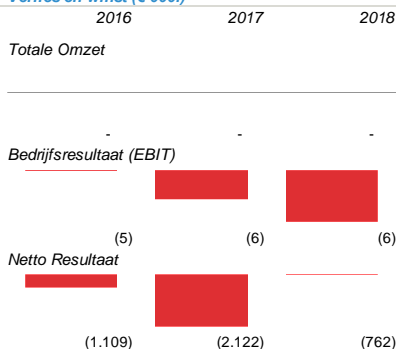
Provinciale inbreng (€ 000.)

	2016	2017	2018
Uitstaande financiering € 000.	-	-	-
Cumulatief verleende subsidie € 000.	-	-	-
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	31.198	31.398	33.648
Ontvangen Rente in periode € 000.	-	-	-
Ontvangen dividend in periode € 000.	-	-	-
ROI %	0%	0%	0%

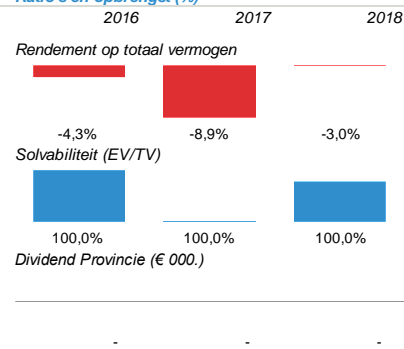
Balans (€ 000.)

Verlies en winst (€ 000.)

Ratio's en opbrengst (%)

Publiek belang

Na een intensieve startperiode groeit de campusorganisatie door en ontwikkelt zij nieuwe activiteiten in bedrijvenontwikkeling en bedrijfsvestiging. Chemelot Participaties B.V. geeft middels haar aandeel in de Chemelot Campus B.V. en Chemelot Research Facilities B.V. mede sturing aan deze ontwikkeling en dient voornamelijk vanuit een governance optiek het publiek belang.

Visie en beleidsvoornemen

Chemelot Participaties B.V. is opgericht om deels de provinciale deelneming in de campus-governance vorm te geven. Chemelot Participaties B.V. is 1/3e deel aandeelhouder van Chemelot Campus B.V. en zal mogelijk in de toekomst het provinciaal aandeel in Chemelot Campus Vastgoed C.V. overnemen, mits dit geen grote negatieve fiscale consequenties heeft. Daarnaast fungeert Chemelot Participaties B.V. als aandeelhouder van Chemelot Research Facilities (CRF) B.V. In CRF B.V. zijn de miniplant activiteiten ondergebracht. Chemelot Participaties B.V. zal hiertoe in totaal € 46 mln. investeren, waarvan 50% revolverend (4%) dient te zijn. Mogelijke toekomstige participaties zullen eveneens via Chemelot Participaties B.V. kunnen verlopen, waardoor de Provincie niet meer rechtstreeks aandeelhouder wordt in de afzonderlijke vennootschappen.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

Chemelot Participaties B.V. beheert de aandelen van zowel Chemelot Campus B.V. als Chemelot Research Facilities (CRF) B.V. Van beide ondernemingen is in deze paragraaf Verbonden Partijen separaat aangegeven welke aandachtspunten en ontwikkelingen er momenteel zijn. Tot en met 31 december 2018 heeft Chemelot Participaties B.V. in totaal € 32,7 mln. agio gestort. Daarmee resteert nog ruim € 13 mln. van het beschikbare krediet.

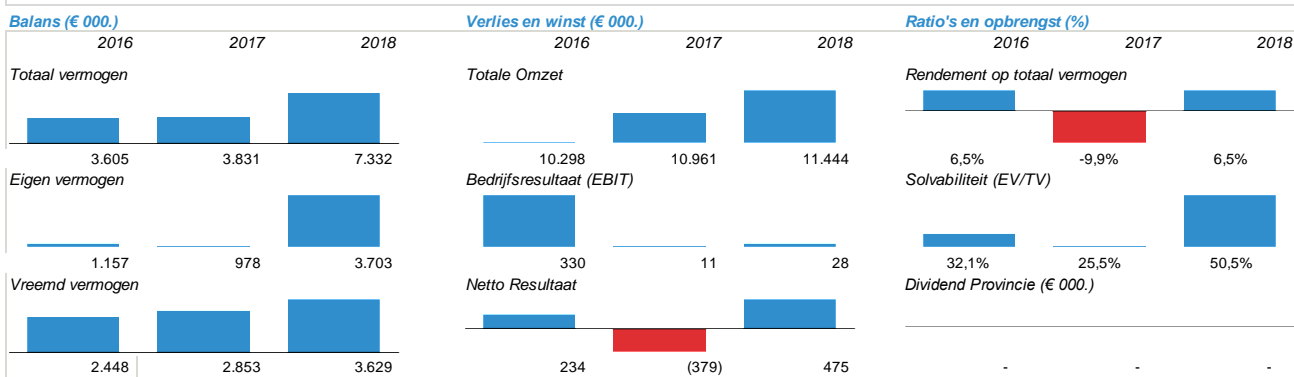
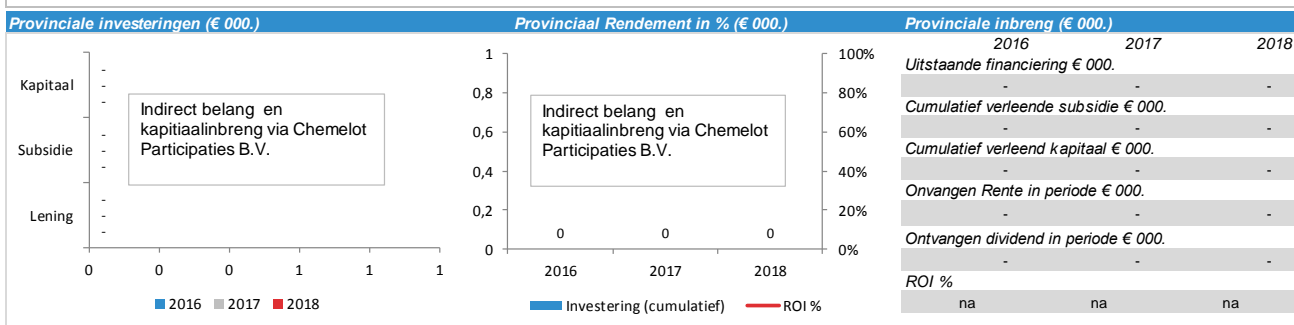
Provinciaal Risico

Het provinciaal risico betreft afwaardering van (een deel van) de boekwaarde van € 25,1 mln., welke is gerelateerd aan de deelneming van Chemelot Participaties B.V. in zowel CRF B.V. als Chemelot Campus B.V. Van het totaal beschikbare krediet van € 46 mln. is 50% als niet revolverend aangemerkt. Momenteel is er geen aanleiding om af te wijken van deze inschatting.

9. Chemelot Campus B.V.

Basis Informatie	
Rechtsvorm:	Besloten Vennootschap
Boekwaarde (€)	n.v.t.
Belang provincie:	33,00%
Zeggenschap provincie:	33,00%
Betrokkenen:	DSM, UM, Provincie Limburg

Doelstelling
De B.V. heeft als doel het stimuleren van open innovatie ten behoeve van kennisbehoud en kennisontwikkeling in de regio Zuid-Limburg, met als doel aansluiting en verbreding van de as onderwijs-onderzoek -business. Hiertoe wordt een campus ecosysteem van kennisinstellingen, research faciliteiten en innovatiecommunities ontwikkeld. Bij het verrichten van haar werkzaamheden zal de vennootschap mede rekening houden met de overige opgerichte Brightlands campussen.

Publiek belang
De campusontwikkeling is een instrument om innovatie te versnellen, waardoor de bestaande werkgelegenheid behouden blijft, nieuwe werkgelegenheid wordt gecreëerd, een betere aansluiting tussen onderwijs en bedrijfsleven ontstaat en de positie van de UM versterkt wordt. Met als uiteindelijke doel het realiseren van een excellent vestigingsklimaat voor Limburg.

Visie en beleidsvoornemen
Het versterken van de economische structuur in Limburg door het aantrekken en creëren van nieuwe soorten van bedrijvigheid en door de verdere ontwikkeling van de maak- en kennisindustrie in de regio. Bij uitwerking Brainport 2020 vormt Chemelot Campus een belangrijke bijdrage om de doelstelling te betrekken op kennis-economie met triple-helix. De Provincie wilt blijven inzetten op de campusontwikkeling.

Aandachtspunten en ontwikkelingen
In mei 2016 is de visie Chemelot 2025 gepresenteerd. Bij verdere doorgroei van de campus zal in 2019 de fysieke begrenzing van de campus bereikt zijn. In het huidige strategisch plan 2017-2020 wordt nadere focus aangebracht in de inhoudelijke positionering: sustainable materials en sustainable processes met een sterke nadruk op verduurzaming en digitalisering. Begin 2017 heeft het college van GS ingestemd met de hoofdlijnen van dit strategisch plan. Verdere ontwikkelingen zijn opgenomen in de voortgangsrapportage grote projecten.

Provinciaal Risico
De onderstaande risico's kunnen er toe leiden dat Chemelot Campus B.V. niet is staat is haar verdienmodellen te realiseren:

- Aantal kenniswerkers blijft achter
- Aantal bedrijven en kennisinstellingen blijft achter
- Onerigheid tussen aandeelhouders
- Concurrentie van vergelijkbare campussen

10. Chemelot Research Facilities B.V.

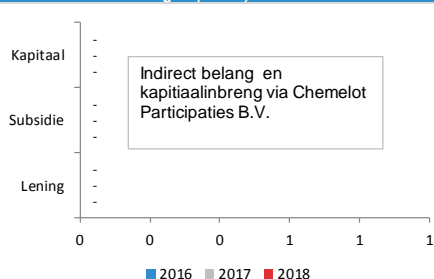
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Besloten Vennootschap
Boekwaarde (€)	n.v.t.
Belang provincie:	100,00%
Zeggenschap provincie:	100,00%
Betrokkenen:	Provincie Limburg

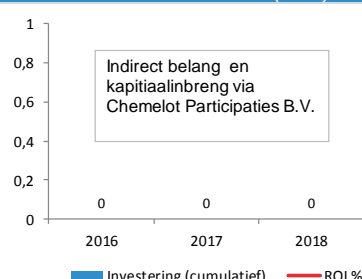
Doelstelling

Inrichten van pilotplants met o.a. groeifaciliteiten voor startende ondernemers en onderzoekers als tussenstap naar grootschalige productie en een productieplant voor het onderzoekscentrum InSciTe, alsmede voor biomedische activiteiten op de campus en in de regio. Hiermee worden significante pilot plant faciliteiten van grote spelers naar Chemelot Campus getrokken.

Provinciale investeringen (€ 000.)

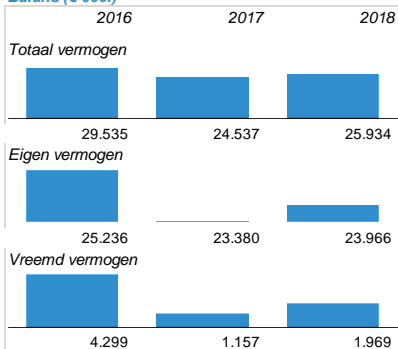
Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

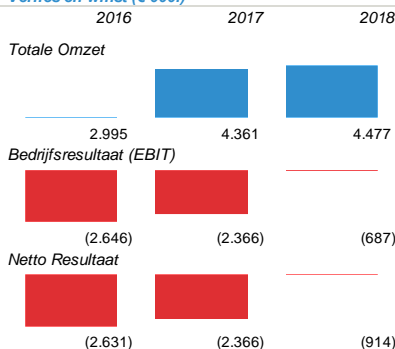
Provinciale inbreng (€ 000.)

	2016	2017	2018
Uitstaande financiering € 000.	-	-	-
Cumulatief verleende subsidie € 000.	-	-	-
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	-	-	-
Ontvangen Rente in periode € 000.	-	-	-
Ontvangen dividend in periode € 000.	-	-	-
ROI %	na	na	na

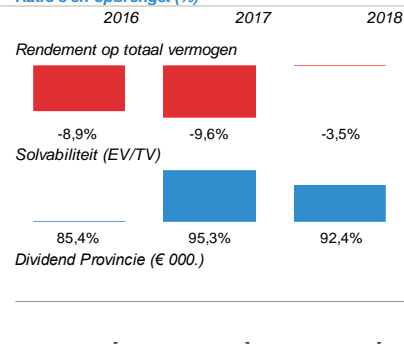
Balans (€ 000.)

Verlies en winst (€ 000.)

Ratio's en opbrengst (%)

Publiek belang

In deze vennootschap zijn de provinciale middelen geplaatst ten behoeve van de Pilot- en Miniplantfaciliteiten op de Chemelot Campus. Omdat CRF geen directe deelneming is van de Provincie, maar van Chemelot Participaties B.V. zijn hier geen bedragen opgenomen bij de Provinciale investering en Provinciaal rendement. Het ontwikkelen van dergelijke onderzoekscentra c.q. proeflabo's op Chemelot Campus geeft een sterke impuls aan de verdere ontwikkeling van de campus en is een belangrijke factor in de opwaardering van de propositie van de campus voor nieuwe innoverende bedrijven.

Visie en beleidsvoornemen

Het project Pilot- en Miniplants maakt deel uit van de "Businesscases Structuurversterkende Projecten" waarmee PS d.d. 7 februari 2014 hebben ingestemd. Middels het inrichten van een pilotplant met o.a. groeifaciliteiten voor startende onderzoekers als tussenstap naar grootschalige productie en een productieplant voor het onderzoekscentrum InSciTe, alsmede een voor biomedische activiteiten op de campus en regio beoogt de Provincie significante pilot plant faciliteiten naar de Chemelot campus te trekken.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

Chemelot Research Facilities B.V. is eind 2014 gestart met haar activiteiten en heeft daarbij in december 2014 een eerste afroep van € 10 mln. van het beschikbaar gestelde totaalkrediet van € 46 mln. opgevraagd. In de jaren 2015 t/m 2018 hebben aanvullende agiostortingen plaatsgevonden ten bedrage van € 22,7 mln. In 2019 is een interimdividend uitgekeerd aan Chemelot Participaties B.V. van € 624.000. Dit staat het uitgangspunt dat op basis van de huidige prognoses de verwachting gehandhaafd blijft dat 50% van het totale krediet, zijnde € 23 mln., als revolverend kan blijven aangemerkt.

Provinciaal Risico

Provinciaal risico betreft het niet realiseren van de rendementseis op het verstrekte eigen vermogen, alsmede het afwaarderen van de boekwaarde, verantwoord binnen Chemelot Participaties B.V., als gevolg van achterblijvende financiële resultaten van de Pilot- en Miniplant faciliteiten. De huidige prognoses geven momenteel geen aanleiding om hierop actie te ondernemen.

11. Chemelot Scientific Participations B.V.

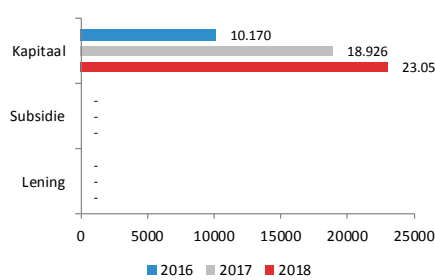
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Besloten Vennootschap
Boekwaarde (€)	€ 1
Belang provincie:	100,00%
Zeggenschap provincie:	100,00%
Betrokkenen:	Provincie Limburg

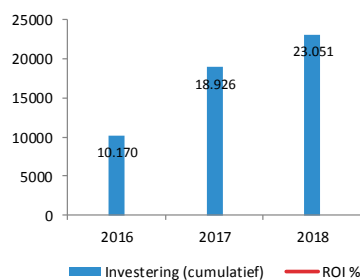
Doelstelling

In deze vennootschap worden de provinciale middelen (middels agiostortingen) ten behoeve van de kennisinstututen Stichting InSciTe en Brightlands Materials Center (BMC) geplaatst. Vanuit deze vennootschap worden door de directie projectvoorstellen beoordeeld, toegekend en bewaakt.

Provinciale investeringen (€ 000.)

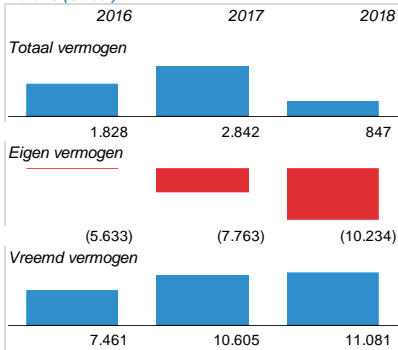
Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

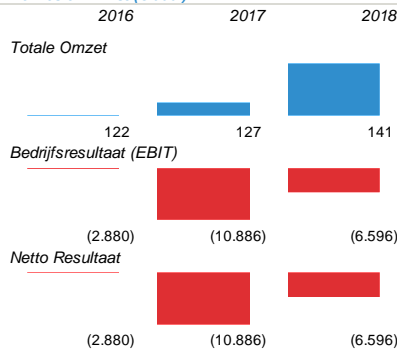
Provinciale inbreng (€ 000.)

	2016	2017	2018
Uitstaande financiering € 000.	-	-	-
Cumulatief verleende subsidie € 000.	-	-	-
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	10.170	18.926	23.051
Ontvangen Rente in periode € 000.	-	-	-
Ontvangen dividend in periode € 000.	-	-	-
ROI %	0%	0%	0%

Balans (€ 000.)

Verlies en winst (€ 000.)

Ratio's en opbrengst (%)

	2016	2017	2018
Rendement op totaal vermogen	-157,5%	-383,1%	-778,8%
Solvabiliteit (EV/TV)	-308,1%	-273,2%	-1208,3%
Dividend Provincie (€ 000.)	-	-	-

Publiek belang

Het ontwikkelen van onderzoekscentra is van fundamenteel belang voor de verdere ontwikkeling van Campus Chemelot. De onderzoekscentra fungeren als fysiek aanwezige publiek-private samenwerkingen en vormen de lijm tussen de bedrijven en academische instellingen op de Campus. Deze centra zijn een belangrijk element in het open innovatie ecosysteem en hebben een sterke magneetfunctie op bedrijven en kenniswerkers om zich te vestigen op de Campus.

Visie en beleidsvoornemen

De participatie in de kennisinstututen Institute for Science & Technology (onderzoeks instituut InSciTe) en Brightlands Materials Centre (BMC) maken deel uit van de Businesscases Structuurversterkende Projecten waarmee PS d.d. 7 februari 2014 hebben ingestemd. CSP B.V. vervult vanuit een governance perspectief een belangrijke rol in de realisatie van deze projecten.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

Het gerapporteerde verlies en daaruit voortvloeiend negatief eigen vermogen vindt zijn grondslag in de via CSP B.V. verstrekte bijdrage aan InSciTe en Brightlands Materials Centre. Voor InSciTe hebben uw Staten een totaalbijdrage van € 30 mln. toegezegd. Ultimo 2018 is 14,1 mln. gecommiteerd voor projecten uit te voeren binnen InSciTe. Deze kapitaalstortingen zijn voorzichtigheidshalve volledig afgeschreven. In 2016 heeft een evaluatie van InSciTe plaatsgevonden. Op basis daarvan is het 2e deel van het financieringspakket van € 30 mln. beschikbaar gesteld. Voor BMC hebben uw Staten in totaal € 15 mln. ter beschikking gesteld, waarvan ultimo 2018 € 8,9 mln. is afgeroepen.

Provinciaal Risico

Bijdragen voor CSP B.V. ten behoeve van InSciTe en BMC zijn door uw Staten als niet-revolverend aangemerkt. Er is dus geen provinciaal risico voor een mogelijke afwaardering ten aanzien van de boekwaarde van de deelneming. Hoewel de totale bijdrage van de beide projecten middels een aandelenstorting c.q. inbreng van agio bij CSP B.V. wordt ingebracht, is op het einde van het boekjaar de boekwaarde bijgesteld naar € 1.

12. Enabling Technologies B.V.

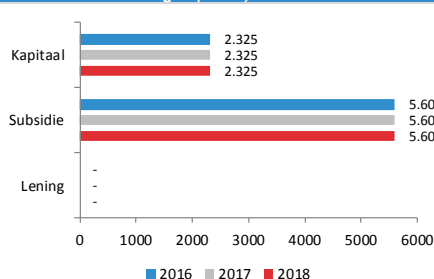
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Besloten Vennootschap
Boekwaarde (€)	€ 2.325.000
Belang provincie:	33,33%
Zeggenschap provincie:	33,33%
Betrokkenen:	Provincie Limburg, DSM, Maastricht UMC

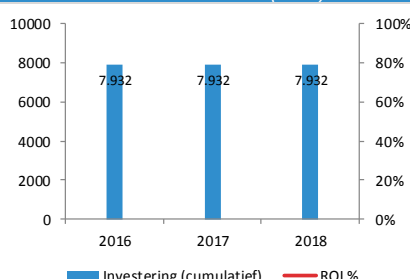
Doelstelling

Het faciliteren van een voor een campus randvoorwaardelijke R&D infrastructuur door kostenneutraal geavanceerde analyse apparatuur voor Chemische stoffen en humane cellen ter beschikking te stellen.

Provinciale investeringen (€ 000.)

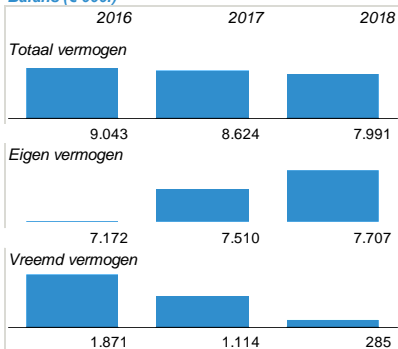
Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

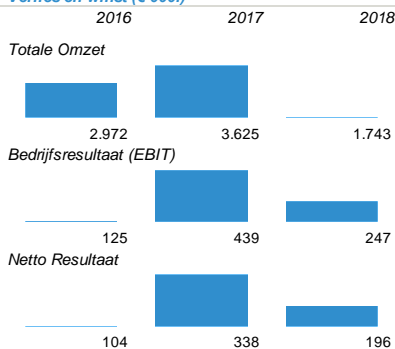
Provinciale inbreng (€ 000.)

	2016	2017	2018
Uitstaande financiering € 000.	-	-	-
Cumulatief verleende subsidie € 000.	5.607	5.607	5.607
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	2.325	2.325	2.325
Ontvangen Rente in periode € 000.	-	-	-
Ontvangen dividend in periode € 000.	-	-	-
ROI %	0%	0%	0%

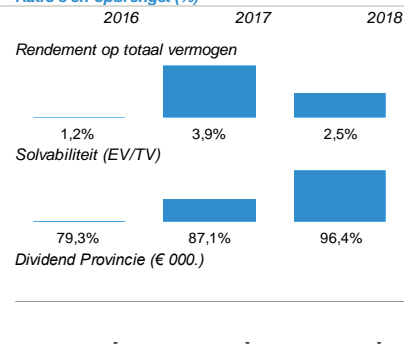
Balans (€ 000.)

Verlies en winst (€ 000.)

Ratio's en opbrengst (%)

Publiek belang

Het mede sturing geven aan de ontwikkelingen van de Campus Chemelot en de Maastricht Health Campus en verbinding van deze 2 campussen. Door het toegankelijk maken van geavanceerde apparatuur ondersteunt Enabling Technologies B.V. realisatie van de campusdoelstellingen door het vervullen van een essentiële randvoorwaarde.

Visie en beleidsvoornemen

De Provincie Limburg heeft als doelstelling het ontwikkelen van de kennisbasis, het ondersteunen van start ups en MKB en het stimuleren van de groei van kenniswerkers. Het financieel steunen van dit initiatief draagt bij aan het realiseren van deze doelstelling. Het initiatief moet leiden tot een groei van 100 fte kenniswerkers additioneel in de regio in de 1e 10 jaar van Enabling Technologies B.V. De Provincie Limburg heeft het doel na 10 jaar uit Enabling Technologies B.V. te stappen zodat de markt verder haar werking kan hebben.

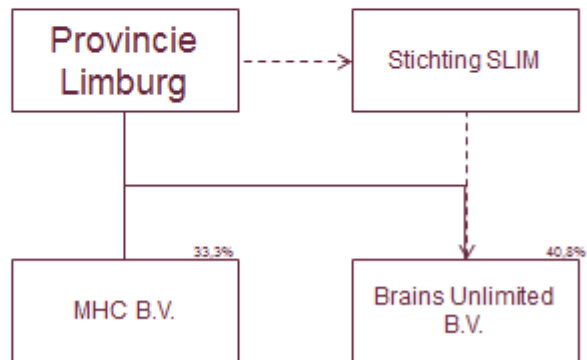
Aandachtspunten en ontwikkelingen

Het operationeel bedrijfsresultaat van de vennootschap over 2018 is positief (+247k€), en dat is lager dan voorgaand boekjaar waarin hogere omzetten werden gerealiseerd en substantiele subsidies werden binnengehaald.

Provinciaal Risico

Provinciaal risico betreft het afwaarderen van de boekwaarde van € 2.325.000 vanuit een financieel perspectief. Daarnaast bestaat het risico dat de gestelde doelen niet behaald worden binnen de termijn van 10 jaar.

Brightlands Maastricht Health Campus

*Belang Brains betreft boekjaar 2018. In 2019 is dit belang afgestoten.

13. Brightlands Maastricht Health Campus B.V.

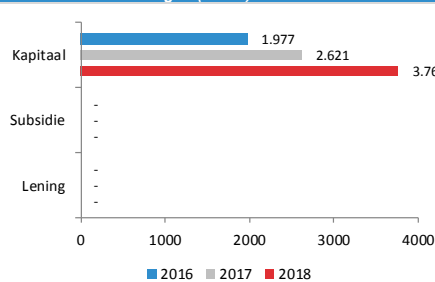
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Besloten Vennootschap
Boekwaarde (€)	€ 1.520.853
Belang provincie:	33,30%
Zeggenschap provincie:	33,30%
Betrokkenen:	Provincie Limburg, MUMC Holding B.V.

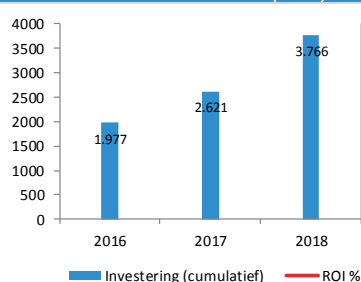
Doelstelling

Brightlands MHC BV fungeert als een facilitator tussen de partijen binnen de Maastricht Health Campus met als doel het realiseren van een internationaal gerespecteerde en gespecialiseerde valorisatiecampus, waar bedrijvigheid wordt ontwikkeld vanuit medisch en gezondheidswetenschappelijk onderzoek.

Provinciale investeringen (€ 000.)

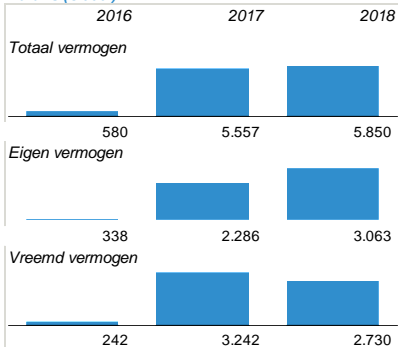
Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

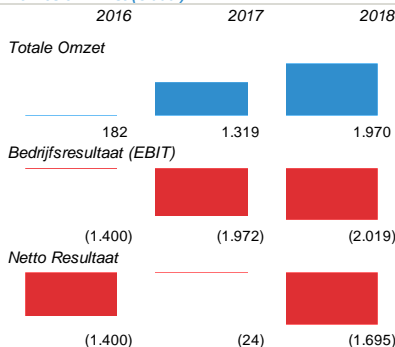
Provinciale inbreng (€ 000.)

	2016	2017	2018
Uitstaande financiering € 000.	-	-	-
Cumulatief verleende subsidie € 000.	-	-	-
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	1.977	2.621	3.766
Onvangen Rente in periode € 000.	-	-	-
Onvangen dividend in periode € 000.	-	-	-
ROI %	0%	0%	0%

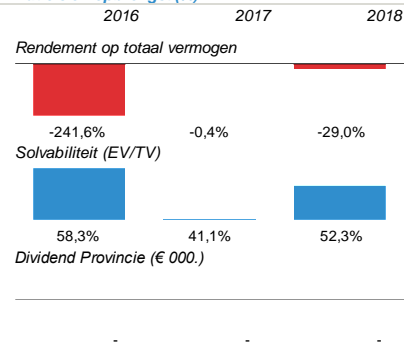
Balans (€ 000.)

Verlies en winst (€ 000.)

Ratio's en opbrengst (%)

Publiek belang

Provincie Limburg wilt een bijdrage leveren aan het realiseren van werkgelegenheid en het versterken van het Limburgse vestigingsklimaat en de Limburgse concurrentiekracht. Brightlands MHC BV bevordert en stimuleert de campusontwikkeling met als uiteindelijk doel realiseren van werkgelegenheid en een sterke economie.

Visie en beleidsvoornemen

Brightlands MHC BV fungeert als een facilitator tussen de partijen binnen de Maastricht Health Campus met als uiteindelijk doel het realiseren van additionele arbeidsplaatsen door middel van aantrekken van bedrijven (acquisitie), tot waarde brengen van R&D resultaten (valorisatie) en realiseren van 40 spin-off bedrijven in 10 jaar. Brightlands MHC BV moet toegroeien naar de positie van sterk element in het Brightlands-concept.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

Brightlands Maastricht Health Campus heeft haar targets zijn reeds behaald (en overschreden). In 2018 is het aantal bedrijven per saldo met 23 gegroeid tot 126 bedrijven. Het aantal arbeidsplaatsen op de campus is in de afgelopen vijf jaar met maar liefst 1.417 gegroeid naar 9.553, een groei van 17%. Daarnaast zijn in 2018 16 patenten gefileed, zijn 12 nieuwe licentie contracten afgesloten voor de commercialisatie van UM/MUMC+ patenten en 7 spin-offs opgericht. Ten slotte is in 2018 zo'n €15 miljoen geïnvesteerd in 10 bedrijven. Verder wordt in het verslag aangegeven dat een nieuw "laboratorium-gebouw" noodzakelijk is voor de taak van de campus als incubator voor life sciences bedrijven. De centrale opdracht voor de komende jaren is te koersen op een "self supporting" organisatie per 2023.

Provinciaal Risico

Financiële en inhoudelijke risico's zijn: Het niet realiseren van additionele arbeidsplaatsen en spin off s; Geen bijdrage kunnen leveren aan versterking van het Limburgse vestigingsklimaat en concurrentiekracht;

14. Brains Unlimited B.V.

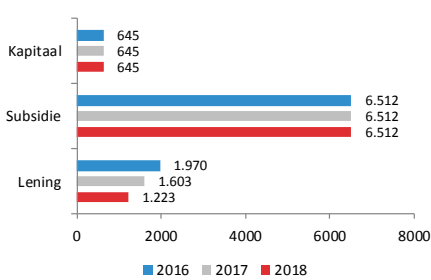
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Besloten Vennootschap
Boekwaarde (€)	€ -
Belang provincie:	40,85%
Zeggenschap provincie:	40,85%
Betrokkenen:	Provincie Limburg en Maastricht University Holding B.V.

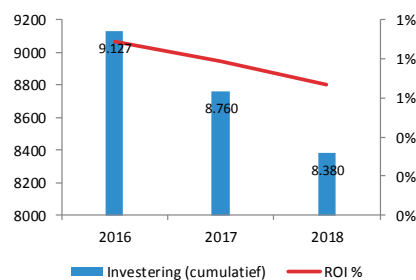
Doelstelling

Brains Unlimited B.V. heeft tot doel de MRI faciliteit te exploiteren en kennisintensieve Life Sciences bedrijvigheid in Limburg te stimuleren middels o.a. het aantrekken van industrieel onderzoek; het aantrekken van wetenschappelijk onderzoek; het enthousiasmeren van onderzoekers tot marktgedreven onderzoek; het ondersteunen, initiëren en uitvoeren van projecten gericht op het gebruik van de scanner faciliteiten en het opzetten van onderwijs direct gelieerd aan het gebruik van de scanner faciliteiten.

Provinciale investeringen (€ 000.)

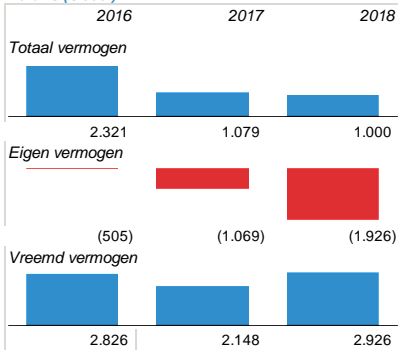
Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

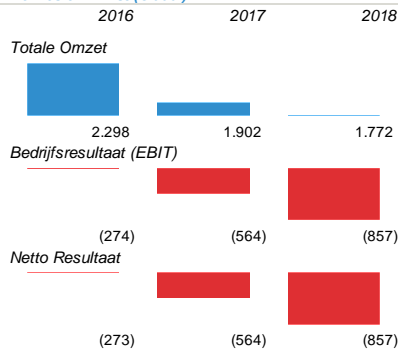
Provinciale inbreng (€ 000.)

	2016	2017	2018
Uitstaande financiering € 000.			
1.970	1.603	1.223	
Cumulatief verleende subsidie € 000.			
6.512	6.512	6.512	
Cumulatief verleend kapitaal € 000.			
645	645	645	
Ontvangen Rente in periode € 000.			
81	69	56	
Ontvangen dividend in periode € 000.			
-	-	-	
ROI %			
1%	1%	1%	

Balans (€ 000.)

Verlies en winst (€ 000.)

Ratio's en opbrengst (%)

	2016	2017	2018
Rendement op totaal vermogen	-11,8%	-52,2%	-85,7%
Solvabiliteit (EV/TV)	-21,8%	-99,0%	-192,5%
Dividend Provincie (€ 000.)	-	-	-

Publiek belang

Het versterken van de economische structuur in Limburg door het aantrekken en creëren van nieuwe soorten van bedrijvigheid en voor de verdere ontwikkeling van de life science industrie in de regio. De provinciale rol als publieke partij is nu overbodig, omdat er nu sprake is van twee (semi) publieke aandeelhouders UM en azM (naast de provincie) die via hun rol als aandeelhouder ook via afname van scanneruren de exploitatie positief kunnen beïnvloeden. Deze rol is met name voor azM recent contractueel ingevuld, waardoor het vervreemden van de aandelen aan de orde is.

Visie en beleidsvoornemen

Provincie Limburg heeft met de andere participanten overeenstemming bereikt om (op termijn) terug te treden als aandeelhouder. De intentie is om de aandelen (40,9%) die de provincie in Scannexus heeft aan aan de zittende aandeelhouders UM en azM aan te bieden.

Deze aandelen zijn reeds voorzichtigheidshalve afgewaardeerd naar nul (PS zomer 2018). Het overdragen van de aandelen is reeds door de provincie in de AVA van 28 juni 2018 (GS 26 juni 2018) aangekondigd waarbij is aangegeven dat de vorm en timing nader uitgewerkt zouden worden. Ook is in de programmabegroting 2019 naar PS gecommuniceerd over dit beleidsvoornemen om (op termijn) terug te treden als aandeelhouder. PS heeft in haar vergadering van 21 juni 2019 geen wensen en bedenkingen hierover kenbaar gemaakt

Aandachtspunten en ontwikkelingen

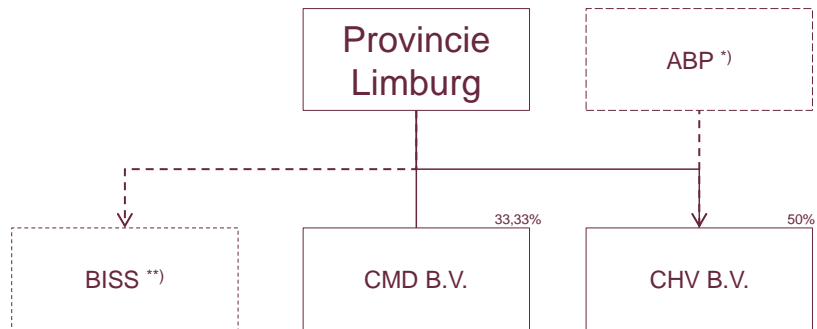
Gelet op het negatieve eigen vermogen van de onderneming, zullen de aandelen "om niet" worden conform statuten aangeboden aan de zittende aandeelhouders. De continuïteit van de onderneming wordt gewaarborgd doordat de onderneming haar schulden kan herfinancieren en AzM aanvullende omzetgaranties heeft afgegeven. De uittreding en formele notariële overdracht van de aandelen van de Provincie zal in 2019 worden geëffectueerd. De lening is in mei 2019 volledig afgelost.

Provinciaal Risico

Als de vier grootste risico's worden onderkend: Verhuur scanneruren ontoereikend; masteropleidingen (Onvoldoende studenten en opbrengsten); kosten staf (kosten ivm het in bedrijf nemen nieuwe technologie); stop-loss risico (wat te doen wanneer de verwachte revenuen niet gehaald worden) beperking van de risico's van het project zijn gewaarborgd door een aantal maatregelen en gemaakte afspraken tussen de belanghebbende partijen. Het risico bedraagt € 645.000, zijnde de boekwaarde van de deelneming. Daarnaast via stichting Sluim het debiteurenrisico ten aanzien van de uitstaande financiering.

Brightlands Smart Services Campus

*) ABP is eigenaar van het gebouw

**) Dit betreft geen verbonden partij

15. Campus Heerlen Huisvesting B.V.

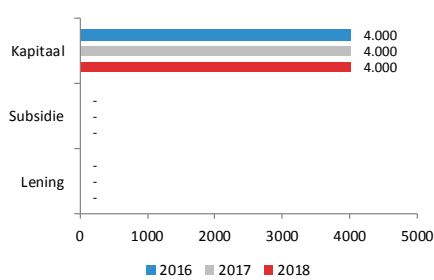
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Besloten Vennootschap
Boekwaarde (€)	€ 2.244.377
Belang provincie:	50,00%
Zeggenschap provincie:	50,00%
Betrokkenen:	Provincie Limburg en APG Deelnemingen N.V.

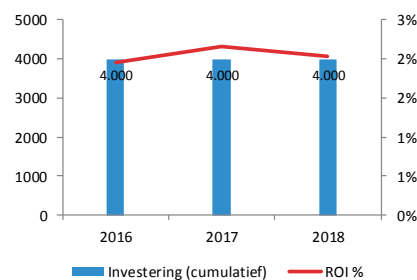
Doelstelling

Het primaire doel van CHV BV is het behalen van een volledige en rendabele bezetting van het Campusgebouw (17.903 m²) door onderhuurders, binnen een zo kort mogelijke periode na oprichting van CHV BV (31 juli 2015) in overeenstemming met de businesscase CHV.

Provinciale investeringen (€ 000.)

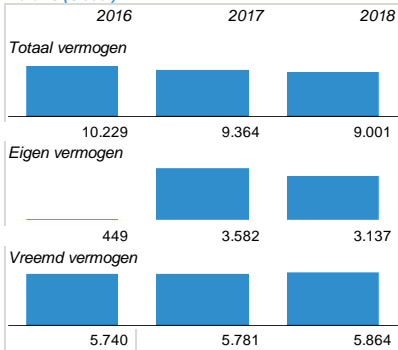
Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

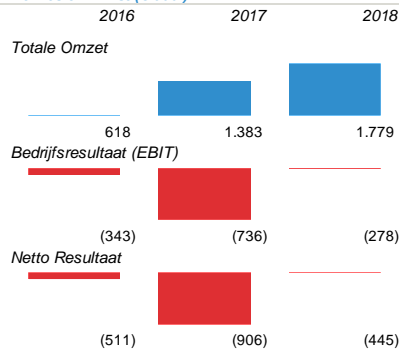
Provinciale inbreng (€ 000.)

	2016	2017	2018
Uitstaande financiering € 000.	-	-	-
Cumulatief verleende subsidie € 000.	-	-	-
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	4.000	4.000	4.000
Ontvangen Rente in periode € 000.	78	86	82
Ontvangen dividend in periode € 000.	-	-	-
ROI %	2%	2%	2%

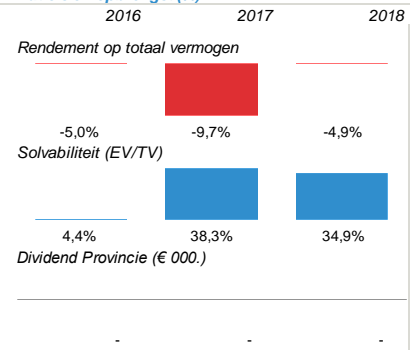
Balans (€ 000.)

Verlies en winst (€ 000.)

Ratio's en opbrengst (%)

Publiek belang

CHV BV is een van de drie pijlers van de Smart Services Campus, naast het instituut BISS en CMD BV. De pijlers zijn onlosmakelijk onderling met elkaar verbonden. De ontwikkeling van een Smart Services Campus zorgt voor een versnelling en versterking van de regionale economische structuur en voor binding van talent aan de regio.

Visie en beleidsvoornemen

De BV is medio 2015 opgericht met het oog op provinciale betrokkenheid, samen met de andere founding fathers (t.w. APG en UM), gedurende 10 jaar. De Smart Service Campus zal 2.000 à 2.500 nieuwe arbeidsplaatsen opleveren en er zullen 1.600 studenten studeren. Dat zijn de doelstellingen voor 2025. Per 1/1/19 waren er 446 arbeidsplaatsen en 672 studenten actief.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

De huisvestingslasten worden met de huidige bezetting nog niet gecompenseerd door de opbrengst uit de onderverhuur. Met name de invulling en verhuur van de 2 resterende businessvoeren zijn noodzakelijk om tot een sluitende vastgoedexploitatie te komen. Begin 2019 bedroeg de bezettingsgraad 66,4%. Op dit moment tekent zich het beeld af dat met name de business voeren moeilijk kunnen concurreren in de Heerlense markt. In 2018 zijn o.a. investeringen in de signing gepleegd om de zichtbaarheid en vindbaarheid te vergroten.

Provinciaal Risico

Het risico vanuit financieel perspectief is voornamelijk gelegen in het werven van voldoende bewoners (huurders) en deelnemers om een sluitende businesscase te houden. Dan loopt de Provincie het risico de boekwaarde te moeten afwaarderen.

16. Campus Heerlen Management Development B.V.

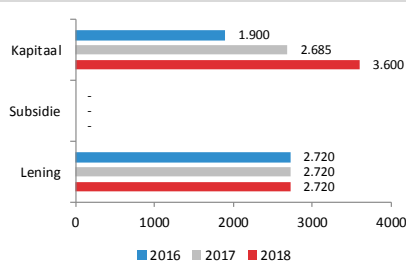
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Besloten Vennootschap
Boekwaarde (€)	€ -
Belang provincie:	33,33%
Zeggenschap provincie:	33,00%
Betrokkenen:	Provincie Limburg, Maastricht University Holding B.V. en APG Deelnemingen N.V.

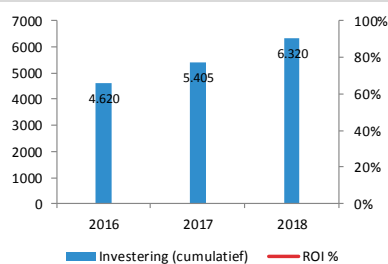
Doelstelling

Leiding over de samenwerking binnen de Brightlands Smart Services Campus en de verdere bevordering van de ontwikkeling daarvan.

Provinciale investeringen (€ 000.)

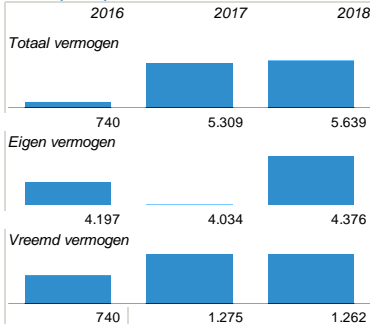
Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

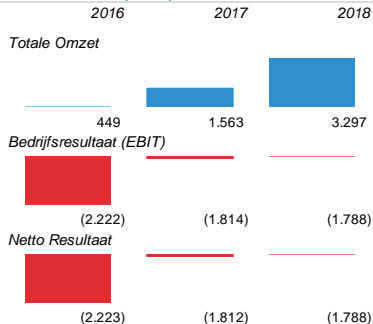
Provinciale inbreng (€ 000.)

	2016	2017	2018
Uitstaande financiering € 000.	2.720	2.720	2.720
Cumulatief verleende subsidie € 000.	-	-	-
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	1.900	2.685	3.600
Onvangen Rente in periode € 000.	-	-	-
Onvangen dividend in periode € 000.	-	-	-
ROI %	0%	0%	0%

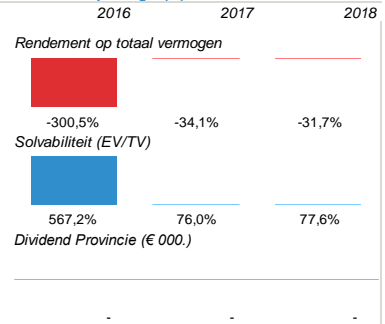
Balans (€ 000.)

Verlies en winst (€ 000.)

Ratio's en opbrengst (%)

Publiek belang

CMD BV is een van de drie pijlers van de Brightlands Smart Services Campus, naast het instituut BISS en CHV BV. De pijlers zijn onlosmakelijk onderling met elkaar verbonden. De ontwikkeling van een Smart Services Campus zorgt voor een versnelling en versterking van de regionale economische structuur en voor binding van talent aan de regio.

Visie en beleidsvoornemen

Het project Brightlands Smart Services Campus Heerlen beoogt de realisatie van een campus met internationale allure op het gebied van smart services. 'Smart services' zijn slimme product- en dienstinnovaties die als gevolg van het effectief en innovatief gebruik van informatie en data een bron zijn van economische meerwaarde voor organisaties en hun klanten.

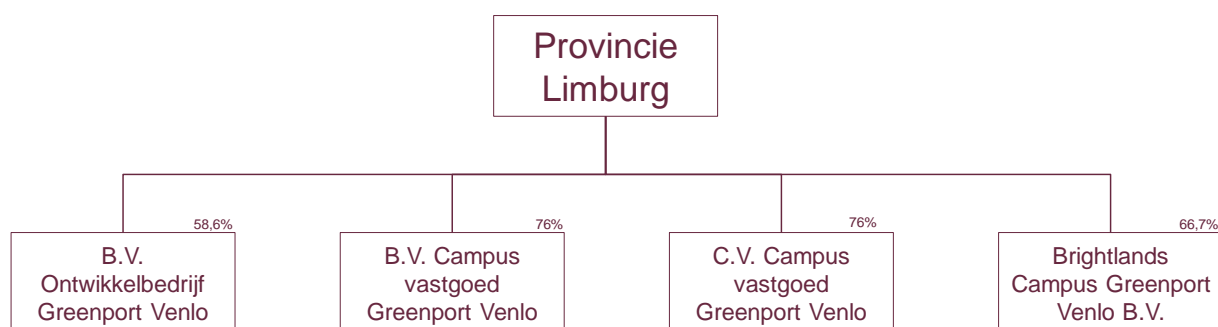
Aandachtspunten en ontwikkelingen

Na de goedkeuring van businessplan 2.0 en bijbehorende organisatorische versterking is verder gewerkt aan de campus ontwikkeling. Middels verdere groei van het aantal deelnemers, mede door versterking van de content via programma's naar voorbeeld van Techruption, wordt beoogd uit te groeien naar een zelfvoorzienende campus organisatie. Belangrijke ontwikkeling in 2018 is het beëindigen van BISS in haar huidige vorm. De individuele kennis-as partners blijven betrokken en hebben inmiddels hun eigen plannen gepresenteerd. Nieuwe besluitvorming inzake financiering van de verdere ontwikkeling is eind 2019 voorzien.

Provinciaal Risico

Het risico vanuit financieel perspectief is voornamelijk gelegen in het werven van voldoende campusdeelnemers om een sluitende businesscase te houden. Dit loopt momenteel achter ten opzichte van de planning. Daarmee loopt de Provincie het risico de boekwaarde te moeten afwaarderen. Daarnaast vergen de verschillende innovatieprogramma's separate financiering.

Brightlands Greenport Venlo

17. Greenport Venlo Campus Vastgoed B.V.

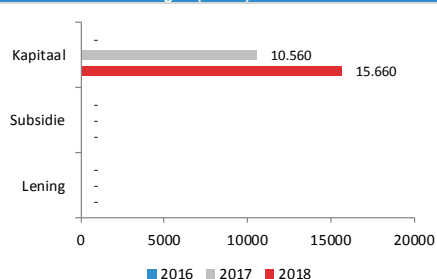
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Besloten Vennootschap
Boekwaarde (€)	€ 12.160.307
Belang provincie:	76,00%
Zeggenschap provincie:	76,00%
Betrokkenen:	Provincie Limburg, Gemeente Venlo

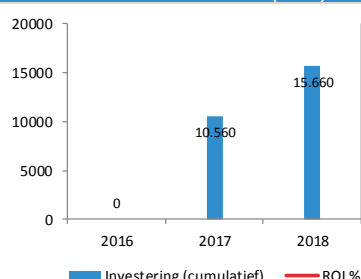
Doelstelling

Het exploiteren en ontwikkelen van de innovatoren, villa flora en omliggende campus gronden. Daarnaast treedt de B.V. Campus Vastgoed Greenport Venlo op als beherend vennoot van de C.V. Greenport Venlo Campus Vastgoed.

Provinciale investeringen (€ 000.)

Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

Provinciale inbreng (€ 000.)

	2016	2017	2018
Uitstaande financiering € 000.	-	-	-
Cumulatief verleende subsidie € 000.	-	-	-
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	-	10.560	15.660
Ontvangen Rente in periode € 000.	-	-	-
Ontvangen dividend in periode € 000.	-	-	-
ROI %	na	0%	0%

Balans (€ 000.)

	2016	2017	2018
Totaal vermogen	n.b	21.934	27.605
Eigen vermogen	n.b	14.541	18.006
Vreemd vermogen	-	7.392	9.599

Verlies en winst (€ 000.)

	2016	2017	2018
Totale Omzet	-	1.438	1.959
Bedrijfsresultaat (EBIT)	-	(1.666)	(2.152)
Netto Resultaat	n.b	(1.529)	(2.135)

Ratio's en opbrengst (%)

	2016	2017	2018
Rendement op totaal vermogen	n.b	-7,0%	-7,7%
Solvabiliteit (EV/TV)	n.b	66,3%	65,2%
Dividend Provincie (€ 000.)	-	-	-

Publiek belang

Greenport Venlo staat voor een kansrijke economische structuur en duurzame ontwikkeling van de regio Noord-Limburg. De Provincie Limburg en de gemeenten Horst aan de Maas, Venray en Venlo hebben de ambitie om het Klavertje 4-gebied te ontwikkelen tot een goed ontsloten (fysiek) werklandschap met een hoge (ruimtelijke) kwaliteit. Daarbij is ervoor gekozen om het gebied te ontwikkelen onder de regie van één gebiedsautoriteit.

Visie en beleidsvoornemen

PS hebben bij besluit d.d. 31 oktober 2014 ingestemd met de in het Plan van aanpak programma Greenport Venlo vervatte ambitie om te komen tot een aantrekkelijk en wervend kennislandschap waaronder begrepen de koers inzake de vervechting van DCGV en TPN (en Venlo Greenpark) en de inrichting van één uitvoeringsorganisatie. Dit is gerealiseerd per 1 februari 2017 met de formele oprichting van B.V. Ontwikkelderijf Greenport Venlo en de B.V./C.V. Campus Vastgoed Greenport Venlo. In de B.V. Campus Vastgoed Greenport Venlo zijn het vastgoed en de omliggende campusgronden ingebracht.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

Bij de voorjaarsnota 2018 en separaat in de vergadering van PS december 2018 zijn additionele middelen ter beschikking gesteld ten behoeve van de langjarige financiering van de campus ontwikkeling. Het betrof een kapitaal bijdrage van € 6,8 mln. (niet rendabel) en een financiering van € 4 mln. Momenteel worden de plannen voor het in eigen beheer bouwen en exploiteren van een 3e campus gebouw voorbereid. Aanleiding hiervoor is de hoge bezettingsgraad van de villa flora en de innovatoren.

Provinciaal Risico

De Provincie Limburg loopt het risico (een deel van) de boekwaarde van de deelneming te moeten afwaarderen, ingevolge achterblijven huuropbrengsten, waardevermindering van het vastgoed of een achterblijvende exploitatie van de campusgronden.

18. Greenport Venlo Campus Vastgoed C.V.

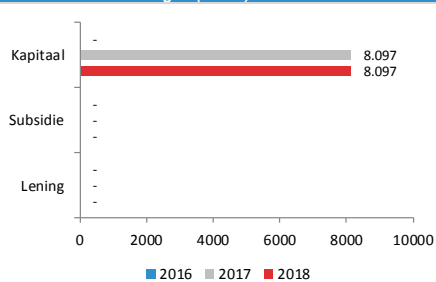
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Commanditaire Venootschap
Boekwaarde (€)	€ 8.096.693
Belang provincie:	76,00%
Zeggenschap provincie:	76,00%
Betrokkenen:	Provincie Limburg, Gemeente Venlo

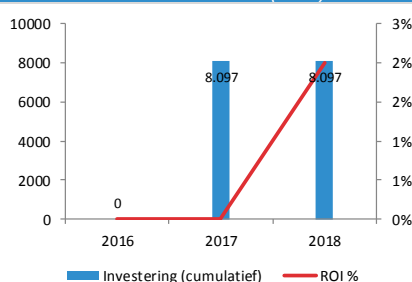
Doelstelling

De innovatoren is ondergebracht in de C.V. Campus Vastgoed Greenport Venlo. De beheertaken worden uitgevoerd door de B.V. Campus Vastgoed Greenport Venlo

Provinciale investeringen (€ 000.)

Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

Provinciale inbreng (€ 000.)

	2016	2017	2018
Uitstaande financiering € 000.	-	-	-
Cumulatief verleende subsidie € 000.	-	-	-
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	-	8.097	8.097
Ontvangen Rente in periode € 000.	-	-	-
Ontvangen dividend in periode € 000.	-	-	162
ROI %	na	0%	2%

Balans (€ 000.)

	2016	2017	2018
Totaal vermogen	n.b.	8.560	9.319
Eigen vermogen	n.b.	8.324	9.075
Vreemd vermogen	-	236	244

Verlies en winst (€ 000.)

	2016	2017	2018
Totale Omzet	-	252	178
Bedrijfsresultaat (EBIT)	-	(2.118)	964
Netto Resultaat	n.b.	(2.118)	964

Ratio's en opbrengst (%)

	2016	2017	2018
Rendement op totaal vermogen	n.b.	-24,7%	10,3%
Solvabiliteit (EV/TV)	n.b.	97,2%	97,4%
Dividend Provincie (€ 000.)	-	-	162

Publiek belang

Greenport Venlo staat voor een kansrijke economische structuur en duurzame ontwikkeling van de regio Noord-Limburg. De Provincie Limburg en de gemeenten Horst aan de Maas, Venray en Venlo hebben de ambitie om het Klavertje 4-gebied te ontwikkelen tot een goed ontsloten (fysiek) werklandschap met een hoge (ruimtelijke) kwaliteit. Daarbij is ervoor gekozen om het gebied te ontwikkelen onder de regie van één gebiedsautoriteit.

Visie en beleidsvoornemen

PS hebben bij besluit d.d. 31 oktober 2014 ingestemd met de in het Plan van aanpak programma Greenport Venlo vervatte ambitie om te komen tot een aantrekkelijk en wervend kennislandschap waaronder begrepen de koers inzake de vervechting van DCGV en TPN (en Venlo Greenpark) en de inrichting van één uitvoeringsorganisatie. Dit is gerealiseerd per 1 februari 2017 met de formele oprichting van B.V. Ontwikkelbedrijf Greenport Venlo en de B.V./C.V. Campus Vastgoed Greenport Venlo. In de C.V. is de innovatoren ondergebracht.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

Als onderdeel van de algehele structurering is de innovatoren ondergebracht in de Greenport Venlo Campus Vastgoed C.V., waarbij de operationele activiteiten middels een masterlease overeenkomst belegd zijn bij Greenport Venlo Campus Vastgoed B.V.. De financiële stromen zijn daarmee beperkt tot een vaste huursom en de waardeverandering van het vastgoed. De deelneming keert een dividend van ca. 2% op het geïnvesteerd vermogen, ook in 2018. Door de hogere bezetting van de innovatoren is een waardestijging gerealiseerd in 2018.

Provinciaal Risico

De Provincie Limburg loopt het risico (een deel van) de boekwaarde van de deelneming te moeten afwaarderen, ingevolge waardevermindering van het vastgoed.

19. Greenport Venlo Ontwikkelbedrijf B.V.

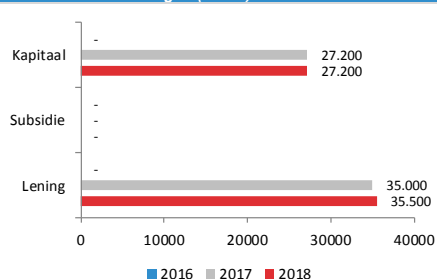
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Besloten Vennootschap
Boekwaarde (€)	€ 27.200.000
Belang provincie:	58,60%
Zeggenschap provincie:	58,60%
Betrokkenen:	Provincie Limburg, Horst a/d Maas, Venlo, Venray

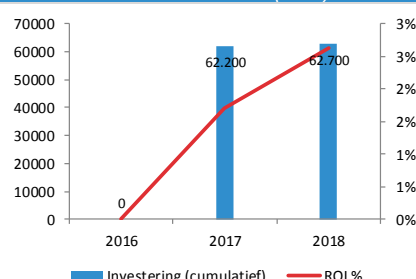
Doelstelling

Op 31 oktober 2014 hebben Provinciale Staten ingestemd met de in het Plan van Aanpak Programma greenport Venlo vervatte koers en acties. Een van de onderdelen van het Plan van aanpak is de programmajijn werklandschap. Deze heeft als doel het realiseren van een goed geoutilleerd werklandschap met concurrerende grondprijzen vanuit één gebiedsautoriteit. De B.V. ontwikkelbedrijf greenport Venlo is hiertoe opgericht.

Provinciale investeringen (€ 000.)

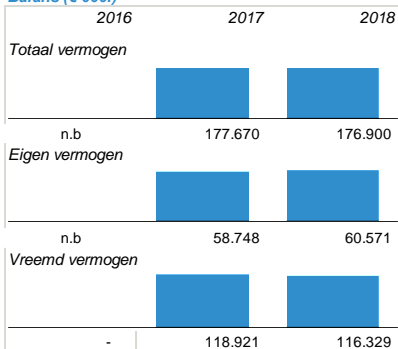
Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

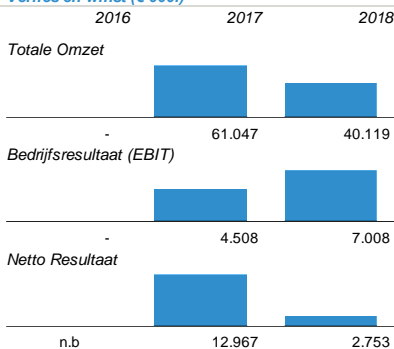
Provinciale inbreng (€ 000.)

	2016	2017	2018
Uitstaande financiering € 000.	-	35.000	35.500
Cumulatief verleend subsidie € 000.	-	-	-
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	-	27.200	27.200
Ontvangen Rente in periode € 000.	-	1.063	1.103
Ontvangen dividend in periode € 000.	-	-	544
ROI %	na	2%	3%

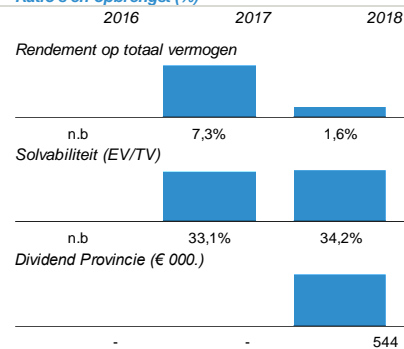
Balans (€ 000.)

Verlies en winst (€ 000.)

Ratio's en opbrengst (%)

Publiek belang

Greenport Venlo staat voor een kansrijke economische structuur en duurzame ontwikkeling van de regio Noord-Limburg. De Provincie Limburg en de gemeenten Horst aan de Maas, Venray en Venlo hebben de ambitie om het Klavertje 4-gebied te ontwikkelen tot een goed ontsloten (fysiek) werklandschap met een hoge (ruimtelijke) kwaliteit. Daarbij is ervoor gekozen om het gebied te ontwikkelen onder de regie van één gebiedsautoriteit.

Visie en beleidsvoornemen

PS hebben bij besluit d.d. 31 oktober 2014 ingestemd met de in het Plan van aanpak programma Greenport Venlo vervatte ambitie om te komen tot een aantrekkelijk en wervend kennislandschap waaronder begrepen de koers inzake de verflechting van DCGV en TPN (en Venlo Greenpark) en de inrichting van één uitvoeringsorganisatie. Dit is gerealiseerd per 1 februari 2017 met de formele oprichting van B.V. Ontwikkelbedrijf Greenport Venlo en de B.V./C.V. Campus Vastgoed Greenport Venlo. In het ontwikkelbedrijf is de grondexploitatie van het werklandschap ondergebracht.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

De aanhoudend goede marktomstandigheden resulteren ook in 2018 in een hogere uitgifte dan voorzien bij oprichting van de deelneming. De sterke mutatie in het netto resultaat hangt samen met een mutatie in de belastinglatentie. Desondanks is er sprake van een positief netto resultaat en een sterk verbeterde eindwaarde van de grondexploitatie. Vanuit een geconsolideerd campus perspectief is hiermee dan ook sprake van een positief resultaat, dat ook in de meerjarenraming stand houdt. Dit ondanks tot op heden verliesgevend campusexploitaties.

Provinciaal Risico

De Provincie loopt het risico de boekwaarde te moeten afwaarderen als gevolg van marktontwikkelingen, kostenstijging en verlengen van de looptijd. Bij de verflechting is een risicoreserve gevormd ter dekking van deze risico's.

20. Brightlands Campus Greenport Venlo B.V.

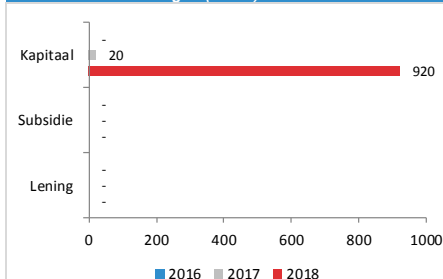
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Besloten Vennootschap
Boekwaarde (€)	€ -
Belang provincie:	66,00%
Zeggenschap provincie:	66,00%
Betrokkenen:	Provincie Limburg en Universiteit Maastricht.

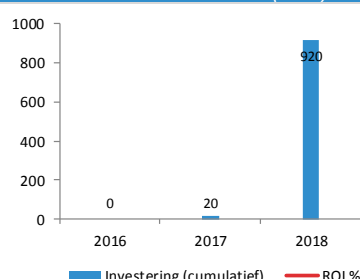
Doelstelling

Het stimuleren van open innovatie ten behoeve van kennisbehoud en kennisontwikkeling in de regio, met als doel aansluiting en verbreding van de as onderwijs -onderzoek (wetenschappelijk en toegepast) - business. Een belangrijke taak van de vennootschap is het ontwikkelen van de Brightlands Campus Greenport Venlo tot een R&D Campus door middel van Business development en Community activiteiten waaronder ook acquisitie en acceleratie. Hierbij dient mede rekening gehouden te worden met de overige Brightlands campusorganisaties (Brightlands Chemelot Campus, Brightlands Maastricht Health Campus en Brightlands Smart Services Campus), welke elk hun eigen doelstelling hebben doch met het gezamenlijk doel uiteindelijk één krachtige Brightlands Campus te ontwikkelen.

Provinciale investeringen (€ 000.)

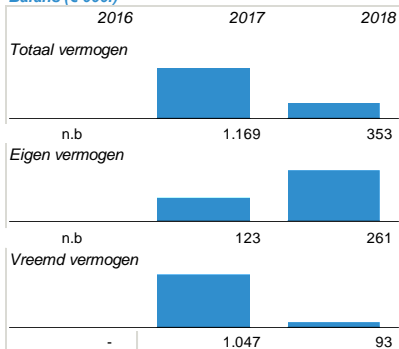
Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

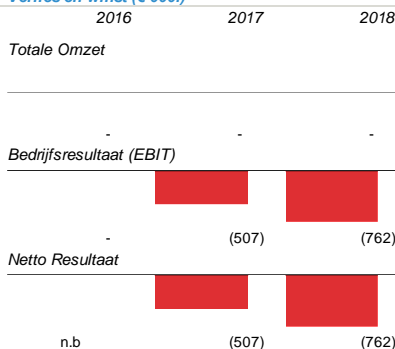
Provinciale inbreng (€ 000.)

	2016	2017	2018
Uitstaande financiering € 000.	-	-	-
Cumulatief verleende subsidie € 000.	-	-	-
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	-	20	920
Ontvangen Rente in periode € 000.	-	-	-
Ontvangen dividend in periode € 000.	-	-	-
ROI %	na	0%	0%

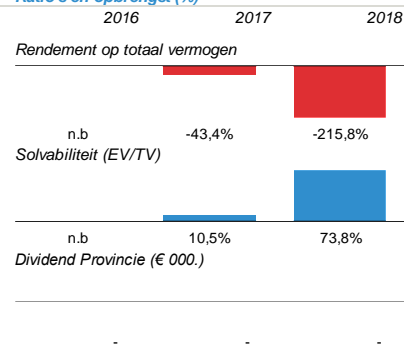
Balans (€ 000.)

Verlies en winst (€ 000.)

Ratio's en opbrengst (%)

Publiek belang

De ontwikkeling van een sterke campus in de regio Venlo die middels het stimuleren van open innovatie kennisbehoud en kennisontwikkeling in de regio faciliteert.

Visie en beleidsvoornemen

De brightlands campus Greenport Venlo is eind 2017 opgericht en voor 3 jaren gefinancierd. Gedurende deze periode zullen eigen verdienmodellen ontwikkeld worden, ten einde in 2020 als eigenstandig gefinancierde organisatie haar activiteiten voort te zetten. Momenteel is een nieuw businessplan voorbereid, waarin een langere financiële commitment van publieke aandeelhouders wordt voorzien.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

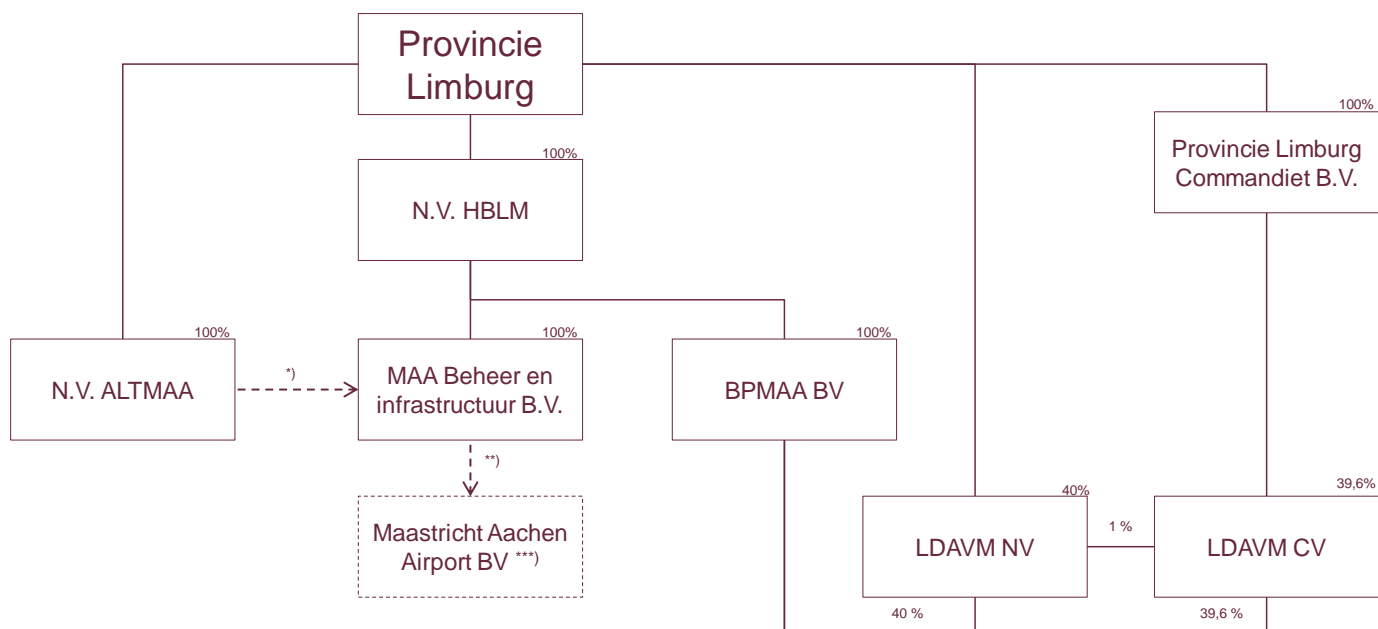
Het nieuwe businessplan is uitgewerkt maar nog niet vastgesteld door de aandeelhouders. Het deelnemersveld van de campus is sterk gegroeid. In de loop van 2019 zal besluitvorming over de verdere financiering van Brightlands Campus Greenport Venlo B.V. plaats moeten vinden.

Provinciaal Risico

Het Provinciaal risico is hoofdzakelijk een beleidsinhoudelijk risico. Bij de oprichting zijn de kapitaalstortingen reeds als niet revolverend aangemerkt. Het resterende financiële risico is daarmee de tijd waarin een zelfstandig verdienmodel gerealiseerd kan worden. Beleidsinhoudelijk vormt de acquisitietaak het grootste risico, die ook zijn weerslag heeft op de positie van de Greenport Campus Vastgoed B.V. Hierin vormt het vinden van een sterke derde aandeelhouder momenteel de primaire uitdaging.

Maastricht-Aachen Airport

1) Dit betreft het beheer van de erfpachtovereenkomst

2) Dit betreft het beheer van de concessieovereenkomst

3) Dit betreft geen verbonden partijen, maar vennootschap van concessienemer TCGI

21. N.V. Holding Businesspark Luchthaven Maastricht

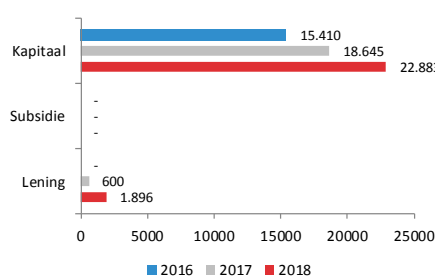
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Naamloze Vennootschap
Boekwaarde (€)	€ 14.442.298
Belang provincie:	100,00%
Zeggenschap provincie:	100,00%
Betrokkenen:	Provincie Limburg

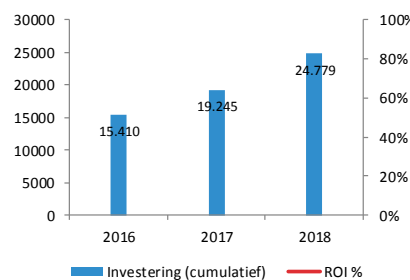
Doelstelling

Het (doen) exploiteren van een luchthavenbedrijf (tot 1 juli 2016). Vanaf 1 juli 2016 moedermaatschappij van BP MAA B.V. en MAA Beheer & Infra B.V., welke laatste de concessie-overeenkomst met de concessienemer beheert.

Provinciale investeringen (€ 000.)

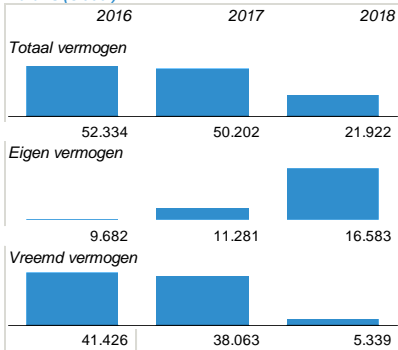
Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

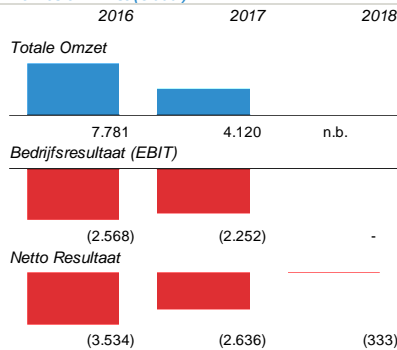
Provinciale inbreng (€ 000.)

	2016	2017	2018
Uitstaande financiering € 000.	-	600	1.896
Cumulatief verleende subsidie € 000.	-	-	-
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	15.410	18.645	22.883
Ontvangen Rente in periode € 000.	-	-	-
Ontvangen dividend in periode € 000.	-	-	-
ROI %	0%	0%	0%

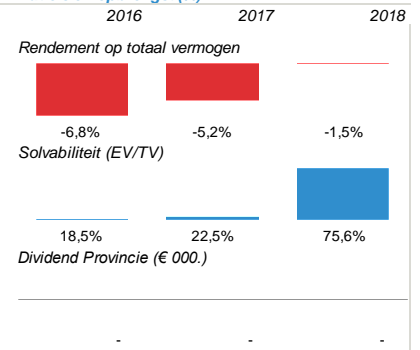
Balans (€ 000.)

Verlies en winst (€ 000.)

Ratio's en opbrengst (%)

Publiek belang

De luchthaven MAA is van belang voor een sterk leef- en vestigingsklimaat en heeft relevante sociaal-economische effecten op de schaal van Limburg. MAA kan niet uitsluitend op eigen benen staan en heeft zonder substantiële steun van de overheid geen toekomstperspectief. Dat geldt overigens voor vrijwel alle regionale luchthavens in Europa.

Visie en beleidsvoornemen

Het duurzaam hebben van een luchthaven is wezenlijk van belang voor een goede bereikbaarheid van de regio, draagt bij aan een sterk leef- en vestigingsklimaat van de regio en heeft relevante sociaal-economische (waaronder werkgelegenheid) effecten. De Provincie heeft het voornemen om de luchthavenonderneming te herstructureren waarbij de infrastructuur (provinciaal eigendom) via een aanbesteding aan een private onderneming voor exploitatie ter beschikking wordt gesteld, in 2016 geëffectueerd. Daartoe is een concessie van minimaal 10 jaar aan een private partij verleend met een ingangsdatum van 1 juli 2016. Door investeringen en goed onderhoud dient er een infrastructuur te komen die toekomstbestendig is en waarvan de exploitatie door een marktpartij zal geschieden. Aangezien de groep, met ingang van boekjaar 2018, geconsolideerd ook als een kleine rechtspersoon valt aan te merken is consolidatie in 2018 achterwege gelaten. In de enkelvoudige jaarrekening 2018 zijn conform BW2.9 geen omzetcijfers opgenomen.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

In mei 2016 is de concessieovereenkomst met TCGI B.V. getekend. De vennootschappelijke herstructurering is afgerond. Er heeft een ontvechting plaatsgevonden waarbij enerzijds de luchthavendiensten zijn ondergebracht bij een vennootschap (Maastricht Aachen Airport B.V.) die in handen is gekomen van een ter zake deskundige marktpartij en de publieke taken en belangen zijn ondergebracht bij MAA Beheer & Infrastructuur B.V. Ingevolge kapitaalstortingen voor onderhoud en investeringsuitgaven is de boekwaarde toegenomen. De meest recente prognoses met betrekking tot vrachtovervoer zijn blijvend positief. Over 2019 verwachten wij aanhoudende groei van zowel het vrachtvolume als de passagiersaantallen. Specifieke rapportages hierover worden opgenomen in de Voortgangsrapportage Regeling Grote projecten.

Provinciaal Risico

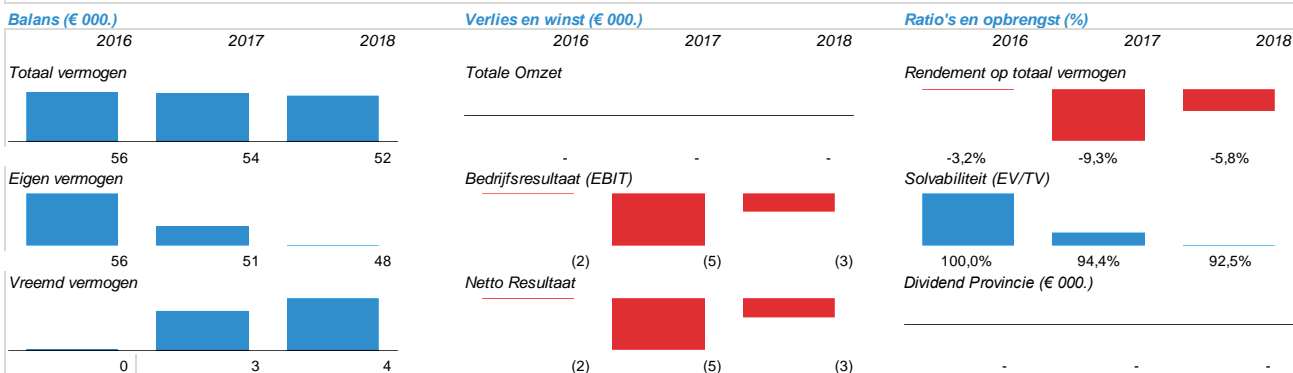
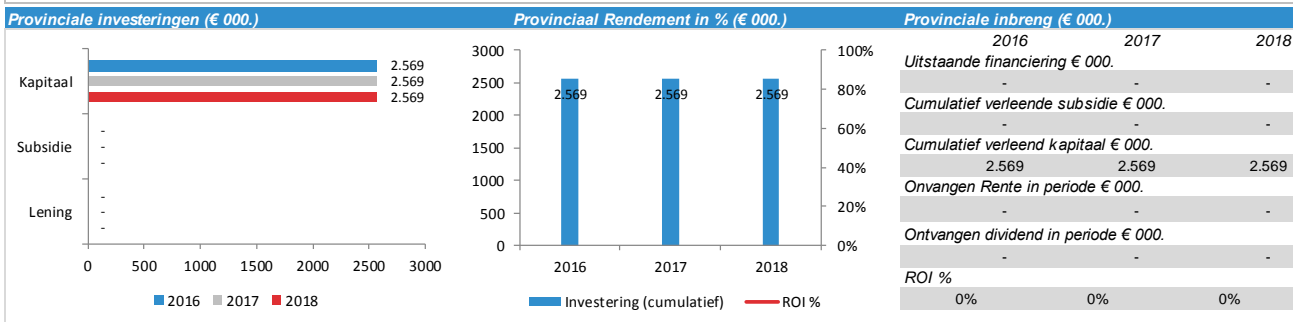
Het financieel risico is met name gelegen in het houden van een concessienemer voor het exploiteren van de luchthaven. De ter beschikking gestelde kredieten zijn niet als revolverend bestempeld, met uitzondering van de verstrekte lening en de aanschaf (en hieraan gekoppelde verhuur) van de cargoterminal. Tegenover de middels agio verstrekte kredieten staat een reserve voor afwaardering. Het maatschappelijk risico zit in het mogelijk failliet gaan van de luchthaven en daarmee gepaard gaande verlies aan directe en indirecte werkgelegenheid.

22. N.V. Aangewezen Luchvaartterrein Maastricht-Aachen Airport

Basis Informatie	
Rechtsvorm:	Naamloze Vennootschap
Boekwaarde (€)	€ 1
Belang provincie:	100,00%
Zeggenschap provincie:	100,00%
Betrokkenen:	Provincie Limburg

Doelstelling

Het beheer van het erfpachtcontract van het als zodanig aangewezen luchvaartterrein Maastricht-Aachen Airport alsmede de afwikkeling van de aandelenkoopovereenkomst van N.V. Holding Businesspark Luchthaven Maastricht.

Publiek belang

De aanwezigheid van het luchvaartterrein draagt bij aan het verbeteren van de (grensoverschrijdende) bereikbaarheid en mobiliteit en is een randvoorwaarde voor het waarmaken van de provinciale economische ambities.

Visie en beleidsvoornemen

De aanwezigheid van het luchvaartterrein draagt bij aan het verbeteren van de (grensoverschrijdende) bereikbaarheid en mobiliteit en is een randvoorwaarde voor het waarmaken van de provinciale economische ambities. In de AvA van 6 november 2013 is een besluit genomen over de overname van de aandelen van de overige aandeelhouders door de Provincie. De formele afhandeling van de notariële overdracht is medio 2014 afgerond. De Provincie zal als 100% (enig) aandeelhouder het beheer van het erfpachtcontract met MAA B.V. voortzetten. NV ALTMAA kan als juridische entiteit mogelijk nog ingezet worden bij de realisatie van een duurzame toekomst voor MAA.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

Er zijn geen aandachtspunten of ontwikkelingen te melden.

Provinciaal Risico

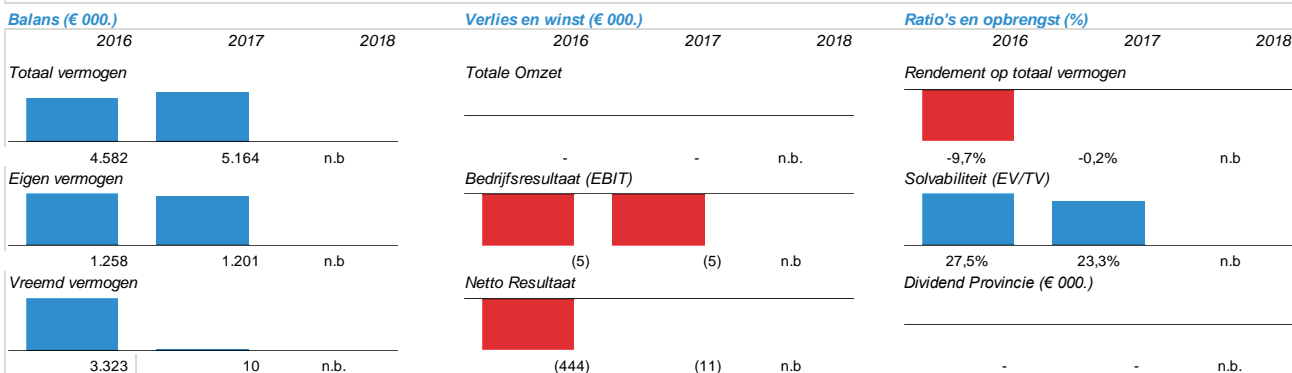
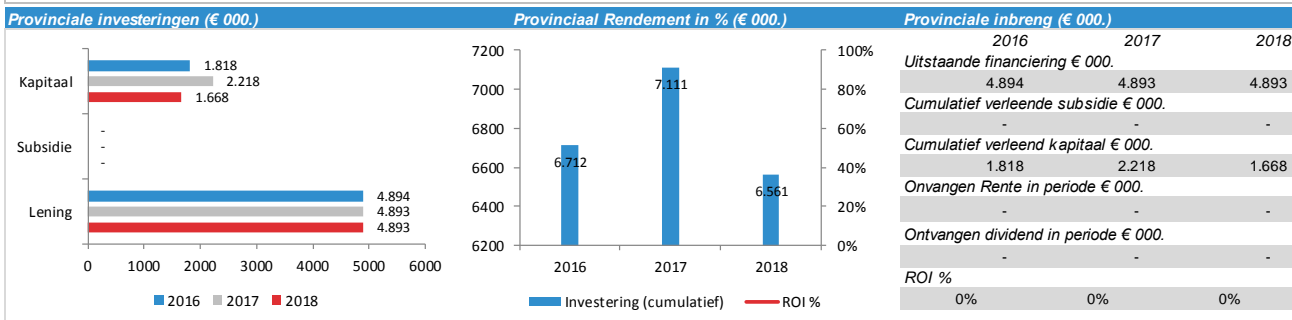
Er zijn nauwelijks nog financiële verplichtingen in NV ALTMAA. De aanwezige financiële middelen zijn toereikend en de boekwaarde in de provinciale begroting is teruggebracht naar € 1.

23. Provincie Limburg AviationValley Commandiet B.V.

Basis Informatie	
Rechtsvorm:	Besloten Vennootschap
Boekwaarde (€)	€ 1.668.000
Belang provincie:	100,00%
Zeggenschap provincie:	100,00%
Betrokkenen:	Provincie Limburg

Doelstelling

Het als commanditair vennoot deelnemen in, het financieren van, het samenwerken met en het verlenen van adviezen en andere diensten aan de commanditaire vennootschap Land Development AviationValley Maastricht C.V., teneinde de realisatie van het bedrijventerrein BPMAA te Beek/Meersen te bewerkstelligen.

Publiek belang

Door als commanditair vennoot deel te nemen in Land Development Aviation Valley Maastricht C.V. draagt Provincie Limburg Aviationvalley Commandiet B.V. bij aan haar doelstellingen en de realisatie van het bedrijven terrein BPMAA.

Visie en beleidsvoornemen

Door middel van de activiteiten van de LDAVM C.V. komen tot stimulering van de aantrekkingskracht van de luchthaven en het geven van een impuls voor de (regionale) werkgelegenheid (bevorderen vestigingsklimaat).

Aandachtspunten en ontwikkelingen

Zie ontwikkelingen binnen LDAVM C.V.. De PLAC B.V. voert geen operationele activiteiten. Het ingebracht kapitaal in LDAVM C.V. loopt via deze entiteit. In 2018 is € 550.000 aan agio teruggestort naar de Provincie Limburg (zie ook afname kapitaal in grafiek provinciale investeringen).

Provinciaal Risico

De Provincie Limburg loopt het risico (een deel van) de boekwaarde van de onderneming te moeten afwaarderen. Moment van aflossing van de lening is afhankelijk van ontvangst van winstuitkeringen vanuit de LDAVM CV. De LDAVM CV kent 2 hoofd risico's: Vertraging uitgifte en verlaging uitgifteprijs. Jaarlijks worden met de actualisatie van het businessplan de risico's geïnventariseerd en geanalyseerd.

24. Land Development Aviation Valley Maastricht C.V.

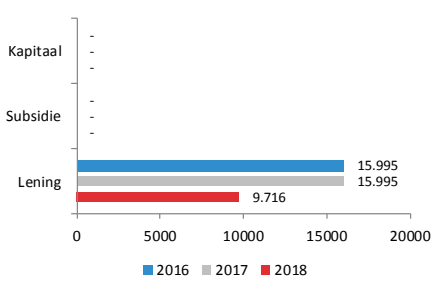
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Commanditaire Venootschap
Boekwaarde (€)	€ -
Belang provincie:	40,00%
Zeggenschap provincie:	40,00%
Betrokkenen:	Provincie Limburg, BPMAA B.V., Dura Vermeer en Aviation Logistics Development Company

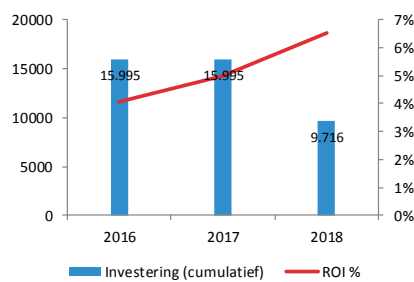
Doelstelling

Uitvoering te geven aan zowel het Master- en Businessplan, dat door de aandeelhouders is vastgesteld. Het te ontwikkelen bedrijventerrein BPMAA (groot circa 110 hectare bruto), gelegen binnen de gemeente Beek en de gemeente Meerssen, is een van de in het POL aangewezen locaties voor de realisatie van een bedrijventerrein. Het gebied wordt ontwikkeld als hoogwaardige en duurzame kwaliteitslocatie met een landschappelijke inpassing in de omgeving.

Provinciale investeringen (€ 000.)

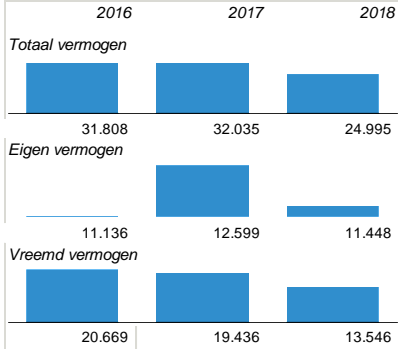
Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

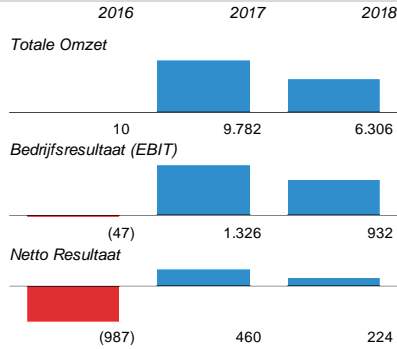
Provinciale inbreng (€ 000.)

	2016	2017	2018
Uitstaande financiering € 000.	15.995	15.995	9.716
Cumulatief verleende subsidie € 000.	-	-	-
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	-	-	-
Ontvangen Rente in periode € 000.	652	800	633
Ontvangen dividend in periode € 000.	-	-	-
ROI %	4%	5%	7%

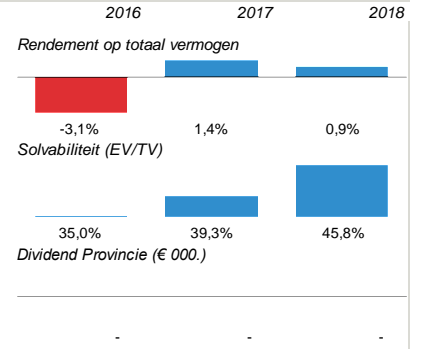
Balans (€ 000.)

Verlies en winst (€ 000.)

Ratio's en opbrengst (%)

Publiek belang

De bedrijventerrein ontwikkeling rondom de luchthaven draagt bij aan de werkgelegenheid, positie van Limburg in de logistieke sector en is van strategische waarde in relatie tot de ontwikkeling van de luchthaven.

Visie en beleidsvoornemen

Het te ontwikkelen bedrijventerrein BPMAA staat voor de stimulering van de aantrekkingskracht van de luchthaven op lange termijn en tevens als impuls voor de (regionale) werkgelegenheid. De ontwikkelingen in BPMAA overschrijden de gemeentegrenzen van de gemeenten Beek en Meerssen. De N.V./C.V. is instrumenteel een waarborg om maatschappelijk en economisch rendement te realiseren.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

De grondexploitatie van LDAVM C.V. is ingevolge de verkoop van een groot perceel sterk verbeterd. Dit heeft ook geleid tot een verkorting van de verwachte looptijd. Per jaareinde 2018 was 35,8 van de 62 ha uitgeefbaar terrein uitgegeven.

Provinciaal Risico

Hoewel de feitelijke werkzaamheden en de activa in LDAVM C.V. zitten, zit het financieel risico in de Provincie Limburg Aviation Valley Commandiet B.V. ten aanzien van de deelneming. Ten aanzien van de financiering loopt de Provincie het risico dat deze niet kan worden afgelost. De huidige grondexploitatie sluit nochtans positief.

25. Land Development Aviation Valley Maastricht N.V.

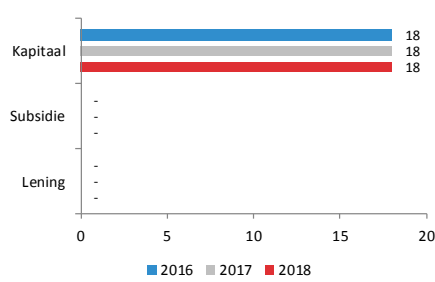
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Naamloze Vennootschap
Boekwaarde (€)	€ 18.000
Belang provincie:	40,00%
Zeggenschap provincie:	40,00%
Betrokkenen:	Provincie Limburg, BPMAA B.V., Dura Vermeer. en Aviation Logistics Development Company

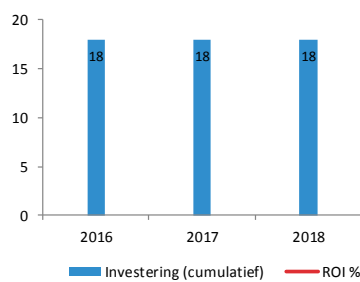
Doelstelling

Uitvoering te geven aan zowel het Master- en Businessplan, dat door de aandeelhouders is vastgesteld. Het te ontwikkelen bedrijventerrein BPMAA, gelegen binnen de gemeente Beek en de gemeente Meerssen, is een van de in het POL aangewezen locaties voor de realisatie van een bedrijventerrein. Het gebied wordt ontwikkeld als hoogwaardige en duurzame kwaliteitslocatie met een landschappelijke inpassing in de omgeving.

Provinciale investeringen (€ 000.)

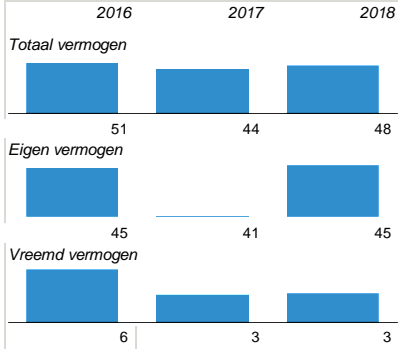
Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

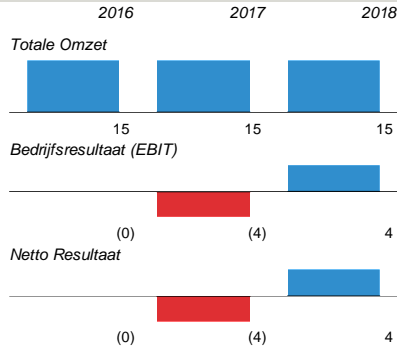
Provinciale inbreng (€ 000.)

	2016	2017	2018
Uitstaande financiering € 000.	-	-	-
Cumulatief verleende subsidie € 000.	-	-	-
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	18	18	18
Ontvangen Rente in periode € 000.	-	-	-
Ontvangen dividend in periode € 000.	-	-	-
ROI %	0%	0%	0%

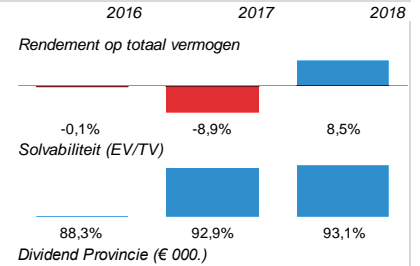
Balans (€ 000.)

Verlies en winst (€ 000.)

Ratio's en opbrengst (%)

Publiek belang

De bedrijventerrein ontwikkeling rondom de luchthaven draagt bij aan de werkgelegenheid, positie van Limburg in de logistieke sector en is van strategische waarde in relatie tot de ontwikkeling van de luchthaven.

Visie en beleidsvoornemen

Het te ontwikkelen bedrijventerrein BPMAA staat voor de stimulering van de aantrekkingskracht van de luchthaven op lange termijn en tevens als impuls voor de (regionale) werkgelegenheid. De ontwikkelingen in BPMAA overschrijden de gemeentegrenzen van de gemeenten Beek en Meerssen. De N.V./C.V. is instrumenteel een waarborg om maatschappelijk en economisch rendement te realiseren.

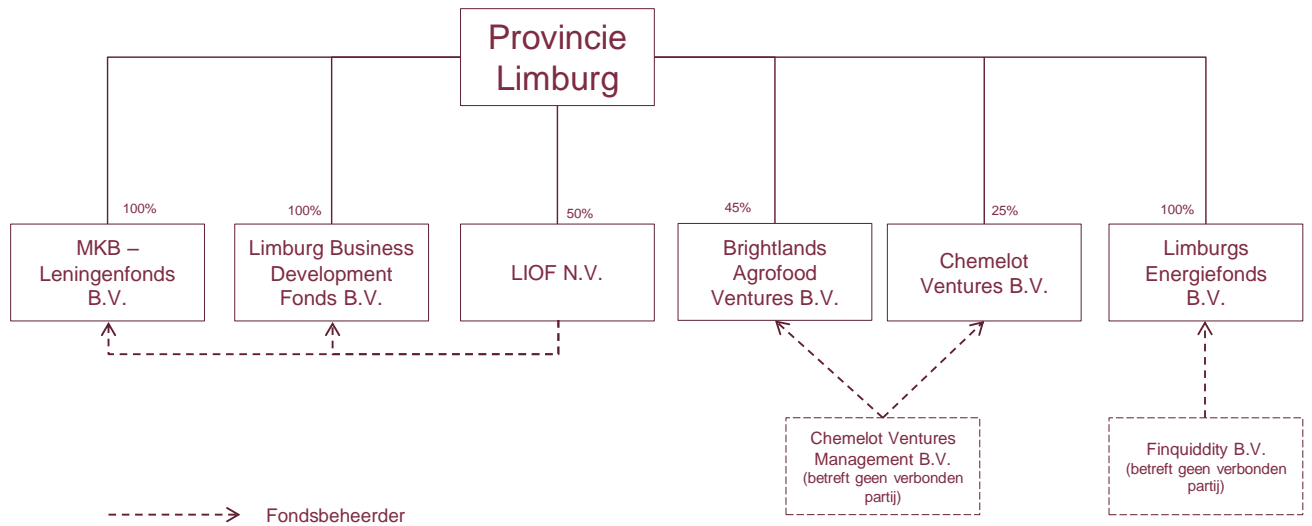
Aandachtspunten en ontwikkelingen

De ontwikkelingen benoemd bij LDAVM C.V.. LDAVM N.V. is beherend vennoot en draagt geen risico ten aanzien van de onderliggende exploitatie in de C.V.

Provinciaal Risico

De Provincie Limburg loopt het risico (een deel van) de boekwaarde van de onderneming ad € 18.000 te moeten afwaarderen. Daarnaast loopt de onderneming (en daarmee indirect de Provincie) een risico ten aanzien van vertraging in de uitgifte en verlaging uitgifteprijzen. Jaarlijks worden met de actualisatie van het businessplan de risico's geïnventariseerd en geanalyseerd.

Regionale ontwikkeling en fondsen

26. N.V. Industriebank LIOF

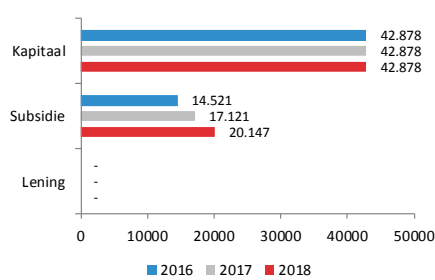
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Naamloze Vennootschap
Boekwaarde (€)	€ 42.877.738
Belang provincie:	50,00%
Zeggenschap provincie:	50,00%
Betrokkenen:	Provincie Limburg en Ministerie EZ

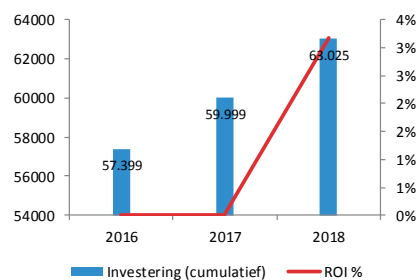
Doelstelling

Industriebank LIOF is de Limburgse ontwikkelingsmaatschappij. LIOF draagt bij aan de welvaart van de Provincie Limburg door de (sociaal-) economische structuur verder te versterken en werkgelegenheid te verbeteren. De activiteiten die LIOF ontplooit binnen elk van deze taakgebieden dienen te passen binnen de kaders van het provinciaal economisch beleid.

Provinciale investeringen (€ 000.)

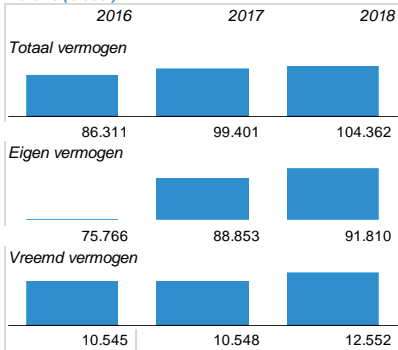
Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

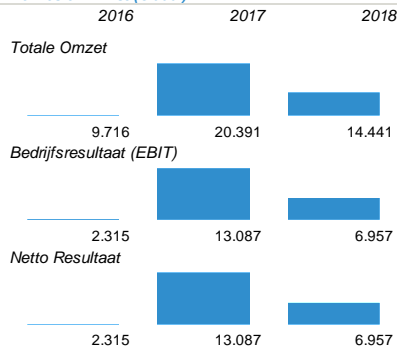
Provinciale inbreng (€ 000.)

	2016	2017	2018
Uitstaande financiering € 000.	-	-	-
Cumulatief verleende subsidie € 000.	14.521	17.121	20.147
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	42.878	42.878	42.878
Ontvangen Rente in periode € 000.	-	-	-
Ontvangen dividend in periode € 000.	-	-	2.000
ROI %	0%	0%	3%

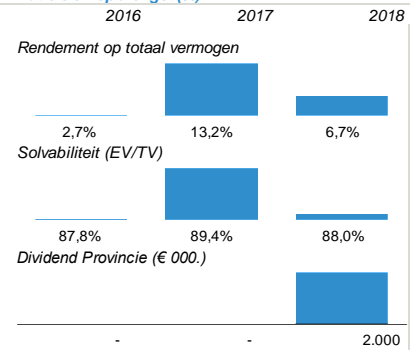
Balans (€ 000.)

Verlies en winst (€ 000.)

Ratio's en opbrengst (%)

Publiek belang

LIOF draagt bij aan de welvaart van de Provincie Limburg door de (sociaal-) economische structuur verder te versterken en werkgelegenheid te verbeteren. De kerntaken betreffen Acquisitie, Participatie, en Ontwikkeling/Innovatie. De activiteiten die LIOF ontplooit binnen elk van deze taakgebieden dienen te passen binnen de kaders van het provinciaal economisch beleid.

Visie en beleidsvoornemen

Gezien de uitbreiding van het Provinciaal belang in LIOF zal LIOF functioneren als de uitvoeringsorganisatie voor het regionaal economisch beleid voor de Provincie Limburg, gericht op ondersteuning van groei en innovatie in het MKB.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

Over boekjaar 2017 is een resultaat behaald van € 13,1 mln. Het resultaat voor 2018 bedraagt € 7,0 mln. Daarmee heeft LIOF sterke resultaten behaald op haar portefeuille. Om dit ook naar de toekomst toe te kunnen bestendigen is een stevig investeringvolume noodzakelijk. LIOF beoogt € 10 mln. per jaar te investeren.

Provinciaal Risico

Vanuit de subsidierelatie is het risico het niet uitvoeren van de activiteiten / voorwaarden zoals opgenomen (of onderliggend) aan de subsidiebeschikking. Dit kan leiden tot een afbreukrisico voor de Provincie. Vanuit de aandeelhoudersrelatie bestaat het risico dat het LIOF onvoldoende fungeert als ontwikkelingsbedrijf voor de Provincie, of dat financiële resultaten onvoldoende zijn met als resultaat afwaardering van de boekwaarde.

27. MKB-Leningenfonds (MKB-L) B.V.

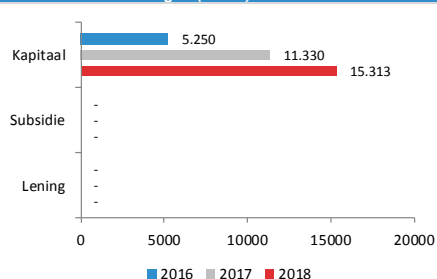
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Besloten Vennootschap
Boekwaarde (€)	€ 15.312.904
Belang provincie:	100,00%
Zeggenschap provincie:	100,00%
Betrokkenen:	Provincie Limburg en LIOF NV

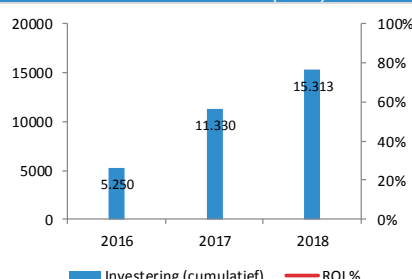
Doelstelling

MKB-L BV geeft inwilling aan het MKB-Leningenfonds. Dit fonds biedt financiering voor MKB-ondernemers. Het MKB-Leningenfonds is een breed fonds dat open staat voor MKB-ondernemers uit een scala aan sectoren en verscheidene ontwikkelstadia van een onderneming.

Provinciale investeringen (€ 000.)

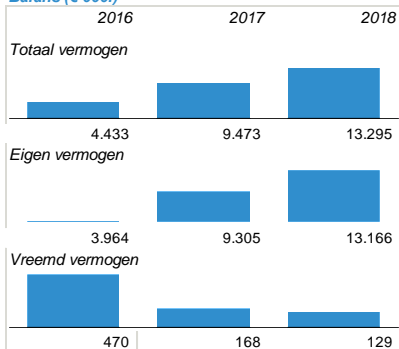
Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

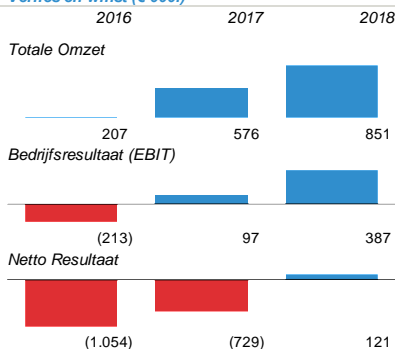
Provinciale inbreng (€ 000.)

	2016	2017	2018
Uitstaande financiering € 000.	-	-	-
Cumulatief verleende subsidie € 000.	-	-	-
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	5.250	11.330	15.313
Ontvangen Rente in periode € 000.	-	-	-
Ontvangen dividend in periode € 000.	-	-	-
ROI %	0%	0%	0%

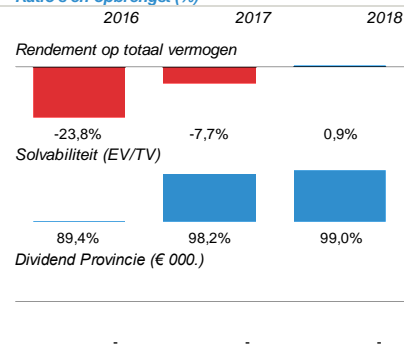
Balans (€ 000.)

Verlies en winst (€ 000.)

Ratio's en opbrengst (%)

Publiek belang

Het MKB in Limburg meer financieringsmogelijkheden bieden, zodat de economische groei, welvaart en werkgelegenheid gestimuleerd worden.

Visie en beleidsvoornemen

Inzet van het MKB-Leningenfonds is gedurende haar looptijd (9 jaar) gericht op het financieren van 40 ondernemingen. Er zijn slechts enkele harde criteria; het betreft een MKB-onderneming, gevestigd in Limburg, dan wel een onderneming waarvan de effecten van de lening in een belangrijke mate neerslaan in de Provincie. Het fonds verstrekt leningen van € 150.000 tot € 1 miljoen. Er is initieel totaal € 20 mln. door PS beschikbaar gesteld. Dit is eind 2017 verhoogd met maximaal € 10 miljoen.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

MKB-leningenfonds BV is 1 mei 2015 opgericht. Ultimo 2018 zijn er 41 leningen uitgezet voor een totaal van € 16,3 mln. Naar aanleiding van een motie van uw staten is de uitzettingstermijn van het fonds verlengd met 1 jaar. Dit geeft het fonds extra tijd om de beschikbare middelen uit te zetten. Daarna zal de beheerfase starten, in lijn met de aflossingstermijn van de uitgezette leningen.

Provinciaal Risico

Er kunnen vier typen risico's worden onderscheiden: beleidsinhoudelijke, financiële, juridische en fiscale risico's. Wat betreft het financiële risico is dat het bedrag van de inbreng in het fonds zijnde maximaal € 30 mln. en het bedrag aan rendement dat mogelijk niet gerealiseerd wordt. Bij het oprichten en het inrichten van het fonds zijn beheersmaatregelen voor de genoemde risico's geïmplementeerd.

28. Limburg Business Development Fonds (LBDF) B.V.

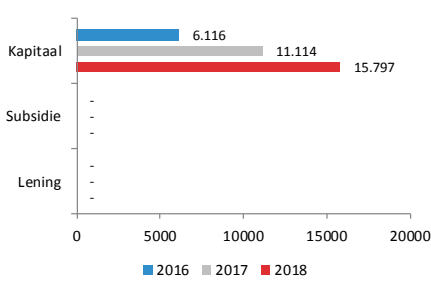
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Besloten Vennootschap
Boekwaarde (€)	€ 8.752.949
Belang provincie:	100,00%
Zeggenschap provincie:	100,00%
Betrokkenen:	Provincie Limburg en LIOF NV

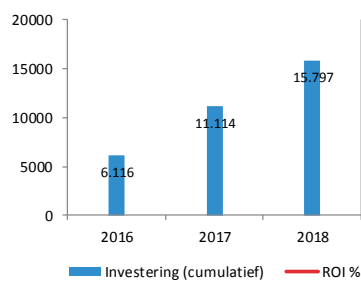
Doelstelling

Het Limburg Business Development Fonds (LBDF) biedt financiering voor de ontwikkeling van ideeën naar product naar onderneming. Het fonds zal de verschillende stadia met verschillende instrumenten financieren.

Provinciale investeringen (€ 000.)

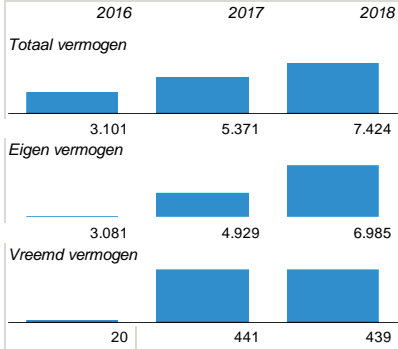
Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

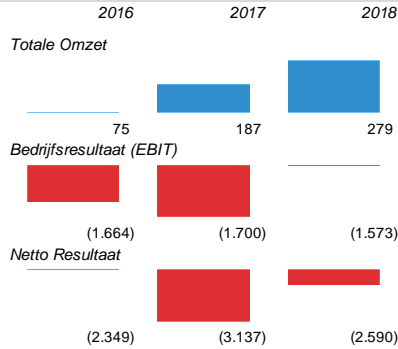
Provinciale inbreng (€ 000.)

	2016	2017	2018
Uitstaande financiering € 000.	-	-	-
Cumulatief verleende subsidie € 000.	-	-	-
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	6.116	11.114	15.797
Ontvangen Rente in periode € 000.	-	-	-
Ontvangen dividend in periode € 000.	-	-	-
ROI %	0%	0%	0%

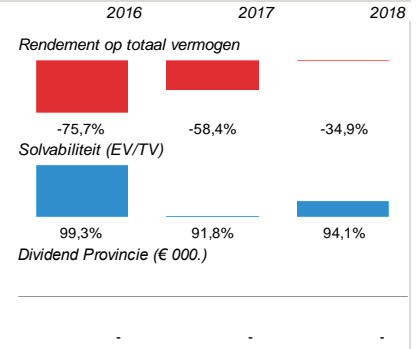
Balans (€ 000.)

Verlies en winst (€ 000.)

Ratio's en opbrengst (%)

Publiek belang

Het innovatieve MKB in Limburg meer mogelijkheden bieden voor financiering zodat de economische groei, welvaart en werkgelegenheid gestimuleerd worden middels het: 1) Proof-of-Principle fonds (PoP): van idee naar een proof-of-principle, ideeën toetsen op technologische en/of commerciële haalbaarheid; 2) Proof-of-Concept fonds (PoC): opwerking van producten die een eerste technologische en/of markttoets hebben doorstaan tot een volwaardig product- en of dienstenconcept; 3) Seed fonds: dekt de financieringsbehoefte in de laatste fase van het business development traject tot een volwaardige onderneming.

Visie en beleidsvoornemen

Inzet van het LBDF leidt over de tijdshorizon van 6 jaar tot 180 beproefde ideeën, die worden doorontwikkeld tot 75 businessplannen, om uiteindelijk te resulteren in 42 businesses. Op basis van een verwachte personeelsomvang van 5 tot 10 fte per business, bieden deze 42 businesses naar verwachting ruim 300 fte directe werkgelegenheid en ten minste eenzelfde aantal fte indirecte werkgelegenheid. Er is in totaal € 29,7 mln. door PS beschikbaar gesteld.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

LBDF heeft per jaareinde 2018 voor € 18,4 mln. aan investeringen geëncmitteerd. Daarmee bedraagt de uitzetting van de subfondsen POP (subsidies), POC (leningen) en Seed (kapitaal) respectievelijk 82%, 63% en 53%. Op basis van de meerjarenprognose verwacht LBDF nog steeds te kunnen voldoen aan de bij oprichting gestelde revoluerendheid doelstellingen.

Provinciaal Risico

Er kunnen vier typen risico's worden onderscheiden: beleidsinhoudelijke, financiële, juridische en fiscale risico's. Wat betreft het financiële risico is dat het bedrag van de inbreng in het fonds zijnde € 29,7 mln. en het bedrag aan rendement dat mogelijk niet gerealiseerd wordt. Bij het oprichten en het inrichten van het fonds zijn beheersmaatregelen voor de genoemde risico's geïmplementeerd.

29. Chemelot Ventures B.V.

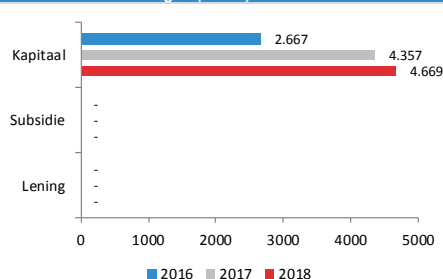
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Besloten Vennootschap
Boekwaarde (€)	€ 4.669.237
Belang provincie:	25,00%
Zeggenschap provincie:	25,00%
Betrokkenen:	Provincie Limburg, DSM Nederland B.V., Particon B.V., Industriebank LIOF N.V., Rabobank

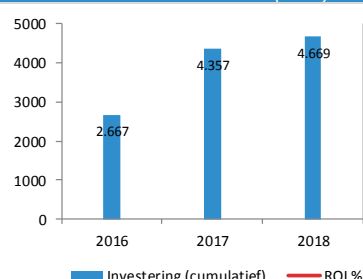
Doelstelling

Het al dan niet risicodragend, investeren in andere vennootschappen en ondernemingen, met name in vennootschappen en ondernemingen werkzaam op het gebied van (bio)chemische, (bio)medische en (bio)technologische materialen en life science.

Provinciale investeringen (€ 000.)

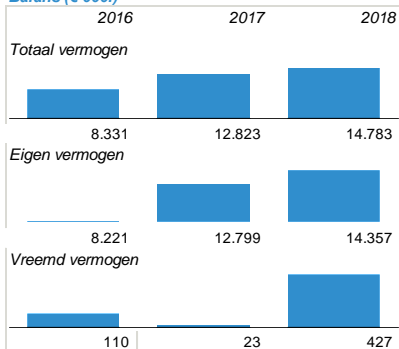
Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

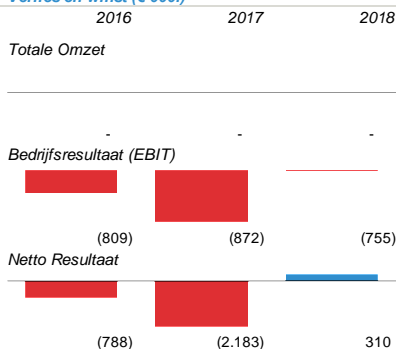
Provinciale inbreng (€ 000.)

	2016	2017	2018
Uitstaande financiering € 000.	-	-	-
Cumulatief verleende subsidie € 000.	-	-	-
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	2.667	4.357	4.669
Ontvangen Rente in periode € 000.	-	-	-
Ontvangen dividend in periode € 000.	-	-	-
ROI %	0%	0%	0%

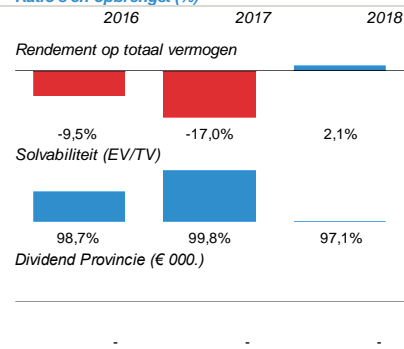
Balans (€ 000.)

Verlies en winst (€ 000.)

Ratio's en opbrengst (%)

Publiek belang

Beschikbaarheid van durfkapitaal is een randvoorwaarde voor innovatie en campus ontwikkeling. Hiermee draagt Chemelot Ventures B.V. bij aan de ontwikkeling van de regionale economie via de doelstellingen van de Chemelot Campus.

Visie en beleidsvoornemen

In het Masterplan Chemelot Campus is afgesproken dat het gezamenlijk belang voor DSM, UM en Provincie Limburg in de samenwerking, het bevorderen van een sterk CHEMaterials cluster is. De samenwerking is gericht op het stimuleren van open innovatie ten behoeve van kennisbehoud en kennisontwikkeling in de regio. Om deze beoogde innovaties te financieren hebben startende en snel groeiende ondernemingen behoefte aan (durf) kapitaal. Het tekort aan aandelenkapitaal (durfkapitaal) legitimeert de deelname van de overheid in een venture capital fonds. De participatie van de overheid in het fonds heeft een stimulerende werking naar mogelijke andere investeerders met als resultaat dat particulier kapitaal wordt gemobiliseerd. Via de aandeelhoudersrelatie zal toezicht worden gehouden op het functioneren van de organisatie en de wijze waarop de gestelde doelstellingen worden gerealiseerd.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

Over boekjaar 2017 is een resultaat behaald van € 13,1 mln. Het resultaat voor 2018 bedraagt € 7,0 mln. Daarmee heeft LIOF sterke resultaten behaald op haar portefeuille. Om dit ook naar de toekomst toe te kunnen bestendigen is een stevig investeringvolume noodzakelijk. LIOF beoogt € 10 mln. per jaar te investeren.

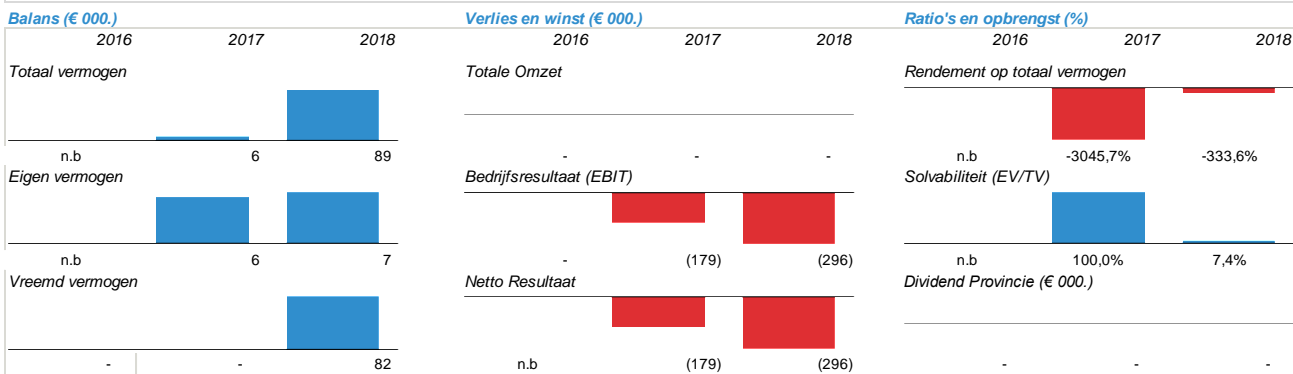
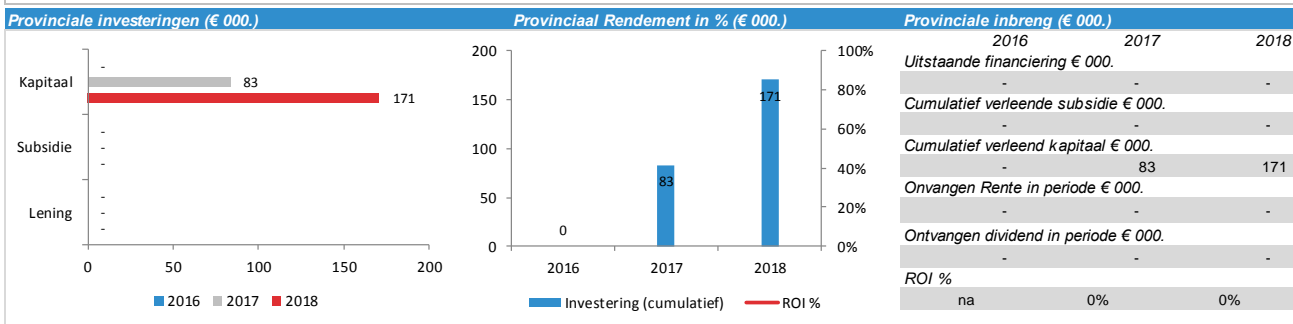
Provinciaal Risico

Financieel gezien de bijdrage van € 10 mln. (Totaal krediet, boekwaarde is hetgeen tot nog toe gestort). Daarnaast nog politiek risico en afbreuk risico als door vennootschap verkeerde investeringen worden verricht. Vanuit een balans perspectief bestaat het risico op afwaardering van de boekwaarde van € 4,7 mln.

30. Brightlands Agrofood Ventures B.V.

Basis Informatie	
Rechtsvorm:	Besloten Vennootschap
Boekwaarde (€)	€ 170.913
Belang provincie:	35,00%
Zeggenschap provincie:	35,00%
Betrokkenen:	Provincie Limburg, Coöperatieve Rabobank U.A., N.V. LIOF, Bright Venture Partners BV, LLTB, Van Herk, Fresh Valley

Doelstelling
 Het financieren van technologie gedreven start-ups in de agro/food sector.

Publiek belang
 Door de positieve economische ontwikkelingen neemt ook de dynamiek op de Brightlands Campus Greenport Venlo toe. Een ontwikkeling die wij ondersteunen. Om ook voor het MKB op deze campus risicokapitaal ter beschikking te hebben, hebben wij in onze rol van aandeelhouder de andere partners van Chemelot Ventures gevraagd de scope van het fonds uit te breiden met agro/food. Dit heeft tevens geleid tot cofinanciering vanuit de partners.

Visie en beleidsvoornemen
 Op basis van de geïnvesteerde middelen á € 5 mln. en de cofinanciering gedurende de periode 2018-2022 investeren, met een exit en follow-on investeringsperiode van 2023-2028

Aandachtspunten en ontwikkelingen
 Het fonds is eind 2017 opgericht. In de loop van 2018 zijn drie private investeerders toegetreden. De totale fondsomvang bedraagt daarmee € 20,1 mln. Er zijn nog geen participaties aangegaan, maar er is inmiddels sprake van een volwassen pijplijn.

Provinciaal Risico
 Het risico bestaat dat de Provinciale investering bij het uitblijven van voldoende exits met een hoge multiple haar ingebracht kapitaal verliest.

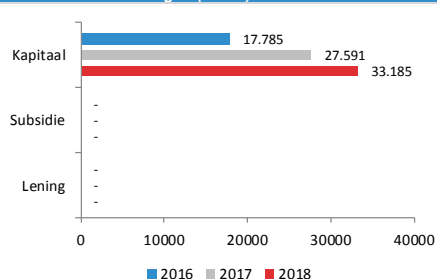
31. Limburgs Energie Fonds (LEF) B.V.

Basis Informatie	
Rechtsvorm:	Besloten Vennootschap
Boekwaarde (€)	€ 33.184.920
Belang provincie:	100,00%
Zeggenschap provincie:	100,00%
Betrokkenen:	Provincie Limburg en Finquidity Vermogensbeheer B.V.

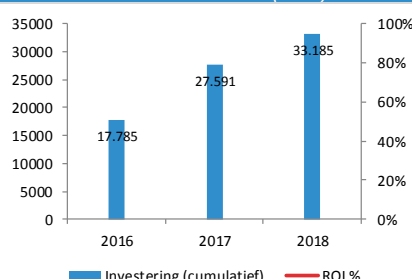
Doelstelling

Het langjarig beheren van haar vermogen, waarbij zij haar financiële middelen uitzet op roloverende basis ter versterking van de ontwikkeling en toepassing van duurzame energieopwekking, energiebesparing en de circulaire economie voor en met name in de Provincie Limburg.

Provinciale investeringen (€ 000.)

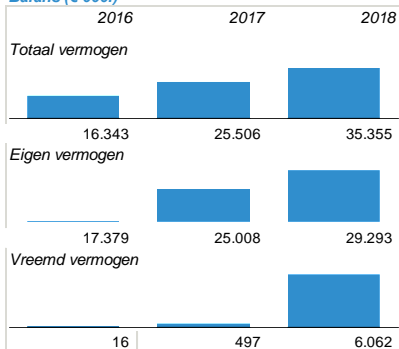
Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

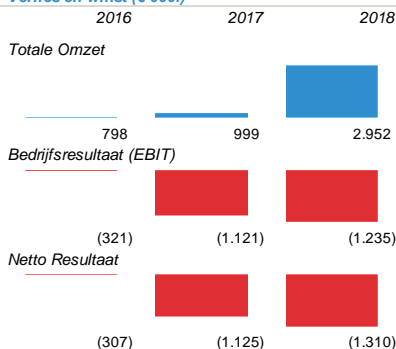
Provinciale inbreng (€ 000.)

	2016	2017	2018
Uitstaande financiering € 000.	-	-	-
Cumulatief verleende subsidie € 000.	-	-	-
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	17.785	27.591	33.185
Ontvangen Rente in periode € 000.	-	-	-
Ontvangen dividend in periode € 000.	-	-	-
ROI %	0%	0%	0%

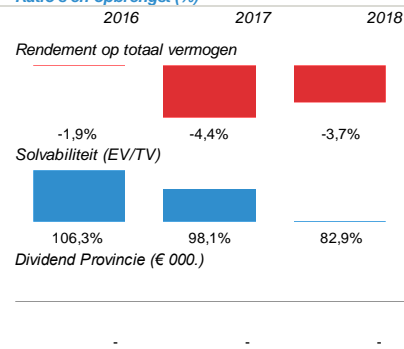
Balans (€ 000.)

Verlies en winst (€ 000.)

Ratio's en opbrengst (%)

Publiek belang

Het publiek belang volgt uit de motie van PS van 4 november 2011 waarbij uw Staten hebben opgeroepen tot oprichting van een roloverend fonds en de Kadernota Energiefonds, vastgesteld door PS op 8 juni 2012. Via investeringen in duurzame projecten draagt het LEF bij aan het Limburgse leefklimaat.

Visie en beleidsvoornemen

De provinciale visie is gevat in de kadernota Energiefonds, vastgesteld door PS op 8 juni 2012. Het Energiefonds zal zich richten op financiële ondersteuning van initiatieven gericht op energiebesparing, duurzame energieopwekking, innovaties op het gebied van duurzame energie en de circulaire economie. Doelgroepen zijn bedrijven en non-profitorganisaties. Overkoepelende doelstelling is CO2-reductie in combinatie met het realiseren van effecten op het gebied van werkgelegenheid, innovatie, lastenverlichting of bevorderen aantrekkelijk vestigings- en woonklimaat. Het betreft een roloverend fonds dat teruggelovende middelen weer zal inzetten voor nieuwe initiatieven.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

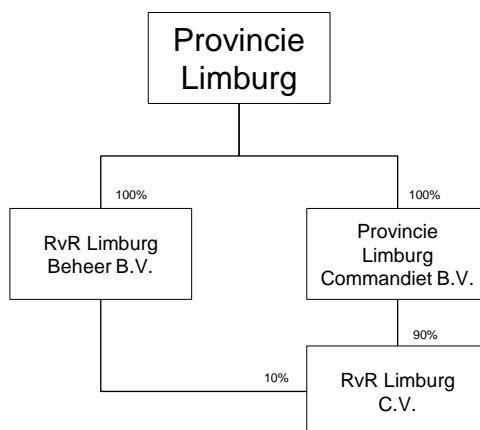
Aangevuld met de EIB financiering bedraagt de totale fondsomvang € 90 mln. Inmiddels heeft ook de eerste trekking van de EIB faciliteit plaatsgevonden. Het gecommitteerd kapitaal bedraagt € 47,5 mln. per einde Q4 2018. Dit staat gelijk aan 57 windmolens CO2 besparing (2,3 mw). De pijplijn is goed gevuld, veelal met projecten met een grote financieringsvraag. Dit kan betekenen dat begin 2020 de initiële € 90 mln. volledig is uitgezet.

Het verlies loopt op in 2018 als gevolg van de fondsmanagement fee die gekoppeld is aan de nominale fondsomvang. Ingevolge de grotere fondsomvang is deze fee toegenomen. Onderliggend zien we wel een sterke toename van de renteopbrengsten.

Provinciaal Risico

Belangrijkste risico voor LEF B.V. is dat er onvoldoende (goede) projecten worden aangereikt, dan wel in aanmerking komen voor financiering o.b.v. de gehanteerde fondscriteria. Het primaire financieel risico is gelegen in faillissement of afwaardering van de aangegane financieringen en/of participaties. Secundair financieel risico is een langere uitzettingsperiode, omdat zo lang het kapitaal niet volledig is uitgezet de fondskosten onevenredig zwaar op het resultaat drukken.

Ruimte voor Ruimte

32. Provincie Limburg Commandiet B.V.

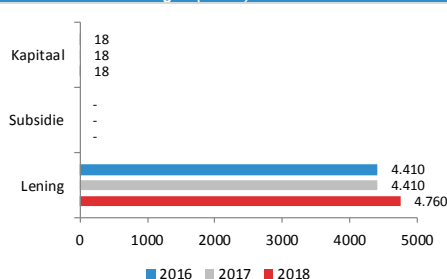
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Besloten Vennootschap
Boekwaarde (€)	€ -
Belang provincie:	100,00%
Zeggenschap provincie:	100,00%
Betrokkenen:	Provincie Limburg

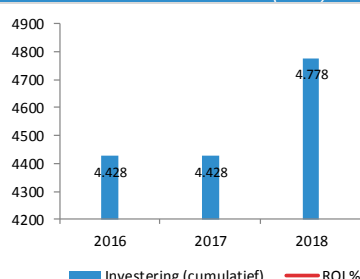
Doelstelling

Het als commanditair vennoot deelnemen in, het financieren van, het samenwerken met en het verlenen van adviezen en andere diensten aan de commanditaire vennootschap Ruimte voor Ruimte Limburg C.V., teneinde de sloopvergoeding van $\approx$ 36,3 mln. terug te verdienen, die de Provincie in het kader van de Regeling Beëindiging Veehouderijtakken (RBV), tweede tranche, heeft betaald aan het Rijk

Provinciale investeringen (€ 000.)

Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

Provinciale inbreng (€ 000.)

	2016	2017	2018
Uitstaande financiering € 000.			
4.410	4.410	4.760	
Cumulatief verleende subsidie € 000.	-	-	-
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	18	18	18
Ontvangen Rente in periode € 000.	-	-	-
Ontvangen dividend in periode € 000.	-	-	-
ROI %	0%	0%	0%

Balans (€ 000.)

	2016	2017	2018
Totaal vermogen	4.679	n.b.	n.b.
Eigen vermogen	278	n.b.	n.b.
Vreemd vermogen	4.399	n.b.	n.b.

Verlies en winst (€ 000.)

	2016	2017	2018
Totale Omzet	1	n.b.	n.b.
Bedrijfsresultaat (EBIT)	0	n.b.	n.b.
Netto Resultaat	0	n.b.	n.b.

Ratio's en opbrengst (%)

	2016	2017	2018
Rendement op totaal vermogen	0,0%	n.b.	n.b.
Solvabiliteit (EV/TV)	5,9%	n.b.	n.b.
Dividend Provincie (€ 000.)	-	n.b.	n.b.

Publiek belang

Door de uitvoering van de Regeling Beëindiging Veehouderijtakken (RBV) en de Ruimte voor Ruimte (RvR)-regeling is een ruimtelijke kwaliteitsverbetering van het landelijk gebied bewerkstelligd (er zijn subsidies verstrekt voor het inleveren van mestrechten en het slopen van veestallen). Hiermee is de primaire doelstelling behaald. Beoogd wordt deze operatie voor de Provincie budgettair neutraal te laten verlopen door de opbrengsten van de, door RvR Limburg C.V., gerealiseerde en nog te realiseren woningbouw kavels. Het publiek belang is derhalve nu gelegen in de budgettair neutrale afwikkeling.

Visie en beleidsvoornemen

In juli 2012, bij de besluitvorming in PS inzake de noodzakelijke herfinanciering van RvR, is door de Staten meegegeven dat in 2023 het RvR-project zou moeten zijn beëindigd c.q. dat de € 36,3 mln. aan sloopvergoedingen, die zijn uitbetaald in verband met de ontmanteling van de stallen, middels de verkoop van 785 woningbouw kavels, dan terugverdiend zouden moeten zijn. Op grond van de op dat moment geplande verkopen wordt momenteel verwacht dat de achtergestelde vorderingen van Provincie Limburg Commandiet BV op Ruimte voor Ruimte CV uiteindelijk niet inbaar zullen zijn. De vastgoedmarkt trekt weer aan, hetgeen ook tot uitdrukking komt in de aantallen kavelverkoop in de jaren 2015, 2016, 2017 en 2018. Ultimo 2018 moeten nog circa 240 van de 785 kavels verkocht worden (2017: 285).

Aandachtspunten en ontwikkelingen

In 2018 heeft de Provincie Limburg op afroep van Ruimte voor Ruimte C.V. het restant ad. € 0,8 mln. van de in 2015 verstrekte lening ter hoogte van € 5,1 mln. volgestort via de Provincie Limburg Commandiet BV. Verder zijn bij Provincie Limburg Commandiet BV de van BPD Ontwikkeling overgenomen vermogensbestanddelen ondergebracht. Het betreft een achtergestelde ad € 5 mln. aan aandelen in Ruimte voor Ruimte CV ter waarde van € 0,1 mln.

Provinciaal Risico

Met de overname van het 50% belang in RvR Limburg Beheer BV/CV van BV Bouwfonds Ontwikkeling B.V. staat de Provincie Limburg per 1 januari 2019 volledig garant voor de langlopende lening van de NWB (hoofdsom ad € 24 mln., restant per juli 2019 € 12 mln.) Ook heeft de Provincie Limburg zich na de overname garant gesteld voor een variabel krediet van NWB aan RvR Limburg Beheer BV/CV tot een maximum van € 7,5 mln. Additioneel loopt de Provincie risico ten aanzien van de verstrekte achtergestelde lening ad € 5,1 mln. De waarde van het kapitaalbelang in de CV/BV ad. € 29.000,- is inmiddels afgeboekt. Voor de resterende risico's zijn middelen opgenomen in de Provinciale Risicoreserve.

33. RvR Limburg Beheer B.V.

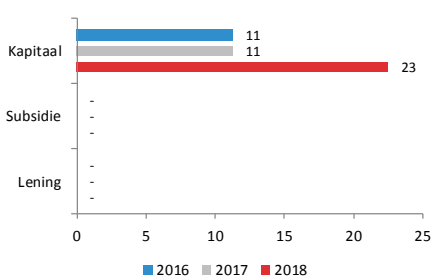
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Besloten Vennootschap
Boekwaarde (€)	€ -
Belang provincie:	100,00%
Zeggenschap provincie:	100,00%
Betrokkenen:	Provincie Limburg en Bouwfonds Property Development (BPD) Ontwikkeling B.V.

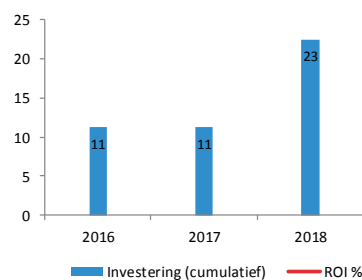
Doelstelling

Door middel van grondexploitatie terugverdienen van $\approx$ 36,3 mln. sloopvergoeding die de Provincie heeft betaald aan het Rijk. (Van het maximum bedrag van $\approx$ 40,7 mln. is slechts $\approx$ 36,3 mln. geëffectueerd).

Provinciale investeringen (€ 000.)

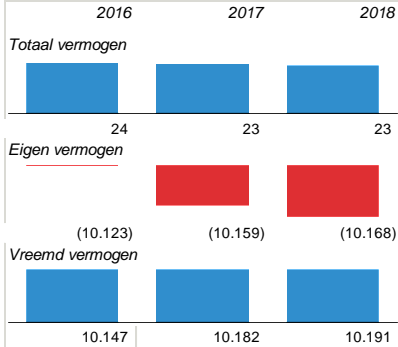
Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

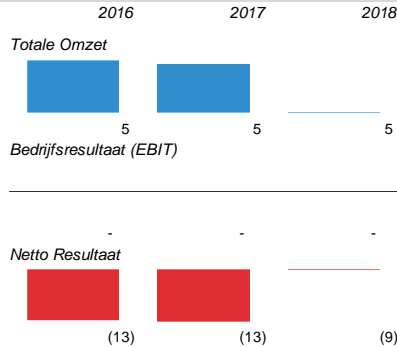
Provinciale inbreng (€ 000.)

	2016	2017	2018
Uitstaande financiering € 000.			
-	-	-	-
Cumulatief verleende subsidie € 000.			
-	-	-	-
Cumulatief verleend kapitaal € 000.			
-	11	11	23
Ontvangen Rente in periode € 000.			
-	-	-	-
Ontvangen dividend in periode € 000.			
-	-	-	-
ROI %			
-	0%	0%	0%

Balans (€ 000.)

Verlies en winst (€ 000.)

Ratio's en opbrengst (%)

	2016	2017	2018
Rendement op totaal vermogen	-54,0%	-55,6%	-41,2%
Solvabiliteit (EV/TV)	-	-	-
-	-42300,8%	-43261,1%	-44205,0%
Dividend Provincie (€ 000.)			
-	-	-	-

Publiek belang

Door de uitvoering van de Regeling Beëindiging Veehouderijtakken (RBV) en de Ruimte voor Ruimte (RvR)-regeling is een ruimtelijke kwaliteitsverbetering van het landelijk gebied bewerkstelligd (er zijn subsidies verstrekt voor het inleveren van mestrechten en het slopen van veestallen). Hiermee is de primaire doelstelling behaald. Beoogd wordt deze operatie voor de Provincie budgettair neutraal te laten verlopen door de opbrengsten van de, door RvR Limburg C.V., gerealiseerde en nog te realiseren woningbouw kavels. Het publiek belang is derhalve nu gelegen in de budgettair neutrale afwikkeling.

Visie en beleidsvoornemen

In juli 2012, bij de besluitvorming in PS inzake de noodzakelijke herfinanciering van RvR, is door de Staten meegegeven dat in 2023 het RvR-project zou moeten zijn beëindigd c.q. dat de € 36,3 mln. aan sloopvergoedingen, die zijn uitbetaald i.v.m. de ontmanteling van de stallen, middels de verkoop van 785 woningbouw kavels, dan terugverdiend zouden moeten zijn. De vastgoedmarkt trekt weer aan, hetgeen ook tot uitdrukking komt in de aantallen kavelsverkopen in de jaren 2015, 2016, 2017 en 2018. Ultimo 2018 moeten nog circa 240 van de 785 kavels verkocht worden (2017: 285).

Door de overname worden verbetermogelijkheden van het resultaat verwacht (zoals zonnevelden, uitbreiding aantal kavels van 785 naar 900, MOB-complex). Dit is nog niet in de GREX verwerkt.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

De bijgestelde grondexploitatie van RvR sluit ultimo 2018 op € 12,3 mln., als gevolg van gestegen financierings- en organisatorische kosten na afscheid van BPD in 2018, een structurele neerwaartse bijstellingen van de prijzen in 2017 en een verlenging van de looptijd van de exploitatie in 2016. Dit zal naar verwachting ultimo 2018 een negatieve eigen vermogenspositie van de B.V. en de C.V. opleveren van € 12,3 mln. (2017: ad $\approx$ 10,1 mln.) In 2018 heeft de Provincie Limburg op afroep van Ruimte voor Ruimte C.V. het restant ad. € 0,8 mln. van de in 2015 verstrekte lening ter hoogte van € 5,1 mln. volgestort via de Provincie Limburg Commandiet BV. Conform Besluit PS d.d. 15 juni 2018 heeft per 1-1-2019 de Provincie Limburg het 50% belang van partner Bouwfonds Ontwikkeling B.V. overgenomen.

Provinciaal Risico

Met de overname van het 50% belang in RvR Limburg Beheer BV/CV van BV Bouwfonds Ontwikkeling B.V. staat de Provincie Limburg per 1 januari 2019 volledig garant voor de langlopende lening van de NWB (hoofdsom ad € 24 mln., restant per juli 2019 € 12 mln.) Ook heeft de Provincie Limburg zich na de overname garant gesteld voor een variabel krediet van NWB aan RvR Limburg Beheer BV/CV tot een maximum van € 7,5 mln. Additioneel loopt de Provincie risico ten aanzien van de verstrekte achtergestelde lening ad € 5,1 mln. De waarde van het kapitaalbelang in de CV/BV ad. € 29.000,- is inmiddels afgeboekt. Voor de resterende risico's zijn middelen opgenomen in de Provinciale Risicoreserve.

34. RvR Limburg C.V.

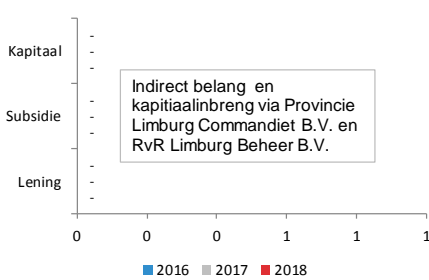
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Commanditaire Vennootschap
Boekwaarde (€)	€ -
Belang provincie:	100,00%
Zeggenschap provincie:	100,00%
Betrokkenen:	Provincie Limburg en Bouwfonds Property Development (BPD) Ontwikkeling B.V.

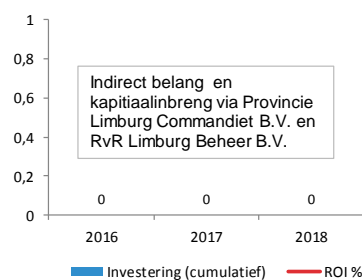
Doelstelling

Door middel van grondexploitatie terugverdienen van $\approx$ 36,3 mln. sloopvergoeding die de onderneming aan de Provincie heeft vergoed en die de Provincie aan het Rijk heeft betaald.

Provinciale investeringen (€ 000.)

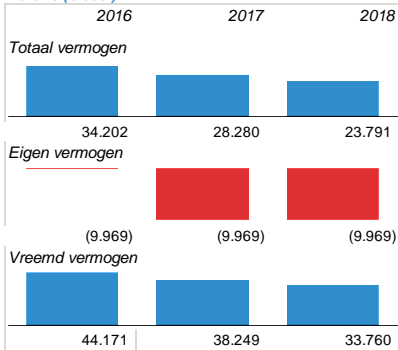
Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

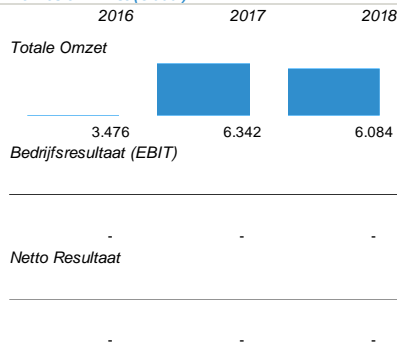
Provinciale inbreng (€ 000.)

	2016	2017	2018
Uitstaande financiering € 000.	-	-	-
Cumulatief verleende subsidie € 000.	-	-	-
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	-	-	-
Ontvangen Rente in periode € 000.	-	-	-
Ontvangen dividend in periode € 000.	-	-	-
ROI %	na	na	na

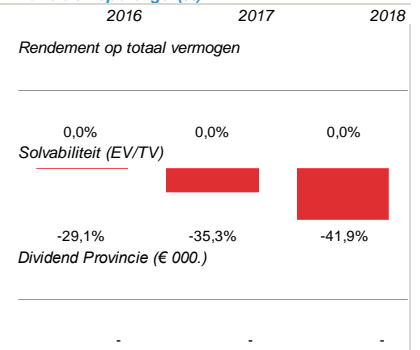
Balans (€ 000.)

Verlies en winst (€ 000.)

Ratio's en opbrengst (%)

Publiek belang

Door de uitvoering van de Regeling Beëindiging Veehouderijtakken (RBV) en de Ruimte voor Ruimte (RvR)-regeling is een ruimtelijke kwaliteitsverbetering van het landelijk gebied bewerkstelligd (er zijn subsidies verstrekt voor het inleveren van mestrechten en het slopen van veestallen). Hiermee is de primaire doelstelling behaald. Beoogd wordt deze operatie voor de Provincie budgettair neutraal te laten verlopen door de opbrengsten van de, door RvR Limburg C.V., gerealiseerde en nog te realiseren woningbouw kavels. Het publiek belang is derhalve nu gelegen in de budgettair neutrale afwikkeling.

Visie en beleidsvoornemen

In juli 2012, bij de besluitvorming in PS inzake de noodzakelijke herfinanciering van RvR, is door de Staten meegegeven dat in 2023 het RvR-project zou moeten zijn beëindigd c.q. dat de $\approx$ 36,3 mln. aan sloopvergoedingen, die zijn uitbetaald in verband met de ontmanteling van de stallen, middels de verkoop van 785 woningbouw kavels, dan terugverdiend zouden moeten zijn. De vastgoedmarkt trekt weer aan, hetgeen ook tot uitdrukking komt in de aantallen kavelsverkoop in de jaren 2015, 2016, 2017 en 2018. Ultimo 2018 moeten nog circa 240 van de 785 kavels verkocht worden (2017: 285). Door de overname verwacht RvR verbetermogelijkheden van het resultaat (zoals zonnevelden, uitbreiding aantal kavels van 785 naar 900, MOB-complex). Dit resultaat is nog niet in de GREX verwerkt.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

De bijgestelde grondexploitatie van RvR sluit ultimo 2018 op $\approx$ 12,3 mln., als gevolg van gestegen financierings- en organisatorische kosten na afscheid van BPD in 2018, een structurele neerwaartse bijstellingen van de prijzen in 2017 en een verlenging van de looptijd van de exploitatie in 2016. Dit zal naar verwachting ultimo 2018 een negatieve eigen vermogenspositie van de B.V. en de C.V. opleveren van $\approx$ 12,3 mln. (2017: ad $\approx$ 10,1 mln.) In 2018 heeft de Provincie Limburg op afroep van Ruimte voor Ruimte C.V. het restant ad $\approx$ 0,8 mln. van de in 2015 verstrekte lening ter hoogte van $\approx$ 5,1 mln. volgestort via de Provincie Limburg Commandiet BV. Conform Besluit PS d.d. 15 juni 2018 heeft per 1-1-2019 de Provincie Limburg het 50% belang van partner Bouwfonds Ontwikkeling B.V. overgenomen.

Provinciaal Risico

Met de overname van het 50% belang in RvR Limburg Beheer BV/CV van BV Bouwfonds Ontwikkeling B.V. staat de Provincie Limburg per 1 januari 2019 volledig garant voor de langlopende lening van de NWB (hoofdsom ad $\approx$ 24 mln., restant per juli 2019 $\approx$ 12 mln.) Ook heeft de Provincie Limburg zich na de overname garant gesteld voor een variabel krediet van NWB aan RvR Limburg Beheer BV/CV tot een maximum van $\approx$ 7,5 mln. Additioneel loopt de Provincie risico ten aanzien van de verstrekte achtergestelde lening ad $\approx$ 5,1 mln. De waarde van het kapitaalbelang in de CV/BV ad $\approx$ 29.000,- is inmiddels afgeboekt. Voor de resterende risico's zijn middelen opgenomen in de Provinciale Risicoreserve.

35. Bank Nederlandse Gemeenten N.V.

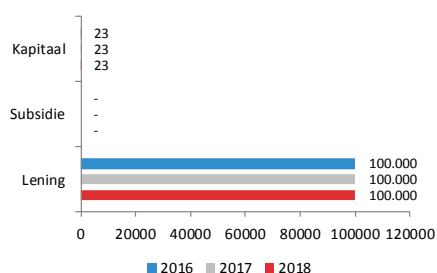
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Naamloze Vennootschap
Boekwaarde (€)	€ 22.689
Belang provincie:	0,00%
Zeggenschap provincie:	0,00%
Betrokkenen:	Gemeenten, Provincies en de Staat

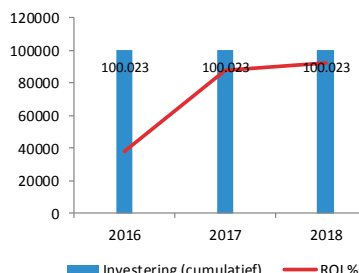
Doelstelling

BNG Bank is de bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang. De bank draagt duurzaam bij aan het laag houden van de kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger.

Provinciale investeringen (€ 000.)

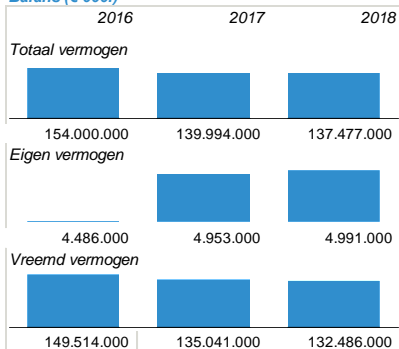
Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

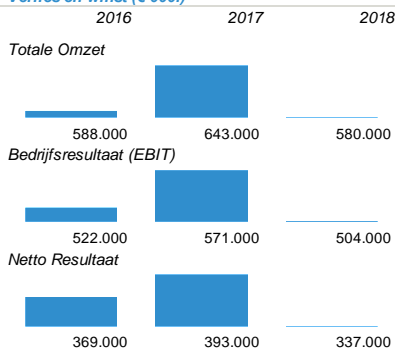
Provinciale inbreng (€ 000.)

	2016	2017	2018
Uitstaande financiering € 000.			
100.000	100.000	100.000	100.000
Cumulatief verleende subsidie € 000.			
-	-	-	-
Cumulatief verleend kapitaal € 000.			
23	23	23	
Ontvangen Rente in periode € 000.			
1.430	3.390	3.450	
Ontvangen dividend in periode € 000.			
159	256	395	
ROI %			
2%	4%	4%	

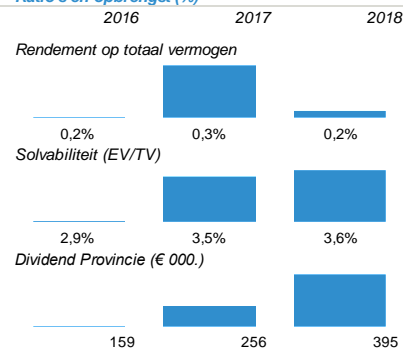
Balans (€ 000.)

Verlies en winst (€ 000.)

Ratio's en opbrengst (%)

Publiek belang

Publiek belang is om in de sectorbanken zodanig te participeren dat zij in staat blijven de decentrale overheden tegen aantrekkelijke voorwaarden te faciliteren. Daarnaast is het jaarlijks dividend, historisch beschouwd, relatief hoog.

Visie en beleidsvoornemen

Deze deelneming past in het begrotingsprogramma Algemene dekkingsmiddelen waarbij het doel is het voeren van een financieel duurzaam meerjarig beleid dat het mogelijk maakt samen met partners te investeren in kansrijke ontwikkelingen.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

In het kader van de publieke taak zijn per 16 november 2015 en per 28 juli 2016 aan de Bank Nederlandse Gemeenten NV hybride leningen (elk groot € 50 miljoen) verstrekt ter versterking van het Tier-1 kapitaal van de bank. De bank is hiertoe genoodzaakt vanwege de hogere kapitaalseisen die vanuit "Basel III" worden opgelegd. Het publieke belang voor de Provincie is gelegen in het feit dat de bank de decentrale overheden binnen de Provincie faciliteert in aantrekkelijke financieringsmogelijkheden. Bij besluit van 7 juli 2016 is een 2e tranche van € 50 mln. verstrekt ook in de vorm van een hybride lening.

Provinciaal Risico

De Provincie Limburg loopt het risico (een deel van) de boekwaarde van de deelneming ad € 22.689 te moeten afwaarderen. Tevens loopt de Provincie een risico ten aanzien van twee hybride leningen, elk groot € 50 miljoen. Dit risico wordt meegenomen vanuit de paragraaf financieringen.

36. Nederlandse Waterschapsbank N.V.

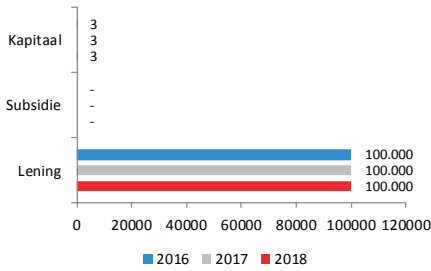
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Naamloze Vennootschap
Boekwaarde (€)	€ 3.063
Belang provincie:	0,00%
Zeggenschap provincie:	0,00%
Betrokkenen:	Provincies, Waterschappen en de Staat

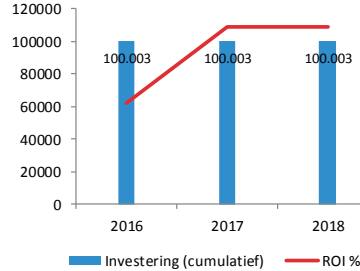
Doelstelling

De Nederlandse Waterschapsbank (NWB) richt haar diensten exclusief op de overheidssector. Zij draagt zorg voor de financiering van Provincies, gemeenten en waterschappen. Doelstelling van de bank is het zo gunstig mogelijk en exact op maat aanbieden van de gewenste financieringen. Maatschappelijke relevantie, hoge kwaliteit, een sterke financiële positie en integriteit zijn de hoekstenen van het beleid van de bank.

Provinciale investeringen (€ 000.)

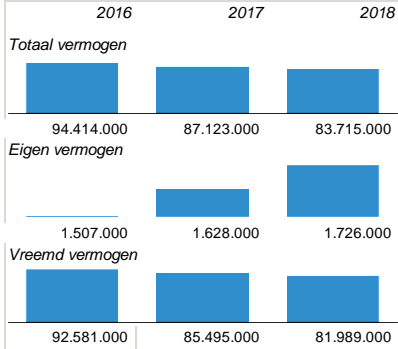
Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

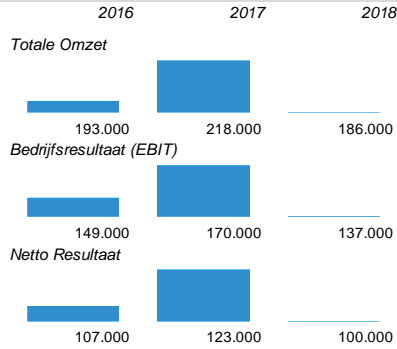
Provinciale inbreng (€ 000.)

	2016	2017	2018
Uitstaande financiering € 000.			
100.000	100.000	100.000	100.000
Cumulatief verleende subsidie € 000.			
-	-	-	-
Cumulatief verleend kapitaal € 000.			
3	3	3	
Ontvangen Rente in periode € 000.			
1.550	2.720	2.720	
Ontvangen dividend in periode € 000.			
-	-	-	
ROI %			
2%	3%	3%	

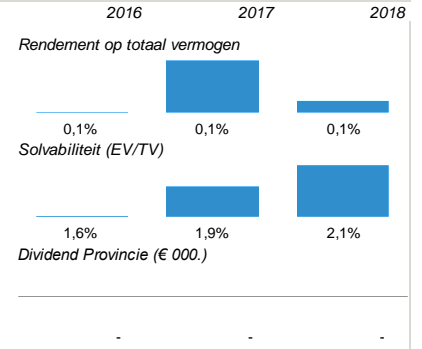
Balans (€ 000.)

Verlies en winst (€ 000.)

Ratio's en opbrengst (%)

Publiek belang

Publiek belang is om in de sectorbanken zodanig te participeren dat zij in staat blijven de decentrale overheden tegen aantrekkelijke voorwaarden te faciliteren. Daarnaast is het jaarlijks dividend, historisch beschouwd, relatief hoog.

Visie en beleidsvoornemen

Deze deelneming past in het begrotingsprogramma Algemene dekkingsmiddelen waarbij het doel is het voeren van een financieel duurzaam meerjarig beleid dat het mogelijk maakt samen met partners te investeren in kansrijke ontwikkelingen.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

In het kader van de publieke taak zijn per 1 september 2015 en per 12 augustus 2016 aan de Nederlandse Waterschapsbank NV een tweetal hybride leningen verstrekt, elk groot € 50 miljoen, ter versterking van het Tier-1 kapitaal van de bank. De bank is hertoe genoodzaakt vanwege de hogere kapitaalseisen die vanuit "Basel III" worden opgelegd. Het publieke belang voor de Provincie is gelegen in het feit dat de bank de decentrale overheden binnen de Provincie faciliteert in aantrekkelijke financieringsmogelijkheden.

Provinciaal Risico

De Provincie Limburg loopt het risico (een deel van) de boekwaarde van de deelneming ad € 3.063 te moeten afwaarderen. Tevens loopt de Provincie een risico ten aanzien van de hybride lening. Dit risico wordt meegenomen vanuit de paragraaf financieringen.

37. N.V. Waterleiding Maatschappij Limburg

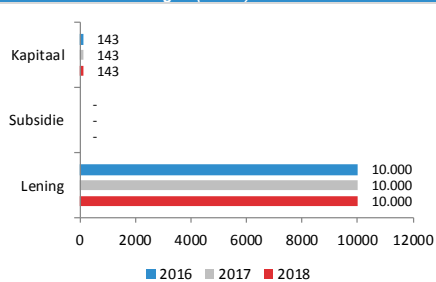
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Naamloze Vennootschap
Boekwaarde (€)	€ 132.458
Belang provincie:	21,80%
Zeggenschap provincie:	21,80%
Betrokkenen:	Provincie Limburg en de Limburgse gemeenten.

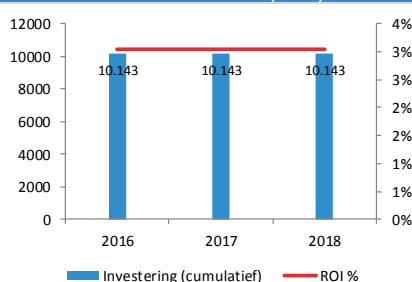
Doelstelling

Het produceren en leveren van drinkwater en andere doeleinden en daarmee samenhangende diensten in de Provincie Limburg.

Provinciale investeringen (€ 000.)

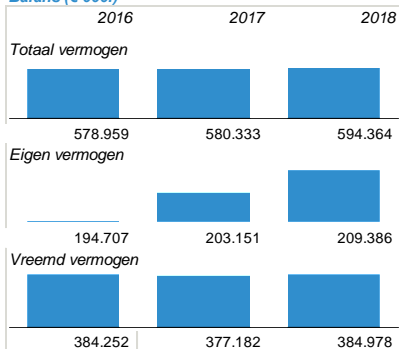
Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

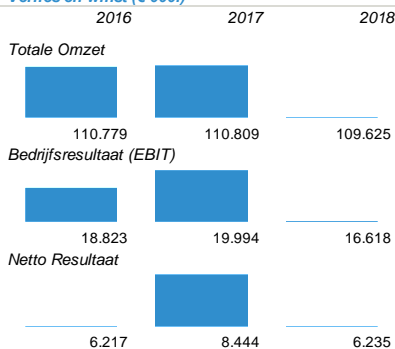
Provinciale inbreng (€ 000.)

	2016	2017	2018
Uitstaande financiering € 000.			
10.000	10.000	10.000	10.000
Cumulatief verleende subsidie € 000.			
-	-	-	-
Cumulatief verleend kapitaal € 000.			
143	143	143	
Ontvangen Rente in periode € 000.			
309	309	309	
Ontvangen dividend in periode € 000.			
-	-	-	
ROI %			
3%	3%	3%	

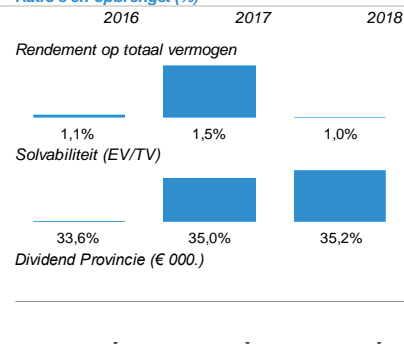
Balans (€ 000.)

Verlies en winst (€ 000.)

Ratio's en opbrengst (%)

Publiek belang

Teneinde de continuïteit van de drinkwatervoorziening te borgen is in de Drinkwaterwet bepaald dat de waterleidingbedrijven, waaronder WML een monopolie hebben op de drinkwaterlevering in hun verzorgingsgebied en dat aandelen van waterleidingbedrijven enkel door overheden kunnen worden gehouden.

Visie en beleidsvoornemen

De Provincie streeft naar een duurzame drinkwatervoorziening met een hoge mate van zelfvoorziening van het drinkwatergebruik in Limburg, waarbij er voldoende water beschikbaar is tegen een redelijke prijs (POL 2014 en Provinciaal Waterplan). Provincie wil deelname in WML voortzetten teneinde de continuïteit van de drinkwatervoorziening te borgen.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

Vanwege een historisch geclusterde aanleg van het leidingennetwerk, is er op korte termijn een grote investering noodzakelijk om het leidingennet te vervangen. WML heeft hierop geanticipeerd en middelen gereserveerd. Om verder te gaan verduurzamen heeft WML besloten om 2 windmolens te gaan bouwen en exploiteren. Hiervoor gaat de WML een separate BV oprichten. Op 15 februari 2019 heeft de AvA besloten in te stemmen met oprichting van de BV WML Wind en aanbesteding van de 2 windmolens.

Provinciaal Risico

Bij faillissement van WML is provinciaal risico in financiële zin het moeten afboeken van € 132.457 (nominale waarde aandelen). In dat geval zal ook de op dat moment uitstaande financiering moeten worden afgeboekt. Provinciaal risico in maatschappelijke zin is dat de continuïteit van de drinkwatervoorziening in gevaar komt. Deze risico's worden nihil geschat aangezien WML monopolist is en alleen overheden als aandeelhouders kent.

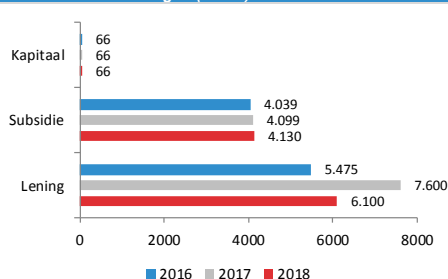
38. Limburgse Herstructureringsmaatschappij voor Bedrijven terreinen B.V.

Basis Informatie	
Rechtsvorm:	Besloten Vennootschap
Boekwaarde (€)	€ 66.000
Belang provincie:	66,67%
Zeggenschap provincie:	66,67%
Betrokkenen:	Provincie Limburg en LIOF

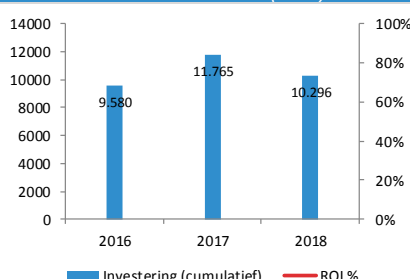
Doelstelling

Het - in samenwerking met publieke en private partijen - stimuleren, ondersteunen en bijdragen aan het op een duurzame wijze realiseren van 1.000 hectare aan herstructureringsprojecten op Limburgse bedrijventerreinen in de periode 2012-2020, met het doel zorgvuldig ruimtegebruik te bewerkstelligen en een goed economisch vestigingsklimaat voor ondernemers te (doen) waarborgen.

Provinciale investeringen (€ 000.)

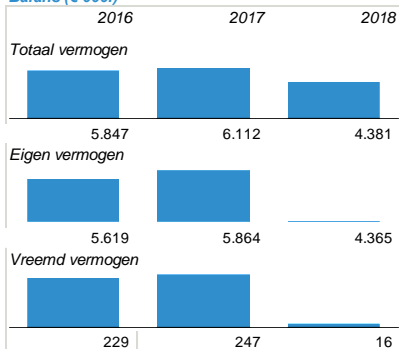
Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

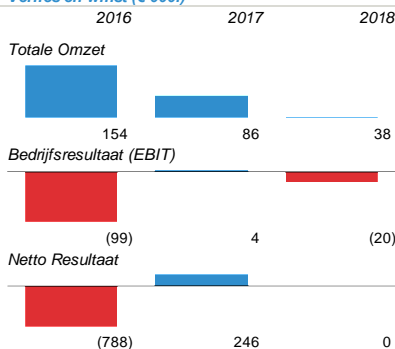
Provinciale inbreng (€ 000.)

	2016	2017	2018
Uitstaande financiering € 000.			
5.475	7.600	6.100	
Cumulatief verleende subsidie € 000.			
4.039	4.099	4.130	
Cumulatief verleend kapitaal € 000.			
66	66	66	
Ontvangen Rente in periode € 000.			
-	-	-	
Ontvangen dividend in periode € 000.			
-	-	-	
ROI %			
0%	0%	0%	

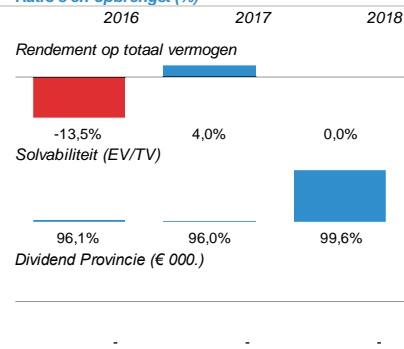
Balans (€ 000.)

Verlies en winst (€ 000.)

Ratio's en opbrengst (%)

Publiek belang

Realisatie van de maatschappelijke doelstelling om in de periode tot en met 2020 in totaal 1.000 ha aan bedrijventerrein in Limburg te herstructureren. Waarmee een bijdrage wordt geleverd aan het Limburgse vestigingsklimaat. Deze wordt uitgaande van de huidige investeringsportefeuille gerealiseerd.

Visie en beleidsvoornemen

In maart 2014 is besloten dat in het toekomstige provinciale beleid minder prioriteit zal worden gegeven aan herstructurering bedrijventerreinen. Dat betekent dat er geen nieuwe geldlening beschikbaar wordt gesteld en dat de LHB wordt afgebouwd. Momenteel loopt een traject om te komen tot een goede afwikkeling van de lopende projecten. Eind 2015 is LHB afgebouwd tot een beheersorganisatie voor een 6 tal lopende projecten, die door LHB uitbeheerd zullen worden. Daarmee is het beheer van activiteiten toegevoegd aan de doelstelling van de BV. LHB mag geen nieuwe activiteiten meer oppakken. Behalve de projecten is ook de personele organisatie afgebouwd. Vooralsnog gaan we ervan uit dat de beheersorganisatie uiterlijk 2022 zal worden geliquideerd.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

Als onderdeel van bovengenoemde koerswijziging is begin 2016 de LHB omgevormd naar een beheersorganisatie. 6 lopende projecten zijn ondergebracht in de beheersorganisatie LHB. Ter uitvoer van deze lopende projecten heeft de LHB in 2016 de laatste trekking gedaan uit de beschikbaar gestelde renteloze financiering die daarmee € 7,6 mln. bedraagt. Dit is momenteel geïnvesteerd in 1 deelneming á € 1,3 mln., 1 lening á € 1 mln. en 3 participaties á € 3,0 mln. (Bedragen zijn boekwaarden). De verwachting is dat LHB ruim kan voldoen aan haar revolverendheidsdoelstelling.

Provinciaal Risico

De Provincie Limburg loopt het risico (een deel van) de boekwaarde van de deelneming ad € 66.000 te moeten afwaarderen en het verschuldigd blijven van een lening van maximaal € 10 mln., waarvan eind 2018 € 6.100.000 uit staat. Bij oprichting werd er van uit gegaan dat 50% van de lening afgewaardeerd diende te worden. Op basis van de de huidige vooruitzichten zal dit gunstiger uitvallen.

39. IBA Parkstad B.V.

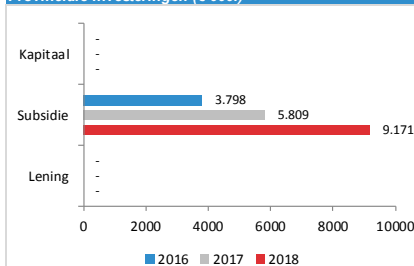
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Besloten Vennootschap
Boekwaarde (€)	n.v.t.
Belang provincie:	50,00%
Zeggenschap provincie:	50,00%
Betrokkenen:	Provincie Limburg en de Parkstad gemeentes

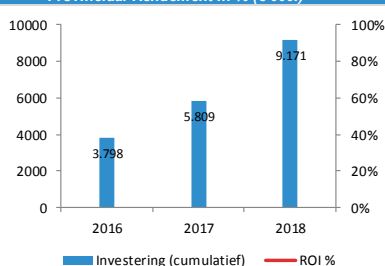
Doelstelling

Het uitvoering geven aan de realisatie en ontwikkeling van de Internationale Bau Ausstellung Parkstad 2020 zoals nader is uitgewerkt in het IBA boek waarin de transformatieopgave voor Parkstad vanuit het Regioprogramma is neergelegd. De kern van de IBA bestaat uit een reeks van spraakmakende en hoogwaardige projecten die Parkstad transformeren en vernieuwen. De allerbeste projecten worden in 2020 tijdens de slotmanifestatie tentoongesteld.

Provinciale investeringen (€ 000.)

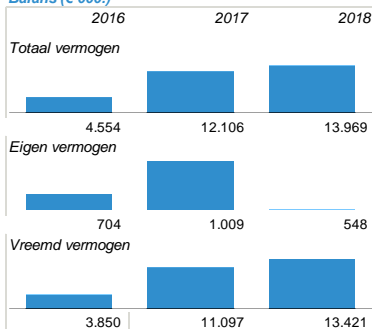
Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

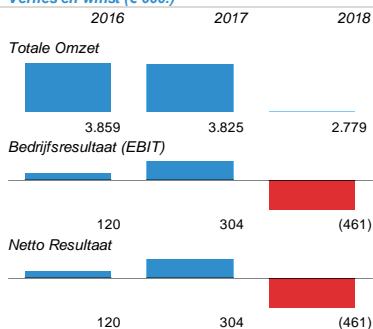
Provinciale inbreng (€ 000.)

	2016	2017	2018
Uitstaande financiering € 000.	-	-	-
Cumulatief verleende subsidie € 000.	3.798	5.809	9.171
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	-	-	-
Ontvangen Rente in periode € 000.	-	-	-
Ontvangen dividend in periode € 000.	-	-	-
ROI %	0%	0%	0%

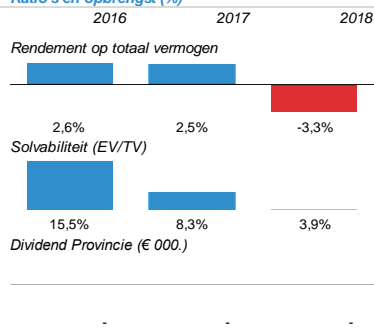
Balans (€ 000.)

Verlies en winst (€ 000.)

Ratio's en opbrengst (%)

Publiek belang

Het publiek belang is gelegen in de aanpak van de transformatieopgave voor Parkstad, waar de projecten voortvloeiend uit het IBA Parkstad initiatief invulling aan kunnen geven.

Visie en beleidsvoornemen

Met IBA Parkstad wordt, in de periode 2013-2020, invulling gegeven aan een aantrekkelijk woon- en vestigingsklimaat in Zuid-Limburg. Tevens wordt invulling gegeven aan verschillende provinciale programma's zoals wonen, herstructurering, leefbaarheid, zorg, duurzaamheid, structuurversterking, onderwijs en arbeidsmarkt, OV en landschap. Tot 2020 functioneert IBA als een laboratorium en is het een motor voor vernieuwende ideeën en toonaangevende projecten. Een succesvolle IBA betekent dat IBA een bijdrage heeft geleverd aan projecten die vervolgens een structurele bijdrage leveren aan de gebieds transformatie van Parkstad. De primaire focus voor de Provincie ligt op het doen realiseren van IBA initiatieven en verknopen met provinciale projecten. De gewenste effecten zijn: Beter woon-, werk-, leefklimaat; Actievere en gezondere bewoners; Meer duurzaamheid; Grensoverschrijdende samenwerking; Bijdrage aan trots en identiteit.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

IBA bevindt zich in de uitvoeringsfase. Juli 2019 heeft de AvA op voordracht van IBA BV in totaal vier programmavoorstellen met in 32 projecten goedgekeurd waarmee een totale investering van € 170 mln. is gemoed. De cumulatieve IBA bijdrage hieraan bedraagt € 18 mln., waarvan 50% dekking door de Provincie. Hiermee wordt een financieringsmultiplier gerealiseerd van ca. 9,4. Deze multiplier voldoet hiermee aan de in het IBA beleidskader geformuleerde minimumeis van 3. De AvA d.d. 18-02-2019 heeft besloten om het expojaar naar 2021 te verschuiven.

Provinciaal Risico

Door het gekozen governance-model en de wijze waarop de financiering is geregeld is er geen sprake van risicodragende deelname in projecten. Derhalve is het risico met name gelegen in het realiseren van kwantitatief en kwalitatief voldoende projecten om de gestelde doelen te realiseren. Besluitvorming in de aandeelhoudersvergadering ten aanzien van projectvoorstellen wordt voorbereid in GS. Eventuele toekenning van middelen, buiten de reguliere begrotingsposten om, verloopt via PS.

40. Euregio Maas-Rijn

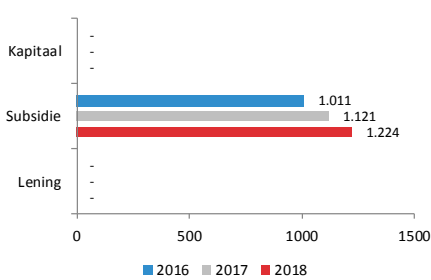
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Europese Groepering voor territoriale samenwerking (EGTS)
Boekwaarde (€)	n.v.t.
Belang provincie:	0,00%
Zeggenschap provincie:	0,00%
Betrokkenen:	Provincie Limburg, Provincies Luik en Limburg (B), Duitstalige Gemeenschap van België, Zweckverband Region Aachen

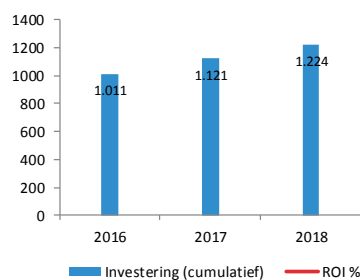
Doelstelling

EMR heeft ten doel om binnen het gebied van de EMR grensbelemmeringen af te bouwen; sociaal economische factoren te verbeteren; contacten tussen burgers te leggen en te bevorderen; en de samenwerking tussen instellingen, bedrijven en organisaties te bevorderen.

Provinciale investeringen (€ 000.)

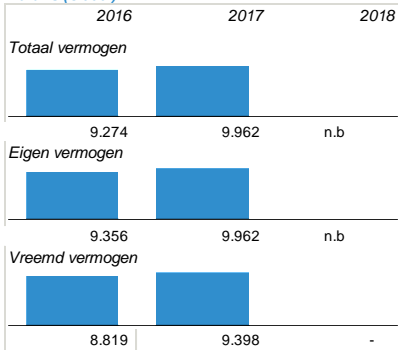
Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

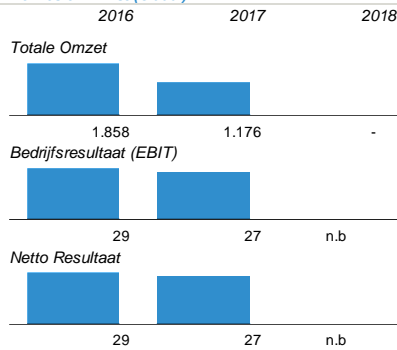
Provinciale inbreng (€ 000.)

	2016	2017	2018
Uitstaande financiering € 000.	-	-	-
Cumulatief verleend subsidie € 000.	1.011	1.121	1.224
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	-	-	-
Ontvangen Rente in periode € 000.	-	-	-
Ontvangen dividend in periode € 000.	-	-	-
ROI %	0%	0%	0%

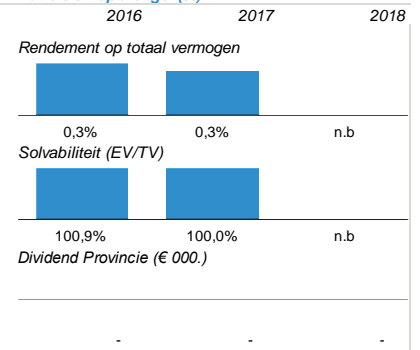
Balans (€ 000.)

Verlies en winst (€ 000.)

Ratio's en opbrengst (%)

Publiek belang

Voor het oplossen van problemen met een grensoverschrijdend karakter is het onderhouden van een goed contact in Euregionaal verband, met de overheden uit de aangrenzende regio's in België en Duitsland, van groot belang. De samenwerking tussen de overheden initieert en stimuleert ook niet-overheden uit de vijf partnerregio's van de EMR (burgers, organisaties, instellingen, bedrijfsleven) om zaken samen op te pakken.

Visie en beleidsvoornemen

Het realiseren van grensoverschrijdende samenwerking in de Euregio. Samen met de andere partnerregio's wordt gezamenlijk gewerkt aan de uitvoering van de euregionale toekomststrategie EMR 2020.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

Geen bijzondere aandachtspunten.

Provinciaal Risico

De 5 partners van de EMR moeten borg staan voor correcte, tijdige en rechtmatige besteding van de gelden die de EMR aan de projecten uitbetaald heeft. In geval van een tekort in de stichting is de Provincie mede aansprakelijk.

41. RUD Zuid-Limburg

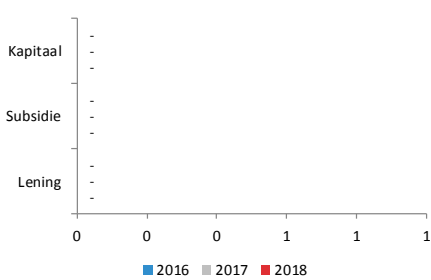
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Gemeenschappelijke regeling
Boekwaarde (€)	€ 519.421
Belang provincie:	0,00%
Zeggenschap provincie:	0,00%
Betrokkenen:	Provincie Limburg en de 16 gemeenten in Zuid-Limburg.

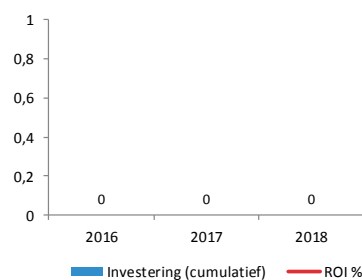
Doelstelling

Algemeen overheidsbestuur met als doel het op afstand plaatsen van de uitvoeringstaken van de Provincie, specifiek: vergunningverlening, toezicht en handhaving in het fysieke domein.

Provinciale investeringen (€ 000.)

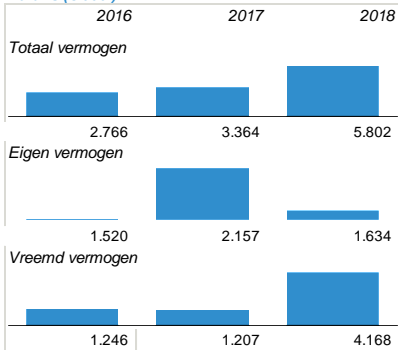
Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

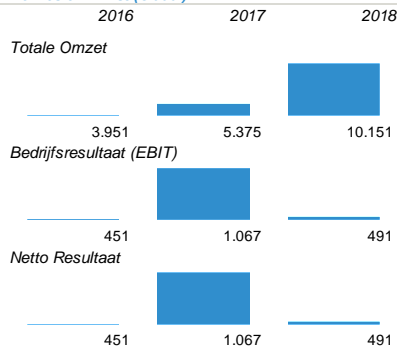
Provinciale inbreng (€ 000.)

	2016	2017	2018
Uitstaande financiering € 000.	-	-	-
Cumulatief verleende subsidie € 000.	-	-	-
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	-	-	-
Ontvangen Rente in periode € 000.	-	-	-
Ontvangen dividend in periode € 000.	-	-	-
ROI %	na	na	na

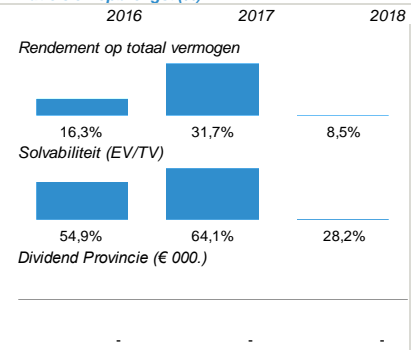
Balans (€ 000.)

Verlies en winst (€ 000.)

Ratio's en opbrengst (%)

Publiek belang

Het leveren van kwaliteit voor de leefomgeving voor inwoners en bedrijven in Zuid-Limburg door samenwerking, door het uitvoeren van haar wettelijke taken.

Visie en beleidsvoornemen

Een efficiënte en kwalitatieve uitvoering van wettelijke taken in het fysieke domein. De RUD Zuid-Limburg is 1 januari 2013 afgesplitst van de Provincie. Deze rol op afstand en wettelijke taken zullen als zodanig worden voortgezet.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

Met ingang van 1 maart 2018 is een gedeelte van het personeel van de provincie Limburg en de grootste gedeelte van de partner gemeenten formeel in dienst getreden van de RUD-Zuid Limburg. De provincie Limburg heeft de taken die uigevoerd dienen te voeren bij de gemeenten die vallen onder de RUD Limburg Noord ondergebracht bij de RUD Zuid-Limburg. Daarnaast zijn ook de meetdiensten inclusief apparatuur overgebracht van de provincie Limburg naar de RUD Zuid-Limburg.

Provinciaal Risico

Het risico is gelegen in het doelmatig en efficiënt uitvoeren van de taken, binnen de daartoe gestelde kaders.

De partners zijn gezamenlijke verantwoordelijke voor eventuele tekorten. Provincie Limburg is de grootste partner in deze verbonden partij (ca. 57%)

42. RUD Limburg-Noord

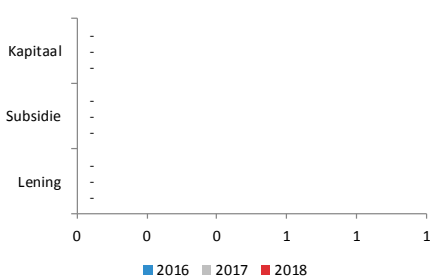
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Gemeenschappelijke regeling
Boekwaarde (€)	n.v.t.
Belang provincie:	0,00%
Zeggenschap provincie:	0,00%
Betrokkenen:	Provincie Limburg en de 16 gemeenten in Zuid-Limburg.

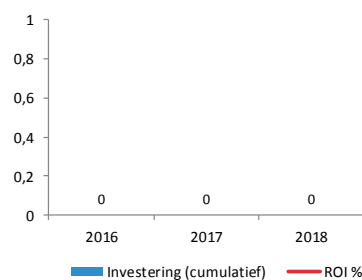
Doelstelling

Algemeen overheidsbestuur met als doel het op afstand plaatsen van de uitvoeringstaken van de Provincie, specifiek: vergunningverlening, toezicht en handhaving in het fysieke domein.

Provinciale investeringen (€ 000.)

Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

Provinciale inbreng (€ 000.)

	2016	2017	2018
Uitstaande financiering € 000.	-	-	-
Cumulatief verleende subsidie € 000.	-	-	-
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	-	-	-
Ontvangen Rente in periode € 000.	-	-	-
Ontvangen dividend in periode € 000.	-	-	-
ROI %	na	na	na

Balans (€ 000.)

	2016	2017	2018
Totaal vermogen	n.b.	n.b.	334
Eigen vermogen	n.b.	n.b.	n.b.
Vreemd vermogen	-	-	1.372

Verlies en winst (€ 000.)

	2016	2017	2018
Totale Omzet	-	-	1.989
Bedrijfsresultaat (EBIT)	-	-	334
Netto Resultaat	n.b.	n.b.	n.b.

Ratio's en opbrengst (%)

	2016	2017	2018
Rendement op totaal vermogen	n.b.	n.b.	n.b.
Solvabiliteit (EV/TV)	n.b.	n.b.	n.b.
Dividend Provincie (€ 000.)	-	-	-

Publiek belang

het leveren van kwaliteit voor de leefomgeving voor de inwoners en bedrijven in Noord Limburg door samenwerking en door het uitvoeren van haar wettelijke taken.

Visie en beleidsvoornemen

De GR RUD-Limburg-Noord is een innovatieve, slagvaardige en efficiënte organisatie, die bijdraagt aan de verbetering van de kwaliteit, gezondheid en veiligheid van de leefomgeving en aan de verbetering van de dienstverlening aan burgers en bedrijven. De dienstverlening wordt o.a. verbeterd door:

1. Een "level playing field"(gelijke benadering en behandeling onder de GR RUD LN)
2. Minder toezichtslasten door efficiënte en innovatie toezichtmethoden.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

Naar aanleiding van wijziging in de wetgeving omtrent gemeenschappelijke regelingen is een wetsvoorstel aangenomen dat alle RUD's omgevormd moeten worden tot een Gemeenschappelijke Regeling per 1-1-2018. Dit is geëffectueerd middels de oprichting van RUD Limburg-Noord. De Provinciale bijdrage voor 2018 is gesteld op € 79.738,-

Provinciaal Risico

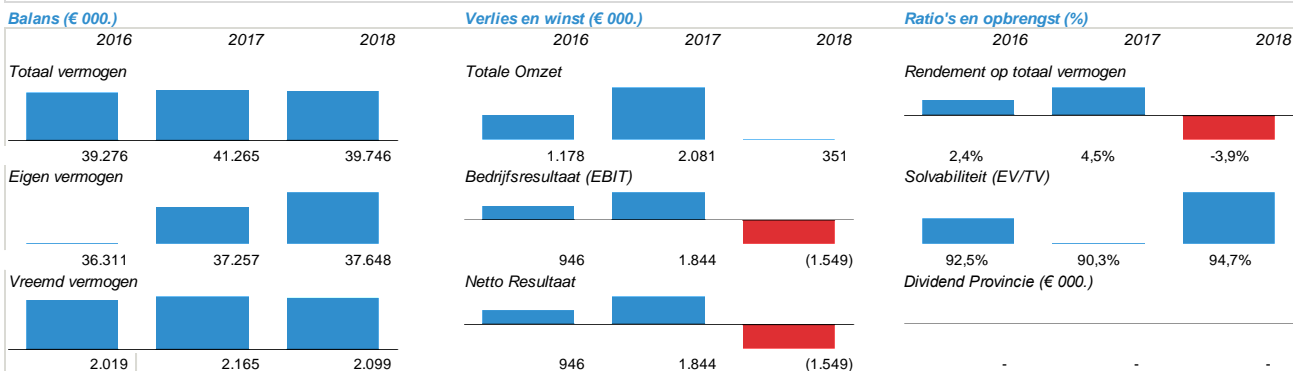
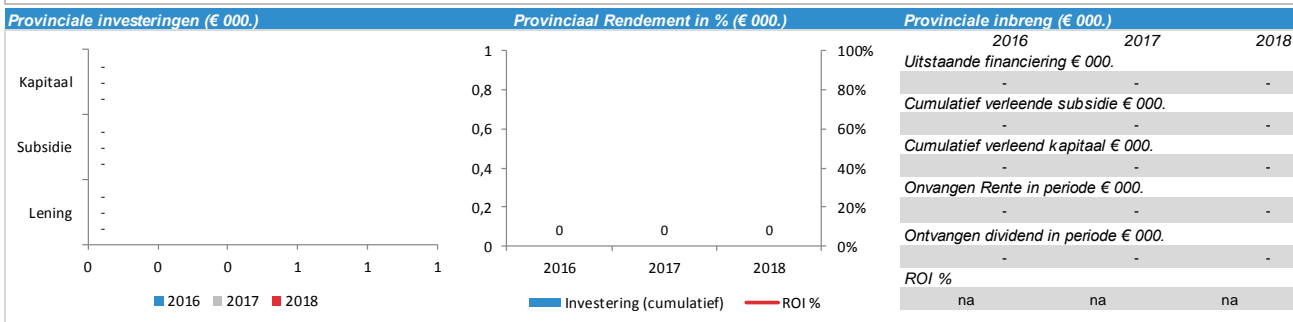
De provincie heeft een aantal taken overgedragen aan de RUD Limburg-Noord. Het risico bestaat dat de taken niet, te laat of kwalitatief onder de maat zijn. Het risico van de provincie Limburg is beperkt tot vooraf bepaalde provinciale bijdrage. Eventuele financiële mee of tegenvallers zijn voor de overige partner gemeenten.

43. Fonds Nazorg Stortplaatsen Provincie Limburg

Basis Informatie	
Rechtsvorm:	Anders namelijk...
Boekwaarde (€)	n.v.t.
Belang provincie:	100,00%
Zeggenschap provincie:	100,00%
Betrokkenen:	Provincie Limburg en Attero

Doelstelling

Het waarborgen en financieren van de eeuwigdurende nazorg van stortplaatsen gesloten na 1996, zoals bedoeld in artikel 8.49 van de wet Milieu beheer. Dit geschiedt door het onderhouden en in stand houden van de voorzieningen die milieurisico's ten aanzien van de stortplaatsen voorkomen.

Publiek belang

Het publiek belang is gelegen in het beheersen en voorkomen van milieu risico's voortvloeiend uit het gestorte en afgedekte afval op de stortplaatsen. Hierin vervult het fonds haar wettelijke taak.

Visie en beleidsvoornemen

Het nazorgfonds voert een wettelijke taak uit, gericht op de eeuwigdurende nazorg. De provinciale visie loopt synchroon met deze wettelijke taak. De drie kerntaken, belastingheffing, vermogensbeheer en financiering van het onderhoud zullen worden voortgezet om de eeuwigdurende nazorg te waarborgen.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

Naarmate meer stortplaatsen gesloten worden en daarmee de risico's en de verantwoordelijkheden overgaan van de exploitant naar Provincie verandert het risicoprofiel. Momenteel is enkel de Louisegroeve gesloten, maar in de toekomst zal de rol en de aard van deze deelneming wijzigen. Momenteel voert de rechtspersoonlijkheid van het nazorgfonds voort uit de milieuwet. Verwachting is dat in de loop van 2019 het nazorgfonds zal worden ondergebracht in een separate entiteit. Dit heeft geen gevolgen voor het resultaat of het risico van de Provincie. Het jaarrekening resultaat 2018 is negatief met name ingevolge tussentijdse herwaardering van aandelen en obligaties. Eerdere jaren was er sprake van een stevige stijging van de marktwaarden. Het lopend boekjaar en het begrotingsjaar wordt uitgegaan van een verwacht rendement van 3% en gelijkblijvende kosten.

Provinciaal Risico

Het provinciaal risico is gedurende de exploitatie van de stortplaatsen beperkt tot het debiteuren risico ten aanzien van de exploitant. Hiervoor zijn contractuele waarborgen richting Attero vastgelegd. Na sluiting loopt de Provincie het risico dat het behaalde rendement lager is dan verondersteld bij het vaststellen van het definitief doelvermogen of dat de werkelijke nazorgkosten de doelvermogens overstijgen. Daaruit voortvloeiende tekorten zijn voor rekening van de Provincie Limburg. Hiertoe zal een nieuwe ALM studie worden uitgevoerd.

44. Het Interprovinciaal Overleg

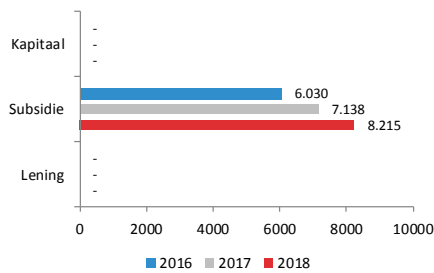
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Vereniging
Boekwaarde (€)	n.v.t.
Belang provincie:	0,00%
Zeggenschap provincie:	0,00%
Betrokkenen:	De Nederlandse Provincies

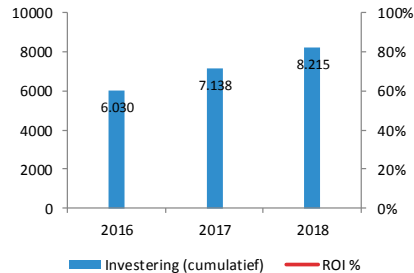
Doelstelling

Platform voor belangenbehartiging van de twaalf Provincies

Provinciale investeringen (€ 000.)

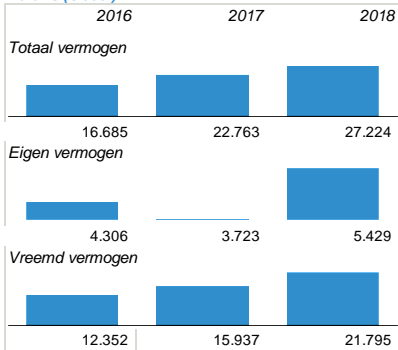
Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

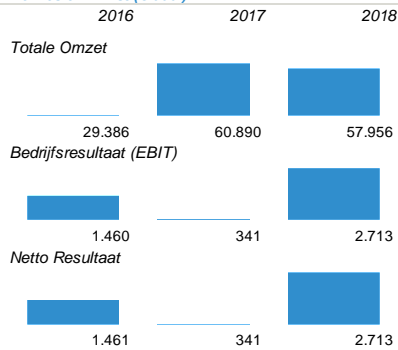
Provinciale inbreng (€ 000.)

	2016	2017	2018
Uitstaande financiering € 000.	-	-	-
Cumulatief verleende subsidie € 000.	6.030	7.138	8.215
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	-	-	-
Ontvangen Rente in periode € 000.	-	-	-
Ontvangen dividend in periode € 000.	-	-	-
ROI %	0%	0%	0%

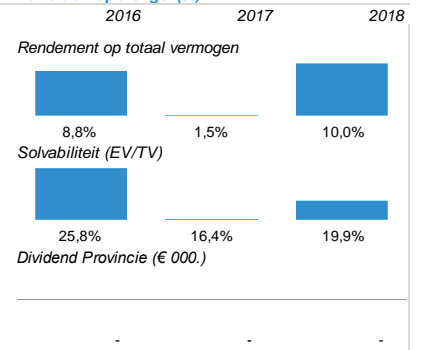
Balans (€ 000.)

Verlies en winst (€ 000.)

Ratio's en opbrengst (%)

Publiek belang

Dit samenwerkingsverband tussen de twaalf Provincies bevordert coördinatie en efficiëntie van het middenbestuur.

Visie en beleidsvoornemen

Belangenbehartiging in Den Haag in samenwerking met de andere Provincies.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

Geen bijzondere aandachtspunten

Provinciaal Risico

Zeer gering risico

45. Zuidelijke Rekenkamer

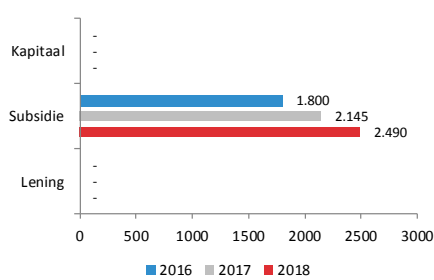
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Gemeenschappelijke regeling
Boekwaarde (€)	n.v.t.
Belang provincie:	0,00%
Zeggenschap provincie:	0,00%
Betrokkenen:	Provinciale Staten van Limburg en Brabant

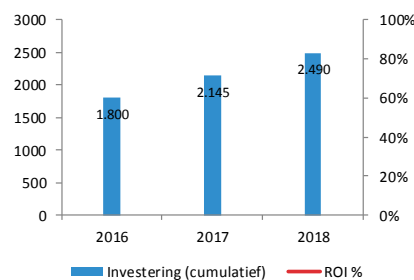
Doelstelling

Het onderzoeken van de doeltreffendheid, doelmatigheid en rechtmatigheid van het door het Provinciebestuur van Limburg en Noord-Brabant gevoerde bestuur. Provinciale Staten van de provincie Limburg en Noord-Brabant sturen deze verbonden partij aan.

Provinciale investeringen (€ 000.)

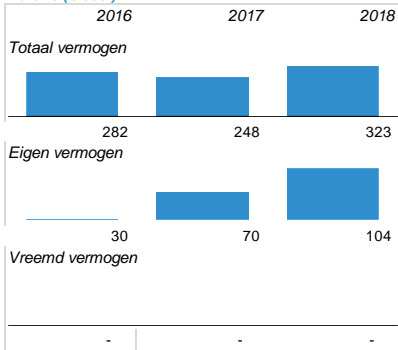
Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

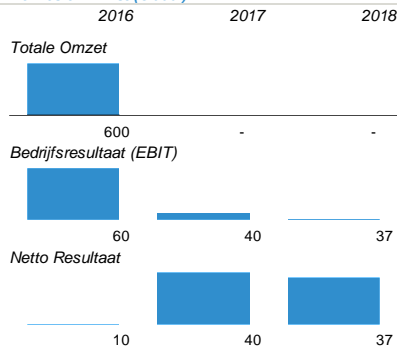
Provinciale inbreng (€ 000.)

	2016	2017	2018
Uitstaande financiering € 000.	-	-	-
Cumulatief verleende subsidie € 000.	1.800	2.145	2.490
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	-	-	-
Ontvangen Rente in periode € 000.	-	-	-
Ontvangen dividend in periode € 000.	-	-	-
ROI %	0%	0%	0%

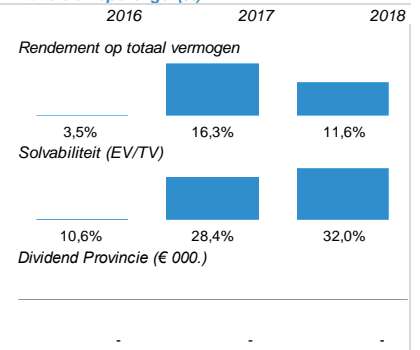
Balans (€ 000.)

Verlies en winst (€ 000.)

Ratio's en opbrengst (%)

Publiek belang

De zuidelijke rekenkamer als onafhankelijk controlerend orgaan waarborgt goed en rechtmatig bestuur en dient daarmee direct het publiek belang.

Visie en beleidsvoornemen

Het houden van een onafhankelijke rekenkamer betreft een wettelijke taak.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

De Zuidelijke Rekenkamer wordt aangestuurd door Provinciale Staten. Gedeputeerde Staten hebben in deze verbonden partij geen rol. Beoordeling van begroting en jaarstukken dient plaats te vinden door Provinciale Staten.

Provinciaal Risico

Zeer gering risico

7. § Grondbeleid

De paragraaf Grondbeleid geeft inzicht in de visie op het provinciale grondbeleid ter ondersteuning van de provinciale programma's en de wijze waarop dat beleid wordt uitgevoerd. Tevens is een actuele prognose van de te verwachten resultaten opgenomen en worden de mogelijke risico's van de totale grondexploitatie in beeld gebracht.

7.1 Beleid in relatie tot de in de begroting opgenomen programma's

Provinciale Staten hebben ervoor gekozen om een actief grondbeleid te voeren, al of niet middels participatie in een PPS-constructie (Publiek-Private Samenwerking) en/of participatie in deelnemingen, waarbij dan veelal sprake is van een "verbonden partij". Dus niet alleen subsidiëren en toezien op afstand, doch daadwerkelijk projecten mee initiëren. Deze ontwikkelingsgerichte rol wordt met name op ruimtelijk economisch gebied (selectief) opgepakt voor die locaties in Limburg waar een integrale aanpak vanwege het grote economische belang noodzakelijk is. Daarbij zijn onder meer de door Provinciale Staten vastgestelde kaders van kracht: het Erfpachtkader 15 december 2017 en Sturen in Samenwerking 2.0, 10 februari 2017.

Diverse externe ontwikkelingen leiden tot de vraag of de ontwikkelingsgerichte rol ook voor andere doeleinden (o.m. mobiliteits-, sociale en duurzaamheidsvraagstukken) kan worden ingezet.

In antwoord op die rolkeuze is in 2018 de herijking van de uitvoering van het Grondbeleid tot stand gekomen en zijn Provinciale Staten daarover geïnformeerd middels een mededeling portefeuillehouder (8 januari 2019). Op basis van de ervaringen in de praktijk wordt bezien of e.e.a. nog moet leiden tot een aanpassing van het Grondbeleid.

In de huidige markt komen grondexploitaties nog steeds maar moeizaam tot stand, onder meer door:

- de schaarste voor wat betreft het verkrijgen van kredieten en financieringen zet de rem op gewenste ontwikkelingen van private partijen. Het is niet te voorzien hoe de financierbaarheid van vastgoedontwikkelingen zich op korte en middellange termijn ontwikkelt;
- dat gemeenten moeite hebben om structuurversterkende projecten in het geprognosticeerde tempo van de grond te krijgen. De ambities van de gemeenten zijn doorgaans te groot in relatie tot hun slagkracht (gebrek aan financiële middelen en capaciteit).

Voor zover gericht op structuurversterkende (majeure) projecten, is er ruimte in dit vacuüm voor de ontwikkelingsgerichte rol van de Provincie Limburg.

De activistische investeringsstrategie van de Provincie Limburg, gericht op structuurversterkende (majeure) projecten, vraagt om een daadkrachtige en betrouwbare overheid. Door zelf, of indirect door middel van deelneming in een rechtspersoon/ verbonden partij initiatief te nemen, positie te nemen en risicodragend te participeren in projecten kunnen overheid en markt meer naar elkaar toegroeien en kan de overheid een impuls geven om projecten te realiseren. De schaalgrootte en problematiek van projecten vragen om bundeling van krachten, zowel ten aanzien van financiële mogelijkheden als van inbreng van expertise.

7.2 Uitvoering van het beleid

Met het innemen van grondposities, geeft het eigendomsrecht andere juridische (privaatrechtelijke) mogelijkheden dan het publiekrecht. Waar het publiekrecht vooral de juridische voorwaarden schept voor bestemmingswijzigingen, geeft het eigendomsrecht de provincie de mogelijkheid regie te voeren om projecten daadwerkelijk te realiseren.

In de huidige setting wordt er uitvoering gegeven aan het actieve grondbeleid om onder meer:

- tot een snellere realisatie van projecten te kunnen komen;
- de haalbaarheid van projecten te bevorderen;
- een hogere kwaliteit in het gebied te realiseren.

Uitkomsten van de (majeure) structuurversterkende opgaven zijn uiteindelijk concrete op uitvoering gerichte projecten. Afhankelijk van de aard en opgave van deze projecten is het de vraag of de Provincie hierin participeert. Op basis van een concrete businesscase worden de benodigde kredieten/ dekking bij PS georganiseerd, alvorens de uitvoering ter hand wordt genomen.

Aankopen van gronden en/of vastgoed vindt plaats tegen marktconforme prijzen en qua prijsbeleid conform de spelregels van de Onteigeningswet. Het streven is erop gericht om zoveel mogelijk, op minnelijk wijze tot overeenstemming te komen, doch waar nodig worden PS verzocht om het onteigeningsinstrumentarium in te zetten.

Anticiperende aankopen

Door PS is er een revolverend krediet beschikbaar gesteld van € 22,1 mln. voor het verrichten van anticiperende aankopen. Met deze middelen worden “warme” gronden aangekocht, met als insteek het aanjagen van toekomstige projecten en ontwikkelingen. Dit kunnen gronden zijn die mogelijk direct benodigd zijn voor toekomstige projecten dan wel indirect benodigd zijn als ruilgrond. Deze gronden worden in voorkomende gevallen voor marktconforme prijzen gekocht (zuiver vermogenswaarde, dus geen volledige schadeloosstelling cf. Onteigeningswet).

Aankopen in relatie tot ontwikkelopgave natuur

Op 20 december 2013 is een vaststellingsovereenkomst gesloten tussen de Provincie en het Rijk. Op basis van deze overeenkomst en een in 2016 gesloten notariële akte is de Provincie eigenaar van een groot areaal aan gronden (benodigd ten behoeve van de realisatie van de ontwikkelopgave natuur die de Provincie van het Rijk gekregen heeft). Per 1 januari 2019 bedraagt de grondvoorraad 1.406 ha. Van deze gronden “ligt 600 ha. op de goede plek” en is daarmee gerealiseerde goudgroene natuur. De overige gronden betreffen inzetbare ruilgronden (806 ha.). Met de verkoopopbrengst van deze ruilgronden wordt de realisatie van de resterende natuuropgave gefinancierd. Een onderdeel van de financiering van de ontwikkelopgave is de verkoopopbrengst van deze ruilgronden.

Voor de ontwikkelopgave natuur heeft Provinciale Staten op 20 december 2013 € 203 mln. beschikbaar gesteld. De Ontwikkelopgave natuur dient in 2027 gereed te zijn. Realisatie dient overigens budgettair neutraal te verlopen. Bij de herijking van de ontwikkelopgave (2^e Afwijkingenrapportage 2017 PS 3 november 2017) is het beschikbare krediet bijgesteld naar € 192 mln. (i.v.m. gewijzigde berekeningswijze).

Er zijn meerdere sporen waarmee invulling wordt gegeven aan de realisatie van de resterende opgave:

- a. Aankoop, afwaardering en inrichting wordt door en voor rekening van de Provincie bekostigd.

- b. Aankoop, afwaardering en inrichting door terrein beherende instanties op basis van partner- of projectcontracten via de SKNL-regeling (Subsidie Kwaliteitsimpuls Natuur en Landschap);
- c. Zelfrealisatie via particulier initiatief door middel van afwaardering en inrichting met de SKNL-regeling.

Waar de provincie de afgelopen jaren een passief aankoopbeleid voerde, en natuur met name werd gerealiseerd via de sporen b en c, is met de vaststelling van de herijking op 12 februari 2019 door GS ingezet op actieve verwerving van de ten behoeve van de instandhouding en verbetering van Natura 2000 essentiële gronden.

Het gaat daarbij om 922 ha. (peildatum 1 januari 2019). Nadat gronden zijn ingericht en transformatie tot natuur heeft plaatsgevonden worden gronden in principe middels een openbare inschrijving verkocht, dit uiteraard onder gestanddoening dat natuurwaarden worden geborgd (middels een kwalitatieve verplichting).

Verkoop gronden

De bij de provincie in bezit zijnde ruilgronden worden ingezet voor provinciale doelrealisatie. Een belanghebbende (in een provinciaal project / opgave) kan ervoor kiezen om in plaats van een schadeloosstelling vervangende grond (ruilgrond) toebedeeld te krijgen, uiteraard onder marktconforme condities. Door de inzet / verkoop van deze gronden, kan dit als smeermiddel werken voor het aanjagen van o.m. provinciale grondexploitaties. Een en ander in lijn met hetgeen beschreven onder de paragraaf “anticiperende aankopen”.

De gronden welke geen inzet hebben/krijgen (dus ook niet als ruilgrond) worden openbaar verkocht (tegen marktwaarde).

Beheer gronden

Met uitzondering van de openbare infrastructuur met bijbehorende tankstations, erfpachtgronden en deelnemingen is het in eigendom hebben van gronden / vastgoed vooral van tijdelijke aard.

Het beheer van deze gronden en opstallen is voor het overgrote deel (behoudens enkele huur-, pachtovereenkomsten en jachthuren) geënt op dit tijdelijke karakter. Waarbij veelal gebruik wordt gemaakt van flexibele, kortdurende pacht, huur en gebruiksovereenkomsten. Vanaf 2015 wordt de uitgifte van pachtgronden middels inschrijving en loting (ingeval van meerdere gegadigden) als vigerend beleid gehanteerd.

Overige ontwikkelingen

De Provincie is eigenaar van het in de gemeente Bergen gelegen landgoed Wellsmeer (oppervlakte circa 382 ha. onderdeel uitmakende van de ruilgronden aankoopopgave natuur). Op deze gronden wenst de gemeente Bergen een grootschalig energielandschap te realiseren. Door middel van een intentieovereenkomst (d.d. 26 september 2018) met de gemeente Bergen heeft de Provincie zich bestuurlijk gecommitteerd aan het project. Partijen hebben de intentie om samen te werken om te onderzoeken of de realisatie van het Energielandgoed Wellsmeer technisch, financieel en ruimtelijk haalbaar is. In 2020 wordt duidelijk wat de rol van de Provincie in dit project zal zijn en of dit leidt tot een verkoop van de betreffende gronden.

Daarnaast worden momenteel de (on)mogelijkheden verkend om de provinciale gronden, op de Oostflank Brunssum in exploitatie te nemen en deze te betrekken in de ontwikkeling van een bedrijventerrein. Deze gronden zijn aangekocht binnen het project Buitenring Parkstad Limburg (BPL).

7.3 Boekwaarden en te verwachten resultaten van de lopende projecten

In tabel 1 zijn de boekwaarden voor de lopende projecten opgenomen, met inbegrip van de prognoses voor toekomstige kosten en opbrengsten en daaraan gerelateerd het verwachte resultaat.

Tabel 1 Overzicht boekwaarden en verwachte resultaten lopende projecten (bedragen x € 1.000)

	Beschikbaar gestelde kredieten	Boekwaarde per 1-1-2019	Toekomstige kosten	Toekomstige opbrengsten	Verwacht resultaat einde project
In exploitatie genomen bouwgronden					
Laerbroeck (PS 29-5-2010)	15.500	12.694	0	1.800	-10.894
IPS/Yard	18.500	13.669	0	0	0
Totaal in exploitatie genomen bouwgronden	34.000	26.363	0	1.800	-10.894
Strategische gronden					
Californië II (PS 23-6-2011)	20.000	6.593	0	6.593	0
Brunssum Centrum Noord (PS 1-7-2011)	3.000	1.708	0	1.708	0
Voorraad ruilgronden/anticiperende aankopen	22.100	6.871	0	6.871	0
Totaal strategische gronden	45.100	15.173	0	15.173	0
Onderhanden werk Ontwikkelopgave Natuur					
Ontwikkelopgave Natuur	192.691	13.516	101.840	115.356	0
Totaal onderhanden werk Ontwikkelopgave Natuur	192.691	13.516	101.840	115.356	0

Toelichting in exploitatie genomen bouwgronden

Laerbroeck

De boekwaarde van project Laerbroeck bedraagt per 1 januari 2019 € 12,69 mln. Oorspronkelijk was het de intentie om het voormalige glastuinbouwgebied te transformeren voor woningbouwdoeleinden (segment vrije sector kavels). Sinds 2014 is de herontwikkeling van het gebied "on hold" gezet totdat gebruik gemaakt kan worden van het momentum van het Deltaplan Maas. Hiermee wordt een brede gebiedsontwikkeling mede gedragen/getrokken/gefinancierd door de belanghebbende en verantwoordelijke partijen. Voor het project is een voorziening getroffen, zoals besloten door PS (Jaarrekening 2010 en 2013). De voorziening bedraagt per 1 januari 2019 € 10,90 mln. Daarmee resteert een resultaat per saldo van € 1,79 mln., welk bedrag minimaal gelijk is aan de agrarische waarde van deze gronden 36 ha. a € 5 per m². Het project Laerbroeck is onderdeel van de gesprekken over de Bestuursovereenkomst Venlo.

IPS/Yard

De grondexploitatie IPS/Yard loopt niet meer door in 2020. De resterende gronden worden in september 2019 verkocht aan VDL/ Nedcar. Het verwachte resultaat van € 3,4 mln. komt toe aan het

Ministerie van Economische Zaken en Klimaat op basis van de met het Rijk overeengekomen leningsovereenkomst.

Toelichting boekwaarden en verwachte resultaten strategische gronden

Californië II

De in voorraad zijnde gronden Californië worden op basis van gemaakte afspraken met Californië B.V., op kostprijbasis (oorspronkelijk verwervingskosten met toeslag voor rente en apparaatskosten) doorverkocht. Aan de afspraken ligt een afnameverplichting ten grondslag.

Brunssum Centrumplan Noord

Inzake de gronden en opstallen Brunssum Centrumplan Noord is met de gemeente Brunssum overeengekomen dat deze tegen kostprijs worden overgenomen. Er liggen nog geen concrete afspraken over het momentum waarop de betreffende objecten aan de gemeente Brunssum worden overgedragen. Intentie is wel om verkoop in 2020 te effectueren.

Voorraad ruilgronden / anticiperende Aankopen

De boekwaarde van de voorraad anticiperende aankopen bedraagt per 1 januari 2019 € 6,87 mln. Deze hoofdzakelijk agrarische gronden met inbegrip van enkele opstallen omvatten in totaal 126,5 ha. Dit resulteert in een gemiddelde grondwaarde van € 5,43 per m². De verwachting is dat deze gemiddeld genomen minimaal tegen deze waarde vermarkt kunnen worden.

Toelichting onderhanden werk Ontwikkelopgave Natuur

Voor de toelichting van dit onderdeel, zie titel "Aankopen in relatie tot ontwikkelopgave natuur".

7.4 Risico's en risicoreserve

Het voeren van een actief grondbeleid kenmerkt zich door het feit dat in een vroeg stadium investeringen worden gedaan, waarbij inkomsten en dus de dekking van de exploitatie (soms) veel later kan worden gerealiseerd. In een dergelijk vaak langdurig traject kunnen zich financiële risico's/kansen voordoen. Om deze risico's af te dekken wordt er in de begroting 2020 een bedrag van € 0,62 mln. toegevoegd aan de risicoreserve grondexploitatie.

Gegeven de huidige stand van zaken kan inzake de risico-inschatting van de lopende projecten het volgende worden opgemerkt:

Laerbroeck

Bij het project Laerbroeck is door het treffen van een voorziening de restwaarde van de verworven gronden teruggebracht tot de agrarische waarde. Het risico voor de provincie is verwaarloosbaar.

Grondbedrijf Californië II

De in voorraad zijnde gronden ten behoeve van Californië II zullen door Californië B.V. tegen kostprijs (oorspronkelijke verwervingskosten met toeslag voor rente en apparaatskosten) worden afgenomen. Het risico voor de provincie is derhalve nihil.

Brunssum Centrumplan Noord

Inzake de gronden en opstallen Brunssum Centrumplan Noord is met de gemeente Brunssum overeengekomen dat deze tegen kostprijs worden overgenomen.

Marsna paper

Er is € 4,33 mln. van de risicoreserve grondexploitatie geormerkt voor een bijdrage in de kosten van achterstallig onderhoud en brandveiligheid van Marsna Paper (conform PS besluit 29 juni 2018).

Anticiperende aankopen

De boekwaarde van de voorraad ruilgronden/ anticiperend verworven gronden bedraagt gemiddeld € 5,43 per vierkante meter, gelijk aan de agrarische waarde.

Op basis van de huidige stand van zaken worden, de risico's van deze projecten op nihil ingeschat.

Deel 2
Financiële
begroting

Financiële begroting

Het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) luidt dat de begroting ten minste bestaat uit:

- beleidsbegroting;
- de financiële begroting.

In de financiële begroting zijn de financiële aspecten uit het programmaplan (3de W-vraag ‘Wat mag het kosten?’) integraal gepresenteerd. De begroting, de meerjarenraming en de uitvoeringsinformatie dienen “duidelijk en stelselmatig de omvang van alle geraamde baten en lasten, alsmede het saldo ervan” weer te geven, conform het BBV. Daarnaast dient de begroting tevens een duidelijk en stelselmatig inzicht te geven in de financiële positie.

De artikelen 17 t/m 23 van het BBV bevatten de wettelijke eisen waaraan de financiële begroting en meerjarenraming moeten voldoen. In dit hoofdstuk zijn deze verplichte elementen verwerkt. Om de vergelijking tussen jaren zo goed mogelijk in beeld te brengen, net als vorige jaren, presenteren wij de tabellen en de toelichtingen voor het begrotingsjaar 2020 enerzijds en de meerjarenraming 2021 - 2023 anderzijds integraal, waarbij een compleet meerjarig beeld wordt gegeven.

De volgende onderwerpen komen aan orde in dit hoofdstuk:

- overzicht baten en lasten (meerjarig) en toelichting over de ramingen;
- incidentele baten en lasten;
- investeringen;
- financiële positie;
- geprognosticeerde balans en het EMU-saldo;
- uitvoeringsinformatie.

Financiële positie samengevat

Zoals in de inleiding aangegeven is onze financiële positie gezond.

Een gezonde financiële positie komt tot uitdrukking in een sluitende begroting met een structureel evenwicht en voldoende weerstandsvermogen.

De begroting 2020 en bijhorende meerjarenraming 2021-2023 zijn sluitend en kennen een structureel evenwicht. Dit is in lijn met de Jaarstukken 2018 en Programmabegroting 2019.

Wij beschikken over voldoende weerstandsvermogen om de financiële risico's te dekken.

Op basis van de berekende kengetallen (verplichte paragraaf 2 ‘Weerstandsvermogen en risicobeheersing’) wordt ook geconcludeerd dat de financiële positie van de Provincie voldoende is.

1. Overzicht baten en lasten

In het onderstaande overzicht zijn de lasten, baten en het saldo van de begroting 2020, conform artikel 17 van BBV gepresenteerd. Daarnaast is ook de meerjarige raming 2021-2023 van de programma's in het overzicht weergegeven. Dit overzicht sluit aan bij de overzichten behorende bij de 3e W-vraag "Wat mag het kosten?" uit deel 1 'Programmaplan' van deze programmabegroting en geeft een totaalbeeld van alle lasten en baten van deze programmabegroting.

€ x 1.000

Begrotingsprogramma	Begroting 2020			Begroting 2021			Begroting 2022			Begroting 2023		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
1.1 Investeringsklimaat	10.917	1.137	-9.780	10.897	896	-10.001	10.903	905	-9.997	10.902	915	-9.987
1.2 Innovatiekracht	12.916	26	-12.890	4.536	0	-4.536	3.710	0	-3.710	3.707	0	-3.707
1.3 Onderwijs en arbeidsmarkt	1.858	0	-1.858	1.819	0	-1.819	1.825	0	-1.825	1.324	0	-1.324
2.1 Sociale agenda, zorg en veiligheid	9.352	0	-9.352	8.985	0	-8.985	9.131	0	-9.131	9.270	0	-9.270
2.2 Cultuur	34.331	5.518	-28.813	32.390	5.518	-26.872	33.145	5.518	-27.628	33.468	5.518	-27.950
2.3 Sport	1.968	0	-1.968	1.736	0	-1.736	1.751	0	-1.751	1.765	0	-1.765
2.4 Stedelijke ontwikkeling en Limburgse centra	6.366	0	-6.366	1.600	0	-1.600	1.105	0	-1.105	1.104	0	-1.104
3.1 Openbaar vervoer en railagenda	73.129	22.125	-51.003	75.673	16.180	-59.494	87.500	27.867	-59.633	69.798	8.409	-61.390
3.2 Bereikbaarheid en mobiliteit	51.536	2.307	-49.229	55.580	495	-55.085	55.134	501	-54.633	58.861	508	-58.354
3.3 Wonen in Limburg	1.155	0	-1.155	1.166	0	-1.166	1.172	0	-1.172	1.172	0	-1.172
3.4 Ruimtelijke dynamiek en kwaliteit	7.286	1.493	-5.793	8.254	1.520	-6.734	7.175	1.547	-5.628	7.036	1.574	-5.462
3.5 Hoogwaterbescherming langs de Maas	26.396	40.426	14.030	1.769	10.328	8.559	672	0	-672	672	0	-672
3.6 Water	9.388	4.155	-5.234	9.332	4.173	-5.159	2.874	1.014	-1.860	2.876	1.034	-1.842
3.7 Energie, circulaire economie en milieu	18.535	5.447	-13.088	16.231	3.087	-13.145	16.401	2.356	-14.045	16.502	2.386	-14.116
3.8 Natuur	34.560	31.290	-3.271	28.605	31.198	2.593	25.099	31.202	6.103	25.170	31.174	6.004
4.1 Bestuur	13.927	434	-13.493	13.248	406	-12.842	13.338	406	-12.931	13.408	407	-13.001
4.2 Overhead	49.828	453	-49.375	50.073	458	-49.616	50.322	463	-49.859	50.061	468	-49.593
4.3 Algemene dekkingsmiddelen en overige financiën	66.330	301.307	234.977	62.822	302.441	239.619	64.508	307.429	242.920	66.101	308.971	242.871
Vennootschapsbelasting	0		0	0		0	0		0	0		0
Onvoorzien	250		-250	250		-250	250		-250	250		-250
4.4 Provinciale Staten en Griffie	3.643	0	-3.643	3.654	0	-3.654	3.672	0	-3.672	3.709	0	-3.709
Totaal baten lasten en saldo	433.672	416.116	-17.555	388.621	376.699	-11.923	389.688	379.208	-10.480	377.155	361.363	-15.792
Mutatie reserves												
1.1 Risicoreserve financieel instrumentarium SiS	2.354		-2.354	2.994		-2.994	3.591		-3.591	1.590		-1.590
Bestemmingsreserve NEDAB Luchthaven MAA	2.750	2.848	98	2.750	2.848	98	2.750	2.848	98	2.750	2.848	98
1.2 Immunisatiereserve	0	13.313	13.313		1.489	1.489		645	645			0
Risicoreserve financieel instrumentarium SiS	6.245		-6.245	1.695		-1.695	945		-945	300		-300
Reserve Campusorganisatie Chemelot		1.000	1.000		750	750			0			0
2.2 Bestemmingsreserve Culturele kansen		218	218			0			0			0
Bruteringsreserve Limburgs Museum		206	206		206	206		206	206		206	206
Reserve bruting Creative City Limburg		706	706		706	706		706	706		706	706
Reserve bruting duurzaamheid provinciale gebouwen		77	77		77	77		77	77		77	77
3.1 Reserve DU Verkeer en vervoer	14.002	64.466	50.464	8.057	66.911	58.854	8.091	66.714	58.623	8.126	68.559	60.433
Bestemmingsreserve ZLSM	34		-34	34		-34	34		-34	34		-34
3.2 Bestemmingsreserve Overdracht Napoleonsweg		1.965	1.965		1.965	1.965		1.965	1.965		1.965	1.965
Bestemmingsreserve realisatie N280		2.092	2.092		3.503	3.503		3.876	3.876		6.328	6.328
Reserve DU Verkeer en vervoer	1.818	7.476	5.658		7.832	7.832		5.749	5.749		6.449	6.449
Bruteringsreserve VDL Nedcar			0		580	580		1.880	1.880		1.880	1.880
3.4 Risicoreserve grondexploitatie	615		-615			0			0			0
Bestemmingsreserve herontwikkeling Tapijnkazerne			0		1.000	1.000			0			0
3.5 Reserve DU-uitkering gebiedsontw. Ooijen-Wanssum	38.926	21.234	-17.692	10.328	1.100	-9.228			0			0
Reserve Waterveiligheid Maas		3.000	3.000			0			0			0
Reserve DU-uitkering bodemsanering		150	150		50	50		50	50		25	25
3.8 Reserve DU-uitkering PAS	4.000	5	-3.995	9.390	205	-9.185	9.390	0	-9.390	9.390	0	-9.390
4.2 Reserve bruting duurzaamheid provinciale gebouwen		120	120		120	120		120	120		120	120
Bruteringsreserve ontschotten Gouvernement		7	7		0	0		0	0		0	0
Reserve DU Verkeer en vervoer		138	138		138	138		138	138		138	138
4.3 Algemene reserve (egalisatie)	5.521	27.439	21.919	900	9.616	8.716	400	422	22	0	12.625	12.625
Reserve DU Verkeer en vervoer	70.390		-70.390	70.368		-70.368	70.368		-70.368	70.368		-70.368
Immunisatiereserve		21.500	21.500		21.500	21.500		21.500	21.500		21.500	21.500
Totaal mutatie reserves	146.654	167.962	21.307	106.516	120.596	14.081	95.570	106.896	11.326	92.558	123.426	30.868
Totaal en resultaat	580.326	584.078	3.752	495.137	497.295	2.158	485.258	486.104	846	469.713	484.789	15.076

Uit het overzicht blijkt dat de primitieve begroting 2020 en de bijhorende meerjarenraming sluitend zijn met voordelige saldi.

De begrotingsresultaten voor de begroting 2020 en meerjarige raming 2021-2023 zijn als volgt:

€ x 1.000

	Begroting	Meerjarenraming		
	2020	2021	2022	2023
Begrotingsresultaat	3.752	2.158	846	15.076

Het verwachte overschot van 2020 bedraagt € 3,75 mln. In 2023 neemt het begrotingsresultaat toe en conform het Collegeprogramma 2019-2023 is het saldo van 2023 ad € 14 mln. beschikbaar voor de volgende Statenperiode 2023-2027.

De gepresenteerde resultaten van de begroting 2020 en de bijhorende meerjarenraming zijn niet alleen sluitend, maar kennen ook een structureel evenwicht, een belangrijke indicator voor een gezonde financiële positie. In onderstaand tabel zijn de meerjarige structurele begrotingssaldi gepresenteerd.

€ x 1.000

	Begroting	Meerjarenraming		
	2020	2021	2022	2023
Begrotingsresultaat	3.752	2.158	846	15.076
Incidentele lasten en toevoegingen reserves	200.546	106.759	93.073	69.469
Incidentele baten en aanwendingen reserves	156.740	65.515	47.301	39.339
Structurele saldo	47.558	43.402	46.618	45.206

In het hoofdstuk 2 'Incidentele baten en lasten' wordt dit verder toegelicht.

1.1. Programmaplan financieel

De financiële middelen worden ingezet om de doelen en de resultaten van het Programmaplan 2020 te kunnen realiseren. De inzet gebeurt door middel van door Provinciale Staten geautoriseerde programmabudgetten, reeds geautoriseerde investeringsbesluiten en nieuwe vervangingsinvesteringen met betrekking tot provinciale wegen.

Het programmaplan bestaat uit 16 inhoudelijke beleidsprogramma's, die opgebouwd zijn uit beleidsproducten. Daarnaast zijn er drie overige begrotingsposten: 'Overhead', 'Algemene dekkingsmiddelen en overige financiën' en 'Provinciale Staten en Griffie'. Deze drie begrotingsposten richten zich niet direct op maatschappelijke doelen, maar zij dragen wel bij aan de uitvoering en maken deel uit de begrote lasten en baten.

De begrotingsstructuur van de programma's 2020 is grotendeels ongewijzigd t.o.v. begrotingsjaar 2019. Er hebben een paar aanpassingen in de titels van de begrotingsprogramma's plaatsgevonden. Verder zijn er bij de verdeling van de producten een aantal wijzigingen, zoals aangegeven is in de Inleiding van deze programmabegroting. In bijlage 2 van dit document is een was-woordt-lijst van alle wijzigingen in de structuur opgenomen.

Onderstaande tabel is een beknopte weergave van de middeleninzet en bijbehorende baten/bijdragen van derden in 2020 per begrotingsprogramma conform de begrotingsstructuur 2020, exclusief de mutaties van de reserves.

€ x 1.000

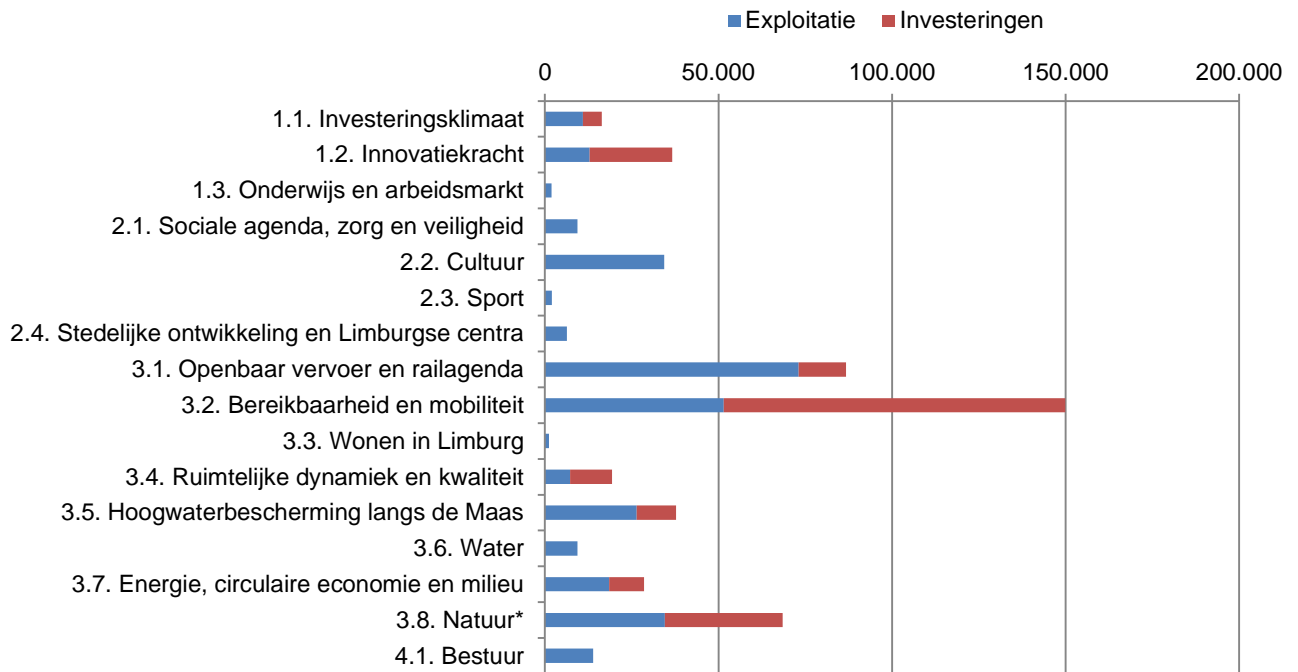
Begrotingsprogramma	Exploitatie		Investeringen	
	Lasten	Baten	Uitgaven	Bijdragen
1.1. Investeringsklimaat	10.917	1.137	5.455	
1.2. Innovatiekracht	12.916	26	23.705	
1.3. Onderwijs en arbeidsmarkt	1.858	0		
2.1. Sociale agenda, zorg en veiligheid	9.352	0		
2.2. Cultuur	34.331	5.518		
2.3. Sport	1.968	0		
2.4. Stedelijke ontwikkeling en Limburgse centra	6.366	0		
3.1. Openbaar vervoer en railagenda	73.129	22.125	13.643	
3.2. Bereikbaarheid en mobiliteit	51.536	2.307	98.354	31.208
3.3. Wonen in Limburg	1.155	0		
3.4. Ruimtelijke dynamiek en kwaliteit	7.286	1.493	12.000	
3.5. Hoogwaterbescherming langs de Maas	26.396	40.426	11.388	
3.6. Water	9.388	4.155		
3.7. Energie, circulaire economie en milieu	18.535	5.447	10.000	
3.8. Natuur*	34.560	31.290	33.889	12.218
4.1. Bestuur	13.927	434		
4.2. Overhead	49.828	453		
4.3. Algemene dekkingsmiddelen en overige financiën	66.580	301.307		
4.4. Provinciale Staten en Griffie	3.643	0		
	433.672	416.116	208.434	43.426

*Investeringen betreffen onderhanden werk ontwikkelopgave Natuur

In het programmaplan 2020 (deel 1 van dit document) zijn de exploitatiebudgetten en de investeringen per begrotingsprogramma (derde W-vraag "Wat mag het kosten?") gepresenteerd en toegelicht.

In onderstaande grafiek is de middeleninzet (bedragen € x 1.000) per inhoudelijk begrotingsprogramma weergegeven. Zo ontstaat een duidelijk beeld op hoofdlijnen waar de Provincie haar geld in 2020 aan uitgeeft.

* Bij programma 3.8 Natuur is ook de Ontwikkelopgave Natuur als investering gepresenteerd.

In de verplichte paragraaf 5. 'Bedrijfsvoering', onderdeel 5.4. Planning en Control van de Programmabegroting 2020 zijn de afspraken (spelregels) tussen Provinciale Staten en Gedeputeerde Staten opgenomen over inzet van middelen.

1.2. Vergelijking begroting 2020 met 2018 en 2019

De structuur 2020 op programmaniveau is vrijwel gelijk aan die van begrotingsjaar 2018 en 2019. Dit maakt de vergelijking op de hoofdlijnen mogelijk.

In onderstaande tabel zijn ter vergelijking de cijfers uit:

- Jaarstukken 2018;
- lopende begroting 2019 tot en met de 2e Afwijkingenrapportage 2019 (Begrotingswijziging 6), welke tegelijk met deze begroting behandeld wordt in de vergadering van PS van 8 november 2019;
- nieuwe begroting 2020 met bijhorende meerjarenraming 2021-2023 opgenomen.

€ x 1.000

Begrotingsprogramma*	Realisatie 2018		Begr.ná wijz.2019		Begroting 2020		Begroting 2021		Begroting 2022		Begroting 2023	
	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten
1.1 Investeringsklimaat	29.136	3.956	29.716	3.353	10.917	1.137	10.897	896	10.903	905	10.902	915
1.2 Innovatiekracht	41.832	1.444	34.588	1.387	12.916	26	4.536	0	3.710	0	3.707	0
1.3 Onderwijs en arbeidsmarkt	11.095	8	17.302	12	1.858	0	1.819	0	1.825	0	1.324	0
2.1 Sociale agenda, zorg en veiligheid	15.349	79	17.249	50	9.352	0	8.985	0	9.131	0	9.270	0
2.2 Cultuur	45.539	5.379	52.085	5.615	34.331	5.518	32.390	5.518	33.145	5.518	33.468	5.518
2.3 Sport	5.719		6.114	0	1.968	0	1.736	0	1.751	0	1.765	0
2.4 Stedelijke ontwikkeling en Limburgse centra	7.723	9	20.100	20	6.366	0	1.600	0	1.105	0	1.104	0
3.1 Openbaar vervoer en railagenda	77.369	21.770	78.178	17.206	73.129	22.125	75.673	16.180	87.500	27.867	69.798	8.409
3.2 Bereikbaarheid en mobiliteit	49.968	2.876	107.223	2.956	51.536	2.307	55.580	495	55.134	501	58.861	508
3.3 Wonen in Limburg	2.196	321	2.768	0	1.155	0	1.166	0	1.172	0	1.172	0
3.4 Ruimtelijke dynamiek en kwaliteit	17.326	6.848	30.346	20.582	7.286	1.493	8.254	1.520	7.175	1.547	7.036	1.574
3.5 Hoogwaterbescherming langs de Maas	45.689	52.125	33.250	46.326	26.396	40.426	1.769	10.328	672	0	672	0
3.6 Water	6.292	4.216	13.439	4.162	9.388	4.155	9.332	4.173	2.874	1.014	2.876	1.034
3.7 Energie, circulaire economie en milieu	29.219	6.242	26.975	6.355	18.535	5.447	16.231	3.087	16.401	2.356	16.502	2.386
3.8 Natuur	41.938	32.292	53.742	41.904	34.560	31.290	28.605	31.198	25.099	31.202	25.170	31.174
4.1 Bestuur	16.393	740	16.890	436	13.927	434	13.248	406	13.338	406	13.408	407
4.2 Overhead	43.741	4.439	49.906	263	49.828	453	50.073	458	50.322	463	50.061	468
4.3 Algemene dekkingsmiddelen en overige financiën	32.432	307.584	9.526	314.212	66.580	301.307	63.072	302.441	64.758	307.429	66.351	308.971
4.4 Provinciale Staten en Griffie	3.207	27	3.802	0	3.643	0	3.654	0	3.672	0	3.709	0
Totaal baten lasten	522.165	450.354	603.201	464.839	433.672	416.116	388.621	376.699	389.688	379.208	377.155	361.363
Mutatie reserves												
Toevoeging aan reserves	277.148		294.914		146.654		106.516		95.570		92.558	
Onttrekking aan reserves		376.288		435.776		167.962		120.596		106.896		123.426
Totaal ná mutatie reserves	799.313	826.642	898.115	900.615	580.326	584.078	495.137	497.295	485.258	486.104	469.713	484.789
Resultaat	27.329		2.500		3.752		2.158		846		15.076	
Totaal	826.642	826.642	900.615	900.615	584.078	584.078	497.295	497.295	486.104	486.104	484.789	484.789

* In het overzicht worden de benamingen van de begrotingsprogramma's uit de begroting 2020 opgenomen. Op een aantal plekken wijzigen deze t.o.v. 2018 en 2019 (zie bijlage 2 van de Programmabegroting).

Uit bovenstaand overzicht blijkt dat er sprake is van grote verschillen tussen de jaarschijven 2018, 2019 en de nu voorliggende begroting 2020 e.v. Een substantieel deel van onze begroting kent een incidenteel karakter door de programmatische en projectmatige aanpak. Daarnaast is de omvang van de afschrijvingen/ afwaarderingen op investeringen van invloed voor toename van de lasten in een jaar t.o.v. het andere.

In de jaarschijven 2018 en 2019 is de uitvoering van de beleidskaders uit de vorige Statenperiode 2015-2019 in de programma's opgenomen. Voor de huidige Statenperiode 2019-2023 dienen de beleidsplannen/ uitvoeringsplannen/ kaders nog opgesteld en vastgesteld te worden door PS. Pas daarna worden de middelen ingezet in de betreffende begrotingsprogramma's. Daardoor zien wij vanaf 2020 een toename in algemene middelen (lasten van begrotingsprogramma 4.3 Algemene dekkingsmiddelen en overige financiën) en een afname van de lasten bij de inhoudelijke begrotingsprogramma van bijna alle beleidsterreinen. In de Herfstbrief 2019 is vooruitlopend hierop voor een aantal projecten of procesmiddelen reeds een besluit tot inzet genomen.

1.3. Ramingen van de lasten en baten

De ramingen in de begroting 2020 e.v. zijn opgesteld conform de uitgangspunten, zoals opgenomen in Hoofdstuk 8. 'Uitgangspunten, gronden en motiveringen voor de ramingen in de begroting en meerjarenraming'.

Daarnaast zijn in deze begroting de volgende punten uit het Collegeprogramma 2019-2023 verwerkt:

- motorrijtuigenbelasting (MRB) wordt de eerste twee jaar gelijk gehouden aan het niveau van 2019 en vanaf 2022 wordt deze geïndexeerd;
- een generieke taakstelling op beleid van € 50 mln.;
- de opvoering van de post van de beleidsintensiveringsmiddelen, onder 4.3.4. Reservering nieuw beleid van het programmaplan. Een specificatie van deze middelen is opgenomen onder punt 4.1 'Beleidsintensiveringsmiddelen' van dit hoofdstuk.
- onttrekking uit de Immunisatiereserve ad € 86 mln. voor extra impuls aan beleidvelden Economie, Energiebeleid, Natuur en Landschap en Sociale agenda.

Conform de uitgangspunten, vastgesteld in de Voorjaarsbrief 2019 (PS 21-6-2019) zijn aan deze begroting toegevoegd:

- de effecten van de Meicirculaire Provinciefonds 2019, incl. indexeringen van budgetten;
- nieuwe faseringen en actualisering van de investeringsplanning en de effecten op de kapitaallasten;
- actualisering/ faseringen van exploitatiebudgetten binnen de kaders van overboekingsvoorstellen, zoals opgenomen in de § Bedrijfsvoering van de programmabegroting 2019;
- autonome ontwikkelingen zoals premiestijgingen;
- afronding van bestaand beleid, waarbij inzet van de intensiveringsmiddelen (statenperiode 2015-2019) plaatsvindt;
- meerjarige effecten van GS-besluitvorming in het kader van de 2^e Afwijkingerapportage 2019;
- besluiten van Gedeputeerde Staten met betrekking tot de begroting 2020 tot en met de GS-vergadering van 17-09-2019 verwerkt, inclusief de Herfstbrief 2019

Bestaand en nieuw beleid

Met bestaand beleid in financiële zin wordt bedoeld: budgetten en investeringskredieten, die reeds door Provinciale Staten zijn geautoriseerd. (Besluiten van PS tot en met de Voorjaarsbrief 2019, behandeld in de vergadering van PS van 21 juni 2019). Middelen nieuw beleid zijn de aanvullende budgetten die nu verwerkt zijn in de begroting ná het vaststellen door PS van de Voorjaarsbrief 2019. Voor de kaderstellende functie van de begroting is het beschikbaar stellen van nieuwe middelen een belangrijk onderdeel van het budgetrecht van Provinciale Staten.

Onderstaande tabel geeft inzicht in het bestaande en nieuwe beleid in de lasten van de begroting en meerjarenraming. In dit overzicht zijn de ramingen van de baten en lasten opgenomen, exclusief de mutaties van de reserves.

€ x 1.000

	2020		2021		2022		2023	
	lasten	baten	lasten	baten	lasten	baten	lasten	baten
Bestaand beleid (ramingen bij de Voorjaarsbrief 2019)	363.521	416.932	339.367	382.834	343.960	388.695	326.778	372.012
Nieuw beleid cf. BBV (mutaties ná Voorjaarsbrief 2019)	70.151	-816	49.254	-6.135	45.728	-9.487	50.377	-10.649
Totaal	433.672	416.116	388.621	376.699	389.688	379.208	377.155	361.363

Onder 'middelen nieuw beleid' zijn met name de mutaties vanuit het Collegeprogramma 2019-2023 opgenomen, waaronder opvoering van de beleidsintensiveringsmiddelen (zie specificatie bij punt 4.1.1 Beleidsintensiveringsmiddelen van dit hoofdstuk) en de bezuinigingstaakstelling van € 50 mln. voor deze periode. Daarnaast zijn de posten met betrekking inzet van intensiveringsmiddelen uit de Herfstbrief 2019 (PS 4-10-2019) en de doorwerking naar begroting 2020 van de 2^e Afwijkingenrapportage 2019 (PS 8-11-2019) verwerkt in deze reeks. In onderstaande tabel wordt een financieel-technische specificatie van de bedragen 'Nieuw beleid cf. BBV' weergegeven:

€ x 1.000

	2020		2021		2022		2023	
	lasten	baten	lasten	baten	lasten	baten	lasten	baten
Doorwerking 2e Afwijkingenrapportage 2019	3.949	1.595	-10	-1.270	38	-4.227	271	-4.890
Technische aanpassing/ actualisering van ramingen	-5.144	79	-15.419	113	-16.288	147	-11.653	182
Aanpassing indexering van 2,25% naar 1,90% (cf. meicirculaire 2019)	-350	-17	-669	-35	-921	-53	-1.141	-73
Bevriezen opcenten MRB 2020-2021, vanaf 2022 indexeren	0	-2.472	0	-4.943	0	-5.354	0	-5.868
Generieke taakstelling op beleid 2020-2023	-12.500	0	-12.500	0	-12.500	0	-12.500	0
Inzet intensiveringsmiddelen 2020-2023	74.400	0	75.400	0	75.400	0	75.400	0
Doorwerking Herfstbrief 2019	9.796	0	2.452	0	0	0	0	0
Totaal	70.151	-816	49.254	-6.135	45.728	-9.487	50.377	-10.649

Voor de ruimte nieuw beleid verwijzen wij naar het hoofdstuk 4.1. 'Begrotingsruimte', waarin de beleidsintensiveringsmiddelen gespecificeerd zijn.

Algemene dekkingsmiddelen

In het programmaplan respectievelijk het overzicht van de baten en lasten (punt 1 van dit hoofdstuk) is een begrotingsprogramma 'Algemene dekkingsmiddelen en overige financiën' opgenomen. Bij alle beleidsprogramma's zijn de specifieke baten, zoals bijdragen van partners, decentralisatie uitkeringen van het Rijk, leges en heffingen enz. geraamd.

Het saldo tussen baten en lasten van een begrotingsprogramma wordt gecompenseerd door onttrekkingen uit de reserves (conform het vastgestelde doel van de reserve) of de algemene dekkingsmiddelen. In deze begroting zijn de algemene middelen als volgt te specificeren:

€ x 1.000

	Begroting	Meerjarenraming		
	2020	2021	2022	2023
Motorrijtuigenbelasting	108.354	108.354	110.441	112.527
Algemene uitkering uit provinciefonds	74.618	77.870	83.952	89.686
Specifiek bedrag voor uitkering Verkeer & vervoer*	70.390	70.368	70.368	70.368
Renteopbrengsten	31.431	29.334	26.152	23.875
Dividenden	16.515	16.515	16.515	12.515
Totaal	301.307	302.441	307.429	308.971

* Wij merken hier op dat dit specifiek bedrag vanuit het Provinciefonds wordt toegevoegd aan de gelijknamige reserve en dit bedrag maakt geen deel uit van het algemene dekkingsplan van deze begroting.

Deze uitkering is onderdeel van de bereikbaarheidsmiddelen, welke alleen worden ingezet bij de betreffende begrotingsprogramma's.

1.4. Specificatie van lasten

In onderstaande tabel/ diagram is de verdeling van de begrote lasten in 2020, gerubriceerd conform de indeling bij de 3^e W-vraag 'Wat mag het kosten?' van het programmaplan (deel 1) van de programmabegroting.

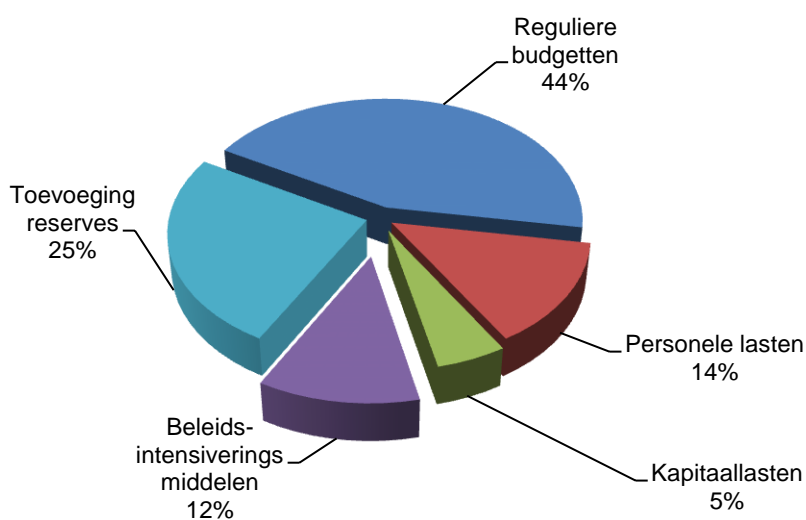
Bij het opstellen van het financiële programmaplan maken wij onderscheid in de lasten in de volgende categorieën:

- reguliere middelen: alle exploitatie-uitgaven voor het realiseren van de beleidsdoelen c.q. jaarresultaten;
- personele lasten: de loonsom verdeeld over de begrotingsprogramma's;
- kapitaallasten: jaarlijkse afschrijvingen van de provinciale investeringen.

Daarnaast zijn de nog in te zetten beleidsintensiveringsmiddelen van deze Statenperiode voor het jaar 2020 apart weergegeven (voor een specificatie zie onderdeel 4.1.1 van dit hoofdstuk).

Lasten per categorie	€ x 1.000
Reguliere budgetten	256.932
Personele lasten	79.783
Kapitaallasten	29.832
Beleidsintensiveringsmiddelen	67.125
Totaal lasten in programma's	433.672
Toevoeging reserves	146.654
Totaal lasten	580.326

De percentages in onderstaand cirkeldiagram is berekend ten opzichte van de totaal begrote lasten 2020 ad € 580,3 mln.

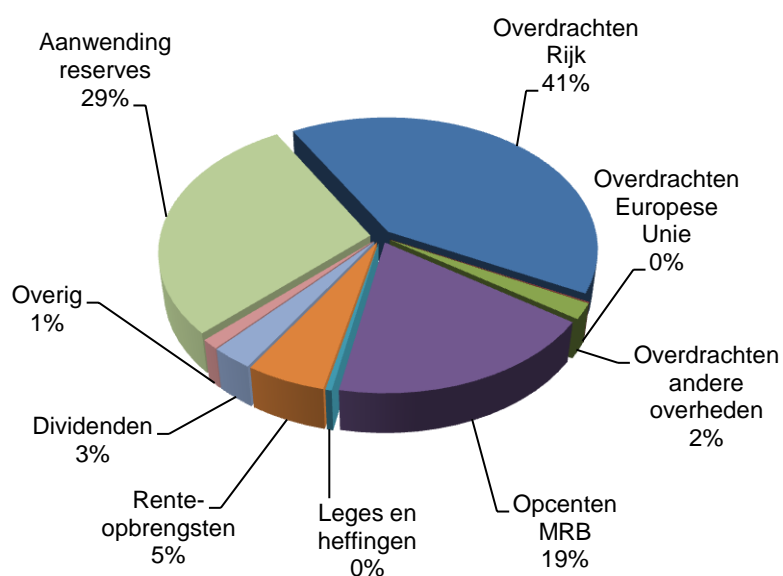

1.5. Specificatie van baten

In onderstaande tabel/ diagram is de verdeling van de begrote baten 2020 zichtbaar, gerubriceerd naar de te onderscheiden baten-categorieën, inclusief aanwending van reserves. In deze categorieën zijn de grootste inkomstenbronnen voor de begroting van de Provincie Limburg opgenomen. Een aanzienlijk deel van de baten heeft het karakter van algemeen dekkingsmiddel. Dit zijn baten die vrij besteedbaar zijn. Hieronder vallen de opcenten MRB, provinciefonds, renteopbrengsten, dividenden en overige opbrengsten.

Baten per categorie	€ x 1.000
Overdrachten Rijk	238.299
Overdrachten Europese Unie	526
Overdrachten andere overheden	11.469
Opcenten Motorrijtuigenbelasting	108.354
Leges en heffingen	2.513
Renteopbrengsten	31.431
Dividenden	16.515
Overig	7.009
Totaal baten in programma's	416.116
Aanwending reserves	167.962
Totaal baten	584.078

Het percentage in onderstaand cirkeldiagram is berekend ten opzichte van de totaal begrote baten ad € 584,1 mln.

Onder 'Overdrachten Rijk' valt met name het Provinciefonds, dat bestaat uit de algemene uitkering en decentralisatie-uitkeringen.

Vanaf 2017 wordt het provinciefonds met een nieuw model over de provincies verdeeld. De structurele decentralisatie-uitkeringen Verkeer en vervoer, Natuur en BRZO (Besluit Risico Zware Ondernemingen) zijn in het nieuwe model onderdeel van de algemene uitkering. De ramingen voor 2020 e.v. zijn gebaseerd op de Meicirculaire Provinciefonds 2019. Op het moment van schrijven is de Septembercirculaire 2019 nog niet gepubliceerd.

Daarnaast hebben wij via het Provinciefonds nog verschillende decentralisatie-uitkeringen zoals projecten bodemsanering, monumentenzorg, exploitatie stoptreindiensten enzovoorts. Ten slotte hebben wij in de begroting 2020 een aantal toezeggingen/ afspraken met het Rijk opgenomen (zie het laatste gedeelte van de onderstaande tabel).

€ x 1.000

	Begroting	Meerjarenraming		
	2020	2021	2022	2023
Algemene uitkering provinciefonds	74.618	77.870	83.952	89.686
Specifiek bedrag Verkeer & Vervoer	70.390	70.368	70.368	70.368
Specifiek bedrag voor Natuur en PAS	31.359	31.359	31.359	31.359
Specifiek bedrag BRZO	760	760		
	177.127	180.358	185.680	191.414
DU Projecten Verkeer & Vervoer	11.979	6.000	6.000	6.000
DU Bodemsanering 2016-2020	1.675	0	0	0
DU Monumentenzorg	1.939	1.939	1.939	1.939
DU Ooijen-Wanssum	30.926	10.328	0	0
DU Na-ijlende effecten mijnbouw	1.361	647	647	647
Subtotaal meicirculaire provinciefonds	225.007	199.272	194.266	200.000
DU Zoetwatermaatregelen	3.135	3.135	0	0
DU MKB Innovatiestimulering	250	0	0	0
DU Beter Benutten	1.818	0	0	0
Station Maastricht Noord fase II	2.840	2.840	0	0
Tram Maastricht Hasselt Rijksbijdrage	5.000	5.000	19.493	0
Exploitatie sneltrein MHA	250	250	250	250
Subtotaal	13.293	11.225	19.743	250
Totaal overdrachten Rijk	238.299	210.497	214.009	200.250

Verder voegen de volgende toe over de baten uit de grafiek:

- onder de post renteopbrengsten zijn baten begroot, welke gerealiseerd worden door het uitzetten van de financiële middelen;
- voor een toelichting op de ramingen van opcenten MRB en leges verwijzen naar de verplichte paragraaf 1. 'Lokale heffingen';
- onder dividend zijn de jaarlijkse dividenden van de Bank voor Nederlandse Gemeenten en van Enexis Holding NV opgenomen;
- onder 'Overige' zijn baten van verschillende kleinere posten opgenomen zoals: huren, kostenvergoedingen, pachten en opbrengsten uit grondverkoop.

2. Incidentele baten en lasten

Een structureel evenwicht is een maatstaf voor de gezondheid van onze financiële huishouding. Structurele lasten moeten worden gedekt door structurele baten. De begroting 2020 en bijhorende meerjarenraming zijn structureel in evenwicht.

Door het begrotingssaldo te schonen van incidentele componenten wordt het structurele evenwicht in de begroting zichtbaar. Incidentele lasten beïnvloeden het structureel begrotingssaldo positief en incidentele baten beïnvloeden het structureel begrotingssaldo negatief. Samengevat bedraagt het structurele saldo van de begroting 2020-2023:

€ x 1.000

	Begroting	Meerjarenraming		
	2020	2021	2022	2023
Saldo baten lasten	-17.555	-11.923	-10.480	-15.792
Saldo toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	21.307	14.081	11.326	30.868
Begrotingsresultaat	3.752	2.158	846	15.076
Waarvan incidentele baten en lasten (saldo)	43.806	41.244	45.773	30.131
Structureel begrotingssaldo	47.558	43.402	46.619	45.207

Zoals eerder opgemerkt in punt 1.2 'Vergelijking begroting 2020 met 2018 en 2019' kent een substantieel deel van onze begroting een incidenteel karakter door de programmatische en projectmatige aanpak.

Het uitgangspunt hierbij is dat zoveel mogelijk van het beleid van een Statenperiode een incidenteel karakter heeft, zodat de flexibiliteit van de begroting en de begrotingsruimte voor de volgende Staten zo groot mogelijk is.

In bijlage 4 'Incidentele baten en lasten 2020-2023' van dit document is een meerjarig overzicht van de incidentele baten en lasten per begrotingsprogramma opgenomen. In dit overzicht zijn de incidentele baten en lasten per programma toegelicht door middel van een specificatie van de posten. Voor inhoudelijke toelichtingen verwijzen wij naar de betreffende toelichtingen op de 3e W-vraag "Wat mag het kosten?" van het programmaplan (deel 1 van de Programmabegroting).

Daarnaast specificeren wij per begrotingsprogramma de structurele en incidentele toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves, conform het BBV:

€ x 1.000

Toevoeging reserves		Begroting 2020	Meerjarenraming			Totaal
			2021	2022	2023	
Incidenteel						
1.1	Risicoreserve fin. instrumentarium SiS	2.354	2.994	3.591	1.590	10.529
1.1	Bestemmingsreserve NEDAB	2.750	2.750	2.750	2.750	11.000
1.2	Risicoreserve fin. instrumentarium SiS	6.245	1.695	945	300	9.185
3.1	Reserve DU Verkeer en vervoer	5.979				5.979
3.2	Reserve DU Verkeer en vervoer	1.818				1.818
3.4	Risicoreserve grondexploitatie	615				615
3.5	Reserve DU Ooijen-Wanssum	38.926	10.328			49.254
4.3	Algemene reserve (egalisatie)	5.521	900	400		6.821
		64.208	18.667	7.686	4.640	95.201
Structureel						0
3.1	Bestemmingsreserve ZLSM	34	34	34	34	136
3.1	Reserve DU Verkeer en vervoer	8.023	8.057	8.091	8.126	32.297
3.8	Reserve DU-uitkering PAS	4.000	9.390	9.390	9.390	32.170
4.3	Reserve DU Verkeer en vervoer	70.390	70.368	70.368	70.368	281.494
		82.447	87.849	87.883	87.918	346.097
Totaal toevoeging reserves		146.654	106.516	95.570	92.558	441.298

Onderstaand overzicht biedt inzicht in de onttrekkingen aan reserves gespecificeerd naar incidentele en structurele mutaties:

€ x 1.000

Aanwending reserves		Begroting 2020	Meerjarenraming			Totaal
			2021	2022	2023	
Incidenteel						
1.1	Bestemmingsreserve NEDAB Luchthaven MAA	2.848	2.848	2.848	2.848	11.392
1.2	Immunisatiereserve	13.313	1.489	645		15.447
1.2	Reserve Campusorganisatie Chemelot	1.000	750			1.750
2.2	Bestemmingsreserve Culturele kansen	218				218
3.1	Reserve DU Verkeer en vervoer	1.794	2.513			4.307
3.2	Bestemmingsreserve Overdracht Napoleonsweg	1.965	1.965	1.965	1.965	7.860
3.4	Bestemmingsreserve herontwikkeling Tapijnkazerne		1.000			1.000
3.5	Reserve Waterveiligheid Maas	3.000				3.000
3.5	Reserve DU gebiedsontwikkeling Ooijen-Wanssum	21.234	1.100			22.334
3.8	Reserve DU-uitkering PAS	5	205			210
4.3	Immunisatiereserve	21.500	21.500	21.500	21.500	86.000
4.3	Algemene reserve (egalisatie)	27.439	9.616	422	12.625	50.102
		94.317	42.986	27.380	38.938	203.620
Structureel						
2.2	Bruteringsreserve Limburgs Museum	206	206	206	206	824
2.2	Reserve brutering duurzaamheid provinciale gebouwen	77	77	77	77	308
2.2	Reserve brutering Creative City Limburg	706	706	706	706	2.824
3.1	Reserve DU Verkeer en vervoer	62.672	64.398	66.714	68.559	262.343
3.2	Reserve DU Verkeer en vervoer	7.476	7.832	5.749	6.449	27.506
3.2	Bestemmingsreserve realisatie N280	2.092	3.503	3.876	6.328	15.799
3.2	Bruteringsreserve VDL Nedcar		580	1.880	1.880	4.340
3.5	Reserve DU-uitkering bodemsanering	150	50	50	25	275
4.2	Reserve DU Verkeer en vervoer	138	138	138	138	552
4.2	Bruteringsreserve ontschotten Gouvernement	7				7
4.2	Reserve brutering duurzaamheid provinciale gebouwen	120	120	120	120	480
		73.644	77.610	79.516	84.488	315.258
Totaal aanwending reserves		167.962	120.596	106.896	123.426	518.878

3. Investerings

Naast de exploitatiemiddelen, die wij inzetten om onze doelen te bereiken, worden ook investeringskredieten ingezet. Deze investeringen komen terecht op de provinciale balans en zijn vervolgens zichtbaar via kapitaallasten (afschrijvingen) in de exploitatiebegroting. Conform de Financiële verordening 2016 (PS 5-02-2016, gewijzigd 30-12-2017) worden investeringen met zowel economisch als maatschappelijk nut geactiveerd en afgeschreven, conform het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten. Investeringsprojecten met een verkrijgings- of vervaardigingsprijs lager dan het grensbedrag ad € 50.000 worden in beginsel niet geactiveerd.

In de planning is rekening gehouden met reeds gevoteerde kredieten, nieuwe investeringskredieten 2020 die bij besluitvorming rondom deze programmabegroting voorliggen en toekomstige investeringen die jaarlijks terugkomen zoals vervangingsinvesteringen. De openstaande kredieten zijn doorgelicht en de financiële planning is geactualiseerd. De investeringen in de periode 2020-2023 zijn samengevat in onderstaande tabellen.

€ x 1.000

Totaal Investerings	Begroting na 2019	Begroting 2020	Meerjarenraming		
			2021	2022	2023
Uitgaven					
1.1. Investeringsklimaat	13.321	5.455	1.912	2.024	1.630
1.2. Innovatiekracht	23.531	23.705	8.252	2.883	2.373
3.1. Openbaar vervoer en railagenda	14.550	13.643	22.407	68.995	64.770
3.2. Bereikbaarheid en mobiliteit	84.116	98.354	55.968	60.252	31.180
3.4. Ruimtelijke dynamiek en kwaliteit	35.808	12.000	0	0	0
3.5. Hoogwaterbescherming langs de Maas	30.866	11.388	2.554	0	0
3.7. Energie, circulaire economie en milieu	9.406	10.000	5.000	2.409	0
4.2. Overhead	2.334	0	0	0	0
Totaal uitgaven	213.932	174.545	96.092	136.563	99.953
Bijdragen					
3.2. Bereikbaarheid en mobiliteit	10.258	31.208	12.408	2.000	0
3.4. Ruimtelijke dynamiek en kwaliteit	4.088	0	0	0	0
3.5. Hoogwaterbescherming langs de Maas	0	0	5.700	0	0
Totaal bijdragen	14.347	31.208	18.108	2.000	0

Voor een toelichting op de investeringen verwijzen wij naar de individuele producten in het programmaplan (deel 1) van deze programmabegroting.

€ x 1.000

Totaal naar categorie Investerings	Begroting na 2019	Begroting 2020	Meerjarenraming		
			2021	2022	2023
Uitgaven					
Economisch nut	34.799	12.000	0	0	0
Maatschappelijk nut	113.197	107.189	12.226	67.734	62.328
Overige (deelnemingen, activa derden)	65.936	55.357	83.866	68.829	37.625
Totaal uitgaven	213.932	174.545	96.092	136.563	99.953
Bijdragen					
Economisch nut	4.088	0	0	0	0
Maatschappelijk nut	10.258	31.208	18.108	2.000	0
Totaal bijdragen	14.347	31.208	18.108	2.000	0

4. Samenvatting financiële positie

De begroting 2020 en bijhorende meerjarenraming zijn structureel sluitend (zie hoofdstuk 2). Wij beschikken over voldoende weerstandsvermogen om financiële risico's te dekken en over een substantiële onbenutte belastingcapaciteit. Dit blijkt uit de cijfers van de Programmabegroting 2020.

4.1. Begrotingsruimte

Beleidsintensiveringen

Overeenkomstig de vorige statenperiode is in het Collegeprogramma 2019-2023 gekozen om te werken met beleidsintensiveringsmiddelen. In de begroting zijn de beschikbare beleidsintensiveringsmiddelen opgenomen onder het financiële onderdeel "Algemene dekkingsmiddelen" als stelposten, gereserveerd voor nieuw beleid. Het uitgangspunt voor deze stelposten, met uitzondering van procesmiddelen, is dat deze slechts worden ingezet nadat een beleidskader is vastgesteld.

Hieronder zijn de nog gereserveerde beleidsintensiveringsmiddelen voor deze coalitieperiode gepresenteerd:

Beleidsintensiveringen*	Begroting	Meerjarenraming		
		2020	2021	2022
Intensivering procesmiddelen onvoorzien etc.	5.377	5.375	5.373	5.371
Intensivering Duurzaamheid en Energie	9.700	10.000	10.000	10.000
Intensivering Regiodeals, verstedelijking	7.885	9.000	9.000	9.000
Intensivering natuur, Landschap, Water etc.	5.675	6.400	9.000	9.000
Intensivering Landbouw	4.801	5.000	5.000	5.000
Intensivering Monumenten	5.000	5.000	5.000	5.000
Intensivering Toerisme en Recreatie	2.400	2.500	2.500	2.500
Intensivering Cultuur en Erfgoed	5.200	6.000	6.000	6.000
Intensivering Sociale Agenda	4.475	5.000	5.000	5.000
Intensivering Sport	2.500	2.500	2.500	2.500
Intensivering Bestuurlijke vernieuwing	500	500	500	500
Intensivering Veiligheid en Groene Brigade	1.000	1.000	1.000	1.000
Intensivering Economie, Onderwijs en Arbeid	11.711	12.308	12.308	12.308
Intensivering onderhoud gebouwen	900	900	900	900
	67.125	71.483	74.081	74.078

*De beleidsintensiveringsmiddelen voor mobiliteit (€ 25 mln. per jaar) maken deel uit de reserve DU Verkeer & Vervoer.

In onderstaande tabel wordt de inzet van de beleidsintensiveringsmiddelen weergegeven. De toelichting op deze inzet is terug te vinden in het betreffende begrotingsprogramma of in de Herfstbrief 2019.

€ x 1.000

Beleidsintensiveringen	Progr.	Begroting 2020	Meerjarenraming			Document
			2021	2022	2023	
Collegeprogramma 2019-2023		74.400	75.400	75.400	75.400	
Intensivering procesmiddelen onvoorzien etc.	1.2	-11	-11	-11	-11	Herfstbrief 2019
	4.4	-112	-114	-116	-119	Herfstbrief 2019
Intensivering Duurzaamheid en Energie	3.7	-100				Herfstbrief 2019
	3.7	-200				Herfstbrief 2019
Intensivering Regiodeals, verstedelijking	2.4	-90				Herfstbrief 2019
	2.4	-25				Herfstbrief 2019
Intensivering natuur, Landschap, Water etc.	3.8	-1.200	-1.200			Herfstbrief 2019
	3.8	-3.125	-2.400	-1.000	-1.000	Begroting 2020
Intensivering Landbouw	1.2	-199				Herfstbrief 2019
Intensivering Toerisme en Recreatie	1.2	-100				Herfstbrief 2019
Intensivering Cultuur en Erfgoed	2.2	-650				Begroting 2020
	2.2	-150				Herfstbrief 2019
Intensivering Sociale Agenda	2.1	-25				Herfstbrief 2019
	2.1	-500				Herfstbrief 2019
Intensivering Economie, Onderwijs en Arbeid	1.1	-789	-192	-192	-192	Herfstbrief 2019
		67.125	71.483	74.081	74.078	

Begrotingsresultaten

Het begrotingsoverschot in 2020 bedraagt € 3,75 mln.

In de onderstaande tabel zijn de begrotingsresultaten voor de jaren daarna weergegeven. In 2023, het laatste jaar van de periode zal het begrotingsresultaat ad € 14 mln. beschikbaar zijn voor de nieuwe statenperiode 2023-2027 conform collegeprogramma.

€ x 1.000

	Begroting	Meerjarenraming		
		2020	2021	2022
Begrotingsresultaat	3.752	2.158	846	15.076

Ruimte in de reserves

Conform het Collegeprogramma 2019-2023 is vanuit de Immunisatiereserve € 86 mln. toegevoegd aan de beleidsintensiveringsmiddelen om een extra impuls te geven aan Economie, Energiebeleid, Natuur en Landschap en Sociale agenda. Hierbij is afgesproken dat in deze statenperiode de Immunisatiereserve niet onder € 900 mln. mag zakken.

De overige reserves, die jaarlijks bij de Jaarstukken worden doorgelicht op nut en noodzaak en de Herfstbrief 2019 bieden op dit moment geen extra begrotingsruimte.

4.2. Post onvoorzien

In de begroting wordt in lijn met eerdere jaren rekening gehouden met een jaarlijkse post onvoorzien van € 250.000 in de periode van 2020 tot 2023.

Voor inzet van deze post gelden de drie O's: Onvoorzien, Onvermijdbaar en Onuitstelbaar.

€ x 1.000

	Begroting	Meerjarenraming		
	2020	2021	2022	2023
Stelpost onvoorzien	250	250	250	250

4.3. Taakstellingen

In het collegeprogramma 2019-2023 is een generieke bezuinigingstaakstelling op beleid van € 50 mln. opgelegd voor deze statenperiode. In deze begroting is de taakstelling evenredig verdeeld over de Statenperiode dus € 12,5 mln. per jaar.

€ x 1.000

	Begroting	Meerjarenraming		
	2020	2021	2022	2023
Generieke bezuinigingstaakstelling collegeprogramma 2019-2023	-12.500	-12.500	-12.500	-12.500
Gerealiseerde bezuinigingen	12.500	3.159	768	849
Nog te realiseren taakstelling	0	-9.341	-11.732	-11.651

De voor de voorlopige invulling ad € 17,3 mln. van de taakstelling is opgenomen en inhoudelijk toegelicht in de Herfstbrief 2019 (PS 4 oktober 2019). Zoals uit de bovenstaande tabel blijkt resteert in totaal € 32,7 mln. te realiseren bezuinigingen in deze Statenperiode.

4.4. Overige stelposten

In de meerjarenraming is rekening gehouden met ruimte voor loon- en prijsstijgingen van € 1,4 mln. per jaar cumulatief, conform de uitgangspunten van de begroting. (zie loonontwikkeling in de tabel met uitgangspunten, hoofdstuk 8 van deel 2 Financiële begroting).

€ x 1.000

	Begroting	Meerjarenraming		
	2020	2021	2022	2023
Stelpost loon- en prijsstijgingen	0	1.400	2.800	4.200

Daarnaast houden wij structureel rekening met mogelijk voordelige resultaten van afrekeningen voorgaande dienstjaren, conform de uitgangspunten van de begroting.

€ x 1.000

	Begroting	Meerjarenraming		
	2020	2021	2022	2023
Stelpost resultaten voorgaande dienstjaren	-1.400	-1.400	-1.400	-1.400

4.5. Weerstandsvermogen en onbenutte belastingcapaciteit

De vermogenspositie is belangrijk in relatie tot het weerstandsvermogen. In de verplichte paragraaf 2. 'Weerstandsvermogen en risicobeheersing' van dit document is het provinciale risicoprofiel geconfronteerd met de aanwezige weerstandscapaciteit.

Uit onderstaande tabel blijkt dat de beschikbare weerstandscapaciteit voldoende is om de (gewogen) risico's af te dekken. Het (incidentele) weerstandsvermogen heeft een zodanig groot surplus, dat dit ruim voldoende is om meerjarig als buffer te dienen voor het benodigde weerstandsvermogen, dankzij de sterke positie van het provinciale Eigen Vermogen.

	Incidenteel	Structureel	Totaal 1-1-2020	Totaal 1-1-2019
Beschikbaar weerstandscapaciteit	996	52	1048	1.110
Risico's (gewogen)	12	13	25	44
Surplus weerstandsvermogen	984	39	1023	1.066
Beslag op weerstandsvermogen	1%	25%	2%	4%

Daarbij is geconcludeerd dat de Provincie over voldoende weerstandsvermogen beschikt, door o.a. de aanwezigheid van de Immunisatiereserve en de onbenutte belastingcapaciteit. Uit de verplichte paragraaf 1. 'Lokale heffingen' blijkt dat de onbenutte belastingcapaciteit voor 2020 € 51,6 mln. bedraagt.

5. Geprognosticeerde balans en EMU-saldo

Volgens het BBV dient de meerjarige geprognosticeerde balans en de meerjarige ontwikkeling van het EMU-saldo in de begroting opgenomen te worden. Deze moeten meer inzicht bieden in de ontwikkeling van onder meer investeringen, het aanwenden van reserves en voorzieningen en in de financieringsbehoefte. De prognose is gebaseerd op:

- de laatste door PS vastgestelde balans: de jaarstukken 2018;
- reeds genomen besluiten en vastgestelde investeringskredieten door PS;
- toekomstige vervangingsinvesteringen;
- de stand van de begroting ná wijzigingen 2019 van de Herfstbrief 2019 (begrotingswijziging 5) en 2^e Afwijkingenrapportage 2019 (begrotingswijziging 6);
- primitieve begroting 2020 en meerjarenraming 2021-2023;
- geplande treasury mutaties.

De geprognosticeerde balans sluit aan bij de presentatie van de balans van de jaarstukken, maar kent niet dezelfde mate van detail. Volgens de regels is van belang dat deze balans in ieder geval voldoende informatie bevat om meerjarig inzicht te bieden in de ontwikkeling van het EMU-saldo en de kengetallen. De kengetallen (zie de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing in deze begroting) geven Provinciale Staten meer inzicht in de financiële positie. Het opnemen van de ontwikkelingen van de kengetallen voor de jaren na de begroting 2020 draagt bij aan deze doelstelling.

5.1. Gepronosticeerde balans

In de onderstaande tabel zijn de standen van de balansrubrieken per 31 december van elk begrotingsjaar gepresenteerd. Er is vanuit gegaan dat de eindbalans van elk jaar gelijk is aan de beginbalans volgend jaar.

€ x 1.000

Activa	Ultimo2018	Ultimo 2019	Ultimo 2020	Ultimo 2021	Ultimo 2022	Ultimo 2023
Vaste activa						
Immateriële vaste activa	35.341	52.587	67.217	86.356	159.449	218.808
Materiële vaste activa	324.444	434.723	495.968	505.481	523.685	520.175
Financiële vaste activa: Kapitaalverstrekkingen	257.279	303.536	341.166	356.329	363.645	367.648
Financiële vaste activa: Leningen	668.055	627.882	609.264	594.359	561.447	503.720
Financiële vaste activa: Uitzettingen > 1 jaar	539.349	404.449	358.999	336.249	262.899	250.899
Totaal vaste activa	1.824.468	1.823.177	1.872.614	1.878.774	1.871.125	1.861.250
Vlottende activa						
Voorraden: onderhanden werk en grond	44.148	63.104	84.775	81.876	77.204	72.564
Voorraden: gereed product en handelsgoederen	39	39	39	39	39	39
Uitzettingen < 1 jaar	129.811	0	0	0	0	12
Liquide middelen	15.646	0	0	0	0	0
Overlopende activa	45.413	45.414	42.656	42.324	41.893	40.873
Totaal vlottende activa	235.057	108.557	127.470	124.239	119.136	113.488
Totaal activa	2.059.525	1.931.734	2.000.084	2.003.013	1.990.261	1.974.738
Passiva						
Vaste passiva						
Resultaat (cumulatief)	27.329	2.500	6.252	8.410	9.256	24.332
Reserves	1.659.101	1.545.569	1.524.260	1.510.180	1.498.854	1.467.986
Voorzieningen	8.130	8.580	9.030	9.480	9.930	10.380
Vaste schuld	19.012	28.831	28.650	28.469	28.288	28.107
Totaal vaste passiva	1.713.572	1.585.480	1.568.192	1.556.539	1.546.328	1.530.805
Vlottende passiva						
Vlottende schuld	77.209	77.511	163.149	177.731	175.190	175.190
Overlopende passiva	268.743	268.743	268.743	268.743	268.743	268.743
Totaal vlottende passiva	345.952	346.254	431.892	446.474	443.933	443.933
Totaal passiva	2.059.525	1.931.734	2.000.084	2.003.013	1.990.261	1.974.738

In het overzicht zijn de financiële gegevens in miljoenen euro's gepresenteerd en hierdoor kunnen afrondingsverschillen optreden.

De prognosebalans laat zien enerzijds een stijgende lijn van toename van de materiële en immateriële vaste activa en de kapitaalverstrekking aan de deelnemingen. En anderzijds een afname van onze financiële middelen: de uitzettingen zowel op een korte als op een lange termijn. Dit is een logisch gevolg van het investeringsstrategie van de Provincie zoals opgenomen in SIS 2.0.

De reserves nemen ook af, maar blijven op een relatief hoog niveau. Een deel van de onze reserves heeft een bruteringsfunctie, namelijk het dekken van de toekomstige kapitaallasten in de begroting van de komende jaren. Daarnaast blijft de Immunisatiereserve binnen de afgesproken grens van € 900 mln. voor deze Statenperiode, conform het Collegeprogramma 2019-2023.

5.2. EMU-saldo

De BBV-notitie 'Geprognosticeerde balans en EMU-saldo' stelt dat het EMU-saldo op twee manieren kan worden berekend:

- via de reële transacties in de exploitatie en in de balans;
- via de mutaties in de financiële activa en de financiële passiva op de balans.

In dit onderdeel worden de meerjarige berekeningen, volgens deze twee manieren van het geprognosticeerde EMU-saldo van de Provincie gepresenteerd.

De eerste systematiek is opgenomen in de verplichte paragraaf 4. 'Financiering' (zie tabel 4.4.2.) van deze programmabegroting. Deze berekening is vanuit de uitgaven, ongeacht of deze in de exploitatie of op de balans plaatsvindt. *'Om het EMU-saldo vanuit het exploitatiesaldo te berekenen moeten correcties worden doorgevoerd. Enerzijds moet het exploitatiesaldo worden gecorrigeerd voor lasten en baten die geen transacties met derden betreffen, zoals afschrijvingen en dotaties aan de voorzieningen. Dit zijn immers lasten die niet tot daadwerkelijke uitgaven leiden. Anderzijds moet het exploitatiesaldo worden gecorrigeerd voor transacties met derden die niet in de exploitatie zijn opgenomen, zoals investeringen in de (im)materiële vaste activa die direct op de balans worden geactiveerd en/of mutaties in de voorzieningen voor zover deze transacties met derden betreffen.'*

	2019*	2020	2021	2022	2023
Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves	-138.362	-17.555	-11.923	-10.480	-15.792
Afschrijvingen ten laste van de exploitatie	25.802	29.832	34.170	35.951	40.103
Mutaties (im)materiële vaste activa	153.327	105.708	62.822	127.248	95.951
Mutaties voorzieningen	450	450	450	450	450
Mutaties voorraaden	18.956	21.671	-2.899	-4.672	-4.640
Verwachte boekwinst bij verkoop effecten					
Berekend EMU-saldo	-284.393	-114.652	-37.226	-96.655	-66.550

€ x 1.000

*2019 is berekend op basis van begroting ná wijzigingen 2019, 2e Afwijkingenrapportage 2019 (PS-begrotingswijziging 6)

Daarnaast wordt hieronder de berekening van het EMU-saldo conform de tweede manier van de notitie commissie BBV weergegeven. Deze manier is via de mutaties in de financiële activa en de financiële passiva op de balans:

Mutaties			€ x1000				
			2019	2020	2021	2022	2023
Activa	Financiële vaste activa	Kapitaalverstrekingen en leningen	-6.084	-19.012	-258	25.596	53.724
		Uitzettingen > 1 jaar	134.900	45.450	22.750	73.350	12.000
	Vlottende activa	Uitzettingen < 1 jaar	129.811	0	0	0	-12
		Liquide middelen	15.646	0	0	0	0
		Overlopende activa	-1	2.758	332	431	1.020
			274.272	29.196	22.824	99.377	66.732
Passiva	Vaste passiva	Vaste schuld	-9.819	181	181	181	181
	Vlottende passiva	Vlottende schuld	-302	-85.638	-14.582	2.541	0
		Overlopende passiva	0	0	0	0	0
				-10.121	-85.457	-14.401	2.722
EMU-saldo			284.393	114.653	37.225	96.655	66.551
EMU-saldo referentiewaarde*			54.565	54.565	54.565	54.565	54.565
Verschil			229.828	60.088	-17.340	42.090	11.986

* De opgenomen referentiewaarden zijn conform *Septemercirculaire Provinciefonds 2018* en in lijn van de *regeling m.b.t. gelijkwaardige inspanningen van de decentrale overheden inzake het EMU-saldo*. Op moment van het schrijven is de *Septemercirculaire Provinciefonds 2019* nog niet gepubliceerd, daardoor worden hier de referentiewaarden 2018 gepresenteerd.

Uit bovenstaand overzicht blijkt dat het geprognosticeerde EMU-saldo de norm overschrijdt. Dit komt door het investeringsprogramma van de Provincie, waarbij sprake is van majeure investeringen in projecten als Ooijen-Wanssum en de Railagenda. Voor verdere toelichting over het EMU-saldo verwijzen wij naar de verplichte paragraaf 4.Financiering (onderdeel 4.4.4).

6. Vermogenspositie

Voor het inzicht in de financiële positie is ook onze vermogenspositie van belang. Uit onderstaande specificaties blijkt dat er sprake is van een solide vermogenspositie en voldoende weerstandsvermogen.

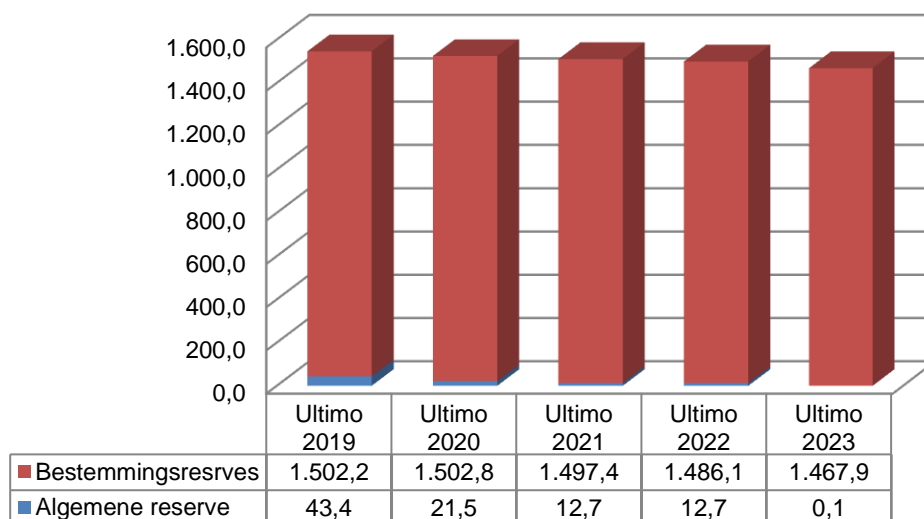
6.1. Reserves en voorzieningen begroting 2020

Hieronder de ontwikkeling van het totaal van de reserves en voorzieningen in het begrotingsjaar 2020:

Reserves	€ x 1.000			
	Begin 2020	Vermeerdering	Vermindering	End 2020
Algemene reserve	43.370	5.521	27.439	21.451
Bestemmingsreserves	1.502.199	141.134	140.522	1.502.810
Totaal reserves	1.545.568	146.654	167.962	1.524.261
Voorziening voor toekomstige verplichtingen	8.580	450	0	9.030
Lasten-egaliserende voorzieningen	0	2.543	2.543	0
Totaal voorzieningen	8.580	2.993	2.543	9.030

Voor een meerjarige specificatie van de ontwikkeling van reserves en voorzieningen verwijzen wij naar bijlage 3: "Overzicht stand en verloop van de reserves en voorziening begroting 2020".

In onderstaande grafiek treft u de ontwikkeling van de reserves conform de begroting aan (bedragen x € 1.000):

6.2. Financiering

Gelet op de, ook in meerjarig perspectief, solide liquiditeitspositie van de Provincie is het niet de verwachting dat structureel externe financieringsmiddelen nodig zullen zijn in de komende jaren, zoals deze vermeldt is in de verplichte paragraaf 4. 'Financiering'. Meer informatie over de financieringspositie, leningenportefeuille, beleggingen en treasurybeheer is terug te vinden in de deze verplichte paragraaf.

7. Uitvoeringsinformatie

Om een betere vergelijkbaarheid tussen provincies mogelijk te maken worden wij verplicht in onze begroting inzicht te geven in taakvelden. Dit zijn eenheden waarin de programma's zijn onderverdeeld. Door de indeling op basis van taakvelden (uitvoeringsinformatie) wordt het mogelijk de informatie te gebruiken voor de informatiebehoefte van derden, zoals het Rijk, de toezichhouders, de EU en het CBS. Door het inrichten van taakvelden wordt de informatiebehoefte van de decentrale overheden en de informatiebehoefte van derden geïntegreerd.

Hierna volgende overzichten 7.2 en 7.3 bevatten de uitvoeringsinformatie van deze begroting. Deze betreffen de toedeling van lasten en baten van de begrotingsprogramma naar de taakvelden.

7.1. Verdelingsprincipe taakvelden

De programmabegroting 2020 heeft 16 begrotingsprogramma's, naast de posten 'Overhead', 'Algemene dekkingsmiddelen en overige financiën' en 'Provinciale Staten en Griffie'. De begrotingsprogramma's zijn onderverdeeld in meerdere producten, waarbinnen de beschikbare middelen verder worden uitgesplitst in budgetten op unieke grootboeknummers. Wij maken onderscheid in 3 soorten budgetten: toegekende reguliere budgetten, doorverdeelde personeelslasten en berekende kapitaallasten. Deze unieke grootboeknummers zijn vervolgens toebedeeld aan de taakvelden, conform de regeling van Ministerie BZK en Iv3-informatievoorschrift 2019 Provincies. De Uitvoeringsinformatie is een overzicht van de toedeling van de begrote lasten en baten van de begrotingsprogramma's naar de betreffende taakvelden. De toevoegingen en de onttrekkingen uit de reserves per begrotingsprogramma zijn opgenomen onder de specifieke taakveld 0.8 'Mutaties reserves'. Op basis van de indeling in deze structuur in het financiële informatiesysteem worden de rapportages t.b.v. regeling Iv3 (Informatie voor derden) gevuld.

De verdeling naar taakvelden maakt een vergelijking met andere provincies mogelijk (zoals op de website www.waarstaatjeprovincie.nl).

7.2. Totaaloverzicht geraamde lasten per taakveld begroting 2020

€ x 1.000

Begrotingsprogramma	1.1	1.2	1.3	2.1	2.2	2.3	2.4	3.1	3.2	3.3	3.4	3.5	3.6	3.7	3.8	4.1	4.2	4.3	4.4	Totaal	
Taakveld	Investerings- klimaat	Innovatie- kracht	Onderwijs en arbeids- markt	Sociale agenda, zorg en veiligheid	Cultuur	Sport	Stedelijke ontwikkeling en Limburgse centra	Openbaar vervoer en railagenda	Bereikbaar- heid en mobiliteit	Limburgse woning- markt	Ruimtelijke dynamiek en kwaliteit	Hoogwater- bescherming langs de Maas	Water	Energie, circulaire economie en milieu	Natuur	Bestuur	Overhead	Algemene dekkings middelen en overige financiën	PS en Griffie		
0. Algemene dekkingsmiddelen																					
0.1 Uitkering provinciefonds																					0
0.2 Opbrengst provinciale belastingen																					0
0.3 Geldleningen en uitzettingen															840			826			1.666
0.4 Deelnemingen																					0
0.5 Algemene dekkingsmiddelen, overige baten en lasten																754		65.709			66.463
0.6 Overhead																15	49.828	45			49.888
0.7 Vennootschapsbelasting																					0
0.8 Mutaties reserves	5.104	6.245						14.036	1.818		615	38.926			4.000			75.910			146.654
0.9 Resultaat																		3.752			3.752
Totaal 0. Algemene dekkingsmiddelen	5.104	6.245	0	0	0	0	0	14.036	1.818	0	615	38.926	0	0	4.840	769	49.828	146.242	0	0	268.423
1. Bestuur																					
1.1 Provinciale Staten																				3.643	3.643
1.2 Gedeputeerde Staten																2.456					2.456
1.3 Kabinetszaken																100					100
1.4 Bestuurlijke organisatie																274					274
1.5 Interbestuurlijk toezicht op de regio																553					553
1.6 Openbare orde en veiligheid																1.459					1.459
1.9 Bestuur, overige baten en lasten																8.205					8.205
Totaal 1. Bestuur	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	13.047	0	0	0	3.643	16.690
2. Verkeer en vervoer																					
2.1 Landwegen									45.094												45.094
2.2 Waterwegen																					0
2.3 Openbaar vervoer	3.537							72.789													76.326
2.9 Verkeer en vervoer, overige baten en lasten	6							90	4.574												4.670
Totaal 2. Verkeer en vervoer	3.543	0	0	0	0	0	0	72.879	49.668	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	126.090
3. Water																					
3.1 Waterkeringen												419									419
3.2 Kwantiteit oppervlaktewater											86	30.978	6.585								37.649
3.3 Kwantiteit grondwater													1.024								1.024
3.4 Kwaliteit oppervlaktewater												3.000	571								3.571
3.5 Kwaliteit grondwater													369								369
3.9 Water, overige baten en lasten													770								770
Totaal 3. Water	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	86	34.397	9.319	0	0	0	0	0	0	0	43.802
4. Milieu																					
4.1 Bodembescherming														2.295							2.295
4.2 Luchtverontreiniging														10							10
4.3 Geluidhinder	153																				153
4.4 Vergunningverlening en handhaving													2	11.939							11.941
4.5 Ontgronding											1.249			26							1.275
4.6 Duurzaamheid														1.470							1.470
4.9 Milieu, overige baten en lasten														1.433							1.433
Totaal 4. Milieu	153	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1.249	0	2	17.173	0	0	0	0	0	0	18.577
5. Natuur																					
5.1 Natuurontwikkeling											-47	-8.000			7.181						-866
5.2 Beheer natuurgebieden											100		67		18.218						18.385
5.3 Beheer flora en fauna											55				1.130						1.185
5.9 Natuur, overige baten en lasten											11				7.191						7.202
Totaal 5. Natuur	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	119	-8.000	67	0	33.720	0	0	0	0	0	25.906

Begrotingsprogramma	1.1 Investerings- klimaat	1.2 Innovatie- kracht	1.3 Onderwijs en arbeids- markt	2.1 Sociale agenda, zorg en veiligheid	2.2 Cultuur	2.3 Sport	2.4 Stedelijke ontwikkeling en Limburgse centra	3.1 Openbaar vervoer en railagenda	3.2 Bereikbaar- heid en mobiliteit	3.3 Limburgse woning- markt	3.4 Ruimtelijke dynamiek en kwaliteit	3.5 Hoogwater- bescherming langs de Maas	3.6 Water	3.7 Energie, circulaire economie en milieu	3.8 Natuur	4.1 Bestuur	4.2 Overhead	4.3 Algemene dekkings middelen en overige financiën	4.4 PS en Griffie	Totaal
6. Regionale economie																				
6.1 Agrarische aangelegenheden		717																		717
6.2 Logistiek	571	120							1.869											2.560
6.3 Kennis en innovatie	2.379	11.136	1.616																	15.131
6.4 Recreatie en toerisme		719				250		249												1.218
6.9 Regionale economie, overige baten en lasten	4.271	224	242																	4.737
Totaal 6.Regionale economie	7.221	12.916	1.858	0	0	250	0	249	1.869	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	24.363
7. Cultuur en maatschappij																				
7.1 Cultuur					34.187															34.187
7.2 Maatschappij				6.397	45	1.718														8.160
7.9 Cultuur en maatschappij, overige baten en lasten				2.955	99											111				3.165
Totaal 7.Cultuur en maatschappij	0	0	0	9.352	34.331	1.718	0	0	0	0	0	0	0	0	0	111	0	0	0	45.512
8. Ruimte																				
8.1 Ruimtelijke ordening											4.421									4.421
8.2 Volkshuisvesting										1.155										1.155
8.3 Stedelijke vernieuwing							6.366													6.366
8.9 Ruimte, overige baten en lasten											1.411			1.361						2.772
Totaal 8.Ruimte	0	0	0	0	0	0	6.366	0	0	1.155	5.832	0	0	1.361	0	0	0	0	0	14.714
Totaal	16.021	19.161	1.858	9.352	34.331	1.968	6.366	87.164	53.355	1.155	7.901	65.323	9.388	18.534	38.560	13.927	49.828	146.242	3.643	584.078

7.3. Totaaloverzicht geraamde baten per taakveld begroting 2020

€ x 1.000

Begrotingsprogramma	1.1 Investerings- klimaat	1.2 Innovatie- kracht	1.3 Onderwijs en arbeids- markt	2.1 Sociale agenda, zorg en veiligheid	2.2 Cultuur	2.3 Sport	2.4 Stedelijke ontwikkeling en Limb. centra	3.1 Openbaar vervoer en railagenda	3.2 Bereikbaar- heid en mobiliteit	3.3 Wonen in Limburg	3.4 Ruimtelijke dynamiek en kwaliteit	3.5 Hoogwater- bescherming langs de Maas	3.6 Water	3.7 Energie, circulaire economie en milieu	3.8 Natuur	4.1 Bestuur	4.2 Overhead	4.3 Algemene dekkings middelen en overige	4.4 PS en Griffie	Totaal
0. Algemene dekkingsmiddelen																				
0.1 Uitkering provinciefonds	250				1.939			12.229	1.818			30.926	3.135	3.796	31.174		185	145.008		230.460
0.2 Opbrengst provinciale belastingen																		108.354		108.354
0.3 Geldleningen en uitzettingen																		31.430		31.430
0.4 Deelnemingen																		16.515		16.515
0.5 Algemene dekkingsmiddelen, over.baten en lasten																				0
0.6 Overhead																	268			268
0.7 Vennootschapsbelasting																				0
0.8 Mutaties reserves	2.848	14.313			1.208			64.466	11.533			24.234	150		5		265	48.940		167.962
0.9 Resultaat																				0
Totaal 0. Algemene dekkingsmiddelen	3.098	14.313	0	0	3.147	0	0	76.695	13.351	0	0	55.160	3.285	3.796	31.179	0	718	350.247	0	554.989
1. Bestuur																				
1.1 Provinciale Staten																				0
1.2 Gedeputeerde Staten																				0
1.3 Kabinetszaken																5				5
1.4 Bestuurlijke organisatie																				0
1.5 Interbestuurlijk toezicht op de regio																				0
1.6 Openbare orde en veiligheid																				0
1.9 Bestuur, overige baten en lasten																429				429
Totaal 1. Bestuur	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	434	0	0	0	434
2. Verkeer en vervoer																				
2.1 Landwegen									489											489
2.2 Waterwegen																				0
2.3 Openbaar vervoer	400							9.613												10.013
2.9 Verkeer en vervoer, overige baten en lasten																				0
Totaal 2. Verkeer en vervoer	400	0	0	0	0	0	0	9.613	489	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	10.502
3. Water																				
3.1 Waterkeringen														37						37
3.2 Kwantiteit oppervlaktewater												9.500								9.500
3.3 Kwantiteit grondwater													977							977
3.4 Kwaliteit oppervlaktewater																				0
3.5 Kwaliteit grondwater																				0
3.9 Water, overige baten en lasten																				0
Totaal 3. Water	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	9.500	977	37	0	0	0	0	0	10.514
4. Milieu																				
4.1 Bodembescherming																				0
4.2 Luchtverontreiniging																				0
4.3 Geluidhinder	8																			8
4.4 Vergunningverlening en handhaving														1.289						1.289
4.5 Ontgronding														324						324
4.6 Duurzaamheid																				0
4.9 Milieu, overige baten en lasten																				0
Totaal 4. Milieu	8	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1.613	0	0	0	0	0	1.621
5. Natuur																				
5.1 Natuurontwikkeling																				0
5.2 Beheer natuurgebieden													43		44					87
5.3 Beheer flora en fauna																				0
5.9 Natuur, overige baten en lasten															71					71
Totaal 5. Natuur	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	43	0	115	0	0	0	0	158

Begrotingsprogramma	1.1 Investerings- klimaat	1.2 Innovatie- kracht	1.3 Onderwijs en arbeids- markt	2.1 Sociale agenda, zorg en veiligheid	2.2 Cultuur	2.3 Sport	2.4 Stedelijke ontwikkeling en Limb. centra	3.1 Openbaar vervoer en railagenda	3.2 Bereikbaar- heid en mobiliteit	3.3 Wonen in Limburg	3.4 Ruimtelijke dynamiek en kwaliteit	3.5 Hoogwater- bescherming langs de Maas	3.6 Water	3.7 Energie, circulaire economie en milieu	3.8 Natuur	4.1 Bestuur	4.2 Overhead	4.3 Algemene dekkings middelen en overige	4.4 PS en Griffie	Totaal	
6. Regionale economie																					
6.1 Agrarische aangelegenheden																					0
6.2 Logistiek	479																				479
6.3 Kennis en innovatie		26																			26
6.4 Recreatie en toerisme								283													283
6.9 Regionale economie, overige baten en lasten																					0
Totaal 6.Regionale economie	479	26	0	0	0	0	0	283	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	788
7. Cultuur en maatschappij																					
7.1 Cultuur					3.579																3.579
7.2 Maatschappij																					0
7.9 Cultuur en maatschappij, overige baten en lasten																					0
Totaal 7.Cultuur en maatschappij	0	0	0	0	3.579	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3.579
8. Ruimte																					
8.1 Ruimtelijke ordening											577										577
8.2 Volkshuisvesting																					0
8.3 Stedelijke vernieuwing																					0
8.9 Ruimte, overige baten en lasten											916										916
Totaal 8.Ruimte	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1.493	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1.493
Totaal	3.985	14.339	0	0	6.726	0	0	86.591	13.840	0	1.493	64.660	4.305	5.446	31.294	434	718	350.247	0	584.078	

8. Uitgangspunten, gronden en motiveringen voor de ramingen in de begroting en meerjarenraming

8.1. Samenvatting belangrijkste uitgangspunten

In onderstaande tabel zijn de belangrijkste financiële uitgangspunten van de begroting 2020 en bijhorende meerjarenraming samengevat.

	2020	2021	2022	2023
a <u>Loonontwikkeling</u>				
peildatum formatie	19-6-2019	19-6-2019	19-6-2019	19-6-2019
salarispeil	1-1-2019	1-1-2019	1-1-2019	1-1-2019
stelpost cao-ontwikkelingen	ja	ja	ja	ja
b <u>Prijsontwikkeling</u>				
inschatting prijsstijging (bron: Centraal Economisch Plan 2019)	1,90%	1,90%	1,90%	1,90%
c <u>Gesubsidieerde instellingen</u>				
compensatie voor loon- en prijsstijging (raming)	1,90%	1,90%	1,90%	1,90%
d <u>Beleggingen (x € mln.)</u>				
gemiddeld beleggingsvolume (paragraaf financiering)	595	555	500	460
e <u>Provinciale belastingen, leges en rechten</u>				
prijsindex verhoging MRB	0,00%	0,00%	1,90%	1,90%
aantal opcenten per 1-1 (paragraaf lokale heffingen)	77,9	77,9	79,4	80,9
opbrengst provinciale opcenten (x € mln.)	108,35	108,35	110,44	112,53
opbrengst per provinciale opcent (x € mln.)	1,39	1,39	1,39	1,39
legestarieven	1,90%	1,90%	1,90%	1,90%
tarief grondwaterheffing	1,90%	1,90%	1,90%	1,90%
f <u>Onvoorziene uitgaven (x € mln.)</u>	0,25	0,25	0,25	0,25
g <u>Verwacht achterblijven van uitgaven (x € mln.)</u>				
onderuitputting algemeen	1,40	1,40	1,40	1,40
h <u>Uitgavenstelposten (x € mln.)</u>				
Loon- en prijsstijging (cumulatief)	0,00	1,40	2,80	4,20
i <u>Dividenden (x € mln.)</u>				
Enexis Holding NV	16,12	16,12	16,12	12,12
Bank Nederlandse Gemeenten	0,40	0,40	0,40	0,40
j <u>Investerings (x € mln.)</u>				
totaal investeringen in materiële vaste activa	174,55	96,09	136,56	99,95
waarvan reguliere vervangingsinvesteringen	19,91	10,09	10,29	10,48
Ontwikkelopgave Natuur	33,89	9,29	7,50	7,53

Bestaand beleid

Onze begroting is opgebouwd op basis van bestaand beleid, uitwerking van door Provinciale Staten vastgestelde beleidskaders, autonome ontwikkelingen, overige ontwikkelingen, methodieken en regelgeving. Er zijn geen wijzigingen in de principiële uitgangspunten die wij hanteren in onze ramingen ten opzichte van eerdere begrotingsjaren.

Bestaand beleid vormt de belangrijkste basis voor deze programmabegroting. Met 'bestaand beleid' in financiële zin bedoelen wij de budgetten en investeringskredieten, die reeds door Provinciale Staten zijn geautoriseerd dan wel nog ter besluitvorming voorliggen. Dat betekent dat alle PS-besluitvorming tot en met de Voorjaarsbrief 2019 is verwerkt, aangevuld met de Herfstbrief 2019 en structurele doorwerking van de voorstellen uit de 2^e Afwijkingenrapportage 2019.

8.2. Autonome ontwikkelingen

Ieder jaar doen zich (financiële) ontwikkelingen voor die zich buiten de invloedssfeer van de Provincie bevinden, maar die wel van invloed zijn op onze begroting. Wij noemen de volgende:

Ontwikkelingen Provinciefonds meicirculaire 2019

In onze ramingen van het Provinciefonds gaan wij uit van de meicirculaire 2019. Het begrotingsproces en de termijnen, waarbinnen de begroting aan Provinciale Staten moet worden aangeleverd, maken het niet mogelijk om de verwachte effecten van de septembercirculaire 2018 in de begroting te kunnen verwerken. Dit zal gebeuren aan de hand van een begrotingswijziging.

In de ramingen maken wij onderscheid tussen het Provinciefonds en decentralisatie-uitkeringen. Het Provinciefonds is ondergebracht onder Hoofdstuk 4.3. Algemene dekkingsmiddelen. Decentralisatie-uitkeringen hebben wij functioneel ondergebracht onder de begrotingsprogramma's, waarop de uitkering betrekking heeft, evenals specifieke bedragen voor Verkeer en Vervoer, Natuur en Besluit Risico's Zware ondernemingen.

Personele begroting

De doorberekende personele kosten zijn tegen constante lonen (peildatum formatie 1-7-2019, peildatum salarispeil 1-1-2020) opgenomen in de begroting. In de begroting en meerjarenraming is een stelpost opgenomen voor toekomstige loonontwikkelingen (nieuwe CAO-provincies en premiestijgingen). Deze stelpost is met € 1,4 mln. structureel verhoogd. (zie "a. Loonontwikkeling" in de tabel met uitgangspunten).

Wij merken daarnaast op dat wij personele kosten toerekenen aan wegenprojecten. Voorheen werden de kosten van inhuur op deze projecten geboekt.

Ontwikkelingen groei aantal motorrijtuigen

De berekening van de zogenaamde theoretische opbrengst van de opcenten op de motorrijtuigenbelasting is gebaseerd op het product van het aantal opcenten (autonoom beleid van Provinciale Staten) en opbrengst per opcent als exogeen gegeven (betreft samenstelling van het wagenpark in de Provincie verdeeld naar gewichtsklassen en soort brandstof).

Zoals vermeld in het collegeprogramma is het aantal opcenten in de periode 2020-2021 "bevroren" op 77,9. Jaarlijks stelt de belastingdienst een geactualiseerd overzicht ter beschikking van de ontwikkeling van het wagenpark. Voor meer toelichting verwijzen wij naar de paragraaf Lokale heffingen.

Overige indexeringen

De verwachte effecten van algemene prijsinflatie zijn gebaseerd op de meicirculaire 2018 en het centraal planbureau en bedragen gemiddeld 1,9% (zie “b. Prijsontwikkeling” en “e. Provinciale belastingen, leges en rechten” in de tabel met uitgangspunten).

8.3. Methodieken en regelgeving

Het “Besluit Begroting en Verantwoording” vormt eveneens een grondslag voor de ramingen in onze begroting. Baten en lasten worden toegerekend aan het jaar waar ze betrekking op hebben. Daarnaast geven wij inzicht in hoe overige ramingen tot stand zijn gekomen c.q. wat de uitgangspunten zijn.

Balans

Investerings in Immateriële vaste activa

Immateriële vaste activa worden gewaardeerd tegen aanschafwaarde, en indien van toepassing verminderd met investeringssubsidies of bijdragen van derden. De afschrijvingen worden bepaald op basis van de verwachte economische levensduur en worden berekend volgens de lineaire methode. De afschrijvingstermijn van de immateriële vaste activa mag volgens de voorschriften maximaal 5 jaar bedragen.

Bij het activeren van kosten van onderzoek en ontwikkeling geldt als randvoorwaarde dat de kosten alleen dan worden geactiveerd als de plannen uitvoerbaar zijn en de kosten al redelijk omljnd en in te schatten zijn. Daarbij is het ook van belang dat het daadwerkelijk om kosten ter voorbereiding van een nog te realiseren investering gaat.

Bijdragen aan activa van derden worden geactiveerd conform PS-besluit. Dergelijke geactiveerde bijdragen zijn gewaardeerd tegen het bedrag van de verstrekte bijdragen, verminderd met afschrijvingen. De verleende bijdragen worden afgeschreven in de periode, waarin het betrokken actief van de derde bijdraagt aan de publieke taak.

Investerings in Materiële vaste activa

Materiële vaste activa worden gewaardeerd tegen aanschafwaarde, verminderd met (extra) afschrijvingen. Bijdragen van derden, die in directe relatie staan met een actief, worden in de regel hierop in mindering gebracht.

De afschrijvingen worden berekend volgens de lineaire methode op basis van de verwachte economische levensduur.

Het BBV schrijft voor dat de materiële vaste activa worden onderscheiden in de categorie economisch nut of maatschappelijk nut.

- **Maatschappelijk nut**

Materiële vaste activa met een maatschappelijk nut worden gewaardeerd voor het bedrag van de investering. Bijdragen uit reserves worden niet in mindering op een actief gebracht. Bijdragen van derden, voor zover deze een directe relatie met het actief hebben, worden op de waardering in mindering gebracht.

Voor het project Ooijen-Wanssum worden investeringen gedaan die uiteindelijk leiden tot activa met maatschappelijk nut. In tegenstelling tot de Programmabegroting 2018 wordt als gevolg van de notitie Materiële Vaste Activa (december 2017) een deel van de investeringen rechtstreeks in de exploitatie verantwoord. Het betreft dat gedeelte van het project dat niet voldoet aan de activeringscriteria en daarmee in de exploitatie verantwoord wordt. Deze werkwijze ligt in lijn met voorgaande jaren. Deze exploitatielasten worden gedekt uit de reserve DU-Ooijen-Wanssum. Het

restant van de investeringen welke leiden tot een materieel vast actief kan bij vaststelling van de Programmabegroting 2019 nog niet worden verdeeld naar de uiteindelijke objecten die elk een eigen afschrijvingstermijn hebben. Dit zal pas bij oplevering plaatsvinden, omdat er dan pas duidelijkheid is welke activa aan welke partij worden toegerekend en overgedragen worden. Op het moment van opmaak van deze programmabegroting, is daar met alle partijen nog geen verdeling aangebracht en afgesproken. De afschrijvingen starten daarom pas na moment van oplevering en worden in lijn met het kredietbesluit Ooijen-Wanssum gedekt uit de reserve DU-Ooijen-Wanssum. Van de aangekochte gronden kan eveneens niet worden vastgesteld of deze deel uitmaken van de projectonderdelen die overgedragen worden aan derden of dat deze in bezit blijven van de Provincie. Daarom worden ook deze gronden voorlopig op de balans opgenomen onder de categorie Gronden en terreinen, totdat de verdeling is aangebracht en afgesproken.

- **Economisch nut**

Materiële vaste activa met een economisch nut worden bruto geactiveerd. Het verschil met investeringen met maatschappelijk nut is dat bestemmingsreserves gelijkmatig, gedurende de afschrijvingsperiode, in het resultaatbestemmende gedeelte ten gunste van de exploitatie wordt gebracht.

Investeringsplanningen

De bestaande investeringsplanningen in vaste activa zijn geactualiseerd. De grondslag voor de bestaande investeringen zijn gebaseerd op door Provinciale Staten vastgestelde kredietbesluiten. Wij merken op dat wij voor uitvoering van investeringsprogramma's afhankelijk kunnen zijn van partners, zoals gemeenten, maar ook van juridische procedures. Dit heeft tot gevolg dat er sprake kan zijn van verschuivingen van kapitaallasten in de tijd. In de reguliere planning- en controlcyclus wordt dit jaarlijks herijkt.

Daarnaast zijn er nieuwe (vervangings)investeringen opgenomen in de begroting 2019 tot en met 2022 (zie "c. Volume nieuwe/vervangingsinvesteringen" in de tabel met uitgangspunten). Het gaat hier om jaarlijkse terugkerende investeringen in de provinciale wegen. De jaarlijks terugkerende investeringen in milieumonitoring maken nu onderdeel uit van de bijdrage die betaald wordt aan de RUD-Zuid Limburg.

Erfpacht

De in erfpacht uitgegeven gronden zijn gewaardeerd tegen de eerste uitgifteprijs (i.c. de waarde die bij de eerste uitgifte als basis voor de canonberekening in aanmerking is genomen).

Financiële vaste activa

Kapitaalverstrekkingen aan gemeenschappelijke regelingen en overige verbonden partijen, (overige) leningen u/g en (overige) uitzettingen zijn opgenomen tegen nominale waarde. Zo nodig is een voorziening voor verwachte oninbaarheid in mindering gebracht.

Participaties in het aandelenkapitaal van N.V.'s en B.V.'s (kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen) zijn gewaardeerd tegen de verkrijgingprijs van de aandelen. Indien de waarde van de aandelen onverhoopt structureel mocht dalen tot onder de verkrijgingprijs zal afwaardering plaatsvinden. De obligatieportefeuille is gewaardeerd tegen de verwachte aflossingswaarde.

Vlottende activa

Voorraden

De nog niet in exploitatie genomen bouwgronden zijn gewaardeerd tegen verkrijgingprijs, dan wel lagere marktwaarde.

De overige grond- en hulpstoffen (magazijnvoorraden) worden gewaardeerd tegen de betaalde inkoopprijs.

De als onderhanden werk opgenomen bouwgronden zijn gewaardeerd tegen de vervaardigingsprijs dan wel de lagere marktwaarde. De vervaardigingsprijs omvat die kosten die rechtstreeks aan de vervaardiging kunnen worden toegerekend. Winsten uit grondexploitatie worden slechts genomen indien en voor zover die met voldoende mate van betrouwbaarheid als gerealiseerd aangemerkt kunnen worden.

Gerede producten worden gewaardeerd tegen de kostprijs of tegen de marktwaarde indien de marktwaarde lager is dan de kostprijs.

Vorderingen en overlopende activa

De vorderingen worden gewaardeerd tegen de nominale waarde. Voor verwachte oninbaarheid is een voorziening in mindering gebracht. De voorziening wordt statisch bepaald op basis van geschatte inningskansen.

Liquide middelen en overlopende posten

Deze activa worden tegen nominale waarde opgenomen.

Passiva

Eigen vermogen

Wij maken bij onze reserves (eigen vermogen) onderscheid in:

- de algemene reserve. Dit is in principe een vrije reserve die kan worden ingezet als algemeen dekkingsmiddel. Met ingang van het vigerende coalitieakkoord is alle vrije ruimte toegevoegd aan de Immunisatiereserve. De functie van de Algemene Reserve is daarmee beperkt tot een egaliserende, om faseringen over jaarschijven mogelijk te maken;
- bestemmingsreserves. Middelen zijn geormerkt voor het realiseren van een doelstelling. Daarbij maken we onderscheid tussen vrij aanwendbare reserves en gebonden bestemmingsreserves, op grond van de mate van beleidsvrijheid om de bestemming te wijzigen.

Voorzieningen

Voorzieningen worden tegen nominale waarde of contante waarde gewaardeerd.

- Risicovoorzieningen en Voorzieningen voor toekomstige verplichtingen. Deze voorzieningen worden gevormd voor concrete of specifieke risico's c.q. verplichtingen die op de balansdatum bestaan en waarvan de omvang onzeker is doch redelijkerwijs in te schatten.
- Lastenegaliserende voorzieningen.

Deze voorzieningen worden gevormd voor kosten die in volgende begrotingsjaren worden gemaakt, mits het maken van die kosten zijn oorsprong vindt in het (voorafgaande) begrotingsjaar en de voorziening strekt tot gelijkmatige verdeling van de lasten over een aantal begrotingsjaren.

In de begroting 2019 wordt, net als bij voorgaande jaren uitgegaan van bestaande reeksen. Voor wat betreft onze onderhoudsvoorzieningen ligt er planvorming aan ten grondslag. In de paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen wordt nader inzicht hierin gegeven.

Ook is een storting in de voorziening APPA ten behoeve van verplichte pensioenverplichtingen rondom (voormalige) GS-leden meerjarig opgenomen. Uitgangspunt is een gemiddelde van de stortingen van de afgelopen 5 jaar (was 3 jaar, maar is bijgesteld bij de 1^e Afwijkingenrapportage 2018).

Kaders reserves en voorzieningen, onderdeel Sturing in Samenwerking 2.0

Het kader voor reserves en voorzieningen is geïntegreerd in het financiële beleidskader "Sturing in Samenwerking 2.0" vastgesteld d.d. 10-2-2017.

Conform dit kader worden de uitgangspunten voor toevoegingen en aanwendungen van reserves en voorzieningen vastgelegd in door Provinciale Staten vastgestelde instellingsbesluiten. In deze besluiten staat aangegeven wat het doel van de reserve of voorziening is, hoe deze gevoed wordt,

hoe besteed gaat worden, wat de maximale omvang is en of er rente aan een reserve wordt toegevoegd om deze waarde vast te houden. Wij schrijven in beginsel geen rente toe aan onze reserves, tenzij uitdrukkelijk anders is besloten door Provinciale Staten. Deze uitgangspunten zijn eveneens gehanteerd in de Programmabegroting 2019.

Conform het beleidskader Sturing in Samenwerking 2.0 worden de reserves en voorzieningen bij de jaarstukken doorgelicht op nut en noodzaak. Op dat moment wordt bepaald of er vrijval kan plaatsvinden of dat er extra stortingen moeten plaatsvinden.

Exploitatie

Interne rente

Dankzij de gunstige financieringspositie bedraagt de interne rentevoet 0% (zie "d. Beleggingen" in de tabel met uitgangspunten). De Provincie hoeft geen vreemd vermogen aan te trekken om uitgaven te dekken. Voor een nadere toelichting verwijzen wij naar de paragraaf Financiering.

Kapitaallasten

De kapitaallasten volgen uit de investeringen en bestaan in principe uit afschrijvingen en rente. Omdat de interne rentevoet 0% bedraagt, zijn alleen de afschrijvingen opgenomen. Deze zijn functioneel toebedeeld in de begroting. De afschrijvingstermijnen liggen vast in de vigerende financiële verordening. In principe worden investeringen zoveel mogelijk afgedekt, zodat zij de toekomstige begrotingsruimte zo min mogelijk belasten. Daartoe worden (bruterings)reserves gevormd om de toekomstige afschrijvingen te kunnen dekken.

Toerekening van personele lasten

De toerekening van de personele lasten vindt plaats op basis van de voorschriften van het BBV, waarbij overhead apart inzichtelijk is gemaakt in de begroting. De loonkosten van medewerkers die voor meerdere taakvelden werken, zijn over deze meerdere taakvelden verdeeld. We hanteren een maximum aantal taakvelden van 5 waar de loonkosten van 1 medewerker aan toe worden gedeeld. Ook taakvelden waar slechts een klein percentage (<10%) van de tijd aan wordt besteed, worden buiten beschouwing gelaten. De berekening van de toe te rekenen loonkosten is gebaseerd op de gemiddelde lasten per fte.

Subsidies

Lasten met betrekking tot subsidies worden in de begroting genomen op het moment van beschikken. Dit wordt nu nog tijdelijk gedoogd. N.a.v. een handreiking Financiële verantwoording subsidies moeten subsidies worden toegerekend aan het jaar waarin de prestatie is geleverd. Vanwege de praktische complicaties wordt dit nog nader bekeken.

Dividenden

Dividenden in de begroting zijn verwerkt in het jaar, waarop wij verwachten dat de Algemene vergadering van Aandeelhouders een besluit neemt tot uitkering van het (interim-)dividend. De belangrijkste structurele dividenden hebben betrekking op Enexis Holding NV en de Bank Nederlandse Gemeenten (zie "i. Dividenden" in de tabel met uitgangspunten).

Renteopbrengsten

In de begroting is uitgegaan van actuele inzichten in onze portefeuille volgens meerjarige prognoses. Daarbij is rekening gehouden met de effecten van Schatkistbankieren. In de paragraaf Financiering wordt e.e.a. nader toegelicht.

Stelposten

In de begroting is rekening gehouden met stelposten voor loon- en prijsontwikkeling en onderuitputting (zie “g. Verwacht achterblijven van uitgaven” en “h. Uitgavenstelposten” in de tabel met uitgangspunten). Inzet van intensiveringsmiddelen, zoals opgenomen in het vigerende coalitieakkoord zijn in deze begroting verwerkt op basis van de door GS vastgestelde uitvoeringsprogramma’s. Dit betekent dat voor de jaarschijf 2019 de middelen volgens de uitvoeringsprogramma’s in de begroting zijn opgenomen als budget bij het betreffende programma. De nog resterende intensiveringsmiddelen (overeenkomstig de door PS vastgestelde kadernota’s) zijn opgenomen onder 4.3 Algemene dekkingsmiddelen.

Onvoorzien

In de begroting wordt in lijn met eerdere jaren rekening gehouden met een post onvoorzien (zie “f. Onvoorzien uitgaven” in de tabel met uitgangspunten). Voor inzet van deze post gelden de drie O’s: Onvoorzien, Onvermijdbaar en Onuitstelbaar.

Begrotingsresultaat

Het begrotingsresultaat wordt bepaald met inachtneming van de vermelde waarderingsgrondslagen. Baten worden verantwoord in het jaar dat zij gerealiseerd zijn. Lasten worden verantwoord in het jaar, waarin deze voorzienbaar zijn. Volgens de voorschriften van het BBV dient eerst een saldo van baten en lasten te worden bepaald. Vervolgens vinden toevoegingen en onttrekkingen aan reserves plaats, waarna het resultaat ontstaat.

Risico’s

De risico’s worden periodiek (via het planning- en controlproces) doorlopen en daarmee geeft het risicoprofiel bij de begroting de laatste stand van zaken aan. Gelet op ons weerstandsvermogen zijn er op dit moment geen stortingen nodig om de bufferfunctie van het eigen vermogen op peil te houden. Voor meer informatie verwijzen wij naar de verplichte paragraaf 2. ‘Weerstandsvermogen en risicobeheersing’ van dit document.

Bijlagen

Bijlage 1: Overzicht baten en lasten 2019-2023

€ x 1.000

Begrotingsprogramma*	Begroting ná wjz.2019			Begroting 2020			Begroting 2021			Begroting 2022			Begroting 2023		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
1.1 Investeringsklimaat	29.716	3.353	-26.364	10.917	1.137	-9.780	10.897	896	-10.001	10.903	905	-9.997	10.902	915	-9.987
1.2 Innovatiekracht	34.588	1.387	-33.201	12.916	26	-12.890	4.536	0	-4.536	3.710	0	-3.710	3.707	0	-3.707
1.3 Onderwijs en arbeidsmarkt	17.302	12	-17.290	1.858	0	-1.858	1.819	0	-1.819	1.825	0	-1.825	1.324	0	-1.324
2.1 Sociale agenda, zorg en veiligheid	17.249	50	-17.199	9.352	0	-9.352	8.985	0	-8.985	9.131	0	-9.131	9.270	0	-9.270
2.2 Cultuur	52.085	5.615	-46.471	34.331	5.518	-28.813	32.390	5.518	-26.872	33.145	5.518	-27.628	33.468	5.518	-27.950
2.3 Sport	6.114	0	-6.114	1.968	0	-1.968	1.736	0	-1.736	1.751	0	-1.751	1.765	0	-1.765
2.4 Stedelijke ontwikkeling en Limburgse centra	20.100	20	-20.080	6.366	0	-6.366	1.600	0	-1.600	1.105	0	-1.105	1.104	0	-1.104
3.1 Openbaar vervoer en railagenda	78.178	17.206	-60.972	73.129	22.125	-51.003	75.673	16.180	-59.494	87.500	27.867	-59.633	69.798	8.409	-61.390
3.2 Bereikbaarheid en mobiliteit	107.223	2.956	-104.268	51.536	2.307	-49.229	55.580	495	-55.085	55.134	501	-54.633	58.861	508	-58.354
3.3 Wonen in Limburg	2.768	0	-2.768	1.155	0	-1.155	1.166	0	-1.166	1.172	0	-1.172	1.172	0	-1.172
3.4 Ruimtelijke dynamiek en kwaliteit	30.346	20.582	-9.763	7.286	1.493	-5.793	8.254	1.520	-6.734	7.175	1.547	-5.628	7.036	1.574	-5.462
3.5 Hoogwaterbescherming langs de Maas	33.250	46.326	13.076	26.396	40.426	14.030	1.769	10.328	8.559	672	0	-672	672	0	-672
3.6 Water	13.439	4.162	-9.277	9.388	4.155	-5.234	9.332	4.173	-5.159	2.874	1.014	-1.860	2.876	1.034	-1.842
3.7 Energie, circulaire economie en milieu	26.975	6.355	-20.620	18.535	5.447	-13.088	16.231	3.087	-13.145	16.401	2.356	-14.045	16.502	2.386	-14.116
3.8 Natuur	53.742	41.904	-11.838	34.560	31.290	-3.271	28.605	31.198	2.593	25.099	31.202	6.103	25.170	31.174	6.004
4.1 Bestuur	16.890	436	-16.454	13.927	434	-13.493	13.248	406	-12.842	13.338	406	-12.931	13.408	407	-13.001
4.2 Overhead	49.906	263	-49.643	49.828	453	-49.375	50.073	458	-49.616	50.322	463	-49.859	50.061	468	-49.593
4.3 Algemene dekkingsmiddelen en overige financiën	9.276	314.212	304.936	66.330	301.307	234.977	62.822	302.441	239.619	64.508	307.429	242.920	66.101	308.971	242.871
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Onvoorzien	250	0	-250	250	0	-250	250	0	-250	250	0	-250	250	0	-250
4.4 Provinciale Staten en Griffie	3.802	0	-3.802	3.643	0	-3.643	3.654	0	-3.654	3.672	0	-3.672	3.709	0	-3.709
Totaal baten lasten en saldo	603.201	464.839	-138.362	433.672	416.116	-17.555	388.621	376.699	-11.923	389.688	379.208	-10.480	377.155	361.363	-15.792
Mutatie reserves															
1.1 Immunisatiereserve		800	800			0			0			0			0
Risicoreserve financieel instrumentarium SiS	2.017		-2.017	2.354		-2.354	2.994		-2.994	3.591		-3.591	1.590		-1.590
Bestemmingsreserve NEDAB Luchthaven MAA	2.750	2.848	98	2.750	2.848	98	2.750	2.848	98	2.750	2.848	98	2.750	2.848	98
Egalisatiereserve DU-uitkeringen bedrijventreinen		60	60			0			0			0			0
Reserve aandelentransactie LIOF		262	262			0			0			0			0
1.2 Immunisatiereserve		32.012	32.012	0	13.313	13.313		1.489	1.489		645	645			0
Risicoreserve financieel instrumentarium SiS	13.765		-13.765	6.245		-6.245	1.695		-1.695	945		-945	300		-300
Reserve Campusorganisatie Chemelot		1.250	1.250		1.000	1.000		750	750			0			0
Reserve aandelentransactie LIOF		1.700	1.700			0			0			0			0
1.3 Immunisatiereserve		1.000	1.000			0			0			0			0
2.2 Bestemmingsreserve Culturele kansen		1.804	1.804		218	218			0			0			0
Bruteringsreserve Limburgs Museum		206	206		206	206		206	206		206	206		206	206
Reserve bruterling Creative City Limburg		706	706		706	706		706	706		706	706		706	706
Reserve bruterling duurzaamheid prov. gebouwen		81	81		77	77		77	77		77	77		77	77
Reserve onderhoud gebouwen	250		-250			0			0			0			0
2.3 Immunisatiereserve		1.013	1.013			0			0			0			0
2.4 Immunisatiereserve		100	100			0			0			0			0
Reserve Transitiefonds		300	300			0			0			0			0
Reserve DU Verkeer en vervoer		1.550	1.550			0			0			0			0
3.1 Reserve DU Verkeer en vervoer	35.426	71.720	36.294	14.002	64.466	50.464	8.057	66.911	58.854	8.091	66.714	58.623	8.126	68.559	60.433
Reserve DU elektrificatie Maaslijn		12.973	12.973			0			0			0			0
Bestemmingsreserve ZLSM	34	195	161	34		-34	34		-34	34		-34	34		-34
Immunisatiereserve		8.530	8.530			0			0			0			0
3.2 Bestemmingsreserve Overdracht Napoleonsweg		1.965	1.965		1.965	1.965		1.965	1.965		1.965	1.965		1.965	1.965
Bestemmingsreserve realisatie N280		605	605		2.092	2.092		3.503	3.503		3.876	3.876		6.328	6.328
Reserve DU Verkeer en vervoer	4.742	32.243	27.501	1.818	7.476	5.658		7.832	7.832		5.749	5.749		6.449	6.449
Reserve A2 't Vonderen		35.000	35.000			0			0			0			0
Bruteringsreserve VDL Nedcar			0			0		580	580		1.880	1.880		1.880	1.880
3.3 Reserve Transitiefonds		1.813	1.813			0			0			0			0
3.4 Risicoreserve grondexploitatie	615	4.233	3.618	615		-615			0			0			0
Bestemmingsreserve herontwikkeling Tapijnkazerne		1.000	1.000			0		1.000	1.000			0			0
Bruteringsreserve VDL Nedcar	28.200		-28.200			0			0			0			0
Immunisatiereserve		26.390	26.390			0			0			0			0
Reserve DU Verkeer en vervoer		694	694			0			0			0			0
3.5 Reserve DU-uitkering gebiedsontw. Ooijen-Wanssum	47.526	30.166	-17.360	38.926	21.234	-17.692	10.328	1.100	-9.228			0			0
Reserve Waterveiligheid Maas		0	0		3.000	3.000			0			0			0
3.6 Reserve grondwaterbeheer		304	304			0			0			0			0
Reserve DU-uitkering PAS		875	875			0			0			0			0
Reserve DU Zoetwatermaatregelen		3.798	3.798			0			0			0			0
Reserve DU-uitkering bodemsanering			0		150	150		50	50		50	50		25	25
3.7 Reserve DU na-ijeffecten mijnbouw		323	323			0			0			0			0
Reserve DU-uitkering externe veiligheid		526	526			0			0			0			0
Reserve DU-uitkering bodemsanering		1.926	1.926			0			0			0			0
3.8 Reserve DU-uitkering PAS	15.495	13.504	-1.991	4.000	5	-3.995	9.390	205	-9.185	9.390	0	-9.390	9.390	0	-9.390
Reserve DU-uitkering Natuur		630	630			0			0			0			0
Bestemmingsreserve Zilver- en bronsgroene natuur		25	25			0			0			0			0
4.2 Reserve bruterling duurzaamheid provinciale gebouwen		16	16		120	120		120	120		120	120		120	120
Bruteringsreserve ontschotten Gouvernement		44	44		7	7		0	0		0	0		0	0
Reserve Transitiefonds		170	170		0	0		0	0		0	0		0	0
Reserve DU Verkeer en vervoer		148	148		138	138		138	138		138	138		138	138
4.3 Algemene reserve (egalisatie)	72.372	139.268	66.896	5.521	27.439	21.919	900	9.616	8.716	400	422	22	0	12.625	12.625
Reserve DU Verkeer en vervoer	71.671		-71.671	70.390		-70.390	70.368		-70.368	70.368		-70.368	70.368		-70.368
Immunisatiereserve		50	50		21.500	21.500		21.500	21.500		21.50				

Bijlage 2: Wijzigingen begrotingsstructuur t.o.v. 2019

Wijzigingen in de structuur van de begroting 2020:

Met als uitgangspunt dat de politieke herkenbaarheid zoveel mogelijk in stand moet worden gehouden hebben een aantal wijzigingen van de structuur plaatsgevonden om het collegeprogramma zo goed mogelijk te vertalen. Dit heeft geleid tot onderstaande aanpassingen.

Programma 1.2. Innovatiekracht

Op dit moment staat in de begroting 2019 nog een kopje Landbouw onder 3.8.3. Dat doet en deed geen recht aan de feitelijke situatie, waarin het overgrote deel van het landbouwbeleid opgenomen was onder 1.2.3. (Landbouw Agrofood Brightlands Greenport Venlo) in verband met de economische driver en het innovatieve karakter van het beleid. Het restant in 3.8.3. richt zich meer op gebiedsontwikkeling vanuit ruimtelijk perspectief. Analoog aan de andere campussen is daarom besloten om ook van Greenport als Campus een apart product te maken en een nieuw product 1.2.8. voor "Innovatieve landbouw" Het Product 1.2.3. Landbouw Agrofood Brightlands Greenport Venlo verandert in 1.2.3. Brightlands Greenport Campus Venlo. Het product 1.2.6. Maakindustrie verandert in Industrie omdat de activiteiten rondom industriebeleid breder zijn.

Programma 1.3. Onderwijs en arbeidsmarkt

Het product 1.3.3. Limburg werkt akkoord had in de statenperiode 2015-2019 een tijdelijk karakter en heeft in de Programmabegroting 2020 zijn functie verloren. Daarmee komt dit product te vervallen.

Programma 2.1. Sociale Innovatie en Participatie

Product 2.1.1. Sociale innovatie vormde het hart van de Sociale Agenda in de begroting, waarbij er eveneens in product 1.3.3. Limburg Werkt akkoord en product 2.1.2. Bouwen aan eigen kracht en participatiebudgetten waren opgenomen. De ambities ten aanzien van 'zorg' worden verbonden met de sociale agenda en veiligheid. Dit biedt de mogelijkheid om meer integraal te werken en bij te dragen aan de maatschappelijke ambities gericht op een samenleving waaraan iedereen kan meedoen. Om deze reden is ervoor gekozen om het thema 'zorg' specifiek toe te voegen aan de productnaam. Het product heet vanaf de begroting 2020 2.1.1. Sociale agenda en zorg. Omdat de focus onder product 2.1.2. naar Veiligheid uitgaat, is de naam van het product ook gewijzigd. Dit is ook doorgetrokken naar de naam van het programma. 2.1. Sociale Innovatie en Participatie wordt hernoemd in 2.1. Sociale Agenda, zorg en Veiligheid.

Programma 2.2. Cultuur

Het product 2.2.5. Digitale agenda en regionale media wordt hernoemd in 2.2.5. Regionale media. De Digitale agenda maakt geen onderdeel meer uit van de Programmabegroting 2020.

Programma 2.4. Stedelijke ontwikkeling

Op basis van de beleidsvoornemens en de te ontwikkelen kaders is de opgave breder dan stedelijke ontwikkeling. In dit kader wordt het programma hernoemd in Stedelijke ontwikkeling en Limburgse centra. Het product 2.4.2. wordt hernoemd in 2.4.2. Kwaliteitsimpuls Limburgse centra. Vanwege de inhoudelijke, politieke en financiële relevantie wordt daarnaast een nieuw product toegevoegd: 2.4.4. Regiodeal transformatie Parkstad. De nog te ontvangen decentralisatie-uitkeringen en toewijzing van middelen zal via dit product verlopen.

Programma 3.3. Limburgse woningmarkt

Omdat wonen breder wordt gezien als alleen de woningmarkt wordt het product 3.3.1 Transitie woningmarkt Limburg hernoemd naar 3.3.1 Wonen in Limburg. Dit is ook doorvertaald naar de titel van het programma.

Programma 3.4. Ruimtelijke dynamiek en kwaliteit

Zoals reeds vermeld bij programma 1.2. is er vanuit programma 3.8. Plattelandsontwikkeling de behoefte om het beleid te koppelen aan de drivers die er achter zitten. Plattelandsontwikkeling is veel meer een ruimtelijke opdracht geworden dan een natuuropgave en wordt als integrale gebiedsontwikkeling benaderd. Daarom verhuist dit product naar dit programma en wordt ondergebracht in een nieuw product 3.4.4. Integrale gebiedsontwikkelingen landelijk gebied en stad-landzones. Het bestaande product Buitengoed Geul en Maas gaat eveneens in dit product op. De naam van dit product is hiermee aangepast.

Met de uitplaatsing van activiteiten naar de RUD Zuid-Limburg is besloten om de overblijvende uitvoerende activiteiten samen te voegen in 3 producten onder Programma 3.7. Energie, duurzaamheid en milieu. De producten 3.4.5. Vergunningen en Ontgrondingen / 3.4.6. Handhaving ontgrondingen komen te vervallen.

Programma 3.7. Energie, duurzaamheid en milieu

De naam van het product 3.7.1. Asbest en Energie wijzigt in 3.7.1. Energie omdat geen nieuw beleid meer rondom Asbest komt. Het product 3.7.2 Milieubeleid en Duurzaamheid wijzigt in 3.7.2. Duurzaamheid en Circulaire economie en 3.7.3. Uitvoering Milieu wijzigt in 3.7.3. Milieu. Het product 3.7.5. Mijn(water)schade wijzigt in 3.7.5. Mijnbouwschade. Met deze wijzigingen dekt de naam van het product de lading beter.

Zoals eerder aangeven worden activiteiten naar aanleiding van de RUD vorming producten gecentraliseerd. Alle activiteiten rondom de RUD blijven in het bestaande product 3.7.11. Coördinatie RUD. De overige activiteiten worden opgenomen onder de nieuwe producten 3.7.12. Vergunningen en 3.7.13. Handhaving. Producten 3.7.6. t/m 3.7.10. rondom vergunningen, WABO en handhaving komen daarmee te vervallen.

Op basis van bovenstaande wijzigingen wordt het programma hernoemd naar 3.7. Energie, Circulaire economie en Milieu.

Programma 3.8. Plattelandsontwikkeling

De producten 3.8.2. Landschapsparken en vermaatschappelijking en 3.8.3. zijn opgegaan in andere programma's. Wat resteert is het product 3.8.1. Natuur. Het ligt daarom voor de hand om de naam van 3.8. ook te hernoemen in Natuur.

Programma 4.1. Bestuur

Onder het product 4.1.8. Euregiobestuur is ook de Managementautoriteit Interreg EMR opgenomen. Een aanpassing van de naam wenselijk om de lading van het product herkenbaarder te maken. De nieuwe naam van het product is daarom 4.1.8. Euregiobestuur/Managementautoriteit Interreg EMR.

4.3. Algemene dekkingsmiddelen

Omdat onder dit hoofdstuk ook onder andere de vennootschapsbelasting en de post onvoorzien zijn opgenomen en volgens de definities van het Besluit Begroting en Verantwoording geen algemene dekkingsmiddelen zijn wordt de naam aangepast naar 4.2. Algemene dekkingsmiddelen en overige financiën.

Programmabegroting 2019		Programmabegroting 2020		Wijziging begroting 2020	
1.1. Investeringsklimaat	1.1.1. Economische samenwerking	1.1. Investeringsklimaat	1.1.1. Economische samenwerking		
	1.1.2. Acquisitie en LIOF		1.1.2. Acquisitie en LIOF		
	1.1.3. MRB		1.1.3. MRB		
	1.1.4. Brightlands Kennis/Ae		1.1.4. Brightlands Kennis/Ae		
	1.1.5. Maastricht Aachen Airport		1.1.5. Maastricht Aachen Airport		
1.2. Innovatiekracht	1.2.1. Chemie en Materialen Brightlands Chemelot Campus	1.2. Innovatiekracht	1.2.1. Chemie en Materialen Brightlands Chemelot Campus		
	1.2.2. Life Sciences Brightlands Maastricht Health Campus		1.2.2. Life Sciences Brightlands Maastricht Health Campus		
	1.2.3. Landbouw Agrolod Brightlands Greenport Venlo		1.2.3. Brightlands Greenport Campus Venlo	Naamswijziging	
	1.2.4. Services & Brightlands Smart Services Campus		1.2.4. Services & Brightlands Smart Services Campus		
	1.2.5. Logistiek		1.2.5. Logistiek		
	1.2.6. Maakindustrie		1.2.6. Industrie	Naamswijziging	
	1.2.7. Toerisme en recreatie		1.2.7. Toerisme en recreatie		
1.3. Onderwijs en arbeidsmarkt	1.3.1. Arbeidsmarkt	1.3. Onderwijs en arbeidsmarkt	1.3.1. Arbeidsmarkt		
	1.3.2. Onderwijs		1.3.2. Onderwijs		
2.1. Sociale innovatie en participatie	2.1.1. Sociale innovatie	2.1. Sociale agenda, zorg en veiligheid	2.1.1. Sociale agenda en zorg	Naamswijziging	
	2.1.2. Bouwen aan eigen kracht en participatie		2.1.2. Veiligheid	Naamswijziging	
2.2. Cultuur	2.2.1. Cultuur	2.2. Cultuur	2.2.1. Cultuur		
	2.2.2. Erfgoed		2.2.2. Erfgoed		
	2.2.3. Monumenten		2.2.3. Monumenten		
	2.2.4. Archeologie		2.2.4. Archeologie		
	2.2.5. Digitale Agenda en Regionale Media		2.2.5. Regionale Media		
2.3. Sport	2.3.1. Sport	2.3. Sport	2.3.1. Sport		
2.4. Stedelijke ontwikkeling	2.4.1. Stedelijke ontwikkeling	2.4. Stedelijke ontwikkeling en Limburgse centra	2.4.1. Stedelijke ontwikkeling		
	2.4.2. Herstructurering in wijken		2.4.2. Kwaliteitsimpuls Limburgse centra	Naamswijziging	
	2.4.3. IBA		2.4.3. IBA		
3.1. Openbaar vervoer en railagenda	3.1.1. Openbaar vervoer en concessie management	3.1. Openbaar vervoer en railagenda	3.1.1. Openbaar vervoer en concessie management		
	3.1.2. Railagenda		3.1.2. Railagenda		
3.2. Bereikbaarheid en mobiliteit	3.2.1. Voorbereiding en uitvoering mobiliteitsmaatregelen	3.2. Bereikbaarheid en mobiliteit	3.2.1. Voorbereiding en uitvoering mobiliteitsmaatregelen		
	3.2.2. Fiets		3.2.2. Fiets		
	3.2.3. Verkeersveiligheid		3.2.3. Verkeersveiligheid		
	3.2.4. Logistieke netwerken		3.2.4. Logistieke netwerken		
	3.2.5. Onderhoud, beheer en rehabilitaties provinciale wegen		3.2.5. Onderhoud, beheer en rehabilitaties provinciale wegen		
3.3. Limburgse woningmarkt	3.3.1. Transitie woningmarkt Limburg	3.3. Wonen in Limburg	3.3.1. Wonen in Limburg		
	3.3.1. Provinciaal omgevingsplan		3.3.1. Omgevingsvisie		
	3.3.2. Uitvoering ruimtelijk beleid		3.3.2. Uitvoering ruimtelijk beleid		
	3.3.3. Werklocaties		3.3.3. Werklocaties		
	3.3.4. Bullengoed Geul en Maas		3.3.4. Integrale gebiedsontwikkelingen landelijk gebied en stad-landzones	Naamswijziging, komt uit product 3.8.2.	
3.4. Ruimtelijke dynamiek en kwaliteit	3.4.5. Vergunningen ontgrondingen	3.4. Ruimtelijke dynamiek en kwaliteit	3.4.5. Vergunningen ontgrondingen	wordt product 3.7.12.	
	3.4.6. Handhaving ontgrondingen		3.4.6. Handhaving ontgrondingen	wordt product 3.7.13.	
	3.4.7. Grondzaken		3.4.7. Grondzaken		
	3.5.1. Programma Maasvallei		3.5.1. Programma Maasvallei		
	3.5.2. Ooijen-Wansum		3.5.2. Ooijen-Wansum		
3.5. Hoogwaterbescherming langs de Maas	3.5.1. Programma Maasvallei	3.5. Hoogwaterbescherming langs de Maas	3.5.1. Programma Maasvallei		
3.6. Water	3.6.1. Water	3.6. Water	3.6.1. Water		
3.7. Energie, duurzaamheid en milieu	3.7.1. Asbest en energie	3.7. Energie, circulaire economie en milieu	3.7.1. Energie	Naamswijziging	
	3.7.2. Milieubeleid en Duurzaamheid		3.7.2. Circulaire economie	Naamswijziging	
	3.7.3. Uitvoering milieu		3.7.3. Milieu	Naamswijziging	
	3.7.4. Bodem en ondergrond		3.7.4. Bodem en ondergrond		
	3.7.5. Min(water)schade		3.7.5. Minbouwschade	Naamswijziging	
	3.7.6. Vergunningen bijzondere wetten			wordt 3.7.12.	
	3.7.7. Handhaving bijzondere wetten			wordt 3.7.13.	
	3.7.8. WABO milieudiepvies			wordt 3.7.11.	
	3.7.9. Vergunningen WABO			wordt 3.7.11.	
	3.7.10. Handhaving WABO			wordt 3.7.11.	
	3.7.11. Coördinatie RUD		3.7.11. Coördinatie RUD		
3.8. Plattelandsontwikkeling	3.8.1. Natuur	3.8. Natuur	3.8.1. Natuur		
	3.8.2. Landschapsparken en Vermaatschappelijking			wordt toegevoegd aan product 3.8.1 en 3.4.4.	
	3.8.3. Landbouw			wordt toegevoegd aan product 1.2.8.	
4.1. Bestuur	4.1.1. Rijks- en veiligheids taken CdK	4.1. Bestuur	4.1.1. Rijks- en veiligheids taken CdK		
	4.1.2. Bestuurskracht en bestuurlijke organisatie		4.1.2. Bestuurskracht en bestuurlijke organisatie		
	4.1.3. Integriteit		4.1.3. Integriteit		
	4.1.4. Coördinatie interbestuurlijk toezicht		4.1.4. Coördinatie interbestuurlijk toezicht		
	4.1.5. Toezicht gemeentefinanciën		4.1.5. Toezicht gemeentefinanciën		
	4.1.6. IPO		4.1.6. IPO		
	4.1.7. Internationalisering		4.1.7. Internationalisering		
	4.1.8. Euregiobestuur		4.1.8. Euregiobestuur, Managementautoriteit Interreg EMR	Naamswijziging	
	4.1.9. Strategische Public affairs		4.1.9. Strategische Public affairs		
	4.1.10. Branding		4.1.10. Branding		
4.1.13. Overige bestuurlijke zaken	4.1.13. Overige bestuurlijke zaken				
Overige begrotingsonderdelen	Overige begrotingsonderdelen	Overige begrotingsonderdelen	Overige begrotingsonderdelen		
4.2. Overhead	4.2.0. Overhead	4.2. Overhead	4.2.0. Overhead		
4.3. Algemene dekkingsmiddelen	4.3.1. MRB	4.3. Algemene dekkingsmiddelen en overige financiën	4.3.1. MRB		
	4.3.2. Provinciefonds		4.3.2. Provinciefonds		
	4.3.3. Overige eigen middelen		4.3.3. Overige eigen middelen		
	4.3.4. Reservering nieuw beleid		4.3.4. Reservering nieuw beleid		
	4.3.5. Steiposten		4.3.5. Steiposten		
	4.3.6. Vermoetschapsbelasting		4.3.6. Vermoetschapsbelasting		
4.4. Provinciale Staten en Griffie	4.4.1. Provinciale Staten en Griffie	4.4. Provinciale Staten en Griffie	4.4.1. Provinciale Staten en Griffie		

Nieuw product
Product (gedeeltelijk) verplaatst
Product wijziging ontwerp
Naamswijziging

Bijlage 3: Overzicht reserves en voorzieningen 2019-2023

€ x 1.000

	2019				2020				2021				2022				2023	
	Balansstand 31-12-2018	Resultaat 2019	Vermeer- dering	Vermin- dering	Begin saldo	Vermeer- dering	Vermin- dering	End saldo	Vermeer- dering	Vermin- dering	End saldo	Vermeer- dering	Vermin- dering	End saldo	Vermeer- dering	Vermin- dering	End saldo	
Algemene reserve	85.594	24.672	72.372	139.268	43.370	5.521	27.439	21.451	900	9.616	12.735	400	422	12.713	0	12.625	88	
Algemene reserve (legalisatie)	85.594	24.672	72.372	139.268	43.370	5.521	27.439	21.451	900	9.616	12.735	400	422	12.713	0	12.625	88	
Bestemmingsreserves																		
Immunisatiereserve	1.071.702	2.658	50	69.845	1.004.564	0	34.813	969.751	0	22.989	946.762	0	22.145	924.617	0	21.500	903.117	
Risicoreserve fin. instrumentarium SIS	72.168	0	15.782	0	87.950	8.598	0	96.549	4.688	0	101.237	4.536	0	105.773	1.890	0	107.663	
Reserve knelpunten Economisch beleid	0	0	0	0	201	0	0	201	0	0	201	0	0	201	0	0	201	
Risicoreserve Grondexploitatie	4.233	0	615	4.233	615	615	0	1.231	0	0	1.231	0	0	1.231	0	0	1.231	
Egalisatiereserve Gladheidsbestrijding	292	0	0	0	292	0	0	292	0	0	292	0	0	292	0	0	292	
Reserve aandeletransacties LIOF	7.006	0	0	1.962	5.044	0	0	5.044	0	0	5.044	0	0	5.044	0	0	5.044	
Egalisatiereserve DU bedrijventerreinen	599	0	0	60	539	0	0	539	0	0	539	0	0	539	0	0	539	
Bestemmingsreserve Overdracht Napoleonsweg	9.827	0	0	1.965	7.862	0	1.965	5.897	0	1.965	3.932	0	1.965	1.967	0	1.965	2	
Reserve Edelchemie	2.300	0	0	0	2.300	0	0	2.300	0	0	2.300	0	0	2.300	0	0	2.300	
Reserve DU Regionale luchthavens	100	0	0	0	100	0	0	100	0	0	100	0	0	100	0	0	100	
Reserve grondwaterbeheer	411	0	0	304	107	0	0	107	0	0	107	0	0	107	0	0	107	
Reserve DU Zoetwatermaatregelen	3.798	0	0	3.798	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Reserve DU Gebiedsontwikkeling Oeffen-Wanssum	46.381	0	47.526	30.166	63.741	38.926	21.234	81.433	10.328	1.100	90.661	0	0	90.661	0	0	90.661	
Reserve Campusorganisatie Chemelot	5.054	0	0	1.250	3.804	0	1.000	2.804	0	750	2.054	0	0	2.054	0	0	2.054	
Reserve Waterveiligheid Maas	3.000	0	0	0	3.000	0	3.000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Bestemmingsreserve Zilver- en bronsgroene natuur	224	0	0	25	199	0	0	199	0	0	199	0	0	199	0	0	199	
Reserve brutoering duurzaamheid provinciale gebouwen	2.973	0	0	97	2.876	0	197	2.679	0	197	2.481	0	197	2.284	0	197	2.086	
Brutoeringsreserve Limburgs Museum	6.229	0	0	206	2.423	0	206	2.217	0	206	2.011	0	206	1.805	0	206	1.599	
Reserve onderhoud gebouwen	3.513	0	250	0	3.763	0	0	3.763	0	0	3.763	0	0	3.763	0	0	3.763	
Brutoeringsreserve VDL Nedcar	0	0	28.200	0	28.200	0	0	28.200	0	580	27.620	0	1.880	25.740	0	1.880	23.860	
Bestemmingsreserve realisatie N280	104.482	0	0	605	103.877	0	2.092	101.785	0	3.503	98.282	0	3.876	94.406	0	6.328	88.078	
Reserve DU-uitkering externe veiligheid	1.130	0	0	526	604	0	0	604	0	0	604	0	0	604	0	0	604	
Bestemmingsreserve ZLSM	161	0	34	195	0	34	0	34	34	0	68	34	0	102	34	0	136	
Reserve DU-uitkering PAS	1.227	0	0	630	597	0	0	597	0	0	597	0	0	597	0	0	597	
Reserve DU-uitkering PAS	16.900	0	15.495	14.379	18.015	4.000	5	22.010	9.390	205	31.196	9.390	0	40.586	9.390	0	49.976	
Brutoeringsreserve ontschotten Gouvernement	1.457	0	0	44	1.413	0	7	1.405	0	0	1.405	0	0	1.405	0	0	1.405	
Bestemmingsreserve Culturele kansen	2.183	0	0	1.804	379	0	218	160	0	0	160	0	0	160	0	0	160	
Reserve A2 Vonderen	35.000	0	0	35.000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Reserve Transitiefonds	13.074	0	0	3.282	9.792	0	0	9.792	0	0	9.792	0	0	9.792	0	0	9.792	
Reserve NED/AB Luchthaven MAA	815	0	2.750	2.848	717	2.750	2.848	618	2.750	2.848	520	2.750	2.848	742	2.750	2.848	323	
Reserve brutoering Creative City Limburg	12.006	0	0	706	11.300	0	706	10.594	0	706	9.887	0	706	9.181	0	706	8.475	
Bestemmingsreserve realisatie N266	7.999	0	0	0	7.999	0	0	7.999	0	0	7.999	0	0	7.999	0	0	7.999	
Reserve DU-uitkering bodemsanering	6.422	0	0	1.926	4.496	0	150	4.346	0	50	4.296	0	50	4.246	0	25	4.221	
Bestemmingsreserve herontwikkeling Tapijnkazone	2.000	0	0	1.000	1.000	0	0	1.000	0	1.000	0	0	0	0	0	0	0	
Reserve DU najaji-effecten mijnbouw	2.048	0	0	323	1.725	0	0	1.725	0	0	1.725	0	0	1.725	0	0	1.725	
Reserve DU Verkeer en vervoer	117.217	0	111.839	106.355	122.702	86.210	72.079	136.833	78.425	74.881	140.377	78.459	72.600	146.236	78.494	75.145	149.585	
Reserve DU electriciteit Maaslijn	12.973	0	0	12.973	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Totaal	1.573.507	2.658	222.542	296.500	1.502.199	141.134	140.522	1.502.810	105.616	110.980	1.497.445	95.170	106.474	1.486.141	92.558	110.801	1.467.898	
	1.659.101	27.329	294.914	435.776	1.545.568	146.654	167.962	1.524.261	106.516	120.596	1.510.180	95.570	106.896	1.488.854	92.558	123.426	1.467.986	

€ x 1.000

	2019			2020			2021			2022			2023			
	Beginstand balans 2018	Vermeer- dering	Verminder- dering	Begin saldo	Vermeer- dering	Verminder- dering	Eind saldo	Vermeer- dering	Verminder- dering	Eind saldo	Vermeer- dering	Verminder- dering	Eind saldo	Vermeer- dering	Verminder- dering	Eind saldo
Voorzieningen voor toekomstige verplichtingen, verliezen en risico's																
Voorziening APPA	7.978	450		8.428	450		8.878	450		9.328	450		9.778	450		10.228
Voorziening sociaal plan 2011-2016	152			152			152			152			152			152
	8.130	450	0	8.580	450	0	9.030	450	0	9.480	450	0	9.930	450	0	10.380
Lasten-egaliserende voorzieningen																
Voorziening onderhoud provinciale gebouwen	0	2.495	2.495	0	2.543	2.543	0	2.591	2.591	0	2.640	2.640	0	2.690	2.690	0
	0	2.495	2.495	0	2.543	2.543	0	2.591	2.591	0	2.640	2.640	0	2.690	2.690	0
Totaal	8.130	2.945	2.495	8.580	2.993	2.543	9.030	3.041	2.591	9.480	3.090	2.640	9.930	3.140	2.690	10.380

Bijlage 4: Overzicht incidentele baten en lasten 2020-2023

€ x 1.000

Programmalijn	Begroting 2020		Begroting 2021		Begroting 2022		Begroting 2023	
	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten
A101 Investeringsklimaat								
Subsidieregeling MKB innovatiestimulering	700	250						
Bijdragen gemeenten luchthaven MAA	400	400	400	400	400	400	400	400
Procesmiddelen PLAC BV	6		6					
	1.106	650	406	400	400	400	400	400
A102 Innovatiekracht								
Limburg investeert in kenniseconomie (LINK)	3.253							
Interreg Europe-project S3Chem	26	26						
Healthy Eating and Food Innovation	964		844					
Inzet LIOF versterking Agrofoodsector	192							
Big Data Centre Heerlen	1.000							
Kennis-As project 'LIME'	886							
University College	3.040							
	9.360	26	844					
A103 Onderwijs en arbeidsmarkt								
Ketenaanpak integratie vluchtelingen	50							
CHILL	500		500		500			
Grensinformatiepunten	192		192		192		192	
	742		692		692		192	
A201 Sociale innovatie en participatie								
De gezonde basisschool van de toekomst	628							
	628							
A202 Cultuur								
Culturele kansen	75							
Cultuuureducatie met Kwaliteit 2017-2020	392							
Museumplein	650							
Stichting Popmuziek Limburg	334							
Subsidieregeling Subinfrastructuur	620							
Schutterijwegen	85							
Onderzoeken roerend erfgoed	83							
Stimulering Struikelstenen	45							
Verhuizing archeologisch depot	80		80		80			
	2.364		80		80			
A203 Sport								
Wielerdossier	250							
	250							
A204 Stedelijke ontwikkeling								
Herstructureringswijken Parkstad	765							
Proces- en projectkosten IBA Parkstad	4.511		500					
	5.277		500					
A301 Openbaar vervoer en railagenda								
Ontwikkelingen stationsomgevingen	786		1.310		524			
Tram Maastricht Hasselt	5.000	5.000	5.000	5.000	19.493	19.493		
Programmakosten railagenda	100		50					
Station Maastricht Noord fase II	2.340	2.840	3.090	2.840				
DU Elektrificatie Maaslijn		5.979						
	8.226	13.819	9.450	7.840	20.017	19.493		
A302 Bereikbaarheid en mobiliteit								
DU Beter Benutten		1.818						
Nadere subsidieregels verkeerseducatie	300							
Logistiek	13		13					
Proceskosten EGTC Rhine-Alpine Corridor	10		10		10		10	
Wateroverlast N297 en N298	950							
Emplacement zuidelijke spoor aansluiting Chemelot	1.631		2.500					
	2.904	1.818	2.523		10		10	
A303 Limburgse woningmarkt								
A304 Ruimtelijke dynamiek en kwaliteit								
Landschapsfonds	100		100					
Albertknoop	100							
Subsidie Tapijnkazerne Maastricht			1.000					
Grensparken	55		55		55			
Ontwikkelopgave Natuur	-48		-48		-48			
	208		1.108		8			
A305 Hoogwaterbescherming langs de Maas								
Koploper Oeffelt	3.000							
Ontwikkelopgave Natuur	-8.000							
Ooijen-Wanssum	30.734	9.500	1.100					
DU Ooijen-Wanssum		30.926		10.328				
	25.734	40.426	1.100	10.328				
A306 Water								
Deltafonds Limburg	6.315		6.315					
POP3 water	320		320					
Interreg VA project LIVES EMR	67	43	67	43				
DU zoetwatermaatregelen		3.135		3.135				
DU Grondwaterbeschermingsgebieden	310		310					
	7.011	3.178	7.011	3.178				

Programmalijn	Begroting 2020		Begroting 2021		Begroting 2022		Begroting 2023	
	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten
A307 Energie, duurzaamheid en milieu								
<i>Procesmiddelen asbest & energie 2019</i>	110							
<i>Actieprogramma bodem en ondergrond</i>	1.675	1.675						
<i>DU BRZO</i>		760		760				
	1.785	2.435		760				
A308 Plattelandsontwikkeling								
<i>Actieve soortenbescherming</i>	1.000		1.000		1.000		1.000	
<i>Natuurgebiedenbeheer</i>	1.200		1.200					
<i>Uitvoeringskosten POP3</i>	1.400		1.400					
<i>Stichting IKL</i>	425							
<i>Continuïteit faunabeheer</i>	100							
<i>Vermaatschappelijking</i>	200							
<i>Ontwikkelopgave natuur</i>	-2.581		-2.581		-81		-81	
<i>Rente en aflossing convenantlening</i>	840		840		840		840	
<i>Beschermingsplan Eikelmuis 2018-2023</i>	30		30		30		30	
<i>Interreg Europe Wildlife Economy</i>	77	71	27	23	33	28		
<i>PAS maatregelen gebiedsanalyse</i>	5		205					
	2.695	71	2.121	23	1.821	28	1.789	
A401 Bestuur								
<i>Herdenking van 75 jaar bevrijding</i>	75							
<i>Oplossen Zeelandproblematiek</i>	754							
<i>Stichting Karlspreis</i>	15		15					
<i>Euregio Rijn-Maas-Noord</i>	11		11		11		11	
	855		26		11		11	
A402 Overhead								
<i>Programma Fast Forward Leadership</i>	50							
	50							
A403 Algemene dekkingsmiddelen								
<i>Stelposten beleidsintensiveringsmiddelen</i>	67.125		71.483		74.081		74.078	
<i>Generieke taakstelling op beleid</i>			-9.250		-11.732		-11.651	
	67.125		62.233		62.348		62.427	
A404 Provinciale Staten en Griffie								
<i>Introductieprogramma PS</i>	21							
	21							
Totaal baten lasten	136.339	62.423	88.093	22.529	85.387	19.921	64.829	400
Mutatie reserves								
<i>Algemene reserve (egalisatie)</i>	5.521	27.439	900	9.616	400	422		12.625
<i>Immunitatiereserve</i>		34.813		22.989		22.145		21.500
<i>Reserve campusorganisatie Chemelot</i>		1.000		750				
<i>Risicoreserve grondexploitatie</i>	615							
<i>Risicoreserve SIS</i>	8.598		4.688					
<i>Reserve DU Ooijen-Wanssum</i>	38.926	21.234	10.328	1.100	4.536		1.890	
<i>Reserve culturele kansen</i>		218						
<i>Reserve waterveiligheid Maas</i>		3.000						
<i>Reserve DU Verkeer en vervoer</i>	7.797	1.794		2.513				
<i>Bestemmingsreserve NEDAB</i>	2.750	2.848	2.750	2.848	2.750	2.848	2.750	2.848
<i>Reserve herontwikkeling Tapijnkazerne</i>				1.000				
<i>Reserve overdracht Napoleonsbaan</i>		1.965		1.965		1.965		1.965
<i>Reserve DU-PAS</i>		5		205				
	64.207	94.317	18.666	42.986	7.686	27.380	4.640	38.939
Totaal	200.546	156.740	106.759	65.515	93.073	47.301	69.469	39.339

Bijlage 5: Benchmark dashboard BBV⁴

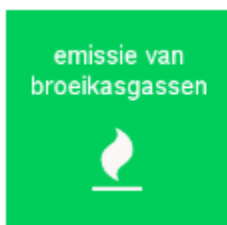
% oppervlaktewateren 'goed'	
2018	
Limburg	0,00%
Nederland	0,00%

Waterkwaliteit (oppervlaktewater) (product 3.6.1. Water)

De ecologische toestand van oppervlaktewateren is beoordeeld volgens de beoordelingsmethode van de Europese Kaderrichtlijn Water. De cijfers geven het percentage oppervlaktewateren weer waarvan de waterkwaliteit de beoordeling 'goed' heeft gekregen.

Weergegeven zijn de cijfers van alle oppervlaktewateren die in het beheer van de verschillende waterschappen zijn. Het gebied van een waterschap kan provincieoverstijgend zijn. De cijfers van een waterschap die in twee provincies ligt worden in beide provinciecijfers opgenomen. Bijvoorbeeld: De wateroppervlaktebeoordelingen van waterschap Noorderzijlvest worden bij zowel Drenthe als Friesland opgeteld.

Beoordelingen van oppervlaktewateren in het beheer van Rijkswaterstaat zijn niet weergegeven.

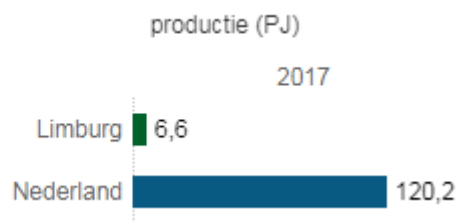
CO2-uitstoot (ton)	
2017	
Limburg	11.726.800
Nederland	

Emissie van broeikasgassen (product 3.7.3. Milieu)

De emissie van broeikasgassen wordt uitgedrukt in uitstoot van CO₂. De CO₂-uitstoot wordt berekend door de energiedragers (bijvoorbeeld kWh elektriciteit, m³ gas, liters benzine) te vermenigvuldigen met de emissiefactor van die energiedrager. Deze emissiefactoren variëren per jaar, afhankelijk van de brandstofmix van de elektriciteitsproductie, de hoeveelheid bijgemengde biobrandstof en de calorische waarde en koolstofinhoud van aardgas.

⁴ Dashboard BBV-indicatoren. (z.j.). Geraadpleegd op 10 september 2019, webpagina:

<http://www.waarstaatjeprovincie.nl/Paginas/BBV/Benchmark-dashboard-BBV.aspx>

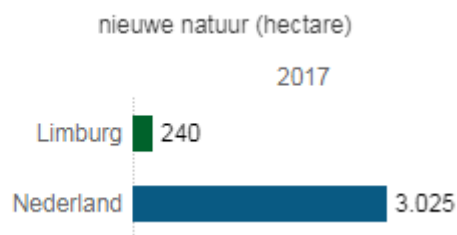
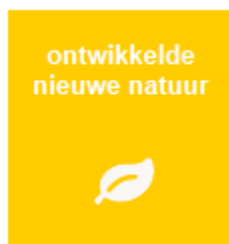

Hernieuwbare energie (product 3.7.1. Energie)

De meeste productiegegevens hernieuwbare energie komen tot stand door nationale totalen te verdelen over gemeenten aan de hand van verdeelsleutels, de top down-methode, omdat voor de bottom upmethode onvoldoende gegevens beschikbaar zijn. Alleen voor Hernieuwbare Energie uit stortgas, geothermie en meestook van biomassa in elektriciteitscentrales zijn bottom-up gegevens beschikbaar. Deze methode leidt voor het overgrote deel van de Hernieuwbare Energie-opties tot schattingen. De Klimaatmonitor bevat jaarlijks 88 tot 90 % van de Nederlandse Hernieuwbare Energie. In veel gemeenten zal het percentage hoger zijn, omdat de missende 10-12 % zich concentreert in enkele gemeenten of op de Noordzee, waar een significant deel van de Nederlandse windproductie plaatsvindt.

Alleen voor Hernieuwbare Energie uit Stortgas zijn bottom-up gegevens beschikbaar. De gegevens zijn dus niet via een verdeelsleutel tot stand gekomen, maar daadwerkelijk gemeten.

Bron: Klimaatmonitor; bewerking: Tympaan

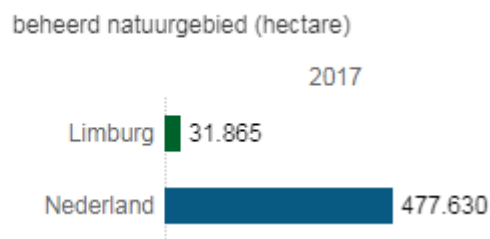

Ontwikkelde nieuwe natuur (product 3.8.1. Natuur)

Dit betreft het oppervlakte verworven en ingerichte natuur in hectare. Bij verworven natuur gaat het om het aantal hectares blijvend beschikbare grond voor natuur, inclusief nieuwe natuur als gevolg van functiewijziging (bijvoorbeeld doordat boerenland als natuurland wordt aangeboden). Onder inrichting worden verstaan waar inrichtingsmaatregelen zijn uitgevoerd die noodzakelijk zijn voor de realisatie van het natuurdoel. Als er geen inrichtingsmaatregelen nodig zijn, wordt het gebied ook beschouwd als ingericht.

De cijfers zijn afkomstig uit de Voortgangsrapportages Natuur (publicatie IPO/BIJ12). De provincies zijn sinds 2013 verantwoordelijk voor het natuurbeleid en het Natuurnetwerk Nederland (exclusief Rijkswateren). Het netwerk moet natuurgebieden beter verbinden met elkaar en met het omringende agrarisch gebied.

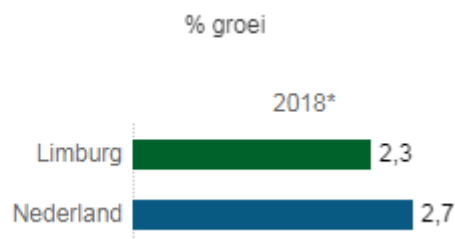

Beheerde natuur (product 3.8.1. Natuur)

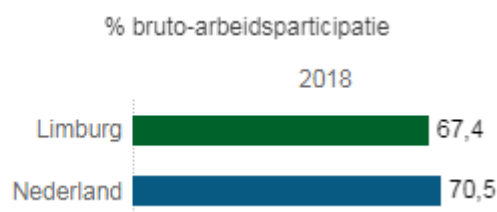
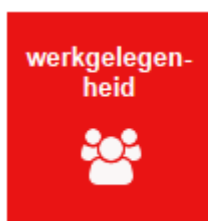
Dit betreft het oppervlakte grondgebied dat in beheer is als natuurgebied. Hierbij kan een onderscheid worden gemaakt in beheer met contract en zonder contract. Bij beheer met contract is er een beheercontract vallend onder het Subsidiestelsel Natuur en Landschap (SNL) of een voorloper van SNL. Bij natuurbeheer zonder contract betreft het gebieden vallend onder de Natuurschoonwet (NSW), waterleidingmaatschappijen, defensie, TBO's, RWS, gemeentes, natuureigenaren die entree heffen, particulieren die hun gebied niet openstellen.

De cijfers zijn afkomstig uit de Voortgangsrapportages Natuur. De provincies zijn sinds 2013 verantwoordelijk voor het natuurbeleid en het Natuurnetwerk Nederland (exclusief Rijkswateren). Het netwerk moet natuurgebieden beter verbinden met elkaar en met het omliggende agrarisch gebied.

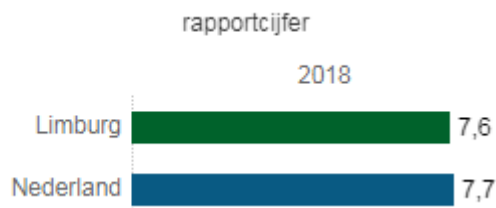
Bruto regionaal product (bbp) (product 1.1.2. Acquisitie en LIOF)

Dit betreft het bruto binnenlands product (tegen marktprijzen) in de provincie, een maat voor de omvang van de economie. De verandering van het volume van het brp in een bepaalde tijdsperiode is een maat voor de groei (of krimp) van de economie. Het bruto regionaal product tegen marktprijzen is het eindresultaat van de productieve activiteiten van ingezetene-eenheden.

Bruto-arbeidsparticipatie (product 1.3.1. Arbeidsmarkt)

Werkgelegenheid wordt hier uitgedrukt in het percentage bruto-arbeidsparticipatie: het aandeel van de (werkzame en werkloze) beroepsbevolking in de totale bevolking van 15-75 jaar.

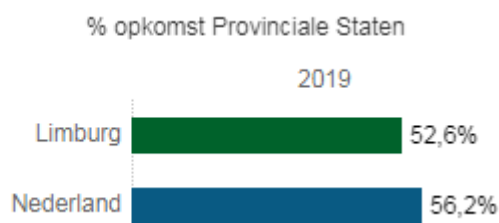
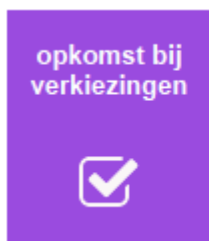
Waardering openbaar vervoer (product 3.1.1. Openbaar vervoer en concessie management)

Dit betreft het gemiddelde waarderingscijfer (algemene oordeel) voor het regionaal openbaar vervoer per provincie weergegeven. Dit cijfer is gebaseerd op de OV-Klantenbarometer: een jaarlijks terugkerend onderzoek naar de mening van reizigers in het stads- en streekvervoer. De weergegeven cijfers hebben betrekking op de vervoersgebieden waarvoor de provincie de concessie heeft afgegeven. De vervoersgebieden van de metropoolregio's blijven dus buiten beschouwing.

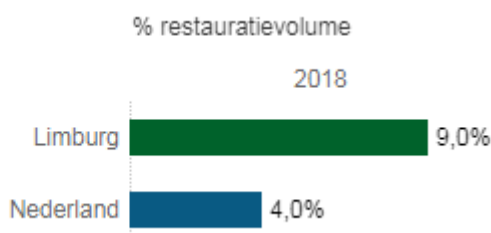
Preventief financieel toezicht (product 4.1.5. Toezicht gemeentefinanciën)

Gemeenten staan onder preventief financieel toezicht van de provinciale toezichthouder als er sprake is van een niet meer structureel en reëel sluitende begroting bij een gemeente.

Verkiezingen (product 4.4.1. Provinciale Staten en Griffie)

Opkomst bij verkiezingen.

Restauratie volume (product 2.2.3. Monumenten)

Restauratie volume.

Bijlage 6: Investeringsbesluit

Programma	Product	Omschrijving investering	Afschr. termijn	Krediet-bedrag	Looptijd	2020	2021	2022	2023
3.2	3.2.5	<i>Nieuwkrediet</i> N273 Reconstructie kom Baarlo N273 Kunstwerk brug Tungelroysche Beek N278 Kunstwerk Fommestraat N280 Deelproject Roermond N293 Kunstwerk Roerbrug N298 Aanleg drie betonnen rotondes Nuth tbv BPL Beplantingsbestek	15 15 15 15 15 15	2.100.000 1.000.000 1.500.000 2.000.000 1.250.000 400.000 250.000	2021 2021 2021 2021 2020 2020 2022	1.890.000 750.000 1.350.000 2.000.000 1.250.000 400.000 83.333	210.000 250.000 150.000		
		<i>Verschuiving</i> N271 Ombouw Gennep	15	-1.500.000	2020	-1.500.000			
		<i>Nieuwkrediet</i> Incidentele investeringen 2020 Studieprojecten 2020 Verkeersregelinstanties 2020 Openbare verlichting 2020 Bewegwijzering 2020 Vervanging wegmeubilair afschermvoorzieningen 2020 Vervanging wegmeubilair RVV borden 2020	15 5 15 20 15 10 10	238.134 53.269 659.761 230.203 180.112 228.397 116.367	2019 2019 2019 2019 2019 2019 2019	238.134 53.269 659.761 230.203 180.112 228.397 116.367			
		Totaal		8.706.243		7.929.576	693.333	83.334	0

Bijlage 7: Legesverordening Provincie Limburg 2020

Bijlage 7: Legesverordening Provincie Limburg 2020

LEGESVERORDENING LIMBURG 2020 MET BIJBEHORENDE TARIEVENTABEL 2020

Artikel 1 Aard van de heffing en belastbaar feit

Onder de naam leges worden rechten geheven, als bedoeld in artikel 223, lid 1, sub b van de Provinciewet, ter zake van het door of vanwege de provincie verlenen van de diensten, bedoeld in deze verordening en in de daarbij behorende tarieventabel.

Artikel 2 Belastingplicht

De leges worden geheven van de aanvrager dan wel van degene ten behoeve van wie de dienst wordt aangevraagd.

Artikel 3 Tarieven

1. De leges worden geheven naar de tarieven, opgenomen in de bij deze verordening behorende tarieventabel.
2. Voor de berekening van de leges wordt een gedeelte van een in de tabel genoemde eenheid als een volle eenheid gerekend.

Artikel 4 Wijze van heffing

De heffing van leges geschiedt door middel van een mondelinge dan wel een gedagtekende schriftelijke kennisgeving, waaronder mede wordt begrepen een stempelafdruk, zegel, nota of andere schriftuur.

Artikel 5 Tijdstip van betaling

De leges moeten worden betaald ingeval de kennisgeving als bedoeld in artikel 4:

- a. mondeling wordt gedaan: op het moment van het doen van de kennisgeving;
- b. schriftelijk wordt gedaan: op het moment van het uitreiken van de kennisgeving;
- c. wordt toegezonden: binnen 2 weken na de dagtekening van de kennisgeving.

Artikel 6 Teruggaaf

1. Indien een vergunning, ontheffing enz., als bedoeld in de tarieventabel, wordt geweigerd, vindt restitutie plaats van 75% van de geheven leges, met dien verstande dat:
  - a. een minimumbedrag van € 12,- niet wordt gerestitueerd;
  - b. geen restitutie plaats vindt van leges, indien een bij de desbetreffende dienstverlening behorend tarief € 12,- of minder bedraagt;
  - c. indien het een weigering betreft van een ontgrondingsvergunning of een omgevingsvergunning voor de activiteit bouwen, restitutie plaats vindt van 50% van de leges.
2. Indien de aanvraag van een vergunning, ontheffing, enz. als bedoeld in de tarieventabel, wordt ingetrokken alvorens daarop is beschikt, vindt
  - a. indien het verzoek tot intrekking is gedaan binnen zes maanden na datum van het in behandeling nemen van de aanvraag restitutie plaats van 50% van de geheven leges.

- b. indien het verzoek tot intrekking is gedaan zes maanden na datum van het in behandeling nemen van de aanvraag, restitutie plaats van 25% van de geheven leges.
- c. indien het een aanvraag om een ontgrondingsvergunning of een aanvraag om een omgevingsvergunning voor de activiteit bouwen betreft en indien het verzoek tot intrekking is gedaan voordat er een ontwerpbesluit is genomen, restitutie plaats van 70% van de leges.
- d. indien het een aanvraag om een ontgrondingsvergunning of een aanvraag om een omgevingsvergunning voor de activiteit bouwen betreft en indien het verzoek tot intrekking is gedaan nadat er een ontwerpbesluit is genomen, doch voordat er een definitief besluit is genomen, restitutie plaats van 60% van de leges.
- e. Indien het een aanvraag om een omgevingsvergunning voor de activiteit bouwen betreft die de reguliere procedure volgt en indien het verzoek tot intrekking is gedaan voordat er een besluit is genomen, restitutie plaats van 60% van de leges.

Het in het eerste lid van dit artikel onder a en b bepaalde is eveneens van toepassing.

Indien de teruggaaf betrekking heeft op de activiteit bouwen vindt alleen restitutie plaats van het op grond van artikel 2.3.1. bepaalde legesbedrag. Over de overige bedragen vindt geen restitutie plaats.

- 3. Indien van een ontgrondingsvergunning of een omgevingsvergunning voor de activiteit bouwen in het geheel nog geen gebruik is gemaakt en het besluit tot intrekking van die vergunning onherroepelijk is geworden, vindt op schriftelijk verzoek van de belanghebbende of diens rechtverkrijgende – mits gedaan binnen een jaar na datum van verlening van de vergunning – teruggaaf plaats van 50% van de geheven leges, met dien verstande, dat de leges, berekend volgens het algemene tarief, indien begonnen is met de uitvoering van de bouwwerkzaamheden, niet worden gerestitueerd.

Het in het eerste lid van dit artikel onder a en b bepaalde is eveneens van toepassing.

- 4. Indien het een aanvraag om een ontgrondingsvergunning, een omgevingsvergunning voor de activiteit bouwen, Natura 2000 (artikel 2.3.11), de Wet natuurbescherming (artikel 2.4) of de waterwetvergunning en de aanvraag wordt op grond van artikel 4:5 Algemene wet bestuursrecht niet verder behandeld, vindt restitutie plaats van 80% van de geheven leges. Het in het eerste lid van dit artikel onder a en b bepaalde is eveneens van toepassing.

Artikel 7 Vrijstellingen

Leges worden niet geheven voor:

- a. stukken aangevraagd in het openbaar belang door of vanwege openbare besturen, met dien verstande dat dit slechts geldt voor stukken genoemd in de tarieventabel, onder 1.1 t/m 1.3, en dat aan dezelfde aanvrager niet meer dan één exemplaar van hetzelfde stuk wordt afgegeven.
- b. de stukken, genoemd in de tarieventabel, onder 1.2.1, desgevraagd verstrekt aan politieke groeperingen, welke zijn ingeschreven krachtens artikel G2 van de Kieswet en waarvan het bij de laatst gehouden verkiezingen behaalde aantal stemmen niet lager is dan 75% van de kiesdeler, bedoeld in artikel P5 van die wet, voor ten hoogste vijf exemplaren.
- c. de stukken, genoemd in de tarieventabel, onder 1.2.1, verstrekt aan organen van regionale, provinciale en landelijk werkende publiciteitsmedia, voor ten hoogste één exemplaar.
- d. aanvragen in het kader van de Wet natuurbescherming betrekking hebbende op evenementen en het beheer van een Natura 2000-gebied.

Artikel 8 Grens kennisgeving

- 1. Heffing blijft achterwege indien het verschuldigde bedrag per belastingplichtige een bedrag van € 5,- niet te boven gaat.
- 2. Het bepaalde onder lid 1 geldt niet voor de te heffen leges, genoemd in de tarieventabel, onder 1.1.1, 1.1.2 en 1.2.1.

Artikel 9 Vermindering

Een onjuiste kennisgeving kan door de in artikel 227a, lid 2, sub b van de Provinciewet bedoelde provincieambtenaar ambtshalve worden verminderd.

Artikel 10 Overgangsrecht

1. De Legesverordening 2019, vastgesteld bij besluit van Provinciale Staten van 9 november 2018 (Provinciaal Blad 2018, nummer 8639) wordt ingetrokken met dien verstande zij van kracht blijft op de belastbare feiten die zich voor die datum hebben voorgedaan.
2. Indien de datum van inwerkingtreding van deze verordening ligt na de in artikel 11, tweede lid, opgenomen datum van ingang van heffing, blijft de in het eerste lid genoemde verordening gelden voor de in de tussenliggende periode plaatsvindende belastbare feiten voor zover de heffing van de leges hiervoor in die periode plaatsvindt.

Artikel 11 Inwerkingtreding

1. Deze verordening treedt in werking op de eerste dag volgende op die van uitgifte van het Provinciaal Blad, waarin de verordening wordt afgekondigd.
2. De datum van ingang van de heffing is 1 januari 2020.
3. De genoemde UAV 2012 en de NEN norm 2699 zoals opgenomen in het hoofdstuk Wet algemene bepalingen omgevingsrecht worden bekendgemaakt door terinzagelegging in het provinciehuis van de provincie Limburg.

Artikel 12 Citeertitel

Deze verordening kan worden aangehaald als: "Legesverordening Limburg 2020"

Tarientabel voor het jaar 2020 behorende bij en deel uitmakende van de Legesverordening Limburg 2020

		Tarief in €
1	Reproductie (algemeen)	
1.1	Het tarief bedraagt voor het verstrekken van:	
1.1.1	een gewaarmerkt afschrift van een bij een provinciaal bestuursorgaan berustend document, al dan niet op basis van de Wet Openbaarheid van Bestuur	
	a. voor de eerste pagina, A4-formaat	2,50
	b. voor elke volgende pagina, A4-formaat	0,75
1.1.2	een reproductie (daaronder begrepen drukwerk) van een bij een provinciaal bestuursorgaan berustend document, al dan niet op basis van de Wet Openbaarheid van Bestuur, of van enig ander schriftelijk stuk	
	a. voor minder dan 100 kopieën: gratis	
	b. voor 100 of meer kopieën, per kopie (te rekenen vanaf de eerste kopie)	0,40
	c. voor elke reproductie van een ander formaat dan A4, bedragen de kosten een veelvoud van de kosten per A4-formaat	
	d. voor lichtdrukmetaal (kaarten en tekeningen), per afdruk (alle formaten)	11,20
1.2	Het tarief bedraagt voor het verstrekken van:	
1.2.1	verslagen, rapporten, studies e.d. inclusief bijbehorend kaartmateriaal, indien voorradig en voor zover niet elders genoemd op basis van de werkelijke kostprijs met een opslag van 30%	
1.3	Het tarief bedraagt voor het verstrekken van:	
1.3.1	de onder 1.1.2 en 1.2.1 bedoelde informatie in digitale vorm, indien aanwezig en zonder nadere bewerking op cd-rom	25,05
1.4	Boven de voorgenoemde en hierna te noemen tarieven worden ook de kosten van verzending van de onderwerpelijke stukken, overeenkomstig de officiële posttarieven, in rekening gebracht, indien de bescheiden op verzoek worden toegezonden.	

		Tarief in €
2	Vergunningen, ontheffingen e.d. op grond van provinciale en wettelijke voorschriften	
	ONTGRONDINGENWET	
2.1	Het tarief bedraagt ter zake van het in behandeling nemen van een aanvraag tot het verkrijgen van:	
2.1.1	een vergunning, of een verlenging daarvan, op grond van de Ontgrondingenwet:	
	a. een algemeen tarief per vergunningsbesluit	123,85
	b. daarenboven, afhankelijk van de hoeveelheid te ontgronden vaste stoffen ⁵ :	
	van 1 tot 10.000 m ³	502,85
	van 10.000 tot 25.000 m ³	2.244,55
	van 25.000 tot 50.000 m ³	4.589,75
	van 50.000 tot 75.000 m ³	9.651,50
	van 75.000 tot 150.000 m ³	19.323,05
	van 150.000 tot 250.000 m ³	29.211,20
	van 250.000 tot 1.000.000 m ³	34.607,25
	van 1.000.000 tot 5.000.000 m ³	85.530,75
	van 5.000.000 tot 10.000.000 m ³	171.838,10
	van 10.000.000 tot 25.000.000 m ³	430.323,40
	van 25.000.000 tot 50.000.000 m ³	861.598,20
	50.000.000 m ³ of meer	1.723.885,75
2.1.2	een wijziging van een vergunning op grond van de Ontgrondingenwet: indien als gevolg van de wijziging de hoeveelheid te ontgronden vaste stoffen niet toeneemt, wordt afhankelijk van de hoeveelheid nog resterende te ontgronden vaste stoffen het volgende tarief in rekening gebracht:	
	van 1 tot 10.000 m ³	235,35
	van 10.000 tot 25.000 m ³	882,50
	van 25.000 tot 150.000 m ³	1.764,75
	150.000 m ³ of meer	6.374,30
	Indien als gevolg van de wijziging de hoeveelheid te ontgronden vaste stoffen toeneemt, wordt over de extra hoeveelheid te ontgronden vaste stoffen het in artikel 2.1.1 genoemde tarief in rekening gebracht.	

⁵ Gelet op de Heffingsverordening ontgrondingen wordt de hoeveelheid te ontgronden vaste stoffen als volgt gedefinieerd: De hoeveelheden vaste stoffen gemeten in profiel van de ontgraving. Dit zijn bruto hoeveelheden. Alle vaste stoffen, die op basis van een vergunning vergraven kunnen worden, worden meegeteld. Naast de verhandelbare vaste stoffen tellen ook de niet verhandelbare teelaarde, dekgronden, mors e.d. mee.

		Tarief in €
2.1.3	een vergunning, verlenging of wijziging van een vergunning op grond van de Ontgrondingenwet waarbij geen uniforme openbare voorbereidingsprocedure, als bedoeld in afdeling 3.4 van de Algemene wet bestuursrecht, wordt toegepast	754,20
	WATERWET	
2.2	Het tarief bedraagt ter zake van het in behandeling nemen van een aanvraag tot het verkrijgen van:	
2.2.1	een vergunning, zoals bedoeld in artikel 6.4 van de Waterwet of een wijziging van de jaarhoeveelheid en/of locatie en/of pakket van de onttrekking, met uitzondering van een wijziging van een vergunning inhoudende een vermindering van de vergunde hoeveelheid:	
	a. afhankelijk van de (nieuwe) hoeveelheid te onttrekken grondwater per jaar:	
	Van 0 tot 50.000 m ³	3.827,00
	Van 50.000 tot 100.000 m ³	5.740,40
	Van 100.000 tot 200.000 m ³	9.560,80
	Van 200.000 tot 500.000 m ³	11.474,35
	Van 500.000 tot 1.500.000 m ³	13.387,75
	1.500.000 m ³ of meer	15.197,45
	b. De bovenstaande tarieven zoals opgenomen onder 2.2.1a worden vermeerderd met € 1.347,50 wanneer toetsing aan de M.E.R. aanmeldnotitie noodzakelijk is om de ingediende aanvraag voor de vergunning op grond van de Waterwet nader in behandeling te nemen	
2.2.2a	een vergunning voor het onttrekken en infiltreren van grondwater ten behoeve van een bodemenergiesysteem (ontwikkelen duurzame energie) tot 100.000 m ³ per jaar of een wijziging van een dergelijke vergunning of vergunningsvoorschriften	1.476,40
2.2.2.b	een vergunning voor het onttrekken en infiltreren van grondwater ten behoeve van een bodemenergiesysteem (ontwikkelen duurzame energie) boven de 100.000 m ³ per jaar, waarbij enkel en alleen de vergunningvoorschriften dienen te worden gewijzigd, worden de leges zoals opgenomen in het onderdeel 2.2.1a verminderd met 75%	

WET ALGEMENE BEPALINGEN OMGEVINGSRECHT

Begripsbepalingen

Bouwkosten: de aannemingsom, exclusief omzetbelasting, als bedoeld in paragraaf 1, eerste lid, van de Uniforme Administratieve Voorwaarden voor de uitvoering van werken en van technische installatiewerken 2012 (UAV 2012; Stcrt. 2012, 1567)⁶, voor het uitvoeren van werk, of voor zover deze ontbreekt een raming van de kosten die voortvloeien uit aangegane verplichtingen ten behoeve van de fysieke realisatie (het bouwen) van de bouwwerken⁷, exclusief omzetbelasting. Indien het bouwen geheel of gedeeltelijk door zelfwerkzaamheid geschiedt wordt in deze titel onder bouwkosten verstaan: de prijs die aan een derde in het economisch verkeer zou moeten worden betaald voor het tot stand brengen van het bouwwerk waarop de aanvraag betrekking heeft (exclusief omzetbelasting).

Ter bepaling van de legeskosten dient bij de aanvraag voor een omgevingsvergunning voor het bouwen een begroting te worden ingediend.

Omgevingsvergunning

2.3

Het tarief bedraagt ter zake van het in ontvangst nemen van een aanvraag tot het verkrijgen van een omgevingsvergunning voor een project: de som van de verschuldigde leges voor de verschillende activiteiten of handelingen waaruit het project geheel of gedeeltelijk bestaat en waarop de aanvraag betrekking heeft en de verschuldigde leges voor de extra toetsen die in verband met de aanvraag moeten worden uitgevoerd, berekend naar de tarieven en overeenkomstig het onder titel 2.3 bepaalde. In afwijking van de vorige volzin kan ook per activiteit, handeling of andere grondslag een legesbedrag worden gevorderd.

---

⁶ De genoemde UAV 2012 normen zoals opgenomen in het hoofdstuk Wet algemene bepalingen omgevingsrecht worden bekendgemaakt door terinzagelegging in het provinciehuis van de provincie Limburg.

⁷ De NEN norm 2699 wordt bekendgemaakt door terinzagelegging in het provinciehuis van de provincie Limburg.

		Tarief in €
2.3.1.1	<p>Bouwactiviteiten</p> <p>Voor een bouwactiviteit als bedoeld in artikel 2.1, eerste lid onder a van de Wabo, bedraagt het tarief (met inbegrip van vooroverleg):</p>	
	a. indien de bouwkosten minder of gelijk zijn aan € 20.000	760,95
	b. indien de bouwkosten meer dan € 20.000 doch maximaal € 50.000 bedragen	1.922,55
	c. indien de bouwkosten meer dan € 50.000 doch maximaal € 100.000 bedragen	3.788,40
	d. € 3.788,40 vermeerderd met 2,6% van de bouwkosten voor zover de bouwkosten meer bedragen dan € 100.000 doch niet hoger dan € 400.000	
	e. € 11.588,40 vermeerderd met 1,65% van de bouwkosten voor zover de bouwkosten meer bedragen dan € 400.000 doch niet hoger dan € 1.000.000	
	f. € 21.488,90 vermeerderd met 0,44% van de bouwkosten voor zover de bouwkosten meer bedragen dan € 1.000.000 doch niet hoger dan € 5.000.000	
	g. € 39.088,90 vermeerderd met 0,09% van de bouwkosten voor zover de bouwkosten meer bedragen dan € 5.000.000.	
2.3.1.2	Indien na een expliciete beoordeling op verzoek blijkt dat de aanvraag vergunningsvrij is betreft het tarief:	119,70
2.3.2.1	<p>Welstandsadvies</p> <p>Onverminderd het bepaalde in onderdeel 2.3.1 bedraagt het tarief voor een welstandadvies:</p>	
	a. indien de bouwkosten minder of gelijk zijn aan € 20.000	226,65
	b. indien de bouwkosten meer dan € 20.000 doch maximaal € 55.000 bedragen	226,65
	c. indien de bouwkosten meer dan € 55.000 doch maximaal € 110.000 bedragen	226,65
	d. indien de bouwkosten meer dan € 110.000 doch maximaal € 440.000 bedragen	396,60
	e. indien de bouwkosten meer dan € 440.000 doch maximaal € 1.100.000 bedragen	396,60
	f. indien de bouwkosten meer dan € 1.100.000 doch maximaal € 5.500.000 bedragen	736,80
	g. indien de bouwkosten meer dan € 5.500.000 doch maximaal € 27.500.000 bedragen	736,80
	h. indien de bouwkosten meer dan € 27.500.000 bedragen	736,80
2.3.2.2	Indien zich tijdens de beoordeling van de aanvraag wijzigingen voordoen in het bouwplan (onderdeel 2.3.1) en daarvoor een nieuwe welstandstoets noodzakelijk is, zijn de tarieven zoals opgenomen in onderdeel 2.3.2.1 overeenkomstig van toepassing.	

		Tarief in €
2.3.3	<p>Beoordeling bodemrapport</p> <p>Onverminderd het bepaalde in de andere onderdelen van dit hoofdstuk bedraagt het tarief, indien krachtens wettelijk voorschrift voor de in dat onderdeel bedoelde aanvraag een bodemrapport wordt beoordeeld:</p> <p>a. Voor de beoordeling van een milieukundig bodemrapport</p> <p>b. Voor de beoordeling van een archeologisch bodemrapport</p>	<p>589,60</p> <p>589,60</p>
2.3.4	<p>Beoordeling aanvullende gegevens</p> <p>Het tarief bedraagt voor het in behandeling nemen van aanvullende gegevens die worden ingediend nadat de aanvraag tot het verstrekken van een vergunning voor het bouwen van een bouwwerk als bedoeld in artikel 2.1, eerste lid, onder a, van de Wabo al in behandeling is genomen</p>	<p>251,95</p>
2.3.5	<p>Uitvoeren werk of werkzaamheden</p> <p>Het tarief bedraagt voor een aanlegactiviteit als bedoeld in artikel 2.1, eerste lid, onder b, van de Wabo voor het uitvoeren van een werk, geen bouwwerk zijnde, of van werkzaamheden, in gevallen waarin dat bij bestemmingsplan, beheersverordening of voorbereidingsbesluit is bepaald</p>	<p>766,60</p>
2.3.6	<p>Planologisch strijdig waarbij al dan niet tevens sprake is van een bouwactiviteit</p> <p>Het tarief bedraagt voor een activiteit waarbij sprake is van planologisch afwijkend gebruik als bedoeld in artikel 2.1, eerste lid, onder c van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht:</p> <p>a. indien artikel 2.12, eerste lid, onder a, onder 1°, van de Wabo wordt toegepast (binnenplanse afwijking)</p> <p>b. indien artikel 2.12, eerste lid, onder a, onder 2°, van de Wabo wordt toegepast (buitenplanse kleine afwijking of tijdelijke afwijking)</p> <p>c. indien artikel 2.12, eerste lid, onder a, onder 3°, van de Wabo wordt toegepast (buitenplanse afwijking)</p> <p>d. indien artikel 2.12, eerste lid, onder b, van de Wabo wordt toegepast (afwijking van exploitatieplan)</p> <p>e. indien de aanvraag een project van provinciaal belang betreft, de activiteit in strijd is met de regels die zijn gesteld krachtens artikel 4.1, derde lid, van de Wet ruimtelijke ordening en artikel 2.12, eerste lid, onder c, van de Wabo wordt toegepast (afwijking van provinciale regelgeving)</p>	<p>359,05</p> <p>359,05</p> <p>3.313,15</p> <p>359,05</p> <p>598,45</p>

	Tarief in €
f. indien de aanvraag een project van nationaal belang betreft, de activiteit in strijd is met de regels die zijn gesteld krachtens artikel 4.3, derde lid, van de Wet ruimtelijke ordening en artikel 2.12, eerste lid, onder c, van de Wabo wordt toegepast (afwijking van nationale regelgeving)	359,05
g. indien artikel 2.12, eerste lid, onder d, van de Wabo wordt toegepast (afwijking van voorbereidingsbesluit)	359,05
2.3.7	
Activiteiten met betrekking tot monumenten of beschermde stads- of dorpsgezichten	
Het tarief bedraagt voor activiteiten met betrekking tot monumenten of beschermde stads- of dorpsgezichten:	
a. indien de aanvraag betrekking heeft op activiteiten met betrekking tot monumenten of beschermd stads- en dorpsgezicht als bedoeld in artikel 2.1, eerste lid, onder f, van de Wabo voor het slopen, verstoren, verplaatsen of in enig opzicht wijzigen van een beschermd monument op een wijze waardoor het wordt ontsierd of in gevaar gebracht	299,30
b. indien de aanvraag betrekking heeft op een activiteit als bedoeld in artikel 2.1, eerste lid, onder h, van de Wabo voor het slopen van een bouwwerk in een beschermd stads- of dorpsgezicht	299,30
c. indien de aanvraag betrekking heeft op activiteiten als bedoeld in artikel 2.2, eerste lid, onder b, 1° en 2°, van de Wabo voor het slopen, verstoren, verplaatsen of in enig opzicht wijzigen van een krachtens provinciale of gemeentelijke verordening aangewezen monument, of het herstellen, gebruiken of laten gebruiken daarvan op een wijze waardoor het wordt ontsierd of in gevaar gebracht	299,30
d. indien de aanvraag betrekking heeft op activiteiten als bedoeld in artikel 2.2, eerste lid, onder c, van de Wabo voor het slopen van een bouwwerk dat krachtens provinciale of gemeentelijke verordening is aangewezen als beschermd stads- of dorpsgezicht	299,30
2.3.8	
Sloopactiviteiten	
Het tarief bedraagt:	
a. Indien de aanvraag betrekking heeft op een sloopactiviteit als bedoeld in artikel 2.1, eerste lid, onder g, van de Wabo voor het slopen van een bouwwerk waarvoor een omgevingsvergunning wordt verleend indien het gaat om vrijkomend puin met een inhoud tot 100 m ³	239,35
b. gelijk of hoger dan 100 m ³	598,45
c. indien bij de aanvraag sprake is van een bouwwerk waarin asbest of een asbesthoudend product aanwezig is wordt het tarief verhoogd met een bedrag van	239,35

		Tarief in €
2.3.9	<p>Aanleggen of verandering brengen in een weg Het tarief bedraagt voor het in behandeling nemen van een aanvraag tot het verstrekken van een vergunning als bedoeld in artikel 2.2, eerste lid, onder d, van de Wabo in samenhang met de provinciale verordening/reglement of de APV van de gemeente voor het aanleggen of brengen van verandering in de wijze van aanleg van een weg, voor zover daarvoor tevens een verbod geldt als bedoeld in artikel 2.1, eerste lid, onder b, van de Wabo</p>	299,30
2.3.10	<p>Uitweg/inrit Het tarief bedraagt voor het in behandeling nemen van een aanvraag tot het verstrekken van een vergunning als bedoeld in artikel 2.2, eerste lid, onder e, van de Wabo in samenhang met de provinciale verordening of de APV van de gemeente voor het maken, hebben, veranderen of veranderen van het gebruik van een uitweg</p>	119,70
2.3.11	<p>Handelingen in of nabij Natura 2000-gebieden/gevolgen voor habitats en soorten Het tarief bedraagt voor het in behandeling nemen van een aanvraag tot het verstrekken van een omgevingsvergunning als bedoeld in artikel 2.1, eerste lid, onder i, Wabo voor het realiseren van een project of het verrichten van een andere handeling als bedoeld in artikel 2.2aa, onder a, Besluit omgevingsrecht, indien de aanvraag betrekking heeft op:</p>	
	a. Landbouw en overige	2.648,25
	b. Industrie	13.154,80
	c. Infrastructuur	19.724,20
2.3.12	<p>Andere activiteiten Het tarief bedraagt voor het in behandeling nemen van een aanvraag als bedoeld in:</p>	
	a. artikel 2.1, eerste lid, onder i, van de Wabo voor het verrichten van een andere activiteit die behoort tot een bij AMvB aangewezen categorie activiteiten die van invloed kunnen zijn op de fysieke leefomgeving	119,70
	b. artikel 2.2, tweede lid, van de Wabo voor het verrichten van een activiteit die geheel of gedeeltelijk bestaat uit andere activiteiten en die behoren tot een bij provinciale, gemeentelijke of waterschapsverordening aangewezen categorie activiteiten die van invloed kunnen zijn op de fysieke leefomgeving	119,70

		Tarief in €
2.3.13	<p>Omgevingsvergunning in twee fasen</p> <p>Indien de aanvraag om een omgevingsvergunning op verzoek in twee fasen plaatsvindt, als bedoeld in artikel 2.5, eerste lid, van de Wabo, bedraagt het tarief voor elke fase het bedrag dat voortvloeit uit toepassing van de tarieven voor de activiteiten waarop de fase betrekking heeft.</p>	
2.3.14	<p>Wijziging omgevingsvergunning als gevolg wijziging project</p> <p>Het tarief bedraagt voor het in behandeling nemen van een aanvraag tot het wijzigen van een omgevingsvergunning als gevolg van een, naar de omstandigheden beoordeeld, geringe wijziging in het project</p>	251,95
2.4	<p>Wet natuurbescherming</p> <p>Het tarief bedraagt ter zake van het in behandeling nemen van een aanvraag tot het verstrekken van:</p>	
2.4.1	<p>een vergunning, voor het realiseren van projecten of het verrichten van andere handelingen als bedoeld in artikel 2.7, tweede lid, Wet natuurbescherming indien de aanvraag betrekking heeft op:</p>	
	<p>a. Landbouw en overige</p>	2.648,25
	<p>b. Industrie</p>	13.154,80
	<p>c. Infrastructuur</p>	19.724,20
3	<p>Overige diensten</p>	
3.1	<p>Het tarief bedraagt voor het in behandeling nemen van een aanvraag tot het verlenen van een andere, vergunning of ontheffing of tot het nemen van een andere beschikking, voor zover niet afzonderlijk genoemd</p>	251,95

Deze tarieventabel 2020 behoort bij en maakt deel uit van de Legesverordening Limburg 2020.

8 november 2019 te Maastricht, .

Bijlage 8: Grondwaterheffingsverordening Provincie Limburg 2020

Bijlage 8: Grondwaterheffingsverordening Provincie Limburg 2020

DE GRONDWATERHEFFINGSVERORDENING LIMBURG 2020

Artikel 1 Begripsbepalingen

In deze verordening wordt verstaan onder:

- a. infiltratie: brengen van water in de bodem, ter aanvulling van het grondwater, in samenhang met het onttrekken van grondwater;
- b. onttrekking: onttrekken van grondwater door middel van een onttrekkingsinrichting;
- c. onttrekkingsinrichting: inrichting of werk, bestemd voor het onttrekken van grondwater;
- d. register: register van onttrekkingen als bedoeld in artikel 5.8.1 van de Omgevingsverordening Limburg 2014;
- e. retourbemaling: onmiddellijk in de bodem brengen van onttrokken grondwater, ter compensatie of vermindering van de gevolgen van de onttrekking.

Artikel 2 Aard van de heffing

1. Onder de naam "grondwaterheffing" wordt een directe heffing op onttrekking van grondwater geheven ter bestrijding van de kosten als bedoeld in artikel 7.7 van de Waterwet.
2. Geen grondwaterheffing wordt geheven in die gevallen waarin onttrekking van grondwater ingevolge artikel 7.1 van het Waterbesluit is vrijgesteld van grondwaterheffing.

Artikel 3 Heffingsplicht

Indien ingevolge artikel 2 grondwaterheffing op onttrekking van grondwater wordt geheven, is heffingsplichtig de houder van een onttrekkingsinrichting die gedurende het belastingjaar of een deel daarvan is ingeschreven in het register.

Artikel 4 Belastingjaar

Het heffingsjaar is gelijk aan het kalenderjaar.

Artikel 5 Maatstaf van heffing

1. De heffing wordt geheven naar de onttrokken hoeveelheid grondwater, gemeten in kubieke meters per heffingsjaar.
2. Als water wordt geïnfiltered of retourbemaling plaats vindt, wordt de in de bodem gebrachte hoeveelheid voor de helft in mindering gebracht op de onttrokken hoeveelheid.

Artikel 6 Tarief

Het tarief per kubieke meter onttrokken grondwater bedraagt € 0,01657.

Artikel 7 Wijze van heffing

De heffing wordt geheven bij wege van aanslag.

Artikel 8 Aangifte

De ambtenaar als bedoeld in artikel 227a, tweede lid, sub b, van de Provinciewet verstrekt aan de heffingsplichtige op verzoek of ongevraagd een aangiftebiljet.

Artikel 9 Tijdstip van betaling

1. Een aanslag wordt betaald in twee gelijke termijnen, die vervallen op de laatste dag van de eerste en de derde maand die volgen op de maand waarin het aanslagbiljet is gedagtekend.
2. Een navorderingsaanslag wordt betaald binnen één maand na dagtekening.

Artikel 10 Vrijstelling

De heffing wordt niet geheven over onttrekkingen ten behoeve van beregening of bevoeiing of overige onttrekkingen van 10.000 m³ of minder per jaar.

Artikel 11 Vermindering

Een onjuiste belastingaanslag kan door gedeputeerde staten ambtshalve worden verminderd.

Artikel 12 Overgangsrecht

De Grondwaterheffingsverordening Limburg 2019 (Provinciaal Blad 2018, nummer 8617) wordt ingetrokken met ingang van de in artikel 13, tweede lid, genoemde datum van ingang van de heffing, met dien verstande dat zij van toepassing blijft op de belastbare feiten die zich voor die datum hebben voorgedaan.

Artikel 13 Inwerkingtreding

1. Deze verordening treedt in werking met ingang van de dag na die van de bekendmaking.
2. De datum van ingang van de heffing is 1 januari 2020.

Artikel 14 Citeertitel

Deze verordening wordt aangehaald als Grondwaterheffingsverordening Limburg 2020.

Bijlage 9: Lijst met afkortingen

A

AAC	ambtelijke adviescommissies
ACM	Autoriteit Consument en Markt
ALW	Agenda Limburg Woningmarkt
AMIBM	Aachen-Maastricht Institute for Biobased Materials
APG	Algemene Pensioen Groep
APPA	Algemene Pensioenwet politieke ambtsdragers
AS	Applied Sciences
ASR	Nederlandse Verzekeringsmaatschappij voor alle Verzekeringen
AV	Algemene Vergadering
AVA	Algemene Vergadering van Aandeelhouders
AVC	Aviation Valley Commandiet BV
AVG	Algemene Verordening Gegevensbewerking
AZM	Academisch Ziekenhuis Maastricht

B

BAC	bestuurlijke adviescommissies
BAS	Bestuurlijk Ambtelijk Samenspel
BBV	Besluit Begroting en Verantwoording
BCC	Brightlands Chemelot Campus
BCF	BTW-Compensatiefonds
BCI	Buck Consultants International
BCGV	Brightlands Campus Greenport Venlo
BD	Business Development
BDU	Brede doeluitkering
BISCI	Brightlands Institute for Supply Chain Innovation
BIS	basisinfrastructuur
BISS	Business Intelligence & Smart Service
BL-MHC	Brightlands Maastricht Health Campus
BMC	Brightlands Materials Center
BNG	Bank Nederlandse Gemeenten
BO-MIRT	Bestuurlijk Overleg - Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport
BP	Business Plan
BPD	Bouwfonds Property Development
BPL	Buitenring Parkstad Limburg
BPMAA	Business Park Maastricht Aachen Airport
BReIN	Brightlands e-Infrastructure for Neurohealth
BRZO	Besluit Risico Zware Ondernemingen
BSSC	Brightlands Smart Service Campus
BTW	Belasting toegevoegde waarde
BV	Besloten Vennootschap
BZK	Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

C

CB	Constructief Beheer
CBL	Cross Border Leases
CCD	Code Culturele Diversiteit
CdK	Commissaris van de Koning
CEF	Connecting Europe Facility
CHILL	Chemelot Innovation and Learning Labs
CHV	Campus Heerlen Huisvesting B.V.
CIP	Chemelot Industrial Park
CMD	Campus Management & Development
CM&D BV	Campus Heerlen Management & Development B.V.
COM	Communicatie
CPO	Collectief Particulier Opdrachtgeverschap
CRF	Chemelot Research Facilities
CROW	Centrum voor Regelgeving en Onderzoek in Grond-, Water- en Wegenbouw en de Verkeerstechniek
CSP	Chemelot Scientific Participations
CVGV	Campus Vastgoed Greenport Venlo

D

DCGV	Development Company Greenport Venlo
DDI	Digitalisering Documentaire Informatievoorziening
DHZ	Deltaplan Hoge zandgronden Zuid Nederland
DPRA	Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie
DRIS	Dynamisch Reizigers Informatie Systeem
DSM	Dutch State Mines
DSO	Digitaal Stelsel Omgevingswet

E

EC	Europese Commissie
ECB	Europese Centrale Bank
EGTS	Europese Groepering voor Territoriale Samenwerking
EIB	Europese Investeringsbank
EIPA	European Institute of Public Administration
EMR	Euregio Maas-Rijn
EMU	Europese Economische en Monetaire Unie
ENCI	Eerste Nederlandse Cement Industrie
ERH	Energy Resources Holding
ERMN	Euregio Rijn-Maas-Noord
ERW	Euregio Rijn Waal
ESCB	Expertise Centrum Business Services Venlo
EU	Europese Unie
EV	Eigen Vermogen
EZ	Economische Zaken
EZK	Ministeries van Economische Zaken en Klimaat

F

FFFL	Fast Forward Leadership Programma
FISS	Financieel Instrumentarium Sturing en Samenwerking
FPC	Fair Practice Code

G

GCC	Governance Code Cultuur
GGD	Gemeentelijke Gezondheidsdienst
GOML	Gebiedsontwikkeling Midden-Limburg
GROS	Grensoverschrijdende Samenwerking
GS	Gedeputeerde Staten
GOVI	Grenzeloze Openbaar Vervoer Informatie
GOW	Gebiedsontwikkeling Ooijen-Wanssum

H

HBLM	Holding Businesspark Luchthaven Maastricht
HBO	Hoger beroepsonderwijs
HCA	Human Capital Agenda
HEFI	Healthy Eating and Food Innovation
HNP	Huis van de Nederlandse Provincies
Hrm	Human Resource Management
Hswi	Hoofdspoorweginfrastructuur

I

IBA	Internationale Bau Ausstellung
IBP	Interbestuurlijk Programma
IBT	Interbestuurlijk toezicht
IDIA	Ien Dales Integriteits Award
i-DOP	Integrale dorpsontwikkeling
IKB	Individueel Keuze Budget
IKL	Instandhouding Kleine Landschapselementen
I&M	Infrastructuur en Milieu
IMPL	Integraal Mobiliteits Programma Limburg
InSciTe	Institute for Science & Technology
IP	Industrial Park
IPO	Interprovinciaal overleg
IRM	Integraal Rivier Management
IRP	Investor Relations Programma
ITEM	Institute for Transnational and Euregional cross border cooperation and Mobility
IVN	Instituut voor Natuureducatie en Duurzaamheid
I&W	Ministerie van Infrastructuur & Waterstaat

K

KB	Koninklijk Besluit
KpVV	Kennisplatform Verkeer en Vervoer

KRW	Kader Richtlijn Water
KvK	Kamer van Koophandel
kWh	kilowattuur

L

LBDF	Limburg Business Development Fonds
LDAVM	Land Development AviationValley Maastricht
LEF	Limburgse Energie Fonds
LHB	Limburgse Herstructureringsmaatschappij Bedrijventerreinen
LHS	Landelijke Handhavingsstrategie
LINK	Limburg Investeert in Kenniseconomie
LIOF	Limburgs Instituut voor Ontwikkeling en Financiering
LIT	Limburgse Interbestuurlijk Toezicht
LIWA	Limburgse Integrale Wateraanpak
LLTB	Limburgse Land- en Tuinbouwbond
LLTL	Limburgse Land- en Tuinbouw Loont
LMC	Loopbaan Matching Centrum
LMS	Leer Management Systeem
LOOT	Landelijke Organisatie Onderwijs en Topsport
LSBMHC	Life Sciences Brightlands Maastricht Health Campus
LTAR	Lange Termijn Ambitie Rivieren
LWA	Limburg Werkt Akkoord

M

M&O	Misbruik en Oneigenlijk gebruik
MA	Managementautoriteit
MAA	Maastricht Aachen Airport
MAABI	Maastricht Aachen Airport Beheer & Infrastructuur
MaaS	Mobility as a Service
MBO	Middelbaar beroepsonderwijs
MECC	Maastricht Expositie & Congres Centrum
MER	Milieueffectrapportage
MEZK	Ministerie van Economische Zaken en Klimaat
MIRT	Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport
MIT	MKB-Innovatiestimulering-Topsectoren
MJOP	Meerjarenonderhoudsplan
MJV	Ministerie van Justitie en Veiligheid
MKB	Midden- en Klein Bedrijf
MKB-L	Midden- en Klein Bedrijf - Leningenfonds
MLNV	Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
MRB	Motorrijtuigenbelasting
MTN	Medium Term Notes
MTO	Medewerkerstevredenheidsonderzoek
MUMC	Maastricht Universitair Medisch Centrum
MvF	Ministerie van Financiën
MVWS	Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport

N

N2000	Natura 2000
NEDAB	Niet economische diensten van algemeen belang
NEN	Nederlandse Norm
NFIA	Netherlands Foreign Investment Agency
NKE	Nationale Klimaat- en Energieakkoord
NME	Natuur- & Milieueducatie
NNN	Nationaal Natuur Netwerk
NNP	Natte Natuurparels
NOVI	Nationale omgevingsvisie
NRW	Nordrhein Westfalen
NSW	Natuurschoon Wet
NWB	Nederlandse Waterschapsbank
NWO	Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek

O

OGOR	Optimale Grond en Oppervlakte water Regime
OGV	Ontwikkelbedrijf Greenport Venlo
OL	Ondernemend Limburg
OR	Ondernemingsraad
OU	Open Universiteit
OV	Openbaar Vervoer
OVL	Omgevingsverordening Limburg
OvV	Onderzoeksraad voor Veiligheid
OW	Ontgrondingenwet
OWN	Onderliggend Wegennet

P

PA	Public Affairs
PAF	Public Affairs Forum
PBE	Publiek Belang Elektriciteitsproductie
PES	Provinciale Energie Strategie
PAS	Programmatische Aanpak Stikstof
PIP	Provinciaal Inpassingsplan
PLA	Programma Limburg Agrofood
POB	Persoonlijk Ontwikkel Budget
PoC	Proof of Concept fonds
POL	Provinciaal Omgevingsplan Limburg
POP	Plattelandsontwikkelingsprogramma
POVI	Provinciale Omgevingsvisie
PPS	Publiek Private Samenwerking
PS	Provinciale Staten
PSI	Provinciale Stuurgroep Integriteit
PTC	Protonen Therapie Centrum

R

R&D	Research and Development
RB	Reconstructief Beheer
RBV	Regeling Beëindiging Veehouderijtakken
REBIS	Regionaal economisch bedrijventerreinen-informatiesysteem
RES	Regionale Energie Strategieën
RIE	Richtlijn Industriële Emissies
RIEC	Regionale Informatie- en Expertise Centrum Limburg
RO	Ruimtelijke Ordening
ROVL	Regionaal Orgaan Verkeersveiligheid Limburg
RTP	Regiodeal Transformatie Parkstad
RUD	Regionale Uitvoerings Diensten
RUD-ZL	Regionale Uitvoerings Diensten Zuid Limburg
RUD-LN	Regionale Uitvoerings Diensten Limburg Noord
RvR	Ruimte voor Ruimte
RvS	Raad van State
RVWN	Regionaal Verbindend Wegennet
RWE	Rheinisch-Westfälisches Elektrizitätswerk
RWS	Rijkswaterstaat
RZ	Richting Zuid

S

SHL	Spoorverdubbeling Heerlen Landgraaf
SIBL	Strategisch Informatiebeleid Limburg
SIS	Smart Industry Services
SKB	Schatkistbankieren
SKNL	Subsidie Kwaliteitsimpuls Natuur en Landschap
SLIM	Stichting Life Incubator Maastricht
SNL	Subsidiestelsel Natuur en Landschap
SOK	Samenwerkingsovereenkomst
SPA	Strategische Public Affairs
SROI	Social Return On Investment

T

TBO	Terrein Beherende Organisatie
TEN-T	Trans Europese Transport Netwerken
TLW	Transitiefonds Limburgse Woningmarkt
TNO	Nederlandse Organisatie voor toegepast-natuurwetenschappelijk onderzoek
TPN	Trade Port Noord
TT	Topsport Talentschool

U

UAV	Uniforme Administratieve Voorwaarden
UM	Universiteit Maastricht
UvW	Unie van Waterschappen
UWV	Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen

V

VNG	Vereniging van Nederlandse Gemeenten
Vpb	Wet op de vennootschapsbelasting
VRR	Verkehrsbund Rhein Ruhr
VSG	Vereniging Sport en Gemeenten
VTH	Vergunningen, Toezicht en Handhaving

W

Wabo	Wet algemene bepalingen omgevingsrecht
WHVBZ	Wet Hygiene en Veiligheid Badinrichtingen en Zwemgelegenheden
WLE	Wild Life Economy
WM	Wet Milieubeheer
WML	Waterleiding Maatschappij Limburg
Wnb	Wet natuurbescherming
Wnt	Wet Normering Topinkomens
WO	Wetenschappelijk onderwijs
Wrgt	Wet revitalisering generiek toezicht
WRO	Wet ruimtelijke ordening
WVP	Wet Verbetering Poortwachter
WW	Waterwet

Z

ZBO	Zelfstandige Bestuursorganen
ZLSM	Zuid-Limburgse Stoomtrein Maatschappij
ZON PV	Fotovoltaïsche zonne-energie

Bijlage 10: Verwerkte en aangenomen moties

In de Programmabegroting 2020 zijn reeds verwerkt (op volgorde van de productnummers):

Behorende bij de verplichte paragraaf 3.2. Onderhoud kapitaalgoederen

2e Gewijzigd Motie 809 Brugman c.s. inzake verduurzaming provinciale gebouwen (PS 16 december 2016)

Motie 797 3^e gewijzigde Brugman c.s. inzake Binnenklimaat Gouvernement (PS 4 november 2016)

Dictum (motie 809):

- te onderzoeken per provinciaal gebouw wat er qua verduurzaming nog kan gebeuren en dit in kaart te brengen voor het zomerreces 2017 hiermee naar Provinciale Staten te komen.

Dictum (motie 797):

Roepen het college van Gedeputeerde Staten op:

- te onderzoeken of er meer duurzame mogelijkheden zijn in het Gouvernement om te komen tot een betere luchtkwaliteit;
- deze bevindingen tijdig voor de voorjaarsnota 2017 terug te koppelen naar Provinciale Staten, om indien nodig hiervoor meer middelen beschikbaar te stellen.

Programmabegroting 2020:

Klimaat- en energieneutraal maken provinciale gebouwen

De tweede gewijzigde motie 809 Brugman c.s. inzake verduurzaming provinciale gebouwen (inclusief de derde gewijzigde motie 797) is uitgevoerd en de resterende maatregelen zijn in het nieuwe meerjarenonderhoudsplan opgenomen. In de vastgestelde klimaatakkoorden worden de ambities en de te nemen maatregelen aangegeven. In deze collegeperiode zal het ambitieniveau worden aangegeven.

€ x 1.000

t/m 2019	2020	Totaal
-	-	-

Behorende bij product 3.2.7. Project N280-West

Motie 743 Titulair c.s. inzake Kelperbrug (PS 5 februari 2016)

Dictum:

Roepen het college van Gedeputeerde Staten op om:

- Samen met Rijkswaterstaat op korte termijn dekking te zoeken om de robuust uit te voeren vervanging van de Kelperbrug als onderdeel van de noodzakelijke opwaardering van de N280 te garanderen met als uitgangspunt dat iedere partij betaalt voor zijn eigen taak.

Programmabegroting 2020:

Beoogd resultaat is de realisatie van de weginfrastructuur inclusief ontsluitingen en inclusief de Keplerbrug. De dekking voor vervanging van de Kelperbrug wordt geregeld in een te ondertekenen realisatie-overeenkomst tussen RWS en Provincie, waarbij de partijen betalen voor hun eigen taken.

€ x 1.000

t/m 2019	2020	Totaal
0	0	0

Behorende bij product 3.6.1.

Motie 2397 2e gewijzigd Geraats c.s. inzake herprioritering middelen ten behoeve van klimaatadaptatie (PS 29 juni 2018)

Dictum:

Verzoeken het College van GS om:

- Samen met de betreffende partners te komen tot een herprioritering van doelen en middelen binnen het Provinciale Waterplan;
- Daarbij in afstemming met grondeigenaren en andere partijen te komen tot maatwerkoplossingen voor de omgeving;
- De uitkomsten van de gemeentelijke en provinciale stresstesten hiervoor als uitgangspunt te nemen;
- Doelen op het gebied van energie, water, landbouw en natuur tegen het licht te houden om zo te komen tot een maximaal gecombineerd effect.

Programmabegroting 2020:

Provinciaal waterbeleid: Waterplan en Waterprogramma

In 2019 hebben wij een tussentijdse evaluatie van het Provinciaal Waterplan 2016-2021 uitgevoerd. Samen met de uitkomsten van de bestuursopdracht Maas en de uitkomsten van de stresstest vormt dit de basis voor een herijking van het beleid. Wij stellen een richtinggevend document op, rekening houdend met de motie Geraats (2397), waarmee de inzet voor de tweede helft van de looptijd van het Waterplan wordt aangegeven. Tegelijkertijd start de voorbereiding van de opvolger van het Waterplan; het provinciaal Waterprogramma onder de Omgevingswet. Het realiseren van een robuuste en adaptief watersysteem, de normering van wateroverlast, de bescherming van de drinkwatervoorraden, het bereiken van de gewenste waterkwaliteit en de bescherming tegen hoogwater in de Maas krijgen hierin een plaats. Het Waterprogramma vormt de basis voor het sluiten van uitvoeringsovereenkomsten met partners in 2021 en de jaren daaropvolgend. Voor de financiering hiervan zal worden aangesloten bij de ambities uit het Collegeprogramma 2019-2023 en de mogelijkheden die de Rijksprogramma's DHZ en DPRA bieden. Het Waterprogramma wordt eind 2021 door Provinciale Staten vastgesteld. Ten behoeve van de evaluatie en monitoring van ons waterbeleid onderhouden en actualiseren wij een 6 tal watermeetnetten voor het grondwater en bodemvocht. Ten behoeve van de uitvoering en vergunningverlening onderhouden wij het watermodel Ibrahim. In 2020 wordt Ibrahim 3 ontwikkeld.

Behorende bij product 3.8.1. Natuur

Motie 2399 gewijzigd Plusquin c.s. inzake noodhulp en vervoer zieke en gewonde dieren (PS 29 juni 2018)

Dictum:

Verzoeken het college van Gedeputeerde Staten om:

- Met de Dierenbescherming in overleg te gaan over een adequate uitvoering en financiering van deze taken, en hierbij ook opvangcentrum Opglabbeek te betrekken;

- Hiervoor in eerste instantie op jaarbasis € 100.000,- in de begroting ter beschikking te stellen.

Programmabegroting 2020:

De provincie is bevoegd gezag voor het faunabeheer, inclusief de verantwoordelijkheid om tegemoet te komen in schade die wordt veroorzaakt door in het wild levende dieren. Op grond van de provinciale natuurvisie wordt ingezet op ondersteuning van agrariërs bij het nemen van preventieve maatregelen om faunaschade te voorkomen en is gestart met de ondersteuning van de 32 Limburgse wildbeheereenheden die de afstemming van het faunabeheer tussen de beheerders van het buitengebied verzorgen en die de uitvoering doen. Dit ondersteuningsprogramma willen we in 2020 voortzetten en een nieuwe impuls geven omdat de noodzaak voor het nemen van faunabeheermaatregelen onverminderd groot is. In februari 2019 is de Maatschappelijke adviesraad faunaschade met een advies gekomen om het stelsel te veranderen, om zo meer aan te sluiten bij het normaal maatschappelijk risico van ondernemers en om een sterkere stimulans te creëren om tot schadepreventie en – bestrijding te komen. Deze transitie willen wij stapsgewijs vorm geven, met behoud van het draagvlak voor natuur. Van belang daarbij is dat er voor de agrariërs voldoende mogelijkheden zijn om schade te voorkomen. De adviesraad adviseert daarvoor in te zetten op gebiedsprocessen om schadepreventie en –bestrijding te organiseren. In deze processen kan de in het collegeprogramma aangekondigde inzet van faunabeheerladder vorm krijgen, zodat afschot van dieren alleen wordt toegepast wanneer andere preventieve maatregelen onvoldoende soelaas bieden. Daarnaast wordt uitvoering gegeven aan het interprovinciaal wolvenplan (waarin schadepreventie bij schapenhouders wordt ondersteund), aan de preventie van dassenschade en aan maatregelen die worden genomen voor de preventie van Afrikaanse varkenspest (waarover we met de varkenshouderijsector in gesprek zijn in het kader van de Roadmap Afrikaanse varkenspest). Deze maatregelen zien in ieder geval op standsverlaging, versterking van de monitoring en op het aanleggen van wild zwijn-werende rasters. Voorgesteld wordt om in 2020 een aanvullend budget van € 400.000,- beschikbaar te stellen voor de financiering van het faunabeheer.

Op 29 juni 2018 is door Provinciale Staten motie 2399 inzake noodhulp en vervoer van zieke en gewonde dieren aangenomen. Naar aanleiding van deze motie is in 2019 €100.000,- beschikbaar gesteld voor het vervoer en de opvang van zieke en gewonde in het wild levende dieren. In 2020 zal dit worden geëvalueerd en een voorstel aan PS worden gedaan omtrent de continuering.

Behorende bij product 4.1.10. Branding

3e Gewijzigde Motie 2349 Schaminée c.s. inzake heroverweging Limburg Branding (PS 3 november 2017)

Dictum:

Draagt het college op:

1. De uitvoering van de Limburg Branding door Connect Limburg te doen beëindigen;
2. Zelf een integrale communicatie- en Brandingstrategie uit te werken, binnen de financiële ruimte van de huidige Limburg Branding, en deze uiterlijk ten tijde van de aanbidding van de Voorjaarsnota 2018 ter besluitvorming voor te leggen aan PS.

Programmabegroting 2020:

Provinciale Staten hebben in hun vergadering van 3 november 2017 een motie aangenomen, waarin het College van GS wordt opgeroepen een integrale communicatie- en branding-strategie uit te werken, binnen de financiële ruimte van de tot dan toe vigerende Limburg-branding. Het College van

GS heeft vervolgens ten tijde van de Voorjaarsnota 2018 een informerende notitie (d.d. 22-6-2018) inzake deze strategie aan de Staten gestuurd.

In deze notitie is een aanpak beschreven voor een integrale strategie, bestaande uit achtereenvolgens een herijkt overkoepelend merkverhaal voor Limburg, de hoofdpunten van de strategie om dit verhaal succesvol te kunnen uitdragen, het uitvoeringsmodel dat daarbij hoort en de doorvertaling naar de communicatiestrategie van de Provincie Limburg zelf.

€ x 1.000

t/m 2019	2020	Totaal
-	-	-

Behorende bij paragraaf 5.5. Bedrijfsvoering

Motie 770 Schaminée en Vaessen inzake externe inhuur provincie (PS 17 juni 2016)

Dictum:

Roepen het college van Gedeputeerde Staten op:

- beleid te ontwikkelen waarin doelgericht gewerkt wordt aan het omlaag brengen van tijdelijke inhuur tot maximaal 10% van het personeelsbudget binnen de provinciale organisatie;
- hierbij het principe van 'comply or explain' toe te passen, wat inhoudt dat gestreefd wordt naar de norm van maximaal 10%, maar in gevallen dat deze toch overschreden wordt, een heldere uitleg wordt gegeven waarom dat nodig was.

Programmabegroting 2020:

Met motie 770 (Schaminée en Vaessen) hebben uw Staten ons College opgeroepen de kosten van tijdelijke inhuur omlaag te brengen tot maximaal 10% van het personeelsbudget binnen de provinciale organisatie. In de mededeling portefeuillehouder d.d. 11 oktober 2016 hebben wij aangegeven, dat wij ons committeren aan het streven om de externe inhuur naar beneden bij te stellen. Wij hebben aangegeven daarbij 10% van het actuele personeelsbudget als streefnorm te hanteren, rekening houdend met het feit dat inhuur van externen veelal fors duurder is, te vertalen in een factor 1,6. Voor zover wij deze norm overschrijden, zullen wij dat voor uw Staten tijdig toelichten en inzichtelijk maken conform de motie.

€ x 1.000

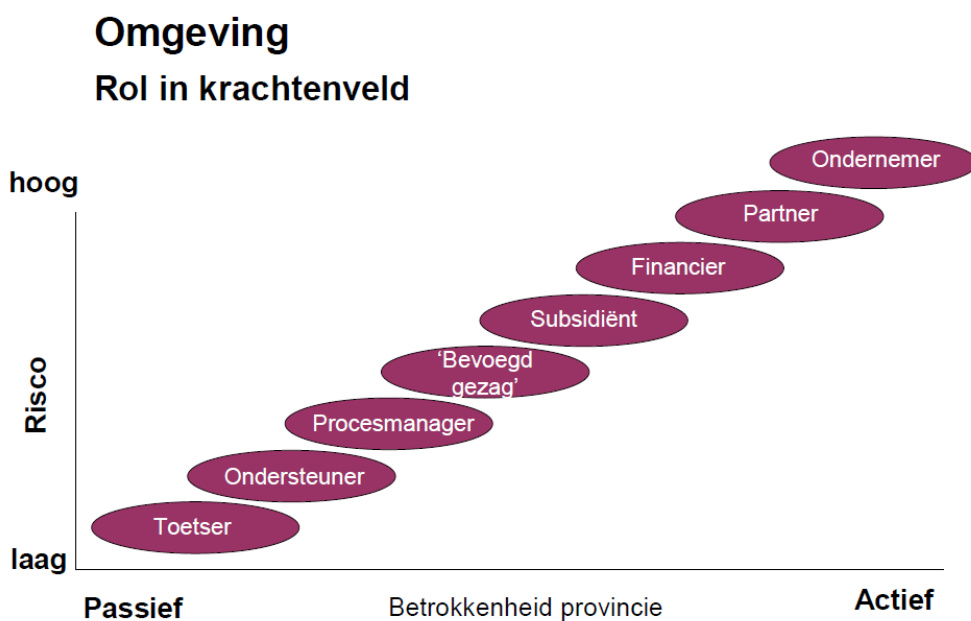
t/m 2019	2020	Totaal
-	-	-

Bijlage 11: Rollen Provincie

De rol van de Provincie in het externe krachtenveld

De rol van de Provincie in een project, proces of programma is erg divers.

In dit schema wordt de mogelijke rol van de Provincie in projecten geschetst:

Dit schema is uiteraard niet volledig en kan met een beetje creativiteit worden aangevuld: denk maar aan de rol die de Provincie bijvoorbeeld kan vervullen voor het op de agenda zetten van maatschappelijke vraagstukken. Het gaat erom dat de Provincie zich bewust is van haar rol, daar helderheid over verschaft en het gedrag aanpast aan zijn rol. De inhoudelijke opgave van de Provincie wordt in hoge mate bepaald door de positie die zij inneemt. Deze positie kan overigens per fase verschillen.

Bijlage 12: Aangenomen moties en amendementen

Motie Democratische controle op Faunabeheerplannen

Provinciale Staten van Limburg, in vergadering bijeen op 8 november 2019,

Gelezen Statenvoorstel G-19-022 Statenvoorstel Programmabegroting 2020

Constateerende dat:

- Er een nieuw Faunabeheerplan 2020-2025 in de maak is, nu het geldende plan op 5 juli 2020 haar werking verliest
- Er ook tussentijds bijstellingen plaats vinden van delen van het Faunabeheerplan
- Het de bevoegdheid van GS is om een Faunabeheerplan goed te keuren, en aldus onderdeel te maken van het eigen beleid
- De enige mogelijkheid voor de Staten om invloed uit te oefenen nu is het agenderen van een eenmaal door GS genomen, en gepubliceerd goedkeuringsbesluit
- Het formeel juridisch nagenoeg onmogelijk is om een eenmaal genomen en gepubliceerd goedkeuringsbesluit terug te nemen, en te herzien

Overwegende dat:

- Een faunabeheerplan een zeer uitgebreid en complex document is, het voor alle erin opgenomen beschermde soorten een verschillende behandeling betreft, en in feite een beleidsdocument voor 5 volle jaren is
- Doordat GS formeel bevoegd is, en een goedkeuringsbesluit slechts achteraf aan de Staten kan worden voorgelegd, er nu geen zekerheid is dat er een volwaardige discussie plaats vindt in de Staten over dit beleid

Van mening zijnde dat:

- Er in Provinciale Staten, maar ook in de samenleving, uiteenlopende opvattingen leven over de complexe materie van het faunabeleid, en dat deze vanuit democratisch oogpunt in een volwaardige discussie in Provinciale Staten, met inspraakrecht van betrokken burgers en organisaties, tot hun recht dienen te komen

Verzoeken het college van Gedeputeerde Staten om:

- Het binnenkort te nemen goedkeuringsbesluit van het Faunabeheerplan 2020-2025 in concept versie aan Provinciale Staten voor te leggen, zodat de Staten de gelegenheid krijgen wensen en bedenkingen te formuleren, alvorens wordt overgegaan tot publicatie van het besluit
- Hierover tevens een informatiesessie voor Provinciale Staten te beleggen
- In de toekomst ook tussentijdse aanpassingen van (delen van) het Faunabeheerplan, inclusief concept goedkeuringsbesluit, eerst aan Provinciale Staten voor te leggen

En gaan over tot de orde van de dag

Pascale Plusquin
Partij voor de Dieren

Kathleen Mertens
GroenLinks

Ingediend in de vergadering van Provinciale Staten van 8 november 2019

3^e GEWIJZIGD Motie 2499

Motie 3^e Gewijzigd biomassacentrales

Provinciale Staten van Limburg, in vergadering bijeen op 8 november 2019,

Gelezen G-19-022 Statenvoorstel Programmabegroting 2020,

Concluderende dat:

- het verbranden van hout aantoonbaar schadelijk is voor de luchtkwaliteit en dus volksgezondheid;
- energie opgewekt uit verbranding van hout alleen rekenkundig schone energie oplevert en bovendien zelfs zorgt voor meer CO₂ uitstoot dan kolen en gas.
- Grootschalige houtstook in biomassacentrales leiden tot grootschalige kap van bossen, hetgeen bijdraagt aan verder verlies van biodiversiteit;

Overwegende dat:

- bij de energietransitie gekozen moet worden voor echte schone en duurzame energie waarbij de volksgezondheid niet in het gedrang komt;
- dat de commissie Remkes voorstelt de enorme subsidies voor de stook van hout in onze biomassacentrales te heroverwegen;

Van mening zijnde dat:

- elke kilo extra stikstof uit biomassa door boeren, de bouw, het verkeer of maatregelen in de industrie zal moeten worden gecompenseerd;

Verzoeken het college van Gedeputeerde Staten om:

- ervoor zorg te dragen dat bij de uitwerking van de regionale energie strategie (RES) en de provinciale energie strategie (PES) geen ruimte wordt geboden aan ~~bevengeneemde~~ grootschalige houtstook in biomassacentrales zolang niet bewezen is dat deze daadwerkelijk op duurzame wijze energie opwekken en duurzamere alternatieven niet mogelijk zijn om de doelstellingen te behalen.

En gaan over tot de orde van de dag

Simone Kerseboom
Forum voor Democratie

Leon Bastiaans
VVD

Emma Palmen
CDA

Yolanda Claessens-Schepers
SP

René Claassen
PVV

Motie steun voor jeugdtrainers bij verenigingen

Provinciale Staten van Limburg, in vergadering bijeen op 8 november 2019,

Gelezen Statenvoorstel G-19-022 Statenvoorstel Programmabegroting 2020

Constateerende dat:

- De Begroting 2020 weinig ambities, middelen en visie bevat op gebied van sport;
- Provinciale Staten van Limburg nog niet hebben gesproken over de Sportvisie 2020-2023;
- De Begroting 2020, ten opzichte van 2019, een bezuiniging van 2,8 miljoen euro op sport laat zien.

Overwegende dat:

- Provinciale Staten de kaders scheppen voor Gedeputeerde Staten;
- Er nu keuzes gemaakt kunnen worden voor de komende vier jaren;
- Uit diverse onderzoeken blijkt dat de Limburger qua gezondheid relatief slecht presteert;
- Sportparticipatie bij de jeugd onder druk staat;
- Sport bijdraagt aan de gezondheid, zowel fysiek als mentaal;
- Sportverenigingen over de hele linie kampen met een tekort aan trainers en vrijwilligers;
- Jeugdtrainers relatief goedkoop trainingen/opleidingen kunnen volgen bij hun sportbonden.

Van mening zijnde dat:

- Een deel van de sportmiddelen direct zou moeten landen bij de verenigingen zelf en geenszins verloren mag gaan aan te veel overhead;
- Een investering in de sportparticipatie van de jeugd een investering is voor de toekomst;
- Goed opgeleide jeugdtrainers bijdragen aan het welzijn van de jeugd en beter in staat zijn talenten te scouten en te begeleiden.

Verzoeken het college van Gedeputeerde Staten om:

- Een laagdrempelige subsidieregeling te ontwerpen ten behoeve van de opleiding van jeugdtrainers bij breedtesportverenigingen, voor de jaren 2020-2023, met een maximum van €500 per jaar per vereniging;
- Bij het ontwerpen van deze regeling niet enkel de focus te leggen op conventionele sporten, maar ook ruimte te bieden aan kans- en ontwikkelsporten;
- Hier in de periode 2020-2023 1 miljoen euro voor te bestemmen;
- Begin 2020 met een voorstel naar de Staten te komen.

En gaan over tot de orde van de dag.

Heldens
VVD

Jenneskens
D66

Kuntzelaers
PvdA

Driessen
Forum voor Democratie

Van der Linden
Lokaal Limburg

Van der Valk
SP

Jetten
GroenLinks

Ingediend in de vergadering van Provinciale Staten van 8 november 2019

2e GEWIJZIGDE Motie 2525

2e Gewijzigde Motie hernieuwde aansporing plan van aanpak waterstof

Provinciale Staten van Limburg, in vergadering bijeen op 8 november 2018,

Gelezen Statenvoorstel G-19-022 Programmabegroting 2020;

Constateerende dat:

- Provinciale Staten op 14 december 2018 motie 2447 Rossel cum suis – ‘versnelling waterstof als alternatieve brandstof’ - met algemene stemmen (40-0) heeft aangenomen;

Overwegende dat:

- Provinciale Staten in deze motie van mening was dat Limburg zo snel mogelijk een infrastructuur dient te krijgen voor waterstof als brandstof;
- het college van Gedeputeerde Staten nog steeds geen plan van aanpak heeft gepresenteerd;
- dit eigenlijk al gevraagd was in de eerste helft van 2019;
- ook FME heeft aangegeven dat waterstof diverse uiteenlopende kansen biedt;

Van mening zijnde dat:

- Limburg nog steeds zo snel mogelijk een infrastructuur dient te krijgen voor waterstof als brandstof;
- waterstof tevens als energiedrager kan fungeren;

Verzoeken het college van Gedeputeerde Staten om:

- in lijn met de strekking van motie 2447 alsnog met een versneld plan van aanpak voor waterstof als brandstof te komen;
- hierin minimaal twee pilots in de provincie (financieel) te faciliteren en te ondersteunen;
- tevens andere mogelijkheden van waterstof te onderzoeken;
- dit uiterlijk in het eerste kwartaal 2020 aan Provinciale Staten aan te bieden.

En gaan over tot de orde van de dag

Pepijn Baneke
GroenLinks

Leon Bastiaans
VVD

Raimond Franssen
LOKAAL-LIMBURG

Aleida Berghorst
Partij van de Arbeid

Marlou Jenneskens
D66

Jorge Wolters Gregório
SP

Peter Loomans
Partij voor de Dieren

René Claassen
PVV

Emma Palmen
CDA

